

ΙΕΡΑ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΗΣ

ΠΑΛΑΙΑΣ ΚΑΙ ΚΑΙΝΗΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ ΤΩΝ ΠΑΡ' ΗΜΙΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

ΥΠΟ

ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΟΥ ΦΙΛΑΡΕΤΟΥ ΒΑΦΕΙΔΟΥ

Ἀδείχ. τοῦ Ὑπουργείου τῆς παιδείας
καὶ ἐγκρίσει τῆς Κεντρικῆς ἐκκλησιαστ. ἐπιτροπῆς.

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΚ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ

1883

*Πᾶν ἀντίτυπον μὴ φέρον τὴν σφραγίδα τῆς Κεντρικῆς Ἐκκλη-
σιαστικῆς ἐπιτροπῆς καταδίδωκεται ὡς κλοπιμαῖον.*

ΤΩ, ΚΥΡΙΩ,

ΖΑΝΗ ΣΤΕΦΑΝΟΒΙΚ

ΧΡΗΣΤΩ, ΚΑΙ ΕΥΣΕΒΕΙ ΓΟΝΩ,

ΤΟΥ ΗΜΕΤΕΡΟΥ ΓΕΝΟΥΣ

ΕΥΓΝΩΜΟΝΩΝ

Ο ΣΥΝΤΑΞΑΣ

Τοῖς ἀναγνώσταις

Ἀναλαβὼν ἀπὸ τετραετίας τὴν διδασκαλίαν τοῦ μαθήματος τῆς Ἱερᾶς Ἱστορίας ἐν τε τῇ κατὰ Χάλκην Θεολογικῇ σχολῇ καὶ τῇ ἐκεῖ τότε εὐρισκομένη Κεντρικῇ Ἱερατικῇ, χάριν τῶν μαθητῶν μου συνέταξα τὸ παρὸν ἐγχειρίδιον. Ἐχὼν ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ Ἱερὰ Ἱστορία, ὡς καὶ πᾶσα ἄλλη Ἱστορία δὲν εἶναι ἀπλὴ καὶ ξηρὰ ἀφήγησις τῶν γεγονότων, ἀλλὰ τοιαύτη ἐκθεσις τῶν πραγμάτων, ἐν ἣ νὰ καταδείκνῃται ὁ ἱστορικὸς αὐτῶν εἰρμός καὶ ἡ ἀλληλουχία καὶ ἡ κατάδειξις τῶν αἰτίων καὶ ἀποτελεσμάτων αὐτῶν· β'] ὅτι ἡ Ἱστορία πρέπει νὰ στηρίζεται ἐπ' αὐτῶν τῶν πηγῶν καὶ αὐταὶ αὗται νὰ παρουσιάζωνται ὁμιλοῦσαι· γ'] ὅτι ἡ Ἱστορία πρὸς τοῖς λοιποῖς ἐξωτερικοῖς γεγονόσι πρέπει νὰ ἁπτῇται καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ βίου τοῦ λαοῦ ἐκείνου καὶ τέλος ὅτι πρὸς κατανόησιν τῶν ἱστορικῶν γεγονότων ἀπαιτοῦνται καὶ αἱ σχετικαὶ γεωγραφικαὶ γνώσεις, διὰ ταῦτα πάντα προσεπάθησα νὰ πληρώσω ἐν τῇ συντάξει τοῦ παρόντος ἐγχειριδίου τοὺς χαρακτήρας τούτους τῆς Ἱστορίας.

Οὕτω καταρτίσας τὸ παρὸν ἐγχειρίδιον πρώτιστα μὲν ἐπὶ τῇ βᾶσει τῆς ἀγίας Γραφῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης, ὑπ' ὄψιν δ' ἔχων καὶ διάφορα ἐγχειρίδια τοῦ τοιοῦτου εἶδους ἡμέτερά τε καὶ ξένα καὶ δὴ τὸ τοῦ γερμανοῦ Kuritz, διὰ ταπεινῆς μου ἀναφορᾶς πρὸς τὴν Αὐτοῦ Θειοτάτην Παναγιότητα, τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην Ἰωακείμ τὸν Γ', ὑπέβαλον αὐτὸ εἰς τὴν ἐγκρισιν τῆς Κεντρ.

κῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἐπιτροπῆς. Ἡ σεβαστὴ ἐπιτροπὴ μελετήσασα τὸ μικρὸν μου ἔργον ἐξήνεγκε τὴν περὶ ἐκτυπώσεως ἔγκρισιν αὐτῆς, ὅπως τοῦτο δηλοῦται διὰ τῆς κάτωθι διαγνώμης αὐτῆς καὶ τοῦ πατριαρχικοῦ πιττακίου, τὸ ὁποῖον ἡϋδόκησε νὰ ἀποστείλῃ μοι ὁ σεπτὸς ἡμῶν Ποιμενάρχης· ἰδοὺ τὰ ἐν λόγῳ ἔγγραφα.

Ἀριθ. Πρωτ. 562

Ὅσιολογιώτατε Ἀρχιμανδρίτα κύρ Φιλῆρετε Βαφειδῇ, καθηγητὰ τῆς ἐν Χάλκῃ Ἱερᾷ Θεολογικῆς σχολῆς, τέκνον ἐν Κυρίῳ ἡμῶν ἀγαπήτόν· χάρις εἴη τῇ ὀσιολογιότητί σου καὶ εἰρήνῃ παρὰ Θεοῦ. Ἀπαντῶντες εἰς τὴν προὑποβληθεῖσαν ἡμῖν ἀναφορὰν τῆς σῆς ὀσιολογιότητος μετὰ πλείστης ὁττις εὐχαριστήσεως ἀναγγέλλομέν σοι, ὅτι τὸ ἐν αὐτῇ ἐπισυνημμένον χειρόγραφον τῆς ὑπὸ τῆς ὀσιολογιότητός σου ἐκπονηθείσης Ἱερᾷ Ἱστορίας τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης ἐγκαίρως παρεπέψαμεν πρὸς τὴν Κεντρικὴν Ἐκκλησιαστικὴν ἐπιτροπὴν, ἥτις ἐπισταμένως μελετήσασα ταύτην καὶ εὐροῦσα λίαν εὐμεθόδως καὶ ἐπιστημονικῶς συντεταγμένην καὶ ἐπομένως λίαν κατὰλληλον εἰς διαπαιδαγώγησιν τῆς μαθητιώσης εὐσεβοῦς νεολαίας, ὑπέβαλεν ἡμῖν τὴν περὶ ἐκδόσεως ἔγκρισιν αὐτῆς, ἣν περικλείοντες ἐν τῷ εὐχετικῷ ἡμῶν τῷδε ἐπικεκρωμένῃ παρ' ἡμῶν καὶ ἐκφράζοντες τῇ σῇ ὀσιολογιότητι τὴν εὐαρέσκειαν ἡμῶν ἐπὶ τῇ ἀξίᾳ παντὸς ἐπαίνου φιλοπονίᾳ τῇ καταβληθείσῃ πρὸς κατάρτισιν τοιοῦτου διδακτικοῦ καὶ κοινωφελοῦς ἔργου, ἀπονεμόμεν σοι τῆς πατρικῆς ἡμῶν εὐλογίας ἐπευχόμενοι ἐνίσχυσιν εἰς ἐκπόνησιν καὶ ἐτέρων παραπλησίων παρὰ τοῦ οὐρανοῦ τῶν φωτῶν πατρὸς, οὗ ἡ χάρις εἴη μετὰ σοῦ. 1883 φεβρουαρίου 3.

† Ὁ Κωνσταντινουπόλεως ἐν Χριστῷ εὐχέτης.

Ἰδοὺ δὲ καὶ ἡ ἔγκρισις τῆς Σεβαστῆς ἐπιτροπῆς.

Ἡ Κεντρικὴ Ἐκκλησιαστικὴ ἐπιτροπὴ μελετήσασα ἐπισταμένως τὴν ὑπὸ τοῦ Πανοσιολογιωτάτου Ἀρχιμανδρίτου κ. Φιλαρέτου Βαφειδου, καθηγητοῦ τῆς Θεολογίας ἐν τῇ κατὰ Χάλκην Ἱερᾷ Θεολογικῇ Σχολῇ

ἐκπονηθεῖσαν Ἱερὰν Ἱστορίαν, παραπεμφθεῖσαν αὐτῇ ὑπὸ τῆς Αὐτοῦ Θειοτάτης Παναγιότητος διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. πρωτ. 1976 καὶ ἡμερομ. 5 αὐγούστου τοῦ 1881 αἰτήσεως τοῦ εἰρημένου καθηγητοῦ, εὗρε ταύτην πολλῶν πλεονεκτημάτων σχετικῶς πρὸς τὰ μέχρι τοῦδε ἐκδοδομένα τοιοῦτου εἶδους ἐγχειρίδια εὐμοιροῦσαν· διότι πρὸς τῇ συστηματικῇ μεθόδῳ, ἥπερ ἐχρήσατο ὁ συγγραφεὺς ἐν τε τῇ διαιρέσει τοῦ ὅλου καὶ ἐν τοῖς καθ' ἑκάστον καὶ πρὸς τῷ γραφικῷ χαρακτῆρι, ὃν ἐτήρησε κατὰ τὸ ἐνὸν, ἐκτίθησι τὰ γεγονότα οὐχὶ ξηρῶς, ἀλλ' ἐν εἰρμῷ καὶ ἀλληλου- γίᾳ μετὰ παρατηρήσεων διδακτικωτάτων καὶ οἰκοδομητικῶν καὶ ποι- κίλλει τὸ ὅλον δι' ἀφηγήσεως τοῦ ἐσωτερικοῦ βίου ἐκάστης περιόδου, διὰ γεωγραφικῶν καὶ ἀρχαιολογικῶν γνώσεων, αἵτινες καθιστῶσιν ἔτι μᾶλλον καταληπτὰ τοῖς διδασκομένοις τὰ ἱστορούμενα· διὸ καὶ ἐγκρίνει ταύτην ὡς λίαν κατάλληλον καὶ χρήσιμον ἰδίᾳ μάλιστα μαθηταῖς ὅπως- δήποτε ἀνεπτυγμένοις, εἰς οὓς καὶ ἀπέβλεψεν ὁ συγγραφεὺς.

Ἐν τοῖς πατριαρχείοις, τῇ 10 ἰουνίου 1882.

Ὁ πρόεδρος τῆς Κεντρικῆς ἐκκλησιαστ. ἐπιτροπῆς

† Ὁ Μετολήνης ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

† Ὁ Εἰρηνοὑπόλεως ΦΩΤΙΟΣ

† Ὁ Μέγας Πρωτοσύγκελλος ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ

† Ὁ Ἀρχιμ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΔΕΛΗΓΙΑΝΝΗΣ

† Ὁ Ἀρχιμ. ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

† Ὁ Ἀρχιμ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΒΑΦΕΙΔΗΣ

† Ὁ Ἀρχιμ. ΠΟΛΥΚΑΡΘΟΣ

† Ὁ Μ. Ἀρχιεπίσκοπος ΙΩΑΚΕΙΜ.

Μυρίας εὐχαριστίας ἀπονέμων τῇ τε Α. Θειοτάτῃ Πα-
ναγιότητι καὶ τῇ Κεντρικῇ Ἐκκλ. ἐπιτροπῇ, παρέχω τὴν
ιεράν μου Ἱστορίαν εἰς τὴν δημοσιότητα· καίτοι δὲ τὸ ἐγ-
χειρίδιον ἀποβλέπει κυρίως εἰς μαθητὰς ὁπωσοῦν ἀνεπτυγ-
μένους, φρονῶ ὅμως ὅτι δι' ἀφαιρέσεως παραγράφων τι-
νῶν ὑπὸ τῶν διδασκόντων δύναται χρησιμεῦσαι καὶ κα-
τωτέροις ἔτι μαθηταῖς. Εὐτυχῆς, ἐάν τὸ μικρόν μου τοῦτο
ἔργον ἤθελε συντελέσει εἰς τὴν θρησκευτικὴν καὶ ἠθικὴν
διάπλασιν τῆς καθ' ἡμᾶς ὀρθοδόξου νεολαίας.

Ἐν Χάλκῃ τῇ 30 ἰουλίου 1883.

Ἀρχιμ. ΦΙΛΑΡΕΤΟΣ ΒΑΦΕΙΑΝΣ.

ΙΕΡΑ Σ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.

§ 1. Έννοια τῆς ἱερᾶς ἱστορίας.

Ἱστορία ἐν γένει λέγεται ἡ ἐπιστήμη ἐκείνη, ἥτις ἐν διατεταγμένη σειρᾷ καὶ εἰρμῷ ἐκτίθῃσι τὰς ἐλευθέρας πράξεις τῶν ἀνθρώπων, λαμβάνουσα ὑπ' ὄψιν τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν πρόοδον αὐτῶν, τὰς αἰτίας καὶ τὰ ἀποτελέσματα ὡς καὶ τὰ μέσα καὶ τὸν σκοπὸν αὐτῶν. Ἱερὰ δὲ ἱστορία λέγεται ἡ ἐπιστήμη ἐκείνη, ἥτις δὲν πρόκειται νὰ ἐκθέσῃ ἡμῖν μόνον ἐλευθέρας πράξεις τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ λαμβάνουσα ὑπ' ὄψιν καὶ τὴν περὶ τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων ἰδιαιτέραν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν πλήρωσιν τῶν θείων αὐτοῦ βουλῶν, ὅπως αὐταὶ ἐφανερώθησαν ἐν τῇ Παλαιᾷ καὶ Καινῇ Διαθήκῃ, σκοπὸν προτίθεται νὰ παραστήσῃ καὶ ἐκθέσῃ τὴν ἱστορίαν τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων, ἢ ἄλλως εἰπεῖν τὴν ἱστορίαν τῆς ἐπὶ γῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Ἀλλὰς λέξεσιν ἡ ἱερὰ ἱστορία σκοπεῖ νὰ ἀφηγηθῇ ἡμῖν καὶ ἐκθέσῃ, α'.) πῶς ὁ ἄνθρωπος πεσὼν εἰς τὴν ἁμαρτίαν, εἶτα διὰ τῆς βοηθείας

καὶ χάριτος τοῦ Θεοῦ παρεσκευάσθη εἰς τὴν σωτηρίαν αὐτοῦ, β'.) πῶς ἡ σωτηρία αὕτη ἐγράφη ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ καὶ γ'.) πῶς αὕτη διὰ τῶν Ἀποστόλων ἐκπλώθη ἐφ' ὅλης τῆς οἰκουμένης.

§ 2. Χαρακτήρες τῆς ἱερᾶς ἱστορίας.

Πρῶτος χαρακτήρ καὶ γνώρισμα τῆς ἐπιστήμης ταύτης εἶναι, ὅτι καλεῖται ἱερά· ἡ ἱστορία αὕτη εἶναι καὶ λέγεται ἱερά οὐ μόνον διότι περιέχεται ἐν τοῖς ἱεροῖς βιβλίοις τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης, ἀλλὰ καὶ διότι ὡς ἀντικείμενον αὐτῆς ἔχει τὸ ἀγιώτερον καὶ ἱερώτερον ἐπὶ γῆς γεγονός, τουτέστι τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων· δεύτερος χαρακτήρ εἶναι, ὅτι ἐν ὅλῃ τῇ σειρᾷ τῆς ἱστορίας ταύτης παρατηροῦμεν σαφῶς μίαν ἰδιαιτέραν ἐνέργειαν καὶ πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ· ναὶ μὲν καὶ ἐν πάσῃ ἱστορίᾳ ἀναγνωρίζομεν τὸν δάκτυλον τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἐν τῇ ἱερᾷ ἱστορίᾳ βλέπομεν τὸν Θεὸν ἀμέσως ἐνεργοῦντα ὑπὲρ τῶν ἀνθρώπων· ἡ ἐνέργεια δὲ αὕτη γίνεται δι' ἐμμέσων καὶ ἀμέσων ἀποκαλύψεων, διὰ θαυμάτων καὶ τρίτον διὰ διαφόρων προφητειῶν.

§ 3. Πηγαὶ τῆς ἱερᾶς ἱστορίας.

Ἡ σπουδαιότητα καὶ καθαρωτάτη πηγὴ τῆς ἱερᾶς ἱστορίας εἶναι ἡ ἁγία Γραφή τῆς Π. καὶ Κ. Διαθήκης· εἶναι δὲ ἡ πηγὴ αὕτη τοιαύτη, οὐ μόνον διότι τὰ πλεῖστα τῶν βιβλίων τούτων ἐγράφησαν ὑπ' ἀνδρῶν αὐτοπτῶν τῶν ἐν αὐτοῖς περιγραφομένων γεγονότων, ἀλλὰ πρὸ πάντων διότι ἐγράφησαν κατ' ἐμπνευσιν τοῦ ἁγίου

Πνεύματος καὶ ἐπομένως πολὺ διαφέρουσι τῶν ἀνθρωπίνων βιβλίων. Τὰ ἱερὰ ταῦτα βιβλία εἶναι ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ τοῦτο ἀλήθειαν μόνον δύνανται νὰ περιέχωσιν. Ἐκτὸς τῶν βιβλίων τῶν ἀγίων Γραφῶν, ὡς πηγαὶ δευτερεύουσai ἢ ὡς βοηθητικὰ βιβλία δύνανται νὰ χρησιμεύωσι α'.) οἱ Ἰουδαῖοι συγγραφεῖς Ἰωσήπος καὶ Φίλων, β'.) διάφοροι Ἕλληνες καὶ Ῥωμαῖοι συγγραφεῖς ὡς ὁ Ἡρόδοτος, Στράβων, Πτολεμαῖος, Διόδωρος ὁ Σικελιώτης, Πλούταρχος, Πλίνιος κτλ. γ'.) τὸ Ταλμουθ καὶ τὰ βιβλία τῶν Ῥαββίνων καὶ δ'.) διάφοροι ἐπιγραφαὶ αἰγυπτιακαί, φοινικικαὶ καὶ χαλδαϊκαί, ὡς καὶ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς τῆς Ἀνατολῆς.

§ 4. Ἀξία καὶ ὠφέλεια τῆς ἱερᾶς ἱστορίας.

Ἡ σπουδὴ καὶ μελέτη τῆς ἱερᾶς ἱστορίας εἶναι ὠφέλιμος εἰς πάντα Χριστιανόν, διότι ἕκαστος παρατηρῶν ἐν αὐτῇ τὰ ἔχνη τῆς θείας σοφίας, δικαιοκρισίας καὶ χάριτος δύνανται ἀπαρεγκλίτως νὰ βαδίξῃ τὴν ὁδὸν τῆς σωτηρίας καὶ νὰ ἀποφεύγῃ τὴν τῆς ἀπιστίας. Ἐν τῇ ἱστορίᾳ ταύτῃ βλέπομεν τὴν ἰδιαιτέραν πρόνοιαν, τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς ἐν ἀρχῇ τῆς δημιουργίας ἔδειξεν ὑπὲρ τοῦ ἀνθρώπου· ἡ ἰδέα δὲ αὕτη οὐ μόνον τὰ αἰσθήματα τῆς εὐγνωμοσύνης καὶ ἀγάπης ἡμῶν πρὸς τὸν Θεὸν θέλει διεγείρει καὶ ἐνισχύει, ἀλλὰ καὶ θέλει παρηγορεῖ ἡμᾶς εὐρισκομένους τυχόν ἐν δειναῖς περιστάσεσιν. Ἐκτὸς τούτου τὰ ἀξιάγαστα παραδείγματα τῶν ἐναρέτων καὶ εὐσεβῶν ἀνδρῶν, τοὺς ὁποίους θὰ συναντήσωμεν ἐν τῇ ἱστορίᾳ ταύτῃ, θέλουσι χρησιμεύει ἡμῖν ὡς στήριγμα τῆς εὐσεβείας καὶ ἀρετῆς, τὰ δὲ τῶν πονηρῶν καὶ ἀσεβῶν ὡς διδασκα-

λία ζωσα πρὸς ἀποφυγὴν τῶν ὀλισθηρῶν λίθων, τοὺς ὁποίους παρεμβάλλει ἐν τῷ βίῳ ἡμῶν ἡ ἀπίστια καὶ ἡ πονηρία. Περαιτέρω ὁ Χριστιανὸς μελετῶν τὴν ἱστορίαν ταύτην οὐ μόνον μαθαίνει τὰ πρὸς ἰδίαν σωτηρίαν συντείνοντα, ἀλλὰ καὶ τὰ πρὸς τὴν τῶν ἄλλων, ἐπειδὴ ἐν ταῦθα εὐρίσκει τὰς ἀποδείξεις τῶν ὑψηλῶν ἀληθειῶν, τὰς ὁποίας ὀφείλει νὰ ἐννοῇ καὶ ἐρμηνεύῃ. Ἡ παραβολὴ τῶν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἐντολῶν πρὸς τὰς τῆς Καινῆς, ἐπιχέει αὐτῷ νέον φῶς πρὸς κατανόησιν τῶν ἱερῶν βιβλίων, τὸ δὲ ἀδιάρρηκτον καὶ συνεχὲς τῆς πίστεως, ὁπλίζει αὐτὸν κατὰ τῆς ἀπιστίας. Ἄλλ' ὁ κυριώτερος λόγος δι' ὃν ἡ ἱστορία αὕτη εἶναι σπουδαιότατη καὶ ἡ ἀξία αὐτῆς ἀνεκτίμητος, εἶναι ὅτι δὲν πρόκειται ἐν αὐτῇ περὶ γεγονότων ἀνθρωπίνων καὶ ἐφημέρων, ἀλλὰ περὶ τοῦ μεγίστου ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν ἀνθρώπων γεγονότος, τῆς σωτηρίας δηλ. αὐτῶν. Διὰ ταῦτα πάντα ἡ σπουδὴ τοῦ μαθήματος τούτου δὲν πρέπει νὰ ᾔηται παροδικὴ καὶ τυχαία, δὲν πρέπει νὰ ἀποστηθίζωμεν ἀπλῶς τὰ γεγονότα καὶ καταλέγωμεν τὰ ὀνόματα τῶν ἐπισήμων ἀνδρῶν, διότι τοῦτο εἶναι ὁ φλοιὸς τῆς ἱστορίας· ἀλλ' ὀφείλομεν νὰ εἰσδύσωμεν βαθύτερον εἰς τὰ πράγματα ἐξετάζοντες τὴν ἀρχὴν αὐτῶν καὶ πρόδον, τὰ αἷτια καὶ ἀποτελέσματα, καὶ τὰ μέσα καὶ τὸν σκοπὸν αὐτῶν· ὀφείλομεν νὰ ἐπιστήσωμεν τὴν προσοχὴν ἡμῶν εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς θείας προνοίας καὶ τὸν σύνδεσμον τῶν γεγονότων, πρὸς δὲ καὶ εἰς ζητήματα παρέχοντα διαφόρους δυσκολίας χρονολογικὰς ἢ γεωγραφικὰς λύοντες τὰς διαφόρους ἐνστάσεις καὶ φέροντες εἰς φῶς τὴν ἀλήθειαν τρανὴν καὶ ἀκατάγωνιστον.

§ 5. Διαίρεσις τῆς ἱερᾶς ἱστορίας.

Ἐπειδὴ ἐν τῇ ἱστορίᾳ ταύτῃ πρόκειται κυρίως περὶ τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων, ἡ σωτηρία δὲ αὕτη τὸ μὲν προπαρεσκευάσθη ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ, τὸ δὲ ἐνεφανίσθη ἐν τῇ Καινῇ, διὰ τοῦτο φυσικῶς ἡ ἱερὰ ἱστορία διαιρεῖται εἰς δύο μεγάλα μέρη, τὴν ἱερὰν Ἱστορίαν τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἕκαστον τῶν μερῶν τούτων περιέχει πολλὰ καὶ ποικίλα γεγονότα πολλὰς καὶ διαφόρους μεταβολὰς καὶ γνωρίσματα, διὰ τοῦτο ἀνάγκη νὰ ὑποδιαιρέσωμεν αὐτὸ εἰς μερικώτερα τμήματα ἢ περιόδους. Οὕτω τὴν Ἱστορίαν τῆς Π. Διαθήκης ὑποδιαίρουμεν εἰς ἕξ περιόδους.

- Α'. Ἀπὸ τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου μέχρι τῆς κλήσεως τοῦ Ἀβραάμ (5508—2101), ἥτοι τὴν πρώτην καὶ ἀρχέγονον κατάστασιν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους.
- Β'. Ἀπὸ τῆς κλήσεως τοῦ Ἀβραάμ μέχρι τοῦ Μωϋσέως, ἥτοι τὴν ἐποχὴν τῶν Πατριαρχῶν (2101—1752).
- Γ'. Ἀπὸ τῆς ἐξόδου τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐκ γῆς Αἰγύπτου μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Μωϋσέως, ἥτοι τὴν ἐποχὴν τῆς νομοθεσίας (1752—1632).
- Δ'. Ἀπὸ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ μέχρι τῆς Βασιλείας, ἥτοι τὴν ἐποχὴν τῆς ἀλώσεως τῆς ἀγίας Γῆς καὶ τὴν τῶν Κριτῶν (1632—1128).
- Ε'. Ἀπὸ τῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ Σαμουὴλ μέχρι τοῦ διχασμοῦ τοῦ βασιλείου, ἥτοι τὴν ἐποχὴν τῆς Βασιλείας (1128—976).
- ς'. Ἀπὸ τοῦ διχασμοῦ τοῦ βασιλείου μέχρι τοῦ Κυρίου ἡμῶν, ἥτοι τὴν ἐποχὴν τῆς πτώσεως τοῦ ἰουδαϊκοῦ

τοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ κακὴ χρῆσις τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου, προὔκალεσαν τὴν πτώσιν αὐτοῦ. Ὁ διάβολος δηλαδὴ λαβὼν σχῆμα ὄψεως, ὅστις ἦν τὸ πονηρότατον τῶν ζώων, ἔρχεται πρὸς τὴν γυναῖκα, καὶ κατὰ πρῶτον προσπαθεῖ νὰ διεγείρῃ ἀμφιβολίαν περὶ τῶν λόγων τοῦ Θεοῦ: *Τι ὅτι εἶπεν ὁ Θεός, οὐ μὴ φάγητε ἀπὸ παντὸς ξύλου τοῦ παραδείσου; ἀλλ' ὅτε ἐντεῦθεν οὐδὲν κατώρῃσθε, διότι ἡ γυνὴ εἶπε φανερώς τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, τότε ὁ διάβολος κατηγορεῖ τὸν Θεὸν ὡς φονερόν καὶ ψεύστην, διεγείρει δὲ ἅμα καὶ τὴν φιλαυτίαν τῆς γυναικός: οὐ θαράτῳ ἀποθανεῖσθε, εἶπε τῇ γυναικί, ἥδει γὰρ ὁ Θεὸς ὅτι ἡ ἄρ ἡμέρα φάγητε ἀπ' αὐτοῦ διαρριχθήσονται ὑμῶν οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ ἔσεσθε ὡς Θεοί, γινώσκοντες καλὸν καὶ πονηρόν. Ἡ γυνὴ ἀπατηθεῖσα ἐκ τῶν λόγων τούτων καὶ ἰδοῦσα ὅτι ὁ καρπὸς τοῦ δένδρου ἦν καλὸς εἰς βρῶσιν καὶ ἀρεστὸς τοῖς ὀφθαλμοῖς, ἔλαβεν ἐξ αὐτοῦ καὶ ἔφαγεν, εἴτα δὲ ἔδωκε καὶ εἰς τὸν ἄνδρα αὐτῆς, ὅστις ἔφαγεν ὁμοίως. (Γεν. 3, 1—7).*

§ 10. Συνέπεται τῆς ἁμαρτίας.

Εὐθὺς μετὰ τὴν παράβασιν τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ οἱ πρωτόπλαστοι ἐξέπεσαν τῆς ἀθώας αὐτῶν καταστάσεως: ἀμέσως διηγοίχθησαν αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ εἶδον ὅτι ἦσαν γυμνοί, ἐγνώρισαν τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακὸν καὶ κατενόησαν ὅτι ἦσαν μακρὰν τοῦ Θεοῦ. Μετ' ὀλίγον συμβαίνει συνδιαλέξεις τις τῶν πρωτοπλάστων μετὰ τοῦ Θεοῦ, ἐν ᾗ θαυμάζομεν τὴν μακροθυμίαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν πονηρὰν συνείδησιν τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ Ἀδὰμ ἐπιρρίπτει τὴν ἐνοχλήν αὐτοῦ εἰς τὴν γυναῖκα, τὴν ὁποίαν ἔδωκεν αὐτῷ ὁ Θεός, ἡ δὲ γυνὴ εἰς τὸν ὄφιν: ἡ γυνή, ἦν ἔδωκες μετ' ἐμοῦ,

ΤΗΣ

ΙΕΡΑΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΜΕΡΟΣ Α'.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΑΛΑΙΑΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ.

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Α'.

Ἀπὸ τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου μέχρι τῆς κλήσεως
τοῦ Ἀβραάμ (6303—2101 π.Χ.).

ΗΤΟΙ

Ἐποχὴ τῆς πρώτης καὶ ἀρχαίου καταστάσεως
τοῦ ἀνθρωπίνου γένους.

§ 6. Χαρακτηρισμὸς τῆς περιόδου.

Ἡ περίοδος αὕτη, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀρχόμεθα τῆς ἐκθέσεως τῆς Ἱερᾶς Ἱστορίας, εἶναι ἡ πρώτη καὶ ἀρχέγονος ἐποχὴ τῆς καταστάσεως τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Ἐν αὐτῇ θὰ ἴδωμεν ὅτι ὁ Θεὸς ἐξ ἰδίας ἀγαθότητος ἔπλασεν ἐκ τοῦ μηδενὸς τὸ μεγαλοπρεπὲς τοῦτο σύμπαν· ἀφοῦ ἐκόσμησεν αὐτὸ μυριοτρόπως, ἔπλασεν ἐπὶ τέλους καὶ τὸ πρῶτον ζεῦγος τῶν ἀνθρώπων, προσρίσας αὐτὸ εἰς τὴν αἰώνιον μακαριότητα. Ὁ Θεὸς ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον ἐλευθε-

ρον, δυνάμενον δηλαδή νά ἐπιτύχη τοῦ θεοῦ αὐτοῦ προορισμοῦ ἢ καί νά μὴ ἐπιτύχη αὐτοῦ. Ἄλλ' ὁ ἄνθρωπος καταχρασθεὶς τὴν ἐλευθερίαν αὐτοῦ καὶ πεισθεὶς εἰς τοὺς λόγους τοῦ Διαβόλου, παρακούει εἰς τὸν Θεὸν καὶ ἁμαρτάνει. Ὁ Θεὸς ὅμως δὲν ἐγκαταλείπει τὸν ἄνθρωπον· ὑπόσχεται αὐτῷ σωτήρα, ὅστις κατὰ τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου ἐμελλε νά ἀπαλλάξῃ αὐτὸν τῆς καταστάσεως ἐκείνης, εἰς ἣν ἔρριψεν αὐτὸν ἡ ἁμαρτία. Ἰδοὺ ἡ κυρία οὐσία τῆς περιόδου ταύτης, ἡ πτώσις δηλ. τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν ἁμαρτίαν καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ προπαρασκευασθεῖσα σωτηρία αὐτοῦ· αὕτη δὲ ἡ σωτηρία προπαρασκευάζεται τὸ μὲν δι' ἐπαγγελιῶν, τὰς ὁποίας ὁ Θεὸς ἔδωκε τοῖς πρώτοις ἀνθρώποις καὶ τοῖς μετὰ ταῦτα δικαίοις, τὸ δὲ διὰ διαφορῶν τιμωριῶν, δι' ὧν τρανῶς οἱ ἄνθρωποι προσεκαλοῦντο νά ἀφήσωσι τὴν ὁδὸν τῆς ἁμαρτίας καὶ ν' ἀκολουθήσωσι τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς.

§ 7. Ἡ δημιουργία τοῦ κόσμου.

Ἐν ἀρχῇ, ὅτε δηλαδή οὐδὲν ἄλλο ὑπῆρχεν ἐκτὸς τοῦ Θεοῦ, ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ἐκ τοῦ μηδενός, (5508 π. X.)· ὑπὸ τὸν οὐρανὸν ἐννοοῦμεν τὸν πνευματικὸν κόσμον, δηλ. τοὺς ἀγγέλους, ὑπὸ δὲ τὴν γῆν, τὴν ὕλην τοῦ ὁρατοῦ τούτου κόσμου, ἐξ ἧς οὗτος ἐμορφώθη. Ἡ ὕλη αὕτη ὑπὸ τοῦ θεόπτου Μωϋσέως περιγράφεται ὅτι ἦτο ἀόρατος καὶ ἀκατασκεύαστος, δὲν εἶχε δηλ. μορφήν, ἦτο σκοτεινὴ καὶ ἀκανόνιστος· καὶ ὅμως ἐπὶ τῆς τοιαύτης γῆς ἐπεφέρετο τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, τὸ ὁποῖον ἐξωογόνει αὐτήν. Ἀκολουθῶς ὁ Θεὸς διὰ τοῦ παντοδυνάμου αὐτοῦ λόγου ἐμόρφωσε τὴν γῆν καὶ πάντα τὸν κόσμον, καὶ τοιοῦτοτρόπως ἐφθασεν οὗτος εἰς τὴν τελείαν

αὐτοῦ κατάστασιν. Τοῦτο ἐγένετο ἐν διαστήματι ἕξ ἡμερῶν. Τὴν πρώτην δηλ. ἡμέραν εἶπεν ὁ Θεὸς καὶ ἐγένετο τὸ φῶς, τὸ ὁποῖον ἀπαιτεῖται πρὸς ὑπαρξίν πάσης γήινης ζωῆς καὶ διεκρίθη ἀπὸ τοῦ ἐπιπολάζοντος σκότους· τὴν δευτέραν ἐποίησε τὸ στερέωμα, διὰ τοῦ ὁποίου διεχωρίσθησαν τὰ ὕδατα, εἰς τὰ ἄνω, τὰ νέφη, καὶ τὰ ἐν τῇ γῇ, κάτω. Τὸ στερέωμα τοῦτο, τὸ ὁποῖον ὁ Θεὸς ὠνόμασεν οὐρανόν, εἶναι τὸ ἄπειρον τοῦτο καὶ ἀχανὲς διάστημα, τὸ ὁποῖον σήμερον καλοῦμεν ἀτμοσφαῖραν· τὴν τρίτην ἡμέραν διεχώρισεν ὁ Θεὸς τὰ ἐν τῇ γῇ ὕδατα ἀπὸ τῆν ξηράν, συνηγαγε δηλ. αὐτὰ εἰς τὰς θαλάσσας, καὶ ἀφ’ οὗ ἐφάνη ἡ ξηρὰ διέταξεν αὐτὴν νὰ βλαστήσῃ φυτὰ καὶ δένδρα· τὴν τετάρτην παρήγαγε τὸν ἥλιον, τὴν σελήνην καὶ τὰ ἄστρα, καὶ κατέστησεν αὐτὰ φωστῆρας διὰ νὰ φωτίζωσι τὴν γῆν καὶ χρησιμεύωσιν ὡς σημεῖα διὰ τοὺς καιροὺς, τὰς ἡμέρας καὶ τοὺς ἐνιαυτούς· τὴν πέμπτην ἡμέραν ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὰ ἐν τοῖς ὕδασι καὶ τὰ ἐν τῷ ἀέρι ζῶα, καὶ τὴν ἕκτην τὰ ἐπὶ τῆς γῆς τετράποδα καὶ ἑρπετὰ καὶ τελευταῖον τὸν ἄνθρωπον. Ὁ Θεὸς εἶδε πάντα καὶ ἰδοὺ ἦσαν καλὰ λίαν, τὴν δὲ ἐβδόμην ἡμέραν κατέπαυσεν ἀπὸ τῶν ἔργων αὐτοῦ καὶ ἡγήσατο καὶ ὑψόλογησεν αὐτὴν (Γεν. κεφ. 1 καὶ 2, 1—2).

§ 8. Πλάσις τοῦ ἀνθρώπου.

Ἀφ’ οὗ ὁ Θεὸς ἐποίησε πάντα τὰ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ὄντα κατὰ τινὰ βαθμιαίαν τάξιν ἀπὸ τῶν κατωτέρων εἰς τὰ ἀνώτερα, ἐδημιούργησε τελευταῖον καὶ τὸν ἄνθρωπον, τὸ ἔσχατον καὶ εὐγενέστατον τῶν δημιουργημάτων αὐτοῦ, κατὰ τινὰ ἐξαιρετικὸν τρόπον. Ποιήσωμεν, εἶπεν, ἄνθρωπον κατ’ εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ’ ὁμοίωσιν καὶ

ἀρχέτωσαν τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης καὶ τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῶν κτηνῶν καὶ πάσης τῆς γῆς καὶ πάντων τῶν ἐρπετῶν, τῶν ἐρπύων ἐπὶ τῆς γῆς. (Γεν. 1, 26). Ἐνῶ πάντα τὰ λοιπὰ ὄντα ἐποίησεν ὁ Θεὸς ἀπλῶς διὰ τοῦ παντοδυνάμου αὐτοῦ λόγου, τὸν ἄνθρωπον ἐπλασε, λέγει ἡ Ἀγία Γραφή, πρὸς παράστασιν τῆς ἐξιδιασμένης πρὸς αὐτὸν ἀγάπης, λαβὼν χοῦν ἀπὸ τῆς γῆς· ἔπειτα δ' ἐνεπύρησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς καὶ ὁ ἄνθρωπος ἐγένετο εἰς ψυχὴν ζῶσαν (Γεν. 2, 7). Τὸν ἄνθρωπον ὠνόμασεν ὁ Θεὸς Ἀδάμ. (=χοϊκός). Οὕτως ὁ ἄνθρωπος ἐκ δύο τινῶν συγκαίμενος, τοῦ σώματος τοῦ χοϊκοῦ καὶ γήινου, καὶ τῆς ψυχῆς τῆς θείας καὶ ἀθανάτου, κατέστη ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, ἀρχὼν ἐπὶ πάσης τῆς φύσεως.

Μετὰ τὴν πλάσιν τοῦ ἀνθρώπου, ἡ Ἀγία Γραφή πρὸς ἔκφρασιν τῆς μακαρίας καταστάσεως αὐτοῦ, λέγει ὅτι ὁ Θεὸς ἔβαλε τὸν ἄνθρωπον ἐν τῷ ἐν Ἐδὲμ παραδείσῳ, ὅστις περιερέετο ὑπὸ τῶν ποταμῶν Φισῶν (ἴσως Φάσις) Γεῶν (ἴσως Ὡξος ἢ Ἀράξης) Τίγρητος καὶ Εὐφράτης, ἐντειλόμενος νὰ ἐργάζεται καὶ φυλάττῃ αὐτόν. Μεταξὺ τῶν πολλῶν καὶ ποικίλων δένδρων, τὰ ὅποια ὑπῆρχον ἐν τῷ παραδείσῳ, ἦν καὶ τὸ ξύλον τῆς ζωῆς, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ ἄνθρωπος ἠδύνατο νὰ καταστῇ ἀθάνατος, καὶ τὸ ξύλον τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ ποιηρὸν, περὶ τοῦ ὁποίου ὁ Θεὸς ἔδωκε τῷ Ἀδάμ. τὴν ἐξῆς ἐντολήν: ἀπὸ παντὸς ξύλου τοῦ ἐν τῷ παραδείσῳ βρώσει φαγῇ, ἀπὸ δὲ τοῦ ξύλου τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ ποιηρὸν οὐ φάγεσθε ἀπ' αὐτοῦ· ἢ δ' ἂν ἡμέρα φάγητε ἀπ' αὐτοῦ θανάτῳ ἀποθανεῖσθε. (Γεν. 2, 8—17). Ἐννοεῖται δ' οὐλοθὲν ὅτι τὸ δένδρον τοῦτο δὲν εἶχε καθ' ἑαυτὸ τὴν

αὕτη μοι ἔδωκεν ἀπὸ τοῦ ξύλου καὶ ἔφαγον· ὁ ὄφις ἠπάτησέ με καὶ ἔφαγον. Τότε ὁ Θεὸς ἐν τῇ θείᾳ αὐτοῦ δικαιοσύνῃ καταρᾶται τοὺς πάντας. Καὶ εἰς μὲν τὸν ὄφιν λέγει· ὅτι ἐπολήσας τοῦτο ἐπικατάρατος σὺ ἀπὸ πάντων τῶν κτηνῶν καὶ ἀπὸ πάντων τῶν θηρίων τῶν ἐπὶ τῆς γῆς· ἐπὶ τῷ στήθει σου καὶ τῇ κοιλίᾳ πορεύσῃ καὶ γῆν φαργῇ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου· καὶ ἔχθραν θήσω ἀνὰ μέσον σου καὶ ἀνὰ μέσον τῆς γυναικὸς καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ σπέρματός σου καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ σπέρματος αὐτῆς· αὐτὸς σου τηρήσει κεφαλὴν καὶ σὺ τηρήσεις αὐτοῦ πτέρναν· εἰς δὲ τὴν γυναῖκα λέγει· πληθύνων πληθυνῶ τὰς λύπαις σου καὶ τὸν στεναγμὸν σου· ἐν λύπαις τέξῃ τέκνα καὶ πρὸς τὸν ἄνδρα σου ἡ ἀποστροφὴ σου καὶ αὐτὸς σου κυριεύει. Τέλος δὲ εἰς τὸν Ἀδὰμ λέγει τὰ ἐξῆς· ἐπικατάρατος ἡ γῆ ἐν τοῖς ἔργοις σου· ἐν λύπαις φαργῇ αὐτὴν πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου· ἀκάνθας καὶ τριβόλους ἀνατελεῖ σοι καὶ φαργῇ τὸν χόρτον τοῦ ἀγροῦ· ἐν ἰδρωτί τοῦ προσώπου σου φαργῇ τὸν ἄρτον σου, ἕως τοῦ ἀποστρέφαι σε εἰς τὴν γῆν ἐξ ἧς ἐλήφθης. Ἐκτὸς τούτων ἐξεδίωξεν ὁ Θεὸς τοὺς ἀνθρώπους ἐκ τοῦ παραδείσου, κατώκισεν αὐτοὺς ἀπέναντι τοῦ παραδείσου καὶ ἔταξε τὰ Χερουβὶμ φέροντα φλογίνην ῥομφαίαν διὰ νὰ φυλάττωσι τὴν πρὸ αὐτοῦ εἴσοδον, ἵνα μὴ ὁ Ἀδὰμ ἐκτείνῃ ποτὲ τὴν χεῖρα αὐτοῦ καὶ λάβῃ ἀπὸ τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς καὶ ζήσῃται εἰς τὸν αἰῶνα (Γεν. κεφ. 3, 7—24).

§ 11. Ἐπιδεκτικότης τοῦ ἀνθρώπου πρὸς σωτηρίαν.

Ἡ ἁμαρτία τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἦτο καθὼς ἡ τοῦ διαβόλου, πρώτη δηλ. καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἐλευθερίας γενομένη,

αὕτη μᾶλλον προεκλήθη ἔξωθεν διὰ τῆς ἀπάτης τοῦ διαβόλου, εἰς τὴν ὁποίαν ὅμως βεβαίως καὶ ἠδύνατο καὶ ὤφειλε νὰ ἀντιστῇ. Ἀλλὰ καὶ τοιαύτη οὕσα ἡ ἁμαρτία αὕτη διεισέδυσε καὶ ἐδηλητηρίασεν ἅπασαν αὐτοῦ τὴν φύσιν, δὲν κατέστρεψεν ὅμως αὐτὴν τελείως· ἡ ἁμαρτία αὕτη ἐξησθένισε μὲν καὶ διέφθειρε καὶ ἐσκότισε τὴν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ θείαν εἰκόνα, δὲν κατέστρεψεν ὅμως αὐτὴν τελείως· διότι καὶ μετὰ τὴν ἁμαρτίαν ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου τείνει πάντοτε πρὸς τὸν Θεόν, ἐν ᾧ καὶ μόνῳ εὐρίσκει τὴν ἐσωτερικὴν αὐτῆς ἡσυχίαν· διὰ τοῦτο καίτοι ὁ ἄνθρωπος τοσοῦτον κατέπεσε διὰ τῆς ἁμαρτίας, δύναται ὅμως πάλιν νὰ σωθῇ.

Τοῦτου ἕνεκα καὶ ὁ Θεὸς ἀμέσως μετὰ τὴν ἁμαρτίαν ὑπόσχεται αὐτῷ σωτηρίαν· ἡ ἐπαγγελία αὕτη εἶναι ὅτι τὸ σπέρμα τῆς γυναικὸς, δηλ. ὁ δευτέρος Ἀδάμ, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς θέλει συντρίψει τὴν κεφαλὴν τοῦ ὄφρεως, θέλει δηλ. καταστρέψει τὴν ἐξουσίαν καὶ τὸ κράτος αὐτοῦ. Ἡ σωτηρία ὅμως αὕτη δὲν ἔρχεται ἀμέσως, ἀνάγκη νὰ παρασκευασθῇ πρὸς τοῦτο ὁ ἄνθρωπος. Ὅπως οὗτος διὰ τῆς ἐλευθερίας αὐτοῦ ἔπραξε τὴν ἁμαρτίαν, οὕτω δὲν ἔπρεπε νὰ βιασθῇ εἰς τὴν σωτηρίαν αὐτοῦ· ἔπρεπε νὰ γνωρίζῃ τὴν ἁμαρτωλὸν αὐτοῦ κατάστασιν καὶ τὴν ἐντῶθεν προερχομένην ἀθλιότητα καὶ νὰ πεισθῇ ὅτι ἔχει ἀνάγκην σωτηρίας, ἔπρεπε νὰ παιδαγωγηθῇ καὶ διὰ διαφόρων διδασκαλιῶν καὶ δοκιμασιῶν ἐπιτύχῃ τῆς σωτηρίας του. Οὕτω δὲ ἀπὸ τῶν πρωτοπλάστων μέχρι τοῦ Χριστοῦ διαφοροτρόπως παρεσκευάζετο ἡ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων. Ἀλλ' ἤδη ἀπ' ἀρχῆς ἐναντίον τῆς σωτηρίας ταύτης ἐγείρεται τὸ κακόν, καὶ ἀναπτύσσεται καὶ παρεμβάλλει εἰς τὸν ἄνθρωπον ποικίλα προσκόμματα.

Οὕτω γεννῶνται δύο τάξεις παρὰ τῶς ἀνθρώποις, ἡ μία, ἣτις ἐν τῇ πρὸς τὸν Θεὸν ὑπακοῇ ζητεῖ τὴν σωτηρίαν αὐτῆς, ἡ δὲ ἑτέρα ὑπακούουσα μᾶλλον τῷ πονηρῷ, πολεμεῖ τὸν Θεὸν καὶ τὸ ἀγαθόν. Ἡ τάξις αὕτη ἐμφανίζεται ἤδη εἰς αὐτοὺς τοὺς υἱοὺς τοῦ Ἀδὰμ, τὸν Κάιν καὶ τὸν Ἀβελ καὶ τοὺς ἀπογόνους αὐτῶν.

§ 12. Ὁ Κάιν καὶ ὁ Ἀβελ. Οἱ Καίνεται
καὶ οἱ Σηθίται.

Μετὰ τὴν ἁμαρτίαν οἱ πρωτόπλαστοι ἐγέννησαν υἱόν, καὶ ἡ Εὐὰ ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι οὗτος εἶναι ὁ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐπαγγελθεὶς σωτήρ, ὀνομάζει αὐτὸν Κάιν (=ὁ ἀποκτηθεὶς) λέγουσα: ἐκτετάμην ἄνθρωπον διὰ τοῦ Θεοῦ μετ' ὀλίγον ὅμως ἐννοεῖ τὴν ἀπάτην αὐτῆς καὶ διὰ τοῦτο εἰς τὸν μετὰ ταῦτα υἱὸν αὐτῆς δίδει τὸ ὄνομα Ἀβελ (=μηδέν). Ἀμφότεροι οἱ υἱοὶ τοῦ Ἀδὰμ ἐπεδόθησαν εἰς διάφορα ἐπαγγέλματα, καὶ ὁ μὲν Κάιν ἐγένετο γεωργός, ὁ δὲ Ἀβελ ποιμὴν προβάτων· ἀμφότεροι δὲ προσήνεγκαν τῷ Θεῷ θυσίαν, ὁ μὲν ἐκ τῶν καρπῶν τῆς γῆς, ὁ δὲ ἀπὸ τῶν προβάτων αὐτοῦ. Ἀλλὰ τοῦ μὲν Ἀβελ ἡ θυσία ἤρεσε τῷ Θεῷ διότι προσήνεγκεν αὐτὴν ἐν πίστει (Ἐβρ. 11, 4), οὐχὶ ὅμως καὶ ἡ τοῦ Καὶν τοῦτο διήγειρε τὸν φθόνον αὐτοῦ, καίτοι δὲ ὁ Θεὸς συνεβούλευσεν αὐτόν, ἐκεῖνος ὅμως προσκαλέσας τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ εἰς τὴν πεδιάδα καὶ ἐπιπεσὼν κατ' αὐτοῦ ἐφόνευσεν αὐτόν. Ὁ Θεὸς ἐρωτᾷ τὸν Κάιν περὶ τοῦ Ἀβελ, ἀλλ' οὗτος ὅχι μόνον δὲν μετανοεῖ, ἀλλὰ λίαν θρασέως ἀπαντᾷ: μὴ φύλαξ τοῦ ἀδελφοῦ μου εἰμι ἐγώ; τότε ὁ Θεὸς λέγει αὐτῷ: φωνὴ αἵματος τοῦ ἀδελφοῦ σου βοᾷ πρὸς με ἐκ τῆς γῆς· καὶ

νῦν ἐπικατάρατος σὺ ἐπὶ τῆς γῆς στένων καὶ τρέμων ἔση ἐπὶ τῆς γῆς (Γεν. 4, 1—15).

Ὁ Κάιν τότε φεύγων τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ, κατήκησεν ἀπέναντι τῆς Ἑδέμ, ἐν χώρᾳ καλουμένῃ Ναϊδ. Ἐκεῖ γεννᾷ πολλοὺς υἱοὺς, καὶ οὕτω οἱ ἀπόγονοι αὐτοῦ ἀκολουθοῦντες τὰ ἔχνη αὐτοῦ ἀποτελοῦσι τὴν γενεάν τῶν ἁμαρτωλῶν καὶ ἀπίστων καὶ καταγίνονται εἰς τὴν ἐφεύρεσιν τεχνῶν καὶ ἀπολαύσεων τοῦ βίου. Ὁ πρῶτος υἱὸς τοῦ Κάιν ἦτο ὁ Ἐνώχ, διὰ τὸν ὅποιον ἔκτισεν ὁμώνυμον πόλιν· ὁ πέμπτος ἀπόγονος αὐτοῦ Λάμεχ εἰσήγαγε τὴν πολυγαμίαν (αἱ γυναῖκες αὐτοῦ ἦσαν ἡ Ἀδὰ καὶ ἡ Σελλά). ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἰωβὴλ ἐγένετο πατὴρ τοῦ νομαδικοῦ βίου, ὁ δὲ ἕτερος Ἰουβὰλ ἐφεύρε τὸ ψαλτήριον καὶ τὴν κιθάραν. Ὁ Θόβελ, υἱὸς τοῦ Λάμεχ ἐκ τῆς Σελλά, ἦν χαλκεὺς χαλκοῦ καὶ σιδήρου καὶ ἡ ἀδελφὴ αὐτοῦ Νοεμά, ἦν ἀρχηγὸς τῆς γυναικείας πολυτελείας καὶ τῶν κοσμημάτων (Γεν. 4, 16—24).

Ὁ Ἀδάμ, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀβελ, ὧν ἐτῶν 230, ἐγέννησεν υἱόν, ὃν ὠνόματε Σήθ, ὡς ἀντικαταστήσαντα τὸν Ἀβελ. Ὁ Σήθ ἤδη διαδέχεται τὸν Ἀβελ καὶ καθίσταται ἀρχηγὸς τῆς γενεᾶς τῶν υἱῶν τοῦ Θεοῦ, δηλαδὴ τῶν ἀνθρώπων τῶν πιστευόντων καὶ ἀρσιωμένων τῷ Θεῷ· ἡ γενεὰ αὕτη μέχρι τοῦ κατακλυσμοῦ σύγκειται ἐκ δέκα μελῶν, τοῦ Ἀδάμ, Σήθ, Ἐνῶς, Καϊνᾶν, Μαλελεήλ, Ἰάρεδ, Ἐνώχ, Μαθουσάλα, Λάμεχ καὶ Νῶε. Ὁ Ἀδάμ ἐγένετο 930 ἐτῶν καὶ ἀπέθανεν, ὁ Σήθ ἔζησεν 912 ἐτη, ὁ μακροβιώτατος δὲ πάντων ἦν ὁ Μαθουσάλα, ζήσας ἔτη 969· πάντες οὗτοι ἔζων βίον σύμφωνον τῷ Θεῷ· διεκρίθη δὲ ἰδίως ὁ Ἐνώχ, ὅστις ἕνεκα τοῦ θεαρέστου αὐτοῦ βίου δὲν ἀπέθανεν ἀλλὰ μετέστη πρὸς τὸν Θεόν· μάλιστα οὗτος, κατὰ

τὸν ἀπόστολον Ἰούδαν (14, 15), προεφήτευσε περὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Κυρίου πρὸς τιμωρίαν τῶν ἀσεβῶν. Ἐπίσης εὐσεβῆς ἦν καὶ ὁ Λάμελ, ὅστις, ὅπως ποτὲ ἡ Εὐα, νομίζων ὅτι ἐν τῷ γεννηθέντι αὐτοῦ υἱῷ, ἐλεύσεται σωτηρία, εἶπεν: οὗτος διαναπαύσει ἡμᾶς ἀπὸ τῶν ἔργων ἡμῶν καὶ ἀπὸ τῶν λυπῶν τῶν χειρῶν ἡμῶν καὶ ἀπὸ τῆς γῆς, ἧς κατηγάσαστο Κύριος ὁ Θεός, καὶ ὠνόμασεν αὐτὸν Νῶε (=εἰρήνη καὶ παρηγορία). (Γεν. 4, 25—κεφ.5).

§ 13. Διαφθορὰ τῶν ἀνθρώπων καὶ καταστροφὴ αὐτῶν διὰ τοῦ Κατακλυσμοῦ.

Τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων ἤρξαντο καὶ ἐπληθύνετο θαυμασίως, συγχρόνως ὅμως ἤρξαντο καὶ ἡ ἀσέβεια καὶ ἡ διαφθορά. Τοῦτο κυρίως ἐφάνη, ὅτε οἱ υἱοὶ τοῦ Θεοῦ, οἱ εὐσεβεῖς ὁγλ. ἀπόγονοι τοῦ Σηθ, ἰδόντες ὅτι αἱ θυγατέρες τῶν ἀνθρώπων, τῶν ἀπογόνων ὁγλ. τοῦ Κάιν ἦσαν καλαί, ἐξελέξαν ἐξ αὐτῶν γυναῖκας καὶ ἐγέννησαν τοὺς λεγομένους γίγαντας. Τότε ὁ Θεὸς διὰ τὴν σαρκικότητα τῶν ἀνθρώπων τούτων ἠπείλησε νὰ καταστρέψῃ αὐτοὺς, ἀλλ' ἀπὸ συγκατάθεσιν παρέσχεν αὐτοῖς καιρὸν πρὸς μετάνοιαν 120 ἔτη. Ἀλλ' οἱ ἄνθρωποι οὐ μόνον δὲν διωρθώθησαν ἐντεῦθεν ἀλλὰ καὶ διεφθάρησαν ἐπὶ μᾶλλον, ἡ δὲ κακία καὶ διαφθορὰ καθ' ἑκάστην ἐπετείνετο. Ὁ Θεὸς ἰδὼν ταῦτα ἐλυπήθη καὶ ἀπεφάσισε νὰ καταστρέψῃ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων. Εἰς μόνον μεταξύ αὐτῶν εὕρισκετο, ὁ Νῶε, ὁ κῆρυξ τῆς δικαιοσύνης (2 Πέτρ. 2, 5), ὅστις ἔζη βίον θεάρεστον καὶ μετὰ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ ἔμεινεν ἀνεπηρέαστος ἀπὸ τῆς κοινῆς διαφθορᾶς τῶν ἀνθρώπων. Τοῦτον λοιπὸν θέλει νὰ σώσῃ ὁ Θεὸς ἀπὸ τῆς ἐπικειμένης τιμωρίας καὶ καταστροφῆς ἀρχηγὸν νέας γενεᾶς ἀνθρώπων,

καὶ πρὸς τοῦτο διατάσσει αὐτὸν νὰ κατασκευάσῃ κιβωτὸν ἐκ ξύλων τετραγώνων, τριόροφον, ἔχουσαν μῆκος τριακοσίων πήχεων, πλάτος 50 καὶ ὕψος 30 καὶ ἀσφαλτώσῃ αὐτὴν ἐσῶθεν καὶ ἔξωθεν. Τὸ γεγονός τοῦτο ἦτο πραγματικὸν κήρυγμα μετανοίας διὰ τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλ' ἐκεῖνοι μὴ συνετισθέντες ἐντεῦθεν ἔτρωγον καὶ ἔπινον, συνῆπτον γάμους καὶ διέλυον αὐτοὺς, ἄχρὶ ἥς ἡμέρας εἰσῆλθε Νῶε εἰς τὴν κιβωτὸν καὶ οὐκ ἐγνωσαν ὥς ἦλθεν ὁ κατακλυσμὸς καὶ ἤρεν ἅπαντας (Ματθ. 24, 37—39. Γεν. κεφ. 6).

Ἀφοῦ ὁ Νῶε κατεσκεύασε τὴν κιβωτὸν εἰσῆλθε τότε εἰς αὐτὴν κατὰ διαταγὴν τοῦ Θεοῦ, παραλαβὼν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, τοὺς τρεῖς αὐτοῦ υἱοὺς Σήμ, Χάμ καὶ Ἰάφεθ μετὰ τῶν γυναικῶν αὐτῶν, καὶ ἐκ μὲν τῶν ἀκαθάرتων ζώων ἀνὰ δύο ζεύγη, ἐκ δὲ τῶν καθαρῶν ἀνὰ ἑπτὰ. Ἦδη δὲ κατὰ τὴν 27 τοῦ δευτέρου μηνὸς (μεταξὺ Ὀκτωβρίου καὶ Νοεμβρίου) κατὰ τὸ 600 ἔτος τοῦ Νῶε καὶ 3,246 πρὸ Χριστοῦ, ἡ 2,262 ἀπὸ δημιουργίας τοῦ κόσμου, ἤρξατο ὁ κατακλυσμὸς. Τότε ἤνοιξαν αἱ πηγαὶ τῆς ἀβύσσου καὶ οἱ καταρράκται τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἔβρεχεν ἐπὶ 40 ἡμέρας καὶ νύκτας. Ἡ γῆ ἅπαντα ἐκαλύφθη ὑπὸ ὑδάτων, ταῦτα δὲ ὑψώθησαν 15 πήχεις ὑπὲρ τὰ ὑψηλότερα ὄρη τῆς γῆς, πᾶν δὲ ζῶον ὑπάρχον ἐπὶ τῆς γῆς, ἀνθρώποι κτήνη καὶ ῥεπτά ἀπέθανον. Μόνῃ ἡ κιβωτὸς ἐσώθη, ἥτις ἐπεφέρετο ἐπὶ τῶν ὑδάτων. Ἐπὶ 150 ἡμέρας τὰ ὕδατα ἐπεπόλζον ἐπὶ τῆς γῆς· ἀλλὰ μετὰ ταῦτα ὁ Θεὸς ἐνθυμηθεὶς τὸν Νῶε, ἀπέστειλεν ἄνεμον, τὰ ὕδατα ἤρξαντο νὰ ἐλαττώνται καὶ κατὰ τὸν ἐβδόμον μῆνα ἡ κιβωτὸς ἐκάθησεν εἰς τὰ ὄρη τῆς Ἀρμενίας Ἀραράτ. (Γεν. κεφ. 7 καὶ 8, 1—5.

§ 14. Ἡ μετὰ τοῦ Νῶε διαθήκη τοῦ Θεοῦ.

Τὰ ὕδατα κατ' ὀλίγον ἡλαττοῦντο, κατὰ δὲ τὸν δέκατον μῆνα ὤφθησαν αἱ κεφαλαὶ τῶν ὀρέων. Μετὰ 40 ἡμέρας ὁ Νῶε ἠνέφξε τὴν θυρίδα τῆς κιβωτοῦ καὶ ἐξαπέστειλε τὸν κόρακα διὰ νὰ πληροφωρηθῇ περὶ τῆς καταστάσεως τῆς γῆς, ἀλλ' οὗτος δὲν ἐπέστρεφεν. Μετὰ 7 ἡμέρας ἀπέστειλε τὴν περιστερὰν, ἀλλ' αὕτη εὐροῦσα τὴν γῆν κατεχομένην ἔτι ὑπὸ ὕδατων, ἐπέστρεφεν εἰς τὴν κιβωτὸν καὶ ὁ Νῶε παρέλαβεν αὐτὴν ἐκτείνας τὴν χεῖρα· ἔτι μετὰ 7 ἡμέρας ἀποστέλλει αὐτὴν καὶ αὕτη ἐπιστρέφει φέρουσα ἐπὶ τοῦ ῥάμφους κλάδον ἐλαίας ὡς σημεῖον, ὅτι τὸ ὕδωρ ἐκόπασεν. Ὁ Νῶε περιέμεινεν ἔτι ἑπτὰ ἡμέρας καὶ ἀπέστειλεν αὖθις τὴν περιστερὰν ἀλλ' αὕτη δὲν ἐπανῆλθε πλέον. Οὕτω κατὰ τὸ 601 ἔτος τῆς ζωῆς τοῦ Νῶε, τὴν πρώτην τοῦ πρώτου μηνὸς τὸ ὕδωρ ἐξέλιπεν ἐκ τῆς γῆς, κατὰ δὲ τὸν δεύτερον μῆνα ἐξηράνθη ἡ γῆ. Τότε κατὰ διαταγὴν τοῦ Θεοῦ ἐξῆλθεν ὁ Νῶε ἐκ τῆς κιβωτοῦ μετὰ τῆς οἰκογενείας του καὶ πάντων τῶν ζώων, τὰ ὅποια εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ.

Ἄμα ἐξῆλθεν ὁ Νῶε ὠκοδόμησε θυσιαστήριον καὶ προσήνεγκε τῷ Θεῷ θυσίαν ἀπὸ πάντων τῶν καθαρῶν ζώων· ὁ Θεὸς ὠσφράνθη ὀσμὴν εὐωδίας καὶ εἶπεν: οὐ προσθήσω ἔτι καταράσασθαι τὴν γῆν διὰ τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων, ὅτι ἔγκειται ἡ διάνοια τοῦ ἀνθρώπου ἐπιμελῶς ἐπὶ τὰ πονηρὰ ἐκ νεότητος αὐτοῦ· οὐ προσθήσω οὖν ἔτι πατάξαι πᾶσαν σάρκα ζῶσαν καθὼς ἐποίησα· πάσας τὰς ἡμέρας τῆς γῆς σπέρμα καὶ θερισμός, ψῆχος καὶ καῦμα, θέρος καὶ ἔαρ, ἡμέραν καὶ νύκτα οὐ καταπαύσουσι. Εὐλόγησε δὲ ὁ Θεὸς τὸν Νῶε καὶ τοὺς υἱοὺς

αὐτοῦ λέγων: αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε καὶ πληρώσατε τὴν γῆν· καὶ κατακυριεύσατε αὐτῆς, καὶ ὑπέταξεν αὐτοῖς πάντα τὰ ζῶα τῆς γῆς. Ἀπηγόρευσεν ὁμοῦς αὐτοῖς τὸ τρώγειν κρέας ἐν αἵματι ψυχῆς καὶ τὸ ἐκχέειν αἷμα ἀνθρώπου, διότι ὁ ἐκχέων αἷμα ἀνθρώπου ἀντὶ τοῦ αἵματος αὐτοῦ ἐκχυθήσεται, ὅτι ἐν εἰκόρι Θεοῦ ἐποίησα τὸν ἄνθρωπον. Ἐκτὸς τῶν ἐντολῶν τούτων, κατὰ τὴν ἰουδαϊκὴν παράδοσιν, ὁ Θεὸς ἔδωκε τῷ Νῶε καὶ τὰς ἐξῆς, δηλ. τὸ μὴ εἰδωλολατρεῖν, μὴ βλασφημεῖν, μὴ πορνεῦν, μὴ κλέπτειν καὶ περὶ πολιτικῆς εὐταξίας, αἵτινες μετὰ τῶν δύο πρώτων ἀποτελοῦσι τὰς λεγομένας ἐπὶ τὰς ἐντολὰς τοῦ Νῶε. Ἐπὶ τέλους ὁ Θεὸς ὡς σημεῖον τῆς ἀνανεωθείσης μετὰ τοῦ Νῶε διαθήκης ἔστησεν ἐπὶ τῶν νεφελῶν τὸ τόξον αὐτοῦ λέγων: Τὸ τόξον μου τίθημι ἐν τῇ νεφέλῃ καὶ ἔσται εἰς σημεῖον διαθήκης ἀνὰ μέσον ἐμοῦ καὶ ἡμῶν καὶ ἀνὰ μέσον πάσης ψυχῆς ζωῆς ἐν πάσῃ σαρκί· καὶ οὐκ ἔσται ἔτι τὸ ὕδωρ εἰς κατακλυσμὸν, ὥστε ἐξαλεφθαι πᾶσαν σάρκα· (Γεν. 8, 6—22. 9, 1—17).

§ 15. Οἱ υἱοὶ τοῦ Νῶε.

Μετὰ τὸν κατακλυσμὸν ὁ Νῶε ἐγένετο γεωργὸς καὶ ἐφύτευεν ἀμπελῶνα, πινὼν δὲ ἐκ τοῦ οἴνου αὐτοῦ ἐμεθύσθη καὶ ἀπεκαλύφθη ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. Τοῦτο ἰδὼν ὁ νεώτερος αὐτοῦ υἱὸς Χάμ, ὁ πατὴρ τοῦ Χαναάν, ἀνήγγειλε τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ Σὴμ καὶ Ἰάφεθ, οἵτινες ὁμοῦς ἐλθόντες ἐκάλυψαν τὴν γύμνωσιν τοῦ πατρὸς αὐτῶν. Ἄμα ὁ Νῶε ἐγερθεὶς ἔμαθε τὰ γενόμενα, τότε ἐν προφητικῷ πνεύματι ἐκπράττει εὐλογίαν καὶ κατάραν λέγων: Ἐπι-κατάρατος Χαναάν παῖς· οἰκέτης ἔσται τοῖς ἀδελφοῖς.

αὐτοῦ Ἐὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεὸς τοῦ Σήμ καὶ ἔσται Χαναὰν παῖς οἰκείης αὐτοῦ· πλατύνει ὁ Θεὸς τῷ Ἰαρεθ καὶ κατοικησάτω ἐν τοῖς οἴκοις τοῦ Σήμ καὶ γεννηθήτω Χαναὰν παῖς αὐτοῦ. Ἡ προφητεία αὐτῇ πράγματι ἐξεπληρώθη, διότι ἐν μὲν τοῖς ἀπογόνους τοῦ Σήμ διετηρήθη ἡ ἀληθὲς θρησκεία καὶ ἀνέτειλεν ἐξ αὐτῆς ὁ Σωτὴρ, οἱ δὲ ἀπόγονοι τοῦ Ἰαρεθ ἐπέξετάθησαν πολλαχοῦ καὶ μετέσχον τῆς ἐν τῷ Σήμ ἀναφανείσης σωτηρίας, οἱ δὲ τοῦ Χάμ πράγματι ἐγένοντο πνευματικῶς καὶ σωματικῶς δοῦλοι τῶν ἄλλων δύο. Ὁ Νῶε ἔζησε μετὰ τὸν κατακλυσμὸν 350 ἔτη, τὸ ὄλον δὲ 950. (Γεν. 9, 18—29).

§ 16. Ἡ σύγχυσις τῶν γλῶσσῶν καὶ ἡ διασπορά τῶν ἀνθρώπων.

Πάντες οἱ ἄνθρωποι οἱ ἐκ τῶν τριῶν υἱῶν τοῦ Νῶε καταγόμενοι, ὠμίλουν κατ' ἀρχάς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν γλῶσσαν· ἐπὶ τοῦ ἔκτου ὅμως ἀπογόνου τοῦ Σήμ, τοῦ Φαλέγ, ἡ γλῶσσα τῶν ἀνθρώπων διεμερίσθη εἰς πολλὰς, αὐτοὶ δὲ οὗτοι διεσκορπίσθησαν ἐφ' ὅλης τῆς γῆς. Ἡ ἰδέα αὕτη τῆς διασπορᾶς ὑπῆρχε παρὰ τοῖς ἀνθρώποις, διὰ τοῦτο οὗτοι ἀπεφάσισαν νὰ οἰκοδομήσωσι πύργον μέχρι τοῦ οὐρανοῦ φθάνοντα καὶ δοξασθῶσιν οὕτω πρὶν ἢ ἐπέλθῃ ἡ διασπορά: δεῦτε, εἶπον, οἰκοδομήσωμεν ἑαυτοῖς πόλιν καὶ πύργον, οὗ ἔσται ἡ κεφαλὴ ἕως τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ποιήσωμεν ἑαυτοῖς ὄνομα πρὸ τοῦ διασπαρῆναι ἡμῶς ἐπὶ προσώπου τῆς γῆς. Τὸ μέρος, ἔνθα ἐπρόκειτο νὰ ἀναλάβωσι τὴν μωρὰν ταύτην ἐπιχείρησιν, ἦν ἡ γῆ Σεταὰρ μεταξύ Τίγρητος καὶ Εὐφράτου. Ἀλλ' ὁ Θεὸς καταβὰς ἐξ οὐρανοῦ συγγέει τὰς γλώσσας αὐτῶν, οὕτως

ὥστε ἐκεῖνοι μὴ ἐννοοῦντες πλέον ἀλλήλους, ἔπαυσαν τὴν οἰκοδομὴν καὶ ἐκάλεσαν τὴν πόλιν Βαβέλ=σύγχυσιν. (Γεν. 11, 1—9).

Ἐντεῦθεν οἱ ἄνθρωποι διασκορπίζονται ἐφ' ὅλης τῆς γῆς. Τοῦ Ἰάφεθ οἱ ἀπόγονοι διηθύνθησαν πρὸς βορρᾶν· δικαίως δὲ ὁ πατὴρ ἠυλόγησεν αὐτὸν ὡς τὸν μέλλοντα νὰ πλατυνθῇ, διότι οἱ ἀπόγονοι αὐτοῦ ἐπέξετάθησαν εἰς τὴν βόρειον Ἀσίαν καὶ ἅπασαν τὴν Εὐρώπην καὶ μέχρι δὲ τῆς σήμερον διὰ τῶν ἀποικιῶν αὐτῶν ἐπικυροῦσι τὴν προφητείαν τοῦ Νῶε : *Πλατύναι ὁ Θεὸς τῷ Ἰάφεθ*. Οἱ ἀπόγονοι τοῦ Χάμ ἐπέξετάθησαν πρὸς νότον καὶ κατώκησαν τὰς μεσημβρινὰς χώρας τῆς Ἀσίας, τὰς Ἰνδίας, τὴν Ἀραβίαν καὶ τὴν Ἀφρικὴν. Τέλος δὲ οἱ ἀπόγονοι τοῦ Σὴμ διέμειναν ἐν τῇ κεντρικῇ Ἀσίᾳ. Οὗτοι δὲ εἶναι ἐπίσης 10 τὸν ἀριθμὸν μέχρι τέλους τῆς παρούσης περιόδου : Σὴμ, Ἀρφαξὰδ, Καϊνάρ, Σαλλά, Ἐβερ, Φαλέγ, Ραραῦ, Σερούχ, Ναχώρ, Θάρρα, καὶ τελευταῖος ὁ υἱὸς τοῦ Θάρρα Ἀβραμ. (Γεν. κεφ. 10, 1—32. 11, 10—27).

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Β.

Ἀπὸ τῆς κλήσεως τοῦ Ἀβραάμ μέχρι τοῦ Μωϋσέως

ΗΤΟΙ

Πατριαρχικὴ ἐποχὴ (2101—1752).

§ 17. Χαρακτηρισμὸς τῆς Περιόδου.

Κατὰ τὴν προηγουμένην περίοδον ἕνεκα τῆς ἐνοχῆς αὐτοῦ τὸ ἀνθρώπινον γένος δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐπιτύχῃ τοῦ προορισμοῦ αὐτοῦ· ἀλλ' ὁ Θεὸς δὲν ἐγκαταλείπει τὴν βου-

λὴν αὐτοῦ. Πρότερον ἅπαν τὸ ἀνθρώπινον γένος, ὡς καταγόμενον ἐκ τῶν δύο αὐτοῦ ἀρχηγῶν τοῦ Ἀδὰμ καὶ τοῦ Νῶε, προπαρασκευάζετο ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν σωτηρίαν αὐτοῦ. Νῦν ὅμως ἐπειδὴ οἱ ἄνθρωποι ἐπολλὰ πλάσια σῆσαν καὶ ἀπετέλεσαν τὴν ἀνθρωπότητα, αὕτη δὲ ἀπεμακρύνθη ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, ὡς τοῦτο ἐδείχθη εἰς τοὺς ἀπογόνους τοῦ Νῶε, ὁ Θεὸς χωρὶς νὰ ἀποκλείσῃ ὅλην τὴν ἀνθρωπότητα τῆς σωτηρίας αὐτῆς, ἐκλέγει ἐξ αὐτῆς ἓνα λαόν, τὸν ἰουδαϊκόν, τὸν ὁποῖον ἀμέσως παρασκευάζει εἰς τὴν σωτηρίαν, τὴν ἀπ' ἀρχῆς ἐπαγγελθεῖσαν, τοὺς δὲ λοιποὺς λαούς, οἱ ὅποιοι κοινῶς φέρουσι τὸ ὄνομα ἔθνη, ἐθνισμὸς προπαρασκευάζει ἐμμέσως. Οὕτω λοιπὸν ὁ Θεὸς ἐξ ὅλου τοῦ ἀνθρωπίνου γένους καὶ μάλιστα ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Σήμ, ἐκλέγει ἓνα ἄνθρωπον τὸν Ἀβραάμ, εἰς τοὺς ἀπογόνους τοῦ ὁποῖου ἐμπιστεύεται τὴν καλλιέργειαν τῆς σωτηρίας. Ἐκεῖ συγκεντρώνει ὅλας αὐτοῦ τὰς ἀποκαλύψεις καὶ τὰ μέσα πρὸς σωτηρίαν, ἥτις παρασκευαζομένη ἐμελλε νὰ περιλάβῃ ἅπασαν τὴν ἀνθρωπότητα. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως, τὰ ἔθνη πάντα εἶασε πορεύεσθαι ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν (Πράξ. 14, 16), ὅπως μάθωσιν ἐντεῦθεν, μέχρι τίνος δύναται νὰ προχωρήσῃ ὁ ἄνθρωπος, στηριζόμενος μόνον εἰς τὰς δυνάμεις αὐτοῦ καὶ τὴν σοφίαν. Ὅπως ὁ ἄσωτος υἱὸς, λαβὼν τὴν πατρικὴν αὐτοῦ περιουσίαν, ἀπομακρύνεται τῆς πατρικῆς οἰκίας καὶ φεύγει εἰς χώραν μακράν, οὕτω καὶ τὰ ἔθνη ἀπομακρύνονται τοῦ Θεοῦ, ἔχοντα τὰς ἀρχαίας ἐπαγγελίας καὶ τὸν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν νόμον. Ἀλλ' ἐπὶ τέλος ὅπως ὁ ἄσωτος υἱὸς πολλὰ παθὼν ἐπιστρέφει εἰς τὸν πατέρα του, οὕτω καὶ τὰ ἔθνη ἐμελλόν νὰ μετὰσχῃσι τῆς ἐν τῷ ἰουδαϊσμῷ ἐμφανισθείσης σωτηρίας.

Ἀπὸ τοῦ νῦν λοιπὸν ἡ προσοχὴ ἡμῶν στρέφεται εἰς τὸν ἐκλεκτὸν τοῦ Θεοῦ λαόν, ἐν μέσῳ τοῦ ὁποίου παρασκευάζεται ἡ σωτηρία. Ὁ λαὸς οὗτος δὲν διακρίνεται διὰ τὴν τέχνην αὐτοῦ καὶ ἐπιστήμην, τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὸν πολιτισμὸν, ἀλλὰ διὰ τὴν θρησκευτικὴν αὐτοῦ ἀνάπτυξιν καὶ τὴν πίστιν, ἣτις μέχρι τέλους διατηρεῖται ἀμόλυντος, καίτοι πολλάκις καὶ ὁ λαὸς οὗτος ἐξέπεσεν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ. Ἐν μέσῳ τοῦ λαοῦ τούτου παρασκευάζεται ἡ σωτηρία, ἐξ αὐτοῦ προέρχεται ὁ Σωτὴρ τοῦ κόσμου καὶ ἐν τῷ σπέρματι τοῦ Ἀβραάμ. εὐλογοῦνται ὅλα τὰ ἔθνη τῆς γῆς. Ἀπέναντι τοῦ ἰουδαϊκοῦ λαοῦ, βαίνουνσι τὰ ἔθνη, ζητοῦντα τὸν Θεὸν (Πράξ. 17, 27), καὶ πλανηθέντα, αἰσθάνονται ἐπὶ τέλους τὴν ἀσθένειαν αὐτῶν καὶ εὐρίσκουσι τὴν σωτηρίαν αὐτῶν ἐν Χριστῷ· ἀλλὰ καὶ τὰ ἔθνη, διὰ τὸ μέγα οἰκοδόμημα τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων, παρασκευάζουσι λίθους χρησίμους, ὅπως τοῦτο κατεδείχθη ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ αὐτῶν, ταῖς τέχναις καὶ ἐπιστήμασι. Ἡ σωτηρία ὁμῶς ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἐστίν. (Ἰωάν. 4, 22).

Τοιοῦτον εἶναι τὸ περιεχόμενον τῆς ἱστορίας τῆς σωτηρίας μέχρι τῆς ἐν Χριστῷ ἐμφανίσεως αὐτῆς. Ἐν τῇ περιόδῳ ὁμῶς ταύτῃ, ἀπὸ τοῦ Ἀβραάμ μέχρι τοῦ Μωϋσέως, παρατηροῦμεν τὰ ἐξῆς χαρακτηριστικά. Πρῶτον ἀπὸ τοῦ στελέχους τοῦ γένους τοῦ Σὴμ, ἀποχωρίζεται εἰς κλάδος, ὅστις ἀκολούθως διακλαδίζεται εἰς δώδεκα· δεύτερον εἰς τὴν ἐκλεχθεῖσαν ἐκείνην οἰκογένειαν ἐκτὸς τῆς περὶ σωτηρίας ἐπαγγελίας, δίδονται καὶ ἑτέρα τις, ἡ ὑπόσχεσις τῆς γῆς τῆς ἐπαγγελίας· ἐν αὐτῇ τῇ χώρᾳ τίθενται αἱ βάσεις τῆς νέας ἀναπτύξεως, ἐν αὐτῇ μέλλει νὰ ζήσῃ ὁ ἐκλεκτὸς λαὸς ἀποκεχωρισμένος πάντων τῶν λοιπῶν καὶ ἐν αὐτῇ μέλλει νὰ γεννηθῇ ὁ σωτὴρ τοῦ κόσμου. Ἀλλὰ

τὴν γῆν ταύτην τῆς ἐπαγγελίας ἐπὶ 400 ὅλα ἔτη μέλλει νὰ ἐγκαταλίπη ὁ λαὸς οὗτος, ὅπως ἐν ξένη γῶρα καὶ ἐν μέσῳ κακοπαθειῶν, στηριχθῇ ἐν τῇ πίστει αὐτοῦ. Οὕτω τὸ γεγονός τοῦτο καθίσταται εἰς αὐτὸν σχολεῖον δοκιμασίας καὶ παιδαγωγίας· καὶ τρίτον ἐν τῇ ἐκλεχθείσῃ πρώτῃ οἰκογενείᾳ οὐ μόνον ἅπας ὁ μετὰ ταῦτα ἰουδαϊκὸς λαὸς περιέχεται, ἀλλὰ χρησιμεύει καὶ ὡς κάτοπτρον, ἐν ᾧ δύναται νὰ θεωρῇ ἑαυτόν.

§ 18. Ἡ γῆ τῆς Ἐπαγγελίας ἢ ἡ Παλαιστίνη.

Ἐπειδὴ τὸ θέατρον τῆς ἱερᾶς ἱστορίας ἀπὸ τοῦδε ἔσται κυρίως ἡ Παλαιστίνη, ἀνάγκη νὰ γνωρίζωμεν ἐκ τῶν προτέρων τὴν γεωγραφικὴν αὐτῆς θέσιν. Παλαιστίνη, ἄλλως γῆ Χαναάν, γῆ τῆς ἐπαγγελίας, γῆ ἁγία καὶ χώρα ἱερὰ λεγομένη, εἶναι ἡ χώρα ἐκείνη, τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς ἐδωρήσατο τῷ ἐκλεκτῷ αὐτοῦ λαῷ, ὅπως χρησιμεύσῃ αὐτῷ ὡς κατοικία καὶ κέντρον τῆς βασιλείας αὐτοῦ. Ἡ χώρα αὕτη, ἐν ἣ ἐποχῇ εὕρισκόμεθα, κατφεῖτο ὑπὸ τῶν ἀπογόνων τοῦ Χαναάν, υἱοῦ τοῦ Χάμ, τῶν Χαναανιτῶν, οἱ ὅποιοι σημαίνουνσι καὶ ἰδιαιτέρον τινα λαὸν κατοικοῦντα εἰς τὰ παράλια μέρη, καθὼς καὶ ἅπαντας τοὺς κατοίκους τῆς χώρας, ὡς τοὺς Χετταίους, τοὺς Ἰεθουσαίους, τοὺς Ἀμορραίους, τοὺς Γεργεσαίους τοὺς Εὐαίους τοὺς Ἀρουκαίους κτλ. Ἡ Παλαιστίνη περιοριζομένη πρὸς δυσμὰς μὲν ὑπὸ τῆς μεσογείου θαλάσσης, πρὸς βορρᾶν δὲ ὑπὸ τοῦ Λιβάνου καὶ Ἀντίλιβάνου, πρὸς ἀνατολὰς ὑπὸ τῆς συριακῆς ἐρήμου καὶ πρὸς νότον ὑπὸ τῆς ἐρήμου τῆς πετραίας Ἀραβίας, κεῖται ἐν τῷ μέσῳ τῶν τριῶν ἡπείρων τῆς Εὐρώπης, Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς, ἀποκεχωρισμένη τῶν λοιπῶν χωρῶν καὶ ἅμα τὸ κέντρον

αὐτῶν ὑπάρχουσα. Τὸ ὄρεινόν τῆς χώρας ἀπήλλασσεν αὐτὴν ἐξωτερικῶν ἐπιδρομῶν, ἐνῶ συγχρόνως ἡ μετὰξὺ Αἰγύπτου καὶ τῶν ἀσιατικῶν βασιλείων θέσις αὐτῆς, ὡς καὶ ἡ ἐγγύτης αὐτῆς πρὸς τὴν ἐμπορικὴν Φοινίκην καὶ τοὺς ἄλλους ἐμπορικοὺς λιμένας, καθίστα αὐτὴν τὸ κέντρον τῆς ἐν τῷ κόσμῳ ἐνεργείας. Οὕτως ἡ χώρα αὕτη ἦν προωρισμένη ὅπως καταστῇ ἡ ἡρεμὸς ἐστία τῆς ἀναπτύξεως τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων καὶ τῆς μετὰ ταῦτα διαδόσεως αὐτῆς εἰς ἅπαντα τὰ ἔθνη.

Ἡ Παλαιστίνη εἶναι χώρα ὄρεινή. Ἀπὸ τοῦ Λιβάνου καὶ Ἀντιλίβανου ἐκτείνονται δύο σειραὶ ὄρεων, ἡ μία ἐντεῦθεν καὶ ἡ ἐτέρα ἐκεῖθεν τοῦ Ἰορδάνου, διέρχονται ὅλον τὸ μῆκος τῆς χώρας καὶ φθάνουσι μέχρι τῆς πετραίας Ἀραβίας. Ἐντεῦθεν διαιρεῖται ἡ χώρα εἰς τέσσαρας παραλλήλους ταινίας, τὴν πρὸς τὴν θάλασσαν, τὴν πρὸς δυσμὰς τοῦ Ἰορδάνου, τὴν περὶ χωρον τοῦ Ἰορδάνου καὶ τὴν πρὸς ἀνατολὰς αὐτοῦ. Κυρίως ὅμως ἡ χώρα διαιρεῖται διὰ τοῦ Ἰορδάνου εἰς δύο μεγάλα τμήματα, τὴν ἐντεῦθεν τοῦ Ἰορδάνου, τὴν δυτικὴν, καὶ τὴν ἐκεῖθεν, τὴν ἀνατολικήν. Ὁ Ἰορδάνης τὰς πηγὰς αὐτοῦ ἔχει εἰς τὸν Ἀντιλίβανον ἢ ἀκριβέστερον εἰς τὸ ὄρος Ἑρμών καὶ ῥέει διὰ τῆς Σαμοχωνίτιδος λίμνης ἢ τῶν ὑδάτων Μερῶν καὶ τῆς λίμνης Γεννησαρέτ (θάλασσα Τιβεριάδος), μέχρι τῆς νεκρᾶς θαλάσσης, ὅπου καὶ ἐκβάλλει. Αἱ δύο τελευταῖαι θάλασσαι ἡ Τιβεριὰς καὶ νεκρά διατελοῦσιν ἐν φοβερᾷ ἀντιθέσει· ἡ πρώτη μετὰ τῶν ἀνθρῶν αὐτῆς καὶ καρποφόρων χωρῶν, τῆς εὐκράτου ἀτμοσφαίρας καὶ τῆς ζωηρότητος αὐτῆς εἶναι τῇ ἀληθείᾳ χώρα εὐλογίας· ἡ δὲ νεκρά μετὰ τῶν βράχων αὐτῆς, τῆς θερμῆς καὶ ἀνχμηρᾶς ἀτμοσφαίρας καὶ τῶν νοσηρῶν ἀνθυμιάσεων εἶναι χώρα καὶ

εἰκῶν τῆς κατάρας καὶ τοῦ θανάτου. Ἐπὶ τῆς δυτικῆς ὁχθῆς τοῦ Ἰορδάνου ὑπάρχουσι ἀσήμενοι πηγαὶ καὶ ῥυάκια, ἐνῶ ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ῥέουσιν οἱ ποταμοὶ Ἰερόμαξ καὶ Ἰαβὼκ ἐκβάλλοντες εἰς τὸν Ἰορδάνην καὶ ὁ Ἀριὼν καὶ Ζαρεδ ἐκβάλλοντες εἰς τὴν νεκρὰν θάλασσαν. Ἐκτὸς τούτων ὑπάρχουσι καὶ τινες χεῖμαρροι, ὡς ὁ χεῖμαρρος τῶν Κέδρων πλησίον τῆς Ἱερουσαλήμ, χυνόμενος εἰς τὴν Νεκρὰν θάλασσαν, ὁ Κισὼν πλησίον τῆς Πτολεμαίδος, χυνόμενος εἰς τὴν Μεσόγειον καὶ ὁ Βησὸρ διὰ τῆς Φιλιστίας ἐκβάλλων ἐπίσης εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν.

Ὅρη τῆς Παλαιστίνης ὑπάρχουσι πολλὰ καὶ διάφορα. Ἐν τῇ ἐντεῦθεν τοῦ Ἰορδάνου χώρᾳ εἶναι α.) τὸ ὄρος τῶν Μακαρίσμιων καὶ β.) τὸ Θαβὼρ πρὸς δυσμὰς τῆς λίμνης Γεννησαρέτ· γ.) τὸ Καρμήλιον πλησίον τῆς Πτολεμαίδος· δ.) νοτιοανατολικῶς αὐτῆς τὸ ὄρος Γελβουέ· ε.) τὸ ὄρος Ἐφραιμ ἐν τῷ μέσῳ τῆς χώρας· δύο κορυφαὶ αὐτοῦ εἶναι τὸ ὄρος Γαριζεὶν καὶ Γεβάλ· ς.) νοτιοανατολικῶς τοῦ Ἐφραιμ, τὸ ὄρος Ἰούδα, τὸ ὁποῖον πρὸς νότον ὀνομάζεται ὄρος τῶν Ἀμορραίων. Μικρότερα ὄρη τοῦ Ἰούδα εἶναι τὸ ὄρος Μωρία, Ἀκρα, Βεζεθὰ καὶ Σιών· ἐφ' ὧν κεῖται ἡ Ἱερουσαλήμ, πρὸς νότον αὐτῆς τὸ ὄρος τῆς καλῆς βουλῆς καὶ πρὸς ἀνατολὰς τὸ ὄρος τῶν Ἑλαιῶν. Ἐν τῇ ἐκεῖθεν τοῦ Ἰορδάνου χώρᾳ, α.) τὸ ὄρος Ἐρμών, μέρος τοῦ Ἀντιλίβανου, ὅστις ἐκτείνόμενος πρὸς νότον ἀποτελεῖ β.) τὸ ὄρος Λύβαν, γ.) τὸ ὄρος Γαλαάδ, δ.) τὸ ὄρος Ἀβαρίμ, τοῦ ὁποῦ δύο κορυφαὶ εἶναι τὸ Φασγὰ καὶ Ναβαῦ, καὶ ε.) τὸ ὄρος Σείρ ἐκτείνόμενον μέχρι τοῦ αἰλαριτικοῦ κόλπου.

Τὰ διάφορα ταῦτα ὄρη καὶ οἱ ποταμοὶ σχηματίζουν διαφόρους κοιλάδας καὶ ἐρήμους. Τοιαύτη εἶναι ἡ περί-

χωρος τοῦ Ἰορδάνου ἐκτεινομένη καθ' ὅλον τὸ δυτικὸν μήκος τοῦ ποταμοῦ τούτου· ἡ κοιλὰς Ἰεζράελ πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Καρμηλίου ὄρους, ἡ τοῦ Σάφουρος μεταξὺ τοῦ αὐτοῦ ὄρους καὶ τῆς Ἰόππης, ἡ Σερελά πρὸς νότον αὐτῆς, ἡ κοιλὰς Ἰωσαφάτ πρὸς ἀνατολὰς τῆς Ἱερουσαλήμ καὶ ἡ Βέν-χινὸμ πρὸς νότον αὐτῆς. Ἐπιστημότεραι δὲ ἔρημοι εἶναι ἡ Ἰούδα μετὰ τῶν ἐρήμων Ἐγγαδί, Ζίφ καὶ Μαὼν μεταξὺ τοῦ ὄρους Ἰούδα καὶ τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης, ἡ ἔρημος τῆς Ἰεριχῶ δυτικῶς αὐτῆς κτλ.

Ἐπιστημότεραι δὲ πόλεις τῆς γῆς Χαναάν ἐν τῇ ἐποχῇ τοῦ Ἀβραάμ ἦσαν ἡ Σοκχώθ, ἐκείθεν τοῦ Ἰορδάνου, ἡ Ἰεζράελ, ἐν τῷ ὁμωνύμῳ πεδίῳ, ἡ Δωθαεμ, ἡ Συχέμ, ἡ Βαιθήλ, ἡ Ἰεριχώ, ἡ Σαλήμ, ἡ Ἰεβοὺς (Ἱερουσαλήμ), ἡ Χεβρών, ἡ Βηρσαβεέ, τὰ Σόδομα, Γόμορα, Σηγὼρ κτλ.

Τοιαύτη εἶναι ἡ χώρα, ἣν ὁ Θεὸς ἐδώρήσατο τῷ Ἀβραάμ καὶ τοῖς ἀπογόνοις αὐτοῦ ἵνα χρησιμεύσῃ ὡς κοιτίς τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων· ἡ χώρα αὕτη καίτοι ὀρεινή, ἦν ὁμῶς εὐφροωτάτη, ὡς διακροεμένη ὑπὸ πολλῶν πηγῶν, χειμάρρων καὶ ἰδίως τοῦ ποταμοῦ Ἰορδάνου· παρήγε πλεῖστα ὅσα προϊόντα πρὸς διατροφήν τῶν ἀνθρώπων, εἶχε δὲ καὶ νομάς πρὸς βοσκήν τῶν ζώων. Ἐνεκα τῆς εὐφορίας αὐτῆς καλεῖται γῆ ρέονσα μέλι καὶ γάλα. Πρὸς τὴν εὐφορίαν τῆς χώρας ἀνταπεκρίνετο καὶ ὁ πληθυσμὸς ἐν τῇ ἐποχῇ, ἐν ἣ εὕρισκόμεθα, εἶδομεν ὅτι κατῳκεῖτο ὑπὸ τοσούτων ἐθνῶν. Ἐν τῇ ἐποχῇ τοῦ Δαυὶδ βλέπομεν ὅτι ἡ χώρα κατοικεῖται ὑπὸ 5 ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων, μεζῶν δὲ ἔτι φαίνεται ὁ πληθυσμὸς ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Κυρίου ἡμῶν.

§ 19. Κλήσις τοῦ Ἀβραάμ.

Ἐννατος ἀπόγονος τοῦ Σήμ, ὡς ἀνωτέρω εἶδομεν (§ 16), ἦν ὁ *Θάρρα*. οὗτος μετὰ τῶν υἱῶν αὐτοῦ Ἀβραμ, Ναχωρ καὶ Ἀρρὰν κατώκει ἐν τῇ πόλει τῆς Χαλδαίας Οὐρ, ὅθεν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀρρὰν παραλαβὼν τὸν Ἀβραμ καὶ τὸν ἑγγονον αὐτοῦ Λῶτ, υἱὸν τοῦ Ἀρρὰν, μετώκησεν εἰς *Χαρρὰν* τῆς Μεσοποταμίας. Ὁ Θάρρα εἰδωλολάτρης ὢν (Ἰησοῦ Ναυῆ 24, 2) ἔζησεν ἐν Χαρρὰν 205 ἔτη καὶ ἀπέθανε. Τότε ὁ Θεὸς εἰς τὸν Ἀβραμ ἄγοντα τὸ 75 ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ εἶπεν: ἔξελθε ἐκ τῆς γῆς σου καὶ ἐκ τῆς συγγενείας σου καὶ δεῦρο εἰς τὴν γῆν, ἣν ἄν σοι δείξω· καὶ ποιήσω σε εἰς ἔθνος μέγα καὶ εὐλογήσω σε καὶ μεγαλυνῶ τὸ ὄνομά σου καὶ ἔσῃ εὐλογημένος . . . καὶ ἐνευλογηθήσονται ἐν σοὶ πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς. Ὁ Ἀβραμ ὑπήκουσεν εἰς τὴν φωνὴν τοῦ Θεοῦ καὶ παραλαβὼν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ Σάρραν καὶ τὸν Λῶτ καὶ πάντα τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ ἦλθεν εἰς τὴν γῆν Χαναάν καὶ κατώκησεν εἰς τὴν πόλιν Συχέμ ἐπὶ τοῦ ὄρους Ἑρραίμ. Ἐκεῖ ὁ Θεὸς ἐμρανίζεται τῷ Ἀβραμ. τὸ δεύτερον καὶ λέγει: τῷ σπέρματί σου δώσω τὴν γῆν ταύτην. Ὁ Ἀβραμ οἰκοδομεῖ τῷ Κυρίῳ θυσιαστήριον καὶ ἐλθὼν ἔστησε τὴν σκηνὴν αὐτοῦ μεταξὺ Βαιθήλ καὶ Ἀγγαί. (Γεν. 11, 27—32. 12, 1—9).

Μετ' ὀλίγον λιμὸς μέγας ἐπελθὼν εἰς τὴν Χαρρὰν ἀναγκάζει τὸν Ἀβραμ νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὅθεν ἀφοῦ ἐκινδύνευσε νὰ ἀπολέσῃ τὴν Σάρραν, ἐπιστρέψας κατώκησεν εἰς τὴν προτέραν χώραν. Ὁ Λῶτ μέχρι τοῦδε ἦν μετὰ τοῦ Ἀβραμ, ἀκολουθῶν αὐτῷ πανταχοῦ. Ἦδη ὁμῶς αἱ μεγάλαι ἀμφοτέρων παρουσίαι καὶ αἱ ἐριδές τῶν

ποιμένων αὐτῶν ἀναγκάζουσιν αὐτοὺς νὰ ἀποχωρισθῶσιν. Ὁ Ἀβραμ εἰθισμένος εἰς τὴν αὐταπαρνησίαν, ἀρνείει τῷ Λῶτ νὰ ἐκλέξῃ τὸν τόπον τῆς κατοικίας του, οὗτος δὲ ἐξέλεξε τὴν περικύκλῳ τοῦ Ἰορδάνου, ἥτις χώρα, ἦν ὡς παράδεισος, καὶ κατώκησεν εἰς τὰ Σόδομα. Ὁ Ἀβραμ ἐγκολούθησε κατοικῶν ἐν Βαιθλή μετὰ δὲ τὴν γενομένην αὐτῷ τρίτην τοῦ Θεοῦ ἀποκάλυψιν, καθ' ἣν ὑπεσχέθη αὐτῷ ὅτι ποιήσει τὸ σπέρμα αὐτοῦ ὡς τὴν ἄμμιον τῆς γῆς, ἦλθε καὶ κατώκησε πρὸς νότον ἐν Χεβρὼν παρὰ τὴν δρυὸν Μαμβρῆ, ὅπου ὠκοδόμησε τῷ Κυρίῳ θυσιαστήριον. (Γεν. 12, 10—20. 13, 1—18).

§ 20. Αἰχμαλωσία τοῦ Λῶτ. Ὁ βασιλεὺς
Σαλὴμ Μελχισεδέκ.

Ἐν τῇ περικύκλῳ τοῦ Ἰορδάνου ὑπῆρχον πέντε βασιλεῖς, οἱ τῶν Σοδόμων, Γομόρρας, Ἀδαμιά, Σεβωειμ καὶ Βαλάν, οἵτινες ἐπὶ δώδεκα ἔτη διατελοῦντες φόρου ὑποτελεῖς ὑπὸ τὸν Χοδολλογομόρ, βασιλέα Ἐλὰμ (ἐν τῷ περσικῷ κόλπῳ), ἠθέλησαν νὰ ἀποσείσωσι τὸν ζυγὸν αὐτοῦ. Τότε ὁ Χοδολλογομόρ συνενωθείς μετ' ἄλλων τινῶν βασιλέων εἰσῆλθεν εἰς τὴν χώραν τοῦ Ἰορδάνου, ἐνίκησε τοὺς ἀποστατήσαντας καὶ ἀπῆγαγε τὰ ὑπάρχοντα αὐτῶν καὶ πολλοὺς αἰχμαλώτους, μετὰ τῶν ὁποίων καὶ τὸν Λῶτ. Ὁ Ἀβραμ μαθὼν ταῦτα παρὰ τινος διασωθέντος διὰ τῆς φυγῆς, συναθροίζει τοὺς 318 οἰκογενεῖς αὐτοῦ καὶ συνενωθείς μετὰ τινῶν γειτόνων αὐτοῦ καταδιώκει τὸν Χοδολλογομόρ, ἐπιτίπτει κατὰ τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ νυκτὸς καὶ σώζει τοὺς αἰχμαλώτους μετὰ τῶν ὑπαρχόντων αὐτῶν.

Τὸν Ἀβραμ ἐπανερχόμενον νικητὴν ἐξῆλθε καὶ συνήν-

τησεν ὁ βασιλεὺς Σοδόμων· ἐπίσης καὶ ὁ βασιλεὺς Σα-
λῆμ (=εἰρήνη) *Μελχισεδὲκ* (=βασιλεὺς δικαιοσύνης)
καὶ ἱερεὺς τοῦ ὑψίστου ἤσπασατο τὸν Ἀβραμ, προσήνεγ-
κεν αὐτῷ ἄρτους καὶ οἶνον καὶ ἠύλογησεν αὐτὸν λέγων·
Εὐλογημένος ὁ Ἀβραμ τῷ Θεῷ τῷ ὑψίστῳ, ὃς ἔκτισε
τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν· καὶ εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ὁ
ὑψίστος, ὃς παρέδωκε τοὺς ἐχθρούς σου ἐποχειρίους
σοι. Τότε ὁ Ἀβραμ ἔδωκεν αὐτῷ τὸ δέκατον τῆς κυριευ-
θείσης λαίας. Ὁ βασιλεὺς Σοδόμων προσήνεγκεν εἰς τὸν
Ἀβραμ πάντα τὰ ὑπάρχοντα, τὰ ἐκ τοῦ πολέμου ἐκεί-
νου ἀποκτηθέντα, διὰ νὰ ἀνταμείψῃ αὐτὸν διὰ τὴν βοή-
θειάν του, ἀλλ' οὗτος οὐδὲν ἐδέχθη, ἵνα μὴ λέγῃ ὅτι οὗτος
ἐπλούτισε τὸν Ἀβραμ. (Γεν. 14).

§ 21. Πιστις τοῦ Ἀβραμ καὶ ἡ μετ' αὐτοῦ
διαθήκη τοῦ Θεοῦ.

Μετὰ τὰ γεγονότα ταῦτα εἰς τὸν Ἀβραμ φοβούμενον
ἴσως τὴν ὀργὴν καὶ ἐκδίκησιν τοῦ βασιλέως Χοδολλογο-
μόρ, ἐμφανίζεται ὁ Κύριος ἐν ὁράματι λέγων· μὴ φοβοῦ
Ἀβραμ· ἐγὼ ὑπερασπίζω σον· ὁ μισθός σου πολὺς
ἔσται σφόδρα. Ὁ Ἀβραμ παρεπονέθη διὰ τὴν ἀτε-
κνίαν αὐτοῦ λέγων ὅτι, ὅ,τι ἐὰν αὐτῷ δώσῃ ὁ Θεός,
τοῦτο κληρονομήσει ὁ υἱὸς τοῦ ὑπηρέτου αὐτοῦ
Ἐλμέζερ. Ὁ Θεὸς διεβεβαίωσεν αὐτόν, ὅτι ὁ ὑπ' αὐτοῦ
γεννηθεὶς ἔσται κληρονόμος αὐτοῦ, καὶ ἐξαγαγὼν αὐτόν
ἔξω εἶπε· ἀνάβλεψον· δὴ εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἀριθ-
μησον τοὺς ἀστέρας, εἰ δυνησῇ ἐξαριθμηῆσαι αὐτούς·
οὕτως ἔσται τὸ σπέρμα σου. Ὁ Ἀβραμ ἐπίστευσε τῷ
Θεῷ καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην (πρβ. Ἐπισ. πρὸς

Ῥωμ. 14). Ἐπειδὴ δὲ ἐζήτησε σημεῖον πρὸς βεβαίωσιν τούτων, κατὰ διαταγὴν τοῦ Θεοῦ ἐτοιμάζει καὶ προσφέρει θυσίαν· ἀλλ' ἰδοὺ ὄρνεα κατὰβάντα κἀκρηταί ἐπὶ τῆς θυσίας, περὶ δὲ ἡλίου δυσμῆς, ἦλθεν ἑκστασις εἰς τὸν Ἀβραμ. καὶ φόβος μέγας. Τότε μνησθάνει παρὰ τοῦ Θεοῦ τὴν σημασίαν τοῦ γεγονότος ἐκείνου· ἐπειδὴ δηλ. δὲν ἐπληρώθησαν ἔτι αἱ ἁμαρτίαι τῶν Χαναανιτῶν, διὰ τοῦτο τὴν χώραν ταύτην δὲν δύνανται ἔτι νὰ κληρονομήσωσιν οἱ ἀπόγονοι αὐτοῦ· τοῦτο γενήσεται μετὰ 400 ἐτῶν δουλείαν καὶ ταπεινώσιν ἐν ξένῃ χώρᾳ· ἀλλὰ τὸ ἔθνος ἐκεῖνο κρινεῖ ὁ Θεός. Ἐπελθούσης τῆς νυκτός, ἐνεφανίσθη ἡ μεγαλοπρέπεια τοῦ Θεοῦ ὑπὸ τὸ σύμβολον τοῦ καπνοῦ καὶ τῆς φλογός, καὶ ἐπεκύρωσε τὴν μετὰ τοῦ Ἀβραμ διαθήκην αὐτοῦ· ἐπὶ τέλους δὲ ἐπανέλαβεν ὁ Θεός τὴν ὑπόσχεσιν αὐτοῦ λέγων· τῷ σπέρματί σου δώσω τὴν γῆν ταύτην ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ Αἰγύπτου ἕως τοῦ ποταμοῦ τοῦ μεγάλου Εὐφράτου (Γεν. 15).

Ἐν τούτοις ἡ σύζυγος τοῦ Ἀβραμ Σάρρα ἕνεκα τῆς ἀτεκνίας αὐτῆς ἀπελπισθεῖσα νὰ γείνη ἡ μήτηρ τοῦ ἐπαγγελλέντος σπέρματος, προτρέπει τὸν Ἀβραμ. νὰ γεννήσῃ υἱὸν ἐκ τῆς παιδίσκης αὐτῆς τῆς αἰγυπτίας Ἀγαρ· ὅτε ὅμως ἡ Ἀγαρ συνέλαβεν, ἡ δὲ Σάρρα ἐθεώρει ἑαυτὴν ἡττημασμένην ἐνώπιον τῆς παιδίσκης τῆς καὶ διὰ τοῦτο ἐκάκωσεν αὐτήν, τότε ἡ Ἀγαρ ἔφυγεν ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ Ἀβραμ εἰς τὴν ἔρημον· ἐκεῖ συνήντησεν αὐτὴν ἄγγελος Κυρίου, ὑπεσχέθη αὐτῇ ὅτι τὸ σπέρμα αὐτῆς πληθυνθήσεται καὶ διέταξε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸν οἶκον τοῦ κυρίου αὐτῆς· ἡ Ἀγαρ ἐπέστρεψεν, ἐγέννησεν υἱὸν καὶ ὁ Ἀβραμ. ἐκάλεσεν αὐτὸν Ἰσμαὴλ· ὁ Ἀβραμ. ἦν τότε ἐτῶν 86 (Γεν. 16).

§ 22. Ἐτέρα Διαθήκη τοῦ Θεοῦ μετὰ τοῦ Ἀβραμ.

Ἐπαγγελία τῆς γεννήσεως τοῦ Ἰσαάκ.

Περιτομή.

Ὅτε ὁ Ἀβραμ ἦν ἐτῶν 99 ὤφθη αὐτῷ ὁ Θεὸς λέγων: ἐγὼ εἰμι ὁ Θεός σου· εὐαρέσκει ἐνώπιον ἐμοῦ καὶ γίνου ἄμειπτος· καὶ θήσομαι τὴν διαθήκην μου ἀνὰ μέσον ἐμοῦ καὶ ἀνὰ μέσον σοῦ καὶ πληθυνῶ σε σφόδρα. Κατὰ τὴν νέαν ταύτην ἐπαγγελίαν ὁ Ἀβραμ ἔσται πατὴρ πολλῶν ἐθνῶν καὶ ἐξ αὐτοῦ γεννηθήσονται πολλοὶ βασιλεῖς· διὰ τοῦτο ἀπὸ τοῦδε δὲν θέλει ὀνομάζεσθαι Ἀβραμ (=μέγας πατὴρ) ἀλλ' Ἀβραάμ (=πατὴρ πλήθους)· ἐπίσης ἡ σύζυγος αὐτοῦ οὐ κληθήσεται πλέον Σάρα (=ἡγεμονίς) ἀλλὰ Σάρρα (=καρπόφορος). Ἀλλ' ἵνα ὁ Ἀβραάμ καὶ οἱ ἀπόγονοι αὐτοῦ διατηρήσωσι τὴν μετὰ τοῦ Θεοῦ διαθήκην, ὁ Θεὸς δίδωσι τῷ Ἀβραάμ ὡς σημεῖον τὴν περιτομήν, καθ' ἣν πᾶν ἄρσεν κατὰ τὴν ὀγδόην ἡμέραν τῆς γεννήσεως αὐτοῦ ὀφείλει νὰ περιτέμνηται. Ὁ Ἀβραάμ, ὅστις δὲν ἐννοεῖ ἔτι καλῶς, πῶς ἡ Σάρρα τέκεται αὐτῷ υἱὸν παρακαλεῖ τὸν Θεὸν λέγων: Ἰσμαήλ οὗτος ζήτω ἐνώπιόν σου. Τότε ὁ Θεὸς σαφῶς πλέον λέγει τῷ Ἀβραάμ: Σάρρα ἡ σύζυγός σου τέκεται σοι υἱόν καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰσαάκ. καὶ στήσω τὴν διαθήκην μου πρὸς αὐτὸν εἰς διαθήκην αἰώνιον, εἶναι αὐτῷ Θεὸς καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ μετ' αὐτόν· ὡσαύτως λέγει αὐτῷ, ὅτι ἐπήκουσεν αὐτοῦ καὶ περὶ τοῦ Ἰσμαήλ καὶ ὅτι εὐλογήσει αὐτόν καὶ πληθυνεῖ αὐτόν σφόδρα· ἀλλὰ τὴν διαθήκην αὐτοῦ στήσει πρὸς Ἰσαάκ, ὃν τέκεται ἡ Σάρρα κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος (Γεν. 17).

(ΙΕΡΑ ΙΣΤΟΡΙΑ)

3

§ 23. Ἐμφάνισις τοῦ Κυρίου πρὸς τὴν δρὺν τῇ
Μαμβρῇ, Σόδομα καὶ Γόμορρα.

Μετ' ὀλίγον ὁ Θεὸς συνοδευόμενος ὑπὸ δύο ἀγγέλων ἦλθε πρὸς τὸν Ἀβραάμ. καθήμενον ὑπὸ τὴν δρὺν Μαμβρῇ· ὁ Ἀβραάμ ἄμα ἰδὼν τοὺς τρεῖς ξένους παρεκάλεσεν αὐτοὺς ὅπως μείνωσι παρ' αὐτῷ καὶ φιλοξενηθῶσιν ὑπ' αὐτοῦ. Οἱ ξένοι ἐδέχθησαν καὶ ὁ Ἀβραάμ ἀφοῦ παρεσκεύασε τὰ πάντα ἴστατο πλησίον αὐτῶν ὑπὸ τὸ δένδρον. Τότε ὁ Κύριος λέγει περὶ τῆς Σάρρας ὅτι τὸ ἐπιὸν ἔτος τέξεται υἱόν, ἀλλ' ἡ γυνὴ τοῦ Ἀβραάμ ἀκούσασα ταῦτα καὶ ἀναλογίζομένη τὸ γῆρας αὐτῆς γελαῖ, ὁ Κύριος ὅμως ἐλέγχει αὐτὴν διὰ τοῦτο λέγων: μὴ ἀδυνατήσῃ παρὰ τῷ Θεῷ ῥῆμα; Ἐν τούτοις οἱ φιλοξενούμενοι ἡγέρθησαν καὶ ἐπορεύοντο πρὸς τὰ Σόδομα καὶ Γόμορρα, συνεπορεύετο δὲ μετ' αὐτῶν καὶ ὁ Ἀβραάμ. Τότε ὁ Κύριος ἀναγγέλλει αὐτῷ ὅτι ἐπειδὴ αἱ ἁμαρτίαι τῶν Σοδόμων καὶ Γομόρρων ἐπληθύνθησαν σφόδρα, θέλει καταστρέφει τὰς πόλεις ταύτας καὶ τοὺς κατοικοὺς αὐτῶν. Ὁ Ἀβραάμ τότε ἐγγίσας πρὸς τὸν Κύριον δέεται αὐτοῦ ἵνα μὴ συναπολέσῃ τὸν δίκαιον μετὰ τοῦ ἀσεβοῦς· ἐν τῇ παρακλήσει ὅμως αὐτοῦ τοσοῦτον προβαίνει ὥστε ἀπὸ 50 δικαίων, ἀφ' ὧν ἤρξατο κατέρχεται μέχρι 10 καὶ δέεται ὅπως καὶ χάριν αὐτῶν μὴ καταστρέψῃ τὰς πόλεις· ὁ Κύριος ὑπεσχέθη αὐτῷ τοῦτο καὶ ἀπῆλθεν. (Γεν. 18).

Ἐν τούτοις οἱ συνοδευόντες τὸν Κύριον δύο ἄγγελοι ἔφθασαν περὶ τὸ ἑσπέρας εἰς Σόδομα. Ὁ Ἄωτ συναντήσας αὐτοὺς παρὰ τὴν πύλην τῆς πόλεως καὶ παραλαβὼν ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ ἐφιλοξένησεν· ἀλλ' οἱ διεφθαρμένοι τῶν Σοδόμων κάτοικοι ἐλθόντες τὴν νύκτα ἔξω τῆς οἰκίας τοῦ

Λώτ ἐζήτουν νὰ κακοποιήσωσι τοὺς ξένους· ὁ Λώτ μὲ κίνδυνον τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἐζήτησε νὰ ὑπερασπίσῃ αὐτοὺς, μόλις δὲ ἐσώθη ὑπὸ τῶν ἀγγέλων, οἵτινες ἐτιμώρησαν τοὺς Σοδομίτας διὰ τυφλώσεως. Οἱ ἄγγελοι μετὰ ταῦτα ἀνήγγειλαν τῷ Λώτ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Θεοῦ περὶ τῶν πόλεων ἐκείνων καὶ προέτρεψαν αὐτὸν ἵνα παραλαβὼν τοὺς συγγενεῖς αὐτοῦ φύγῃ ἐκεῖθεν. Τοὺς λόγους τῶν ἀγγέλων ἀνήγγειλεν ὁ Λώτ εἰς τοὺς δύο αὐτοῦ γαμβροὺς, ἀλλ' οὗτοι καταγέλασαν αὐτόν. Ὅτε λοιπὸν ἐγένετο ὄρθρος, οἱ ἄγγελοι προέτρεπον τὸν Λώτ μετὰ σπουδῆς ἵνα φύγῃ καὶ σωθῇ, οὗτος δὲ παραλαβὼν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ τὰς δύο θυγατέρας ἐπορεύτο εἰς τὸ ὑπὸ τῶν ἀγγέλων ὑποδειχθὲν αὐτῷ ὄρος, ἀλλ' ἐκεῖνος ἀντὶ τούτου παρεκάλεσεν αὐτοὺς ὅπως σωθῇ εἰς τὴν πλησίον κειμένην πόλιν Βαβλὰκ ἢ Σηγώρ. Τότε ὁ Κύριος ἔβρεξεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πῦρ καὶ θεῖον καὶ κατέστρεψεν αὐτὰς τὰς τέσσαρας πόλεις Σόδομα καὶ Γόμορρα, Ἀθαμὰ καὶ Σεβωειμ καὶ τὴν περίχωρον αὐτῶν, μετὰ πάντων τῶν κατοικοῦντων ἐκεῖ. Ἀλλὰ καὶ ἡ γυνὴ τοῦ Λώτ μὴ ὑπακούσασα εἰς τοὺς λόγους τῶν ἀγγέλων καὶ στραφεῖσα εἰς τὰ ὀπίσω, μετεβλήθη εἰς στήλην ἀλός. Ὁ Λώτ κατέφυγεν εἰς Σηγώρ, ἀλλὰ φοβούμενος νὰ κατοικήσῃ ἐκεῖ, ἀνέβη εἰς τι πλησίον ὄρος καὶ κατώκησεν εἰς τὸ σπήλαιον αὐτοῦ. Ἐκ τῶν θυγατέρων τοῦ Λώτ, ἡ μὲν ἐγέννησε τὸν Μωὰβ ἀρχηγὸν τῶν Μωαβιτῶν, ἡ δὲ τὸν Ἀμιων, ἐξ οὗ οἱ Ἀμιωνίται (Γεν. κεφ. 14).

§ 24. Γέννησις καὶ θυσία τοῦ Ἰσαάκ.

Ὁ Ἀβραάμ ἐκ Χεβρὼν ἐκίνησε πρὸς νότον καὶ ἦλθε καὶ κατώκησεν ἐν Γεράροις μετὰξὺ Κάδης καὶ Σούρ, φο-

δούμενος ὁμῶς τὸν βασιλέα Γεράρων Ἀβιμέλεχ, παρέστησε τὴν Σάρραν ὡς ἀδελφὴν αὐτοῦ. Ὁ Ἀβιμέλεχ ἔλαβε τὴν Σάρραν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, ἀλλ'ὁ Κύριος ἐμφανισθεὶς αὐτῷ κατ'ὄναρ διατάσσει νὰ ἀποδώσῃ αὐτὴν τῷ συζύγῳ αὐτῆς. Ὁ Ἀβιμέλεχ ἀπέδωκεν αὐτὴν μετὰ πλουσίων δώρων καὶ ὁ Ἀβραάμ ἐδεήθη τοῦ Κυρίου καὶ ἡυλογήθη ὁ γάμος τοῦ Ἀβιμέλεχ καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ ἀτέκνου αὐτῆς. (Γεν. 20).

Τέλος ὅτε ὁ μὲν Ἀβραάμ ἦν ἑκατοντούτης τὴν ἡλικίαν ἡ δὲ Σάρρα ἑνεννηκοντούτις, ἐγεννήθη αὐτοῖς ὁ υἱὸς τῆς ἐπαγγελίας, ὀνομασθεὶς Ἰσαάκ· ὁ Ἰσαάκ ἡυζήθη καὶ ἀπεγαλακτίσθη, ἡ δὲ Σάρρα βλέπουσα τὸν υἱὸν τῆς Ἀγαρ Ἰσμαὴλ περιφρονοῦντα τὸν υἱὸν αὐτῆς, παρεκάλεσε τὸν Ἀβραάμ ἵνα ἀποδιώξῃ αὐτούς. Ὁ Ἀβραάμ ἀκούσας παρὰ τοῦ Θεοῦ τὴν ἐπαγγελίαν περὶ τῆς ἀνέξησεως τοῦ σπέρματος τοῦ Ἰσμαὴλ, ἀποστέλλει αὐτόν τε καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ ἐκεῖνοι ἐπλανῶντο εἰς τὴν ἔρημον, ὅτε δὲ ἐξέλιπεν αὐτοῖς τὸ ὕδωρ καὶ ὁ Ἰσμαὴλ ἀπέθνησκε τῆς δίψης, τότε ἐμφανισθεὶς ἄγγελος Κυρίου εἶπε περὶ τοῦ παιδίου ὅτι ποιήσει αὐτὸ ὁ Θεὸς εἰς ἔθνος μέγα· ἡ δὲ Ἀγαρ ἀναβλέψασα εἶδε φρέαρ καὶ ἐπότισε τὸν υἱὸν αὐτῆς. Ὁ Ἰσμαὴλ μετὰ τῆς μητρὸς αὐτοῦ κατώκησεν εἰς τὴν ἔρημον, ἔλαβε γυναῖκα ἐκ Φαρώων τῆς Αἰγύπτου, καὶ ἐγένετο πατὴρ 12 Ἀραβικῶν φυλῶν. (Γεν. 21, 1—22, 25, 12).

Ἄλλ' ὁ Θεὸς δοκιμάζων ἔτι τὴν πίστιν τοῦ Ἀβραάμ διατάσσει αὐτὸν λέγων: Λάβε τὸν υἱόν σου τὸν ἀγαπητόν, ὃν ἠγάπησας, τὸν Ἰσαάκ καὶ πορεύθητι εἰς τὴν γῆν τὴν ὑψηλὴν καὶ ἀνένεγκε αὐτὸν ἐκεῖ εἰς ὁλοκάρπωσιν ἐφ' ἑν τῶν ὁρέων, ὧν ἄν σοι εἴπω. Ὁ Ἀβραάμ μηδαιμῶς ταραχθεὶς ἐκ τῶν σκληρῶν τούτων λό-

γων παρασκευάζει τὰ πάντα, ὁ δὲ Ἰσαὰκ ὑπήκοος μέχρι θανάτου, φέρει ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτοῦ τὰ πρὸς θυσίαν ἀπαιτούμενα ξύλα καὶ ἀναβαίνουσιν εἰς τὸ ὄρος (Μωρία). Ὁ Ἰσαὰκ βλέπων πάντα τὰ πρὸς θυσίαν ἔτοιμα, οὐδαμοῦ ὅμως τὸ θυμὰ ἐρωτᾷ τὸν πατέρα αὐτοῦ: πᾶτερ, ἰδοὺ τὸ πῦρ καὶ τὰ ξύλα, ποῦ ἐστὶ τὸ πρόβατον τὸ εἰς ὁλοκάρπωσιν; ὁ δ' Ἀβραάμ ἀπαντᾷ: ὁ Θεὸς ὀψεται ἐαυτῷ πρόβατον. Ἀποῦ τέλος ὁ Ἀβραάμ ὠκοδόμησε θυσιαστήριον, ἐπέθηκε ἱστὸν Ἰσαὰκ ἐπὶ τῶν ξύλων καὶ ἐξέτεινε τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἵνα λάβῃ τὴν μάχαιραν καὶ θυσιάσῃ αὐτόν, ἀλλ' ἰδοὺ τότε ἄγγελος Κυρίου λέγων: Ἀβραάμ, Ἀβραάμ, μὴ ἐπιβάλης τὴν χεῖρά σου ἐπὶ τὸ παιδάριον μηδὲ ποιήσης αὐτῷ μηδέν· νῦν γὰρ ἔγνωρ ὅτι φοβῇ σὺ τὸν Θεόν καὶ οὐκ ἐφείσω τοῦ υἱοῦ σου τοῦ ἀγαπητοῦ. Ὁ Ἀβραάμ ἀναβλέψας βλέπει κριὸν καὶ λαβὼν αὐτόν προσέφερεν εἰς θυσίαν ἀντὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. Τότε πάλιν ἀκούεται ἡ φωνὴ τοῦ Θεοῦ λέγοντος: ἡ μὴν εὐλογίῳ εὐλογήσω σε καὶ πληθύνων πληθυνῶ τὸ σπέρμα σου ὡς τοὺς ἀστέρας τοῦ οὐρανοῦ καὶ ὡς τὴν ἄμμιον τὴν παρὰ τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης· καὶ κληρονομήσει τὸ σπέρμα σου τὰς πόλεις τῶν ὑπεραντίων· καὶ ἐνευλογηθήσονται ἐν τῷ σπέρματί σου πάντα τὰ ἔθνη τῆς γῆς, ἀνθ' ὧν ἐπήκουσας τῆς ἐμῆς φωνῆς. Ὁ Ἀβραάμ μετὰ ταῦτα παραλαβὼν τὸν υἱὸν καὶ τοὺς παῖδας αὐτοῦ ἐπορεύθη εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ ἐπὶ τὸ φρέαρ τοῦ ὄρκου (Γεν. 22, 1—19).

§ 25. Θάνατος τῆς Σάρρας· γάμος τοῦ Ἰσαάκ.

Θάνατος τοῦ Ἀβραάμ.

Ἡ Σάρρα γενομένη 127 ἐτῶν τὴν ἡλικίαν ἀπέθανεν,

ὁ δὲ Ἀβραάμ ἀγοράσας διπλοῦν τι σπήλαιον, κείμενον πλησίον τοῦ ἀγροῦ Ἐφρών τοῦ Χετταίου, ἀπέναντι τῆς δρυὸς Μαμβρῆ θάπτει αὐτὴν ἐκεῖ. Ὁ Ἀβραάμ ἦν προβεβηκώς τὴν ἡλικίαν καὶ ὁ Κύριος ἠυλόγησεν αὐτὸν ἐν πᾶσιν φοβούμενος ὅμως μὴ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἰσαάκ λάβῃ γυναῖκα ἐκ τῶν Χαναναίων, προσκαλεῖ τὸν πρεσβύτερον καὶ πιστότερον τῶν ὑπηρετῶν αὐτοῦ Ἐλιέζερ καὶ ἐξωρίζει ἵνα μὴ λάβῃ γυναῖκα τῷ Ἰσαάκ ἐκ τῶν Χαναναίων, ἀλλ' ἐκ τῶν ἐν Μεσοποταμίᾳ συγγενῶν αὐτοῦ· διότι καθὼς πρὸ ὀλίγου ἔμαθεν, Ναχώρ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἐγέννησεν ἐκ τῆς Μελχὰ ὀκτὼ υἱούς. Ὁ Ἐλιέζερ πειθόμενος τῷ κυρίῳ αὐτοῦ λαμβάνει δέκα ἐκ τῶν καμήλων αὐτοῦ καὶ πολλὰ ἀγαθὰ καὶ πορεύεται εἰς Μεσοποταμίαν. Ὅτε δὲ ἔφθασε παρὰ τὸ φρέαρ τῆς πόλεως Ναχώρ, ὅθεν ὑδρεύοντο αἱ θυγατέρες τῶν κατοίκων τῆς πόλεως, παρεκάλεσε τὸν Θεὸν λέγων: Κύριε ὁ Θεὸς τοῦ κυρίου μου Ἀβραάμ· ἐνδόξωσον ἐναντίον ἐμοῦ σήμερον καὶ ποιήσας ἔλεος μετὰ τοῦ κυρίου μου Ἀβραάμ· ἰδοὺ ἐγὼ ἑστήκα ἐπὶ τῆς πηγῆς τοῦ ὕδατος, αἱ δὲ θυγατέρες τῶν οἰκούντων τὴν πόλιν ἐκπορεύονται ἀντλήσαι ὕδωρ καὶ ἔσται ἡ παρθένος ἥ ἂν ἐγὼ εἴπω, ἐπιελθούσα τὴν ὑδρίαν σου ἵνα πῶ καὶ εἴπῃ μοι, Πέ σὺ καὶ τὸς καμήλους σου ποτιῶ, ταύτην ἡτοίμασας τῷ παιδί σου τῷ Ἰσαάκ. Ἀληθῶς ὁ Κύριος ἐπήκουσε τοῦ Ἐλιέζερ διότι ὅτε μετ' ὀλίγον ἐξῆλθεν ἡ Ρεβέκκα ἡ θυγάτηρ τοῦ Βαθουήλ, υἱοῦ Ναχώρ, ἵνα ἀντλήσῃ ὕδωρ, ὁ Ἐλιέζερ δραμῶν πρὸς αὐτὴν ἐζήτησε ὕδωρ, ἐκείνη δὲ αὐτὸν τε ἐπότισε καὶ τὰς καμήλους αὐτοῦ. Ὁ Ἐλιέζερ τότε δοὺς αὐτῇ χρυσὰ ἐνώτια καὶ ψέλλια ἠρώτησε τίνας θυγάτηρ εἶναι καὶ ἐάν ἐν τῷ οἴκῳ αὐτῶν ὑπάρχῃ δι' αὐτὸν κατάλυμα. Ἡ Ρεβέκκα ἀπήντησε καταρατικῶς, ὁ δὲ

Ἐλιέζερ εὐχαρίστησε τὸν Θεόν· ὅτε δὲ ἡ Ῥεβέκκα ἀνήγειλεν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς τὰ γενόμενα, τότε ὁ ἀδελφὸς αὐτῆς Λάβαν δραμὼν πρὸς τὸν Ἐλιέζερ, προσκαλεῖ εἰς τὴν οἰκίαν αὐτῶν, ἐκεῖ δὲ πλύναντες τοὺς πόδας αὐτοῦ καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ, παρέθηκεν αὐτῷ τράπεζαν. Ἄλλ' ὁ Ἐλιέζερ εἶπεν ὅτι δὲν θέλει φάγει πρὶν ἢ ἀποφασισθῇ ὁ σκοπὸς τῆς ἐλευσεως αὐτοῦ καὶ διηγήθη αὐτοῖς πάντα. Ὁ Βαθουήλ τότε καὶ ὁ Λάβαν εἶπον ὅτι δὲν ἀνθίστανται εἰς τὴν ἀπόφασιν τοῦ Θεοῦ, ἡ δὲ Ῥεβέκκα ἔστω γυνὴ τοῦ Ἰσαάκ. Ὁ Ἐλιέζερ ἀφοῦ εὐχαρίστησε τὸν Θεὸν καὶ ἔδωκε δῶρα εἰς τὴν Ῥεβέκκαν, τὴν μητέρα αὐτῆς καὶ τὸν Λάβαν, παρέλαβε τὴν μελλόνυμφον καὶ ἀνεχώρησε. Ὅτε ὁ Ἐλιέζερ μετὰ τῆς Ῥεβέκκας ἐπλησίαζον, ὁ Ἰσαάκ ἐπορεύετο εἰς τὴν ἔρημον καὶ εἶδε τὰς καμήλους ἐρχομένας· ἡ Ῥεβέκκα ἰδοῦσα τότε τὸν Ἰσαάκ καὶ μαθοῦσα ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ κύριος αὐτῆς κατήλθεν ἐκ τῆς καμήλου καὶ ἐκάλυψεν ἑαυτήν. Ὁ Ἐλιέζερ διηγήθη εἰς τὸν Ἰσαάκ πάντα τὰ γενόμενα, οὗτος δὲ λαβὼν τὴν Ῥεβέκκαν εἰσήγαγεν εἰς τὸν οἶκον τῆς μητρὸς αὐτοῦ καὶ κατέστησεν αὐτὴν γυναῖκα αὐτοῦ. (Γεν. 22, 19—24. καὶ κεφ. 23· 24.).

Μετὰ τὸν θάνατον τῆς Σάρρας ὁ Ἀβραάμ. ἔλαβεν ὡς γυναῖκα τὴν Χεττούραν, ἐξ ἧς ἐγέννησεν ἕξ υἱούς, κατὰστάνας πατέρας ἀραβικῶν ἐθνῶν. Ἐνῷ δὲ εἰς τὸν Ἰσαάκ ἔδωκε τὴν κυρίαν αὐτοῦ περιουσίαν ὡς τὸν γνήσιον κληρονόμον, εἰς αὐτοὺς ἔδωκε πλούτια δῶρα καὶ ζῶν ἔτι ἀπέστειλε πρὸς ἀνατολάς. Ὁ Ἀβραάμ ἀπέθανεν 175 ἐτῶν τὴν ἡλικίαν, οἱ δὲ υἱοὶ αὐτοῦ Ἰσαάκ καὶ Ἰσμαὴλ ἔθαψαν εἰς τὸ διπλοῦν σπήλαιον πλησίον τῆς Σάρρας. (Γεν. 25, 1—18).

§ 26. Ὁ Ἰσαὰκ καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ.

Ἡ Ῥεβέκκα ἐπὶ εἴκοσιν ἔτη ἦτο στείρα, ὁ δὲ Ἰσαὰκ ἐδέετο τοῦ Θεοῦ ἵνα παράσχη αὐτῷ υἱόν. Ἀληθῶς ὁ Θεὸς ἐπήκουσεν αὐτοῦ καὶ ἡ Ῥεβέκκα συνέλαβε μὲ τὴν ἐπαγγελίαν ὅτι ὁ μείζων δουλεύσει τῷ ἐλάττω. ἄφου ἐπληρώθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ τεκεῖν ἡ Ῥεβέκκα ἐγέννησε διδύμα, καὶ εἰς μὲν τὸν πρωτότοκον, ὅστις ἦν δασύς καὶ πυρράκης (Ἐδώμ), ἔδωκε τὸ ὄνομα Ἡσαῦ, εἰς δὲ τὸν νεώτερον, ὅστις ἐκράτει τὴν πτέρναν τοῦ Ἡσαῦ, ἔδωκε τὸ ὄνομα Ἰακώβ. Καὶ ὁ μὲν Ἡσαῦ ὡς ἄγροικος καὶ καλὸς κυνηγὸς ἡγαπᾶτο ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ὁ δὲ Ἰακώβ ὡς ἄπλαστος καὶ μένων ἐν τῇ οἰκίᾳ ἡγαπᾶτο ὑπὸ τῆς Ῥεβέκκας. Ὁ ἄγροικος Ἡσαῦ ἐπιστρέφων ποτὲ ἐκ τῆς θήρας καὶ ἀποθνήσκων τῆς πείνης ἐπώλησεν εἰς τὸν Ἰακώβ τὰ πρωτοτόκια αὐτοῦ ἀντὶ ὀλίγου ἐψήματος φακῆς· οὕτω δὲ ὁ Ἡσαῦ ἐξεφαύλισε τὰ πρωτοτόκια αὐτοῦ. (Γεν. 25, 19 — 24).

Μετ'ὀλίγον συμβαίνει λιμὸς εἰς τὴν χώραν καὶ ὁ Ἰσαὰκ προτίθεται νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Αἴγυπτον· ἀλλ' ὁ Θεὸς διατάσσει αὐτὸν νὰ ἀπέλθῃ εἰς τὴν χώραν ἣν δεῖξαι αὐτῷ λέγων ὅτι εἰς αὐτὸν δώσει τὴν γῆν ταύτην καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ, καὶ ὅτι ἐν αὐτῷ ἐνευλογηθήσονται πάντα τὰ ἔθνη τῆς γῆς. Οὕτω λοιπὸν ὁ Ἰσαὰκ κατώκησεν ἐν Γεράροις καὶ κατὰ τὸ παραδειγμα τοῦ Ἀβραάμ παρουσιάζει τὴν Ῥεβέκκαν ὡς ἀδελφὴν αὐτοῦ. Μετ'ὀλίγον ὁ βασιλεὺς Γεράρων Ἀβιμέλεχ παρατηρήσας ὅτι ἡ Ῥεβέκκα ἦτο σύζυγος τοῦ Ἰσαὰκ, ἀπαγορεύει εἰς τοὺς ὑπηκόους αὐτοῦ ἐπὶ ποινῇ θανάτου τοῦ βλάψαι τὸν Ἰσαὰκ ἢ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ. Ὁ Ἰσαὰκ οὕτως ἔμενεν ἐν Γεράροις καὶ

ἐπλούτει, διὰ τοῦτο οἱ Φιλιισταῖοι ἐκ φόβου κινούμενοι ἐμφράττουσι τὰ φρέατα αὐτοῦ καὶ ὁ Ἰσαὰκ ἀνέχεται πάντα ἀγογγύστως. Μετ' ὀλίγον ὁ Ἰσαὰκ ἔρχεται εἰς Βηρσαβέ, πρὸς νότον τῶν Γεράρων, ὅπου ὁ Κύριος ἐμφανίζεται αὐτῷ πάλιν καὶ εὐλογεῖ αὐτόν. Ἐκεῖ δὲ ὁ Ἰσαὰκ ἰδρύσας θυσιαστήριον ἐπεκαλέσατο τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου. Ὁ Ἡσαῦ ἐν τῷ μεταξύ 40 ἐτῶν τὴν ἡλικίαν γενόμενος ἔλαβε δύο γυναῖκας ἐκ τῶν Χετταίων, τοῦτο δὲ προὔξενησε λύπην μεγάλην εἰς τοὺς γονεῖς αὐτοῦ. (Γεν. 26).

Ὅτε ὁ Ἰσαὰκ ἦν ἤδη γέρον καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ἡμβλύνθησαν, προσεκάλεσε τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἡσαῦ καὶ παρήγγειλεν ὅπως ἐξελθὼν θηρεύσῃ καὶ παρασκευάσῃ αὐτῷ τροφήν, αὐτὸς δὲ θὰ δώσῃ αὐτῷ τὴν εὐλογίαν αὐτοῦ. Ἡ Ῥεβέκκα ἀκούσασα ταῦτα παρασκευάζει δύο ἐρίφια, ἐνδύει τὸν Ἰακώβ τὴν στολὴν τοῦ Ἡσαῦ, καὶ περιβαλοῦσα τὰς χεῖρας αὐτοῦ διὰ τῶν δερμάτων τῶν ἐρίφιων παρυσιάζει εἰς τὸν Ἰσαὰκ. Ὁ Ἰσαὰκ θαυμάσας τὴν ταχύτητα τῆς παρασκευῆς τοῦ φαγητοῦ, ἠρώτησεν ἂν ὁ προσφέρων εἶναι ὁ Ἡσαῦ, ὁ δὲ Ἰακώβ ἀπεκρίθη καταφατικῶς· ὁ Ἰσαὰκ ἐπὶ ἀπιστῶν ἐψηλάφησε τὰς χεῖρας τοῦ Ἰακώβ καὶ εἶπεν, αἱ μὲν χεῖρες χεῖρες Ἡσαῦ, ἡ δὲ φωνὴ φωνὴ Ἰακώβ. Οὕτως ἀπατηθεὶς ὁ Ἰσαὰκ ἔφαγε καὶ ἔπινε, εἶτα δὲ ἠϋλόγησε τὸν Ἰακώβ λέγων: δόξῃ σοι ὁ Θεὸς ἀπὸ τῆς δρόσου τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἀπὸ τῆς πιδότητος τῆς γῆς καὶ πλῆθος σίτου καὶ οἶνου· καὶ δουλευσάτωσάν σοι ἔθνη καὶ προσκυνήσουσάν σοι ἄρχοντες· καὶ γίνου κύριος τῶν ἀδελφῶν σου καὶ προσκυνήσουσί σοι οἱ υἱοὶ τοῦ πατρὸς σου· ὁ καταρώμενός σε ἐπικατάρατος, ὁ δὲ εὐλογῶν σε εὐλογημένος. Μετ' ὀλίγον ἔρχεται ὁ Ἡσαῦ, παρασκευάζει τῷ πατρὶ αὐτοῦ τὸ

παραγγελλέν φαγητόν, καὶ μανθάνει ὅτι ἤδη ἕτερος ἔλαβε τὴν εὐλογίαν αὐτοῦ· κλαίει λοιπὸν καὶ ὀδύρεται ἐπὶ τούτῳ, ἀλλ' ὁ πατήρ ἀπαντᾷ αὐτῷ καὶ εὐλόγησα αὐτόν καὶ ἔσται εὐλογημένος. Ἀλλὰ καμφθεὶς ἐπὶ τοῖς δάκρυσι τοῦ Ἡσαῦ, εὐλογεῖ, καὶ αὐτὸν λέγων· ὑπὸ τῆς πισότητος τῆς γῆς, ἔσται ἡ κατοικησις σου καὶ ἀπὸ τῆς δρόσου τοῦ οὐρανοῦ ἄνωγει, καὶ ἐπὶ τῇ μαχαίρᾳ σου ζήσῃ καὶ τῷ ἀδελφῷ σου δολεύσεις· ἔσται δὲ ἡρίκα ἐὰν καθέλης καὶ ἐκλύσῃ τὸν ζυγὸν αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ τραχήλου σου. (Γεν. κεφ. 25, 1—40).

§ 27. Ἀποδημία τοῦ Ἰακώβ εἰς Μεσοποταμίαν.

Ἀλλ' ὁ Θεὸς δὲν ἀρίνει ἀτιμώρητον τὴν ἀπάτην ταύτην. Ὁ Ἡσαῦ δηλ. μῖστος ἄσπονδον τρέφων κατὰ τοῦ Ἰακώβ ἠπειλεῖ νὰ θανατώσῃ αὐτόν· διὰ τοῦτο κατὰ συμβουλὴν τῶν γονέων αὐτοῦ ἀποφασίζει φεύγων τὴν ὀργὴν τοῦ Ἡσαῦ νὰ καταφύγῃ εἰς Μεσοποταμίαν. Οὕτως ὁ Ἰακώβ ἐξελθὼν ἐκ Βηρσαβεε, ἐγκαταλειμμένος ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἐπορεύετο εἰς *Χαρράν*, ὅτε δὲ ἔφθασεν εἰς τὸν τόπον *Ὁὐλαμιλουῦ*, ἔλαβεν ὡς προσκέφαλον λίθον τινὰ καὶ ἐκοιμήθη· ἀλλ' ἰδοὺ ἐν ὀνείρῳ βλέπει κλίμακα μεγάλην ἐστηριγμένην ἐπὶ τῆς γῆς καὶ φθάνουσιν μέχρι τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἐπ' αὐτῆς ἀναβαίνοντας καὶ καταβαίνοντας τοὺς ἀγγέλους τοῦ Θεοῦ. Ἐπὶ κεφαλῆς τῆς κλίμακος ταύτης, ἥτις ὠμοιάζε πρὸς γέφυραν μετὰξὺ οὐρανοῦ καὶ γῆς, καὶ ἦν εἰκὼν τῆς θείας ἀποκαλύψεως εἰς τὸ ἐκ τοῦ Ἰακώβ γένος, ἴστατο ὁ Θεὸς λέγων· *Ἐγὼ εἰμὶ ὁ Θεὸς Ἀβραάμ τοῦ πατρός σου καὶ ὁ Θεὸς Ἰσαάκ· μὴ φοβοῦ· ἡ γῆ ἐφ' ἧς σὺ καθεύδεις ἐπ' αὐτῆς, σοὶ δώσω αὐτήν καὶ τῷ σπέρματί σου· καὶ ἔ-*

σται τὸ σπέρμα σου ὡς ἡ ἄμμος τῆς γῆς καὶ πληθυνθήσεται ἐπὶ θάλασσαν καὶ λίθα καὶ βορρᾶν καὶ ἐπὶ ἀνατολάς· καὶ ἐνευλογηθήσονται ἐν σοὶ πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς· καὶ ἐν τῷ σπέρματί σου· καὶ ἰδοὺ ἐγὼ εἰμι μετὰ σοῦ, διαφυλάσσω σε ἐν τῇ ὁδῷ πάση, οὐ ἂν πορευθῇς· καὶ ἀποστρέψω εἰς τὴν γῆν ταύτην· ὅτι οὐ μὴ σε ἐγκαταλιπῶ ἕως τοῦ ποιῆσαι με πάντα ὅσα ἐλάλησά σοι. Ὁ Ἰακώβ ἐγερθεὶς ἐκ τοῦ ὕπνου ἀναγνώριζει τὸν τόπον τοῦτον ὡς οἶκον Θεοῦ καὶ πύλην τοῦ οὐρανοῦ, λαμβάνει τὸν λίθον ἐφ' οὗ ἐκοιμήθη, χρίει αὐτὸν ἐλαίῳ καὶ ὀνομάζει τὸν τόπον Βαιθῆλ (=οἶκον Θεοῦ) καὶ εὐχεται λέγων: ἔὰν ᾗ Κύριος ὁ Θεὸς μετ' ἐμοῦ καὶ διαφυλάξῃ με ἐν τῇ ὁδῷ ταύτῃ... καὶ ὁ λίθος οὗτος ἔσται μοι οἶκος Θεοῦ. (Γεν. 28).

Ἐκεῖθεν ὁ Ἰακώβ ἔρχεται εἰς Χαρράν καθ' ὁδὸν συναντήσας ποιμένας βόσκοντες τὰ ποίμνια αὐτῶν καὶ γνωρίσας δι' αὐτῶν τὴν Ραχὴλ, θυγατέρα τοῦ Λάβαν, ἀποκαλύπτει εἰς αὐτὴν ἑαυτὸν καὶ οὕτως εἰσέρχεται εἰς τὸν οἶκον Λάβαν τοῦ ἀδελφοῦ τῆς μητρὸς αὐτοῦ. Ἀκολουθῶς ἵνα λάβῃ εἰς γυναῖκα τὴν Ραχὴλ, ὑπηρετεῖ τῷ Λάβαν 7 ἔτη, ἀλλ' οὗτος ἀφοῦ ἐπληρώθη ὁ χρόνος, ἀντ' αὐτῆς δίδει αὐτῷ τὴν πρεσβυτέραν αὐτοῦ θυγατέρα Λείαν. Ὁ Ἰακώβ ἐδούλευσεν ἕτερα 7 ἔτη διὰ νὰ λάβῃ καὶ τὴν Ραχὴλ, πρὸς δὲ νὰ ἀποκτήσῃ καὶ ποίμνια, ἕτερα ἕξ. Καὶ ἡ μὲν Λεία ἐγέννησε τῷ Ἰακώβ ἕξ υἱούς, τὸν Ρουβὴν, Συμεὼν, Λευὶ, Ἰούδαν, Ἰσάχαρ, Ζαβουλὼν καὶ μίαν θυγατέρα τὴν Δείναν, ἡ δὲ Ραχὴλ μετὰ μακρὰν ἀτεκνίαν τὸν Ἰωσήφ. Ὁ Ἰακώβ ἀπέκτησε καὶ ἄλλους υἱούς ἐκ τῶν παιδισκῶν τῶν γυναικῶν αὐτοῦ καὶ ἐκ μὲν τῆς Ζελφῆ, τὸν Γὰδ καὶ Ἀσήρ, ἐκ δὲ τῆς Βαλλὰ τὸν Δὰν καὶ Νε-

φθαλείμ. Ὡς μισθὸν τῆς ἐξαετοῦς αὐτοῦ ὑπηρεσίας ἐζήτησεν ὁ Ἰακώβ παρὰ τοῦ Λάβαν μόνον ἐκεῖνα τὰ πρόβατα καὶ τὰς αἰγας, αἵτινες ἦσαν φαιαὶ καὶ ῥάνται, ἀλλὰ διὰ τινος τέχνης τοῦ Ἰακώβ, τοσοῦτον ἐπληθύνθησαν τὰ ποίμνια αὐτοῦ, ὥστε ὁ Λάβαν καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ ἐφθόνησαν αὐτὸν καὶ τὰ πλούτη αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο ὁ Ἰακώβ κατὰ διαταγὴν τοῦ Θεοῦ ἀποφασίζει νὰ φύγῃ κρύφα ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ Λάβαν, καὶ παραλαβὼν τὰς γυναῖκας, τὰ τέκνα αὐτοῦ καὶ τὰ ποίμνια πορεύεται πρὸς τὴν γῆν Χαναάν καὶ σκηνοῖ εἰς τὸ ὄρος Γαλαὰδ ἐκεῖθεν τοῦ Ἰορδάνου. Ὁ Λάβαν μαθὼν τὴν φυγὴν τοῦ Ἰακώβ καταδιώκει αὐτόν, ἀλλὰ καθ' ὁδὸν ὁ Θεὸς λέγει αὐτῷ : *Φύλαξαι σεαυτὸν μὴ ποτε λαλήσῃς μετὰ Ἰακώβ ποτηρά.* Ὁ Λάβαν σκηνοῖ ἐπίσης ἐν Γαλαὰδ καὶ συμφιλιῦται μετὰ τοῦ Ἰακώβ, ὡς σημεῖον δὲ ἐγείρουσι στήλην τινά, διὰ τοῦτο καὶ ὁ τόπος ἐκεῖνος ἐκλήθη *Βουνὸς μαρτυρεῖ*. (Γεν.29.30.31).

§ 28. *Ἐπάροδος τοῦ Ἰακώβ εἰς Χαναάν.*

Ἀγὼν τοῦ Ἰακώβ.

Ἀφοῦ ὁ Λάβαν ἀνεχώρησεν ἐκ Γαλαὰδ, ὁ Ἰακώβ ἐπορεύετο ἤδη ἀκωλύτως εἰς τὴν γῆν Χαναάν, ἀλλὰ καθ' ὁδὸν ἀπαντῶσιν αὐτόν ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ Ἰακώβ ἰδὼν αὐτοὺς εἶπεν : *Παρεμβολὴ Θεοῦ αὕτη διὰ τοῦτο καὶ ἐκάλεσε τὸν τόπον ἐκεῖνον Μαχαναῖμ = Παρεμβολαί.* Ἄλλ' ὁ Ἰακώβ φοβούμενος ἔτι τὴν ἔργην τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἡσαῦ, στέλλει πρὸς αὐτόν ἄγγελους παρακαλῶν ὅπως εὖρῃ χάριν ἐνώπιον αὐτοῦ, ἀλλ' οἱ ἄγγελοι ἐπανελθόντες λέγουσιν αὐτῷ ὅτι ὁ Ἡσαῦ ἔρχεται εἰς συνάντησιν αὐτοῦ συνοδευόμενος ὑπὸ 400. Ὁ Ἰακώβ ἀκούσας τοῦτο φοβεῖται ἔτι μᾶλλον, διαίρει πάντα τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ

εἰς δύο παρεμβολάς, ὅπως ἐν περιπτώσει ἐφόδου τοῦ Ἡσαῦ, σώσῃ τὴν δευτέραν παρεμβολὴν καὶ παρακαλεῖ τὸν Θεὸν λέγων: ἐν τῇ θάβδῳ μου ταύτῃ διέβην τὸν Ἰορδάνην τοῦτον, νῦν δὲ γέγονα εἰς δύο παρεμβολάς· ἐξελοῦ με ἐκ χειρὸς τοῦ ἀδελφοῦ μου, ἐκ χειρὸς Ἡσαῦ· ὅτι φοβοῦμαι ἐγὼ αὐτόν, μὴ ποτε ἐλθὼν πατάξῃ με καὶ μητέρα ἐπὶ τέκνους. Μετὰ ταῦτα στέλλει δῶρα πλοῦσια πρὸς τὸν Ἡσαῦ, τὴν νύκτα δὲ διέρχεται μετὰ τῶν γυναικῶν, τῶν παιδῶν αὐτοῦ καὶ τῶν ὑπαρχόντων τὸν ποταμὸν Ἰακώβ καὶ μένει μόνος. Τότε παλαίει καθ' ὅλην τὴν νύκτα πρὸς τὸν Θεόν, ἐν σχήματι ἀνθρώπου παρουσιαθέντα· ἐπὶ τέλους δὲ ὁ Θεὸς συλλαμβάνει αὐτὸν ἀπὸ τοῦ σκέλους καὶ ἐνάρκωσεν αὐτό, ἀλλὰ μὴ ἐπιτρέποντος τοῦ Ἰακώβ τὴν ἀποχώρησιν αὐτοῦ πρὶν ἢ λάβῃ τὴν εὐλογίαν αὐτοῦ, ὁ Θεὸς ὀνομάζει αὐτὸν ἀντὶ Ἰακώβ Ἰσραὴλ ὅτι ἐνίσχυσε μετὰ τοῦ Θεοῦ καὶ εὐλογεῖ αὐτόν· διὰ τοῦτο ὁ Ἰακώβ ὠνόμασε τὸν τόπον ἐκεῖνον εἶδος Θεοῦ, εἶδον γάρ, εἶπε, Θεὸν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον καὶ ἐσώθη μου ἡ ψυχὴ (Γεν. 32).

Ἀλλ' ἤδη ἔρχεται καὶ ὁ Ἡσαῦ εἰς συνάντησιν αὐτοῦ. Τότε ὁ Ἰακώβ καὶ πάντες οἱ μετ' αὐτοῦ πίπτουσι καὶ προσκυνοῦσιν αὐτόν, οἱ δὲ δύο ἀδελφοὶ προσπίπτουσι ἐπὶ τὸν τράχηλον ἀλλήλων καὶ καταφιλοῦνται. Μετὰ τοῦτο ἀπεχωρίσθη ὁ Ἡσαῦ, ὁ δὲ Ἰακώβ κατῴκησεν εἰς Συχέμ, ὅπου ἠγόρασεν ἀγρὸν καὶ ἔκτισε θυσιαστήριον ἐπικαλεσάμενος τὸν Θεόν (Γεν. 33). Ἀφοῦ ὁ Ἰακώβ ἔμεινεν ἐπὶ τινα καιρὸν ἐν Συμέχ, ὁ Θεὸς διατάσσει αὐτόν ἵνα μεταβῇ εἰς Βαιθὴλ καὶ ἐκεῖ κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν αὐτοῦ ἐγείρῃ αὐτῷ θυσιαστήριον. Ὁ Ἰακώβ πειθόμενος τῇ φωνῇ τοῦ Θεοῦ διατάσσει τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ ἵνα καθαρισθῇ καὶ

ἀποβάλλη τοὺς ξένους Θεούς, οὓς παρέλαθεν ἡ Ῥαχὴλ ἐκ τοῦ οἴκου Λάβαν καὶ ἀναβὰς εἰς Βαιθήλ οἰκοδομεῖ θυσιαστήριον, ἐκεῖ δὲ ἐμφανίζεται αὐτῷ πάλιν ὁ Θεὸς καὶ διατάσσει νὰ ὀνομάζεται εἰς τὸ ἐξῆς Ἰσραήλ, ἐπαναλαμβάνει δὲ καὶ τὴν ἐπαγγελίαν περὶ ἀνέξσεως τοῦ σπέρματος αὐτοῦ. Ἐκ Βαιθήλ κινήσας ὁ Ἰακώβ ἔρχεται εἰς Ἐφραιθᾶ (Βηθλεέμ), ἀλλ' ἐκεῖ δυστοκήσασα ἡ Ῥαχὴλ ἀπέθανεν, τὸ δὲ γεννηθὲν ἦν ὁ Βενιαμίν. Μετ' ὀλίγον ἦλθεν ὁ Ἰακώβ εἰς Μαμβορῆ ἐν Χεβρών παρὰ τῷ Ἰσαάκ, ὅστις ἑκατὸν ὀγδοήκοντα ἐτῶν γενόμενος ἀπέθανε καὶ ἐτάφη ὑπὸ τοῦ Ἡσαῦ, Ἰακώβ καὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰσαάκ, ὁ Ἰακώβ κατώκησεν ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἐν Χαναάν. (Γεν. 34. 35).

§. 29. Ὁ Ἰωσήφ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ.

Ὁ Ἰωσήφ δέκα καὶ ἑπτὰ ἐτῶν τὴν ἡλικίαν ἐποίμαινε τὰ πρόβατα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν λοιπῶν ἀδελφῶν. Ἀλλ' ὁ Ἰακώβ ἠγάπα αὐτὸν ὑπὲρ τοὺς ἀδελφούς αὐτοῦ διότι ἦτο υἱὸς τοῦ γήρατος αὐτοῦ διὰ τοῦτο καὶ ἔδωκεν αὐτῷ χιτῶνα ποικίλον. Ταῦτα πάντα διήγειρον τὸ κατ' αὐτοῦ μῖσος τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ. Ἡμέραν τινὰ ὁ Ἰωσήφ διηγήθη τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ ὅτι εἶδεν ὄνειρόν τι, κατὰ τὸ ὅποιον ἐνῷ ἐδέσμευον ὀράγματα, τὸ ὄράγμα τοῦ Ἰωσήφ ἀνωρθώθη, πάντα δὲ τὰ λοιπὰ προσεκύνησαν τὸ ἑαυτοῦ· οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ὀργισθέντες διὰ τοῦτο εἶπον αὐτῷ : μὴ βασιλεύων βασιλεύσεις ἐφ' ἡμᾶς ἢ κυριεύων κυριεύσεις ἡμῶν; διὰ τοῦτο λοιπὸν ἐμίσουν αὐτὸν ἐπὶ πλέον. Τὸ μῖσος ἐπετάθη, ὅτε ὁ Ἰωσήφ διηγήθη αὐτοῖς καὶ ἕτερον ὄνειρον ἐνυπνιάσθη δηλαδὴ ὅτι ὥσπερ ὁ ἥλιος, ἡ σελήρῃ καὶ ἐνδεκα ἀστέρες προσεκύνοιν αὐτόν. Ὁ

Ἰακώβ ἀκούσας ταῦτα ἐπετίμησεν αὐτὸν διατῆραι ὅμως ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ τὸ ῥῆμα τοῦ Ἰωσήφ. Ἐν τούτοις ὅτε οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἔβασκαν τὰ πρόβατα τοῦ πατρὸς αὐτῶν ἐν Συχέμ, ὁ Ἰακώβ ἀποστέλλει ἐκεῖ τὸν Ἰωσήφ διὰ νὰ ἰδῇ ἐὰν ὑγιαίνωσιν. Ὁ Ἰωσήφ πείθεται εἰς τοὺς λόγους τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ κινήσας ἐκ Χεβρών εὑρε τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ εἰς Δοθαεὶμ πρὸς βορρᾶν τῆς Συχέμ. Οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ βλέποντες αὐτὸν ἐρχόμενον διανοοῦνται νὰ ἀποκτείνωσι τὸν ἐνυπνιαστήν, ἀλλ' ὁ Ρουβὴμ συμβουλεύει αὐτοὺς ἵνα μὴ ἐκχίσωσι τὸ αἷμα τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῶν, ἐμβάλωσι δὲ αὐτὸν εἰς λάκκον τινα· ὁ σκοπὸς τοῦ Ρουβὴμ ἦτο ὅπως σώσῃ τὸν Ἰωσήφ ἐκ τῶν χειρῶν αὐτῶν. Πράγματι αἱ ἀδελφοὶ τοῦ Ἰωσήφ ἐκβάλλουσι τὰ ἱμάτια αὐτοῦ καὶ ῥίπτουσιν αὐτὸν εἰς λάκκον τινα ξηρόν. Ἀλλ' ἐνῶ καθήσαντες ἤρξαντο νὰ τρώγωσι, βλέπουσιν ἐκεῖ πλησίον ἐμπόρους Ἰσμαηλίτας πορευομένους εἰς Αἴγυπτον· τότε κατὰ συμβουλήν τοῦ Ἰούδα ἀντὶ νὰ φρονέσωσιν αὐτὸν ἐπώλησαν εἰς τοὺς ἐμπόρους ἀντὶ εἴκοσι χρυτῶν νομισμάτων. Ὁ Ρουβὴμ ἐπανελθὼν μετ' ὀλίγον εἰς τὸν λάκκον καὶ μὴ εὐρών τὸν Ἰωσήφ διέρρηξε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ καὶ ἔκλαιε· οἱ δὲ ἀδελφοὶ αὐτοῦ σφαῖζαντες ἔριφον ἔβαψαν ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ τὸν χιτῶνα τοῦ Ἰωσήφ καὶ ἔστειλαν αὐτὸν εἰς τὸν Ἰακώβ, λέγοντες ἐπίγινωθι εἰ χιτῶν τοῦ υἱοῦ σου ἐστίν· ἢ οὐ. Ὁ Ἰακώβ ἰδὼν τὸν χιτῶνα καθημαγμένον ἐνόμισεν ὅτι θηρίον κατέφαγε τὸν Ἰωσήφ, διὸ διαρρήξας τὰ ἱμάτια αὐτοῦ καὶ ἐνδυθεὶς σάκκον ἐπένθει αὐτόν. Οἱ υἱοὶ καὶ θυγατέρες αὐτοῦ συνελθόντες ἐζήτησαν νὰ παρηγορήσωσιν αὐτόν, ἀλλ' ἐκεῖνος ἔμενεν ἀπορηγόρητος λέγων· καταβήσομαι πρὸς τὸν υἱόν μου πειθῶν ἐς ἄδου. (Γεν. 37).

§ 30. Ὁ Ἰωσήφ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Πετεροῦ καὶ ἐν τῇ φυλακῇ.

Οἱ ἔμποροι Ἰσραηλῖται λαβόντες μεθ' ἑαυτῶν τὸν Ἰωσήφ εἰς Αἴγυπτον ἐπώλησαν αὐτὸν εἰς τὸν ἀρχιμάγειρον τοῦ Φαραῶ Πετεροῦ, ὅστις τοσοῦτον ἡγάπησεν αὐτόν, ὥστε τῷ ἐνεπιστεύθη ἅπασαν τὴν οἰκονομίαν τοῦ οἴκου αὐτοῦ· ὁ δὲ Θεὸς διὰ τοῦτο ἠλόγησε τὸν οἶκον Πετεροῦ. Ἀλλ' ἡ γυνὴ τοῦ Αἰγυπτίου, πονηρὰ ὑπάρχουσα, προέτεινε τῷ Ἰωσήφ, ὡραίῳ τὴν ὄψιν, πρότασιν πονηράν, ἀλλὰ ταύτην ἀποκρούων ὁ σώφρων, ἀφῆκε καὶ τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ ἀφ' οὗ ἐπεσπάσατο αὐτὸν ἡ Αἴγυπτία. Τότε αὕτη διέβαλε τὸν ἀθῶον Ἰωσήφ εἰς τὸν ἄνδρα αὐτῆς ὡς ὑβριστὴν τοῦ οἴκου αὐτοῦ, ὁ δὲ Πετεροῦς ρίπτει αὐτὸν εἰς τὴν φυλακὴν, ὅπου κατεῖχοντο οἱ δεσμῶται τοῦ βασιλέως. Ἀλλὰ Κύριος ὁ Θεὸς ὢν πάντοτε μετὰ τοῦ Ἰωσήφ, ἐπιχέει ἐπ' αὐτὸν τὸ ἔλεος αὐτοῦ καὶ διεγείρει τὴν πρὸς αὐτὸν εὐνοίαν τοῦ ἀρχιδεσμοφύλακος, ὅστις πάντα ἐνεπιστεύθη τῷ Ἰωσήφ.

Μετ' ὀλίγον ἁμαρτήσαντας τὸν ἀρχισιτοποιὸν καὶ ἀρχιοινοχόον στέλλει ὁ βασιλεὺς εἰς τὴν φυλακὴν, ὅπου ἦν καὶ ὁ Ἰωσήφ. Ἡμέραν δέ τινα ἰδὼν αὐτοὺς ὁ Ἰωσήφ τεταραγμένους καὶ μαθὼν ὅτι ἕνεκα τῶν ἐνουπνίων αὐτῶν διετέλουν ἐν τεθλιμμένῃ καταστάσει, προτρέπει αὐτοὺς ἵνα διηγηθῶσιν αὐτῷ τὰ ὄνειρα αὐτῶν. Καὶ ὁ μὲν ἀρχιοινοχός εἶπεν ὅτι εἶδεν ἄμπελον, ἐν ᾗ ὑπῆρχον τρία κλήματα, τὰ ὅποια ἀφ' οὗ ἡὔξησαν καὶ ὁ καρπὸς αὐτῶν ὠρίμασε λαβὼν τοὺς βότρυς ἐξέθλιψεν αὐτοὺς εἰς τὸ ποτήριον τοῦ Φαραῶ καὶ προσέφερεν αὐτὸ εἰς αὐτόν. Ὁ Ἰωσήφ ἀκούσας τοῦτο εἶπεν αὐτῷ, ὅτι τὰ τρία κλήματα σημαίνουσι

τρεις ἡμέρας, μετὰ τὰς ὁποίας ὁ Φαραὼ ἀποκαταστήσει αὐτὸν εἰς τὴν προτέραν ἐξουσίαν· ἀλλὰ παρακαλεῖ αὐτὸν ὅπως μνησθῇ καὶ αὐτοῦ καὶ ἐξαγάγῃ ἐκ τῆς φυλακῆς. Ὁ δὲ ἀρχισιτοποιὸς εἶπεν, ὅτι εἶδε τρία κανᾶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ ἀνώτατον περιεῖχεν ἐξ ἀπάντων τῶν εἰδῶν, τὰ ὅποια κατασκευάζουσιν οἱ σιτοποιοὶ πρὸς χρῆσιν τοῦ Φαραῶ, ἀλλ' ὅτι τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ ἱπτάμενα ἔτρωγον τὰ ἐν τῷ κανῷ. Ὁ Ἰωσήφ τότε εἶπεν αὐτῷ, ὅτι τὰ τρία κανᾶ δηλοῦσι τρεῖς ἡμέρας, μετὰ τὰς ὁποίας ὁ Φαραὼ ἀφελεῖ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ καὶ κρεμάσει αὐτὸν ἐπὶ ξύλου, τὰ δὲ ὄρνεα θὰ καταφάγωσι τὰς σάρκας αὐτοῦ. Πράγματι μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐπραγματοποιήθησαν αἱ ἐξηγήσεις τοῦ Ἰωσήφ, ἀλλ' ὁ ἀρχιοινοχὸς ἐλησμόνησεν αὐτόν. (Γεν. 39. 40).

§ 31. Ἀνύψωσις τοῦ Ἰωσήφ.

Ἐν τούτοις ὁ Ἰωσήφ ἐπὶ δύο ἀκόμῃ ἔτη διετέλεσεν ἐν τῇ φυλακῇ, ὅτε ὁ Φαραὼ εἶδε τὰ ἐξῆς ὄνειρα, τὰ ὅποια ἐξηγήσας ὁ Ἰωσήφ ἀπηλευθερώθη ἐκ τῆς εἰρκτῆς. Ὁ Φαραὼ δηλ. εἶδεν ἐν πρώτοις ὅτι ἴστατο παρὰ τὸν ποταμὸν Νεῖλον, καὶ ἰδοὺ ἀνέβησαν ἐπτὰ δαμάλεις καλαὶ τὴν ὄψιν καὶ εὐταρκοί, βόσκουσαι εἰς τὴν χλόην· μετ' αὐτάς ἀνέβησαν ἕτεραι ἐπτὰ δυσειδεῖς καὶ λιπόσαρκοι, αἵτινες κατέφαγον τὰς πρώτας. Ὁ Φαραὼ ταραχθεὶς καὶ ἐγερθεὶς ἐκ τοῦ ὕπνου ἀπεκοιμήθη πάλιν, καὶ ἰδοὺ βλέπει φουμένους ἐπτὰ στάχυς ἐκλεκτοὺς καὶ καλοὺς, μετ' αὐτοὺς δὲ ἑτέρους ἐπτὰ λεπτοὺς καὶ ἀνεμοθόρους, καταπιόντας τοὺς πρώτους. Τὴν πρωίαν ὁ Φαραὼ προσκαλεῖ παρ' ἑαυτῷ πάντας τοὺς σοφοὺς τῆς Αἰγύπτου καὶ προβάλλει αὐτοῖς τὰ ὄνειρα, ἀλλ' οὐδεὶς δύναται γὰρ ἐξηγήσῃ αὐτά. Τότε ὁ

ἀρχινομοχός ἐνθυμηθεὶς τὸν Ἰωσήφ, ἀναγγέλλει τὰ περὶ αὐτοῦ εἰς τὸν Φαραώ. Ὁ Ἰωσήφ προσκληθεὶς ἐξηγεῖ τὰ ὄνειρα τοῦ Φαραώ, λέγων ὅτι ἀμφοτέρω τὰ ὄνειρα δηλοῦσιν ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα, ὅτι δηλ. ἐν πάσῃ τῇ Αἰγύπτῳ θὰ ἐπισυμβῇ ἑπτὰ ἔτων εὐθηνία, ταύτην δὲ θὰ διαδεχθῇ ἑπταετὴς λιμός· σκέψαι οὖν, συνεπέρανε λέγων, αἰθρω. ποῦ συνετὸν καὶ φρόνιμον καὶ κατὰστησον αὐτὸν ἐπὶ γῆς Αἰγύπτου, καὶ ποιησάτω Φαραώ καὶ καταστησάτω τοπάρχας ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἀποπεμπτωσάτωσαν πάντα τὰ γενηήματα τῆς γῆς Αἰγύπτου τῶν ἑπτὰ ἔτων τῆς εὐθηνίας καὶ συναγαγέτωσαν πάντα τὰ βρώματα τῶν ἑπτὰ ἔτων τῶν ἐρχομένων τῶν καλῶν τούτων· καὶ συναχθήτω ὁ σῖτος ὑπὸ χεῖρα Φαραώ, βρώματα ἐν ταῖς πόλεσι φυλαχθήτωσαν καὶ ἔσται τὰ βρώματα τὰ πεφυλαγμένα τῇ γῇ εἰς τὰ ἑπτὰ ἔτη τοῦ λιμοῦ, ἃ ἔσονται ἐν γῇ Αἰγύπτου, καὶ οὐκ ἐκτριβήσεται ἡ γῇ ἐν τῷ λιμῷ. Ἡ ἐξήγησις τῶν ὀνείρων καθὼς καὶ αἱ συμβουλαὶ αὗται τοῦ Ἰωσήφ ἤρσαν τῷ Φαραώ· διὰ τοῦτο ἀναγνωρίσας ἐν τῷ Ἰωσήφ πνεῦμα Θεοῦ καθίστησιν αὐτὸν ἄρχοντα ἐπὶ τῆς Αἰγύπτου, δίδει αὐτῷ τὸν δακτύλιον αὐτοῦ, περιβάλλει αὐτὸν μὲ στολὴν βυσσίνην, περιτίθῃσιν αὐτῷ περιδέραιον χρυσοῦν καὶ ἀναβιβάζει ἐπὶ τὸ δεῦτερον αὐτοῦ ἄρμα, δούς αὐτῷ ἅμα καὶ τὸ ὄνομα Φορθομοφανής, (=σωτὴρ τοῦ κόσμου, μυστικοσύμβουλος). Ἐκτὸς δὲ τούτων ἔδωκεν αὐτῷ ὁ Φαραώ εἰς γυναῖκα τὴν Ἀσινέθ, θυγατέρα τοῦ ἱερέως τῆς Ἡλιουπόλεως Πετερροῦ, ἐξ ἧς ἀπέκτησε δύο υἱοὺς τὸν Μανασσῆ καὶ τὸν Ἐφραῖμ. Ὁ Ἰωσήφ ἦν τότε τριακοντούτης τὴν ἡλικίαν, διελθὼν δὲ τὴν Αἴγυπτον κατὰ τὰ ἑπτὰ ἔτη τῆς εὐθηνίας συνήγαγε σῖτον πολὺν καὶ ἐναπέθηκεν εἰς ἀποθήκας. Ὅτε δὲ ἀκο-

λουθως ἐπῆλθον τὰ ἔτη τοῦ λιμοῦ, καὶ ὁ λαὸς ἐζήτει ἄρτον, τότε ὁ Φαραὼ ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς τὸν Ἰωσήφ, ὅστις ἀνοίξας τοὺς σιτοβολῶνας ἐπώλει αὐτῷ σίτον (Γεν. 41).

§ 32. Πρώτη καὶ δευτέρα ὁδοιπορία τῶν ἀδελφῶν Ἰωσήφ εἰς τὴν Αἴγυπτον.

Ὁ λιμὸς ὁ ἐπὶ τῆς γῆς Αἰγύπτου ἐνσκήψας ἐπέεταθή μετ' ὀλίγον καὶ ἐπὶ τῆς Χαναάν, ὁ δὲ Ἰακώβ μαθὼν ὅτι ἐν Αἰγύπτῳ πωλεῖται σίτος ἀπέστειλεν ἐκεῖ τοὺς δέκα αὐτοῦ υἱοὺς ἵνα ἀγοράσωσιν, ἐκρατήσε δὲ παρ' ἑαυτῷ τὸν νεώτερον Βενιαμίν, φοβούμενος μὴ συμβῇ αὐτῷ καθ' ὁδὸν κακὸν τι. Οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Ἰωσήφ ἐλθόντες εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ παρουσιασθέντες ἐνώπιον αὐτοῦ προσεκύνησαν αὐτόν. Ὁ Ἰωσήφ ἀμέσως ἀνεγνώρισεν αὐτοὺς, ἀλλὰ προσηγορήθη ὅτι ἀγνοεῖ αὐτοὺς καὶ διὰ τοῦτο ἤρξατο νὰ ὁμιλῇ πρὸς αὐτοὺς σκληρῶς. Πόθεν ἤλθετε ἠρώτησεν αὐτούς; ἐκεῖνοι δὲ ἀπεκρίθησαν ἐκ Χαναάν. Ὁ Ἰωσήφ τότε θέλων νὰ διεγείρῃ ἐν αὐτοῖς μετάνοιαν διὰ τὸ ἐγκλημα, τὸ ὅποιον διέπραξαν πρὸς αὐτόν, λέγει αὐτοῖς ὅτι εἶναι κατὰ σκόπον· ἐκεῖνοι ἤρνοῦντο τοῦτο καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ ὁμολογήσωσιν ὅτι εἶναι τέκνα ἐνὸς γέροντος, δώδεκα ἀδελφοί, ἐξ ὧν ὁ μὲν δὲν ὑπάρχει πλέον, ὁ δὲ ἕτερος ἐκρατήθη ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτῶν. Μετὰ τοῦτο ὁ Ἰωσήφ ἐφυλάκισεν αὐτοὺς ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, τὴν δὲ τρίτην λέγει ὅτι θὰ κρατήσῃ ἕνα ἐξ αὐτῶν ὡς ὁμηρον, οἱ δὲ λοιποὶ δύνανται νὰ ἀπέλθωσι καὶ ἐπιστρέψωσιν, ἀφοῦ ὅμως φέρωσι μετ' ἑαυτῶν καὶ τὸν νεώτερον αὐτῶν ἀδελφόν. Τότε ἐκεῖνοι ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους: ἐν ἁμαρτίαις ἐσμὲν περὶ τοῦ ἀδελφοῦ ἡμῶν, ὅτι ὑπερεῖδομεν τὴν θλίψιν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ. ὅτε κατεδέετο ἡμῶν καὶ οὐκ εἰσηκούσαμεν αὐτοῦ· ὁ δὲ

Ῥουβήμ ἐλέγχων αὐτοὺς εἶπεν : οὐκ ἐλάλησα ὑμῖν λέγων, μὴ ἀδικήσητε τὸ παιδάριον καὶ οὐκ εἰσηκούσατέ μου ; καὶ ἰδοὺ τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐκζητεῖται. Ὁ Ἰωσήφ ἀκούσας τὸν διάλογον τοῦτον ἀπεσύρθη καὶ ἔκλαυσε, εἴτα δὲ κρατήσας τὴν Συμεὼν, ἀπέστειλε τοὺς λοιποὺς, ἀφοῦ ἐπλήρωσε τοὺς σάκκους αὐτῶν σίτου καὶ εἰς ἐκάστου τὸν σάκκον διέταξε νὰ ἐμβάλωσι τὸ ἀντίτιμον τοῦ σίτου. Οὕτως ἀπῆλθον οἱ υἱοὶ τοῦ Ἰακώβ ἐξ Αἰγύπτου· πορευομένων δ' αὐτῶν καθ' ὁδόν, εἰς ἐξ αὐτῶν λύσας τὸν σάκκον αὐτοῦ εὔρε τὸ ἀργύριον, πάντες δὲ ἐταράχθησαν. Τέλος ἔφθασαν εἰς τὴν Χαναάν καὶ διηγήθησαν εἰς τὸν Ἰακώβ τὰ συμβάντα· ἀλλ' ὅτε ἤνοιξαν τοὺς σάκκους αὐτῶν καὶ ἕκαστος εὔρε τὸ ἀργύριον αὐτοῦ ἐροβήθησαν σφόδρα (Γεν. 42).

Ὁ Ἰακώβ μαθὼν ὅτι ὁ ἄρχων τῆς Αἰγύπτου ἐζήτησεν τὸν νεώτερον αὐτοῦ υἱὸν εἶπεν : ἐμὲ ἤτεκνώσατε· Ἰωσήφ οὐκ ἔστι, Συμεὼν οὐκ ἔστι καὶ τὸν Βενιαμὴν λήψαθε ; ὅτε δὲ ὁ Ῥουβήμ ἔλεγεν ὅτι θὰ ἐπαναφέρῃ αὐτὸν σφῶν καὶ ἐὰν δὲν συμβῇ τοῦτο, ὡς ἀποκτείνῃ τοὺς δύο αὐτοῦ υἱούς, ὁ Ἰακώβ ἀπεκρίνατο : οὐ καταβήσεται ὁ υἱός μου μεθ' ὑμῶν, ὅτι ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἀπέθανε καὶ αὐτὸς μόνος καταλείπεται. Ἐν τούτοις ὁ σῖτος ἐπλησίαζεν εἰς τὸ τέλος αὐτοῦ καὶ ὁ Ἰακώβ προέτρεπε τοὺς υἱούς αὐτοῦ ἵνα καταβῶσι πάλιν εἰς Αἴγυπτον, ἀλλ' ἐκεῖνοι δὲν ἀπῆρχοντο ἄνευ τοῦ Βενιαμίν. Τέλος ὑποσχεθέντος τοῦ Ἰούδα ὅτι τὸ παιδίον ἐπιστρέψει ἀσφαλῶς, ἀπῆλθον λαβόντες μεθ' ἑαυτῶν καὶ δῶρα διὰ τὸν ἄρχοντα τῆς Αἰγύπτου καθὼς καὶ ἀργύριον διπλάσιον. Ἐλθόντες δὲ εἰς τὴν Αἴγυπτον παρουσιάσθησαν εἰς τὸν Ἰωσήφ καὶ πεσόντες προσέκυνησαν αὐτόν· ἐκεῖνος δὲ διέταξε τὸν ὑπηρέτην αὐτοῦ

ὅπως ἐτοιμάσῃ γεῦμα εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, διότι θὰ συμ-
φάγῃ μετὰ τῶν ἀνθρώπων τούτων. Οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Ἰωσήφ
εἰσαχθέντες εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ ἐνόμισαν ὅτι κακόν τι πε-
ριέμενεν αὐτοὺς διὰ τὸ εὑρεθὲν ἀργύριον καὶ διὰ τοῦτο διη-
γήθησαν πάντα εἰς τὸν ὑπηρέτην· ἀλλ' οὗτος ἐνεθάρρυνεν
αὐτοὺς. Ἀφοῦ τὰ πάντα παρεσκευάσθησαν, εἰσῆλθε τὴν
μεσημβρίαν καὶ ὁ Ἰωσήφ, καὶ ἐκεῖνοι πεσόντες προσεκύ-
νησαν αὐτόν. Ὁ Ἰωσήφ τότε ἠρώτησε περὶ τοῦ πατρὸς
αὐτῶν ἐὰν ζῇ, ἰδὼν δὲ καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Βενιαμὴν
ἠρώτησε καὶ περὶ αὐτοῦ καὶ εἶπε : ὁ Θεὸς ἐλεῆσαι σε
τέκνον· ἀλλὰ ταραχθεὶς εἰσῆλθεν εἰς τὸ ταμεῖον αὐτοῦ
καὶ ἔκλαυσε· νιψάμενος δὲ καὶ ἐξελθὼν ἐκάθισε μόνος,
διότι δὲν ἐπετρέπετο τοῖς Αἰγυπτίοις νὰ συνεσθίωσι μετὰ
Ἰουδαίων, καὶ διέταξε νὰ παραθέσωσιν ἐκάστῳ τροφήν,
εἰς δὲ τὸν Βενιαμὴν μερίδα πενταπλάσιαν (Γεν. 43).

§ 33. Ὁ Ἰωσήφ ἀποκαλύπτεται καὶ ἀναγνω-
ρίζεται ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ.

Ἀφοῦ ἔφαγον καὶ ἔπιον ὁ Ἰωσήφ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ,
κατὰ διαταγὴν αὐτοῦ ἐπληρώθησαν σίτου οἱ σάκκοι τῶν
ἀδελφῶν αὐτοῦ, ἐνεβλήθη τὸ ἀργύριον αὐτῶν εἰς ἐνὸς
ἐκάστου σάκκον, εἰς δὲ τοῦ Βενιαμὴν ἐνεβλήθη καὶ τὸ ἀρ-
γυροῦν αὐτοῦ ποτήριον· ὅτε δὲ ἀπῆλθον πορευόμενοι εἰς
Χαναάν, ὁ Ἰωσήφ στέλλει κατόπιν αὐτῶν ἄνθρωπον λέ-
γοντα : τί ὅτι ἀνταπεδώκατε ποτηρὰ ἀντὶ καλῶν ; ἵνα
τί ἐκλέξατε τὸ κόλδον τὸ ἀργυροῦν, ἐν ᾧ πίνει ὁ κύ-
ριός μου ; Οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Ἰωσήφ ἀκούσαντες ταῦτα
ἐταράχθησαν, εἶπον δὲ αὐτῷ, παρ' ᾧ ἂν εὔρης τὸ κόλδον
ἀποθνησκέτω· καὶ οὕτω ἐρευνηθέντων τῶν σάκκων πάν-
των, τὸ ποτήριον εὑρέθη εἰς τὸν σάκκον τοῦ Βενιαμὴν.

Ἐπιστρέψαντες οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Ἰωσήφ εἰς Αἴγυπτον προσ-
 εκύνησαν αὐτὸν πάλιν, ἐκεῖνος δὲ ἤλεγξεν αὐτοὺς καὶ
 ἀπεφάσισεν ἵνα ὁ Βενιαμὴν μείνῃ παρ' αὐτῷ, οἱ δὲ λοιποὶ
 ἀπέλθωσιν. Τότε ὁ Ἰούδας προσελθὼν τῷ Ἰωσήφ διηγήθη
 αὐτῷ μετὰ πόσης δυσκολίας ἐπέτρεψεν ὁ πατήρ αὐτῶν
 τὴν ἔλευσιν τοῦ Βενιαμὴν καὶ ὅτι ἐπὶ τέλους διὰ τῆς ὑπο-
 σχέσεως αὐτοῦ κατωρθώθη τοῦτο· ἐάν λοιπὸν νῦν ἐπι-
 στρέψωσιν ἄνευ τοῦ παιδίου, κακὸν τι συμβήσεται τῷ
 πατρὶ αὐτῶν· διὰ τοῦτο παρακαλεῖ αὐτὸν ἵνα ἀντὶ τοῦ
 παιδίου, αὐτὸν τὸν ἴδιον κρατήσῃ ὡς οἰκέτην αὐτοῦ. Ὁ
 Ἰωσήφ μὴ δυνάμενος μέχρι τέλους νὰ κρύπτηται, ἀπεμά-
 κρυνε τοὺς παρεστηκότας, μείνας δὲ μόνος μετὰ τῶν ἀ-
 δελφῶν αὐτοῦ, ἀφῆκε φωνὴν μετὰ κλαυμοῦ λέγων· ἐγὼ
 εἰμι Ἰωσήφ· ἐπεὶ ὁ πατήρ μου ζῇ· ἀλλ' ἐκεῖνοι οὐδὲν
 ἀπεκρίναντο. Τότε διέταξεν αὐτοὺς νὰ προσεγγίσωσι πρὸς
 αὐτόν, νὰ μὴ λυπῶνται, διότι τοῦτο ἐγένετο κατὰ πρό-
 νοιαν τοῦ Θεοῦ, καὶ πεσὼν ἐπὶ τὸν τράχηλον τοῦ Βενιαμὴν
 κατεφίλησεν αὐτόν καὶ πάντας τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ. Ὁ
 Φαραὼ ἐν τούτοις μαθὼν τὴν ἔλευσιν τῶν ἀδελφῶν τοῦ
 Ἰωσήφ διέταξεν ἑαυτόν, ὅπως στείλῃ ἀμάρξας καὶ φέρῃ εἰς
 τὴν Αἴγυπτον τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ ἅπασαν τὴν οἰκογέ-
 νειαν· ὁ δὲ Ἰωσήφ ἀποστέλλει αὐτοὺς δοῦς πάντα τὰ ἀπαι-
 τούμενα εἰς τὴν ὁδοποιρίαν, πρὸς δὲ καὶ ἀνά δύο στολάς,
 εἰς δὲ τὸν Βενιαμὴν τριακοσίους χρυσοὺς καὶ πέντε στο-
 λάς. Οὕτω χαίροντες ἀπῆλθον ἐξ Αἰγύπτου οἱ ἀδελφοὶ τοῦ
 Ἰωσήφ. (Γεν. 45).

§ 34. Ὁ Ἰακώβ μεταβαίνει παροικεῖ εἰς Αἴγυπτον.

Ἀποῦ οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Ἰωσήφ ἐπέστρεψαν εἰς τὴν γῆν
 Χαναάν καὶ ἀνήγγειλαν τῷ Ἰακώβ ὅτι ὁ Ἰωσήφ ζῇ καὶ

ἄρχει ἐπὶ τῆς Αἰγύπτου, ἐθαύμασεν ἐκεῖνος καὶ δὲν ἐπί-
στευε μέχρις οὗ ἰδὼν τὰς ἀποσταλείσας ἀμάρξας, εἶπε :
μέγα μοι ἔστιν εἰ ἔτι Ἰωσήφ ὁ υἱός μου ζῇ· πορευθεὶς
ὁμοιωταὶ αὐτὸν πρὸ τοῦ ἀποθαιεῖν με. Οὕτως ὁ Ἰακώβ
παράλαβὼν πᾶσαν αὐτοῦ τὴν οἰκογένειαν καὶ τὰ ὑπάρ-
χοντα ἦλθε κατὰ πρῶτον εἰς τὴν Βηρσαβεε καὶ ἐκεῖ ἐθυ-
σίασε τῷ Κυρίῳ· ὁ δὲ Θεὸς ἐμφανισθεὶς κατ' ὄναρ λέγει
αὐτῷ : Ἐγὼ εἰμι ὁ Θεὸς τῶν πατέρων σου· μὴ φοβοῦ
καταβῆναι εἰς Αἴγυπτον, εἰς γὰρ ἔθνος μέγα ποιήσω
σε ἐκεῖ· καὶ ἐγὼ καταβήσομαι μετὰ σοῦ εἰς Αἴγυπτον
καὶ ἐγὼ ἀναβιβάσω σε εἰς τέλος. Ὁ Ἰακώβ ἀναστὰς ἐκ
τοῦ φρέατος τοῦ ὄρκου εἰσῆλθεν εἰς τὴν γῆν Αἰγύπτου
ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ ἐβδομήκοντα πέντε ψυχὰς πλὴν τῶν
γυναικῶν καὶ οἰκετῶν. Προαπέστειλε δὲ τὸν Ἰούδαν ὅπως
ἀναγγεῖλῃ τῷ Ἰωσήφ τὴν ἔλευσιν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ·
ἐκεῖνος δὲ ἐλθὼν εἰς συνάντησιν αὐτοῦ πίπτει ἐπὶ τοῦ τρα-
χήλου αὐτοῦ καὶ κλαίει θερμῶς. Τότε ὁ Ἰακώβ εἶπεν :
Ἀποθανοῦμαι ἀπὸ τοῦ νῦν, ἐπεὶ ἑώρακα τὸ πρόσωπόν
σου· ἔτι γὰρ ζῆς. (Γεν. 46).

Ὁ Ἰωσήφ τότε εἰσελθὼν παρὰ τῷ Φαραὼ ἀνήγγειλε
τὴν ἔλευσιν τοῦ πατρὸς καὶ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ, ἐκ τῶν
ὁποίων παραλαβὼν πέντε παρέστησεν αὐτοὺς τῷ βασιλεῖ.
Ὁ Φαραὼ ἠρώτησεν αὐτοὺς περὶ τοῦ ἔργου αὐτῶν, ὅτε δὲ
αὐτοὶ ἀπεκρίθησαν ὅτι εἶναι ποιμένες προβάτων, τότε
ἐκεῖνος διέταξε τὸν Ἰωσήφ ἵνα κατοικήσωσιν εἰς τὸ ἀνα-
τολικὸν τῆς Αἰγύπτου μέρος, τὴν γῆν Γεσέμ ἢ Ραμεσσή
καὶ τοὺς ἰκανωτέρους ἐξ αὐτῶν καταστήσῃ ποιμένας τῶν
ιδίῶν κτηνῶν. Μετ' ὀλίγον ὁ Ἰωσήφ παρέστησεν εἰς τὸν
Φαραὼ καὶ τὸν πατέρα αὐτοῦ Ἰακώβ· ὁ Ἰακώβ εὐλόγησε
τὸν Φαραὼ, οὗτος δὲ ἠρώτησεν αὐτὸν περὶ τῆς ἡλικίας

αὐτοῦ, ἐκεῖνος δὲ ἀπεκρίθη, ὅτι τὰ ἔτη τῆς ἐν τῇ γῇ ταύτῃ παροικίας αὐτοῦ ἀνέρχονται εἰς ἑκατὸν τριάκοντα, ἀλλ' ὅτι ταῦτα δὲν ἐφθασαν τὰ ἔτη τῶν πατέρων αὐτοῦ. Οὕτως ὁ Ἰακώβ μετὰ τῶν τέκνων αὐτοῦ κατώκησεν εἰς τὴν εὐφροωτέραν τῆς Αἰγύπτου χώραν Γεσέμ το 1905 π. Χ. (Γεν, 46. 47).

§ 35. Τελειύεται ἡμέραι τοῦ Ἰακώβ
καὶ Ἰωσήφ.

Ὁ Ἰακώβ ἔζησεν ἐν γῇ Γεσέμ δεκαεπτὰ ἔτη, ἐγένοντο δὲ ὅλα αὐτοῦ τὰ ἔτη 147 καὶ προσκαλέσας τὸν Ἰωσήφ ἐξώρκισεν ἵνα θάψῃ αὐτὸν μετὰ τῶν πατέρων του καὶ οὐχὶ ἐν Αἰγύπτῳ. Ὅτε δὲ ἀνηγγέλθη τῷ Ἰωσήφ ὅτι ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἀσθενεῖ, παραλαβὼν τοὺς δύο αὐτοῦ υἱοὺς Μανασσῇ καὶ Ἐφραΐμ ἤγαγε πρὸς τὸν Ἰακώβ ὅπως εὐλογήσῃ αὐτούς· ὁ δὲ Ἰακώβ εἶπεν: Ἐφραΐμ καὶ Μανασσῇ ὡς Ῥουβὴμ καὶ Συμεὼν ἔσονται μοι· καὶ ἐκτείνας τὰς χεῖρας αὐτοῦ τὴν μὲν δεξιὰν ἐπέβαλεν ἐπὶ τοῦ Ἐφραΐμ, τὴν δὲ ἀριστεράν ἐπὶ τοῦ Μανασσῇ λέγων: ὁ Θεός, ὃ ἐνῆρέστησαν οἱ πατέρες μου ἐνώπιον αὐτοῦ Ἀβραάμ καὶ Ἰσαάκ, ὁ Θεὸς ὁ τρέφων με ἐκ νεότητος ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης, ὁ ἄγγελος ὁ ὀνόμενός με ἐκ πάντων τῶν κακῶν, ἐνλογήσαι τὰ παῖδια ταῦτα... καὶ πληθυνθείησαν εἰς πλῆθος πολὺ ἐπὶ τῆς γῆς. Ὁ Ἰωσήφ βλέπων ὅτι ὁ πατὴρ αὐτοῦ θεωρεῖ ὡς πρωτότοκον τὸν Ἐφραΐμ, θέλει νὰ ἀφαιρέσῃ ἀπ' αὐτοῦ τὴν δεξιὰν αὐτοῦ χεῖρα καὶ ἐπιθήσῃ ἐπὶ τοῦ Μανασσῇ· ἀλλ' ἐκεῖνος εἶπεν: οἶδα, τέκνον, οἶδα καὶ οὗτος ἔσται εἰς λαὸν καὶ οὗτος ἐψωθήσεται, ἀλλ' ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ὁ νεώτερος μείζων αὐτοῦ ἔσται καὶ τὸ σπέρμα αὐτοῦ ἔσται εἰς πλῆθος ἐθνῶν.

εἶτα δὲ εἶπε τῷ Ἰωσήφ. Ἰδοὺ ἐγὼ ἀποθνήσκω καὶ ἔσται ὁ Θεὸς μεθ' ὑμῶν καὶ ἀποστρέψει ὑμᾶς εἰς τὴν γῆν τῶν πατέρων ὑμῶν. (Γεν. 48).

Μετὰ ταῦτα ὁ Ἰακώβ προσεκάλεσε τοὺς δώδεκα αὐτοῦ υἱοὺς καὶ προεφήτευσεν τὰ μέλλοντα νὰ συμβῶσιν ἐνὶ ἑκάστῳ. Καὶ εἰς μὲν τὸν Ῥουβὴν τὸν πρωτότοκον εἶπεν, ὅτι ἕνεκα τῆς αὐθαδείας αὐτοῦ δὲν θέλει ἔχει τὴν ὑπεροχὴν ἐπὶ τῶν ἀδελφῶν του, εἰς δὲ τὸν Λευὶ καὶ Συμεὼν ὅτι θέλουσι διασκορπισθῇ μετὰ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ, εἰς τὸν Ζαβουλὼν ὅτι θέλει κατοικήσει τὰ παράλια τῆς Παλαιστίνης, εἰς τὸν Ἰσάχαρ ὅτι θέλει γίνεαι γεωργός, εἰς τὸν Γὰδ πειρατής, εἰς τὸν Δάν, ὅτι κρινεῖ τὸν λαὸν αὐτοῦ, εἰς τὸν Ἀσὴρ ὅτι θὰ πλουτήσῃ, εἰς τὸν Νεφθαλεὶμ ὅτι ἔσται ὡς στέλεχος καλόν, εἰς τὸν Ἰωσήφ ὅτι θὰ καρποφορήσῃ καὶ πληθυνθῇ καὶ εἰς τὸν Βενιαμὴν ὅτι ἔσται ὡς λύκος ἄρπαξ. Ὅτε δὲ ἔφθασεν εἰς τὸν Ἰούδαν εἶπεν: Ἰούδα σὲ αἰνέσουσιν οἱ ἀδελφοί σου· αἱ χεῖρές σου ἐπὶ ῥώτου τῶν ἐχθρῶν σου, προσκυνήσουσί σοι οἱ υἱοὶ τοῦ πατρὸς σου· σκύμνος λέοντος, Ἰούδα· ἐκ βλαστοῦ νιέ μου αἰέθης· ἀναπесῶν ἐκοιμήθης ὡς λέων καὶ ὡς σκύμνος· τίς ἐγερεὶ αὐτόν; οὐκ ἐκλείψει ἄρχων ἐξ Ἰούδα καὶ ἡγούμενος ἐκ τῶν μνηρῶν αὐτοῦ ἕως ἂν ἔλθῃ ὃ ἀπόκειται καὶ αὐτὸς προσδοκία ἐθνῶν.

Ἀφ' οὗ ὁ Ἰακώβ ἐτελείωσε τὰς προφητείας αὐτοῦ, διέταξε τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ ὅπως θαψῶσιν αὐτὸν εἰς τὸ διπλοῦν σπήλαιον τὸ ἀπέναντι Μαμβρῇ καὶ εἰπὼν ταῦτα ἀπέθανεν. Τότε ὁ Ἰωσήφ ἔπεσεν ἐπὶ τὸ πρόσωπον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ ἔκλαυσε καὶ ἐφίλησεν αὐτόν. Ἀφ' οὗ δὲ ἐπένθησαν αὐτὸν ἐν Αἰγύπτῳ μετέφεραν εἰς τὴν γῆν Χαναάν ἐν πομπῇ καὶ παραταξεί καὶ ἔθαψαν πλησίον τῶν πατέρων αὐ-

τοῦ. Οἱ ἀδελφοὶ ὁμῶς τοῦ Ἰωσὴφ ἀφοῦ ἐπέστρεψαν ἐκ Χαναάν, φοβούμενοι μὴ οὗτος μνησικακήσῃ διὰ τὸ πραχθὲν αὐτῷ ἔγκλημα, παρεκάλεσαν αὐτὸν λέγοντες: ἄφες τὴν ἀδικίαν καὶ τὴν ἁμαρτίαν ὅτι ποιηρὰ σοὶ ἐπεδειξάμεθα. Ὁ Ἰωσὴφ ἀκούων ταῦτα ἔκλαυσε καὶ εἶπεν αὐτοῖς: μὴ φοβείσθε, τοῦ γὰρ Θεοῦ εἰμι ἐγώ· ὑμεῖς ἐβουλεύσασθε κατ' ἐμοῦ εἰς ποιηρὰ, ὁ δὲ Θεὸς ἐβουλεύσατο περὶ ἐμοῦ εἰς ἀγαθόν. Οὕτω κατῴκουν οἱ υἱοὶ τοῦ Ἰακώβ ἐν Αἰγύπτῳ ἐν ἥσυχίᾳ καὶ πλούτῳ, ὁ δὲ Ἰωσὴφ ἡντύχησε νὰ ἰδῇ τέκνα τέκνων αὐτοῦ. Ὅτε δὲ ἐπλησίαζεν ὁ καιρὸς τοῦ θανάτου αὐτοῦ, εἶπε τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ: Ἐπισκοπῇ ἐπισκέψεται ὁ Θεὸς ὑμᾶς καὶ ἀράξει ὑμᾶς εἰς τὴν γῆν, ἣν ὤμοσεν ὁ Θεὸς τοῖς πατράσιν ἡμῶν Ἀβραάμ, Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ· ἀφοῦ δὲ ὥρμισεν αὐτοὺς ὅπως ἐν τῇ ἐξόδῳ ἐκ τῆς Αἰγύπτου παραλάβωσι καὶ τὰ ὀστέα αὐτοῦ, ἀπέθανεν ἐν ἡλικίᾳ ἑκατὸν δέκα ἐτῶν καὶ ἐτάφη ἐν σορῷ. (Γεν. 50).

§ 36. Ἱστορία τοῦ Ἰωβ.

Πιθανῶς ἐν τῇ περιόδῳ, ἐν ἣ εὕρισκόμεθα, ἔζη ἐν τῇ Αὐσίτιδι χώρα, βορειοανατολικῶς τῆς χώρας Ἐδῶμ, ἀνὴρ τις καλούμενος Ἰωβ, ἄνθρωπος δίκαιος, θεοσεβής, ἀπεχόμενος παντὸς πονηροῦ. Εἶχεν οὗτος ἑπτὰ υἱούς, τρεῖς θυγατέρας καὶ πολλοὺς ὑπηρέτας, παιδίσκας, ὡς καὶ πλῆθος ποιμνίων, διακρινόμενος μεταξὺ τῶν κατ' ἀνατολὰς κατοικούντων. Οἱ υἱοὶ αὐτοῦ καθ' ἑκάστην ἐποίουν πότους καὶ προσκαλοῦντες ἀλλήλους καὶ τὰς ἀδελφὰς αὐτῶν, ἔτρωγον καὶ ἔπινον, ὁ δὲ Ἰωβ μετὰ τὸ πέραν αὐτῶν προσέφερε τῷ Κυρίῳ ὑπὲρ αὐτῶν θυσίας, διότι, ἔλεγε καθ' ἑαυτὸν: μὴ ποτε οἱ υἱοὶ μου ἐν τῇ διατροῇ αὐτῶν κακὰ ἐνεισθήσαν πρὸς Θεόν. Ὅτε ὁμῶς οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ

παρέστησάν ποτε ἐνώπιον αὐτοῦ, παρουσιάσθη δὲ μεταξύ αὐτῶν καὶ ὁ Σατανᾶς, ὁ Κύριος εἶπεν αὐτῷ : πόθεν παρὰ γέγονας ; ἐκεῖνος δὲ ἀπεκρίθη· περιελθὼν τὴν γῆν καὶ ἐμπεριπατήσας τὴν ὑπ' οὐρανὸν πάρεμι. Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· προσέσχεες τῇ διαβολῇ σου κατὰ τοῦ παιδός μου Ἰώβ, ὅτι οὐκ ἔστι κατ' αὐτὸν ἐπὶ τῆς γῆς ἄνθρωπος ἄμειπτος ; Ὁ διάβολος ἀπεκρίθη : Μὴ δωρεὰν Ἰώβ σέβεται τὸν Κύριον ; οὐ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν αὐτοῦ ἐνλόγησας καὶ τὰ κτήνη αὐτοῦ πολλὰ ἐποίησας ἐπὶ τῆς γῆς ; Τότε ὁ Κύριος εἶπε τῷ διαβόλῳ : ἰδοὺ πάντα ὅσα ἔστιν αὐτῷ δίδωμι ἐν τῇ χειρὶ σου, ἀλλ' αὐτοῦ μὴ ἄψῃ. Ὁ Σατανᾶς ἀνεχώρησε τότε ἀπὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ.

Ὅτε λοιπὸν μιᾷ τῶν ἡμερῶν οἱ υἱοὶ καὶ αἱ θυγατέρες τοῦ Ἰώβ ἔτρωγον καὶ ἔπινον κατὰ τὴν συνήθειαν αὐτῶν, ἔρχεται ἄγγελος πρὸς τὸν Ἰώβ λέγων· τὰ ζεύγη τῶν βοῶν ἡσοτρία καὶ αἱ θήλειαι ὄνοι ἐδόσκειντο καὶ ἐλθόντες οἱ αἰχμαλωτεύοντες ἠχμαλώτευσαν αὐτάς καὶ τοὺς παῖδας ἀπέκτειναν ἐν μαχαίραις· σωθεὶς δὲ ἐγὼ μόνον ἦλθον τοῦ ἀπαγγελῆαι σοι. Ἐτι αὐτοῦ λαλοῦντος ἔρχεται ἕτερος ἀγγέλλων· πῦρ ἔπесεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ κατέκαισε τὰ πρόβατα καὶ τοὺς ποιμένας κατέφαγεν ὁμοίως· σωθεὶς δὲ ἐγὼ μόνον ἦλθον τοῦ ἀπαγγελῆαι σοι. Ἐτι αὐτοῦ λαλοῦντος ἦλθεν ἕτερος λέγων· οἱ ἵππεῖς ἐκύκλωσαν τὰς καμήλους καὶ ἠχμαλώτευσαν αὐτάς καὶ τοὺς παῖδας ἀπέκτειναν ἐν μαχαίραις· ἐσώθην δὲ ἐγὼ μόνος καὶ ἦλθον τοῦ ἀπαγγελῆαι σοι. Ἐτι οὗτος ἐλάλει καὶ ἰδοὺ ἔρχεται ἕτερος ἄγγελος λέγων· τῶν υἱῶν σου καὶ τῶν θυγατέρων σου ἐσθιόντων καὶ πινόντων, ἐξαίφνης πνεῦμα μέγα ἐπῆλθεν ἐκ τῆς ἐρήμου καὶ

ἤψατο τῶν τεσσάρων γωνιῶν τῆς οἰκίας καὶ ἔπεσεν ἡ οἰκία ἐπὶ τὰ παῖδια σου καὶ ἐτελεύτησαν. Τότε ὁ Ἰὼβ ἀναστὰς ἔρρηξε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ καὶ ἔκειρε τὴν κόμην τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ καὶ πεσὼν χαμαὶ προσεκύνησε τῷ Κυρίῳ καὶ εἶπε : γυμνὸς ἐξῆλθον ἐκ κοιλίας μητρὸς μου, γυμνὸς καὶ ἀπελεύσομαι· ὁ Κύριος ἔδωκεν, ὁ Κύριος ἀφείλετο· ὡς τῷ Κυρίῳ ἔδοξεν, οὕτως ἐγένετο· εἴη τὸ ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον. (Ἰὼβ κεφ. 1).

Ἄλλ' ὅτε μετὰ ταῦτα πάλιν οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ παρέστησαν ἐνώπιον αὐτοῦ, μεταξὺ δὲ αὐτῶν ἦν καὶ ὁ Σατανᾶς, ὁ Θεὸς εἶπεν αὐτῷ: προσέσχεες οὖν τῷ θεράποντί μου Ἰὼβ, ὅτι οὐκ ἔστι κατ' αὐτὸν ἄνθρωπος τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, ἔτι δὲ ἔχεται ἀκακίας; τότε ὁ διάβολος ἀπεκρίθη: πᾶν ὅ,τι ἔχει ὁ ἄνθρωπος δύναται γὰρ ἐγκαταλίπειν διὰ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀλλ' ἐὰν ἄψῃ τῶν ὀστέων αὐτοῦ καὶ τῶν σαρκῶν, ἄρα σε εὐλογήσῃ; ὁ Θεὸς ἀπεκρίθη αὐτῷ: ἰδοὺ παραδίδωμι σοι αὐτόν, μόνον τὴν ψυχὴν αὐτοῦ διαφύλαξον. Τότε ἀπῆλθεν ὁ διάβολος ἀπὸ προσώπου Θεοῦ καὶ προσέβαλε τὸν Ἰὼβ δι' ἑλκους πονηροῦ ἀπὸ ποδῶν μέχρι κεφαλῆς, ἐκεῖνος δὲ λαβὼν ὄστρακον ἔζεε τὰς πληγὰς αὐτοῦ καὶ ἐκάθησεν ἐπὶ τῆς κοπρίας. Ἀφοῦ παρήλθε χρόνος πολὺς ἡ γυνὴ αὐτοῦ εἶπεν αὐτῷ: μέχρ' εἰς τίς καρτερήσεις, λέγων: ἰδοὺ ἀναμένω χρόνον ἔτι μικρὸν προσδεχόμενος τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας μου; ἀλλ' εἰπὸν τι ῥῆμα εἰς Κύριον καὶ τελεύτα· ἀλλ' ἐκεῖνος ἀπεκρίθη: ὥσπερ μία τῶν ἀρρόνων γυναικῶν ἐλάλητας· εἰ τὰ ἀγαθὰ ἐδεξάμεθα ἐκ χειρὸς Κυρίου, τὰ κακὰ οὐχ ὑποίσομεν; Οὕτως ὁ Ἰὼβ ὑπέμεινε πάντα χωρὶς νὰ ἀμαρτήσῃ (κεφ 2).

Τὰ δεινοπαθήματα ταῦτα τοῦ Ἰὼβ ἀκούσαντες οἱ

τρεις αὐτοῦ φίλοι Ἐλιφάζ, Βαλδὰδ καὶ Σωφάρ, ἦλθον διὰ νὰ παρηγορήσωσιν αὐτόν. Ἐκλαιον δὲ ἰδόντες αὐτόν καὶ ἐκάθισαν ἔξω ἐπὶ τῆς γῆς ἐπτά ἡμέρας καὶ ἐπτά νύκτας μὴ ὀμιλοῦντες, διότι ἔβλεπον ὅτι ἡ πληγὴ τοῦ Ἰώβ ἦν ὀδυνηρά σφόδρα. Τότε ὁμως ὁ Ἰώβ ἤνοιξε τὸ στόμα αὐτοῦ καὶ κατηράσατο τὴν ἡμέραν τῆς γεννήσεως αὐτοῦ. Τότε οἱ φίλοι αὐτοῦ ἤρξαντο νὰ κατηγορώσιν αὐτόν ὡς ἁμαρτωλὸν ὑπὲρ πάντας ἀνθρώπους, διότι εἰς οὐδένα ὁ Θεὸς ἔστειλε τοιαῦτα κακὰ καὶ ταῦτα λέγοντες ἐζήτουν νὰ δικαιώσωσι τὸν Θεόν. Ἐναντίον τῶν ἀδίκων τούτων κατηγοριῶν ὑπερήσπισεν ἑαυτὸν ὁ Ἰώβ νικηφόρος. Ἀληθῶς ἐν τῷ μετ' αὐτῶν διαλόγῳ ὁ ζῆλος αὐτοῦ ὁ ὑπερβολικὸς φέρει ἐκτὸς τῶν ὁρίων τῆς ταπεινοφροσύνης, διότι καυχᾶται ἐπὶ τῇ δικαιοσύνῃ αὐτοῦ, ἀλλ' ἐν πᾶσιν ἔχει τὴν ἰσχυρὰν πεποίθησιν εἰς τὸν Θεόν, ὅστις ποτὲ σώσει αὐτόν καὶ λέγει: οἶδα γὰρ ὅτι ἀένταός ἐστιν ὁ ἐκλύειν με μέλλων ἐπὶ τῆς γῆς ἀναστῆσαι τὸ δέσμα μου τὸ ἀναντλοῦν ταῦτα (Ἰώβ 19, 25). Οὕτως οἱ τρεῖς φίλοι τοῦ Ἰώβ ἐσίγησαν ἡττηθέντες (πρβ. κεφ. 3—31).

Ἐκτὸς τῶν τριῶν τούτων φίλων τοῦ Ἰώβ ἦλθε πρὸς αὐτόν καὶ τέταρτος τις Ἐλιούρ, ὅστις μέχρι τοῦδε δὲν ὠμίλησε σεβόμενος τὸ γῆρας τῶν φίλων αὐτοῦ· ἀλλ' ὀργισθεὶς τὸ μὲν διότι ὁ Ἰώβ ἐθεώρει ἑαυτὸν δίκαιον ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, τὸ δὲ διότι οἱ φίλοι αὐτοῦ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ καταβάλωσι τὸν Ἰώβ, ἤλεγξεν αὐτόν σφόδρα καὶ μετὰξὺ ἄλλων εἶπεν ὅτι ὁ Θεὸς ἐκφοβίζει τὸν ἄνθρωπον· εἶδеси φόβου τοιούτοις, ἀποστρέψαι αὐτὸν ἀπὸ ἀδικίας· ὅτι ἐλέγχει αὐτὸν ἐπὶ μαλακίᾳ ἐπὶ κοίτης, ὅπως σώσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπὸ διαφθορᾶς (κεφ. 33). Τοιαῦτα καὶ πολλὰ ἕτερα εἶπεν ὁ Ἐλιούρ, ὁ δὲ Ἰώβ οὐδὲν ὠμίλησεν.

Τότε κατήλθεν ὁ Θεὸς ἐν λαίλαπι καὶ νέφει καὶ εἶπε
 τῷ Ἰωβ· ζῶσαι ὥσπερ ἀνὴρ τὴν ὁσφύν σου· ἐρωτήσω
 δέ σε, σὺ δὲ μοι ἀποκρίθητι· ποῦ ἦς ἐν τῷ θεμελιούν-
 με τὴν γῆν; ἀπάγγειλον δέ μοι εἰ ἐπίστη σύνεσιν....
 ὅτε ἐρεννήθησαν ἄστρα, ἤρεσάν με φωνὴ μεγάλη πάν-
 τες ἄγγελοι μου. Ὁ Ἰωβ ἔμεινεν ἀναυδὸς εἰς τὰς ἐρω-
 τήσεις τοῦ Θεοῦ καὶ εἶπε· οἶδα ὅτι πάντα δύνασαι, ἀδυ-
 νατεῖ δέ σοι οὐδέν· τίς γάρ ἐστιν ὁ κρύπτων σε βου-
 λήν; τίς δὲ ἀνεγγελεῖ μοι ἃ οὐκ ᾔδειν, μεγάλα καὶ
 θαυμαστά ἃ οὐκ ἐπιστάμην;... ἀκοὴν μὲν ὠτὸς ἤκουόν
 σου τὸ πρότερον, νυνὶ δὲ ὁ ὀφθαλμός μου ἑώρακέν σε·
 διὸ ἐφράδισα ἑμναυτὸν καὶ ἐτάκη· ἡγήμαι δὲ ἑμναυτὸν
 γῆν καὶ σποδόν (42). Πρὸς δὲ τὸν Ἐλιφάζ εἶπεν ὁ Θεός·
 ἤμαρτες σὺ καὶ οἱ δύο φίλοι σου· οὐ γὰρ ἐλάλησατε
 ἐνώπιόν μου ἀληθὲς οὐδέν, ὥσπερ ὁ θεράπων μου Ἰωβ·
 νῦν δὲ λάβετε ἑπτὰ μύσχους καὶ ἑπτὰ κριοὺς καὶ πο-
 ρεύθητε πρὸς τὸν θεράποντά μου Ἰωβ καὶ ποιήσει κάρ-
 πωσιν ὑπὲρ ὑμῶν· Ἰωβ δὲ ὁ θεράπων μου εὐξεται
 περὶ ὑμῶν... εἰ μὴ γὰρ δι' αὐτόν, ἀπώλεσα ἂν ὑμᾶς·
 Καὶ Κύριος ὁ Θεὸς ἐπεὶ δὲ ἐπὶ τὸν Ἰωβ καὶ ἠῤῥησεν αὐτόν
 καὶ ἔδωκεν αὐτῷ διπλάσια ἐκείνων, ἃ εἶχε πρότερον, καὶ
 εὐλόγησε τὰ ἔσχατα Ἰωβ ἢ τὰ ἔμπροσθεν. Ὁ Ἰωβ ἀπέ-
 κτησε πάλιν ἑπτὰ υἱοὺς καὶ τρεῖς θυγατέρας· καὶ ἔζησε
 μετὰ ταῦτα ἑκατὸν τεσσαράκοντα ἔτη ἰδὼν υἱοὺς καὶ θυ-
 γατέρας μέχρι τετάρτης γενεᾶς καὶ ἀπέθανεν ἐτῶν 240.—

§ 37. Ἀποκαλύψεις θεῖαι καὶ θρησκεία ἐν τῇ
 ἐποχῇ τῶν Πατριαρχῶν.

Ἡ κυριωτέρα μορφή τῆς θείας ἀποκαλύψεως ἐν τῇ πα-
 τριαρχικῇ ἐποχῇ ἦν ἡ Θεοφάνεια. Ὁ Θεὸς δηλ. πολλά-

κίς κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην παιδαγωγῶν τοὺς πιστεύοντας εἰς αὐτὸν πατριάρχας καὶ διδάσκων διαφόρους ἀληθείας περὶ τοῦ Μεσσίου καὶ τῆς σωτηρίας αὐτῶν, ἐνεφανίζετο αὐτοῖς τὸ μὲν ἐν μορφῇ ἀγγέλων ἢ ἀνθρώπων, τὸ δὲ ἐν ὁράμασι καὶ ὀνείροις. Ὡς περιεχόμενον καὶ σκοπὸς τῶν Θεοφανειῶν τούτων ἦτο ἡ ἐκλογὴ καὶ ὁ προορισμὸς τῶν πατριαρχῶν καὶ τοῦ σπέρματος αὐτῶν, ὡς τοῦ λαοῦ ἐκείνου, ἐν μέσῳ τοῦ ὁποίου ἐμελλε νὰ παρασκευασθῇ ἡ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων, ἐν τῇ ἐπαγγελίᾳ δὲ τοῦ Θεοῦ τούτου προορισμοῦ καταδείκνυται φανερώς ἡ θεία θέλησις, ἡ γνῶσις καὶ ἡ παρτοδυναμία, δι' ἧς τὸ ἐπαγγελθὲν σπέρμα παράγεται ἐκ στείρας γυναικὸς καὶ ἀπαλλασσόμενον διαφόρων κινδύνων, ὁδηγεῖται καὶ κυβερνᾶται πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον.

Ἡ θρησκεία τῶν πατριαρχῶν ἐστηρίζετο βεβαίως ἐπὶ τῶν θρησκευτικῶν θεωριῶν τῆς πρώτης ἐποχῆς τοῦ ἀνθρώπου γένους, αἵτινες διὰ τῆς παραδόσεως μετωχευθήσαν μέχρις αὐτῶν· αἱ θεωρίαι ὅμως αὗται διὰ τῶν θείων ἀποκαλύψεων τῶν γενομένων τοῖς πατριάρχαις προσωπικῶς, ἀνενεώθησαν, ἐστηρίχθησαν καὶ ἐφθασαν εἰς τὴν πλήρη αὐτῶν ζωὴν καὶ σαφήνειαν. Οἱ πατριάρχαι παρατηροῦμεν ὅτι εἶχον τὴν ιδέαν τῆς ἐνότητος τοῦ Θεοῦ, τῆς προσωπικότητος αὐτοῦ καὶ ἀγιότητος, τῆς ἐκ τοῦ μηδενὸς δημιουργίας τοῦ κόσμου, τῆς κατ' εἰκόνα Θεοῦ πλάσεως τοῦ ἀνθρώπου, τῆς ἀμαρτίας τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν δεινῶν αὐτῆς συνεπειῶν καὶ τῆς διὰ τοῦ Μεσσίου σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων. Ἐκτὸς τούτων εἶχον γνῶσιν περὶ τῶν ἀγγέλων ὡς λειτουργικῶν τοῦ Θεοῦ πνευμάτων, περὶ τοῦ κόσμου τούτου ὡς τόπου παροικίας, περὶ τοῦ θανάτου, ὡς μεταβάσεως εἰς τοὺς πατέρας αὐτῶν, περὶ

τῆς μετὰ θάνατον ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν καὶ τῆς θείας ἀνταμιοβῆς ἢ κολάσεως.

§ 38. *Θεῖα λατρεία ἐν τῇ πατριαρχικῇ ἐποχῇ.*

Ἀνάλογος τῇ θρησκείᾳ τῶν Πατριαρχῶν ἦν καὶ ἡ θεῖα αὐτῶν λατρεία, καθαρὰ καὶ ἀγνή, ἀνάλογος ταῖς περιστάσεσι καὶ διὰ τοῦτο πτωχή, παραβαλλομένη πρὸς τὸν πλοῦτον καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τὴν γενομένην ἐπὶ τοῦ Μωϋσεως. Ὡς ἡ γενικωτάτη ἐκδήλωσις τῆς πατριαρχικῆς θείας λατρείας παρίσταται ἡ ἐπίκλησις τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ. (Γεν. 12, 8· 13, 4· 26, 25) καὶ ἡ ἰδρυσις θυσιαστηρίων. Ὅπου συνήθως οἱ Πατριάρχαι κατῴκουν ἡ ἐνθα ἀπεκαλύπτετο αὐτοῖς ὁ Θεὸς ἀνήγειρον θυσιαστηρία, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὁμῶς ἐπὶ ὁρέων καὶ ὑψωμάτων. Ὡς ἰδιαιτέρας δὲ μορφαὶ τῆς θείας λατρείας εἶναι ἡ θυσία, ἡ ὁλοκαύτωσις, ἡ ὁποία κυρίως ἐγένετο πρὸς ἔνδειξιν τῆς εἰς τὸν Θεὸν πίστεως καὶ εὐγνωμοσύνης, ἡ προσευχή, τὸ ἐρωτᾶν τὸν Θεόν, (Γεν. 25, 22), ἡ εὐχή, ἡ δεκάτη καὶ ἡ περιτομή. Περὶ ἰδιαιτέρας τινὸς ἐορτῆς τῆς ἡμέρας τοῦ Σαββάτου οὐδεμίᾳ γίνεται μνεία, βέβαιον ὁμῶς ὅτι ἐορτάζετο ὡς ἡμέρα ἀναπαύσεως, ὡς ἐξάγεται τοῦτο ἐκ τῆς Γενέσεως 2, 2 καὶ τῆς Ἐξόδου 16, 22· 23· συνήθως δὲ τὸ δικαίωμα τοῦ ἱερουργεῖν εἶχον οἱ ἀρχηγοὶ τῶν οἰκογενειῶν. Ἐν τῇ περιόδῳ ταύτῃ, ἐκτὸς τῶν μορφῶν τούτων τῆς θείας λατρείας, παρουσιάζονται καὶ ἕτεραί τινες τελεταί, ἔχουσαι ἀρκετὴν σημασίαν. Τοιαῦται εἶναι π.χ. ἡ καθάρσις, συνισταμένη εἰς τὴν λουσιν τοῦ σώματος καὶ τὴν ἀλλαγὴν τῶν ἐνδυμάτων, ἡ ἀφιέρωσις κίθων γινομένη δι' ἐπιχύσεως ἐλαίου, οἱ ὄρκοι γινόμενοι ἢ δι' ἐκφωνήσεως τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ, αἰρομένων τῶν χειρῶν, ἡ

τιθεμένης τῆς χειρὸς ὑπὸ τὸν μηρόν· ἡ εὐλογία καὶ μάλιστα ἡ διὰ χειροθεσίας, ὁ γάμος, περὶ οὗ γινώσκουμεν ὅτι ἐν αὐτῷ ἦσαν ἐν χρήσει δῶρα καὶ στέφανοι καὶ ὅτι συνεφωνεῖτο ἐπὶ παρουσίᾳ μαρτύρων, καὶ ἡ τελετὴ τῆς κηδείας, καθ' ἣν ὁ πλησιέστερος συγγενὴς ἐκλείει τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ ἀποθανόντος, ἐθρῆνουν ἑπταήμερον καὶ ἔσχιζον τὰ ἐνδύματα καὶ ἐνεδύοντο βράκην.

§ 39. Βίος, ἡθὴ καὶ ἔθνη ἐν τῇ πατριαρχικῇ ἐποχῇ.

Ὁ βίος τῶν πατριαρχῶν καὶ τῆς οἰκογενείας αὐτῶν ἦν κυρίως νομαδικός· διὰ τοῦτο καὶ ἡ ἀνάπτυξις αὐτοῦ ἐντεῦθεν ἐξηρτᾶτο, ὡς καὶ ἐκ τῆς ιδέας ὅτι ἡ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ζωὴ, ἦν κατάστασις παροικίας· ἐπομένως ἡ ἐπιθυμία καὶ ἡ ἐλπίς αὐτῶν συνίστατο εἰς τὴν ἐκ τοῦ βίου τούτου ἀπαλλαγὴν. Ἦν ὅμως ἐν γένει ὁ βίος αὐτῶν ἀπλοῦς καὶ ἀγνός, μὴ χαρακτηριζόμενος ὑπὸ τῆς ὀμότητος καὶ ἀγριότητος τῶν συγχρόνων. Μετὰ τῆς ποιμενικῆς ζωῆς πολλάκις ἦτο συνδεομένη καὶ ἡ γεωργικὴ, ὁ Ἰακώβ μάλιστα παρατηροῦμεν ὅτι ὠκοδόμησε καὶ οἶκον. Παρὰ τοῖς πατριάρχαις εὐρίσκουμεν νομίσματα, καλῶς ἐπεξεργασμένα ἐνδύματα, δακτυλίου, ψέλλια, ἐνώτια. Ἡ τέχνη τοῦ γράφειν δὲν φαίνεται αὐτοῖς ξένη ὡς καὶ ἡ ποίησις. Τὸ πολίτευμα αὐτῶν τὸ κέντρον αὐτοῦ εἶχεν ἐν τῷ ἀρχηγῷ τῆς οἰκογενείας, ὅστις συνήθως εἶχε τὸ δικαίωμα ζωῆς καὶ θανάτου ὡς καὶ κηρύττειν πολέμους καὶ συνθηκολογεῖν. Ἡ θέσις τῆς γυναικὸς ἀπέναντι τοῦ ἀνδρός, ἦν ὅπως ἐν γένει ἐν τῇ ἀρχαιότητι τῇ πρὸ Χριστοῦ, ταπεινὴ, ἡ δὲ πολυγαμία δὲν ἐθεωρεῖτο ὡς κακόν. Δὲν πρέπει ὅμως νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι παρὰ τοῖς πατριάρχαις ἡ γυνὴ ἐξυβρί-

ζετο καὶ θεωρεῖτο ὡς δούλη, ὅπως παρὰ τοῖς λοιποῖς λαοῖς, ἀπεναντίας παρ' αὐτοῖς ἀπαντῶσιν ἔχνη τῆς τιμῆς καὶ ἀγάπης, ἥτις ὀφείλεται εἰς τὴν γυναῖκα, καὶ τῶν δικαίων μάτων αὐτῆς ὡς οἰκοδεσποίνης. (Γεν. 24, 58· 67· 29, 20. 31, 4. 21, 10.).

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Γ'.

Ἀπὸ τῆς ἐξόδου τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐκ γῆς Αἰγύπτου μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Μωϋσέως.

ΗΤΟΙ

Ἐποχὴ τῆς Νομοθεσίας (1752—1632).

§ 40. Σπουδαιότης τῆς Περιόδου.

Κατὰ τὰς αἰωνίους τοῦ Θεοῦ βουλὰς ἡ οἰκογένεια τοῦ Ἰακώβ ἐμελλε νὰ ἀναπτυχθῇ ἐν Αἰγύπτῳ εἰς λαὸν μέγαν. Ἡ ἐκ τῆς Αἰγύπτου Ἑξοδὸς ἀποτελεῖ οὕτως εἰπεῖν τὴν στιγμὴν τῆς γεννήσεως τοῦ λαοῦ ἐνῶ ἡ αἰγυπτία δουλεία καὶ καταπίεσις δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς τὰς ὠδὶνας, ἄνευ τῶν ὁποίων δὲν παράγεται ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἀνθρωπίνη ζωὴ. Πρῶτον διὰ τῆς ἐξόδου ἀποκτᾶ ὁ Ἰσραὴλ ἀνεξάρτητον θέσιν καὶ σημασίαν πλησίον τῶν ἄλλων λαῶν τῆς γῆς. Καθὼς ὅμως ἡ ἐξοδος εἶναι ἡ γέννησις τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ, οὕτως ἡ ἐπὶ τοῦ Σινᾶ θεία νομοθεσία, εἶναι ἡ καθιέρωσις τοῦ νεογεννηθέντος λαοῦ, εἶναι τὸ βάπτισμα οὕτως εἰπεῖν, ἡ ἀναγέννησις, δι' ἧς καθίσταται λαὸς τοῦ Θεοῦ. Διὰ τῆς νομοθεσίας ὁ Ἰσραὴλ καθίσταται κτῆμα τοῦ Ἰεχωβά, μορογενῆς

αὐτοῦ υἱός, βασιλείου ἱεράτευμα, λαὸς ἅγιος καὶ ἐκλεκτός (Ἐξόδ. 4, 22). Ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ χορηγούμεναι τῷ λαῷ τούτῳ τὸ μὲν ὡς χαλινὸς πρὸς τὰ ἔξω, δι' οὗ χωρίζεται καὶ διακρίνεται ὁ Ἰσραήλ τῶν ἄλλων λαῶν, τὸ δὲ εἶναι παιδαγωγὸς εἰς Χριστὸν ἔσω καὶ ἡ σκιά τῶν μελλόντων ἀγαθῶν. Ἀλλὰ ταῦτα πάντα διενεργοῦνται καὶ διεξάγονται δι' ἐνὸς ἀνδρός, τοῦ Μωϋσέως, ὅστις πεπρωτισμένος ὑπὸ φυσικῶν προτερημάτων, ἀναπτύχθεις ἐν τῇ σοφίᾳ τῶν Αἰγυπτίων, ἐξασκηθεὶς ἐν τῷ ἄρχειν καὶ δουλεύειν διὰ τῶν περιπετειῶν τοῦ βίου αὐτοῦ, καὶ πρὸ πάντων ἐπιστραγισθεὶς διὰ τοῦ πνεύματος τοῦ Θεοῦ καὶ ἐμπνευσθεὶς ὑπ' αὐτοῦ, κατέστη ἰκνὸς εἰς τοιοῦτο μέγα ἔργον. Ὁ Μωϋσῆς εἶναι ὁ ὑπρέτης τοῦ Θεοῦ ὁ πιστότατος ἐν τῷ Ἰσραήλ, ὁ μεσίτης τῆς Παλαιᾶς διαθήκης, ὡς ὁ Χριστὸς τῆς Νέας, ὁ νομοθέτης καὶ προφήτης μεθ' οὗ ὁ Θεὸς συνωμίλει ὡς ἄνθρωπος πρὸς φίλον αὐτοῦ. Τοιαύτην σημαντικότητα ἔχει ἡ ἱστορία τῆς παρούσης περιόδου, ἐν ᾗ ὁ μὲν ἰσχυρὸς βραχίων τοῦ Θεοῦ ὁ ὁδηγὼν τὸν λαὸν αὐτοῦ καὶ τὰ λοιπὰ θαυμάσια δι' ὧν σώζεται, εἶναι τρανὸν μαρτύριον τῆς πιστότητος τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ ἐπαγγελίᾳ, ἣν ἔδωκε τοῖς Πατριάρχαις, ἅμα δὲ καὶ τύπος μελλόντων ἀγαθῶν· ἡ δὲ σκληροκαρδία τοῦ λαοῦ εἶναι κάτοπτρον ἀνθρωπίνης ἀναξιοῦτος καὶ ἀχαριστίας· ἀλλὰ τέλος ἡ κατὰ τοῦ λαοῦ τούτου ἐξενεχθεῖσα θεία κρίσις εἶναι διαρκὴς καὶ αἰώνιος προτροπὴ καὶ ἀπόδειξις περὶ τῆς δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ. Πρὶν ἢ εἰσέλθωμεν ὁμῶς εἰς τὴν προκειμένην ἱστορίαν, τῆς ὁποίας πηγὴ εἶναι τὰ τέσσαρα ἱερὰ βιβλία τῆς Πεντατεύχου, σκόπιμον θεωροῦμεν νὰ προτάξωμεν γεωγραφικὰς τινὰς σημειώσεις περὶ τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς ἀραβικῆς ἐρήμου.

§ 41. Αἴγυπτος καὶ γῆ Γεσέμ.

Ἡ ἀρχαία Αἴγυπτος, ἐπίσημος καταστάσα ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Π. Διαθήκης διὰ τὴν ἐν αὐτῇ μετοικεσίαν τῶν Ἰουδαίων, ὠνομάζετο τὸ πάλαι καὶ *Μισραΐμ*, *Μασόρ*, κοπιιστὶ δὲ καὶ *Λίμ* καὶ ἐπεξετείνετο ἀπὸ τῶν διαφόρων στομάτων τοῦ Νείλου πρὸς βορρᾶν, μέχρι τῆς πόλεως Σούνης πρὸς νότον, ἐν τοῖς ὁρίοις τῆς Αἰθιοπίας. Ἡ χώρα περριζομένη πρὸς βορρᾶν ὑπὸ τῆς Μεσογείου θαλάσσης, πρὸς ἀνατολὰς ὑπὸ τῆς ἀραβικῆς χερσονήσου καὶ τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης, πρὸς νότον ὑπὸ τῆς Αἰθιοπίας καὶ πρὸς δυσμὰς ὑπὸ τῶν ἐρήμων τῆς Σαχάρας, διηρεῖτο εἰς τρία μεγάλα μέρη, τὴν ἄνω Αἴγυπτον ἢ Θηβαΐδα, τὴν μέσσην Αἴγυπτον ἢ Ἐπτανομίδα, καὶ τὴν κάτω Αἴγυπτον ἢ τὸ Δέλτα. Ἡ Αἴγυπτος ἦν κατὰ τὸ πλεῖστον ἔρημος, μόνον ἢ ἐκ 2—3 μυρίων στενὴ ταινία ἐν τῇ κάτω καὶ μέσῃ Αἰγύπτῳ καὶ αἱ ὀάσεις τῆς ἄνω ἦσαν καρποφόροι καὶ τοῦτο ἕνεκα τοῦ ποταμοῦ Νείλου, ὅστις διαρρέει τὴν χώραν καθ' ὅλον τὸ μῆκος αὐτῆς. Οἱ Αἰγύπτιοι διεκρίνοντο τὸ πάλαι διὰ τὴν σοφίαν αὐτῶν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν καθόλου. Περὶ τούτου μαρτυροῦσιν οἱ μεγάλοι αὐτῶν ναοί, ἰδίως πλησίον τῶν Θηβῶν, αἱ πυραμίδες, 40 τὸν ἀριθμὸν πλησίον τοῦ σημερινοῦ Καΐρου, οἱ Ὁβελίσκοι καὶ ὁ Λαβύρινθος πλησίον τῆς Ἀρσινόης. Ἡ θρησκεία ὅμως αὐτῶν ἦν ζωολατρεία, ἀστολατρεία καὶ παχυλὴ εἰδωλολατρεία. Ἐπίσημα προϊόντα τῆς χώρας ἦσαν ὁ πάπυρος, ὁ βάμβαξ, ἐξ οὗ κατασκευάζετο ὁ βύσσος καὶ οἱ ἄλλοι αὐτῆς καρποί, τῶν ὁποίων ἐμιμνήσκοντο οἱ Ἑβραῖοι ἐν τῇ Ἐξόδῳ. Ζῶα δὲ συνήθη ἐν τῇ Αἰγύπτῳ ἦσαν ὁ Κρόκοδειλος καὶ οἱ ἵπποι τοῦ Νείλου.

Ἐπιστημότεραι πόλεις τῆς Αἰγύπτου ἦσαν ἐν μὲν τῇ ἄνω Αἰγύπτῳ ἡ Σαΐνη καὶ ἡ Ἀμώη, κατὰ τινὰς αἱ Θῆβαι, ἐν δὲ τῇ μέσῃ ἡ Μέμφις, κατὰ τινὰς τὸ Κάϊρον, καὶ ἐν τῇ κάτω ἡ Σιν, ἡ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων Πηλουσίον λεγόμενη ἐπὶ τῆς Μεσογείου, ἡ Τάνις, ἡ Δάφινη καὶ ἡ Βούβαστος.

Ἡ χώρα, ἐν ἣ ἐγκατεστάθησαν οἱ υἱοὶ τοῦ Ἰακώβ ἐκειτο ἐν τῇ κάτω Αἰγύπτῳ, ὀνομαζομένη γὰρ Γεσέμ καὶ Ραμεσσή· αὕτη ἔκειτο εἰς τὸ βορειοανατολικὸν μέρος τῆς κάτω Αἰγύπτου, πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Νείλου, συνορεύουσα πρὸς τὴν Ἀραβίαν καὶ ἐπεκτεινομένη πρὸς βορρᾶν μέχρι τῶν μεσημβρινῶν ὁρίων τῆς Παλαιστίνης. Ἡ Γεσέμ ἦν χώρα πλουσιωτάτη διὰ τὰ προϊόντα αὐτῆς καὶ τὴν βοσκήν, διὰ τοῦτο καὶ παρεχωρήθη τοῖς Ἰουδαίοις, ἐπειδὴ εἶχον πόρνια πολλά. Ἐπιστημότεραι πόλεις ἐν Γεσέμ ἦσαν ἡ Πειθώ, ἡ Ραμεσσή καὶ ἡ Ὠν ἡ Ἡλιούπολις· ἐπιστημότερα αὐτῶν ἦν ἡ Ραμεσσή, ἣν οἱ Ἑβδομήκοντα μεταφράζουσιν Ἡρώων πόλιν, οὐ μακρὰν τοῦ Σουέζ.

§ 42. Ἀραβικὴ ἔρημος.

Ἀπὸ τῆς χώρας Γεσέμ καὶ τῆς ἀνατολικῆς καθόλου ὀχθῆς τοῦ Νείλου ἀρχεται ἡ φοικώδης ἀραβικὴ ἔρημος, ἐπεκτεινομένη μέχρι τῶν ὀχθῶν τοῦ Εὐφράτου. Διὰ τοῦ ὅρους Ἐδδὼμ ἡ Σείρ ἐκτεινομένη ἀπὸ τοῦ Αἰλαινιτικοῦ κόλπου μέχρι τῆς νεκρᾶς θαλάσσης, διαιρεῖται ἡ ἔρημος αὕτη εἰς δύο μέρη, τὸ ἀνατολικόν, τὴν ἔρημον δηλαδή Ἀραβίαν καὶ τὸ δυτικόν, τὴν Πετραίαν Ἀραβίαν. Τὰ βόρεια ὅρια τῆς Πετραίας Ἀραβίας μέχρι τῆς Γάζης ἀποτελεῖ ἡ Μ. Θάλασσα, μέχρι δὲ τοῦ νοτίου μέρους τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης ἡ Παλαιστίνη (τὸ ὅρος τῶν Ἀμωραίων

ἡ ὄρη Ἰούδα)· πρὸς νότον ἡ Πετραία Ἀραβία ἀπολήγουσα εἰς ὃν καὶ ἀποτελοῦσα τὴν χερσονήσον τοῦ *Sinā*, ὀρίζεται ὑπὸ τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης καὶ τῶν δύο αὐτῆς βραχιόνων, τοῦ κόλπου τοῦ Σουέζ πρὸς δυσμὰς καὶ τοῦ Αἰλανιτικοῦ κόλπου πρὸς ἀνατολάς. Ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς ἁκρᾶς τῆς χερσονήσου ταύτης ὑφύεται τὸ ὄρος *Sinā*, ἔχον περίμετρον 10—12 μιλίων, ἀποτόμους βράχους καὶ ὑψώματα, κλίμα εὐκρατον καὶ πλουσίας πηγὰς καὶ πεδιάδας. Μία κορυφή τοῦ *Sinā*, πρὸς δυσμὰς ὀνομάζεται *Χωρηβ*.

Πρὸς βορρᾶν τῆς χερσονήσου τοῦ *Sinā*, ἀπὸ τοῦ στομίου τοῦ κόλπου Σουέζ μέχρι τοῦ Αἰλανιτικοῦ, ἐπὶ μήκους 60 μιλίων, ἐκτείνεται ἡ μεγάλη ἔρημος *Φαράν* μέχρι τῶν νοτίων μερῶν τῆς Χαναάν. Ἡ χώρα αὕτη εἶναι ὅλως ἔρημος καὶ ξηρά, περιρρεομένη μόνον ἐν καιρῷ βροχῶν ὑπὸ τῶν ἐκεῖ λιμναζόντων ὑδάτων καὶ παράγουσα θάμνους μόνον καὶ σπανίως γλότν. Ἡ ἔρημος αὕτη χαρακτηρίζεται ὑπὸ τῆς Ἀγίας Γραφῆς ὡς *γοβερὰ*, οὐ ὄφις δάκνων καὶ σκορπίος καὶ *διψα*, οὐ οὐκ ἔστι ὕδωρ. (Δευτερ. 8, 15). Ἐν μόνον μέρος τῆς ἐρήμου ταύτης, πρὸς ἀνατολάς, ἀπὸ τῆς νεκρᾶς θαλάσσης μέχρι τοῦ Αἰλανιτικοῦ κόλπου, ἡ ἔρημος *Sin* ἡ Κάδης, ἡ κοιλάς Ἀραβὰ διακρίνεται διὰ τὰς χλοηφόρους αὐτῆς ἑσσεις, τοὺς θάμνους, φοίνικας καὶ ἐρείπια ἀρχαίων πόλεων. ΒΑ τῆς Φαράν εἶναι ἡ ἔρημος *Σούρ* καὶ πρὸς νότον αὐτῆς ἡ ἔρημος *Sin*.

Τὸ ὄρος *Σείρ*, ὅπερ κυρίως εἶπεν εἶναι ἐπέκτασις τοῦ ὄρους τοῦ ἐκτεινομένου ἀπὸ τοῦ Ἀντιλίβανου πρὸς ἀνατολάς τοῦ Ἰορδάνου, καὶ φθάνει μέχρι τοῦ Αἰλανιτικοῦ κόλπου, ἔχει εὖρος 3—4 μιλίων καὶ πρὸς δυσμὰς μὲν εἶναι ὑψηλὸν καὶ ἀπότομον, πρὸς ἀνατολάς ὁμῶς οὐχί. Ἐπὶ

τῆς ἀνατολικῆς ταύτης πλευρᾶς τοῦ ὄρους, ὅθεν ἄρχεται ἡ ἔρημος Ἀραβία ὑπῆρχε τὸ πάλαι ἡ ἐπίσημος πόλις Πέτρα· ἦν δὲ τὸ μέρος ἐκεῖνο πλούσιον εἰς πεδιάδας εὐφόρους. Ἐνταῦθα κατῴκουν οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἡσαΰ. Ἡ ἔρημος Ἀραβία ἡ ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ ὄρους Σείρ βορειοδυτικῶς ὠρίζετο ὑπὸ τῶν εὐφόρων χωρῶν τῶν Μπαβιτῶν, Ἀμιωνιτῶν καὶ Ἀμωραίων.

§ 43. Κατάθλιψις τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐν Αἰγύπτῳ.
Γέννησις τοῦ Μωϋσέως.

Οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἐν Αἰγύπτῳ τοσοῦτον ἐπολλαπλασιάσθησαν, ὥστε παρῆχον φόβον τοῖς Αἰγυπτίοις· διὰ τοῦτο ὅτε ἀνῆλθεν ἐπὶ τοῦ θρόνου τῶν Φαραῶ ἕτερος βασιλεὺς, ὅστις ἠγγίνει τὰς πρὸς τὴν Αἴγυπτον ὑπηρεσίας τοῦ Ἰωσήφ, ἐπέβη τοὺς Ἑβραίους διαφοροτρόπως καὶ στήσας ἐπ' αὐτῶν ἐπόπτας ἠνάγκαζε νὰ ἐργάζωνται ἐν πηλῷ καὶ πλίνθοις καὶ οἰκοδομήσωσιν αὐτῷ τὰς τρεῖς ὀχυρὰς πόλεις Πειθῶ, Ραμεσσή καὶ Ὠν· ἀλλ' αἱ καταδυναστεύσεις αὗται καὶ θλίψεις εἰς οὐδὲν συνετέλεσαν, διότι αἱ Ἰουδαῖοι ἐπληθύνοντο σφόδρα. Ὁ Φαραῶ τότε διέταξε τὰς ἑβραίας μαίας ὅπως φονεύωσι πᾶν ἄρρεν τῶν Ἑβραίων καὶ διατηρῶσι μόνον τὰ θήλαα· ἀλλὰ καὶ τοῦτο δὲν εἶχε τὸ ποθοῦμενον ἀποτέλεσμα, διὰ τοῦτο ἐπὶ τέλους διέταξεν ὅπως πᾶν ἄρτεν τῶν Ἑβραίων ῥίπτηται εἰς τὸν Νεῖλον ποταμὸν. (Ἐξὸδ. κεφ. 1).

Ἀλλ' ὅτε ἐγεννήθη ὁ Μωϋσῆς καὶ οἱ γονεῖς αὐτοῦ εἶδον ὅτι εἶναι ἄσπετος, λυπηθέντες αὐτὸν ἔκρυψαν ἐπὶ τρεῖς μῆνας, ἀλλὰ μὴ δυνάμενοι νὰ πράξωσι τοῦτο μακρότερον, ἐξέθηκάν εἰς τὴν ὄχθην τοῦ Νεῖλου· ἐκεῖ κατελθοῦσα ἡ θυγάτηρ τοῦ Φαραῶ ἵνα λουσθῇ καὶ εὐσπλαγχμισθεῖσα

αὐτὸν ἔσωσε καὶ ὠνόμασε Μωϋσῆν ὡς ἀνελομένη αὐτὸν ἐκ τοῦ ὕδατος· παραδοῦσα δὲ αὐτὸν εἰς τὴν μητέρα αὐτοῦ, ὑποδειχθεῖσαν ὑπὸ τῆς ἀδελφῆς τοῦ Μωϋσέως παρατηρούσης πάντα μακρόθεν, ἀνέθρεψε διὰ τοῦ μητρικοῦ αὐτῆς γάλακτος καὶ εἶτα παραλαβοῦσα τὸν Μωϋσῆν ἀνδρωθέντα ἐμύρσεν αὐτὸν εἰς τὴν σοφίαν τῶν Αἰγυπτίων. Ἄλλ' ὁ Μωϋσῆς ἠρνήσατο λέγεσθαι υἱὸς θυγατρὸς Φαραώ, μᾶλλον ἐλόμενος συγκακονχεῖσθαι τῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ ἢ πρόσκαιρον ἔχειν ἀμαρτίας ἀπόλυσιν (Ἑβρ. 11, 24 —)· διὰ τοῦτο ἰδὼν ποτε Αἰγύπτιον τινα δέροντα Ἑβραῖον ἐφόνευσεν αὐτόν, ἀλλὰ φοβούμενος τὴν ὀργὴν τοῦ Φαραώ ζητοῦντος τὴν ζωὴν αὐτοῦ, ἔφυγεν ἐξ Αἰγύπτου τὸ 40 ἔτος τῆς ἡλικίας ἄγων καὶ ἦλθεν εἰς τὴν γῆν Μαδιάμ παρὰ τῷ ἱερεὶ Ἰοθόφ· ἐκεῖ διατρίβων ἔλαθεν ὡς σύζυγον τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Σεπρώραν, ἐξ ἧς ἐγέννησε τὸν Γηρσάμ καὶ Ἐλιέζερ καὶ ἔδωκε τὰ ποίμνια τοῦ πενθεροῦ αὐτοῦ παρὰ τῷ ὄρει Χωρήθ ἐν τῇ χειρσονήσῳ τοῦ Σινᾶ (Ἑξέδ. 2).

§ 44. Κλήσις τοῦ Μωϋσέως.

Ἡμέραν τινὰ ὁ Μωϋσῆς παρὰ τῷ Χωρήθ εὐρισκόμενος βλέπει μακρόθεν βάτον τινὰ καταπλεγομένην ἀλλ' οὐ καιομένην καὶ πρέχει πρὸς αὐτήν. Τότε κύριος ὁ Θεὸς ἐκάλεσεν αὐτὸν ἐκ τῆς βάτου λέγων : Μωϋσῆ, Μωϋσῆ· μὴ ἐργίσῃς ὧδε· λῦσαι τὸ ὑπόδημα ἐκ τῶν ποδῶν σου, ὁ γὰρ τόπος ἐν ᾧ σὺ ἑστηκας γῆ ἁγία ἐστίν. Ἐν τῷ ὄράματι τούτῳ, τῷ ἐξεικονίζοντι τὴν ἐν Αἰγύπτῳ κατὰστασιν τῶν Ἰουδαίων, καταδυναστευομένων μὲν ἀλλὰ μὴ καταστρεφόμενων, ὡς ἡ βάτος ἐν τῇ φλογί, ἐνείδεν ὁ Μωϋσῆς τὴν παρουσίαν τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ τοῦτο

ἀπέστρεψε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ· ἀλλ' ὁ Θεὸς ἐξακολουθῶν τὸν λόγον εἶπεν : ἰδὼν εἶδον τὴν κάκωσιν τοῦ λαοῦ μου καὶ τῆς κραυγῆς αὐτῶν ἀκήκοα, καὶ κατέβην ἐξελεῖσθαι αὐτοὺς ἐκ χειρὸς Αἰγυπτίων καὶ ἐξαγαγεῖν αὐτοὺς ἐκ τῆς γῆς ἐκείνης καὶ εἰσαγαγεῖν εἰς γῆν ἀγαθὴν, ῥέουσαν γάλα καὶ μέλι· καὶ ἔνν' δεῦρο ἀποστείλω σε πρὸς Φαραὼ καὶ ἐξάξεις τὸν λαόν μου τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἐκ γῆς Αἰγύπτου. Ὁ Μωϋσῆς ἀκούων ταῦτα ἀρνεῖται καὶ θέλει νὰ ἀπαλλαγῇ τῆς βαρείας καὶ δυσκόλου ταύτης κλήσεως. Ἀλλ' ὁ Θεὸς ἐπιμένει καὶ ὡς σημεῖον καὶ ἐγγύησιν τῆς ἐπιτυχίας καὶ τῆς μεγαλοπρεποῦς προσόδου τοῦ ἐναρξομένου ἔργου ἀποκαλύπτει αὐτῷ τὸ ὄνομα αὐτοῦ λέγων : ἐγὼ εἰμι ὁ Ὡν. Ὁ Μωϋσῆς καὶ πάλιν ἐπιμένει προφασίζόμενος ὅτι δυνατόν ὁ λαὸς νὰ μὴ πιστεύσῃ αὐτῷ· τότε ὁ Θεὸς πρὸς πίστωσιν τῆς θείας αὐτοῦ ἀποστολῆς παρέχει αὐτῷ τριπλὴν θαυματουργικὴν δύναμιν, τὸ μεταβάλλειν δηλ. τὴν ῥάβδον αὐτοῦ εἰς ὄφιν καὶ τὰνάπαλιν, εἰσάγειν τὴν χεῖρα ἐν τῷ κόλπῳ αὐτοῦ καὶ ἐξάγειν αὐτὴν ὡς χιόνα καὶ τὰνάπαλιν καὶ μεταβάλλειν τὸ ἐπὶ τῆς ξηρᾶς χεόμενον ὕδωρ τοῦ Νείλου εἰς αἷμα. Μετὰ τὴν παραχώρησιν τῆς τριπλῆς ταύτης δυνάμεως, ἥτις πιθανῶς ἔχει τὴν ἐξῆς συμβολικὴν σημασίαν, ὅτι δηλ. ἡ μὲν ῥάβδος ἡ εἰς ὄφιν μεταβαλλομένη παρίστησιν τὴν μεταβολὴν τῆς κλήσεως τοῦ Μωϋσέως ἀπὸ ποιμένος προβάτων εἰς ποιμένα τοῦ ἐκλεκτοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ, ἡ δὲ χεὶρ ἡ λευκαينوμένη ὡς χιὼν, τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ Ἰσραὴλ εἰς τὸν ἀληθῆ αὐτοῦ προορισμόν, καὶ τὸ ὕδωρ τὸ εἰς αἷμα μεταβαλλόμενον, τὴν εὐτυχίαν τῶν Αἰγυπτίων εἰς δυστυχίαν μετατρεπομένην, ὁ Μωϋσῆς καὶ πάλιν ἀνθίσταται λέγων ὅτι εἶναι ἰσχνόφρωνος

καὶ βροδύγλωστος καὶ παρακαλεῖ ὅπως προχειρισθῇ ἑτερος· τότε ὁ Θεὸς ὑπόσχεται αὐτῷ ὅτι ἀνοίξει αὐτοῦ τὸ στόμα καὶ παρέχει ὡς βοηθὸν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἀαρὼν λέγων· καὶ αὐτὸς ἔσται σου στόμα, σὺ δὲ αὐτῷ ἔσῃ τὰ πρὸς τὸν Θεόν. Ἐπὶ τέλους ὁ Μωϋσῆς πεισθεὶς εἰς τὴν διαταγὴν τοῦ Θεοῦ πορεύεται πρὸς τὸν Ἰσθρὸν, παραλαμβάνει τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ τοὺς υἱοὺς καὶ πορεύεται εἰς Αἴγυπτον καθ' ὃδὸν συναντᾷ ἐπὶ τοῦ Χωρήθ τὸν Ἀαρὼν καὶ ἀναγγέλλει αὐτῷ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Θεοῦ, εἶτα δὲ ἐλθόντες εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ συναγαγόντες τὸν λαόν, ὁ μὲν Ἀαρὼν ἐλάλησεν αὐτῷ τὰ πρὸς τὸν Μωϋσῆν λόγια τοῦ Θεοῦ, ὁ δὲ Μωϋσῆς ἐπεκύρωσεν αὐτὰ διὰ τῶν σημείων· ὁ λαὸς ἰδὼν ταῦτα ἐχάρη καὶ κύψας προσεκύνησε τὸν Κύριον. (Ἐξόδ. κεφ. 3—4).

§ 45. Ὁ Μωϋσῆς πρὸς τοῦ Φαραὼ καὶ αἱ δέκα τῆς Αἰγύπτου πληγαί. Τὸ Πάσχα καὶ ἡ Ἑξοδος.

Μετὰ ταῦτα ὁ Μωϋσῆς καὶ ὁ Ἀαρὼν ἐμφανισθέντες ἐνώπιον τοῦ Φαραὼ ἀπαιτοῦσι κατὰ διαταγὴν τοῦ Θεοῦ ὅπως ἐξαποστείλῃ τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραὴλ ὁδὸν τριῶν ἡμερῶν εἰς τὴν ἔρημον καὶ ἐκεῖ προσενέγκῃ τῷ Θεῷ θυσίαν· ἀλλ' ὁ Φαραὼ οὐ μόνον μετὰ περιφρονήσεως ὁμίλει αὐτοῖς, ἀλλὰ καὶ ἐπιβάλλει τοῖς Ἰουδαίοις ἔργα βαρύτερα· ἤδη τὸ δεύτερον εἰσέρχονται κατὰ διαταγὴν τοῦ Θεοῦ ὁ Μωϋσῆς καὶ ὁ Ἀαρὼν πρὸς τὸν Φαραὼ καὶ ὁ Ἀαρὼν ρίψας τὴν ῥάβδον αὐτοῦ μετέβαλεν εἰς ὄφιν· ἀλλ' ὁ Φαραὼ οὐ μόνον δὲν κατανοεῖ ἐντεῦθεν τὴν θείαν ἀποστολὴν τοῦ Μωϋσέως, ἀλλὰ προσκαλεῖ τοὺς μάγους αὐτοῦ καὶ φαρμακοποιούς, οἱ ὅποιοι (β'. Τιμοθ. 3, 8) πράττουσι τὸ αὐτό· ἀλλ' ἡ ῥάβδος τοῦ Ἀαρὼν κατέπιε τὰς ῥάβδους ἐκείνων. Ἐν τούτοις ἡ καρδιά τοῦ Φαραὼ

ἐσκληρύνετο καὶ ὁ Θεὸς ἀπεφάσισεν ὅπως δείξῃ τὸ μέγα αὐτοῦ κράτος καὶ τὴν ἰσχύιν. Ἐντεῦθεν διὰ τοῦ Μωϋσέως καὶ Ἀαρὼν ἐπάγει ἐπὶ τῆς γῆς Αἰγύπτου τὰς δέκα τρομερὰς πληγὰς, διαρκουσῶν τῶν ὁποίων ὁ Φαραὼ ἐνδίδει εἰς τὴν ἐξοδὸν τῶν Ἰσραηλιτῶν, ἀλλὰ μετὰ τὸ τέλος αὐτῶν σκληρύνεται ἐπὶ μᾶλλον καὶ κωλύει αὐτοὺς ἀπὸ τῆς ἐκτελέσεως τῆς θείας ἀποφάσεως. Αἱ δέκα πληγαὶ ἦσαν αἱ ἑξῆς: 1) ἡ μεταβολὴ τοῦ ὕδατος τοῦ Νείλου εἰς αἷμα, 2) οἱ βᾶτραχοι, 3) αἱ σκνῖφες, μετὰ τὴν ὁποίαν πληγὴν οἱ φαρμακεῖς τοῦ Φαραὼ εἶπον: δάκτυλος Θεοῦ ἐστὶ τοῦτο, 4) ἡ κυνὸμυια, 5) ἡ καταστροφή τῶν κτηνῶν τῶν Αἰγυπτίων, 6) ἑλκὴ καὶ φλυκτῖδες, 7) χάλαζα, 8) ἡ ἀκρίς, 9) τριήμερον σκότος. Τέλος ἡ δεκάτη καὶ τρομερωτάτη πληγὴ, καθ' ἣν πᾶν πρωτότοκον Αἰγύπτου ἀπὸ τοῦ Φαραὼ μέχρι τοῦ πτωχοτάτου Αἰγυπτίου καὶ πᾶν πρωτότοκον κτήνους ἐτελεύτησεν, ἐκίνησε τὸν Φαραὼ καὶ τὸν λαὸν αὐτοῦ ὅπως οὐ μόνον ἐπιτρέψῃ τὴν ἐξοδὸν τοῦ Ἰσραὴλ, ἀλλὰ καὶ ἀναγκάσῃ αὐτὸν εἰς ταχεῖαν φυγὴν, (Ἐξόδ. 5—11), μάλιστα ὁ Θεὸς δίδει τὴν χάριν αὐτοῦ τῷ Ἰσραὴλ ἐνώπιον τῶν Αἰγυπτίων καὶ οὗτοι παρέχουσιν αὐτῷ αἰτοῦντι χρυσὰ σκεύη καὶ πολυτίμους στολὰς, πρὸς ἱκανοποίησιν ἴσως τῆς πολυετοῦς καὶ ἀδίκου καταδυναστεύσεως τῶν Ἰουδαίων.

Αἱ πληγαὶ τὰς ὁποίας ὁ Θεὸς ἐπήνεγκε κατὰ τοῦ Φαραὼ καὶ τῆς γῆς αὐτοῦ, ἔβλαψαν μόνον τοὺς Αἰγυπτίους. Οἱ Ἰουδαῖοι καὶ ἡ γῆ αὐτῶν ἔμεινεν ἀνεπηρέαστος. Αὐτὸ τοῦτο συνέβη καὶ κατὰ τὴν τελευταίαν πληγὴν. Πρὸ τῆς ἐξόδου δηλ.: ὁ Θεὸς διέταξεν ὅπως ἐορτάσωσι τὸ Πάσχα. Κατὰ τὴν 10 τοῦ μηνὸς Νισάν (Μάρτιος-Ἀπρίλιος) ἐκάστη Ἰουδαϊκὴ οἰκογένεια ἔπρεπε νὰ παραλάβῃ ἄρρενα ἄρ-

να ἡ ἔριφον τέλειον ὅμως καὶ ἐνιαύσιον, κατὰ τὴν 14 πρὸς τὸ ἐσπέρας νὰ σπᾶξῃ καὶ διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ ἀλείψῃ τοὺς σταθμοὺς τῶν θυρῶν αὐτῶν καὶ τὴν φλιαν, ὅπως ὁ πρωτοτοκοκτόνος Ἀγγέλως παρέλθῃ πᾶς οἰκίας αὐτῶν. Τὰ ἐξύμα ἔπρεπε νὰ ἐξαφανισθῶσι καὶ περιεζωσμένοι τὴν ὄσφυν, τὰ ὑποδήματα ἐν τοῖς ποσὶ καὶ τὴν βακτηρίαν ἐν ταῖς χερσὶ, νὰ φάγωσι τὸν πασχαλίον ἄμνον μετὰ πικρίδων καὶ ἁζύμων, χωρὶς ὅμως νὰ συντρίψωσι τὰ ὀστᾶ αὐτοῦ καὶ τὰ ἐναπολειπόμενα κρέατα κατὰκαύσωσι πυρὶ. Ταῦτα πάντα οὕτως ἐγένοντο, καθ' ἃ διάταξεν ὁ Θεὸς καὶ οἱ Ἰουδαῖοι παραλαβόντες τὰ ὀστᾶ τοῦ Ἰωσήφ καὶ πᾶσιν αὐτῶν τὴν περιουσίαν καὶ τὰ ὑπάρχοντα καὶ ἀναγκαζόμενοι ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων ἐξῆλθον ἐκ τῆς γῆς αὐτῶν μετὰ 430 ἐτῶν ἐν Αἰγύπτῳ διαμονὴν ἦτοι 1672 π. Χ. (Ἐξόδ. 12).

§ 46. Ὁδοιπορία τῶν Ἰσραηλιτῶν μέχρι τοῦ ὄρους Σινᾶ.

Οἱ Ἰουδαῖοι συναθροισθέντες ἐν τῇ πόλει Ῥαμεσσή ἀπῆραν ἐντεῦθεν συμποσούμενοι εἰς 600,000 ἀνδρῶν, ἐκτὸς τῶν γυναικῶν καὶ παιδῶν, ὡς καὶ τοῦ πολλοῦ ἐπιμίκτου πλήθους τῶν Αἰγυπτίων τῶν συνοδευσάντων αὐτοὺς· ἀλλ' ἂντι νὰ λάβωσι τὴν πρὸς βορρᾶν συνήθη ὁδὸν κατὰ τὰ παράλια τῆς μεσογείου θαλάσσης πρὸς τὴν Γάζαν καὶ τὴν χώραν τῶν Φιλισταίων, διὰ τῆς ὁποίας ὁδοῦ ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν ἠδύναντο νὰ φθάσωσιν εἰς τὸν πρὸς ὄν ὄρον, ὁ Θεὸς, ἵνα μὴ μετανοήσῃ ὁ λαὸς διὰ τὴν ἐξ Αἰγύπτου ἐξοδόν, πρὸς δὲ ἐπειδὴ ἔμελλε νὰ ἀποκαλυφθῇ αὐτῷ ἐπὶ τοῦ ὄρους Σινᾶ (Ἐξόδου 3, 12), διατάσσει νὰ ἀκολουθήσωσι τὴν πρὸς τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν ὁδὸν διὰ μέσου

τῆς ἐρήμου Ἐθάμ. Οὕτως ἐκ Ῥαμεσσῆ ἦλθον οἱ Ἰουδαῖοι καὶ ἐστρατοπέδευσαν ἐν Σοκχώθ, ἔνθα ὁ Θεὸς διατάσσει αὐτοὺς διὰ τοῦ Μωϋσέως ὅπως ἀγιάζωσι πᾶν πρωτότοκον διανοίγον μῆτραι ἀπὸ ἀνθρώπου ἕως κτήνους, καὶ τὰ μὲν πρωτότοκα τῶν εἰς θυσίαν ζώων θυσιάζωσι, τὰ δὲ λοιπὰ ἐξαγοράζωσιν. Ἐκ Σοκχώθ οἱ Ἰσραηλῖται διὰ τῆς ἐρήμου Ἐθάμ ὁδοιποροῦντες, ἔνθα ὁ Θεὸς ὠδηγεῖ αὐτοὺς τὴν μὲν ἡμέραν ἐν στύλῳ νεφέλης, τὴν δὲ νύκτα ἐν στύλῳ πυρός, ἐστρατοπέδευσαν ἐν Ὁθώμ (Ἐξόδου 12, 37—13). Ἀλλ' ἀντὶ κατὰ τὴν ἀπόφασιν καὶ τὸν σκοπὸν τοῦ Μωϋσέως νὰ περιδεύσῃ τὰ βόρεια μέρη τοῦ σουεζικοῦ κόλπου καὶ οὕτως ἐξέλθωσι τῆς αἰγυπτιακῆς χώρας, κατὰ διαταγὴν τοῦ Θεοῦ λαμβάνουσι τὴν πρὸς νότον ὁδὸν κατὰ τὸ μῆκος τῆς δυτικῆς παραλίας τῆς θαλάσσης καὶ στρατοπεδεύουσιν ἐν Εἰρώθ (Ἀριθ. 33, 8), μετὰξὺ Μαγδώλου καὶ τῆς θαλάσσης, ἀπέναντι τῆς Βεελσεπφῶν καίμενης ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς παραλίας. Ἡ ἀγγελία περὶ τῆς ἀπροσδοκίτου ταύτης πορείας τῶν Ἰσραηλιτῶν, σκληρύνει τὴν καρδίαν τοῦ Φαραῶ, ὅστις νομίσας ὅτι οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἐπλανήθησαν εἰς τὴν ἐρήμον καὶ μετανόησας διότι ἐξαπέστειλεν αὐτοὺς, συναθροίζει τὸν στρατὸν αὐτοῦ καὶ τρέχει εἰς καταδίωξιν αὐτῶν. Ὁ Φαραῶ στρατοπεδεύει ὀπισθεν αὐτῶν, οἱ δὲ Ἰσραηλῖται ἰδόντες ἑαυτοὺς περικυκλουμένους ἀπ' ἐνὸς μὲν ὑπὸ τοῦ Φαραῶ καὶ τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ, ἀπ' ἐτέρου δὲ ὑπὸ τῶν ὀρέων καὶ τῆς θαλάσσης, ὀργίζονται κατὰ τοῦ Μωϋσέως λέγοντες: Παρὰ τοῦ μὴ ὑπάρχειν μνημόματα ἐν γῇ Αἰγύπτῳ ἐξήγαγες ἡμᾶς θανατῶσαι ἐν τῇ ἐρήμῳ; τί τοῦτο ἐποίησας ἡμῶν ἐξαγαγὼν ἐξ Αἰγύπτου; Ὁ Μωϋσὴς ὅμως ἐνθαρρύνει αὐτοὺς παραπέμπων εἰς τὴν θεῖαν ἀντί-

ληψιν. Καὶ ἀληθῶς ἡ στύλη τοῦ πυρὸς τεθεῖσα ἀνὰ μέσον τῶν δύο στρατοπέδων τοὺς μὲν Αἰγυπτίους ἐσκότιζε, ἐφώτιζε δὲ τοὺς Ἰσραηλίτας. Ὁ δὲ Μωϋσῆς κατὰ διαταγὴν τοῦ Θεοῦ ἐκτείνας τὴν ῥάβδον αὐτοῦ ἐπὶ τῆς θαλάσσης διήρπεν αὐτὴν εἰς δύο, ἄνεμος νότιος ἐπελθὼν ἐξήρπεν τὸν βυθὸν τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης καὶ οἱ Ἰσραηλῖται διήλθον δι' αὐτῆς εἰς τὴν ἀπέναντι παραλίαν, τῶν ὑδάτων τῆς θαλάσσης ἀποτελεσάντων δύο τεῖχη ἐκ δεξιῶν καὶ ἐξ εὐωνύμων. Οἱ Αἰγύπτιοι τυφλωθέντες σπεύδουσι καὶ καταδιώκουσι τοὺς Ἰσραηλίτας ἐν τῇ θαλάσσῃ, ἀλλ' ὁ Θεὸς ἐπιφέρει ταραχὴν ἐν τῷ στρατοπέδῳ αὐτῶν, κατὰ διαταγὴν δὲ αὐτοῦ ὁ Μωϋσῆς ἐκτείνας αὐτὸς τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπανάγει τὰ ὕδατα εἰς τὴν προτέραν αὐτῶν κατάστασιν. Οὕτως οἱ Αἰγύπτιοι ἐτάφησαν πάντες ἐν τῇ ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ μηδενὸς σωθέντος, οἱ δὲ Ἰσραηλῖται προκατάρχοντος τοῦ Μωϋσέως τῶν ἀνδρῶν καὶ τῆς Μαριάμ, τῆς προφήτιδος καὶ ἀδελφῆς αὐτοῦ τῶν γυναικῶν μετὰ τυμπάνων καὶ χορῶν ἔψαλαν τὴν θριαμβευτικὴν ᾠδὴν: ἄσωμεν τῷ Κυρίῳ ἐνδόξως γὰρ δεδοξασται κτλ. (Ἐξόδου 13 καὶ 14).

Οἱ Ἰσραηλῖται ἀπαλλαγέντες οὕτω θαυμαστῶς ἀπὸ τῶν Αἰγυπτίων πορεύονται κατὰ μῆκος τὴν ἀνατολικὴν παραλίαν τῆς θαλάσσης εἰσελθόντες εἰς τὴν ἔρημον Σούρ. Ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἐπορεύοντο εἰς τὴν ἔρημον μὴ εὐρίσκοντες ὕδωρ, ἦλθον δ' ἐπὶ τέλους εἰς *Merṣā*, ἀλλὰ τὰ ὕδατα ἐνταῦθα ἦσαν πικρά. Τότε ὁ λαὸς ἤρχισε νὰ γογγύζῃ πάλιν κατὰ τοῦ Μωϋσέως, λέγων, τί πιάμεθα; ἀλλ' ἐκεῖνος κατὰ διαταγὴν τοῦ Θεοῦ ἐμβαλὼν εἰς τὰ ὕδατα ξύλον τι ἐγλύκανεν αὐτὰ καὶ οὕτως ἐποτίσθησαν πάντες οἱ Ἰσραηλῖται. Ἐντεῦθεν ἀπάραντες ἦλθον εἰς Αἰλεῖμ

ὅπου εὗρον δώδεκα πηγὰς ὑδάτων καὶ ἐβδομήκοντα στε-
λέχη φοινίκων καὶ ἐκεῖθεν μετέβησαν εἰς τὴν ἔρημον Σιν,
κειμένην ἀνὰ μέσον Αἰλείμ καὶ Σινᾶ. Ἦν τότε ἡ δεκάτη
πέμπτη ἡμέρα τοῦ δευτέρου μηνὸς ἀπὸ τῆς ἐξόδου αὐτῶν
καὶ οἱ Ἰσραηλῖται ἀναμιμνησκόμενοι τῶν κρεάτων καὶ τοῦ
ἄρτου τῆς Αἰγύπτου ἐγόγγυζον κατὰ τοῦ Μωϋσέως καὶ
Ἀαρών. Ὁ Θεὸς τότε συγκαταβαίνων εἰς τὰς παχυλάς
ὀρέξεις τοῦ σαρκικοῦ τούτου λαοῦ ἀποστέλλει αὐτῷ ὄρνυ-
γομήτρας καὶ ἄρτον ἐξ οὐρανοῦ ἔχοντα γεῦσιν ἐγκρυφίου,
μέλιτος καὶ ἐλαίου· τοῦτο ἰδόντες οἱ Ἰσραηλῖται καὶ μὴ
γνωρίζοντες τί ἐστίν, ἐβόησαν τί ἐστί τοῦτο, μὴν οὐ,
ὅθεν καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ μάννα. Τὸ μάννα τοῦτο ἐξήκο-
λούθει πίπτον καθ' ἐκάστην πρωΐαν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, κατὰ
διαταγὴν δὲ τοῦ Μωϋσέως οἱ Ἰσραηλῖται ἔπρεπε νὰ συλ-
λέγωσι τοσοῦτον, ὅσου ἐδέοντο καθ' ἐκάστην, διότι ἄλ-
λως παρῆγε σκώληκας, μόνον δὲ τὴν παρασκευὴν ἔπρεπε
νὰ συλλέγωσι διπλάσιαν ποσότητα, διότι κατὰ τὸ σάβ-
βατον, ἡμέραν ἀφιερωμένην τῷ Θεῷ, δὲν ἐπιπτεν. Μετὰ
ταῦτα ἐν τῇ ἐρήμῳ Σιν ἔτι ὄντες οἱ Ἰουδαῖοι ἐσταθμευ-
σαν εἰς δύο σταθμοὺς, τὸν Ῥαρακὰ καὶ Αἰλούς, ὅθεν κι-
νήσαντες ἦλθον καὶ ἐστρατοπέδευσαν ἐν Ῥαφιδεῖν (Ἀριθ.
33, 8—13. Ἐξέδ. κεφ. 16 καὶ 17), πλησίον τοῦ ὄρους
Χωρήβ. Ἐνταῦθα ἡ σπάνις τοῦ ὑδάτος ἐκίνησε τὸν λαὸν
εἰς γογγυσμοὺς καὶ βλασφημίας, ὅτε ὁ Μωϋσῆς κατὰ
διαταγὴν τοῦ Θεοῦ πατάξας διὰ τῆς ἰδίας ῥάβδου λίθον
ἐκ τοῦ ὄρους Χωρήβ, παρέσχεν αὐτῷ ὕδωρ ἀφθονον. Ἀλλ'
ἐκεῖ ἐπέρχονται κατὰ τῆς ὀπισθοφυλακῆς τῶν Ἰσραηλι-
τῶν οἱ Ἀμαληκῖται καὶ πολεμοῦσιν αὐτούς. Τότε κατ'
αὐτῶν ἐξέρχεται μετὰ στρατοῦ ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ, ὁ δὲ
Μωϋσῆς μετὰ τοῦ Ἀαρών καὶ τοῦ Ὠρ τοῦ πενθεροῦ αὐ-

τοῦ, ἀναβάς ἐπὶ τοῦ ὄρους, ἐκτείνει τὰς χεῖρας καὶ τὴν
 ῥάβδον αὐτοῦ πρὸς τὸν Θεόν. Ἡ μάχη διήρκεσε καθ' ὅλην
 τὴν ἡμέραν καὶ ἐφόσον μὲν αἱ χεῖρες τοῦ Μωϋσέως ἦσαν
 ἐκτεταμέναι ἐνίκων οἱ Ἰσραηλῖται, ἐφόσον δὲ κατέπιπτον
 ἐνίκων οἱ Ἀμαληῖται· τότε ὁ Ἀαρὼν καὶ ὁ Ὠρ ἐσπῆρι-
 ξαν τὰς χεῖρας τοῦ Μωϋσέως μέχρις οὗ ὁ ἐχθρὸς κατετρο-
 πώθη ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ. Μετὰ τὴν νίκην ταύ-
 την ὁ Μωϋσῆς ἴδρυσεν τῷ Κυρίῳ θυσιαστήριον καὶ ἐπω-
 νόμασε τὸ ὄνομα αὐτοῦ *Κύριος καταφυγή μου* (Ἐξόδ.
 κεφ. 17). Ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ εὕρισκομένων τῶν Ἰου-
 δαίων ἦλθε πρὸς αὐτοὺς ὁ πενθερὸς τοῦ Μωϋσέως Ἰσθάρ
 παραστήσαι αὐτῷ τὴν γυναῖκα καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ,
 μαθὼν δὲ οὗτος τὰ θαυμαστικά, τὰ ὅποια ἐποίησεν ὁ Θεὸς
 προσέφερεν αὐτῷ θυσίαν. Ὁ Ἰσθάρ ἰδὼν ὅτι ὁ Μωϋσῆς
 μόνος ἀνευ τῆς βοηθείας τινὸς κρίνει τὸν λαόν, συνεβού-
 λευσεν αὐτὸν ὅπως ἐκλέξῃ δεκάρχους καὶ πεντηκοντάρ-
 χους καὶ ἑκατοντάρχους καὶ χιλιάρχους, ἵνα ἀνγκουφίζη-
 ται, ὅπερ καὶ ἐγένετο. Μετὰ ταῦτα ὁ Ἰσθάρ ἀπεχώρησεν
 εἰς τὴν χώραν αὐτοῦ οἱ δὲ Ἰσραηλῖται ἐκ *Ραφιδείν*
 εἰσῆλθον εἰς τὴν ἔρημον *Σινᾶ* (κεφ. 18).

§ 47. Στρατοπέδευσις παρὰ τὸ *Σινᾶ* καὶ θεία
 ρομοθεσία.

Εἰς τὴν ἔρημον *Σινᾶ* εἰσῆλθον οἱ Ἰσραηλῖται τὸν τρί-
 τον μῆνα τῆς ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου ἐξόδου αὐτῶν καὶ ἐλ-
 θόντες ἐστρατοπέδευσαν ἀπέναντι τοῦ ὄρους *Σινᾶ*. Τότε
 ὁ Μωϋσῆς ἀναβάς εἰς τὸ ὄρος λαμβάνει παρὰ τοῦ Θεοῦ
 τὰς συνθήκας, τὰς ἀπαιτουμένας πρὸς τὴν μετὰ τοῦ
 λαοῦ διαθήκην αὐτοῦ. Αὐτοὶ ἐωράκατε, λέγει ὁ Θεός, ὅσα
 πεποίηκα τοῖς Αἰγυπτίοις καὶ ἀνέλαβον ὑμᾶς ὥσει

ἐπὶ πτερύγων ἀετῶν καὶ προσηγαγόμενῃ ὑμᾶς πρὸς ἑμᾶς καὶ νῦν ἐὰν ἀκοῇ ἀκούσητε τῆς ἐμῆς φωνῆς καὶ φυλάξητε τὴν διαθήκην μου, ἔσεσθέ μοι λαὸς περιούσιος ἀπὸ πάντων τῶν ἐθνῶν· ἐμὴ γάρ ἐστι πᾶσα ἡ γῆ, ὑμεῖς δὲ ἔσεσθέ μοι βασιλῆιαιον ἱεράτευμα καὶ ἔθνος ἅγιον. Οἱ λόγοι οὗτοι δι' ὧν οἱ Ἰσραηλῖται καθιεροῦντο εἰς λαὸν μέγαν καὶ ἀπεχωρίζοντο τῶν λοιπῶν ἐθνῶν διὰ τὸν μέγαν αὐτῶν προσορισμόν, ἀνηγγέλθησαν εἰς αὐτὸν διὰ τοῦ Μωϋσέως, αὐτὸς δὲ ἅμα ἀκούσας ἀπήντησε : πάντα ὅσα εἶπεν ὁ Θεὸς ποιήσομεν καὶ ἀκουσόμεθα. Ἀκολουθῶς κατὰ διαταγὴν τοῦ Θεοῦ ὁ λαὸς ἀγνίσκεται ἐπὶ δύο ἡμέρας, πλύνει τὰ ἱμάτια αὐτοῦ καὶ ἐγκρατεῦται καὶ κατὰ τὴν τρίτην ἡμέραν ἐτοιμάζεται ἵνα δεχθῇ ἀπὸ τοῦ ὄρους τὸν θεῖον νόμον· ἀπαγορευθέντος δὲ ὅπως ἄφηται τοῦ ὄρους, διότι πᾶς ὁ ἀψάμενος εἴτε ἄνθρωπος εἴτε κτῆνος ἐμελλε νὰ ἀποθάνῃ, ἐξάγεται ὑπὸ τοῦ Μωϋσέως ἀπὸ τῆς παρεμβολῆς καὶ παρίσταται εἰς συνάντησιν τοῦ Κυρίου ὑπὸ τὸ ὄρος. Τότε κατέβη ὁ Θεὸς ἐπὶ τοῦ ὄρους ἐν πυρί, τὸ ὄρος ἐπληρώθη καπνοῦ ὥσπερ καπνοῦ καμίνου, νεφέλη κατεκάλυψεν αὐτό, βρονταὶ καὶ ἀστραπαὶ διεδέχοντο ἀλλήλας καὶ φωνὴ σάλπιγγος ἤχηρὰ ἤχει καθ' ὅλον τὸ ἅγιον ὄρος· ὁ δὲ Θεὸς ἐν μέσῳ τῶν θαυμασίων τούτων ἐκφωνεῖ τὰς δέκα λεγομένας ἐντολάς : Ἐγὼ εἰμι κύριος ὁ Θεός σου, ὅστις ἐξήγαγόν σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου, ἐξ οἴκου δουλείας· οὐκ ἔσονται σοι θεοὶ ἕτεροι πλην ἐμοῦ· οὐ ποιήσεις σεαυτῷ εἰδωλόν οὐδὲ παντὸς ὁμοίωμα, ὅσα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω καὶ ὅσα ἐν τῇ γῇ κάτω καὶ ὅσα ἐν τοῖς ὕδασι· ὑποκάτω τῆς γῆς· οὐ προσκυνήσεις αὐτοῖς οὐδὲ μὴ λατρεύσεις αὐτοῖς· ἐγὼ γάρ εἰμι· κύριος

(ΙΕΡΑ ΙΣΤΟΡΙΑ)

ὁ Θεός σου, Θεὸς ζήλωτης, ἀποδιδούς ἁμαρτίας πα-
τέρων ἐπὶ τέκνα ἕως τρίτης καὶ τετάρτης γενεᾶς τοῖς
μισοῦσί με καὶ ποιῶν ἔλεος εἰς χιλιάδας τοῖς ἀγα-
πῶσί με καὶ τοῖς φυλάσσουσιν τὰ προστάγματά μου.
Οὐ λήψῃ τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου ἐπὶ ματαῶν·
οὐ γάρ μὴ καθάρισεν Κέρως ὁ Θεός σου τὸν λαμβά-
νοντα τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ ματαῶν. Μνήσθητι τὴν
ἡμέραν τῶν σαββάτων ἀγιάζειν αὐτήν· ἐξ ἡμέρας ἔρ-
γα καὶ ποιήσεις πάντα τὰ ἔργα σου· τῇ δὲ ἡμέρᾳ τῇ
ἐβδόμῃ σάββατα Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου· οὐ ποιήσεις ἐν
αὐτῇ πᾶν ἔργον, σὺ καὶ ὁ υἱός σου καὶ ἡ θυγάτηρ σου,
ὁ παῖς σου καὶ ἡ παιδίσκη σου, ὁ βοῦς σου καὶ τὸ
ὑποζύγιόν σου καὶ πᾶν κτήνός σου καὶ ὁ προσήλυ-
τος ὁ παροικῶν ἐν σοί· ἐν γὰρ ἐξ ἡμέραις ἐποίησε
κύριος τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν καὶ
πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς καὶ κατέπαυσε τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἐβδόμῃ·
διὰ τοῦτο ἡβλόγησε κύριος τὴν ἡμέραν τὴν ἐβδόμην
καὶ ἡγίασεν αὐτήν. Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν
μητέρα σου, ἵνα εὖ σοι γένηται καὶ ἵνα μακροχρόνιος
γένῃ ἐπὶ τῆς γῆς· οὐ μοιχεύσεις· οὐ κλέψεις· οὐ φο-
νεύσεις· οὐ ψευδομαρτυρήσεις κατὰ τοῦ πλησίον σου
μαρτυρίαν ψευδῇ· οὐκ ἐπιθυμήσεις τὴν γυναῖκα τοῦ
πλησίον σου· οὐκ ἐπιθυμήσεις τὴν οἰκίαν τοῦ πλε-
σίον σου, οὔτε τὸν ἀγρὸν αὐτοῦ, οὔτε τὸν παῖδα αὐ-
τοῦ, οὔτε τὴν παιδίσκην αὐτοῦ, οὔτε τοῦ βοῦς αὐτοῦ,
οὔτε τοῦ ὑποζυγίου αὐτοῦ, οὔτε παρτὸς κτήνους αὐ-
τοῦ, οὔτε ὅσα τῷ πλησίον σου ἐστί. Ὁ λαὸς ἀκούων
τοὺς λόγους τούτους, οἱ ὅποιοι εἶναι ἡ σύντομος συγκεφα-
λαίωσις τοῦ ὅλου νόμου καὶ ἐκ πῶν ὁποίων ἡ πρώτη ἐν-
τολή, δηλ. ἡ πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπη, εἶναι ἡ πηγὴ τῆς

εἰλικρινούς πληρώσεως τοῦ νόμου, ἡ δὲ τελευταία δηλῶ-
 ῖ πονηρὰ ἐπιθυμία, ἡ πηγὴ πάσης παραβάσεως αὐτοῦ,
 ἐφοβήθη, ἀπεμακρύνθη τοῦ ὄρους καὶ εἶπε τῷ Μωϋσεὶ Ἰσ-
 λησον σὺ ἡμῖν καὶ μὴ λαλεῖτω πρὸς ἡμᾶς ὁ Θεός,
 μὴ ἀποθάνωμεν. Μετὰ ταῦτα ὁ Μωϋσῆς ἔστησε τῷ
 Κυρίῳ θυσιαστήριον ἐκ δωδεκά λίθων καὶ προσήνεγκε θυ-
 σίαν καὶ τὸ ἥμισυ τοῦ αἵματος ἐρράντισεν ἐπὶ τοῦ θυσια-
 στηρίου· ἀφ’ οὗ δὲ ἀνέγνωσεν ἐνώπιον τοῦ λαοῦ τὰς μέχρι
 τοῦδε ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ λαὸς ἀνεφώνησε : πάντα
 ὅσα ἐλάλησε Κύριος ποιήσομεν καὶ ἀκουσόμεθα, ἐρ-
 ράντισε καὶ αὐτὸν τότε διὰ τοῦ ἄλλου ἡμίσεος τοῦ αἵ-
 ματος, λέγων : ἰδοὺ τὸ αἶμα τῆς διαθήκης, ἧς διέθετο
 Κύριος πρὸς ὑμᾶς περὶ πάντων τῶν λόγων τούτων.
 Ἀκολουθῶς ὁ Μωϋσῆς, ὁ Ἀαρὼν, οἱ υἱοὶ αὐτοῦ Ναδὰβ
 καὶ Ἀβιοὺδ καὶ 70 ἐκ τῶν πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ ἀνέ-
 βησαν εἰς τὸ ὄρος καὶ εἶδον τὸν τόπον οὗ εἰσπήκει ὁ Θεός.
 (Ἐξόδ. κεφ. 19—20 κεφ. 24. 1—12).

§ 48. Ὁ χρυσοῦς μόσχος καὶ αἱ ἀνακαιρισθεῖσαι
 πλάκες τοῦ νόμου.

Ὁ Μωϋσῆς ἀκολουθῶς κατὰ διαταγὴν τοῦ Θεοῦ, ἀφ’ οὗ
 ὡς ἀντιπρόσωπον αὐτοῦ ἐν τῇ παρεμβολῇ ἀφῆκε τὸν Ἀα-
 ρὼν καὶ τὸν Ὡρ, παραλαβὼν τὸν Ἰησοῦν τοῦ Ναυῆ ἀνα-
 βαίνει εἰς τὸ ὄρος ὅπως παραλάβῃ τὰ πυξία τὰ λίθινα,
 τὸν νόμον καὶ τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ. Τὸ ὄρος καλύπτεται
 πάλιν ὑπὸ νεφέλης καὶ ὁ Μωϋσῆς εἰσέρχεται ἐντὸς αὐ-
 τῆς. (Ἐξόδ. 24, 12—18). Τότε ὁ Θεὸς δίδωσιν αὐτῷ
 ὁδηγίαν πρὸς κατασκευὴν τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου
 καὶ ἄλλας διατάξεις περὶ τῆς θείας λατρείας ἐν γένει (Ἐ-
 ξόδ. κεφ. 25—31). Ἀλλ’ ὁ λαὸς ἐν τῷ μεταξύ, χρονί-

ζοντος τοῦ Μωϋσέως ἐπὶ 40 ἡμέρας, ἐξηγέρθη κατὰ τοῦ Ἀαρὼν καὶ λέγει αὐτῷ : ἀνάστησον καὶ ποίησον ἡμῖν θεοὺς οἱ προπορεύονται ἡμῶν· ὁ γὰρ Μωϋσῆς οὗτος ὁ ἄνθρωπος, ὃς ἐξήγαγεν ἡμᾶς ἐκ γῆς Αἰγύπτου, οὐκ οἶδαμεν τί γέγονεν αὐτῷ. Τότε ὁ Ἀαρὼν ἄνευ τινὸς ἀντιστάσεως ζητεῖ παρ' αὐτοῦ τὰ χρυσᾶ κοσμήματα τῶν γυναικῶν καὶ τῶν τέκνων αὐτῶν καὶ χωνεύσας αὐτὰ παρέχει αὐτῷ μόσχον χρυσοῦν καὶ οἰκοδομήσας θυσιαστήριον κηρύττει λέγων : ἑορτὴ τοῦ Κυρίου αὐριον· προσφέρετε ἀκολουθῶς θυσίαν καὶ οἱ Ἰσραηλῖται λατρεύοντες τὸν μόσχον τρώγουσι καὶ πίνουνσι καὶ χορεύουσιν ἐνώπιον τοῦ ἀγάλματος. Ἐνῷ ταῦτα ἐγένοντο ἐν τῇ παρεμβολῇ τῶν Ἰουδαίων, ὁ Θεὸς λέγει τῷ Μωϋσεῖ : βάδιζε τὸ τάχος, κατάβαθι ἐντεῦθεν· ἠρώγησε γὰρ ὁ λαὸς σου, ὃν ἐξήγαγες ἐκ γῆς Αἰγύπτου· παρέβησαν ταχὺ ἐκ τῆς ὁδοῦ, ἧς ἐνετείλω αὐτοῖς· ἐποίησαν ἑαυτοῖς μόσχον καὶ προσεκύνησαν αὐτῷ καὶ τεθύκασιν αὐτῷ καὶ εἶπον : οὗτοι οἱ θεοὶ σου Ἰσραὴλ, οἵτινες ἀνεβίβασάν σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου· καὶ νῦν ἔασόν με καὶ θυμωθεὶς ὀργῇ εἰς αὐτοὺς ἐκτρέψω αὐτοὺς καὶ ποιήσω εἰς ἔθνος μέγα. Ὁ Μωϋσῆς ἀκούων τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ, δέεται αὐτῷ ὅπως ἐλεήσῃ τὸν λαὸν αὐτοῦ μὴ ποτε εἴπωσιν οἱ Αἰγύπτιοι ὅτι μετὰ πονηρίας ἐξήγαγεν αὐτοὺς ὅπως ἀπολέσῃ, καὶ ὑπομιμνήσκει αὐτῷ τὸν ὅρκον καὶ τὰς ἐπαγγελίας, ἃς ἔδωκε τῷ Ἀβραάμ, Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ. Τέλος ὁ Θεὸς ἐξιλεώθη ὑπὸ τῶν δεήσεων αὐτοῦ καὶ ὁ Μωϋσῆς παραλαβὼν τὰς δύο λιθίνας πλάκας, ἐν αἷς ἦσαν γεγραμμέναι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ αἱ ἐντολαὶ αὐτοῦ, κατέρχεται ἐκ τοῦ ὄρους καὶ ἰδὼν τὸν μόσχον καὶ τοὺς χοροὺς ὀργίζεται σφόδρα καὶ καταρρίψας τὰς πλάκας συντρίβει αὐ-

τάς· εἶτα λαβὼν τὸν μόνον καὶ κατακαύσας, συνέτρι-
ψεν αὐτὸν καὶ διεσκόρπισε τὰ συντρίμματα εἰς τὸ ὕδωρ
καὶ ἐπότισεν δι' αὐτοῦ τὸν λαόν. Ἐλέγξας δὲ τὸν Ἀαρὼν
πικρῶς ἔρχεται εἰς τὴν παρεμβολὴν καὶ φωνεῖ : *Τίς πρὸς
Κύριον ; ἴτω πρὸς με.* Προσελθόντας δὲ τοὺς υἱοὺς
Λευὶ διέταξε νὰ λάβωσι τὰς μαχαίρας αὐτῶν καὶ εἰσελ-
θόντες εἰς τὴν παρεμβολὴν κατασφάζωσιν ἕκαστος τὸν
ἀδελφὸν αὐτοῦ καὶ τὸν πλησίον· οἱ υἱοὶ Λευὶ ἐποίησαν
τοῦτο καὶ ἐφρονέυθησαν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ 3,000 Ἰσραη-
λῖται. Τότε ὁ Μωϋσῆς ἀναβὰς εἰς τὸ ὄρος ἐδέετο τοῦ Κυ-
ρίου λέγων : *ἡμάρτηκα ὁ λαὸς οὗτος ἁμαρτίαν μεγά-
λην καὶ ἐποίησεν ἑαυτοῖς θεοὺς χρυσοῦς· καὶ νῦν εἰ
μὲν ἀφείδῃς αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν αὐτῶν ἄφες· εἰ δὲ μή,
ἐξαλειφόν με ἐκ τῆς βίβλου σου ἧς ἐγραψάς.* Ὁ Θεὸς
ὑπόσχεται νὰ δώσῃ τῷ Ἰσραὴλ τὴν γῶραν, ἣν ὑπεσχέθη
τῷ Ἀβραάμ, ἀρκεῖται ὅμως νὰ ὁδηγήσῃ αὐτὸν διὰ τὸ
σκληροτράχηλον αὐτοῦ. Τοῦτο ἀκούσας ὁ λαὸς ἐλυπήθη
καὶ ἐπένθησε· περισσότερον συνετρίβη ὁ Ἰσραὴλ, ὅτε ὁ
Μωϋσῆς κατὰ διαταγὴν τοῦ Θεοῦ ἀπεχώρησεν ἀπὸ τῆς
παρεμβολῆς καὶ ἔστησε τὴν σκηνὴν αὐτοῦ μακρὰν αὐ-
τῆς, ὡς ἀκαθάρτου καὶ ἐνῷ πρότερον ἡ στήλη τῆς νεφέ-
λης ἴστατο ἐπὶ τῆς παρεμβολῆς, ἥρῃ ἀπέστη ἀπ' αὐτῆς
καὶ ἴστατο ἐπὶ τῆς σκηνῆς τοῦ Μωϋσέως. Τέλος κατὰ
παράκλησιν τοῦ Μωϋσέως ὁ Θεὸς ὑπόσχεται νὰ ὁδηγήσῃ
αὐτούς· ἀφοῦ δὲ ἐλάξευσε κατὰ διαταγὴν τοῦ Θεοῦ δύο
πλάκας ἀνέβη αὐτῇς εἰς τὸ ὄρος καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ 40 ἡμέ-
ρας καὶ 40 νύκτας ἐν νηστείᾳ καὶ προσευχῇ· ἐκεῖ κατέ-
βη πάλιν ὁ Θεὸς ἐν νεφέλῃ καὶ ἀφοῦ ἔδωκεν αὐτῷ διαφο-
ρους διατάξεις ἀφορώσας εἰς τὰς σχέσεις αὐτῶν πρὸς
τοὺς ἐθνικοὺς καὶ τὴν ὅλην λατρείαν ἐπεκύρωσε τὴν μετὰ

τοῦ λαοῦ διαθήκην αὐτοῦ καὶ εἰς σημεῖον τουτου διέταξε τὸν Μωϋσῆν ὅπως γράψῃ ἐπὶ τῶν πλακῶν τὸν δεκάλογον. Τοῦτου γενομένου ὁ Μωϋσῆς ἔλαβε τὸν νόμον καὶ κατέβη ἀπὸ τοῦ ὄρους, ἦν δὲ ἡ ὕψις τοῦ χρώματος τοῦ προσώπου αὐτοῦ δεδοξασμένη καὶ διὰ τοῦτο ἤναγκάσθη νὰ καλύψῃ αὐτὸ διὰ καλύμματος (Ἐξόδ. 32, 29—35· καὶ κεφ. 33—34).

§ 49. Ἀνάκευξις ἀπὸ τοῦ ὄρους Σινᾶ. Μήματα ἐπιθυμίας, ἁμαρτία τῆς Μαριάμ.

Ἀποῦ οὕτως ὁ Θεὸς ἐξίλεώθη καὶ κατηλλάγη πρὸς τὸν Ἰσραήλ, ὁ Μωϋσῆς πρόεβη εἰς τὴν κατασκευὴν τῆς σκηνῆς τοῦ Μαρτυρίου καὶ τὸν ὀρισμὸν πολλῶν ἄλλων διατάξεων τοῦ Θεοῦ, ἀφωσῶν εἰς τὴν θείαν λατρείαν καθόλου, περὶ ὧν θὰ ἐμιλήσωμεν ἀκολούθως (πρὸς τὰ κεφάλ. τῆς Ἐξόδου 35—40 καὶ ὁλόκληρον τὸ Λευϊτικὸν κεφάλ. 1—27). Ἀποῦ δὲ ἐώρτασαν καὶ τὸ δευτέρον Πάσχα, κατὰ τὴν εἰκοστὴν ἡμέραν τοῦ δευτέρου μηνὸς τοῦ δευτέρου ἔτους ἀπὸ τῆς ἐξόδου ὑψώθη ἡ νεφέλη ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ Μαρτυρίου, καὶ οὕτως ἤρξαντο τῆς πορείας, ἀποῦ ὁ Μωϋσῆς παρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ τὸν Ὁβάβ, ἀδελφὸν τῆς Σεφώρας, Μαδιανίτην (Ἀριθ. 9—10). Οἱ Ἰσραηλῖται ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἐπορεύοντο εἰς τὴν ἔρημον Φαράν καὶ μὴ ὑπομένοντες τὰς ταλαιπωρίας τῆς ὁδοιπορίας ἤρξαντο γογγύζειν κατὰ τοῦ Κυρίου. Ὁ Θεὸς ἀκούσας ταῦτα ἐθυμώθη καὶ ἔστειλε κατ' αὐτῶν πῦρ, δι' οὗ κατεστράφησαν πολλοί, ἀλλὰ διὰ τῆς δεήσεως τοῦ Μωϋσεὺς κατέπαυσε τὸ πῦρ· ὠνομάσθη δὲ τὸ μέρος ἐκεῖνο Ἐμπυρισμός. Ἐντεῦθεν ὅμως δὲν συνετίσθη ὁ Ἰσραήλ· παραφερόμενος ὑπὸ τοῦ ἐπιμίκτου λαοῦ καὶ ἀγριάσας τὸ μάννα παρεπονεῖτο πρὸς τὸν Μωϋσῆν κλαίων: *Τίς ἡμᾶς φωμει κρέα;*

ἐμνήσθημεν τοὺς ἰχθύας, οὓς ἡσθίομεν ἐν Αἰγύπτῳ
 δωρεάν, καὶ τοὺς σικύους καὶ τοὺς πέποντας καὶ τὰ
 πράσα καὶ τὰ κρίμυνα καὶ τὰ σκόρδα· νυνὶ δὲ ἡ ψυ-
 χὴ ἡμῶν κατάξηρος. Ὁ Μωϋσῆς ἀκούων τὰ παράπονα
 ταῦτα παρακαλεῖ τὸν Κύριον ἵνα ἀπαλλάξῃ αὐτὸν ἀπὸ
 τοῦ φορτίου τοῦ ἀξιώματος αὐτοῦ· ὁ Ἰεχωβά εἰσακούει
 αὐτὸν καὶ ἐκλέξας 70 ἐκ τῶν πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ ἐπι-
 χέει αὐτοῖς ἐκ τοῦ αὐτοῦ πνεύματος, ὅπερ εἶχε καὶ ὁ
 Μωϋσῆς· μετὰξὺ αὐτῶν ἦσαν καὶ ὁ Ἐλδὰδ καὶ Μωδὰδ,
 οἵτινες καίτοι ἔμειναν ἐν τῇ παρεμβολῇ καὶ δὲν ἦλθον εἰς
 τὴν σκηνὴν τοῦ Μαρτυρίου, ἔλαβον ὅμως τὸ πνεῦμα τοῦ
 Θεοῦ καὶ προεφῆτευσαν. Ἀκολουθῶς ὁ Θεὸς ὑπόσχεται τῷ
 λαῷ ὀρυγομήτρας ἐπὶ ἕνα μῆνα, ἀλλ' ὁ ἄπληστος Ἰσραὴλ
 καταλαμβάνεται ὑπὸ χολέρας καὶ διὰ τοῦτο πολλοὶ ἐξ
 αὐτῶν κατεστράφησαν. Ἐντεῦθεν τὸ ὄνομα τοῦ τόπου
 ἐκλήθη *Μνήματα Ἐπιθυμίας* (Ἀριθ. 11), ὅθεν ἀπάραν-
 τες ἦλθον εἰς Ἀσσηρῶθ.

Ἦδη ὅμως ἤρξαντο νὰ γογγύζωσι κατὰ τοῦ Μωϋσέως,
 ὅστις ἦν ἀνὴρ πραῦς παρὰ πάντας τοὺς ἀνθρώπους καὶ οἱ
 ἀδελφοὶ αὐτοῦ Ἀαρὼν καὶ Μαριάμ καὶ ἔλεγον· Μὴ Μωϋ-
 σει μόνῳ *λελάληκε Κύριος*; οὐχὶ καὶ ἡμεῖς ἐλάλησε;
 Ὁ Θεὸς ἐλέγχει αὐτοὺς διὰ τοῦτο καὶ ὁ μὲν Ἀαρὼν με-
 τανοεῖ, ἡ δὲ Μαριάμ τιμωρεῖται διὰ λέπρας, ἥτις κατέ-
 τρωγε τὰς σάρκας αὐτῆς. Ὁ Μωϋσῆς βλέπων τοῦτο δέε-
 ται τοῦ Κυρίου ὑπὲρ ἰάσεως αὐτῆς, ὅπερ καὶ ἐγένετο ἀπὸ
 ἡ Μαριάμ ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας ἦν ἔξω τῆς παρεμβολῆς ὡς ἀ-
 κάθαρτος (Ἀριθ. 12).

§ 50. Οἱ κατάσκοποι καὶ ἡ στάσις τοῦ Κορέ.

Ἐξ Ἀσσηρῶθ ἐκίνησεν ὁ λαὸς καὶ εἰσελθὼν πάλιν εἰς

τὴν ἔρημον Φαράν ἔφθασεν εἰς τὰ μεσημβρινὰ ὄρια τῆς γῆς Χαναάν, εἰς τὴν Κάδης Βαγρέαρ ἔτι κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος τῆς ἀπὸ Αἰγύπτου ἐξόδου. Ἐντεῦθεν ὁ Μωϋσῆς στέλλει κατὰ διαταγὴν τοῦ Θεοῦ δώδεκα κατασκόπους, ἓνα ἐξ ἐκάστης φυλῆς, διὰ νὰ κατασκοπεύσωσι τὴν χώραν καὶ ἴδωσι τὴν γῆν αὐτῆς καὶ τοὺς κατοίκους. Οἱ κατὰσκοποι ἦλθον μέχρι Χεβρών καὶ ἐκεῖθεν μέχρι τῆς φάραγγος Βότρουσ· ὅθεν ἐπιστρέφοντες πρὸς ἑνδείξιν τῆς καρποφείας τῆς χώρας ἔκοψαν καὶ ἔφερον μέγαν βότρυον σταφυλῆς ὡς καὶ ροῖα καὶ σύκα. Ἐκ Κάδης ἐλθόντες οἱ κατὰσκοποι ἐπήνεσαν τὸ καρποφόρον καὶ εὐφορον τῆς χώρας, ἀλλὰ τοσοῦτον ὑπερβολικῶς ἐξέθηκαν τὰ περὶ τῶν κατοίκων τῆς χώρας καὶ τὰ περὶ φρουρίων καὶ τῶν ὀχυρῶν αὐτῆς πόλεων, ὥστε ἀπεθάρρυναν τέλεον τὸν λαὸν (Ἀριθ. 13). Μόνον δύο ἐκ τῶν κατασκόπων ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ καὶ ὁ Χάλεβ συνεβούλευον τὸν λαὸν νὰ ἔχη θάρρος, ἀλλὰ διὰ τοῦτο μικροῦ δεῖν ἐλιθοβολοῦντο. Ὁ λαὸς ἐποίησε φρικτὰ παράπονα κατὰ τοῦ Μωϋσέως καὶ Ἀαρών, ὁ Θεὸς ὀργίζεται κατὰ τοῦ λαοῦ, ὁ Μωϋσῆς δέσεται τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ αὐτοῦ, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἐκφέρεται ἡ δικαία τοῦ Θεοῦ ἀπόφασις λέγουσα, ὅτι, ἐκτὸς τοῦ Ἰησοῦ καὶ τοῦ Χάλεβ, πάντες οἱ ἀπὸ 20 ἐτῶν καὶ ἀνωτέρω οἱ γογγύσαντες κατὰ τοῦ Θεοῦ περιπλανώμενοι εἰς τὴν ἔρημον ἐπὶ 40 ἔτη θέλουσιν ἀποθάνει, τὴν δὲ ἐπηγγελημένην γῆν θέλουσι κληρονομήσει τὰ τέκνα αὐτῶν· πρὸς μαρτυρίαν δὲ τῆς ἀμεταθέτου ταύτης ἀποφάσεως τοῦ Θεοῦ οἱ δέκα ἐκεῖνοι κατὰσκοποι οἱ διεγείραντες τὸν λαὸν ἀποθνήσκουσιν. Ὁ λαὸς ἀκούσας ταῦτα πενθεῖ καὶ ἀποφασίζει νὰ εἰσελάσῃ εἰς τὴν γῆν Χαναάν· ἀλλὰ τοῦτο εἶναι ἐναντίον τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ τοῦτο ἐπιπεσόντες κατ' αὐτοῦ οἱ Ἀμαληκῖται καὶ

Χαναναῖοι τρέπουσιν εἰς φυγὴν καὶ κατακόπτουσιν ἕως Ἑρμουᾶν (Ἀριθ. 14).

Ἰσως συνεπεῖα τῆς ὑπὸ τοῦ Μωϋσέως ἀγγελθείσης τρομερᾶς ἀποφάσεως τοῦ Θεοῦ, ἐκρήγνυται στάσις τις κατὰ τοῦ Μωϋσέως καὶ κατὰ τοῦ Ἀαρὼν ἐπὶ κεφαλῆς ἔχουσα τὸν Δαθὰν καὶ Ἀβειρώων ἐκ τῆς φυλῆς Ρουβὴν ἔχοντας ἀξιώσεις ἐπὶ τῆς ἀρχιερείας, καὶ τὸν ἐκ Λευὶ καταγόμενον Κορὲ ἀξιοῦντα τὴν ἀρχιερωσύνην. Τὴν περὶ τῆς στάσεως ταύτης ἀπόφασιν ἀφίνει ὁ Μωϋσῆς εἰς τὴν δικαιοκρισίαν τοῦ Θεοῦ· διὰ τοῦτο διατάσσει τὸν Κορὲ ὅπως αὐτὸς καὶ οἱ στασιασταὶ 250 τὸν ἀριθμὸν φέρωσιν ἔμπροσθεν τῆς σκηνῆς τὰ πυρεῖα αὐτῶν, ὅπως καὶ ὁ Ἀαρὼν καὶ προσενέγκωσι τῷ Θεῷ θυμιάμα. Τοῦτου ὅμως γενομένου κατέπεσε πῦρ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ κατέφαγε τὸν Κορὲ καὶ τοὺς στασιαστάς, τὸν δὲ Δαθὰν καὶ Ἀβειρώων μὴ προσελθόντας κατέπιεν ἡ γῆ. Ἦδὴ τὴν ἐπομένην ἡμέραν γογγύζει ὁ λαὸς κατὰ τοῦ Μωϋσέως καὶ Ἀαρὼν λέγων· ἡμεῖς ἀπεκτάγκατε τὸν λαὸν Κυρίου, καὶ ἐπέπεσαν κατ' αὐτῶν ὁ Μωϋσῆς καὶ ὁ Ἀαρὼν καταφεύγουσιν εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Μαρτυρίου, τότε δὲ ἐπέρχεται ἐπ' αὐτοὺς ἡ νεφέλη τοῦ Κυρίου καὶ ἡ δόξα αὐτοῦ, ὁ δὲ Θεὸς λέγει αὐτοῖς· ἐκχωρήσατε ἐκ μέσου τῆς σιναγωγῆς ταύτης καὶ ἐξαναλώσω αὐτοὺς εἰς ἅπαξ. Ἡ θραῦσις τοῦ λαοῦ ἤρξατο ἤδη ὅτε ὁ Ἀαρὼν κατὰ διαταγὴν τοῦ Μωϋσέως λαβὼν τὸ πυρεῖον αὐτοῦ μετὰ θυμιάματος ἐξέρχεται εἰς τὴν παρεμβολὴν καὶ διερχόμενος διὰ μέσου τεθνεώτων καὶ ζώντων ἐξιλεώνει τὸν Θεόν· ἡ θραῦσις κατέπαυσεν, ἀπέθανον ἔμως 14,700 (Ἀριθ. 16). Ἐπὶ τέλους ὁ Θεός, διὰ νὰ ἐκλείψωσιν οἱ γογγυσμοὶ τοῦ λαοῦ, διατάσσει τὸν Μωϋσέα ὅπως θέσῃ ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ

Μαρτυρίου δώδεκα ράβδους ἐξ ἐκάστης φυλῆς μίαν, φέρουσαν καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς, καὶ ἦς τινος ἡ ράβδος βλαστήσει, ἐκεῖνη ἡ φυλὴ νὰ ἦ προωρισμένη διὰ τὴν ἱερωσύνην. Τοῦτο ἐγένετο καὶ ἐξήνθησεν ἄνθη καὶ ἐβλάστησε κάρυα ἡ ράβδος τοῦ Ἀαρών. Οὕτως ἐπεβεβαιώθη ἡ ἱερωσύνη τοῦ Ἀαρών καὶ τῆς φυλῆς Λευὶ, διὰ τοῦτο πρὸς ἀνάμνησιν αἰώνιον ἐτέθη ἡ ράβδος εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων τῆς σκηνῆς τοῦ Μαρτυρίου (Ἀριθ. 17).

§ 51. Ἡ 38^η τῆς περιπλάνησις. Τὸ ὕδωρ τῆς ἀντιλογίας. Θάνατος τοῦ Ἀαρὼν καὶ ὁ χαλκοῦς ὄφις.

Ἐκ Κἀδης Βαρνέας ἐπὶ 38 ὅλα ἔτη περιπλανᾶτο ὁ Ἰσραὴλ εἰς τὴν ἔρημον ἐγκαταλελειμμένος ὑπὸ τοῦ Κυρίου. Περὶ τῆς περιπλάνησεως ταύτης σιωπᾷ ἡ Ἀγία Γραφή, λέγουσα μόνον ὅτι ἐξ Ἀστηρῶθ μέχρι τῆς Κἀδης ἐποίησεν ὁ λαὸς 20 σταθμούς (Ἀριθ. 33). Ἀλλαχόθεν ὁμῶς πληροφοροῦμεθα ὅτι ὁ λαὸς κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἀπέστη ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἐγκατέλιπε τὴν περιτομὴν, παρέβη τὰ σάββατα, περιεφρόνησε τὰ δικαιώματα τοῦ Θεοῦ, καὶ δὲν ἔζη συμφώνως ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ (Ἰεζεκ. 20). Δὲν προσέφερε πλέον τῷ Θεῷ θυσίας, ἀπ' ἐναντίας ἀνέλαβον τὴν σκηνὴν τοῦ Μολὼχ καὶ τὸ ἄστρον τοῦ Θεοῦ Ἰερὺζαλὴμ καὶ προσεκύνησαν τὰ εἰδῶλα, τοὺς τύπους καὶ τὰς εἰκόνας αὐτῶν (Πράξ. 7, 43. Ἀμώς 5, 25, 26). Ἀλλ' ὁ Θεὸς ἀνέλαβε πάλιν τὴν ἐπὶ τοῦ ἀχαρίστου καὶ σκληροκαρδίου τούτου λαοῦ προστασίαν καὶ δὲν κατέστρεφεν αὐτόν. Ἐβρέψεν αὐτόν διὰ τοῦ μάννα καὶ ἐπότισε διὰ τοῦ ἐκ τῆς πέτρας ὕδατος.

Τέλος κατὰ τὸν πρῶτον μῆνα τοῦ 40 ἀπὸ τῆς Ἐξό-

δου ἔτους εὐρίσκομεν τὸν λαὸν πάλιν ἐν Κάδης εἰς τὰ νότια ὄρια τῆς Χαναάν. Ἐκεῖ ἐπελευθέρησεν ἡ Μαριάμ, καὶ ἐτάφη, ἀπέθανε δὲ σχεδὸν καὶ πᾶσα ἡ ἀρχαία γενεὰ καὶ ἀνεβλάστησε νέα. Μὴ ὑπάρχοντος ὁμοῦς ὕδατος ἤρξατο καὶ ὁ νέος οὗτος λαὸς νὰ γογγύζῃ κατὰ τοῦ Μωϋσέως. Κατὰ διαταγὴν τοῦ Θεοῦ ὁ Μωϋσῆς λαμβάνει τὴν ῥάβδον αὐτοῦ ὅπως πατάξῃ τὴν πέτραν καὶ ἐξαγάγῃ ὕδωρ· ὁ Μωϋσῆς προσκαλεῖ τὸν λαὸν καὶ πράττει τοῦτο ἐνώπιον αὐτοῦ ἀλλὰ μετὰ δυσπιστίας: μὴ ἐκ τῆς πέτρας ταύτης ἐξάξωμεν ὕδωρ; Τὸ ὕδωρ ἐξῆλθε καὶ ἐποτίσθη ὁ λαός, ἀλλ' ὁ Θεὸς τιμωρῶν τὴν δυσπιστίαν ταύτην, ἐκφράζει τὴν ἀπόρασιν αὐτοῦ ὅτι ὁ Μωϋσῆς καὶ ὁ Ἀαρὼν δὲν θὰ εἰσαγάγωσι τὸν λαὸν εἰς τὴν ἐπηγγελημένην γῆν. Ἐντεῦθεν τὸ μέρος ἐκεῖνο ἐκλήθη ὕδωρ ἀντιλογίας. Ὁ Μωϋσῆς ἔτι ἐν Κάδης εὐρισκόμενος καὶ ἀπελπισθεὶς νὰ εἰσελάσῃ εἰς τὴν γῆν Χαναάν ἐκ τῶν νοτίων αὐτῆς ὁρίων, ἀποφασίζει νὰ διέλθῃ διὰ τῶν ἀνατολικῶν μερῶν, τῶν κατοικουμένων ὑπὸ τῶν Ἑδωμιτῶν. Στέλλει λοιπὸν πρέσβεις πρὸς τὸν βασιλέα Ἑδῶμ, ἐκδεχόμενος τὴν διαβασιν διὰ τῆς χώρας αὐτοῦ καὶ ὑποσχόμενος ὅτι δὲν θὰ βλάβῃ ποσῶς τὴν χώραν αὐτοῦ. Οἱ Ἑδωμίται ὁμοῦς ἀντέστησαν εἰς τοῦτο ἀπειλήσαντες μάλιστα καὶ δι' ὅπλων. Τότε οἱ Ἰσραηλῖται ἐστράφησαν πρὸς νότον εἰς τὴν ἔρημον Κάδης ὅπως περικάμψωσι τὴν Ἑδῶμ. Οὕτως ἀφίκοντο εἰς τὸ ὄρος Ὠρ, κλάδου τοῦ ὄρους Σείρ, ὅπου ἀναβὰς ὁ Μωϋσῆς μετὰ τοῦ Ἀαρὼν καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἐλεάζαρ ἀφῆρσεν ἀπὸ τὸν πρῶτον τὴν στολὴν αὐτοῦ καὶ ἐνέδυσεν τὸν δεῦτερον καταστήσας οὕτως αὐτὸν διάδοχον ἐν τῇ ἀρχιερωσύῃ. Τότε ὁ Ἀαρὼν ἀπέθανεν ἐπὶ τοῦ ὄρους Ὠρ, ὁ δὲ λαὸς μαθὼν τοῦτο μετὰ τὴν κατάβασιν

τοῦ Μωϋσέως ἐπένθησεν αὐτὸν (Ἀριθ 20) ἐπὶ τριάκοντα ἡμέρας.

Ἐν τῷ μεταξύ ὁ Χανααῖς βασιλεὺς Ἀραδ (πρὸς νότον τοῦ ὅρους τῶν Ἀμορραίων) ἐπιπίπτει κατὰ τῶν Ἰσραηλιτῶν καὶ αἰχμαλωτίζει τινὰς ἐξ αὐτῶν. Ὁ λαὸς παρακαλεῖ τότε τὸν Θεὸν ἵνα παραδώσῃ αὐτῷ τοὺς ἐχθροὺς καὶ τούτου γενομένου, αἱ χῶραι καὶ αἱ πόλεις αὐτοῦ ἀνεθεματίσθησαν. Ἐξ ὧρ ἀπάραντες οἱ Ἰσραηλιταὶ ἔτειναν ἔτι πρὸς νότον πρὸς τὸν Λιλιαντικὸν κόλπον καὶ περιεκύκλωσαν τὴν Ἐδώμ, καὶ ἦλθον εἰς Σελμωνᾶ. Ἀλλ' ὁ λαὸς ἤρξατο πάλιν νὰ γογγύζῃ κατὰ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Μωϋσέως διὰ τὰς ταλαιπωρίας τῆς ὁδοιπορίας καὶ τὰς λοιπὰς στέρξεις λέγων: ἵνα τί τοῦτο; ἐξήγαγες ἡμᾶς ἐξ Αἰγύπτου ἀποκτεῖναι ἐν τῇ ἐρήμῳ, ὅτι οὐκ ἔστιν ἄρτος οὐδὲ ὕδωρ, ἡ δὲ ψυχὴ ἡμῶν προσώχθισεν ἐν τῷ ἄρτι τῷ διακένῳ τούτῳ. Ὁ Θεὸς τότε ὀργισθεὶς στέλλει κατ' αὐτῶν ὄφεις θανατοῦντας πολλοὺς ἐξ αὐτῶν. Τότε ἐκεῖνοι μετενόησαν διὰ τὴν ἁμαρτίαν αὐτῶν καὶ κατὰ διαταγὴν τοῦ Θεοῦ κατασκευάζει ὁ Μωϋσῆς ὄφιν χαλκινόν, ὃν ἔστησεν ἐπὶ ξύλου, ὅπως πᾶς δακνόμενος ὑπὸ τῶν ὄφρων καὶ ἐμβλέπων εἰς τὸν χαλκοῦν ὄφιν ἰᾶται καὶ μὴ ἀποθνήσκῃ. Ἐκ Σελμωνᾶ οἱ Ἰσραηλιταὶ ἦλθον εἰς Φινᾶ καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ὠβωθ· ἐκ τοῦ σταθμοῦ τούτου ἦλθον εἰς τὸ Γατ ἢ Ἀχαλαί, ὅθεν ἐμβῆκαν εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ χειμάρρου Ζαρέδ, βαίνοντες πρὸς ἀνατολὰς τῶν Μωαβιτῶν, ἐκεῖθεν παρενέβαλον εἰς τὴν Δαιθὼν Γὰδ ἄφου διέβησαν τὸν Ἀρνὼν, ῥέοντα ἐκ τοῦ ὅρους Ἀβαρίμ καὶ ἔλθόντες εἰς Γελμὼν Δεβλαθαίμ παρενέβαλον εἰς τὰ ὄρη Ἀβαρίμ ἀπέναντι τοῦ ὅρους Ναβαῦ (Ἀριθ. 21, 1—20 καὶ κεφ. 23).

§ 52. "Αλωσις τῆς πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Ἰορδάνου
χώρας. Βαλαάμ.

Οἱ Ἰσραηλῖται ἦσαν ἤδη ἐστρατοπεδευμένοι εἰς τὰ ὄρη Ἀβαρίμ πρὸς τὰ ὄρια τῶν Μωαβιτῶν, οἵτινες πρὸ ὀλίγου χρόνου διὰ τινος εἰσβολῆς τῶν Ἀμορραίων ἀπώλεσαν τὴν μεταξὺ Ἀρνῶν καὶ Ἰαβὼκ χώραν ὥστε ὁ Ἀρνῶν ἤδη ἀπετέλει τὰ βόρεια σύνορα τῆς Μωαβιτιδος. Οἱ Ἰσραηλῖται ἐκεῖ εὕρισκόμενοι στέλλουσι πρεσβείαν πρὸς τὸν Σηὼν βασιλέα τῶν Ἀμορραίων ἐξαιτούμενοι τὴν διὰ τῆς χώρας αὐτῶν δίοδον, ἀλλ' οὗτος ἀντὶ τούτου ἐξοπλίζεται καὶ ἐξέρχεται εἰς τὸν κατὰ τῶν Ἰσραηλιτῶν πόλεμον· ἐν τῇ συγκροτηθείσῃ μάχῃ νικῶνται οἱ Ἀμορραῖοι καὶ ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ γίνεται κύριος τῶν πόλεων αὐτῶν μεταξὺ τοῦ Ἀρνῶν καὶ Ἰαβὼκ, εἰς τὰς ὁποίας καὶ κατήκτισαν, μάλιστα δὲ εἰς τὴν Ἑσεβὼν καὶ τὰς πλησίον αὐτῇ. Ἐκεῖθεν διέρχονται τὸν Ἰαβὼκ καὶ εἰσέρχονται εἰς τὴν χώραν Ἰαζήρ (Βασάν) πρὸς βορρᾶν κατ' αὐτῶν ἐξέρχεται τότε ὁ βασιλεὺς τῆς Βασάν Ὠγ, ἀλλὰ νικηθέντος αὐτοῦ ἐν Ἑδραεὶν οἱ Ἰσραηλῖται γίνονται κύριοι τῆς χώρας αὐτοῦ καὶ πολλῶν λαφύρων (Ἀριθ. 21, 20—35).

Διὰ τῶν πολέμων τούτων οἱ Ἰσραηλῖται κατέσχον τὰς πρὸς βορρᾶν τῶν Μωαβιτῶν χώρας, ὅθεν ἀπάραντες ἤλθον καὶ παρενέβαλον εἰς τὰ βορειοδυτικὰ ὄρια τῆς Μωαβιτιδος παρὰ τὸν Ἰορδάνην ἀπέναντι τῆς Ἱεριχώ. Ἐν τούτοις ὁ βασιλεὺς τῶν Μωαβιτῶν Βαλακ φοβούμενος τοὺς Ἰσραηλῖτας συμμαχεῖ μετὰ τῶν Μαδιανιτῶν, ἀλλὰ μὴ στηριζόμενος εἰς τὴν βοήθειαν τῶν ἰδίων θεῶν, θέλει νά

ἐπικαλεσθῇ κατὰ τῶν Ἰσραηλιτῶν τὴν βοήθειαν τοῦ ἰδίου αὐτῶν Θεοῦ· τοῦτο δὲ θέλει νὰ κατορθώσῃ διὰ τῆς κατὰ τοῦ Ἰσραὴλ κατάρκας μάχου τινὸς Βαλαάμ ἐν Μεσοποταμίᾳ, γνωστοῦ ὡς προφήτου τοῦ Ἰεχωβᾶ. Πρὸς τοῦτο λοιπὸν στέλλει ὁ Βαλὰκ πρεσβείαν πρὸς τὸν Βαλαάμ, ἀλλ' οὗτος ἀρνεῖται νὰ ἀκολουθήσῃ αὐτὴν διότι ὁ θεὸς εἶπεν αὐτῷ: οὐ πορεύσῃ μετ' αὐτῶν οὐδὲ καταράσῃ τὸν λαόν· ἔστι γὰρ εὐλογημένος. Δευτέρα πρεσβεία πλείονας καὶ ἐντιμωτέρους ἄρχοντας ἔχουσα ἔρχεται εἰς τὸν Βαλαάμ ἐκ μέρους τοῦ Βαλὰκ ὑποσχομένου αὐτῷ μεγάλας τιμὰς. Ὁ Θεὸς ἐπιτρέπει αὐτῷ νὰ ἀπέλθῃ μετὰ τῆς πρεσβείας, ἀλλ' ἐπὶ τῷ ὄρω νὰ πράξῃ ὅ,τι διατάζει αὐτόν. Ἀλλ' ὁ Βαλαάμ ἔχων ἐν νῷ τὰς τιμὰς καὶ τὸν χρυσὸν τοῦ Βαλὰκ ἠγέρθη τὴν πρωΐαν καὶ ἐπιστάξας τὴν ὄνον αὐτοῦ ἐπορεύετο πρὸς Μωᾶβ. Τότε ὠργίσθη ὁ Θεὸς κατ' αὐτοῦ, ἄγγελος δ' αὐτοῦ ἐλθὼν παρενέβη εἰς τὴν ὁδὸν δι' ἧς διήρχετο ἡ ὄνος. Ὁ Βαλαάμ οὐδὲν βλέπει, ἀλλ' ἡ ὄνος ἰδοῦσα τὸν ἄγγελον καὶ φοβηθεῖσα ἀπέκλινεν ἐκ τῆς ὁδοῦ· τοῦτο ἐγένετο δις ἔτι ὅτε μάλιστα ἡ ὄνος κατέρριψε τὸν Βαλαάμ. Ἡ ὀργὴ τοῦ Βαλαάμ μετεβλήθη τότε εἰς μαρίαν καὶ διὰ τῆς ῥάβδου αὐτοῦ ἔτυπτε τὴν ὄνον ἀνηλεῶς· ἀλλ' ὁ Θεὸς ἀναιξας τὸ στόμα τῆς ὄνου διδάσκει τὸν μάγον ὅ,τι δὲν ἠθέλησε νὰ ἀκούσῃ ἐκ τῆς φωνῆς τοῦ Θεοῦ· συγχρόνως ὅμως ἀπεκαλύφθησαν οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ Βαλαάμ καὶ εἶδε τὸν ἄγγελον τοῦ Θεοῦ ἐλέγχοντα αὐτὸν πικρῶς. Ὁ Βαλαάμ ὁμολογεῖ τότε ὅτι ἤμαρτε καὶ εἶναι ἔτοιμος νὰ ἐπιστρέψῃ ἐὰν τοῦτο ἀρέσκῃ τῷ Θεῷ· ἀλλ' ὁ ἄγγελος διατάσσει αὐτόν νὰ συμπορευθῇ μετὰ τῆς πρεσβείας ἐπὶ τῷ ὄρω τοῦ νὰ φυλάξῃ τὰ ῥήματα τοῦ Κυρίου. Οὕτως ἔφθασεν ὁ Βαλαάμ εἰς τὴν Μωα-

βίτιδα χώραν, εἰς τὴν πόλιν Μωάβ παρὰ τὸν Ἀρνὼν, ἐνθα περιέμενεν αὐτὸν ὁ Βαλάχ (Ἀριθ. 22).

Ὁ Βαλάχ ὠδήγησε τὸν Βαλαάμ εἰς τὴν στήλην τοῦ Βάαλ, ὅθεν εἶδε μέρος τῆς ἰσραηλιτικῆς παρεμβολῆς· ἀφοῦ δὲ ὠκοδομήθησαν ἐνταῦθα ἑπτὰ βωμοὶ καὶ προσηνέχθη θυσία, ὁ Βαλαάμ κατὰ τὴν διαταγὴν τοῦ Βαλάχ ἔπρεπε νὰ καταρασθῇ τὸν Ἰσραήλ, ἀλλ' ἀντὶ τούτου εὐλογεῖ αὐτὸν καθὰ ἐνέπνευσεν αὐτὸν τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ. Ὁ Βαλάχ ἐκτὸς ἑαυτοῦ διὰ τοῦτο, ὁδηγεῖ τὸν προφήτην ἐπὶ τινος ὑψηλῆς σκοπιᾶς, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ κατὰ μεγάλην αὐτοῦ ἐκπλήξιν ἀκούει εὐλογίας τοῦ Ἰσραήλ· τέλος ὁδηγεῖ αὐτὸν εἰς τὸ ὄρος Φυγὼρ· ἀλλὰ τὰ πάντα εἰς μάτην διότι καὶ ἐκεῖ ὁ Βαλαάμ διὰ τοῦ πνεύματος τοῦ Θεοῦ μόνον λόγους εὐλογίας ἐκφράζεται καὶ μάλιστα τοσοῦτο μακρὰν ἐξικνεῖται τὸ προφητικὸν αὐτοῦ πνεῦμα, ὥστε λέγει ὅτι: ἀνατελεῖ ἄστρον ἐξ Ἰακώβ καὶ ἀναστήσεται ἄνθρωπος ἐξ Ἰσραὴλ ὅστις μέλλει νὰ καταστρέψῃ τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Θεοῦ. Ὁ Βαλαάμ τότε ἀπῆλθεν ἐκ Μωάβ μὴ καταρασθεὶς μὲν τοὺς Ἰσραηλίτας διότι δὲν ἦτο τοῦτο τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, συμβουλευσας ὅμως τοῖς Μωαβίταις τὴν δολίαν συμβουλὴν τοῦ νὰ προσελκύσωσιν αὐτοὺς εἰς τὴν εἰδωλολατρείαν αὐτῶν (Ἀριθ. 33—34).

Ἀληθῶς τοῦτο ἐγένετο. Διότι μετ' ὀλίγον οἱ Ἰσραηλίται καταλύσαντες ἐν Σαττεὶν προσελκύσθησαν ὑπὸ τῶν Μωαβιτῶν εἰς φιληρδονίαν καὶ ἐντεῦθεν εἰς εἰδωλολατρείαν, φαγόντες ἐκ τῶν θυσιῶν αὐτῶν καὶ προσκυνήσαντες τῷ Βεελφεγὼρ· διὰ ταῦτα ὠργίσθη ὁ Κύριος καὶ κατὰ διαταγὴν αὐτοῦ ἐφρονεύθησαν 24 χιλιάδες πρᾶξαντες τὰ ἐγκλήματα ταῦτα. Ἡ τιμωρία αὕτη ἐξετελεῖτο ἔτι, ὅτε Ἰουδαῖός τις Ζαμβρὸς ἐτόλμησε νὰ εἰσαγάγῃ εἰς

τὴν σκηνὴν αὐτοῦ γυναῖκα Μαδιανίτιδα· ἀλλ' ὁ υἱὸς τοῦ ἀρχιερέως Ἐλεαζάρου Φινεὲς ὑπὸ θεοῦ ζήλου κινούμενος ἐπάταξεν ἀμφοτέρους διὰ σειρομάστου· ἔνεκα τῆς πράξεως ταύτης οἱ μὲν Ἰσραηλῖται ἠλεήθησαν, αὐτὸς δὲ ὁ Φινεὲς ἔλαβε παρὰ τοῦ Θεοῦ αἰώνιον διαθήκην ἱερατείας (Ἀριθ. 35).

§ 53. Τελευταῖαι ἡμέραι τοῦ Μωϋσέως.

Μετὰ τὰ γεγονότα ταῦτα γενομένης ἀριθμήσεως τοῦ λαοῦ κατὰ διαταγὴν τοῦ Θεοῦ (κεφ. 36) ἀπεδείχθη ὅτι πάντες οἱ συμμετασχόντες εἰς τὴν ἐν Κάδης στάσιν ἀπέθανον πλην Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ καὶ τοῦ Χάλεβ. Εἶτα δὲ ὁ Μωϋσῆς, διατάξας τοῦ Θεοῦ, ἐκλέγει ὡς διάδοχον αὐτοῦ τὸν Ἰησοῦν τοῦ Ναυῆ, ὃν στήσας ἀπέναντι τοῦ Ἐλεαζάρ καὶ τῆς συναγωγῆς ἐπέθηκεν ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας καὶ ἠϋλόγησεν (κεφ. 27). Εἶτα ὁ Θεὸς ἐκδικούμενος τοὺς Μαδιανίτας διατάσσει τὸν Μωϋσέα νὰ ἐπιπέσῃ κατ' αὐτῶν· ἐκλέγονται τότε 12 χιλιάδες Ἰσραηλιτῶν ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ Φινεὲς, ἐπιπίπτουσι κατὰ τῶν Μαδιανιτῶν, ἀποκτείνουσι πᾶν ἄρσενικὸν αὐτῶν, πέντε βασιλεῖς καὶ τὸν Βαλαάμ, διαρπάζουσι καὶ πυρπολοῦσι τὰ σκηνώματα αὐτῶν καὶ φεῖδονται μόνον τοῦ γυναικείου φύλου. Ὁ Μωϋσῆς τότε φοβούμενος τὸ προηγούμενον σκάνδαλον διατάσσει ἵνα φυλάξωσι μόνον 32 χιλιάδων παρθένων, τὰς ὁποίας διένειμε τῷ λαῷ, ὡς καὶ τὰ λοιπὰ πλούσια λάφυρα καὶ τὰ κτήνη, ἅρῃ ἤδη προσηνέχθησαν ὄωρα εἰς τὴν σκηνὴν καὶ ἀπαρχαὶ εἰς τοὺς Λευίτας (Ἀριθ. 31).

Ἦδη αἱ φυλαὶ Ῥουβὴν, Γὰδ καὶ τὸ ἔμῃς τῆς τοῦ Μανασσῆ, ἐπειδὴ εἶχον πολλὰ ποίμνια, παρεκάλεσαν τὸν Μωϋσέα ὅπως ἐπιτρέψῃ αὐτοῖς νὰ κατοικήσωσι τὰς μέχρι

τοῦδε κυριευθεὶς πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Ἰορδάνου χώρας· ὁ Μωϋσῆς παρεδέχθη τὴν αἴτησιν αὐτῶν, ἀφοῦ ὡμολόγησαν ὅτι καὶ αὐτοὶ θὰ μετάσχωσι τῶν κατὰ τὴν ἀντίπεραν τοῦ Ἰορδάνου χώραν πολέμων τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν· οὕτω λοιπὸν διενεμήθη αὐτοῖς ἡ χώρα τοῦ Βασιλέως τῶν Ἀμορραίων Σηὼν καὶ τοῦ Ὠγ βασιλέως Βασάν, οὕτως ὥστε τὸ μὲν ἥμισυ τῆς φυλῆς Μανασσῆ κατώκησε τὰς πρὸς βορρᾶν χώρας τῆς ἐκείθεν τῶν ὑδάτων Μερῶν καὶ τῆς λίμνης Γενισαρέτ, ἡ δὲ φυλὴ Ρουβὴν τὰς βορειοανατολικὰς τῆς Νεκρᾶς Θαλάσσης, νότιον, τῶν ὁποίων ὄριον ἦν ὁ ποταμὸς Ἀρνὼν, καὶ τὰς μεταξὺ ἀμφοτέρων κατέλαβεν ἡ φυλὴ Γὰδ. Ἐν τοῖς διαφόροις τούτοις κλήροις αἱ φυλαὶ αὗται ἔκτισαν διαφόρους πόλεις πρὸς φύλαξιν τῶν γυναικῶν αὐτῶν καὶ παίδων, ὡς ἡ φυλὴ Γὰδ τὴν Ἰαζήρ, τὴν Ναμράμ καὶ τὴν Βαιθαράν, ἡ δὲ Ρουβὴν τὴν Ἐσεβὼν τὴν Ἐλιαλὴν καὶ ἄλλας, καὶ ἡ τοῦ Μανασσῆ τὴν Ναβῶθ (Ἀριθ. 32).

Ἐπὶ τέλους ὁ Μωϋσῆς ἐγγιζὼν εἰς τὸ τέλος αὐτοῦ κατὰ διαταγὴν τοῦ Θεοῦ λέγει τῷ Ἰσραὴλ ὅτι κληρονομῶν τὴν ἐπηγγελμένην γῆν ἀνάγκη νὰ ἐξολοθρεύσῃ τοὺς κατοίκους τῆς χώρας καὶ τὰ εἰδῶλα αὐτῶν· ὀρίζει ἀκολουθῶς τὰ ὅρια τῆς χώρας, πρὸς δυσμὰς τὴν Μεσόγειον Θάλασσαν, πρὸς νότον τὴν Κάδης καὶ τὴν Ἐδώμ, πρὸς βορρᾶν τὴν Ἡμὰθ (Φοινίκη καὶ Συρία) καὶ πρὸς ἀνατολὰς μέχρι τῆς Νεκρᾶς Θαλάσσης· διατάσσει ἵνα δοθῶσι τοῖς Λευίταις 48 πόλεις ἐξ ἀπάντων τῶν κλήρων καὶ ὡς ἄσυλον ὀρίζει ἐξ πόλεις, τρεῖς ἐν τῇ γῇ Χαναάν καὶ τρεῖς ἐκείθεν τοῦ Ἰορδάνου (κεφ. 34—35). Ὅτε δὲ ἦν ἡ πρώτη ἡμέρα τοῦ ἐνδεκάτου μηνὸς τοῦ 40 ἀπὸ τῆς Ἐξόδου ἔτους συγκαλεῖ τὸν λαὸν πρὸς ἀναπλήρωσιν καὶ πάνδη-

μον ἐπανάληψιν τοῦ νόμου, ὅπερ ἦν κατὰ τοσοῦτο μᾶλλον ἀναγκαῖον, καθόσον ὁ λαὸς ὁ γενόμενος μάρτυς τῆς ἐπὶ Σινᾶ νομοθεσίας ἤδη ἐξέλιπεν, (Δευτερονομ. 1—26) ὑπόσχεται τῷ λαῷ εὐλογίαν παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ νίκας κατ' ἐχθρῶν, ἀρκεῖ νὰ μείνῃ πιστὸς εἰς τὰ προστάγματα αὐτοῦ καὶ ἐν προφητικῷ πνεύματι λέγει περὶ τῆς ἐλευσίως τοῦ Μεσσίου ὡς ἐλάλησεν αὐτῷ ὁ Θεός: προφήτην ἀναστήσω αὐτοῖς ἐκ τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν ὥσπερ σὲ καὶ δώσω τὰ ῥήματα ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ καὶ λαλήσει αὐτοῖς καθότι ἂν ἐπιείλωμαι αὐτῷ (κεφ. 18, 18). Τούτων γενομένων ὁ Μωϋσῆς πρὸς ἐνδειξιν σεβασμοῦ, ὃν πρέπει νὰ ἔχῃ ὁ λαὸς πρὸς τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ, διατάσσει ἅμα διαβῶσι τὸν Ἰσραὴλ νὰ γράψωσι τὰ προστάγματα αὐτοῦ ἐπὶ λίθων κεκοιναμένων καὶ ἐπὶ μὲν τοῦ ὄρους Γαλαὰδ ἐκπεμφθῶσι κατάραι κατὰ τῶν παραχθᾶτων αὐτοῦ ἐπὶ δὲ τοῦ Γαριζίν εὐλογίαι (26). Εἶτα ψάλλει ἐνώπιον πικνὸς τοῦ λαοῦ τὴν τελευταίαν αὐτοῦ ᾠδὴν (πρόσ-εχε οὐρανὲ καὶ λαλήσω: κεφ. 32) εὐλογεῖ τὸν λαὸν κατὰ φυλὰς (κεφ. 33) καὶ ἐπὶ τέλους ἀναβὰς ἐπὶ τοῦ ὄρους Νabaῦ βλέπει τὴν ἐπηγγελημένην τῷ Ἰσραὴλ γῆν καὶ τὰ ὅρια αὐτῆς, καὶ ἀποθανὼν ἐν ἡλικίᾳ 120 ἐτῶν θάπτεται θαυμασιῶς ἐγγὺς οἴκου Φαγώρ, χωρὶς νὰ γινώσκῃ τις ἀκριβῶς τὸ μέρος τῆς ταφῆς αὐτοῦ· ὁ λαὸς μαθὼν τὸν θάνατον τοῦ Μωϋσέως ἐκλαυσε καὶ ἐπένθησεν αὐτὸν ἐπὶ τριάκοντα ἡμέρας (Δευτερ. 34)

§ 54. Ἡ Σκηρὴ τοῦ Μαρτυρίου.

Ἐν ᾧ ἔτι οἱ Ἰσραηλῖται ἦσαν ἐν ταῖς ὑπωρεΐαις τοῦ ὄρους Σινᾶ, ὁ Θεὸς ἐκτὸς τοῦ νόμου τοῦ ἠθικοῦ ἔδωκε τῷ Μωϋσεὶ καὶ δι' αὐτοῦ τῷ ἐκλεκτῷ λαῷ καὶ νόμον τελε-

τουργικὸν, καταδεικνύοντα τὸν τρόπον, καθ' ὃν ἔπρεπε νὰ λατρεύῃ τὸν Θεὸν αὐτοῦ, τὸν ποιήσαντα τὰς αὐτὰς θαυμασίας οὕτω διὰ τοῦ νόμου τούτου ἡ λατρεία τῶν Ἰουδαίων, ἥτις ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν Πατριαρχῶν ἦν ἀπλουσία, καθορίζεται καὶ λαμβάνει τὴν ἀνάλογον αὐτῆς πρὸς τὴν ἰδέαν τοῦ Θεοῦ μορφήν. Ὁ περὶ θείας λατρείας νόμος τοῦ Θεοῦ ὥριζε τὸν τόπον, ἐνθα πρέπει νὰ γείνηται ἡ λατρεία, τὰ πρόσωπα, τὰ τελούντα αὐτήν, τοὺς καιροὺς καθ' οὓς ἔπρεπε νὰ τελῇται καὶ τελευταῖον διαφόρους τελετάς, τὰς καθιερωθείσας πρὸς τὴν θείαν λατρείαν. Περὶ τούτων ἀνάγκη νὰ ὁμιλήσωμεν καὶ ἡμεῖς ἐνταῦθα.

Ὁ τόπος τῆς κοινῆς λατρείας τῶν Ἰσραηλιτῶν ἔπρεπε νὰ ᾔῃ κατὰ διαταγὴν τοῦ Θεοῦ ἡ Σκηνὴ τοῦ Μαρτυρίου, τὴν ὁποίαν δυνάμεθα νὰ παραβάλλωμεν πρὸς μέγα βασιλικὸν ἀνάκτορον ἐν ᾧ ὁ Θεὸς ὡς Δεσπότης ὕψιστος ἀπεκάλυπτε τῷ λαῷ τὴν δόξαν αὐτοῦ (Ἐξόδ. 25, 8). Ἡ σκηνὴ αὕτη μεθ' ὅλων τῶν ἐν αὐτῇ ἀναγκαιούντων σκευῶν κατεσκευάσθη ἐκ προαιρετικῶν συνεισφορῶν τοῦ λαοῦ, ὑπὸ τῶν ἀρχιτεκτόνων Βεσελεὺλ καὶ Ἐλιαβ, οὓς ὁ Θεὸς ἐκάλεσε πρὸς τοῦτο καὶ ἐξώπλισε διὰ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ κατεσκευάσθη δὲ κατὰ τὸ πρότυπον, τὸ ὁποῖον ἔδωκεν ὁ Θεὸς τῷ Μωϋσεῖ ἐπὶ τοῦ Σινᾶ (Ἐξόδ. 25, 9. καὶ κεφ. 40) ἀφ' οὗ εἰργάσθησαν ἐπὶ ἓν σχεδὸν ἔτος. Τέλος κατὰ τὴν πρώτην τοῦ πρώτου μηνὸς τοῦ δευτέρου ἔτους τῆς Ἐξόδου ἀπετελειώθη ἡ Σκηνὴ τοῦ Μαρτυρίου, ἐκάλυψε δὲ αὐτήν ἡ νεφέλη καὶ ἡ δόξα τοῦ Κυρίου (κεφ. 40, 1).

Ἡ Σκηνὴ τοῦ Μαρτυρίου, ἐπειδὴ ἐν πρώτοις ἦν προσωρισμένη διὰ τὸν χρόνον τῆς ὁδοπορίας, ἦν φορητὴ καὶ

συνίστατο ἐξ ἀσήτητων ξύλων ἀκακίας. Ἡ ὅλη αὐτῆς περιοχή ἦν 30 πήχεων τὸ μῆκος καὶ 10 τὸ πλάτος καὶ ὕψος, ἐστηρίζετο δὲ ἐπὶ ἰκριώματος ἐκ ξύλων ἀκακίας ἐπικεχρυσωμένων, συνδεδεμένων διὰ δακτυλίων καὶ στηριζομένων ἐπὶ ἀργυρῶν βάσεων (Ἐξέδ. 26, 25—). Ἡ Σκηνὴ ἐκαλύπτετο ὑπὸ τετραπλῆς στέγης, τῆς πρώτης (ἰσωτάτης) ἐκ βύσσου πεποικιλμένου δι' εἰκόνων Χερουβίμ καὶ κεχρωματισμένου διὰ τεσσάρων χρωμάτων, λευκοῦ, πορφυροῦ, κυανοῦ καὶ κοκκίνου, τῆς δευτέρας ἐκ δερμάτων αἰγείων, τῆς τρίτης ἐκ δερμάτων ὑακινθίνων καὶ τῆς ἐξωτάτης ἐκ δέρματος Ταχὰς (ἴσως κροκοδείλου). Διὰ μεγαλοπρεποῦς καταπετάσματος ἐκ βύσσου μετὰ εἰκόνων Χερουβίμ, διηρεῖτο ἡ σκηνὴ εἰς δύο μέρη, εἰς τὸ ἱερὸν ἢ ἅγιον ἢ σκηνὴν πρώτην (Ἐβρ. 9, 2), καὶ τὸ ἄδυτον ἢ ἅγια ἁγίων ἢ σκηνὴν δευτέραν (Ἐβρ. 9, 7). Τὰ ἅγια τῶν ἁγίων ἦσαν τέλειος κύβος ἐκ 10 πήχεων, ἐν οἷς ὑπῆρχεν ἡ κιβωτὸς τῆς Διαθήκης, ἐπίσης ἐκ ξύλων ἀκακίας κεχρυσωμένων. Ἡ κιβωτὸς εἶχε μῆκος δύο καὶ ἡμίσεος πήχεων, πλάτος δὲ καὶ ὕψος ἕνα καὶ ἡμισυν, καὶ περιεῖχε τὰς πλάκας τοῦ νόμου, τὴν στάμνον τοῦ μάννα καὶ τὴν ράβδον τοῦ Ἀαρὼν τὴν βλαστήσαν· ἐκαλύπτετο δὲ ὑπὸ τινος χρυσοῦ καλύμματος τοῦ ἰλαστήριου, ἐφ' οὗ ὑπῆρχον δύο χρυσᾶ Χερουβίμ ἀναπεπταμέναις ἔχοντα τὰς πτέρυγας καὶ τὰς ὄψεις πρὸς ἀλλήλα ἐστραμμένα. Τὸ ἰλαστήριον ἐθεωρεῖτο ὡς ὁ θρόνος, ἐφ' οὗ ὁ Θεὸς ἐδέχετο τὴν λατρείαν τοῦ περιουσίου λαοῦ καὶ ἀφ' οὗ ἀπεκάλυπτε τὰς βουλὰς αὐτοῦ (Ἐξέδ. 25, 22).

Τὰ ἅγια τῶν ἁγίων ἔκειντο εἰς τὸ ὀπισθεν μέρος τῆς Σκηνῆς, εἰς δὲ τὸ ἔμπροσθεν τὸ ἱερὸν ἢ τὰ ἅγια. Τὸ μέρος τοῦτο εἶχεν 20 πήχεων μῆκος καὶ 10 πλάτος καὶ

ὕψος, ἡ εἰσόδος τοῦ ὁποίου ἦν πρὸς ἀνατολὰς, καλυπτομένη ὑπὸ πολυτίμου καταπετάσματος. Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἱεροῦ ἔκειτο τὸ θουσιαστήριον τοῦ θυμιάματος ἐκ ξύλων ἀκακίας κεχρυσωμένων (Ἐξόδ. 30, 1) ἐκατέρωθεν δὲ πρὸς βορρᾶν μὲν ἡ τρίτευα τῆς προθέσεως ἐπίσης ἐκ ξύλων ἀκακίας κεχρυσωμένων, στηριζομένη ἐπὶ τεσσάρων βάσεων καὶ ὑπὸ χρυσῆς ταινίας καὶ στεφάνης περιβεβλημένη, καὶ ἔχουσα ἐπ' αὐτῆς τοὺς 12 ἄρτους τῆς προθέσεως, τοὺς καθ' ἕκαστον σάββατον ἀνανευομένους (Ἐξόδ. 25, 23 Λευιτ. 24, 6. Ἀριθ. 4, 7), πρὸς μεσημβρίαν δὲ ἡ μετ' ἀνθέων κεκοσμημένη χρυσῇ λυχνία ἡ ἐτάφωτος (Ἐξόδ. 25, 31), ἣτις ἐπὶ τῶν ἐξ βραχιόνων καὶ τοῦ καθέτου κίονος, στηριζομένου ἐπὶ τινος βάσεως εἶχεν ἐπτὰ λυχνοὺς καίοντας δι' ὅλης τῆς νυκτός. Ἡ ὅλη Σκηνὴ τοῦ Μαρτυρίου περιεστοιχίετο ὑπὸ μεγάλης αὐλῆς 100 πήχεων τὸ μῆκος καὶ 50 τὸ πλάτος· αὕτη ἐκαλύπτετο ὑπὸ λευκῶν καταπετασμάτων ἐκ βύσσου 5 πήχεων τὸ ὕψος στηριζομένων ἐπὶ 60 στύλων, συνδεδεμένων διὰ δακτυλίων καὶ εἶχε τὴν εἰσόδον αὐτῆς πρὸς ἀνατολὰς 20 πήχεων τὸ πλάτος, καλυπτομένην δὲ ὑπὸ καταπετάσματος. Ἐν τῇ αὐλῇ περιέχοντο πρῶτον τὸ μέγα θουσιαστήριον τῶν ὀλοκαυτωμάτων ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν περιβεβλημένον ὑπὸ χαλκοῦ καὶ πλήρες χώματος, 5 πήχεων τὸ μῆκος καὶ πλάτος καὶ 3 τὸ ὕψος καὶ ἔχον εἰς τὰς γωνίας 4 κέρατα· ἐπ' αὐτοῦ διετηρεῖτο πῦρ ἄσβεστον (Ἐξόδ. 27, 1—) καὶ δεύτερον ὁ χαλκοῦς λουτήρ ἐπὶ χαλκῆς βάσεως ἐδράζομενος καὶ χρησιμεύων εἰς τὴν πρὸ τῶν τελετῶν λουσίν τῶν ποδῶν καὶ χειρῶν τῶν ἱερέων (Ἐξόδ. 30, 17).

§ 55. *Ίερατεῖον. Λευῖται.*

Ἀφοῦ καθωρίσθησαν τὰ κατὰ τὴν θείαν λατρείαν, ἔπρεπε νὰ ὁρισθῶσι καὶ διάφορα πρόσωπα τελούντα αὐτήν. Τὰ πρόσωπα ταῦτα κατὰ διαταγὴν τοῦ Θεοῦ ἔπρεπε νὰ ἐκλέγωνται ἐκ μόνης τῆς φυλῆς Λευί, καθιερούμενα πρὸς τοῦτο δι' ἰδιαιτέρας τελετῆς· διότι ὅπως ἐξ ὅλων τῶν ἐθνῶν τῆς γῆς ἐξελέγη ὁ Ἰσραὴλ ὡς ἐκλεκτὸς λαὸς τοῦ Θεοῦ, οὕτω καὶ ἐκ τῶν δώδεκα φυλῶν τοῦ Ἰσραὴλ ἐξελέγη ἡ φυλὴ τοῦ Λευί, ὡς ὁ ἱερός μεσίτης μεταξὺ τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ Θεοῦ (Ἐξόδ. 28, 1· Ἀριθ. 16, 9, 10). Προορισμὸς καὶ ἔργον τῆς φυλῆς ταύτης ἦν, νὰ τηρῇ τὸν νόμον καὶ τὰς ἀποκαλύψεις τοῦ Θεοῦ, νὰ γνωστοποιῇ αὐτὰς τῷ λαῷ, νὰ ἀποφασίζῃ περὶ αὐτοῦ δικαστικῶς καὶ πρὸ παντὸς νὰ ἀντιπροσωπεύῃ τὸν λαὸν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ ἱερῇ.

Ἀλλὰ διὰ τὴν λειτουργίαν ταύτην ἦν μὲν προωρισμένη ἅπασα ἡ φυλὴ Λευί, οὐχὶ ὅμως κατὰ τὸ αὐτὸ μέτρον· ἡ ὅλη φυλὴ διηρεῖτο εἰς τρεῖς βαθμοὺς ἀγιότητος, ἀνταποκρινομένους πρὸς τὰ τρία μέρη τῆς σκηνῆς τοῦ Μαρτυρίου, εἰς τοὺς ἱερεῖς καὶ τὸν ἀρχιερεᾶ, ἐκλεγομένους ἐκ τῆς οἰκογενείας *Καὰθ* καὶ μάλιστα τοῦ οἴκου Ἀαρῶν καὶ τοὺς κυρίως *Λευῖτας*, οἵτινες παρλαμβάνοντο ἐκ τῶν οἰκῶν *Γεδσών*, *Καὰθ* καὶ *Μεραρί* ὑπηρετοῦν τῷ ναῷ καὶ τοῖς ἱερεῦσιν (Ἀριθ. 3, 17). Ἔργον τῶν Λευϊτῶν καθόλου ἦν τὸ βοηθεῖν τοῖς ἱερεῦσι κατὰ τὰς τελετὰς χωρὶς ὅμως νὰ ἐγγίζωσι τὸ θυσιαστήριον καὶ τὰ σκεύη (Ἀριθ. 18, 6), ἐν δὲ τῇ ὁδοιπορίᾳ ἔπρεπε νὰ φέρωσι τὴν σκηνήν, περὶ τὴν ὅποιαν ἐστρατοπέδευον, καὶ μάλιστα ἐκάστη οἰκογένεια εἶχε τὸ ἰδιαίτον καὶ ὠρισμένον αὐτῇ ἔργον. Κατὰ τὴν

χειροτονίαν αὐτῶν οἱ Λευῖται ἐρραντίζοντο διὰ τοῦ ὕδατος τοῦ ἀγνισμοῦ, ἐξυρίζοντο καὶ ἐπλυνον τὰ ἱμάτια αὐτῶν, εἴτα δὲ προσέφερον θυσίαν δύο μόσχων, τὸν μὲν περὶ ἁμαρτίας καὶ τὸν ἕτερον ὀλοκαύτωμα· ὁ Ἰσραὴλ ἐπατίθει τότε τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἐπ' αὐτῶν καὶ οὗτοι ἐπὶ τῶν θυμάτων, καὶ ἀκολούθως ἀπεδίδοντο τῷ Κυρίῳ ἀπόδομα, δηλαδὴ περιεφέροντο περὶ τὴν σκηνὴν καὶ οὕτως ἡγιαζόντο (Ἀριθ. 8, 5). Τὰ ἔτη τῆς ὑπηρεσίας αὐτῶν ἦσαν ἀπὸ τοῦ 25 ἕως 30—τοῦ 50 (Ἀριθ. 8, 23—26· 4, 3· 23—30). Ἡ στολὴ αὐτῶν δὲν προσδιωρίζετο ὑπὸ τοῦ νόμου, αἱ δὲ πρόσδοι συνίσταντο εἰς τὰς δεκάτας (Λευίτ. 17, 30· Ἀριθ. 18, 21) τῶν ὁποίων αὐθις τὸ δέκατον προσέφερον εἰς τοὺς ἱερεῖς. Ἰδιαιτέρον κληρὸν ἐν τῇ χώρᾳ τῆς Παλαιστίνης, ὡς αἱ λοιπαὶ φυλαὶ δὲν εἶχον οἱ Λευῖται, ἀλλὰ πρὸς κατοικίαν αὐτῶν εἶχον 48 πόλεις ἐγκατεσπαρμέναις ἐν ἀπάσῃ τῇ ἀγίᾳ γῇ (Ἀριθ. 35).

§ 56. Ἱερεῖς καὶ Ἀρχιερεῖς.

Οἱ ἱερεῖς ἔπρεπε νὰ ὦσι γνήσιοι ἀπόγονοι τοῦ Ἀαρών, ἄμωμοι καὶ κατὰ τὴν διαγωγὴν ἀνεπίληπτοι. Ἐν γένει παρ' αὐτῶν ἀπητεῖτο ἀκεραιότης τῶν μελῶν τοῦ σώματος (Λευίτ. 21, 17) ἀγνότης ἡθῶν (21, 27), ἀποχὴ ἀπὸ τῆς διὰ νεκρῶν σωμάτων μιάνσεως (21, 1—) ὡς καὶ ἀπὸ τοῦ σφοδροῦ πένθους καὶ τῶν μεθυστικῶν ποτῶν (10, 6). Ἡ χειροτονία αὐτῶν ἦν μεγαλοπρεπεστέρα καὶ πομπωδεστέρα τῆς τῶν Λευιτῶν. Προσῆγοντο δηλ. πρὸ τῆς σκηνῆς τοῦ Μαρτυρίου, ἐλούοντο ὕδατι, ἐνεδύνοντο τὴν στολὴν αὐτῶν, προσέφερον θυσίας δύο μόσχων καὶ κριῶν, ἐχρίοντο διὰ τοῦ αἵματος αὐτῶν τὰ δεξιὰ ὦτα, οἱ πόδες καὶ αἱ χεῖρες, ἐρραντίζοντο δι' ἡγιασμένου ἐλαίου καὶ διέ-

μενον ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας ἐν τῇ αὐλῇ τῆς Σκηνῆς (Ἐξόδου 29. Λευϊτ. 4 καὶ 8). Ἐνῷ περὶ ἰδιαιτέρας στολῆς τῶν Λευϊτῶν γινώσκουμεν ἐκ μεταγενεστέρων πληροφοριῶν μόνον, ὅτι ἔφερον λινοῦν χιτῶνα, περὶ τῶν ἱερέων ἀναφέρει ἡ θεία Γραφή, ὅτι ἔφερον τὴν ἀναξυρίδα καλύπτουσαν αὐτοὺς ἀπὸ τῆς ὁσφύος μέχρι τῶν μηρῶν (Ἐξόδ. 28, 42. 29, 28) καὶ κατεσκευασμένην ἐκ βύσσου, εἴτα χιτῶνα, ἐπίσης ἐκ βύσσου στενὰς ἔχοντα χειρὶδας καὶ μέχρι γονάτων ἐξικνούμενον (Ἐξόδ. 28, 4), τρίτον τὴν ζώην πορφυρᾶν καὶ πεποικιλμένην καὶ τελευταῖον τὴν κίδαριν ἢ μικρὰν μίτραν· ἐμβάδας φαίνεται δὲν μετεχειρίζοντο, ἐπειδὴ ἐν τῷ ἱερῷ διετέλουν ἀνυπόδητοι. Ἔργα τῶν ἱερέων ἦσαν τὸ προσφέρειν θυσίας ὡς σύμβολον τῆς μετὰ τοῦ Θεοῦ καταλλαγῆς, τὸ θυμῶν ὡς σύμβολον δεήσεως, τὸ εὐλογεῖν τὸν λαὸν διὰ τῶν λέξεων: εὐλογῆσαι σε Κύριος καὶ φυλάξαι σε· ἐπιφάναι Κύριος τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐπὶ σὲ καὶ ἐλεῆσαι σε· ἐτάζει Κύριος τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐπὶ σὲ καὶ δόξῃ σοι εἰρήνην (Ἀριθ. 6, 23), τὸ ἀνάπτειν καθ' ἑκάστην ἑσπέραν τὴν λυχνίαν, ἀλλάσσειν καθ' ἑκάστον σάββατον τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως, σαλπίζειν διὰ σαλπίγγων πρὸς πρόσκλησιν τοῦ λαοῦ, καθαίρειν κατὰ τὰ νενομισμένα ἔθιμα τὴν λέπραν καὶ τὰς λοιπὰς ἀκαθαρσίας καὶ ἐρμηνεύειν τὸν νόμον καὶ διδάσκειν τὸν λαὸν (Λευϊτ. 10, 11· 13· 15. Δευτερ. 17, 8· 21, 5). Ὡς προσόδους δ' αὐτῶν εἶχον συνήθως οἱ ἱερεῖς τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως, τὰ λείψανα τῶν θυσιῶν, τὰς ἀπαρχὰς καὶ ἄλλα· εἶχον δὲ ἐπὶ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ 13 πόλεις ὑπὸ τὴν κατοχὴν αὐτῶν (Ἰησ. Ναυῆ 21, 4).

Ὁ τελευταῖος βαθμὶς τῆς Ἱερωσύνης ἦν ὁ τοῦ Ἀρχιερέως, ἀπλῶς οὕτω λεγομένου ἡμετὰ τοῦ ἐπιθέτου μέγας

καὶ ἄκρος· καὶ οὗτος ἔπρεπε νὰ κατὰγῃται ἐκ τῆς οἰκογενείας Ἀαρών, ἀλλ' ἐκ τῆς γραμμῆς Ἑλιέζερ (Αριθ. 20, 28). Ὁ χαρακτήρ καὶ τὰ καθήκοντα τοῦ Ἀρχιερέως συμφώνουν μὲν πρὸς τὰ τῶν ἱερέων, οὗτος ὅμως εἶχε καὶ ἄλλα τινὰ ἀνταποκρινόμενα πρὸς τὸ ὕψος τοῦ ἀξιώματος αὐτοῦ. Οὕτω π. χ. οὗτος δὲν ἠδύνατο νὰ νυμφευθῇ χήραν, δὲν ἔπρεπε νὰ ἀποκαλύπτῃ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἢ νὰ διαρρηγνύῃ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ πρὸς ἐνδειξιν πένθους καὶ νὰ θρηνῇ ἐπὶ τῷ θανάτῳ καὶ αὐτῶν τῶν ἐγγυτάτω συγγενῶν. Ἡ χειροτονία τοῦ ἀρχιερέως εἰς τὸ ἀξίωμα αὐτοῦ διεκρίνετο διὰ τῆς ἀφθόνου ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ἐκχύσεως μύρου, κατασκευασθέντος ὑπὸ τοῦ Μωϋσέως καὶ διατηρουμένου ἐν τῇ σκηνῇ.

Ὁ Ἀρχιερεὺς ἐκτὸς τῆς στολῆς τῶν ἱερέων εἶχε καὶ τὴν ἐξῆς, διακρίνουσαν αὐτὸν ἐκείνων· α') ποδήρη δηλ. χιτῶνα χρώματος βαθέος πορφυροῦ, ἄνευ χειρίδων, σχιστὸν καὶ ἔχοντα πρὸς τὰ κάτω προσετραμμένους θυσάνους ἐν σχήματι ῥοδίων καὶ κώδωνας χρυσοῦς· β') ἐπωμίδα ἢ ἐφώδ, συνισταμένην ἐκ δύο τεμαχίων ἐμπροσθεν καὶ ὀπισθεν αὐτοῦ κρεμασμένων καὶ συγκρατούμενων διὰ πορπῶν· γ') ἐπὶ τοῦ ἐφώδ ὑπῆρχε τὸ λογέιον, τετράγωνον ἔχον σχῆμα καὶ περιέχον δωδεκα πολυτίμους λίθους μετὰ τῶν ὀνομάτων τῶν φυλῶν Ἰσραὴλ καὶ τῶν μυστηριωδῶν λέξεων Οὐρίμι καὶ Θουιμίμι (= δῆλωσις καὶ ἀλήθεια), καὶ τελευταῖον πύλον ἢ μίτραν ὅμοιον τῇ τῶν ἱερέων, διακρινομένην μόνον κατὰ τοῦτο ὅτι πρὸ αὐτῆς ὑπῆρχε χρυσοῦν ἔλασμα διήκον ἀπὸ τοῦ ἐνὸς κροτάφου μέχρι τοῦ ἐτέρου καὶ φέρον τὴν ἐπιγραφὴν ἀγίασμα Κυρίου.

Ἐν τῇ στολῇ ταύτῃ ὁ Ἀρχιερεὺς ἐξεπροσώπει ἅπαν τὸ ἱερατεῖον, ἐπὶ δὲ τοῦ στήθους καὶ τῶν ὤμων φέρων τὰ

ὀνόματα τῶν δώδεκα φυλῶν τοῦ Ἰσραὴλ ἀντεπροσώπουν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ σύμπαντα τὸν λαόν. Ἴσως ὁ Ἀρχιερεὺς ἐτέλει καὶ τὰ ἔργα τῶν ἱερέων ἰδίως κατὰ τὸ σάββατον καὶ τὰς ἑορτάς· ἰδιαίτερον ὁμῶς αὐτοῦ ἔργον ἦν νὰ εἰσέρχεται ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων καὶ νὰ τελῇ τὸν ἐξίλασμον κατὰ τὴν ὁμώνυμον ἑορτήν, νὰ ἐρωτᾷ τὸν Θεὸν περὶ διαφόρων ἀντικειμένων καὶ νὰ ᾗ ὁ πρῶτος δικαστὴς τοῦ Ἰσραὴλ· ὅφ' ὅλας ταύτας τὰς ὁφείας ὁ Ἀρχιερεὺς ἐξεικόνιζε τελείως τὸν Ἰησοῦν Χριστόν.

§ 57. *Περὶ ἱερῶν τελετῶν καὶ θυσιῶν ἐν γένει.*

Ἐκτὸς τῆς τελετῆς τῆς *Περιτομῆς*, τὴν ὁποίαν καὶ ὁ Μωϋσῆς ἐπεκύρωσε διὰ νέας ἐντολῆς (Λευϊτ. 12, 3) καὶ ἡ ὁποία ἐπιβάλλομένη εἰς πάντας τοὺς Ἰσραηλίτας καὶ τοὺς θέλοντας νὰ μετέχωσι τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα ξένους (Ἐξόδ. 12, 44· 48) ἐγένετο κατὰ τὴν ὁγδόην ἀπὸ τῆς γεννήσεως ἡμέραν ὑπὸ τοῦ πατρὸς διὰ σιδηρᾶς ἢ πετρίνης μαχαίρας (Ἐξόδ. 4, 25), ἐν τῇ ἐποχῇ ταύτῃ ἀπαντῶσι καὶ ἕτεραι τελεταί, ὡς δῶρα, εὐχαί, ῥηστειαι, προσευχαί καὶ θυσίαι. Αἱ θυσίαι, αἵτινες ἀναφερόμεναι ἦδη ἐν ταῖς πρώταις τελείαις τῆς Ἀγ. Γραφῆς καὶ ἐξικνούμεναι μέχρι τῆς ἐποχῆς, ἐν ᾗ εὐρισκόμεθα, ἐξηρτῶντο κυρίως ἐκ τῆς προαιρέσεως τῶν προσφερόντων προσώπων, πρῶτον διὰ τοῦ Μωϋσέως καθωρίσθησαν ἀκριβέστερον. Αἱ θυσίαι, τῶν ὁποίων ἡ σημασία ἐκπράττεται ἐν ταῖς ἐξῆς λέξεσι τοῦ Λευϊτικοῦ (17, 11): ἡ ψυχὴ πάσης σαρκὸς αἷμα αὐτῆς ἐστί. καὶ ἐγὼ δέδωκα αὐτὸ ὑμῖν ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου ἐξιλάσκεσθαι περὶ τῶν ψυχῶν ὑμῶν· τὸ γὰρ αἷμα αὐτῶν ἀντὶ ψυχῆς ἐξιλάσεται, σκοπὸν εἶχον κυρίως τὸν ψυχικὸν ἐξίλασμον, καὶ κατὰ τὸ προσφερόμενον

μὲν ἀντικείμενον θεωρούμεναι διηροῦντο εἰς αἱμακτὰς ἢ ἐναίμους καὶ ἀναϊμάκτους ἢ ἀναίμους, κατὰ δὲ τὸν προτιθέμενον σκοπὸν α') εἰς ὀλοκαυτώματα δηλ: εἰς ταιαύτας, αἵτινες ἐκφράζουσι τὴν μετὰ τοῦ Θεοῦ μὴ διαταραχθεῖσαν κοινωνίαν τῶν προσφερόντων, β') εἰς ἱλαστηρίους, ἐκφράζουσας τὴν μετὰ τοῦ Θεοῦ διαταραχθεῖσαν κοινωνίαν καὶ διαιρουμένας εἰς περὶ ἁμαρτίας καὶ πλημμελείας καὶ γ') εἰς χαριστηρίους ἐκφράζουσας τὴν μετὰ τοῦ Θεοῦ ἀνακτηθεῖσαν κοινωνίαν.

§ 58. Αἱμακταὶ θυσίαι.

Ἡ ἀρχαιοτάτη, συνηθεστάτη καὶ μεγαλοπρεπεστάτη αἱμακτὴ θυσία τῶν Ἰσραηλιτῶν ἦν τὸ ὀλοκαύτωμα ἢ ὀλοκάρισμα, πρὸς ἔνδειξιν τῆς πρὸς τὸν Ἰεχωβά πίστεως καὶ ἀφοσιώσεως. Τὰ πρὸς τὴν θυσίαν ταύτην ἐν χρήσει ζῶα ἦσαν μόσχος, κριὸς, ἔριφος, περιστερὰ καὶ τρυγόνες ἀναλόγως τῆς παρουσίας τοῦ προσφέροντος. Τὸ προσφερόμενον ἱερεῖον ἔπρεπε νὰ ᾖ ἀρτιμελὲς καὶ οὐχὶ νεώτερον τῶν ὀκτῶ ἡμερῶν, συνήθως ἐνιαύσιον (Λεῖτ. 22, 27. 9, 3). Ἐπὶ τοῦ θύματος ὁ προσφέρων ἐπετίθει τὰς χεῖρας, ἐδηλοῦτο δὲ ἐντεῦθεν ἡ ἐπ' αὐτοῦ ἐπίθεσις τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ· εἴτα ἐσφαγιάζετο πρὸς τὸ βόρειον μέρος τοῦ θυσιαστηρίου, τὸ δ' αἷμα αὐτοῦ λαμβάνων ὁ ἱερεὺς ἐρράντιζε τὸ θυσιαστήριον. Μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῆς δορᾶς, ἀνηκούσης τῷ ἱερεῖ, τὸ σφάγιον κατετέμενετο, ἐπλύνοντο τὰ ἐντόσθια καὶ οἱ πόδες, ἤρτυετο ἅλατι καὶ ἐτίθετο ὀλόκληρον ἐπὶ τοῦ πυρός. Ἡ ἐπὶ τῶν πτηνῶν τελετὴ ἦν ἀπλουστερά. Ὁ ἱερεὺς προσφέρων αὐτὰ ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου, ἐσφαζε διὰ τῶν ὀνύχων, ἔχεε τὸ αἷμα πρὸς τὴν βάσιν τοῦ θυσιαστηρίου, τὰ δὲ πτερὰ καὶ τὸν πρόβολον ἔρριπτεν ἐπὶ τῆς

σωροῦ τῆς στάκτης, ἀκολουθῶς ἔσχιζε τὰς πτέρυγας ἦρ-
τυεν αὐτὸ ἄλατι καὶ ἐτίθει ἐπὶ τοῦ πυρός. Ἡ θυσία τῶν
ὀλοκαυτωμάτων συνωδεύετο πολλάκις καὶ ὑπὸ ἄλλων θυ-
σιῶν, τῶν ὁποίων διεκρίνετο, τὸ μὲν ὅτι τὸ σφαγιαζόμενον
ζῶον ἔπρεπε νὰ ἦ ἄρσεν (Λευϊτ. 1, 3. 10) τὸ δὲ ὅτι ὀλό-
κληρον κατεκαίετο (1, 6—9). Μετὰ τῆς θυσίας ταύτης
συνεδέετο συνήθως καὶ θυσία σεμιδάλειος καὶ σπονδὴ ὀλ-
νου (Ἀριθ. 15, 3—), προσέφερον δ' αὐτὴν ἐκτὸς τῶν Ἰσ-
ραηλιτῶν, πολλάκις καὶ ἐθνικοί.

Εἰς τὰς αἵμακτάς θυσίας μετὰ τὰ ὀλοκαυτώματα
ἀνῆκον αἱ ἱλαστικαί, διακρινόμεναι εἰς τὰς περὶ ἁμαρ-
τίας καὶ πλημμελείας. Αἱ θυσίαι αὗται ἐσκόπουν τὴν
ἐξιλέωσιν καὶ τὴν καταλλαγὴν μετὰ τοῦ Θεοῦ καὶ διε-
κρίνοντο εἰς τὰς δύο ταύτας κατηγορίας ὑπ' αὐτοῦ τοῦ
νόμου (Λευϊτ. 4, 6. 17. Ἀριθ. 15, 22. Λευϊτ. 5, 1 —
25. 7, 1—10 Ἀριθ. 5, 6). Καὶ αἱ μὲν περὶ ἁμαρτίας
διεκρίνοντο πρῶτον εἰς μεζονας ἢ δημοσίας (Λευϊτ. 4,
3—21. 17, 15) προσφερομένας δι' ἁμαρτίας ἀκουσίας·
ἡ θυσία αὕτη προσφερομένη ὑπὸ τοῦ ἀρχιερέως ἢ ὅλης τῆς
συναγωγῆς συνίστατο εἰς μόσχον, ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ
ὁποίου ἔρραντιζετο διὰ τοῦ δακτύλου ἐπτάκις τὸ ἱερὸν τῆς
Σκηνῆς πρὸς τὸ καταπέτασμα, εἶτα τὰ κέρατα τοῦ θυ-
σιαστήριου τοῦ θυμιάματος καὶ τὸ ἐπὶ τῆς κιβωτοῦ ἱλα-
στήριον (Λευϊτ. 4, 6. 17. 16, 14) ἐνῶ τὸ λοιπὸν αἷμα
ἐξεχέετο παρὰ τὸ θυσιαστήριον τῶν ὀλοκαυτωμάτων. Ἐκ
τῶν μελῶν τοῦ θύματος τὸ μὲν στέαρ καὶ τὰ παχέα αὐ-
τοῦ μέρη κατεκαίοντο ἐπὶ τοῦ θυσιαστήριου, τὰ δὲ λοιπὰ
ἐκτὸς τῆς παρεμβολῆς· καὶ δεύτερον εἰς μικροτέρας ἢ
ιδιωτικάς συνισταμένας ἐκ χιμάρου ἢ προβάτου, ἐτι δὲ
καὶ ἐκ ζεύγους τρυγόνων ἢ νεοσσῶν περιστερῶν· τὸ αἷμα

τῶν θυμάτων τούτων ἔρραντίζετο ἐπὶ τῶν κεράτων τοῦ θυσιαστηρίου τῶν ὀλοκαυτωμάτων, τὰ δὲ ἐκ τῆς θυσίας ἐναπολειπόμενα κατησθόντο ὑπὸ τῶν ἱερέων. Αἱ δὲ περὶ πλημμελείας ἦσαν κυρίως ἰδιωτικαί, καὶ ἐγίνοντο ἐπὶ ἀμαρτήμασιν ἂν οὐχὶ ἄξις θανάτου, ἀλλὰ τοῦλάχιστον ἀπαιτοῦσιν ἱκανοποίησιν. Ἡ θυσία αὕτη ἐγίνετο συνήθως ἐκ κριοῦ, τὸ αἷμα τοῦ ὁποῦ ἔρραντίζετο ἐπὶ τῶν τοίχων τοῦ θυσιαστηρίου τῶν ὀλοκαυτωμάτων.

Τέλος ἐν ταῖς αἱμακταῖς θυσίαις κατατάσσονται αἱ χαριστήριοι ἢ θυσῖαι σωτηρίου καὶ αἰρέσεως λεγόμεναι καὶ γινόμεναι ἢ πρὸς εὐχαριστίαν ἢ διὰ τινὰ εὐχὴν ἢ ἐκουσίως. Τὰ θυσιαζόμενα ζῶα ἔπρεπε νὰ ὦσι βοῦς ἢ μόσχος ἢ αἶξ, ἄρσεν ἢ θῆλυ. Ἐκ τῶν διαφόρων μερῶν τοῦ θύματος, τὸ μὲν ἐπὶ τῆς κοιλίας καὶ τὸ περὶ αὐτὴν στέαρ, οἱ δύο νεφροὶ καὶ ὁ λοβὸς τοῦ ἥπατος κατεκαίοντο, τὰ δὲ λοιπὰ ἀνῆκον τοῖς ἱερεῦσιν. Τὸ πλεῖστον μέρος κατεβρώσκειτο κατὰ τὴν αὐτὴν τῆς θυσίας ἡμέραν ἢ τὴν ἐπομένην.

§ 59. Ἀναίμακτοι θυσῖαι.

Αἱ ἀναίμακτοι τῶν Ἰουδαίων θυσῖαι συνίσταντο τὸ μὲν ἐκ δώρων, τὸ δὲ ἐκ σποιδῶν. Τὰ δῶρα ἢ ἦσαν ἀνεξάρτητα τῶν θυσιῶν ἢ συνεδέοντο μετὰ τῶν χαριστηρίων καὶ ὀλοκαυτωμάτων καὶ συνίσταντο ἐκ σεμιδάλεως ἢ ἀπλῆς μετὰ ἐλαίου, λίβανωτοῦ καὶ ἄλατος, ἢ παρσκευασμένης εἰς ἄζυμα συμπεφυρμένα ἐν ἐλαίῳ καὶ ὀπτὰ ἐν τῇ καμίνῳ ἢ τῷ τηγάνῳ καὶ τῇ ἐσχάρᾳ. Ἐν τῇ πρώτῃ περιστάσει μέρος τῆς σεμιδάλεως κατεκαίετο μετὰ τοῦ ἐλαίου καὶ λίβανωτοῦ καὶ τὸ λοιπὸν ἐλάμβανον οἱ ἱερεῖς, ἐν τῇ δευτέρᾳ ἅπαντα τὰ ὀπτὰ ἀνῆκον τοῖς ἱε-

ρεῦσιν. Αἱ σπονδαὶ προσεφέροντο συνήθως μετὰ τῶν δώρων τῶν ἐν τοῖς ὀλοκαυτώμασι καὶ ταῖς χαριστηρίοις θυσίαις καὶ συνίσταντο ἐξ οἴνου, γεομένου περὶ τὸ θυσιαστήριον (Ἀριθ. 15, 5. 28, 7—). Ἐκτὸς τοῦ λιθανωτοῦ τοῦ ἐν τοῖς δώροις ἐν χρήσει (Λευϊτ. 2, 1. 15) ὑπῆρχε καὶ καθημερινή θυσία λιθανωτοῦ συνισταμένου ἐκ μίγματος πολυτίμου (Ἐξόδ. 30, 34. 7)· κατὰ δὲ τὴν ἡμέραν τοῦ ἐξίλασμοῦ προσεφέρετο εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων θυμίαμα ἐκ λεπτῆς συνθέσεως (Λευϊτ. 16, 12).

§ 60. Ἑτέρα δώρα τῶν Ἰσραηλιτῶν.

Ἐκτὸς τῶν θυσιῶν καὶ τῶν προηγούμενων δώρων, οἱ Ἰσραηλῖται εὐγνωμοσύνη φερόμενοι πρὸς τὸν Θεόν, ὅστις ἀπήλλαξεν αὐτοὺς τῆς αἰγυπτιακῆς δουλείας καὶ ἔχαρισατο αὐτοῖς τὴν μέλι καὶ γάλα ρέουσιν γῆν (Δευτερ. 26, 5), ὥφειλον νὰ προσφέρωσιν αὐτῷ μέρος τῶν ἀπαρχῶν τῶν προϊόντων τῆς χώρας αὐτῶν ἐν φυσικῇ ἢ τεχνιτῇ καταστάσει πρὶν ἢ ποιήσωνται χρῆσιν αὐτῶν. Αἱ ἀπαρχαὶ αὗται ἢ πρωτογεννήματα λεγόμεναι δὲν ἐθυσιάζοντο ἀλλ' ἐλαμβάνοντο ὑπὸ τῶν ἱερέων (Ἐξόδ. 23, 19. Ἀριθ. 18, 12. 26, 2. Δευτερ. 18, 4). Ἐκτὸς τῶν ἀπαρχῶν οἱ Ἰσραηλῖται κατὰ τὴν ἀρχαίαν συνήθειαν (Γεν. 14, 20. 28, 22) ὥφειλον ἐξ ὧν τῶν προϊόντων τῆς χώρας, τῶν καρπῶν τῶν ἀγρῶν καὶ τῶν κήπων ὡς καὶ τῶν ποιμνίων νὰ προσφέρωσι τοῖς Λευίταις τὸ δέκατον (Ἀριθ. 18, 21. 24. Λευϊτ. 27, 30), οἵτινες πάλιν τὸ δέκατον τῶν ἀποφερομένων προσέφερον τοῖς ἱερεῦσιν (Ἀριθ. 18, 26—29). Ἐκτὸς τῆς δεκάτης ταύτης ὑπῆρχε καὶ ἑτέρα· οἱ Ἰσραηλῖται δηλ. μετὰ τὸ εἰς τοὺς Λευίτας διδόμενον δέκατον, ἀπεχώριζον ἐκ τῶν ἐναπολειπομένων καὶ

ἕτερον δέκατον, προωρισμένον εἰς κοινὴν εὐωχίαν (Δευτερ. 12, 11—12).

Πρὸς τούτοις ἱερὰ τῷ Θεῷ δὲν ἦσαν μόνον αἱ ἀπαρχαὶ τῶν καρπῶν τῆς γῆς, ἀλλὰ καὶ τὰ ἄρρενα πρωτοτόκια, ὅπερ καθωρίσθη συνεπεία τῆς κατὰ τῶν Αἰγυπτίων τελευταίας πληγῆς, ἐξ ἧς ἐσώθησαν τὰ πρωτοτόκια τῶν Ἰσραηλιτῶν (Ἐξόδ. 13, 2. Ἀριθ. 18, 15· 3, 13· 8, 17). Καὶ τὰ μὲν πρωτοτόκια τῶν ἀνθρώπων ἓνα μῆνα μετὰ τὴν γέννησιν αὐτῶν προσεφέροντο τῷ Ἰεχωβά καὶ ἐξηγουράζοντο ἀντὶ πέντε σίκλων ἀργυρῶν (1 σίκλος=20 ἔβρ. δρχ.=διδραχμον ῥωμαϊκὸν ἢ ἀττικόν=σχεδὸν 3 φράγκα), τὰ δὲ τῶν ζώων, εἰ μὲν ἦσαν ἀρτιμελῆ ἐντὸς ἐνὸς ἔτους ἐθυσιάζοντο καὶ τὸ κρέας αὐτῶν ἐδίδοτο τοῖς ἱερεῦσιν (Ἀριθ. 18, 18). ἂν ὅμως δὲν ἦσαν ἁμωμα τότε ἐσφάττοντο εἰς τὰς οἰκίας (Δευτερ. 15, 21). Τὰ πρωτοτόκια ὅμως τῶν ἀκαθάρτων ζώων ἢ ἔπρεπε νὰ ἐξαγοράζωνται ἢ νὰ φονεύωνται (Λευϊτ. 27, 26).

§ 61. *Εὐχαί.*

Ἦδη πρὸ τοῦ Μωϋσέως (Γεν. 27, 20) ὑπῆρχε παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις ἡ συνήθεια ὅπως εὐχονται τῷ Θεῷ τι πρὸς ἐπιτυχίαν τῶν ἀπ' αὐτοῦ αἰτουμένων. Αἱ εὐχαὶ ἀπαξ γινόμεναι, ἔπρεπε νὰ τηρῶνται (Δευτερ. 23, 22. Ἀριθ. 30, 3), ὁ μωσαϊκὸς ὅμως νόμος ἀποκλείει τῶν εὐχῶν τὰ μὴ ἀφ' ἑαυτῶν ἐξαρτώμενα πρόσωπα, ὡς τὰς γυναῖκας, τὰς θυγατέρας, τοὺς δούλους κτλ. ὅτε αἱ εὐχαὶ ἔπρεπε νὰ γίνωνται τῇ συγκαταθέσει τοῦ ἀνδρὸς καὶ τοῦ πατρὸς τῆς οἰκογενείας (Ἀριθ. 30, 4). Αἱ εὐχαὶ ἦσαν δύο εἰδῶν θετικά καὶ ἀρνητικά· καὶ αἱ μὲν πρῶται ἦσαν ἐκεῖναι, καθ' ἃς ἀπέναντι γενομένων ἢ μελλουσῶν εὐεργεσιῶν

προσέφερον τῷ Ἰεχωβά ἑαυτοῦς θεωρουμένους τότε κτήμα τοῦ ἱεροῦ, καθαρὰ καὶ ἀκάθαρτα ζῶα, ἐκτὸς τῶν πρὸς θυσίαν ὠρισμένων, οἰκίας, ἀγρῶν κτλ. (Λευϊτ. 7, 16. 22, 18. 21. Δευτερ. 12, 17), ἅτινα ὁμοῦς ἠδύναντο νὰ ἐξαγοράσωσιν ἀντὶ λύτρων· αἱ δὲ ἀρνητικαὶ ἐλέγοντο οὕτω, ἐπειδὴ κατ' αὐτὰς οἱ εὐχόμενοι πρὸς τιμὴν τοῦ Θεοῦ ἔπρεπε νὰ ἀπέχωσι πραγμάτων ἄλλως ἐπιτρεπομένων καὶ εὐαρέστων.

Εἰς ταύτας ἀνήκειν ἰδίως ἡ εὐχή τῶν *Ναζιραίων* (= ἀποκεχωρισμένων) οἵτινες ἐπὶ ὠρισμένον χρόνον ἀφιερούμενοι τῷ Θεῷ ὤφειλον νὰ ἀπέχωσι μεθυστικῶν ποτῶν, πάσης ἀκαθαρσίας καὶ τῆς ἀποτομῆς τῆς κόμης ('Αριθ. 6, 1—8). Ἐὰν ὁ Ναζιραῖος ἐξ ἀπροσεξίας καθίστατο ἀκάθαρτος, ἔπρεπε νὰ κόψῃ τὴν κόμην αὐτοῦ καὶ προσφέρων ὀλοκαυτώμα καὶ θυσίαν ἱλαστήριον ἐκ περιστέρων νὰ ἀφιερωθῇ αὐθις τῷ Θεῷ ('Αριθ. 6, 9—12). Ἐν μεταγενεστέροις χρόνοις κατέστη συνήθεια ὅπως οἱ γονεῖς ἤδη πρὸ τῆς γεννήσεως τῶν τέκνων αὐτῶν ἀφιερῶσιν αὐτὰ τῷ Θεῷ ὡς ἐφ' ὅρου ζωῆς Ναζιραῖους (Κριτ. 13, 1. Βασίλ. 1. 11. Λουκ. 1 15). Μετὰ τὸ πέρας τοῦ ὠρισμένου χρόνου ὁ Ναζιραῖος ἀπηλλάσσετο τῆς εὐχῆς διὰ προσφορὰς ὀλοκαυτώσεως, θυσίας περὶ ἁμαρτίας καὶ εὐχαριστηρίου καὶ δώρων καὶ σπονδῆς· ἡ δὲ κόμη αὐτοῦ ἀποκοπτομένη ἐρρίπτετο εἰς τὸ πῦρ τῆς χαριστηρίου θυσίας ('Αριθ. 4, 13—21). Εἰς τὰς ἀρνητικὰς εὐχὰς ἀνήκει καὶ τὸ ἀνάθεμα ἢ ὁ ἀφορισμὸς δυνάμει τοῦ ὁποῦ ἄφιερῶντο τῷ Θεῷ ἀμετακλήτως πρόσωπα ἢ πράγματα ('Αριθ. 21, 2). Τὰ ἀναθεματιζόμενα πρόσωπα ἔπρεπε νὰ ἀποθάνωσι ('Αριθ. 27, 29) τὰ δὲ ζῶα ἢ ἕτερα ἀντικείμενα περιήρχοντο εἰς τὴν ἰδιοκτησίαν τῶν ἱερέων (Λευϊτ. 27, 28. 'Αριθ. 18,

14). Τὸ ἀνάθεματίζειν προήρχετο ἐκ τῆς προαιρέσεως τῶν Ἰσραηλιτῶν, ἐνόσπε ὁμῶς καὶ συνεπεῖα νομικῆς τινὸς παραβάσεως. Τὸ μᾶλλον ἐκτεταμένον ἀνάθεμα ἦν τὸ διαταχθὲν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ κατὰ τῶν κατοίκων τῆς γῆς Χαναάν (Δευτερ. 7, 2· 20, 16—18).

§ 62. Νηστεία καὶ προσευχαί.

Οἱ Ἰσραηλῖται ἐκτὸς τῶν μέχρι τοῦδε ὀνομασθέντων ἐθίμων εἶχον καὶ νηστείας καὶ προσευχάς. Νηστείας κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην δὲν εἶχον πολλὰς· μίαν μόνην νηστείαν προδιέγραφεν αὐτοῖς ὁ νόμος, τὴν δημοσίαν νηστείαν τῆς ἡμέρας τοῦ ἐξιλουσμοῦ· ἡ νηστεία αὕτη ἐπανελαμβάνετο κατ' ἔτος καὶ ἐγένετο τὴν δεκάτην τοῦ ἐβδόμου μηνὸς Τίσρι (Λευίτ. 16, 29). Περὶ ἰδιωτικῶν νηστειῶν ὁ νόμος οὐδὲν διέταξεν· ἐκτὸς ἐὰν αὐταὶ περιλαμβάνοντο ἐν ταῖς εὐχαῖς (Ἀριθ. 30, 14). Ἐκ τῶν πρὸς νηστείαν ἀφιερουμένων ἡμερῶν ἐξηρῶντο αἱ ἑορταί.

Ἡ πνευματικωτέρα ἐκδήλωσις τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθηματος ἐν τῇ θεῇ λατρείᾳ εἶναι κυρίως ἡ διὰ προσευχῆς γινομένη· ἀμφισβητεῖται ὁμῶς ἂν μετὰ τῶν θυσιῶν ἦσαν συνδεδεμέναι καὶ προσευχαί· ἀλλὰ βεβαίως ἐν τῇ ἐωθινῇ καὶ ἐσπερινῇ λατρείᾳ προσηύχοντο οἱ Ἰσραηλῖται. Ἐνῶ περὶ τῶν προσευχῶν τῶν Ἰουδαίων κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην δὲν ἔχομεν ἀκριβεῖς πληροφορίες, γνωστὸς εἶναι ἤμιν ὁ τύπος τῆς εὐλογίας τῶν ἱερέων, περὶ οὗ ἀνωτέρω (§ 56) εἵπομεν καὶ μετὰ τὸ τέλος τῆς ὁποίας ὁ λαὸς ἀνερπώνει τὸ ἄμην· (Ἀριθ. 6. 23. 24).

§ 63. Καθημερινή λατρεία τῶν Ἰουδαίων καὶ
ἐορταὶ αὐτῶν καθόλου.

Ἡ διαθήκη καὶ κοινωνία, τὴν ὁποίαν συνῆψεν ὁ Θεὸς μετὰ τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ ἐξετελεῖτο διὰ καθημερινῆς ἐορτῆς, δι' ἧς ὁ λαὸς ἐξεδήλου τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ὀφειλομένην πίστιν καὶ ἀγάπην. Καθ' ἐκάστην πρωΐαν καὶ ἑσπέραν ἐθύετο ἄμνος μετὰ ὄψεως καὶ σπονδῆς (Ἐξόδ. 29. 38. Ἀριθ. 28, 3). Τὸ ἱερὸν ἐθυμιάτο ὡσαύτως πρωὶ καὶ ἑσπέρας (Ἐξόδ. 30, 7), ἡ δὲ ἐπτάφωτος λυχνία ἔφαινε δι' ὅλης τῆς νυκτὸς (Ἐξόδ. 27, 20. Λευϊτ. 24, 3). Καὶ αὕτη μὲν ἦν ἡ καθημερινή λατρεία, ἀλλ' αἱ κυρίως ὀρισμέναι ἡμέραι καὶ οἱ καιροί, καθ' οὓς ἐτελεῖτο ἡ θεία λατρεία ἦσαν αἱ ἐορταὶ τῶν Ἰσραηλιτῶν, δηλ. τὰ Σάββατα, αἱ Νουμηρταί, τὸ Σαββατικὸν ἔτος καὶ ὁ Ἰουβιλαϊσμός, ἡ ἡμέρα τοῦ ἐξίλασμοῦ, καὶ αἱ τρεῖς μεγάλαι αὐτῶν ἐορταί, τὸ Πάσχα, ἡ Πεντηκοστή καὶ ἡ Σκηνοπηγία, περὶ ὧν ἀνάγκη νὰ ὁμιλήσωμεν.

§ 64. Τὰ Σάββατα, αἱ Νουμηρταί, τὸ Σαββατικὸν
ἔτος καὶ ὁ Ἰουβιλαϊσμός.

Ἡ ἐβδόμη τῆς ἐβδομάδος ἡμέρα, τὸ Σάββατον, ὅπερ οἱ Ἰουδαῖοι ὠνόμαζον βασιλίδα ἐορτῶν, ἐορτάζετο κυρίως πρὸς ἀνάμνησιν τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου (Γεν. 2, 2) καὶ ἐξετείνετο ἀπὸ τῆς ἑσπέρας τῆς Παρασκευῆς μέχρι τῆς ἐπομένης ἑσπέρας. Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἐπὶ ποιγῇ θανάτου ἀπηγορεύετο πᾶσα ἐργασία (Ἐξόδ. 20, 10. 23, 12), ἐκτός, ἐννοεῖται, τῶν ἔργων τῆς λατρείας, τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἀνάγκης (Ματθ. 12, 5. Ἰωάν. 7, 23). Ἡ ἐορτὴ τοῦ Σαββάτου διεκρίνετο καὶ κατὰ τοῦτο, ὅτι

ἐκτὸς τῆς καθημερινῆς θυσίας προσεφέρετο καὶ ἑτέρα (Ἀριθ. 28, 9) καὶ οἱ ἄρτοι τῆς προθέσεως ἢ ἄρτοι ἐνώπιοι (Ἐξόδου 25, 30) ἀνενεοῦντο. Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην οἱ Ἰσραηλῖται δὲν ἐνήστευον ἀλλ' εὐωχοῦντο. Λουκ. 14, 1).

Μετὰ τὸ Σάββατον οἱ Ἰσραηλῖται ἐώρταζον τὰς Νουμηγίας, τοῦτέστι τὰς ἡμέρας, καθ' ἃς ἐφαίνετο τὸ νέον τῆς Σελήνης φῶς. Κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας δὲν ἐπεβάλλετο βεβαίως ἡ ἀπὸ τῶν ἔργων κατάπαυσις, ἔπρεπεν ὅμως νὰ προσφέρωσι θυσίας μόσχων, κριοῦ, ἀμνῶν καὶ χιμάρου, ὡς καὶ δῶρα καὶ σπονδὴν· αἱ ἡμέραι αὗται ἀνηγγέλλοντο διὰ τοῦ σαλπίσματος τῶν ἱερῶν Σαλπίγγων (Ἀριθ. 10, 10· 28, 11). Τῶν Νουμηγιῶν διεκρίνετο ἡ νουμηγία τοῦ ἐβδόμου μηνὸς Τίσρι (Σεπτεμβρίου—Ὀκτωβρίου), καθ' ἣν κατήρχοντο οἱ Ἰσραηλῖται τοῦ νέου ἔτους καὶ τὴν ὁποίαν ἐώρταζον ὡς τὰ Σάββατα καταπαύοντες ἀπὸ τῶν ἔργων αὐτῶν. Ἡ ἡμέρα αὕτη ἐκαλεῖτο ἑορτὴ τῶν Σαλπίγγων ἢ ἑορτὴ τοῦ νέου ἔτους καὶ ἐωρτάζετο δι' ἰδιαιτέρου ὀλοκαυτώματος (Λευϊτ. 23, 24. Ἀριθ. 29, 1—).

Καθὼς ἡ ἐβδόμη τῆς ἐβδομάδος ἡμέρα καὶ ἡ νουμηγία τοῦ ἐβδόμου μηνὸς ἦσαν ἀφιερωμέναι τῇ ἀναπαύσει, οὕτω καὶ τὸ ἐβδόμον ἔτος, τὸ λεγόμενον Σαββατικόν. Ἡ ἀνάπαυσις τοῦ ἔτους τοῦτου ἀφώρα εἰς τὴν γῆν καὶ σκοπὸς τῆς ἑορτῆς ἦν νὰ ἀναμνήσῃ εἰς τὸν λαὸν ὅτι ἡ χώρα αὐτοῦ εἶναι χώρα τοῦ Ἰεχωῦᾶ, προωρισμένη νὰ τρέφῃ πάντας τοὺς κατοίκους αὐτῆς· ἐπομένως κατὰ καθῆκον ὤφειλον νὰ μὴ καλλιεργῶσιν αὐτὴν κατὰ πᾶν ἔβδομον ἔτος, τοὺς δὲ αὐτοφρεῖς καρποὺς νὰ προσφέρωσιν εἰς τοὺς ἐνδεεῖς. Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο δὲν ἔπρεπε νὰ ζητῶσιν οἱ δανεισταὶ τὰ εἰς αὐτοὺς ὀφειλόμενα, ὅτε δὲ ἐωρτάζετο ἡ

κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἑορτὴ τῆς Σκηνοπηγίας, τότε ἀνε-
γινώσκετο πανδήμως ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ πρὸς ἀνάμνησιν,
ὅτι μόνον διὰ τῆς τηρήσεως τῶν θείων ἐντολῶν δύνανται
νὰ ἐλπίζωσιν ἐπὶ τὴν εὐφορίαν τῆς χώρας (Λευτ. 31, 9—
13. Λευτ. 25, 1—8. Ἐξόδ. 23, 11. Δευτ. 15, 1· 2).

Τοῦ σαββατικοῦ ἐνιαυτοῦ διεκρίνετο ὁ Ἰουδαίος =
ἄφρεσις ἢ ἔτος ἀφρέσεως, ἑορταζόμενος κατὰ πᾶν ἑβδομον
σαββατικὸν ἔτος ἢ κατὰ πᾶν πεντηκοστόν. Ὁ Ἰουδαίος
ἐσκόπει νὰ ἐπαναγάγῃ τὰς διαταραχθείσας πολιτικὰς σχέ-
σεις, εἶχε δὲ καὶ τὴν θρησκευτικὴν σημασίαν τοῦ νὰ ἐμ-
πνεύσῃ τῷ λαῷ τὴν συνείδησιν ὅτι ἡ πολιτικὴ ἐλευθερία
καὶ κτῆσις εἶναι ἐκ θείας διατάξεως καὶ διὰ τοῦτο ἄξια
παρατηρήσεως καὶ σεβασμοῦ. Κατὰ τὴν ἑορτὴν ταύτην
ἔπρεπε νὰ ἀργῇ πᾶσα ἀγροτικὴ ἐργασία, οἱ δοῦλοι οἱ ἐξ ἰσ-
ραηλिटικοῦ γένους καταγόμενοι ἔπρεπεν ἀδιακρίτως νὰ ἀ-
πελευθερωθῶνται, καὶ οἱ ἀπηλλοτριωμένοι ἄγροί, ἐκτὸς τῶν
εἰς τὸ ἱερόν ἀνηχόντων, ἔπρεπε ν' ἀποδίδωνται εἰς τοὺς ἀρχι-
κοὺς κτήτορας καὶ ἀληθεῖς κληρονόμους· ὡσαύτως οἱ χρεώ-
σται διαφόρων δανείων ἀπελύοντο (Λευτ. 25, 8—28).

§ 65. Ἡμέρα τοῦ ἐξιλασμοῦ.

Ἐνῷ τὸ ἔτος τῆς ἀφρέσεως ἐσκόπει νὰ ἀποκαταστήσῃ
τὰς διαταρασσομένας πολιτικὰς σχέσεις, ἡ ἡμέρα τοῦ
ἐξιλασμοῦ προτίθετο τὴν ἀποκατάστασιν τῶν διαταρα-
χθεῖσων θρησκευτικῶν σχέσεων. Ἐν τῇ ἑορτῇ ταύτῃ
ἐσκοπεῖτο καθολικὸς ἐξιλασμός ὁλοκλήρου τοῦ ἔτους καὶ
διὰ τοῦτο ἐπεβάλλετο γενικὴ νηστεία (Λευτ. 23, 29)
ἀρμόζουσα εἰς ἑορτήν, καθ' ἣν ἐπεκράτει βαθὺ καὶ γενικὸν
πένθος διὰ τὰς ἁμαρτίας πάντων. Ἡ ἑορτὴ τοῦ ἐξιλασμοῦ
ἑορτάζετο κατὰ τὴν δεκάτην ἡμέραν τοῦ μηνὸς Τίσρι,

πέντε ἡμέρας πρὸ τῆς ἑορτῆς τῆς Σκηνοπηγίας, καὶ ἐθεωρεῖτο ὡς μέγα Σάββατον, καθ' ὃ ἔπαυον πᾶσαι αἱ ἐργασίαι. Τὴν θυσίαν τῆς ἡμέρας ταύτης ἐτέλει ὁ ἀρχιερεὺς ἄφου δηλ. ἐλούετο ὅλον τὸ σῶμα καὶ ἐνεδύετο στολὴν ἰδιαίτεραν ἐκ λινοῦ ὑφάσματος, παρουσίαζε νέον κρίον πρὸς ἐξιλαστικὴν θυσίαν δι' ἑαυτὸν καὶ τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ καὶ δύο χιμάρους διὰ τὸν λαόν, ἐξ ὧν τὸν μὲν ὠρίζε διὰ κλήρου τῷ Θεῷ, τὸν δὲ τῷ ἀποπομπαίῳ (διαβολῳ)· εἶτα ἐθυσίαζε τὸν κρίον καὶ εἰσέρχετο εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, ἐθυμία τὸ ἱλαστήριον καὶ ἐπτάκις διὰ τοῦ δακτύλου ἐρράντιζε τὸ αἷμα τοῦ θυμῶτος ἐπ' αὐτοῦ. Μετὰ ταῦτα ἐθυσιαζέτο ὁ τῷ Θεῷ ἀφορισθεὶς χίμαρος καὶ ἐπὶ τοῦ ἱλαστήριου ἐγένετο ἡ αὐτὴ πράξις. Εἶτα ἐξήρχετο ὁ ἀρχιερεὺς ἐκ τῶν ἁγίων, ἔχριε διὰ τοῦ αἵματος ἀμφοτέρων τῶν θυμάτων τὰ κέρατα τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ θυμιάματος καὶ ἐρράντιζεν αὐτὸ ἐπτάκις. Ὁ ἀρχιερεὺς ἔπειτα τίθει τὰς χεῖρας ἐπὶ τοῦ δευτέρου χιμάρου, τοῦ κεκληρωμένου τῷ ἀποπομπαίῳ καὶ ἐξαγορεύων ἐπ' αὐτοῦ τὰς ἁμαρτίας τοῦ λαοῦ, ἀπέστελλε εἰς τὴν ἔρημον. Εἰσερχόμενος δὲ πάλιν εἰς τὸ ἱερόν καὶ λουόμενος ἔτι ἅπαξ ἐξεδύετο τὴν λινὴν στολὴν καὶ ἐνεδύετο τὴν συνήθη· μετὰ δὲ ταῦτα ἐξερχόμενος προσέφερε δι' ἑαυτὸν καὶ τὸν λαόν θυσίαν ὀλοκαυτώσεως καὶ κατέκαιε τὴν πιμελὴν τῆς θυσίας τοῦ ἐξιλασμοῦ, ἐνῶ τὸ κρέας αὐτῆς κατέκαιεν ὁ λαός. (Λευϊτ. κεφ. 16· κεφ. 23, 26. Ἀριθ. 29). Ἐν τῇ τελετῇ ταύτῃ ἀνευρίσκομεν φυσικὴν τινα καὶ βαθμιαίαν πορείαν τοῦ ἐξιλασμοῦ. Κατὰ πρῶτον καταλλάσσεται μετὰ τοῦ Θεοῦ ὁ ἀρχιερεὺς καὶ ὁ οἶκος αὐτοῦ, εἶτα διὰ τοῦ ἀγνισθέντος ἀρχιερέως τὸ ἱερόν καὶ τὸ θυσιαστήριον καὶ τελευταῖον ὁ λαός. Ἡ ἡμέρα αὕτη ἦν προωρισμένη νὰ καταστήσῃ εἰς

τὸν λαὸν ἐπαισθητὴν τὴν σπουδαιότητα τοῦ ἐξιλασμοῦ, ἔνεκα δὲ τῆς μεγάλης αὐτῆς σημασίας καλεῖται κατ' ἐξοχὴν ἑορτὴ ἢ ἑορτὴ μερίστη.

§ 66. Τὸ Πάσχα, ἡ Πεντηκοστὴ καὶ ἡ
Σκηνοπηγία.

Ἐκτὸς τῶν ἑορτῶν, τὰς ὁποίας μέχρι τοῦδε εἶδομεν, αἱ Ἰσραηλῖται εἶχον καὶ ἑτέρας τρεῖς μεγάλας ἑορτάς κατ' ἑτος ἑορταζομένας, τὸ Πάσχα, τὴν Πεντηκοστὴν καὶ τὴν Σκηνοπηγίαν, αἱ ὁποῖαι εἶχον μεγάλην σπουδαιότητα διὰ τὸν θρησκευτικὸν καὶ δημόσιον αὐτῶν βίον. Αἱ ἑορταὶ αὗται ἦσαν συνδεδεμέναι μὲ γεγονότα ἱστορικὰ καὶ ἐξαιρεμένης τῆς Πεντηκοστῆς ἑορτάζοντο ἐπὶ μίαν ἑβδομάδα συνερχομένων τῶν Ἰσραηλιτῶν καὶ προσφερόντων θυσίας (Ἐξόδ. 23, 14· 17. Δευτερ. 16, 16). Πάντες αἱ ἐνήλικες Ἰσραηλῖται (ἐκ τῶν ἀρρένων) ἔπρεπε νὰ ἐμφανισθῶσιν εἰς τὸ ἱερόν (Ἐξόδ. 34, 23· 24) καὶ τοῦτο πρὸς ἔνδειξιν τῆς θρησκευτικῆς καὶ ἐθνικῆς ἐνότητος τῶν κατὰ τοὺς διαφόρους κλήρους διεσκορπισμένων φυλῶν.

Ἡ ἑορτὴ τοῦ Πάσχα ἢ ἑορτὴ τῶν ἀζύμων (Λευϊτ. 22, 1), καὶ ἡμέραι ἀζύμων (Πράξ. 12, 3· 20, 6) ἑορτάζετο τὸν πρῶτον μῆνα Νισάν (Μαρτίου—Ἀπριλίου) (Ἐξόδ. 23, 15. Δευτερ. 16, 1) καὶ μάλιστα κατὰ τὴν πανσέληνον πρὸς ἀνάμνησιν τῆς εὐτυχοῦς ἐξόδου τῶν Ἰσραηλιτῶν ἀπὸ τῆς γῆς Αἰγύπτου. Ἡ ἑορτὴ συνίστατο ἐκ τοῦ κυρίως Πάσχα ἑορταζομένου κατὰ τὴν ἑσπέραν τῆς 14 Νισάν καὶ τῆς μετ' αὐτοῦ συνδεδεμένης ἑορτῆς τῶν Ἀζύμων, ἀρχομένης ἀπὸ τῆς 15 καὶ ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας διαρκούσης (Λευϊτ. 23, 5. Ἀριθ. 28, 16. Ἐξόδ. 12, 6· 15. Δευτερ. 16, 2). Ἡ πρώτη καὶ τελευταία

τῶν ἡμερῶν τούτων ἦσαν κατ' ἐξοχὴν ἱεραὶ καὶ διὰ τοῦτο προσωρισμέναι εἰς τὴν ἐν τῷ ἱερῷ συρροὴν τοῦ πλήθους καὶ ἀποχὴν ἀπὸ πάσης ἐργασίας. Τὸ Πάσχα ἐωρτάζετο ἐν γένει ὡς ἑξῆς.

Πρῶτον κατὰ τὸ ἑσπέρας τῆς 14 Νισάν (Ἐξόδ. 12, 6. Λευιτ. 23, 5) ἐλαμβάνετο πρόβατον ἐξ ἀρνῶν ἢ ἐρίφων, ὁ πασχάλιος λεγόμενος ἀμνός, ἐνιαύσιος, ἄρρην καὶ ἀρτιμελὲς καὶ ἐθυσιάζετο εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Σκηνῆς, ὑφ' ἐκάστης οἰκογενείας καὶ ἐν περιπτώσει σμικρότητος αὐτῆς παρελαμβάνετο καὶ ὁ γείτων· εἶτα ὠπτάτο χωρὶς νὰ συντριβῶσι τὰ ὀστά αὐτοῦ καὶ ὑπὸ τοῦ οἰκοδεσπότου καὶ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ κατεσθίετο χωρὶς νὰ ἐναπολείφῃ τι ἐν τῇ ἐπομένῃ ἡμέρᾳ (Ἐξόδ. 12, 8. 9. 10)· μετὰ τοῦ ἀμνοῦ ἔτρωγον ὡσαύτως καὶ πικρίδας καὶ ἄρτον ἄζυμον, τρώγοντες δὲ ἔφερον πολλὴν ὁδοιπόρου πρὸς ἀνάμνησιν τῆς ταχείας ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου ἐξόδου· δεύτερον διαρκούσης τῆς ἑορτῆς ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας ἔπρεπε νὰ τρώωσιν ἄζυμα πρὸς ἀνάμνησιν τῆς ἐν Αἰγύπτῳ κακώσεως αὐτῶν· μάλιστα ἀπηγορεύετο νὰ ὑπάρχῃ ἐν ταῖς οἰκίαις αὐτῶν κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἄρτος ἐνζυμος ἢ ζύμη· τρίτον, καθ' ἐκάστην ἐν ὀνόματι σύμπαντος τοῦ λαοῦ προσεφέροντο ἰδιαίτερα ὀλοκαυτώματα μετὰ δώρων καὶ θυσία ἐξιλαστικὴ (Ἀριθ. 28, 19) καὶ τελευταῖον κατὰ τὴν δευτέραν ἡμέραν τῶν ἁζύμων προσεφέρετο δράχμα κριθῆς ὡς ἀπορχὴ τοῦ θερισμοῦ, πρὸ τοῦ ὁποῦ ἀπηγορεύετο τῶν νέων καρπῶν ἢ μετὰληψις.

Ἡ Πεντηκοστὴ ἡ ἑορτὴ Ἑβδομάδων καὶ πρωτογεννημάτων λεγομένη ἐωρτάζετο 50 ἡμέρας μετὰ τὴν πρώτην τοῦ Πάσχα ἡμέραν. Ἡ ἑορτὴ αὕτη ἐτελεῖτο οὐ μόνον πρὸς εὐχαριστίαν τῷ Θεῷ διὰ τοὺς νέους καρποὺς

τῆς γῆς, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀνάμνησιν τῆς ἐπὶ τοῦ Σινᾶ νομοθεσίας. Ἡ θρησκευτικὴ τῆς ἐορτῆς τελετὴ συνίστατο εἰς τὴν προσφορὰν δύο ἐνζύμων ἄρτων ἐκ τοῦ ἀλεύρου τοῦ νέου σίτου καὶ εἰς θυσίαν εὐχαριστίας ἐκ δύο ἀρνῶν μετὰ τούτων συνεδέοντο καὶ μεγάλη θυσία ὀλοκαυτώσεως καὶ ἐξίλασμοῦ ὡς καὶ εὐωχίαι διάφοροι.

Τέλος ἡ ἐορτὴ τῆς Σκηνοπηγίας ἐωρτάζετο τὸ φθινόπωρον ἀπὸ τῆς 15 τοῦ ἐβδόμου μηνὸς Τίσρι ἐπὶ ἑπτὰ ὅλας ἡμέρας, ἐξ ὧν ἡ πρώτη καὶ ἡ τελευταία ἦσαν ὡς σάββατα. Ἡ ἐορτὴ αὕτη ἐτελεῖτο πρὸς ἀνάμνησιν τῆς ἐν σκηναῖς διαμονῆς τῶν Ἰσραηλιτῶν κατὰ τὴν ἀραβικὴν ἔρημον καὶ πρὸς εὐχαριστίαν διὰ τὸ τέλος τοῦ θερισμοῦ. Κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας οἱ Ἰσραηλῖται κατῴκουν ἐν σκηναῖς, τὰς ὁποίας κατασκευάζον ἐκ κλάδων ἐν ταῖς αὐλαῖς, ἐπὶ τῶν στεγῶν, ταῖς ὁδοῖς καὶ ταῖς πλατείαις. Ἡ θρησκευτικὴ τελετὴ τῆς Σκηνοπηγίας συνίστατο εἰς τὴν προσφορὰν διαφόρων θυσιῶν καὶ εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ νόμου, ἀλλὰ μόνον κατὰ τὴν ἐορτὴν τοῦ σαββατικοῦ ἡνιαυτοῦ.

§ 67. Πολίτευμα τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐν τῇ ἐποχῇ ταύτῃ.

Ἐνῷ ἐν τῇ πρὸ τοῦ Μωϋσέως ἐποχῇ οἱ Ἰσραηλῖται ἀπετέλουν διαφόρους οἰκογενείας, ἐν αἷς τὴν ἀνωτάτην ἐξουσίαν εἶχεν ὁ πατήρ, κατ' ὀλίγον ἐμορφώθησαν αἱ φυλαί, ἐξ ὧν ἀπετελέσθη ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαός. Εἰς τὸν λαὸν τοῦτον ὁ Μωϋσῆς ἔδωκε καὶ πολιτικὴν κυβέρνησιν, ἣτις ὀνομάζεται Θεοκρατία, διότι αὐτὸς ὁ Θεὸς ἐθεωρεῖτο κυβερνῶν ὡς νομοθέτης, ἀνώτατος κριτὴς καὶ κύριος τῆς εἰρήνης ἢ τοῦ πολέμου. Κατὰ τὸ πολίτευμα λοιπὸν τοῦτο, ὑπὸ τὸ ὅποιον οἱ Ἰσραηλῖται ἀπετέλουν ἓνα λαὸν καὶ

μίαν κοινωνίαν, βασιλεὺς καὶ ἡγεμῶν ἐθεωρεῖτο αὐτὸς ὁ Θεός, διὰ τῶν ἀμέσων ἢ ἐμμέσων διατάξεων τοῦ ὁποίου, οἱ ἱερεῖς, οἱ Λευῖται καὶ οἱ λοιποὶ ἄρχοντες ὤφειλον νὰ χειραγωγῶσι τὸν λαὸν καὶ ἐφαρμόζωσι τὸν νόμον. Περὶ νομοθετικῆς ἐξουσίας τοῦ πολιτεύματος τούτου οὐδὲν ἀναφέρεται ἐν τῷ νόμῳ· ἀλλ' ἡ ἐκτελεστικὴ ἦν ἐμπειπιστευμένη ταῖς ἱερεῦσι, καίτοι ἐν τῇ ἐποχῇ ἤδη τοῦ Μωϋσέως ἀναφέρονται καὶ ἰδιαιτέροι κριταί (Ἐξὸδ. 18, 25. Δευτερ. 16, 18). Τὰ χαρακτηρίζοντα τὸ πολίτευμα ἦσαν α) ἡ ἐν ταῖς κτήμασιν ἰσότης καὶ τὸ ἀναπαλλοτρίωτον τῶν ἀγαθῶν τῶν φυλῶν β) μεγάλη τῶν ἡθῶν αὐστηρότης καὶ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ἐπὶ τρόπῳ τοῦ ζῆν καὶ γ) ἀποχωρισμὸς ἀπὸ τῶν ἄλλων λαῶν καὶ ἐθνῶν.

Οἱ πολιτικοὶ τῶν Ἰσραηλιτῶν νόμοι ἐχαρακτηρίζοντο διὰ πολλῶν ἀρετῶν, τοῦ δικαίου τῶν ποινῶν, τῆς σοφῆς αὐστηρότητος καὶ ἡμερότητος αὐτῶν, τῆς συγκαταβάσεως καὶ τοῦ συμμόρφου πρὸς τὸν βίον καὶ τὰ ἥθη αὐτῶν. Οὕτω π. χ. ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰς ποινάς, αὗται ἦσαν δίκαιαι σκοποῦσαι τὴν ἐκ μέσου τοῦ λαοῦ ἀποσώβησιν τοῦ κακοῦ· καὶ διὰ μὲν τὰ μεγάλα ἐγκλήματα ἐν χρήσει ποιναὶ ἦσαν αἱ θανατικαὶ ἐκτελούμεναι διὰ ξίφους ἢ λιθαισμοῦ, διὰ δὲ τὰ κατώτερα αἱ σωματικαί, γινόμεναι διὰ μαστιγώσεων, ἀνερχομένων συνήθως εἰς 40 παρὰ μίαν· ἐπίσης ὑπῆρχον καὶ χρηματικαὶ ποιναὶ ὀριζόμεναι ὑπὸ τοῦ νόμου (Δευτερ. 22, 19) ἢ ὑπὸ τῶν δικαστηρίων· ὅπου ὅμως δὲν ἐφαρμόζοντο αἱ συνήθεις ποιναί, ἐκεῖ προσέφερον τὰς περὶ ἀμαρτίας καὶ πλημμελείας θυσίας. Ὡσαύτως ὑπῆρχον νόμοι ἐπιτάσσοντες τὴν ἐπάνοδον τῆς εἰς τινὰ γενομένης βλάβης, ἀπαγορεύοντες τὸ ἐπὶ τόκῳ δανείζειν καὶ προτρέποντες ἐν γένει τὸ ἀμερόληπτον καὶ

πρῶτον. Ἐν γένει δὲ παρατηρητέον ὅτι καίτοι οἱ νόμοι οὗτοι ἦσαν κατὰ τι ἀτελεῖς, ἦσαν ὅμως φυσικοὶ καὶ ἀνάλογοι τῇ καταστάσει τοῦ λαοῦ, εἰς ὃν ἐδόθησαν.

§ 68. Οἰκογενειακὸς τῶν Ἰσραηλιτῶν βίος.

Τὴν ἐν τῇ οἰκογενείᾳ τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐξουσίαν εἶχεν ὁ πατήρ, τὸν ὅποιον πάντες ἔπρεπε νὰ σέβωνται καὶ ἡ κατὰ τοῦ ὁποίου ὡς καὶ τῆς μητρὸς ὕβρις ἔπρεπε νὰ τιμωρῆται θανάτῳ (Ἐξόδ. 21, 17. Λευιτ. 20, 9. Δευτερ. 21, 18). Ὁ πατήρ καὶ ἐν ἐλλείψει αὐτοῦ ἡ μήτηρ, εἶχον οὐ μικράν ἐξουσίαν ἐν τῷ γάμῳ τῶν υἱῶν αὐτῶν καὶ τῶν θυγατέρων (Γεν. 24. Ἐξόδ. 21, 9). Ἐν τῷ τῶν θυγατέρων ὅμως γάμῳ φαίνεται ὅτι ἦν ἀναγκαία καὶ ἡ συγκατάθεσις τῶν ἀδελφῶν, τοῦλάχιστον τῶν πρωτοτόκων (Γεν. 14, 50. 34, 11).

Αἱ θυγατέρες ἀποδιδόμεναι ὑπὸ τῶν γονέων αὐτῶν εἰς κοινωνίαν γάμου, ἔπρεπε νὰ ἐξαγοράζωνται ὑπὸ τῶν νυμφίων (Γεν. 29, 18. 31, 15) καίτοι πολλάκις ἀπεδίδοντο καὶ ἄνευ χρημάτων. Παρὰ τοῖς Ἰσραηλίταις ἦν ἐν χρήσει ἡ μοιρογαμία, ἀλλὰ κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν Πατριαρχῶν ἐπετρέπετο καὶ ἡ πολυγαμία (Ἐξόδ. 21, 9), καίτοι αὕτη ὀριστικῶς ἀπηγορεύετο διὰ τοὺς ἄρχοντας (Δευτερ. 17, 17). Ἐάν πολλάκις συνέβαινε νὰ ἀποθάνῃ ὁ ἀνὴρ ἄτεκνος καὶ εἶχεν ἀδελφόν, τότε οὗτος ἐπετρέπετο νὰ λάβῃ τὴν χήραν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ ὡς σύζυγον καὶ νὰ ἐγείρῃ τῷ ἀδελφῷ σπέρμα. Τὸ πρῶτον ἐκ τοῦ γάμου τούτου γεννώμενον ἔφερε τὸ ὄνομα τοῦ ἀποθανόντος (Δευτερ. 25, 5—).

Ὁ νομοθέτης Μωϋσῆς καθορίσας τὰ περὶ τοῦ γάμου καὶ ἐξηγήσας τὸν ἀρχικὸν αὐτοῦ σκοπὸν, προσδιώρισε καὶ

τάς περιστάσεις, καθ' ἃς ὁ γάμος ἐπετρέπετο ἢ ἐκωλύετο. Οὕτω π. γ. ἀπηγορεύετο ὁ μετὰ Χαναανίτιδος γάμος (Ἐξῶδ. 34, 16) ῥούγι δὲ καὶ ὁ μετὰ πάσης ἐν γένει ἐθνικῆς (Δευτερ. 21, 10)· ἀπηγορεύετο δὲ καὶ ὁ μετὰ Ἰσραηλιτῶν γάμος ἔνεκα τῶν διαφόρων βαθμῶν τῆς συγγενείας, ἐξ αἵματος ἢ ἐξ ἀγχιστείας (Δευτ. 18, 7—). Ἄλλ' ὁ Μωϋσῆς συγκαταβαίνων εἰς τὸ σκληροτράχηλον τοῦ λαοῦ καὶ τινὰς αὐτοῦ συνηθείας ἠναγκάσθη νὰ ἐπιτρέψῃ τὸ διαζύγιον· τοῦτο ἔπρεπε νὰ γίνηται διὰ βιβλίου ἀποστασίον, ὅπερ ὁ ἀνὴρ ἔδιδε τῇ συζύγῳ αὐτοῦ καὶ οὕτως ἀπηλλάσσετο τῆς μετ' αὐτῆς συζυγίας (Δευτερ. 24, 1—4). Ἐνταῦθα ἀνήκει καὶ ὁ νόμος περὶ ζηλοτυπίας καθ' ὃν ἡ ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ὑποβλεπομένη γυνὴ ὤφειλε νὰ ὀρκισθῇ ἐνώπιον τοῦ θυσιαστηρίου περὶ τῆς ἀθωότητος αὐτῆς καὶ νὰ πῇ τὸ καλούμενον ὕδωρ τοῦ ἐλεγμοῦ (Ἀριθ. 5, 12—).

Καθὼς ἐπὶ τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν δούλων ὁ πατὴρ εἶχεν ἀπεριόριστον ἐξουσίαν. Οἱ δούλοι ἐλαμβάνοντο ἢ δικαιοῦματι πολέμου καὶ μάλιστα γυναῖκες (Δευτερ. 20, 14) ἢ δι' ἀγορᾶς ἢ διὰ τῶν γάμων τῶν δούλων. Κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου καὶ οἱ δούλοι ἀπῆλαιον ἀναπαύσεως· οἱ κυρίως Ἰσραηλῖται δὲν ἔπρεπε νὰ ὑποβάλλωνται εἰς ἔργα δουλείας, ἔπρεπε δὲ κατὰ τὸν Σαββατικὸν ἐνιαυτὸν καὶ τὸ ἔτος τῆς ἀφέσεως νὰ ἀπελευθερῶνται.

Ἐκτὸς τούτων ὁ Μωσαϊκὸς νόμος ἐπρονόησε καὶ περὶ ἄλλων ἐθνικῶν ἀφορώντων εἰς τὸν ἰδιωτικὸν τῶν Ἰσραηλιτῶν βίον· οὕτω π. γ. ὅσον ἀποβλέπει εἰς τὴν ἐνδυμασίαν, ἐκτὸς τῶν ἱερῶν, οἱ λοιποὶ Ἰσραηλῖται ἀπηγορεύετο νὰ ἀναμιγνύσιν εἰς τὰ ἐνδύματα αὐτῶν λίνον καὶ

ἔριον· τὰ κράσπεδα τῶν ἱματίων αὐτῶν ἔπρεπε νὰ ἐξω-
ραΐζωνται διὰ νημάτων χρώματος πορφυροῦ, ὑπομιμνή-
σκοντος αὐτοῖς τὴν ἀξίαν καὶ τὰ καθήκοντα αὐτῶν·
ὡσαύτως προφυλάττων τὴν σωφροσύνην ἀπηγόρευεν εἰς
τοὺς ἄνδρας νὰ ἐνδύωνται γυναικεῖα καὶ τὰνάπαλιν. Ὁ
νόμος ἀπηγόρευεν ἐπίσης καὶ τὴν ξύρησιν τοῦ πώγωνος
καὶ τῆς κεφαλῆς. Ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς τροφῆς αὐτῶν
ὑπάρχον νομικαὶ διατάξεις, διότι ἔπρεπε νὰ τρώγῃσι μό-
νον τὰ πρὸς ὑγίαν κατὰλληλα ζῶα· οὕτως ἀπηγορεύοντο
α') ἐκεῖνα ἐκ τῶν τετραπόδων, τὰ ὅποια καίπερ ἀναμνηρυ-
κώμενα δὲν ἦσαν ὁμῶς δίχθηλα, ὡς λαγῶς, κάμηλος, χοί-
ρος· β') ὅλα τὰ ἐρπετά, τὰ ἔχοντα τέσσαρας πόδας· γ')
τὰ ἄνευ λεπίδων καὶ πτερῶν θαλάσσια ζῶα καὶ δ') ὠρι-
σμένοι ἀριθμοὶ πτηνῶν (Λευϊτ. 11, 1—31. Δευτερ.
14, 1—20). Ἐπίσης καὶ ἄλλα τινὰ ἀπηγορεύοντο ὡς
ἀφιερωμένα τῷ Θεῷ, καθὼς τὸ αἷμα καὶ τὸ στέαρ ὡς
καὶ οἱ καρποὶ τῶν νέων δένδρων μέχρι τριετίας.

Περαιτέρω ἡ μωσαϊκὴ νομοθεσία ἐπέβαλλε καὶ τὰς
καθάρσεις καὶ λούσεις τοῦ σώματος, αἵτινες ἀπέβλε-
πον εἰς τε τὴν σωματικὴν εὐεξίαν καὶ τὴν καθαριότητα
τῆς ψυχῆς. Παρὰ τοῖς Ἰσραηλίταις ἀκάθαρτοι ἐθεωροῦντο
ἐκεῖνοι, παρ' οἷς ἀνεφαίνετο καχεξία τις ἢ βλάβη φυσικῇ,
συνοδευομένη καὶ ὑπὸ ἡθικῆς· οὕτως οἱ λεπροί, αἱ αἰμορ-
ροῦσαι, αἱ λεχαί, οἱ μαινόμενοι καὶ οἱ νεκροί· ἡ ἀκάθαρσία
διὰ τῆς ἀφῆς μετέβαινεν εἰς πρόσωπα καὶ πράγματα,
ἀπηλλιάσσοντο δ' αὐτῆς, διὰ λούσεων, θυσιῶν καὶ βαν-
τισμῶν.

§ 69. Ἡθικὴ ὁμοιογ. τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου.

Ὅ,τι διέκρινεν ἰδίως τὸν Ἰσραὴλ ἀπὸ τῶν ἄλλων λαῶν

τοῦ ἀρχαίου κόσμου ἦν τοῦτο, ὅτι δηλ. οὗτος εἶχε καὶ διετήρει τὴν ἀληθῆ καὶ καθαρὰν περὶ Θεοῦ ἰδέαν. Ἡ περὶ Θεοῦ ἰδέα ἦν ἡ βάσις καὶ ἡ ψυχὴ τῆς ὅλης νομοθεσίας, διὰ τοῦτο λέγεται: ἄκουε Ἰσραὴλ, Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν Κύριος εἰς ἐστὶ (Δευτερ. 6, 4) καὶ : ἔσσεσθε ἅγιοι ὅτι ἅγιός εἰμι ἐγὼ Κύριος (Λευίτ. 11, 46). Ἐκ τῆς θεμελιώδους ταύτης ἀληθείας τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως ἐξηρτάτο καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς ἀληθοῦς ἠθικότητος. Ἡ ἀναγνώρισις ἐνὸς ζῶντος, προσωπικοῦ, ἀγίου καὶ δικαίου Θεοῦ, συνδεδεμένη μετὰ τῆς ἰδέας ὅτι κατὰ τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ τούτου ἐπλασθῆ καὶ ὁ ἄνθρωπος, παρεῖχεν εἰς τὴν ἠθικότητα, νέαν ἀρχήν, στήριγμα καὶ ἰδανικὸν ὑψηλότερον μὴ ἀπαντῶν ἐν τῷ ἐθνισμῷ. Ἡ ἠθικότης στηρίζεται ἐπὶ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπης (Ἐξόδ. 20, 5. Δευτερ. 10, 12· 11, 13) ἐκ τῆς ὁποίας ἀπορρέει ἡ πρὸς τὸν πλησίον, μηδ' αὐτῆς τῆς πρὸς τοὺς ξένους καὶ τοὺς ἐχθρούς ἐξαιρουμένης (Ἐξόδ. 23, 4. 5). Πᾶς ἐγωϊσμός κόπτεται ριζηδὸν διὰ τῆς ἐντολῆς ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν (Λευίτ. 19, 18), ὁ πρὸς τοὺς γέροντας σεβασμὸς ἐπιτάσσεται ὀριστικῶς (Λευίτ. 19, 32), πρῶτης δὲ καὶ δικαιοσύνη διατάσσεται πρὸς τοὺς πτωχοὺς καὶ ξένους, τὰς χήρας καὶ τὰ ὀρφανὰ (Ἐξόδ. 22, 21). Ὁ ἀπὸ τῆς πτωχεύσεως κίνδυνος ἀπεσοθεῖτο διὰ τοῦ ἔτους τῆς ἀφέσεως. Οἱ ἐξ Ἰσραὴλ δούλοι ἐθεωροῦντο ὡς μέλη τῆς οἰκογενείας καὶ κατὰ πᾶν σαββατικὸν ἔτος ἔπρεπε νὰ λαμβάνωσι τὴν ἐλευθερίαν αὐτῶν ἄνευ λύτρων· ἐὰν ὅμως οὗτοι ἦσαν εὐχαριστημένοι ἐν τῇ καταστάσει ταύτῃ τότε ἐτρυπᾶτο τὸ οὖς αὐτῶν προσαγομένων εἰς τὸν σταθμὸν τῆς θύρας, ὡς σημεῖον ὅτι ἐμελλόν νὰ δουλεύσωσιν εἰς τὸν αἰῶνα (Ἐξόδ. 21, 6. Λευίτ. 25, 39. Δευτερ. 15, 16). Οἱ ἐξ ἐθνῶν

δούλοι δὲν μετελάμβανον μὲν τῆς χάριτος ταύτης, ἀπηγορεύετο ὅμως πᾶσα πρὸς αὐτοὺς σκληρότης καὶ αὐθαιρεσία. Ἡ ἐν Αἰγύπτῳ δουλεία τῶν Ἰσραηλιτῶν ἔπρεπε νὰ ἐμπνέῃ αὐτοῖς τὴν πρὸς τοὺς ξένους ἐν γένει ἀγάπην καὶ φιλανθρωπίαν (Ἐξόδ. 23,9). Διὰ τοῦτο οὗτοι πρὸ τῶν δικαστηρίων εἶχον τὰ αὐτὰ δίκαια ὡς καὶ οἱ Ἰσραηλιταὶ (Λευϊτ. 4, 22). διὰ δὲ τῆς περιτομῆς ἐγίνοντο δεκτοὶ εἰς τὴν θρησκευτικὴν αὐτῶν καὶ πολιτικὴν κοινωνίαν (Ἐξόδ. 12, 48). Καὶ πρὸς τὰ ζῶα ἔτι ὁ νόμος ἐπέτασσε προχόρηται καὶ τὰ ζῶα κατὰ τὸ σάββατον ἔπρεπε ν' ἀναπαύωνται (Ἐξόδ. 20, 10), ἀπηγορεύετο δὲ ἡ σφίμωσις βοῶς ἀλοῶντος (Δευτ. 25, 4). Καταστροφή τῶν φωλεῶν τῶν πτηνῶν ἀπηγορεύετο (Δευτερ. 22, 6). τῶν δὲ καρπῶν τῶν αὐτοφυῶν κατὰ τὸ σαββατικὸν ἔτος ἔπρεπε νὰ μετέχωσι καὶ τὰ θηρία τοῦ ἀγροῦ (Ἐξόδ. 23, 11).

§ 70. Ἱερὰ τῶν Ἰσραηλιτῶν βιβλία.

Πρῶτον ἐν τῇ ἐποχῇ, ἐν ἣ εὐρισκόμεθα ἀπαντῶσι καὶ βιβλία τῶν Ἰσραηλιτῶν ἱερὰ, συγγραφεὺς τῶν ὁποίων μαρτυρεῖται αὐτὸς ὁ θεόπτης Μωϋσῆς γράψας αὐτὰ κατὰ θεῖαν ἐμπνευσιν. Ἡ γνησιότης τῶν βιβλίων τούτων καταφαίνεται μὲν καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ περιεχομένου, ἐπιβεβαιοῦται δὲ καὶ ὑπὸ τῆς μαρτυρίας τῶν μετὰ ταῦτα ἱερῶν συγγραφέων, Ἰουδαίων τε καὶ Χριστιανῶν καὶ μάλιστα ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τὰ βιβλία ταῦτα δὲν εἶναι μόνον πηγὴ τῆς μέχρι τοῦδε ἱστορίας, ἀλλὰ καὶ θεμέλιον καὶ βάσις τῆς μετὰ ταῦτα ἱστορίας. Αἱ ἐν τῇ πηγῇ ταύτῃ ἀναφερόμεναι ἱστορίαι καὶ διηγήσεις μαρτυροῦσι περὶ τῆς δυνάμεως καὶ χάριτος τοῦ Θεοῦ τοῦ Ἰσραήλ. Ὁ βίος τῶν πατριαρχῶν καὶ πατέρων αὐτοῦ,

μετὰ τῆς πίστεως αὐτῶν, τῆς ἐλπίδος καὶ καρτερίας, μετὰ τῶν ἀρετῶν αὐτῶν καὶ κακιῶν, παρέχει τοῖς Ἰσραηλίταις εἰκόνας καὶ πρότυπα διὰ τὸν ἴδιον αὐτῶν βίον. Οἱ νόμοι, οἱ ἐν τοῖς βιβλίοις τοῦτοις περιεχόμενοι εἶναι ὁ θεὸς γνώμων διὰ τὴν λατρείαν, τὸ πολίτευμα καὶ τὸν βίον καὶ αἱ ἐπαγγελίαι αὐτοῦ εἶναι οἱ καρποφόροι ἐκεῖνοι βλαστοί, οἵτινες ἐν τῇ μετὰ ταῦτα ἰσραηλιτικῇ ἱστορίᾳ ἀναπτύσσονται εἰς δένδρον μέγα καὶ ὑψηλόν.

Τὰ οὕτω πως χαρακτηριζόμενα θεόπνευστα βιβλία τοῦ Μωϋσέως, τὰ ὅποια φέρουσι τὸ ὄνομα *Πεντάτευχος*, εἶναι τὰ ἑξῆς· α) ἡ *Γένεσις* γραφεῖσα κατὰ τινες πρὸ τῆς ἐξ Αἰγύπτου Ἐξόδου ὑπὸ τοῦ Μωϋσέως ἐν γῇ Μαδιάμ· τὸ βιβλίον τοῦτο προτιθέμενον νὰ ἀποδείξῃ τὴν καταγωγὴν τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ ἀνάγεται μέχρι τῆς δημιουργίας τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ παντός, ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ενός, παντοδυνάμου καὶ προσωπικοῦ· β) ἡ *Ἐξοδος* πραγματευομένη περὶ τῆς ἐξ Αἰγύπτου Ἐξόδου τοῦ Ἰσραήλ, τῆς ἐπὶ Σινᾶ νομοθεσίας, τῆς ἀποπερατώσεως τῆς Σκηνῆς τοῦ Μαρτυρίου καὶ τῆς ἱστορίας τοῦ λαοῦ κατὰ τὴν ἐν τῷ Σινᾶ διαμονήν· γ) τὸ *Λευϊτικὸν διδάσκον* περὶ ἱερέων καὶ λευϊτῶν, τῆς θέσεως αὐτῶν ἐν τῷ λαῷ, τῶν δικαίων, καθηκόντων καὶ λοιπῶν ἔργων· δ) οἱ *Ἀριθμοί*· τὸ βιβλίον τοῦτο ἄρχεται μετὰ τῆς ἀριθμήσεως τοῦ λαοῦ, καί, παρενεيروμένων διαφόρων νόμων, ἐκτίθησι τὴν διὰ τῆς ἐρήμου πορείαν καὶ ε) τὸ *Δευτερονόμιον* περιέχον τοὺς τελευταίους λόγους τοῦ Μωϋσέως καὶ τὴν ἐπανάληψιν τοῦ νόμου. Εἰς τὸν προφῆτην Μωϋσεᾶ ἀποδίδεται καὶ ὁ 89 ἢ 90 ψαλμός.

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Δ'.

Ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ καὶ οἱ Κριταί.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ καὶ ἡ ἄλωσις τῆς ἐπηγγελημένης γῆ.
(1632—1645).

§ 71. Σπουδαιότης τῆς ἐποχῆς ταύτης.

Ὡς ἀνωτέρω παρατηρήσαμεν, τὸ ἄπιστον καὶ ἀγνώ-
μὸν τῶν Ἰουδαίων γένος ἐξηλείφθη ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ ἐκ
τῶν ἀπογόνων αὐτοῦ ἐμορφώθη νέα γενεά, πλήρης πί-
στεως καὶ ἐλπίδος εἰς τὸν Θεόν. Ἀλλὰ τὴν γενεάν ταύ-
την δὲν ἐμελλε κατὰ τὴν ἀπόρασιν τοῦ Θεοῦ νὰ εἰσα-
γάγῃ εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας ὁ νομοθέτης τῶν Ἰου-
δαίων καὶ προφήτης Μωϋσῆς, ἀλλ' ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ,
ἀνὴρ πρῶτος καὶ ἰσχυρὸς ἐν πολέμοις, ἀνὴρ ἔχων ἐν ἑαυτῷ
πνεῦμα Θεοῦ (Ἀριθ 27, 18—20). Ὁ Ἰσραὴλ ἠρξάθη
ἐν Αἰγύπτῳ εἰς λαὸν μέγαν καὶ πολυπληθῆ, ἐπὶ τοῦ
Σινᾶ ἔλαβε τὸν νόμον αὐτοῦ, τὸ πολίτευμα, τὴν λατρείαν
καὶ τὴν Σκηνὴν τοῦ Μαρτυρίου, ἤδη δὲ ἐμελλε νὰ λάβῃ
καὶ τὴν οὐσιώδη συνθήκην τῆς ἀνεξαρτήτου καὶ ἐθνικῆς
αὐτοῦ ὑπάρξεως· αὕτη δὲ εἶναι ἡ χώρα, ἡ ἀνταποκρινο-
μένη πρὸς τὸν χαρακτῆρα αὐτοῦ, τὴν θέσιν καὶ τὸν προ-
ρισμὸν τοῦ βίου. Αὕτη εἶναι ἡ χώρα τῶν πατέρων αὐτοῦ,
πλουσίαι εἰς ἱερὰς ἀναμνήσεις, συμβουλὰς καὶ προτροπὰς,
γῆ ῥέουσα μέλι καὶ γάλα.

§ 72. Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ. Διάβασις τοῦ Ἰορδάνου.

Ἰησοῦς, ὁ υἱὸς τοῦ Ναυῆ ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Ἐφραΐμ ἦν ὑπουργὸς καὶ διάδοχος τοῦ Μωϋσέως ἤδη εἰς τὸν κατὰ τῶν Ἀμαλχειτῶν πόλεμον διεκρίθη οὗτος ὡς στρατηγὸς καὶ κατὰ τὴν ἀποστολὴν αὐτοῦ ὡς κατασκόπου τῆς Χαναάν διεκρίθη διὰ τὸ θάρρος αὐτοῦ, τὴν φρόνησιν καὶ τὴν πίστιν. Μέχρι τοῦδε καίπερ ἐπὶ κεφαλῇ τοῦ στρατοῦ ἱστάμενος, ἐκυβερνᾷτο ὁμοίως ὑπὸ τοῦ Μωϋσέως, ἀλλὰ νῦν ἐν ἡλικίᾳ προβεβηκυῖα ἀναλαμβάνει ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτοῦ τὸ βαρὺ φορτίον τῆς κυβερνήσεως τοῦ Ἰσραήλ. Ὁ Ἰησοῦς γινώσκει τὴν δυσχέρειαν τοῦ ἔργου καὶ τὴν ἰδίαν ἀσθένειαν, ἀλλ' ὁ Θεὸς ἐνισχύει αὐτὸν ὑποσχόμενος ὅτι οὐδεὶς ἀντιστήσεται αὐτῷ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτοῦ, ὅτι καθὼς ἦν μετὰ τοῦ Μωϋσέως οὕτως ἔσται καὶ μετ' αὐτοῦ καὶ οὐκ ἐγκαταλείψει αὐτὸν διότι ἀνάγκη νὰ διανείμῃ τῷ λαῷ τὴν γῆν, ἣν ὑπεσχέθη τοῖς πατράσιν αὐτοῦ. Οὕτω λοιπὸν ἀφοῦ ὁ Θεὸς ἐνίσχυσεν αὐτὸν καὶ διέταξε νὰ ἐμμείνῃ πιστὸς εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ Μωϋσέως διαταχθέντα, ὁ Ἰησοῦς ἐντέλλεται τῷ λαῷ ὅπως ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν ἐτοιμασθῇ πρὸς διάβασιν τοῦ Ἰορδάνου, ὁ δὲ λαὸς ὑπόσχεται αὐτῷ ὑπακοήν (Ἰησ. Νευ. 1, 1—9).

Ὁ Ἰησοῦς ἐν πρώτοις στέλλει κατασκόπους εἰς τὴν πόλιν Ἰεριχώ, ἥτις θεωρεῖτο ὡς ἡ κλεῖς τῆς ὅλης χώρας, οὗτοι εἰσέρχονται εἰς τὴν οἰκίαν τῆς πόρνης Ρααῖβ, ἥτις ἐν τῇ πίστει αὐτῆς ἀνεγνώρισε τὸν Θεὸν δάκτυλον (Ἔβρ. 11, 31). Ἡ Ρααῖβ κρύπτει τοὺς κατασκόπους καὶ σώζει αὐτοὺς ἀπὸ τῶν ἀνδρῶν, τοὺς ὁποίους ἔστειλε πρὸς ἔρευναν τοῦ πράγματος ὁ βασιλεὺς τῆς Ἰεριχώ· οὕτω σωθέντες οἱ κατασκόποι καὶ μαθόντες ἀκριβῶς τὰ κατὰ

τὴν πόλιν ἐπιστρέφουσι πρὸς τὸν Ἰησοῦν ἀναγγέλλοντες ὅτι πάντες οἱ κάτοικοι τῆς γῆς ἐκείνης εἶναι κατεπτοημένοι (Ἰησ. Ν. κεφ. 2). Ὁ Ἰησοῦς διατάσσει τότε τὴν διὰ τοῦ Ἰορδάνου διάβασιν, ὅστις κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἶχε πλημμυρῆσει. Ἡ διάβασις ἐγένετο ὡς ἑξῆς. Οἱ ἱερεῖς βαστάζοντες τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης εἰσῆλθον εἰς τὸν Ἰορδάνην, ἅμα δὲ ἐβράχυσαν οἱ πόδες αὐτῶν, ἀμέσως τὰ ὕδατα τὰ μὲν πρὸς τὰ κάτω ἔρρευσαν πρὸς τὴν Νεκρὰν Θάλασσαν, τὰ δὲ ἄνωθεν κατερχόμενα ἔστησαν ὡς τεῖχος. Οἱ ἱερεῖς ἔστησαν ἐν τῷ ποταμῷ, μέχρις οὐ διέβη ἅπας ὁ λαὸς ἀβρόχοις ποσὶ καὶ ἀκολουθῶς διατάχθησαν νὰ ἐξέλθωσι. Τότε τὰ ὕδατα τοῦ ποταμοῦ ἔρρευσαν πάλιν κατὰ τὸν φυσικὸν αὐτῶν ῥοῦν, ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀφοῦ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ποταμοῦ ἔστησε πρὸς μνήμην τοῦ θαυμαστοῦ τούτου γεγονότος δώδεκα λίθους, ἑστρατοπέδευσε μεθ' ὅλου τοῦ λαοῦ αὐτοῦ ἀπέναντι τῆς Ἰεριχώ, ἐν Γαλγάλοις ὀλίγον πρὸς βορρᾶν τῆς Νεκρᾶς Θαλάσσης, ὅπου ἔστησεν αὐτοῖς ἑτέρους δώδεκα λίθους, οὓς παρέλαβεν ἐκ τοῦ ποταμοῦ (Ἰησ. Ν. κεφ. 3 καὶ 4). Ἐν Γαλγάλοις στρατοπεδεύσαντες οἱ Ἰουδαῖοι τρώγουσιν ἐκ τῶν σίτων καὶ τῶν καρπῶν τῆς χώρας, τὸ δὲ μάννα παύει πλέον καταπίπτειν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. Ἀφοῦ δὲ περιετμήθησαν πάντες κατὰ διαταγὴν τοῦ Θεοῦ ἐώρτασαν τὸ Πάσχα (κεφ. 5).

§ 73. *Ἀλωσις τῆς Ἰεριχώ καὶ τῆς Γαί.*

Οἱ Ἰσραηλῆται διαβάντες τὸν Ἰορδάνην ἑστρατοπέδευσαν πρὸ τῆς Ἰεριχώ, ἥτις ἦν πόλις ὀχυρὰ καὶ περιτετειχισμένη· ὁ δὲ Θεὸς διὰ νὰ δείξῃ ὅτι ἀνταμείβει τὴν πίστιν τοῦ λαοῦ, ὑπόσχεται τῷ Ἰησοῦ τὴν παράδοσιν τῆς

πόλεως κατὰ παράδοξόν τινα τρόπον· διατάσσει λοιπὸν ὅπως ἑπτὰ ἱερεῖς βαστάζωσι τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης, ἑπτὰ δὲ ἕτεροι κρατῶσι τὰς σάλπιγγας· οὗτοι δὲ πάντες μετὰ παντός τοῦ μαχίμου στρατοῦ σαλπίζόντων τῶν ἱερέων περιέλθωσι τὴν πόλιν ἐπὶ ἑπτὰ κατὰ συνέχειαν ἡμέρας, τὴν δὲ ἐβδόμην ἡμέραν ἑπτάκις περιέλθωσι καὶ τὴν ἐβδόμην ταύτην φορὰν ἡ πόλις θὰ περιέλθῃ εἰς χεῖρας αὐτῶν. Πράγματι κατὰ τὴν ἐβδόμην ταύτην φορὰν μετὰ τὸ σάλπισμα τῶν ἱερέων καὶ τὸν ἀλαλαγμὸν τοῦ λαοῦ, τὰ τείχη τῆς πόλεως κατέπεσαν· οἱ Ἰσραηλῖται εἰσελαύνουσιν εἰς αὐτὴν καὶ κατασφάττουσιν ἅπαντας τοὺς κατοίκους αὐτῆς ἐκτὸς τῆς Ῥαάβ καὶ τοῦ οἴκου αὐτῆς, ἥτις εἶχε σώσει ὡς εἶδομεν τοὺς κατασκόπους τῶν Ἰουδαίων· ἡ Ῥαάβ μάλιστα αὕτη ἀκολούθως ἐλθοῦσα εἰς γάμου κοινωνίαν μετὰ τοῦ Σαλιῶν ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Ἰούδα ἐγένετο προμήτωρ τοῦ Δαυὶδ καὶ ἐπομένως καὶ τοῦ Κυρίου ἡμῶν (Ματθ. 1, 5). Ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ γενόμενος οὕτω κύριος τῆς πόλεως κατακαίει αὐτὴν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῇ καὶ ἐκφράζει τὸ ἀνάθεμα κατὰ παντός, ὅστις ἤθελεν ἀνεγείρει αὐτὴν· ἀπαγορεύει τοῖς Ἰουδαίοις νὰ ἐγγίσωσι τι ἐκ τῶν λαφύρων καὶ πάντα τὰ ἐν τῇ πόλει πολύτιμα, χρυσὸν, ἄργυρον καὶ τὰ χαλκᾶ καὶ σιδηρᾶ σκευὴ ἀφιεροῖ εἰς τὸ θησαυροφυλάκιον τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ (Ἰησ. Ν. κεφ. 6).

Ἄλλ' οἱ Ἰσραηλῖται δὲν ἦσαν τοσοῦτον εὐτυχεῖς καὶ εἰς τὴν ἄλωσιν ἐτέρας πόλεως τῆς Γαί', κειμένης ἀπέναντι τῆς Βαιθήλ, διότι εἰς ἐξ αὐτῶν ὁ Ἀχαρ ἐνοσφίσατο ἐκ τῶν ἀφιερωθέντων τῷ Θεῷ λαφύρων· διὰ τοῦτο οἱ κατὰ τῆς πόλεως ταύτης ἀποσταλέντες Ἰσραηλῖται ἐτράπησαν εἰς φυγὴν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν· ὁ λαὸς βλέπων τὴν ἀποτυχίαν

ταύτην προεῖται· ὁ δὲ Ἰησοῦς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ πενθοῦσι. Τότε κατὰ διαταγὴν τοῦ Θεοῦ, ὅστις ἀπεκάλυψε τὸ πλημμυλῆμα τοῦτο, παρουσιάζονται οἱ Ἰσραηλῖται κατὰ δῆμους καὶ οἴκους καὶ ἐκ τῆς ἐρεῦνης ταύτης ἀνακαλύπτεται ὁ ἔνοχος Ἀχαρ, ὅστις μετὰ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ λιθοβολεῖται ὑπὸ παντός τοῦ λαοῦ. Οὕτω ἐξαγνισθέντος τοῦ πλημμυλῆματος τούτου ἐπέρχονται οἱ Ἰσραηλῖται κατὰ τῆς Γαί, οἱ μὲν ἐξ ἀνατολῶν, οἱ δὲ ἐκ δυσμῶν ἐπὶ ἐνέδρῃ· ὁ βασιλεὺς τῆς πόλεως ἀγνοῶν τὴν ὀπισθεν αὐτοῦ ἐνέδραν ἐπιτίθεται μεθ' ὅλων τῶν κατοίκων τῆς πόλεως κατὰ τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ. Ἀλλ' ἐν τῷ μεταξύ οἱ ἐνεδρεῦντες Ἰσραηλῖται ἐπελθόντες κατὰ τῆς πόλεως καὶ εὐρόντες αὐτὴν κενήν, κατέκαυσαν· τότε οἱ ἐχθροὶ ἰδόντες τὸν ἐκ τῆς πόλεως ἀναθρόσκοντα καπνὸν καὶ πεσόντες οὕτω μεταξύ τῶν δύο ἰουδαϊκῶν τμημάτων κατεστράφησαν. Οἱ φονευθέντες ἀναφέρονται περὶ τὰς 12 χιλιάδας, ὁ δὲ βασιλεὺς αὐτῶν ζωγρηθεὶς ἀνεστηλώθη ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ ἐπὶ ξύλου (Ἰησ. Ν. κεφ. 8).

Μετὰ τὴν νίκην ταύτην ὁ Ἰησοῦς ἀναβὰς ἐπὶ τοῦ ὄρους Γαιβάλ· ὠκοδόμησε τῷ Κυρίῳ θυσιαστήριον, προσήνεγκε θυσίας ὀλοκαυτωμάτων καὶ σωτηρίου, καὶ ἐνέγραψε τὸν νόμον ἐπὶ λίθων μεγάλων, εἶτα δὲ ἱσταμένου τοῦ λαοῦ μεταξύ τοῦ ὄρους Γαιβάλ καὶ Γαριζὶν μετὰ τῶν ἱερέων καὶ Λευϊτῶν καὶ τῆς Κιβωτοῦ τῆς Διαθήκης ἀνέγνωσε τὸν νόμον εἰς ἐπήκουσιν πάντων καὶ ἐξέφρασεν εὐλογίας καὶ κατάρτας, καθὼς ἦρθε ὁ Μωϋσῆς εἶχε προδιατάξει (Δευτερ. κεφ. 27). Τὰ ὅρη ταῦτα κεῖνται ἀπέναντι ἀλλήλων ἐπὶ τοῦ ὕψους τῆς σειρᾶς τῶν ὄρεων Ἑρραΐμ, μεταξύ δὲ αὐτῶν κεῖται ἡ πεδιάς Συχέμ.

§ 74. Οἱ Γαβαωνῖται, ὁ Ἀδωνιβεζέκ καὶ ὁ Ἰαβὴν.

ὑπὸ τῶν θαυμαστῶν τούτων νικῶν, τὰς ὁποίας οἱ Ἰσραηλῖται κατήγεγον κατὰ τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν, καταπορθέντες οἱ κάτοικοι τῆς ἰσχυρᾶς πόλεως Γαβαὼν, στέλλουσι πρέσβεις πρὸν Ἰησοῦν καὶ τοὺς πρεσβυτέρους τοῦ λαοῦ ζητοῦντες τὴν συμμαχίαν αὐτῶν. Οἱ Γαβαωνῖται διὰ νὰ ἀπατήρῳσι τοὺς Ἰσραηλῖτας, παρουσιάζουσιν αὐτοῖς τὰ ἐσχισμένα αὐτῶν ἐνδύματα, τοὺς εὐρωπιῶντας ἄρτους καὶ τοὺς παλαιοὺς ἀσκούς τῶν οἴνων καὶ προσποιούμενοι ὅτι ἔρχονται ἐξ ἀπομεμακρυσμένων τόπων κατορθῶνους διὰ τῆς ἀπάτης ταύτης νὰ λάβωσι παρὰ τῶν Ἰουδαίων ἐνὸρκως τὴν συμμαχίαν αὐτῶν μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀποκαλύπτεται ἡ ἀπάτη αὐτῶν, ὁ λαὸς γογγύζει κατὰ τῶν πρεσβυτέρων, διότι δὲν ἠρώτησαν τὸν Κύριον καὶ ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ ἕνεκα τοῦ πρὸς αὐτοὺς δοθέντος ὅρκου δὲν κακοποιεῖ μὲν αὐτοὺς, καταρᾶται ὅμως καὶ καταδικάζει ὅπως ἐξ αὐτῶν λαμβάνωνται οἱ δοῦλοι, οἱ ξυλοκόποι καὶ οἱ ὑδροφόροι οἱ πρὸς χρῆσιν τοῦ θυσιαστηρίου καὶ τῆς ἰουδαϊκῆς κοινότητος ἀναγκαιοῦντες (Ἰησ. Ν. 9).

Ἐν τούτοις ὁ Ἀδωνιβεζέκ, βασιλεὺς Ἰερουσαλὴμ, μαθὼν τὰ κατὰ τῶν κατοίκων τῆς Ἱεριχῶ καὶ Γαὶ κατορθώματα τῶν Ἰσραηλιτῶν ὡς καὶ τὴν πρὸς αὐτοὺς αὐτομολήσιν τῶν Γαβαωνιτῶν, συνεννοῦται μετὰ τεσσάρων βασιλέων τῶν νοτίων μερῶν καὶ ἐπιπίπτει κατὰ τῆς Γαβαὼν πρὸς ἐκδίκεσιν. Οἱ Γαβαωνῖται ζητοῦσι τὴν βοήθειαν τῶν Ἰσραηλιτῶν καὶ οὗτοι ἕνεκα τοῦ πρὸς αὐτοὺς ὅρκου ἀντεπεξέρχονται καὶ λύουσιν τὴν πολιορκίαν τῆς πόλεως, ἐπιτίθενται κατὰ τῶν ἐχθρῶν καὶ διὰ τε τοῦ ξίφους καὶ τῆς χαλαζίδος πεσούσης ἐκ τοῦ οὐρανοῦ βροχῆς λίθων

καταστρέφουσιν αὐτούς. Ὁ Ἰησοῦς βλέπων ὅτι ἕνεκα τοῦ δύοντος ἡλίου πολλοὶ τῶν ἐχθρῶν θὰ διεσώζοντο, ἐν τῇ θερμότητι τῆς νύκτος ἀναβοᾷ· στήτω ὁ ἥλιος κατὰ Γαβαὼν καὶ ἡ σελήνη κατὰ γάραγγα Αἰλῶν· πράγματι ἡ ἡμέρα διήρκεσε μακρότερον καὶ ὁ λαὸς ἐξεδικήθη τελείως τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ. Οἱ πέντε ὁμῶς βασιλεῖς ἐν τῇ φυγῇ αὐτῶν καταφεύγουσιν εἰς τι σπήλαιον· ἐκεῖ κλείονται ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ διὰ μεγάλων λίθων καὶ ἀκολούθως ἐξαχθέντες φονεύονται. Μετὰ τὸ γεγονός τοῦτο οἱ Ἰσραηλῖται ἐκυρίευσαν τὰς πλείστας μεσημβρινὰς πόλεις, τὴν μίαν μετὰ τὴν ἄλλην καὶ ἐφόνευσαν ἐν αὐταῖς πᾶσαν πνοὴν ζωῆς (κεφ. 10).

Ὅπως οἱ βασιλεῖς τοῦ νότου οὕτω καὶ οἱ βασιλεῖς τοῦ βορρᾶ συνηνώθησαν ὑπὸ τὸν βασιλέα τῆς Ἀσῶρ Ἰαβὶν, καὶ ἐν πλήθει πολλῶ καὶ ἄρμασι καὶ ἵπποις ἐστρατοπέδευσαν κατὰ τῶν Ἰσραηλιτῶν παρὰ τὰ ὕδατα Μερώμ. Κατ' αὐτῶν ἐπέρχεται ὁ Ἰησοῦς αἰφνιδίως, διασκορπίζει αὐτοὺς καὶ καταστρέφει φονεύων τοὺς βασιλεῖς καὶ πᾶν ζῶν· ἡ πόλις Ἀσῶρ ἀναθεματίζεται καὶ κατακαίεται, ἐνῶ αἱ λοιπαὶ πόλεις κυριεύονται καὶ κατέχονται (κεφ. 12).

§ 75. Διανομὴ τῆς χώρας· Θάνατος Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ.

Οὕτω μετὰ ἑπταετεῖς πολέμους οἱ Ἰσραηλῖται ἐγένοντο κύριοι τῆς ἐπηγγελημένης γῆς, καίτοι πολλαὶ ὀχυραὶ πόλεις διετέλουν ἔτι εἰς τὰς χεῖρας τῶν Χαναναίων καὶ ἡ πρὸς νότον δύναμις τῶν Φιλισταίων δὲν συνετρίβη. Ἐν γένει ὁμῶς οἱ ἀγῶνες τοῦ ἐκλεκτοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ κατέπαυσαν, ὅ,τι δὲ ὑπελείφθη ἔπρεπε νὰ συντελεσθῇ βαλμῆδὸν ὑπὸ τῶν κατὰ μέρος φυλῶν. Διὰ τοῦτο λοιπὸν ὁ Ἰησοῦς λαμβάνει παρὰ τοῦ Θεοῦ τὴν διαταγὴν ἵνα δια-

μοιράσῃ εἰς τὸν λαὸν τὴν κατακτηθεῖσαν χώραν. Τὸ στρατόπεδον τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐκ Γαλγάλων μεταφέρεται εἰς Σηλὼ μεταξύ Βαιθήλ καὶ Συχέμ· ἐκεῖ δὲ πηγνυται καὶ ἡ Σκηνὴ τοῦ Μαρτυρίου. Καὶ αἱ μὲν φυλαὶ Ῥουβὴν, Γὰδ καὶ ἡ ἡμίσεια Μανασσὴ ἐπιστρέφουσιν εἰς τὰς ὑπὸ τοῦ Μωϋσέως ὀρισθείσας αὐταῖς χώρας ἐκεῖθεν τοῦ Ἰορδάνου, ὅπου ἰδρύουσι θυσιαστήριον πρὸς ἔνδειξιν ὅτι οὐδαμῶς χωρισθῇσονται ἀπὸ τῶν λοιπῶν αὐτῶν ἀδελφῶν· αἱ δὲ λοιπαὶ ἑννέα καὶ ἡ ἑτέρα ἡμίσεια Μανασσὴ καταλαμβάνουσι διὰ κλήρου τὰς ἐντεῦθεν τοῦ Ἰορδάνου χώρας· μόνον ἡ φυλὴ τοῦ Λευὶ δὲν ἔλαβέ τι ἐκ τῆς κληρονομίας ταύτης, διότι αὕτη ὡς κληρὸν αὐτῆς ἐξέλεξατο τὸν Θεόν· οὐδὲν ἤττον ὅμως καὶ αὕτη ἔλαβε 48 πόλεις διεσπαρμένας εἰς τὰς χώρας τῶν διαφόρων φυλῶν καὶ τὰ περίχωρα αὐτῶν (Ἰησ.Ν. κεφ. 13—22). Ἐκ τῶν πόλεων τούτων 13 ἦσαν προωρισμέναι κυρίως διὰ τοὺς ἱερεῖς κείμεναι πρὸ πάντων εἰς τὴν φυλὴν Βενιαμὶν καὶ Ἰούδα, ἐξ ἀπασῶν δὲ διεκρίνοντο 6 ὡς ἄνυλοι ἢ γουγαδευτήριοι· αἱ πόλεις αὗται ἔκειντο ἡ μὲν Γανλὼν ἐκεῖθεν τοῦ Ἰορδάνου ἐν τῷ κλήρῳ Μανασσῆ, ἡ δὲ Ἀρεμὼθ ἐν τῷ τοῦ Γὰδ καὶ ἡ Βοσῶρ ἐν τῷ τοῦ Ῥουβὴμ· αἱ λοιπαὶ τρεῖς ἐντεῦθεν τοῦ Ἰορδάνου, ἡ μὲν Χεβρὼν ἐν τῷ κλήρῳ Ἰούδα, ἡ δὲ Συχέμ ἐν τῷ τοῦ Ἑβραὶμ καὶ ἡ Κάδης μεταξύ Ἀστὴρ καὶ Νεφθαλείμ.

Ἀποῦ ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ ἀπετελείωσε τὸ ἐμπιστευθὲν αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἔργον, κεκοπιακῶς ἐκ τῶν πολυειδῶν ἀγώνων καὶ μόχθων ἀνεπαύθη ἐπὶ μικρόν· προβεβηκῶς δὲ ἤδη τὴν ἡλικίαν προσεκάλεσεν εἰς Σηλὼ τοὺς πρεσβυτέρους καὶ γραμματεῖς καὶ δικαστὰς μετὰ παντὸς τοῦ λαοῦ, ἀνέμνησε τὰς πρὸς αὐτοὺς θαυμαστάς πράξεις

τοῦ Θεοῦ καὶ συνεβούλευσε νὰ μείνωσι πιστοὶ εἰς αὐτόν· «εἰ δὲ μὴ, εἶπεν αὐτοῖς, ἀρέσκει ὑμῖν λατρεύειν Κυρίῳ, ἐκλέξασθε ὑμῖν αὐτοῖς σήμερον τίνι λατρεύσητε. . . ἐγὼ δὲ καὶ ἡ οἰκία μου λατρεύσωμεν Κυρίῳ ὅτι ἁγίός ἐστι»· ὁ δὲ λαὸς ἀποκριθεὶς εἶπεν, «μὴ γένοιτο ἡμῖν καταλιπεῖν Κύριον ὥστε λατρεύειν θεοῖς ἑτέροις . . . οὐχί, ἀλλὰ κυρίῳ λατρεύσωμεν». Οὕτως ὁ Ἰησοῦς ἐποίησε διαθήκην τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ μετὰ τοῦ λαοῦ καὶ ἔστησε μνημεῖον πρὸς μαρτύριον τῆς διαθήκης ταύτης· ἀκολούθως ἀπέλυσε τὸν λαὸν καὶ ἀπέθανεν ἐν ἡλικίᾳ 110 ἐτῶν (1615) (κεφ. 23—24).

Τελευτῶντες τὸ κεφάλαιον τοῦτο ὀφείλομεν νὰ σημειώσωμεν ὅτι ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ ἐν τῇ Ἱερᾷ Ἱστορίᾳ διακρίνεται διὰ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν πίστιν αὐτοῦ καὶ ἀφοσίωσιν, καθὼς καὶ τὴν πρὸς τὸν νόμον ὑπακοήν· ἐν πάσαις ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ εἶναι προβλεπτικός, προβαίνων μετὰ σκέψεως, ἀλλὰ καὶ μετὰ ἀποφάσεως, διότι γινώσκει ὅτι ὁ Θεὸς προστατεύει αὐτόν. Ἡ μεγαλοφυχία αὐτοῦ ἦτο συνδεδεμένη μεθ' ὑπομονῆς, ἡ ἰσχὺς αὐτοῦ μετὰ πίστεως, ἡ σοφία αὐτοῦ μετὰ τῆς ὑπακοῆς καὶ τοῦ φόβου τοῦ Κυρίου. Ἡ ιδιότης αὕτη τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ συνδεδεμένη μετὰ τῆς ιδιότητος τῆς ἐποχῆς του καὶ τοῦ ἀξιώματος ὅπερ κατεῖχε, καθίστησιν αὐτόν εἰς τὸ ἔργον αὐτοῦ πρότυπον τοῦ μέλλοντος Ἰησοῦ· καθὼς ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ ὁδηγεῖ τὸν λαὸν εἰς τὴν ἐπιτηγελμένην γῆν, οὕτω καὶ ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ὁδηγεῖ τὸν νέον αὐτοῦ Ἰσραὴλ εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν· καὶ καθὼς ἐκεῖνος πρὸς ἀποτελείωσιν τοῦ ἔργου τούτου συγκροτεῖ πολέμους, οὕτως ἐν αὐτοῖς ἀποκατοπτρίζονται αἱ ἀγῶνες καὶ αἱ νίκαι τοῦ Κυρίου ἡμῶν.— Ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ πνεύματος παρα-

τηροῦμεν ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐμφορεῖται καὶ ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ μετὰ ζήλου προσκείμενος εἰς τὸ θεοκρατικὸν πολίτευμα, μετὰ πίστεως πρὸς τὸν νόμον καὶ ὑπὸ ζωηρότητος ἐν τῇ πίστει καὶ τῷ φόβῳ τοῦ Θεοῦ περιχοσμούμενος παρίστησι τὴν εἰκόνα τῆς κοινωνίας, ἐν ἣ ἐν-οικεῖ ἡ ἀγάπη.—

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Ἐποχὴ τῶν Κριτῶν. (1015—1128)

§ 76. Χαρακτηρισμὸς τῆς ἐποχῆς ταύτης.

Ὡς ἐν ταῖς ἔμπροσθεν εἰδομένῃ ἤδη ἐδόθησαν τοῖς Ἰουδαίοις ὅλαι αἱ συνθῆκαι αἱ ἀπαιτούμεναι πρὸς πολιτικὸν καὶ ἐθνικὸν βίον· ὁ Ἰσραὴλ ἔλαβε χώραν ρέουσαν μέλι καὶ γάλα· εἶχε θρησκείαν, ἣτις ἔφερεν ἐν αὐτῇ τοὺς ζωηρόρους βλαστοὺς τῆς σωτηρίας· εἶχε δὲ καὶ πολίτευμα τοῦ ὁποῦ κεφαλὴ μὲν ἄμεσος ἦν ὁ Ἰεχωβὰ, ψυχὴ δὲ ἡ πίστις τοῦ λαοῦ. Πάντων τούτων κέντρον ἦν ἡ Σκηνὴ τοῦ Μαρτυρίου, μεσότης δὲ μετὰ τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ ἀσράτου βασιλέως ὁ ἀρχιερεὺς. Αἱ ἐν τῇ Σκηνῇ τοῦ Μαρτυρίου συναθροίσαις ἐμέλλον νὰ συγκρατῶσι τὸν θρησκευτικὸν σύνδεσμον, αἱ δὲ ἐκκλησίαι τοῦ λαοῦ τὸν πολιτικόν. Ἡ ἐκτέλεσις τῆς δικαιοσύνης ἦν ἔργον τῶν πρεσβυτέρων, ἐπεφυλάττο δὲ αὐτῷ ὁ Θεὸς τὴν ἐν σπουδαίαις περιστάσεσιν ἀπόφασιν, καθὼς καὶ ἐν ἄλλαις ἀνάγκαις ἐνῆργει ἀμέσως διὰ σημείων καὶ θαυμάτων, διὰ συμβουλῶν καὶ προ-

τροπῶν. Δι' ὅλων τούτων ἡ ἀνάπτυξις τῆς σωτηρίας ἡδύνατο νὰ βαίνει ἡρέμα καὶ χωρὶς νὰ διαταράττηται.

Καὶ ὅμως τὰ γενόμενα δὲν ἀνταπεκρίνοντο πρὸς τὴν ιδέαν ταύτην. Ὁ Θεὸς ἐπέτρεψεν ἔτι νὰ ὑπάρχωσι Χαναανίτιδές τινες φυλαί, ὅπως ὁ λαὸς ἐν τῇ πρὸς αὐτὸν πίστει καὶ ὑπακοῇ ἐξακολουθήσῃ τὸν ἀγῶνα καὶ συμπληρώσῃ τὸ ἔργον τῆς ὑποταγῆς αὐτῶν. Καὶ ὅμως μετ' ὀλίγον ἀνεφάνη μία νέα γενεὰ μὴ γινώσκουσα τὸν Κύριον, οὔτε τὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα οὗτος ἔπραξεν ἐν τῷ Ἰσραήλ. Ἡ γενεὰ αὕτη ἀντὶ νὰ καταστρέψῃ τὰς φυλάς ἐκείνας, περιωρίσθη νὰ καταστήσῃ αὐτὰς φόρου ὑποτελεῖς, διὰ τοῦτο αὗται «κατέστησαν τοῖς Ἰσραηλῖταις εἰς συνοχὰς καὶ οἱ θεοὶ αὐτῶν εἰς σκάνδαλον» (Κριτ. 2, 3). Ἀντὶ νὰ ἀποβάλωσι πᾶσαν κοινωνίαν μετὰ τῶν διεφθαρμένων Χαναανιτῶν, ἔλαβον τὰς θυγατέρας αὐτῶν εἰς γυναῖκας καὶ τὰς ἑαυτῶν ἔδωκαν τοῖς υἱοῖς αὐτῶν καὶ ἐλάτρευσαν τοῖς θεοῖς αὐτῶν (Κριτ. 3, 6). Οὕτως εἰσέδυσσε παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις ἡ φυσικὴ θρησκεία τῶν φυλῶν ἐκείνων, ἀπὸ τῆς ὁποίας δὲν ἡδύναντο νὰ ἀποστῶσιν, ἀφοῦ ἅπαξ ἀπεμακρύνθησαν τῆς ἀπλότητος τῆς πίστεως αὐτῶν. Ἀντὶ τοῦ Ἰεχωβὰ ἐλάτρευσαν τῷ Βάαλ καὶ τῇ Ἀστάρτη, καθὼς καὶ τῷ Δαγὼν τῶν Φιλισταίων καὶ τῷ Μολὼχ τῶν Μωαβιτῶν. Ἀλλ' ὁ Θεὸς δὲν ἐγκαταλείπει τὸν λαὸν αὐτοῦ· στέλλει ἀμέσως τὸν ἄγγελον αὐτοῦ (Κριτ. 2, 1—5). Ὁ Ἰσραὴλ κλαίει ἀλλὰ δὲν συνέρχεται· ἤδη δὲ ἄρχονται μακροχρόνιοι πόλεμοι, ἐν οἷς περιπίπτει εἰς τὴν δεισιδαιμονίαν τῶν Χαναανιτῶν, πιέζεται καὶ τυραννεῖται ὑπ' αὐτῶν καὶ διὰ τῶν Κριτῶν, τοὺς ὁποίους ἐγείρει κατὰ καιροῦς ὁ Θεὸς πρὸς σωτηρίαν αὐτοῦ, σώζεται.

§ 77. Γεγονότα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰησοῦ
τοῦ Ναυῆ. Οἱ πρῶτοι Κριταί.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ ὁ Θεὸς ἐν τῷ κατὰ τῶν Χαναναϊτῶν πολέμῳ παραχωρεῖ τὴν ἡγεμονίαν εἰς τὴν φυλὴν Ἰούδα. Ἡ φυλὴ Ἰούδα συνενοῦται μετὰ τῆς τοῦ Συμεὼν καὶ ἐπιτίθεται κατὰ τοῦ βασιλέως Βεζέκ Ἀδωνιβεζέκ, νικᾷ αὐτὸν καὶ συλλαβοῦσα ἐκκόπτει τὰ ἄκρα τῶν χειρῶν καὶ ποδῶν αὐτοῦ, καθὼς καὶ οὗτος κατὰ τὴν ὁμολογίαν αὐτοῦ εἶχε πράξει τὸ αὐτὸ ἐπὶ 70 βασιλέων. Οἱ υἱοὶ Ἰούδα φέρουσιν αὐτὸν εἰς Ἱερουσαλὴμ, ὅπου καὶ ἀπέθανε, αὐτοὶ δὲ πολιορκήσαντες τὴν πόλιν κατέλαβον αὐτὴν καὶ ἔκαυσαν (Κριτ. 1, 1—9). Ἀκολούθως ἡ φυλὴ τοῦ Βενιαμὴν ἐκυρίευσεν μὲν καὶ κατέσκαψε τὴν Βαιθὴλ, δὲν ἠδυνήθη ὁμῶς νὰ κυριεύσῃ τοὺς Ἱεβουσαίους τοὺς κατέχοντας τὴν ἀκρόπολιν τῆς Ἱερουσαλὴμ, τὴν Σιών. Τέλος αἱ ἄλλαι φυλαὶ δὲν κατώρθωσαν νὰ ἀποδιώξωσι τοὺς ἐν τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ ὑπάρχοντας ἄλλοφύλους· περιωρίσθησαν δὲ μόνον νὰ καταστήσωσιν αὐτοὺς φόρου ὑποτελεῖς.

Ἀλλ' οἱ Ἰσραηλῖται ἐν μέσῳ τῶν ἄλλοφύλων κατοικοῦντες διεφθάρησαν, ἔλαβον εἰς γυναῖκας τὰς θυγατέρας αὐτῶν καὶ ἐλάτρευαν τοῖς θεοῖς αὐτῶν· τότε ὑποτάσσει αὐτοὺς ὁ βασιλεὺς τῆς Συρίας Χουσαρσαθαίμ ὑπὸ τὸν ζυγὸν τοῦ ὁποίου δουλεύουσιν ὀκτὼ ἔτη. Ἀλλ' ὁ Κύριος εὐσπλαγχνισθεὶς αὐτοὺς ἐγείρει τὸν πρῶτον Κριτὴν Γοθοιήλ, υἱὸν τοῦ Κερεζ' ἀδελφοῦ τοῦ Χάλεβ, ὅστις ἔχων ἐν αὐτῷ πνεῦμα Κυρίου, ἔκρινεν τὸν Ἰσραὴλ καὶ ἠλευθέρωσεν αὐτὸν ἀπὸ τῆς δουλείας τοῦ Χουσαρσαθαίμ. (Κρ. 2, 1—10). Ἦδη ἐπὶ 40 ἔτη ἀπήλαυνεν ἡ γῆ Χαναάν

ειρήνης μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Γοθονιήλ· ἀλλὰ νέα μετὰ ταῦτα ἀπόπτωσις τοῦ λαοῦ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ φέρει αὐτὸν ὑπὸ τὴν τυραννίαν τοῦ Ἐγλῶμ, βασιλέως τῶν Μωαβιτῶν διαρκέσασαν 18 ἔτη. Τότε ὁ Θεός, μετανοήσαντος τοῦ λαοῦ, ἐγείρει τὸν δεύτερον Κριτὴν, τὸν Ἀῶδ, ὅστις μετὰ τῶν δώρων, τὰ ὅποια προσήνεγκον τῷ Ἐγλῶμ οἱ Ἰσραηλίται, λαβὼν καὶ μάχαιραν δίστομον, ἐμπήγνυσιν αὐτὴν εἰς τὴν κοιλίαν αὐτοῦ καὶ ἀφίνει νεκρὸν· εἶτα δὲ ἐκφυγὼν τοὺς Μωαβίτας καὶ συγκαλέσας τοὺς Ἰσραηλίτας διὰ κερατίνης ἀντεπεξέρχεται κατ' αὐτῶν καὶ καταστρέφει αὐτούς, (Κριτ. 2, 11—31)· οὕτω μετὰ τὴν ἑνδοξὸν ταύτην νίκην ἐπηκολούθησεν εἰρήνη 80 ἐτῶν. Μετὰ τὸν Ἀῶδ ἀνέστη τρίτος Κριτὴς ὁ Σαμεγάρ, ὅστις ἐφόρευσε 600 Φιλισταίους διὰ βουκέντρου. Καὶ πάλιν ὁμοῦς τὰ νέα πλημμυλῆματα τῶν Ἰουδαίων ὑπῆρξαν ἡ αἰτία τῆς καταδουλώσεως αὐτῶν ὑπὸ τὸν Ἰαβὶν, βασιλέα Ἀσώρ, ἐπὶ 20 ἔτη. Ὁ Ἰαβὶν εἶχεν οὐ μόνον στρατὸν ἰσχυρόν, ἀλλὰ καὶ 900 σιδηρᾶ ἄρματα. Ἀλλὰ τότε ἔζη μεταξὺ τῶν Ἰουδαίων ἡ προφῆτις Δεββώρα, κρίνουσα τὸν λαόν· αὕτη λοιπὸν στέλλει καὶ προσκαλεῖ τὸν Βαράκ, υἱὸν Ἀβινεμί, καὶ διατάσσει ὅπως μετὰ 10 χιλιάδων στρατοῦ ἐκ τῆς φυλῆς Νεφθαλαὶμ καὶ Ζαβουλὼν ἐπιπέσῃ κατὰ τοῦ Σισάρα, στρατάρχου τοῦ Ἰαβὶν· ὁ Βαράκ συγκατατίθεται εἰς τοῦτο ἀλλ' ἄρῃ καὶ ἡ Δεββώρα συγκατετέθη ὅτι θέλει συνεκστρατεύσει μετ' αὐτοῦ· ἀλλ' ἕνεκα τῆς ὀλιγοπιστίας αὐτοῦ ταύτης προλέγει αὐτῷ ὅτι ὁ θρίαμβος τῆς νίκης θέλει ἀνήκει εἰς γυναῖκα. Καὶ ἀληθῶς μετὰ τὴν συνάντησιν τῶν στρατευμάτων ὁ Βαράκ κατατροπώνει τὸν Σισάρα καὶ καταδιώκει αὐτόν· ὁ στρατὸς αὐτοῦ καταστρέφεται καὶ ὁ Σισάρα καταφυγὼν εἰς τὴν σκηνὴν τῆς Ἰαήλ.

ἀπογόνου τοῦ Ἰοθὼρ, φρονεύεται ὑπ' αὐτῆς ἐμπηξάσης ἐν τῷ κροτάφῳ αὐτοῦ πάσσαλον. Ἡ νίκη αὕτη ἐξωλόθρευσε καὶ αὐτὸν τὸν βασιλέα Ἀσώρ, ἡ δὲ Δεδωώρα μετὰ τοῦ Βαράκ ἐψάλλον μετ' αὐτὴν ὕμνον εὐχαριστήριον τῷ Θεῷ, (Κριτ. κεφ. 4 καὶ 5). Συνέπεια τῆς νίκης ταύτης ἦτο εἰρήνη τεσσαρακονταετῆς.

§ 78. Ὁ Γεδεὼν καὶ ὁ Ἀβιμέλεχ.

Οἱ Ἰσραηλῖται καὶ πάλιν ἐποίησαν τὸ πονηρὸν ἐναντὶ τοῦ Κυρίου καὶ πρὸς τιμωρίαν αὐτῶν οἱ Μαδιανῖται καὶ Ἀμαληκῖται πρὸς νότον τῆς Παλαιστίνης κατοικοῦντες, ἐπὶ ἑπτὰ κατὰ συνέχειαν ἔτη εἰσελαύνοντες εἰς τὴν χώραν αὐτῶν κατέστρεφον τοὺς ἀγροὺς καὶ ἔρπαζον τὰ κτήνη αὐτῶν, εἰς τρόπον ὥστε ἡναγκάζοντο οὗτοι νὰ καταφεύγωσιν εἰς τὰ ὄρη καὶ τὰ σπήλαια. Τὰ δεινὰ ταῦτα ἠνάγκασαν τὸν Ἰσραὴλ νὰ ἀναβοήσῃ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ζητήσῃ παρ' αὐτοῦ βοήθειαν, οὗτος δὲ ἔστειλε πρὸς αὐτὸν προφήτην φαίνεται ὅτι οἱ πρὸς τὸν λαὸν λόγοι τοῦ προφήτου ἐκίνησαν αὐτὸν εἰς ἀληθῆ μετάνοιαν, διότι μετ' ὀλίγον βλέπομεν ὅτι ὁ Θεὸς εἰς σωτηρίαν αὐτῶν ἐγείρει τὸν Γεδεὼν. *Gideon*

Οὗτος ἦν υἱὸς τοῦ Ἰωῆς ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Μανασσὴ καὶ ἐρράβδιζεν ἡμέραν τινὰ ὑπὸ τὴν ὄρυν τὴν οὐταν ἐν *Οφθα* Εὐρραθῇ σίτον καὶ ἡτοιμάζετο νὰ φυγῇ ἀπὸ τοῦ προσώπου τῶν Μαδιανιτῶν, ὅτε ἄγγελος Κυρίου ἐμφανισθεὶς ἔχαιρέτισεν αὐτὸν λέγων: μετὰ σοῦ ὁ Κύριος, ἰσχυρὸς τῶν δυνάμεων· ὁ Γεδεὼν ἀπεκρίθη αὐτῷ: εἰ ἐστὶ Κύριος μεθ' ἡμῶν, εἰς τί εὗρεν ἡμᾶς τὰ κακὰ ταῦτα; Καὶ πῶς δύναμαι νὰ σώσω ἐγὼ τὸν Ἰσραὴλ, ἀφοῦ ἡ οἰκογένειά μου εἶναι τοσοῦτον ταπεινὴ, ἐγὼ δὲ μικρότερος ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πατρός μου; Ὁ ἄγγελος διεβεβαίωσε τότε αὐτὸν

ὅτι ὁ Κύριος ἔσται μετ' αὐτοῦ καὶ ἀφοῦ ἐπέτρεψεν αὐτῷ
 νὰ προσφέρει θυσίαν, ὁ δὲ Γεδεὼν ἡτοίμασε τὰ πρὸς τοῦτο
 κρέατα καὶ τὰ ἄζυμα, τότε ὁ ἄγγελος ἤγγισεν αὐτὰ διὰ
 τοῦ ἄκρου τῆς ῥάβδου αὐτοῦ καὶ ἀμέσως πῦρ ἀναβὰν ἐκ
 τῆς πέτρας κατέκαυσεν αὐτά. Τότε ὁ Γεδεὼν ἀνεγνώρι-
 σεν ὅτι ὁ μετ' αὐτοῦ ὁμιλῶν ἦν ἄγγελος Κυρίου καὶ ἐφο-
 βήθη· ἀλλ' ὁ ἄγγελος ἀπερχόμενος εἶπεν· εἰρήνη σοι, μὴ
 φοβοῦ. Ὁ Γεδεὼν τότε ὠκοδόμησε τῷ Θεῷ θυσιαστήριον
 καὶ ὠνόμασεν αὐτὸ εἰρήνη Κυρίου. Τὴν ἐπομένην νύκτα
 ὁ Θεὸς διέταξε τὸν Γεδεὼν ἵνα πρὶν συνάψῃ μετὰ τῶν ἐ-
 χθρῶν μάχην ἐξολοθρεύσῃ τὴν εἰδωλολατρείαν· καὶ οὗτος
 παραλαβὼν δέκα ἐκ τῶν δούλων αὐτοῦ κατέστρεψε τὸ θυ-
 σιαστήριον τοῦ Βάαλ καὶ τὸ ἄλσος αὐτοῦ τὸ παρὰ τὸν οἶκον
 τοῦ πατρὸς αὐτοῦ κείμενον καὶ ὠκοδόμησε τῷ Θεῷ ἕτερον
 θυσιαστήριον. Τὴν πρωΐαν οἱ κάτοικοι τοῦ Εὐφραθᾶ ἰδόντες
 κατεστραμμένα τὸ θυσιαστήριον καὶ τὸ ἄλσος τοῦ Βάαλ
 προσῆλθον πρὸς τὸν πατέρα τοῦ Γεδεὼν καὶ ἐζήτησαν τὸν θά-
 νατον τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ· ἀλλ' οὗτος ἀπεκρίθη αὐτοῖς· εἰ Θεὸς
 ἐστὶ *Βάαλ* δικαζέσθω αὐτῷ. Ἐντεῦθεν ὁ Γεδεὼν ἔλαβε
 τὸ ὄνομα *Ἱεροβάαλ*, ὅπερ δηλοῖ δικαζέσθω ἐν αὐτῷ ὁ
Βάαλ. Ἐν τούτοις ὁ στρατὸς τῶν Μαδιανιτῶν καὶ Ἀ-
 μαληκитῶν συνήχθη εἰς τὸ ἐντεῦθεν τοῦ Ἰορδάνου καὶ ὁ
 Γεδεὼν ὑπὸ πνεύματος Θεοῦ φερόμενος ἐσάλπισε τῇ κε-
 ρατίνῃ καὶ συνεκάλεσε στρατὸν ἐκ τῆς φυλῆς Μανασσῆ,
 Ἀσέρ, Ζαβουλὼν καὶ Νεφθαλείμ· ἵνα δὲ βεβαιωθῇ κάλ-
 lion περὶ τῆς θείας αὐτοῦ κλήσεως ζητεῖ παρὰ τοῦ Θεοῦ
 θαῦμα, ὅπερ καὶ ἐκτελεῖται· ἀπαιτεῖ δηλ. ὅπως ὁ πόκος
 τὴν μὲν πρώτην νύκτα δροσισθῇ, μεῖνῃ δὲ ξηρὰ ἢ περὶ αὐ-
 τὸν γῆ, τὴν δὲ δευτέραν συμβῇ τὸ ἐναντίον (Κριτ. κεφ. 6).
 Ὁ στρατὸς τοῦ Γεδεὼν συνεποσοῦτο εἰς 32,000 ἀν-

δρῶν· ἀλλ' ὁ Θεὸς μὴ θέλων ἵνα ἡ νίκη ἀποδοθῇ εἰς τὸν μέγαν ἀριθμὸν τῶν Ἰσραηλιτῶν, ἀφῆρσεν ἀπ' αὐτῶν τοὺς δειλοὺς συμποσούμενους εἰς 22,000· ἀλλὰ καὶ αἱ ἑναπολειφθεῖσαι 10,000 ἦσαν πολλαί, διὰ τοῦτο ἐξ αὐτῶν παρέλαβεν ὁ Γεδεὼν μόνον τριακοσίους πιόντας ὕδωρ διὰ τοῦ κοίλου τῶν χειρῶν αὐτῶν, ἐνῷ οἱ λοιποὶ διετάχθησαν νὰ μείνωσιν ἐν τῷ στρατοπέδῳ. Τὴν προσεχῇ νύκτα ἀποκαλυφθεὶς ὁ Θεὸς τῷ Γεδεὼν εἶπε νὰ ἀναστῇ διότι ἐπέστη ὁ καιρὸς τῆς νίκης· ἵνα δὲ βεβαιώσῃ αὐτὸν περὶ τούτου ἐξαποστέλλει αὐτὸν μετὰ τοῦ παιδὸς Φαρὰ εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν ἐχθρῶν, ὅπου ἀκούσας δύο στρατιώτας διαλεγόμενους περὶ τινος ἐνυπνίου προκαταγγέλλοντος τὴν νίκην, ἐπανῆλθε χαίρων. Τότε ὁ Γεδεὼν διήρσε τοὺς τριακοσίους αὐτοῦ εἰς τρία μέρη καὶ διέταξεν ἵνα ἕκαστος τῇ μὲν μιᾷ χειρὶ κρατῇ κερατίνην, τῇ δὲ ἐτέρᾳ λάγηνον, ἐν ᾗ ἦν ἐμπεπηγμένη λαμπάς. Οἱ τριακόσιοι ἐλθόντες εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν ἐχθρῶν καὶ περικυκλώσαντες αὐτὸ, ἐκ συνθήματος τοῦ Γεδεὼν ἔρριψαν τὰς λαγήνους συγκρούσαντες αὐτάς καὶ διὰ τῆς ἀριστερᾶς μὲν κρατοῦντες τὰς λαμπάδας, διὰ δὲ τῆς δεξιᾶς τὰς σάλπιγγας ἀνέκραζον: *ρομφαία τῷ Κυρίῳ καὶ τῷ Γεδεὼν*. Τούτου γενομένου, οἱ ἐχθροὶ τοσοῦτον ἐταράχθησαν ὥστε τὸ μὲν πρῶτον ἐπληττον ἀλλήλους καὶ ἐφόνευσον, εἶτα δὲ ἐτράπησαν εἰς φυγὴν. Οἱ δὲ Ἰσραηλῖται κατελθόντες ἐκ τῶν χωρῶν αὐτῶν κατεδίωξαν αὐτοὺς καὶ ἐξωλόθρευσαν (κεφ. 7). Οἱ φονευθέντες ἦσαν περὶ τὰς 120,000.

Μετὰ τὴν λαμπρὰν ταύτην νίκην, οἱ Ἰσραηλῖται προσήνεγκαν τῷ Γεδεὼν τὴν ἀρχήν, ἀλλ' οὗτος ἀπέρριψεν αὐτὴν διὰ τῶν λόγων: οὐκ ἄρξω ἐγὼ ὑμῶν, Κύριος ἄρξει ὑμῶν· ἐν τούτοις λαβὼν παρ' αὐτῶν λάφυρα ἔκρινεν

ἐπὶ 40 ἔτη καὶ κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ὑπῆρχεν ἐν τῷ λαῷ ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ. Λίαν δὲ προβεβηκώς τὴν ἡλικίαν ἀπέθανε τὸ 1346 ἐγκαταλιπὼν 70 υἱούς. (Κεφ. 8).

Εἰς ἐκ τῶν υἱῶν τοῦ Γεδεών ἦν καὶ ὁ Ἀθιμέλεχ, γεννηθεὶς ἐκ τῆς ἐν Συχεμ παλλακῆς αὐτοῦ· οὗτος ἀνακηρύσσεται ὑπὸ τῶν Συχεμιτῶν βασιλεὺς αὐτῶν καὶ φονεύει τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ ἐν Ἐρραθᾷ ἐπὶ τινος λίθου, ἐκτὸς τοῦ νεωτάτου Ἰωάθαμ ἀποκρυβέντος. Ὁ Ἰωάθαμ καταφεύγει τότε εἰς τὸ ὄρος Γαρίζιν καὶ ἐκεῖ διὰ τοῦ ἀπολόγου τῶν δένδρων, ἅτινα ματαίως ζητήσαντα βασιλεύσασκεν τὴν ἐλαίαν, τὴν συκὴν καὶ τὴν ἄμπελον, ἐπὶ τέλους ἐξελέξαν τὴν ῥάμνον, παρέστησεν εἰς τὸν λαὸν τὴν πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ ἀγνωμοσύνην αὐτῶν καὶ ἐπεσφράγισεν τὸν λόγον προσειπὼν τὸν ὑπὸ τοῦ Ἀθιμέλεχ ὄλεθρον τῶν Συχεμιτῶν καὶ τὸν ὑπὸ αὐτῶν θάνατον ἑαυτοῦ. Ἡ πρόρρησις αὕτη πληροῦται μετὰ τρία ἔτη· διότι τότε οἱ Συχεμίται μισήσαντες τὸν Ἀθιμέλεχ ἐπανέστησαν κατ' αὐτοῦ ἀπόντος· τότε οὗτος ἐπέρχεται κατ' αὐτῶν καταστρέφει τὴν πόλιν αὐτῶν καὶ σπείρει ἐν αὐτῇ ἄλας, πυρπολεῖ τὰ ὀχυρώματα τοῦ ναοῦ Βααλθερίθ καὶ καταστρέφει ἐν αὐτῷ τὴν συνέλευσιν τῶν ἀνδρῶν. Τὸ αὐτὸ θέλει νὰ πρᾶξῃ καὶ ἐν τῷ πύργῳ Θιβης, ἀλλὰ τότε γυνὴ ἐκ τοῦ δώματος ῥίπτει κατ' αὐτοῦ ἐπιμύλιον κλάσμα καὶ κατασυντρίβει αὐτόν, φονευθέντα ἔπειτα κατ' αὐτήν αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ ὑπηρέτου αὐτοῦ· οὕτως ἐπληρώθη ἡ πρόρρησις τοῦ Ἰωάθαμ υἱοῦ Γεδεών.

§ 79. Ἱστορία τῆς Μωαβιτιδος Ρούθ.

Ἐν ἐποχῇ μεγάλῃς τινὸς πείνης ἐπικρατούσης ἐν Παλαιστίνῃ, πικρῶς κατὰ τοὺς χρόνους τῶν εἰσβολῶν τῶν

Μαδιανιτών, εἰς τὰς ὁποίας ἐπέθηκε τέρμα ὁ Γεδεών, βηθλεεμίτης τις Ἐλιμέλεχ μετὰ τῆς συζύγου αὐτοῦ Νωεμὶν καὶ τῶν δύο αὐτοῦ υἱῶν φεύγων τὴν χώραν αὐτοῦ κατέφυγεν εἰς τὴν μωαβίτιδα γῆν. Ὁ Ἐλιμέλεχ μετ' ὀλίγον ἀπέθανεν καὶ οἱ δύο αὐτοῦ υἱοὶ ἔλαβον εἰς γάμου κοινωνίαν δύο μωαβίτιδας τὴν Ὀρρά καὶ τὴν Ρούθ. ἀλλὰ καὶ οὗτοι μετ' ὀλίγον ἀπέθανον ἄτεκνοι. Ἡ Νωεμὶν μαθοῦσα ὅτι ὁ λιμὸς ἐκόπασεν ἐν τῇ πατρίδι αὐτῆς ἀπεφάσισε νὰ ἐγκαταλίπη τὴν Μωαβ, ἀλλ' αἱ δύο χῆραι νύμφαι αὐτῆς ἠθέλησαν νὰ παρακολουθήσωσιν αὐτήν· εἰς τὰς προτροπὰς αὐτῆς πεισθεῖτα ἡ Ὀρρά μετὰ δακρύων ἀπεχωρίσθη τὴν πενθερὰν αὐτῆς καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρὸς αὐτῆς. Ἀλλ' ἡ Ρούθ ἔμεινεν ἀκαμπτος.

πάντησαί μοι τοῦ καταλιπεῖν σε ἢ ἀποστρέφαι ὅπου σε, ἔλεγεν, ὅτι σὺ ὅπου ᾖ πορεύῃς πορεύσομαι καὶ σὺ ἂν ἀδυσθῇς ἀδυσθήσομαι· ὁ λαός σου λαός μου καὶ ὁ Θεός σου Θεός μου· καὶ σὺ ἂν ἀποθῇς ἀποθαήσομαι καὶ σὺ ἂν ταφῇς ταφήσομαι. (Ρούθ 1, 16, 17).

Ἡ Νωεμὶν τότε παρέλαβε μετ' ἑαυτῆς τὴν Ρούθ καὶ κατώκησεν ἐν Βηθλεὲμ. Ἦν τότε ἐποχὴ θερισμοῦ καὶ ἡ Ρούθ ὅπως διαθρέψῃ ἑαυτήν καὶ τὴν πενθερὰν αὐτῆς τέθη εἰς τὸν ἀγρὸν ἰσχυροῦ τινος Βοὀξ, ὅπως συνάξῃ στάχυν. Ὁ Βοὀξ ἦν συγγενὴς τῆς Νωεμὶν, ἡ νεὰν Ρούθ σταχυολογοῦσαν προέτεινεν αὐτῇ λαγῇ μόνον ἐκ τοῦ ἀγροῦ αὐτοῦ, προέτρεψε τὰς αὐτοῦ ὅπως προσφέρωνται αὐτῇ εὐμενῶς καὶ ἐφαγεῖν καὶ πιεῖν. Ἐν τῇ πράξει ταύτῃ τοῦ Βοὀξ ἡ Νωεμὶν τὸν θεὸν δάκτυλον, καὶ ἐπειδὴ οὗτος περὶ γάμου νόμους τοῦ Μωυσέως, ἠδύνατο νὰ σπέρμα τῷ ἀνδρὶ τῆς Ρούθ ἀποθανόντι ἐτέκνη.

(ΙΕΡΑ ΙΣΤΟΡΙΑ)

προπῆν αὐτῆς ἡ 'Ρούθ προτείνει τοῦτο εἰς τὸν Βοὺζ· οὗτος προτείνει τοῦτο εἰς ἐγγύτερον συγγενῆ, τοῦτου δὲ μὴ δεχθέντος τὸν γάμον τοῦτον, λαμβάνει ὁ Βοὺζ τὴν 'Ρούθ εἰς σύζυγον. Οὕτως ἡ 'Ρούθ διὰ τὴν πρὸς τὴν πενθεράν αὐτῆς ἀγάπην καὶ τὴν πρὸς τὸν ἀληθῆ Θεὸν καὶ τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀφοσίωσιν, ἀξιοῦται νὰ γείνη προμήτωρ τοῦ Δαυὶδ, καὶ ἐπομένως τοῦ 'Ιησοῦ Χριστοῦ· διότι ἐξ αὐτῆς ἐγεννήθη ὁ 'Ωβὴδ καὶ ἐξ αὐτοῦ ὁ 'Ιεσσαί, ὁ πατὴρ τοῦ Δαυὶδ. Ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς 'Ρούθ ἐξικονίζεται ἡ ἀπαρχὴ τῆς ἐπιστροφῆς τῶν ἐθνικῶν ἐν τῇ χριστιανικῇ ἐκκλησίᾳ (πρὸβλ. βιβλ. 'Ρούθ).

§ 80. Ὁ 'Ιερθῆς.

Μετά τὸν θάνατον τοῦ 'Αβιμέλεχ, κριτῆς τοῦ 'Ισραὴλ ἔπετο ὁ θῶρος ἐκ τῆς φυλῆς 'Ισάχαρ, κρίνας τὸν λαὸν 23 ἔτη. Μετ' αὐτὸν ἀνεδείχθη κριτῆς ὁ 'Ιαίρ, ἐκ γῆς ἁμαρτανῶν, ἀλλὰ κρίνας ἐπὶ 22 ἔτη καὶ ἐγκαταλίπων μετὰ θάνατον 32 υἱούς. 'Αλλ' ἡ εἰδωλολατρεία καὶ πάλιν εἰσεχώρησε κατὰ τὸ εἰρηγικὸν τοῦτο διάστημα· ὁ λαὸς περιέπεσε ἐν τὴν λατρείαν τοῦ Βάαλ καὶ τῆς 'Αστάρτης καὶ ἔπεσε πρὸς τοῦτοις τοῖς θεοῖς 'Αράμ καὶ τοῖς τῆς Σιμωνίας καὶ τῆς Μωάβ· ὁ Θεὸς ἐξοργίσθη κατ' αὐτοῦ καὶ ἔπεσεν τὸ 'Ιορδάνου χάρα περιήλθεν εἰς τὰς χειρὶς τῶν 'Αμμωνιτῶν, ἡ δὲ ἐκαίθη εἰς τὰς τῶν 'Αμμωνιτῶν ἐπὶ 18 ἔτη δεινῶς πιεζόμενος ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν τῆς ἐλπίδος βοᾷ πρὸς τὸν Κύριον ἐξαιτούμενος τὴν βοήθειάν του· ἀλλ' ὁ Θεὸς, πορεύσθε, εἶπεν αὐτοῖς, καὶ ἔπεσε πρὸς τοὺς θεοὺς, οὓς ἐξελεξάσθε ἑαυτεῖς καὶ ἠσώσασθε ὑμᾶς ἐν καιρῷ θλίψεως ὑμῶν. καὶ ἔλαβον καὶ κατανυγέντες ἐκ τοῦ ἐλέγχου τοῦτου κα-

ταστρέφουσι τὰ εἰδωλα τῶν θεῶν, μετανοοῦσι καὶ λα-
τρεύουσι τῷ μόνῳ ἀληθινῷ Θεῷ. Οὕτως ὁ Θεὸς ἐφάνη τῷ
λαῷ αὐτοῦ Ἰλεις καὶ ὁ καιρὸς τῆς σωτηρίας αὐτοῦ ἤγγι-
κεν· οἱ κάτοικοι τῶν πέραν τοῦ Ἰορδάνου χωρῶν μαθόντες
ὅτι οἱ Ἀμμωνῖται προσεγγίζουσι, συνήχθησαν ἐν Μασση-
φὰ τῆς Γαλαὰδ καὶ ἀπεράσισαν, ὥς ὡς ἐκεῖνος καταστῇ
ἀρχηγὸς αὐτῶν, ὅστις τολμήσῃ νὰ ὁδηγήσῃ αὐτοὺς κατὰ
τῶν ἐχθρῶν (Κριτ. 10).

Ὡς τοιοῦτος ἐκλέγεται ὑπὸ τοῦ λαοῦ ὁραθῶντος Ἰερθὰς
ὁ Γαλααδίτης, υἱὸς πόρνης τινός, ὅστις ἐκβλήθεις ἐκ τῆς
πατρικῆς αὐτοῦ οἰκίας ὑπὸ τῶν γνησίων αὐτῆς κληρονό-
μων, εἶχε καταφύγει εἰς γῆν Τῶβ, ὅπου συναθροίσας περὶ
ἐαυτὸν τυχοδιώκτας τινὰς ἐμάχετο κατὰ τῶν Ἀμμωνι-
τῶν. Λαβὼν τὴν ἀρχηγίαν ὁ Ἰερθὰς ἔρχεται εἰς Μασ-
σηφὰ, ἐκλέγεται ἀφ' ἑστράτηγος καὶ στέλλει δύο πρὸς
τοὺς Ἀμμωνίτας πρεσβείας προσπαθῶν νὰ ἀποδείξῃ τὴν
κατ' αὐτοῦ ἀδικον αὐτῶν ἐπίθεσιν (Κριτ. 11, 12)· ἀλλὰ
μὴ εἰσ ακουσθεῖς συνάπτει μετὰ τῶν ἐχθρῶν μάχην καὶ
κατατροπώνει αὐτούς, εἰσελθὼν δὲ εἰς τὴν χώραν αὐτῶν
κυριεύει εἰκοσιν αὐτῶν πόλεις. Ὁ Ἰερθὰς ὁμοῦς ἐν τῷ πο-
λέμῳ τούτῳ κατὰ τῶν Ἀμμωνιτῶν ἠῤῥατο τῷ Κυρίῳ
ὅτι ἐὰν παραδῶ εἰς χεῖρας αὐτοῦ τοὺς ἐχθρούς, ἐπιστρέφων
εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ νικηφόρος θέλει προσφέρει εἰς ὄλο-
κάρπωμα ὃν τινα ἀπαντήσῃ πρῶτον. Δυστυχῶς μετὰ
τὴν θριαμβευτικὴν αὐτοῦ εἰς Γαλαὰδ ἐπάνοδοι ἀπαντᾷ
τὴν μονογενῆ αὐτοῦ θυγατέρα ἐρχομένην εἰς ὑπάντησιν
αὐτοῦ μετὰ πανηγυρικῆς χορείας, ὅθεν καὶ ταρχθεῖς διέρ-
ρηξε τὰ ἱμμάτια αὐτοῦ, Ἄ, ἃ, θυγάτηρ μου, εἶπε, ταραχῇ
ἐτάραξάς με, καὶ σὺ ἦς ἐν τῷ ταραχῷ μου, καὶ ἐγὼ
εἰμι ἥρσιξα κατὰ σοῦ τὸ στόμα μου πρὸς Κύριον καὶ

οὐ δυνήσομαι ἀποστρέψαι (Κριτ. 11, 35). Ἡ νεᾶνις μαθοῦσα τοῦτο ἀπεκρίθη ὅτι προθύμως ἀναδέχεται τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς εὐχῆς γενομένης διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος, ἀλλ' ἐπὶ τῇ συνθήκῃ τοῦ νὰ συγχωρήσῃ αὐτῇ ἵνα ἐπὶ δύο μῆνας ἀναβᾷ εἰς τὰ ὄρη κλαύσῃ τὴν παρθενίαν αὐτῆς. Πράγματι μετὰ δύο μῆνας ἐπιστρέψασα ἔθουσιάσθη ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτῆς, ἔκτοτε δὲ ἐπεκράτησε τὸ ἔθος ὅπως αἱ θυγατέρες Ἰσραὴλ ἐπὶ τέσσαρας ἡμέρας τοῦ ἐνιαυτοῦ κλαίωσι τὴν θυγατέρα τοῦ Ἰεφθᾶ (Κριτ. 11, 36—40).

Ἀλλὰ διὰ τῆς νίκης ταύτης τοῦ Ἰεφθᾶ διηγέρθη ὁ φθόνος τῆς φυλῆς Ἑβραΐμ. Οἱ Ἑβραῖμιται ὡς μὴ προσκληθέντες εἰς τὸν κατὰ τῶν Ἀμμωνιτῶν πόλεμον εἰσελαύνουσιν εἰς τὴν ἀνατολικὴν τοῦ Ἰορδάνου χώραν καὶ ἐπιπίπτουσι κατὰ τῶν ὁμοφύλων αὐτῶν· οἱ περὶ τὸν Ἰεφθᾶ κατατροπώσαντες αὐτοὺς καὶ καταλαβόντες τὰς διαβάσεις τοῦ Ἰορδάνου, ἀναγνωρίζοντες δ' αὐτοὺς ἐκ τῆς λαλιάς αὐτῶν, κατέσφαζον αὐτοὺς ἀντλήως· οὕτω κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐφονεύθησαν ὑπὸ τῶν Γαλααδιτῶν 42,000 Ἑβραῖμιτῶν. Ὁ Ἰεφθᾶς ἔκρινε τὸν λαὸν ἕξ μόνον ἔτη, μετ' αὐτὸν ἔκριναν αὐτὸν ὁ Ἀβαισσὰν ἑπτὰ ἔτη, ὁ Αἰλώμ δέκα καὶ ὁ Ἀβδὼν ὀκτὼ ἔτη (Κριτ. 12).

§ 81. Ὁ Σαμφών.

Καθ' ἣν ἐποχὴν οἱ Ἀμμωνῖται εἰσῆλθαν εἰς τὰς ἐκείθεν τοῦ Ἰορδάνου χώρας, ἡ ἐντεῦθεν χώρα περιῆλθεν εἰς τὴν τεσσαρακονταετὴ δουλείαν τῶν ^{Φιλισταινῶν} Φιλισταινῶν, οἷοι οἱ Ἰουδαῖοι ἐποίησαν τὸ πονηρὸν ἐνώπιον τοῦ Κυρίου. Ἀλλ' ὁ Θεὸς ἀποφασίζει νὰ σώσῃ τὸν λαὸν αὐτοῦ ἐγείρων τὸν Σαμφών. Ἐν τῇ πόλει δηλ. Σαραᾶ τῆς φυλῆς Δάν παρὰ

τὰ σύνορα τῶν Φιλισταίων κατῴκει πτωχός τις ἀνὴρ ὀνόματι Μανωῆ, τοῦ ὁποίου ἡ σύζυγος ἦν στείρα· εἰς ταύτην ἐμφανισθεὶς ἄγγελος Κυρίου ἀπεκάλυψεν ὅτι θελεῖ συλλάβει υἱόν, Ναζιραῖον τῷ Θεῷ καὶ σωτῆρα τοῦ Ἰσραὴλ καὶ ὅτι διὰ τοῦτο αὕτη πρέπει νὰ ἀπέχη παντὸς μεθυστικοῦ καὶ ἀκαθάρτου· ἡ γυνὴ ἀνήγγειλε ταῦτα τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς καὶ κατὰ παράκλησιν αὐτοῦ ἐμφανίζεται ὁ ἄγγελος καὶ τὸ δεύτερον· ὁ Μανωὲ ἀκούσας τὰ αὐτὰ παρὰ τοῦ ἀγγέλου προσφέρει θυσίαν ὀλοκαυτώσεως, μετὰ τῆς φλογὸς τῆς ὁποίας ἀνέβη ὁ ἄγγελος πρὸς τὸν οὐρανόν. Τότε ὁ Μανωὲ ἐφοβήθη ἐννοήσας ὅτι συνωμίλει μετὰ ἀγγέλου, ἀλλὰ καθησύχασεν αὐτὸν ἡ γυνὴ αὐτοῦ. Αἱ παραγγελίαι τοῦ ἀγγέλου ἐτηρήθησαν καὶ μετ' ὀλίγον ἐγεννήθη ὁ Σαμφών, ὅστις ἠῤῥανε καὶ ἐκραταιοῦτο ἐν τῷ πνεύματι τοῦ Κυρίου (Κριτ. κεφ. 13).

✓ Ὁ Σαμφὼν ἀνδρωθεὶς ἔδειξε τρανὰ δείγματα τῆς ἐν αὐτῷ ἐνοικουσῆς θείας δυνάμεως, χωρὶς ὅμως νὰ γινώσκη τὴν θείαν αὐτοῦ κλησιν. Ἐλθὼν ποτε εἰς Θαμναθὰ καὶ ἰδὼν ὥραίαν Φιλισταίαν ἐπεθύμησε νὰ λάβῃ αὐτὴν εἰς γυναῖκα. Οἱ γονεῖς αὐτοῦ ἐπὶ τέλους πεισθέντες ἀνέβησαν μετ' αὐτοῦ ὅπως διαπραγματευθῶσι τὰ περὶ τοῦ γάμου· ἀλλὰ καθ' ὁδὸν συναντᾷ τὸν Σαμφὼν λέων ὠρυόμενος καὶ ἐπιπίπτει κατ' αὐτοῦ. Οὗτος ὅμως ἄνευ τινὸς ὀπλοῦ διὰ τῶν χειρῶν αὐτοῦ συντρίβει αὐτόν. Κατὰ τὴν δευτέραν αὐτοῦ εἰς Θαμναθὰ πορείαν ἐλθὼν εἰς τὸ μέρος τοῦ κατορθώματος αὐτοῦ εὕρισκει ἐν τῷ στόματι τοῦ λέοντος σπῆγος μελισσῶν καὶ μέλι καὶ λαβὼν ἔφαγεν ἀπ' αὐτοῦ καὶ ἔδωκε τοῖς γονεῦσιν αὐτοῦ. Ἐντεῦθεν ὅμως λαβὼν ἀφορμήν, προέβαλεν εἰς τοὺς μετ' αὐτοῦ ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας συνευωχουμένους 30 Φιλισταίους· τὸ ἐξῆς πρόβλημα:

τι βρωτὸν ἐξῆλθει ἐκ βιβρώσκοιτο καὶ ἀπὸ ἰσχυροῦ γ.λ. καί, ἐπὶ τῇ συνθήκῃ ὅτι ἐὰν ἐν διαστήματι τῶν ἐπτά ἡμερῶν τῆς εὐωχίας λύσωσι τὸ πρόβλημα, θέλει δώσει αὐτοῖς 30 σινδόνας καὶ 30 στολὰς. Οἱ Φιλισταῖοι δὲν ἠδυνήθησαν ἀφ' ἐαυτῶν νὰ λύσωσιν αὐτό, μαθόντες ὅμως τὴν λύσιν παρὰ τῆς γυναίκας τοῦ Σαμφών, ἐξαπατησάσης αὐτόν, ἀπήγγειλαν αὐτὴν τὴν ἐβδόμην ἡμέραν, ὃ δὲ Σαμφών καταβὰς εἰς Ἀσκάλωνα ἐπάταξε 30 Φιλισταίους καὶ λαβὼν τὰ ἱμάτια αὐτῶν ἔδωκε τοῖς ἀπαγγειλασι τὴν λύσιν (Κριτ. κεφ. 14).

Ἐπὶ τινι καιρὸν ὁ Σαμφών μισήσας τὴν γυναῖκα αὐτοῦ ἐγκατέλιπεν αὐτὴν, ὃ δὲ πατήρ αὐτῆς ἔδωκεν αὐτὴν εἰς ἕτερον ἄνδρα. Ὅτε δὲ ὁ Σαμφών ἐπιστρέψας ἐζήτηι αὐτὴν, ὃ δὲ πενθερὸς αὐτοῦ ἀντ' αὐτῆς προσέφερεν αὐτῷ τὴν νεωτέραν αὐτοῦ θυγατέρα, θυμωθεὶς συνέλαβε 300 ἀλώπεκας καὶ προσδέσας εἰς τὰς κέρκους αὐτῶν ἀνὰ δύο λαμπάδας ἀνημμένας, ἀπέλυσεν αὐτάς εἰς τοὺς ἀγρούς καὶ τοὺς ἐλαιῶνας τῶν Φιλισταίων καὶ κατέκαυσεν αὐτούς· ἀλλ' οὕτοι ἐκδικούμενοι τὸν Σαμφών ἐπέπεσαν κατὰ τῆς οἰκίας τοῦ πενθεροῦ αὐτοῦ Θαμνὶ καὶ κατέκαυσαν αὐτόν καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ. Ἀλλὰ καὶ ὁ Σαμφών ἐξεδικήθη αὐτούς μετ' ὀλίγον. Ὅτε δηλ. οἱ Φιλισταῖοι εἰσῆλθασαν εἰς τὴν γῆν Ἰούδα, οἱ κάτοικοι τῆς χώρας φοβούμενοι τὴν ὀργὴν αὐτῶν ἔστειλαν τρισχιλίους ἄνδρας πρὸς τὸν Σαμφών κρυπτόμενον ἐν τινὶ σπηλαίῳ ἐν Ἠτόμ. ἐπὶ τοῦ ὄρους Ἰούδα, ὅπως δῆσκοντες αὐτόν παραδώσωσι τοῖς ἐχθροῖς. Τὸν Σαμφών συγκατατεθέντα εἰς τοῦτο ἀπήγαγον εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Φιλισταίων, οἵτινες ἰδόντες αὐτόν ἤρξαντο νὰ ἀλαλάζωσιν· ἀλλ' οὗτος ἐμπνευσθεὶς ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ Θεοῦ, διέρρηξε τὰ δεσμὰ καὶ λα-

βῶν ἐκεῖ που κειμένην σιαγὸνα ὄνου ἐρόνευσε δι' αὐτῆς
χιλίους Φιλισταίους. Τὸν τόπον ὅπου συνέβη τὸ γεγονός
τοῦτο ὠνόμασεν Ἀναίρεσιν σιαγόνος (Ραμὰθ-Λεὶ), τὸ
δὲ μέρος ὅπου διψῶν ἐκλαυσε πρὸς τὸν Κύριον καὶ οὗτος
ἔδειξεν αὐτῷ πηγὴν, ἐκάλεσε πηγὴν ἐπικαλουμένου
(Κριτ. κεφ. 15).

Μετὰ ταῦτα ὁ Σαμφὼν ἐλθὼν εἰς Γαζαν, πόλιν τῶν
Φιλισταίων, διέμεινεν εἰς τὴν οἰκίαν ἀτιμοῦ γυναικὸς τοῦ-
το μαθόντες οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ ἐκλείσαν τὰς πύλας τῆς πό-
λεως ὅπως συλλάβωσιν αὐτόν. Ὁ Σαμφὼν ἐγεροῖς τὸ
μεσονύκτιον καὶ ἰδὼν τὰς πύλας τῆς πόλεως κεκλεισμέ-
νας, αἶρει αὐτάς μετὰ τῶν μοσχλῶν αὐτῶν ἐπὶ τῶν ὤμων
αὐτοῦ καὶ φέρει ἐπὶ τοῦ ἀπέναντι τῆς Χεβρών κειμένου
ὄρους. Ἀλλὰ τρίτην ἤδη φοράν ὁ Σαμφὼν περιπίπτει εἰς
τὰς αἰσθητικὰς ἡδονάς, αἵτινες καὶ γίνονται παραίτιοι
τῆς καταστροφῆς αὐτοῦ. Ἠγάπησε δηλ. ἐμπαθῶς Φιλι-
σταίαν τινὰ ὀνόματι Δαλιδᾶ, διατελοῦσαν ἐν Ἀλσωρήχ.
Οἱ Φιλισταῖοι προσελθόντες αὐτῇ προσήνεγκαν χιλίους ἐ-
κατὸν ἀργυροῦς ὅπως εἰ δυνατόν ἀναγγείλῃ αὐτοῖς τὸ
μυστήριον τῆς δυνάμεως τοῦ Σαμφῶν. Ἡ Δαλιδᾶ τρίς
παρέπεισεν αὐτόν ὅπως ἐκμυστηρευθῇ αὐτῇ τὸ πρᾶγμα,
ἀλλ' οὗτος τρίς ἠπάτησεν αὐτήν· ἐπὶ τέλους στενοχωρη-
θεὶς λίαν εἶπεν αὐτῇ ὅτι ἅπαντα ἡ ἰσχὺς αὐτοῦ συνίστα-
ται εἰς τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, διότι Ναζιραῖος
ὑπάρχει καὶ σίδηρος οὐκ ἀνέβη ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ.
Τότε ἡ Δαλιδᾶ λαβοῦσα αὐτόν εἰς τὰς ἀγκάλας αὐτῆς
καὶ ἀποκοιμίσασα ἐξύρισε τὰς τρίχας αὐτοῦ. Οὕτως ἀπο-
λέσας ὁ Σαμφὼν τὴν δύναμιν αὐτοῦ παρεδόθη εἰς τοὺς
Φιλισταίους, οἵτινες ἐξορύξαντες τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ
ἔφεραν εἰς τὴν Γαζαν καὶ δεσμεύσαντες αὐτόν ἔρριψαν εἰς

τὸ δεσμιωτήριον. Ἀλλὰ κατ' ὀλίγον αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ῥέξανον καὶ μετ' αὐτῶν ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ. Κατὰ δέ τινα μεγάλην ἐορτὴν τοῦ εἰδώλου αὐτῶν Δαγῶν οἱ Φιλισταῖοι θέλοντες νὰ ἐμπαίξωσιν αὐτὸν προσεκάλεσαν εἰς τὸν οἶκον τῆς συναθροίσεως αὐτῶν καὶ στήσαντες μεταξὺ τῶν δύο στηλῶν, ἐφ' ὧν ἅπας ὁ οἶκος ἡδράζετο, ἐρράπιζον αὐτόν. Τότε ὁ Σαμφὼν ἐπικαλεσθεὶς τὴν θεῖαν ἐνίσχυσιν καὶ κρατήσας διὰ τῶν χειρῶν αὐτοῦ τοὺς δύο κίονας τοσοῦτον ἰσχυρῶς διέσειπεν αὐτούς, ὥστε κατέρριψεν ἅπαν τὸ οἰκοδόμημα ἐπὶ τῶν ἀρχόντων καὶ τοῦ λαοῦ τῶν Φιλισταίων. Οὕτως ὁ Σαμφὼν ἐν τῇ θανάτῳ αὐτοῦ ἐθανάτωσε πολλῶν πλείους ἐκ τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ ἢ ὅσους ἐθανάτωσεν ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ· ἀκολούθως ἐλθόντες οἱ συγγενεῖς αὐτοῦ παρέλαβον αὐτόν καὶ ἔθαψαν αὐτόν ἐν Σαραᾶ ἐν τῇ τάφῳ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. Τοιοῦτον ὑπῆρξε τὸ τέλος τοῦ ἡρωϊκοῦ Σαμφὼν, ὅστις ἔκρινε τὸν λαὸν αὐτοῦ ἐπὶ 20 ἔτη (1208—1188). (Κριτ. κεφ. 16).

§ 82. Ἡλὶ καὶ Σαμουήλ.

Ὀλίγον μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ Σαμφὼν ὁ Θεὸς πρὸς σωτηρίαν τοῦ λαοῦ αὐτοῦ ἐγείρει καὶ ἕτερον ἄνδρα, ὅπως οὐχὶ διὰ τῆς σωματικῆς αὐτοῦ δυνάμεως, ὡς ὁ Σαμφὼν, ἀλλὰ διὰ τοῦ προφητικοῦ αὐτοῦ χαρίσματος προσενέγκη τάς πρὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ ὑπηρεσίας. Ἐπὶ τῆς τεσσαρακονταετοῦς δουλείας τῶν Φιλισταίων (1248—1208) ἀρχιερεὺς τοῦ λαοῦ ἦν ὁ Ἡλὶ ἄνθρωπος φρόνιμος μὲν ἀλλ' ἀσθενοὺς χαρακτήρος. Ἐν Ἀρμαθαίμ, κειμένη ἐπὶ τοῦ ὄρους Ἐφραΐμ, ὑπῆρχε τότε Λευΐτης τις ὀνόματι Ἐλκανά, ὅστις ἐκτὸς τῆς παιδοποιῶν αὐτοῦ γυναικὸς Φεννάνας εἶχε καὶ μίαν ἄτεκνον Ἄνναν. Ἡ Ἄννα μετὰ τοῦ ἀνδρὸς αὐ-

τῆς μετέβη ποτὲ εἰς Σηλὼμ ὅπως προσενέγκῃ θυσίαν καὶ σταθεῖσα ἐνώπιον τῆς σκηνῆς τοῦ Μαρτυρίου ἐξήτει παρὰ τοῦ Θεοῦ υἱὸν ὑποσχομένη νὰ ἀφιερώσῃ αὐτὸν αὐτῷ. Ὁ Ἥλι νομίσας αὐτὴν ὑπὸ μέθης κατεχομένην κατ' ἀρχὰς διέταξε νὰ ἀποστῇ τοῦ ἁγίου τόπου, ἀλλ' ἔπειτα ἐπιγνοὺς τὴν ἀπάτην αὐτοῦ ἠύχθη αὐτῇ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς αἰτήσεως καὶ ἠυλόγησεν αὐτήν. Ἀληθῶς ὁ Θεὸς ἐμνήσθη τῆς Ἀννης, ἥτις συνέλαβε μετ' ὀλίγον υἱόν, τὸν Σαμουὴλ, τὸν ὁποῖον, κατὰ τὴν εὐχὴν αὐτῆς, μετὰ τὸν ἀπογαλακτισμὸν ἐνεχείρισεν εἰς τὸν Ἀρχιερεᾶ Ἥλι (Α' Βασιλ. 1), καὶ ἐδόξασε τὴν μεγαλειότητα τοῦ Θεοῦ διὰ προφητικῆς ὥδης (Α' Βασιλ. κεφ. 2). Ὁ Ἥλι μετὰ ταῦτα ἠυλόγησε τὸν Ἐλκανὰ καὶ τὴν Ἀνναν καὶ προεῖπεν αὐτῇ τὴν πολυτεκνίαν αὐτῆς, ὅπερ καὶ ἐγένετο.

Ὁ Σαμουὴλ τοιοῦτοτρόπως παρέμεινεν ἐν Σηλὼμ παρὰ τῷ Ἥλι καὶ ἐλειτούργει τῷ Κυρίῳ φέρων λινὴν στολήν, ἣν ἔφερεν αὐτῷ ἡ μήτηρ αὐτοῦ. Ἀλλ' ὅλως ἀντίθετον χαρακτῆρα πρὸς τὸν τοῦ Σαμουὴλ εἶχον οἱ υἱοὶ τοῦ Ἥλι Ὅφρι καὶ Φινεὲς ἀφροντιστοῦντες ὅλως περὶ τε τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἀνθρώπων. Ὅτε οἱ Ἰουδαῖοι ἤρχοντο εἰς Σηλὼμ διὰ νὰ προσφέρωσι τῷ Κυρίῳ θυσίας οἱ υἱοὶ τοῦ Ἥλι οὐ μόνον τὰ πρὸς εὐωχίαν κρέατα ἤρπαζον καὶ κατέτρωγον ἀλλὰ καὶ τὰ πρὸς θυσίαν, καὶ μεθ' ὅλας τὰς διαμαρτυρήσεις αὐτῶν. Διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς ἔστειλε τῷ Ἥλι ἀγνωστὸν τινα ἄνθρωπον ἐλέγξαντα αὐτὸν διὰ τὴν πρὸς τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ συγκατάβασιν καὶ μαλακότητα καὶ ἀναγχείλαντα τὴν τύχην τῶν υἱῶν αὐτοῦ (Α' Βασιλ. 2). Ἀλλ' οἱ υἱοὶ τοῦ Ἥλι ἐξηκολούθουν τὴν αὐτὴν πορείαν. Τότε ὁ Θεὸς ἐμφανισθεὶς κατ' ὄναρ τῷ Σαμουὴλ ἀπεκάλυψε τὴν τύχην τοῦ οἴκου τοῦ Ἥλι. Νύκτα ὁγδὲκ. τινὰ κοιμωμένου τοῦ Σα-

μουήλ ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ Μαρτυρίου, ὅπου ἐφυλάσσετο ἡ Κιβωτὸς ἡκούσθη φωνὴ λέγουσα· Σαμουήλ Σαμουήλ· οὗτος νομίσας ὅτι καλεῖ αὐτὸν ὁ Ἥλι ἔδραμε πρὸς αὐτόν, ἀλλ' οὗτος ἀπέστειλεν αὐτὸν ὀπίσω. Ἡ φωνὴ τοῦ Κυρίου ἐπανελήφθη τὸ τρίτον, ὅτε ὁ Σαμουήλ ἔλαβε παρὰ τοῦ Ἥλι τὴν παραγγελίαν τοῦ νὰ ἀποκριθῇ διὰ τοῦ· Λάλει ὅτι ἀκούει ὁ δοῦλος σου. Καὶ πραγματικῶς τὴν τετάρτην ταύτην φορὰν ἤκουσε παρὰ τοῦ Κυρίου ὅτι ἕνεκα τῶν ἀδικιῶν τοῦ Φινεὲς καὶ Ὀρνι καὶ τῆς ὀλιγωρίας τοῦ Ἥλι θέλει τιμωρῆσαι αὐτοὺς αὐστηρῶς. Ὁ Σαμουήλ ἀπεκοιμήθη πάλιν καὶ τὴν πρωΐαν ἐγερθεὶς κατὰ παράκλησιν τοῦ Ἥλι ἐδιηγήθη αὐτῷ πᾶν ὅ,τι ἤκουσε παρὰ τοῦ Κυρίου. Ὁ Ἥλι τότε ἀπήντησεν ὅτι αὐτὸς ἐστὶ Κύριος καὶ τὸ ἀγαθὸν ἐνώπιον αὐτοῦ ποιήσει. Ἐν τούτοις ὁ Σαμουήλ ἐκρατύνετο διὰ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ καὶ διεδίδετο ἀπὸ Δάν ἕως Βηρσαβεὶ τὸ προφητικὸν αὐτοῦ χάρισμα (Α' Βασιλ. 3).

Μετ' οὐ πολὺ ἡ πρόρρησις τοῦ Θεοῦ ἐπληρώθη. Οἱ ἐχθροὶ τῶν Ἰσραηλιτῶν Φιλισταῖοι καὶ πάλιν ἐπιπεσόντες κατενίκησαν αὐτοὺς καὶ ἐφόνευσαν περὶ τὰς 4,000· τότε οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ συγκερθέντες μετὰ τοῦ Ἥλι ἀπεφάσισαν νὰ φέρωσιν εἰς τὸ στρατόπεδον τὴν Κιβωτὸν τῆς Διαθήκης. Τούτου γενομένου οἱ Ἰουδαῖοι πρᾶγματι ἔλαβον θάρρος καὶ οἱ ἐχθροὶ ἐφοβήθησαν· ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἐπιπεσόντες κατὰ τῶν Ἰουδαίων κατετρόπωσαν αὐτοὺς, ἐφόνευσαν περὶ τὰς 30,000 ἐξ αὐτῶν, ἐπάταξαν τοὺς υἱοὺς τοῦ Ἥλι καὶ ἤρπασαν τὴν Κιβωτὸν τῆς Διαθήκης. Ἡ ἀγγελία τῆς τρομερᾶς ταύτης ἥττης κατετάραξε τοὺς Ἰουδαίους, ὅτε δὲ ὁ Ἥλι καθήμενος ἐπὶ δέσρου ἔμαθε τὴν τύχην τῶν υἱῶν αὐτοῦ καὶ τῆς Κιβωτοῦ πεσῶν ἀπ' αὐτῆς ἀπέθανε

γέρων τὴν ἡλικίαν (Α' Βασιλ. 4), ἄφου ἐπὶ εἴκοσιν ἔτη ἔ-
κρινε τὸν Ἰσραὴλ (1148—1128). Ὡσαύτως ἀπέθανε καὶ
ἡ γυνὴ τοῦ Φινεὲς ἔγκυος ὑπάρχουσα.

Οἱ Φιλισταῖοι λαβόντες τὴν Κιβωτὸν τῆς Διαθήκης
ἔφερον εἰς τὸν ναὸν τοῦ Δαγῶν ἀλλὰ τὸ ἄγαλμα τοῦ Θεοῦ
δις εὐρίσκεται τὴν πρωίαν καταπεπτωκὸς καὶ κατε-
στραμμένον· τότε στέλλουσιν αὐτὴν ἀπὸ πόλεως εἰς πό-
λιν ἀλλὰ καὶ οἱ κάτοικοι αὐτῶν πλήσσονται ὑπὸ διαφόρων
ἀσθενειῶν καὶ ἡ χώρα ὑπὸ διαφόρων πληγῶν. Ἐπὶ τέλους
μετὰ ἐπτάμηνον κατοχὴν τῆς Κιβωτοῦ, ἐπὶ τῇ συμβουλῇ
τῶν μάντεων ἀναβιβάζουσιν αὐτὴν ἐπὶ ἀμαξῆς συρομένης
ὑπὸ βοῶν πρωτοτοκουσῶν καὶ κεκοσμημένης ὑπὸ χρυσῶν
ἀποτυπωμάτων τῶν ἀσθενειῶν καὶ τῶν πληγῶν, ὑφ' ὧν
κατελήφθησαν.

Οὕτως ἡ φέρουσα τὴν Κιβωτὸν ἀμαξία ὠδηγήθη ὑπὸ
τῶν βοῶν εἰς τὴν πόλιν Βαιθσαμύς, οἱ δὲ κάτοικοι αὐτῆς
ἐξελθόντες προσήνεγκαν εἰς θυσίαν τὰς βοῆς καὶ οἱ Λευί-
ται παρέλαβον τὴν Κιβωτὸν. Ἄλλ' ἐπειδὴ προσέδραμον
πολλοὶ οὐχὶ ὑπὸ εὐλαβείας ἀλλ' ἀπλῆς περιεργείας, ὁ Θεὸς
ἐπάταξε 50,000 ἐξ αὐτῶν διὰ τὴν ἀσέβειαν ταύτην. (Α'
Βασιλ. 6). Ἐντεῦθεν ἡ Κιβωτὸς μετατίθεται εἰς τὴν
πόλιν Καριαθιαρίμ· ἐπίσης ἐν τῇ φυλῇ Ἰούδα κεκμένην,
καὶ παραδίδεται πρὸς φύλαξιν εἰς τὸν Ἐλεάζαρ, τὸν υἱὸν
Ἀμιναδάβ. Ἐνταῦθα παρατηροῦμεν ὅτι ἡ Κιβωτὸς μένει
κεχωρισμένη τῆς σκηνῆς τοῦ Μαρτυρίου, μέχρις οὗ ὁ
Δαυὶδ ἐγείρει ἑτέραν σκηνὴν ἐπὶ τοῦ ὄρους Σιών, ἐν ᾗ τίθη-
σιν αὐτὴν, ὁ δὲ Σολομὼν εἰσάγει εἰς τὸν ὑπ' αὐτοῦ ἀνε-
γερθέντα ναόν. Ἐνῶ δὲ ἡ Κιβωτὸς ἔμενεν ἐν Καριαθιαρίμ,
ἡ σκηνὴ ὑπῆρχεν ἔτι ἐν Σηλώμ· ἀκολούθως ὁμοῦς εὐρί-
σκομεν αὐτὴν ἐν Βαιθλ (Α' Βασιλ. 10) καὶ μετὰ ταῦτα

ἐν Νουμβᾶ (Α' Βασιλ. 21) καὶ εἶτα ἐν Γαβαὼν (1 Παραλ. 21, 29· 16, 39. Γ'. Βασιλ. 3, 4), χωρὶς νὰ γινώσκωμεν τὸ διὰ τί.

§ 83. Ἑσωτερικὸς τῶν Ἰουδαίων βίος κατὰ τὴν περίοδον ταύτην.

Καὶ ἐν τῇ περιόδῳ ταύτῃ ὁ ἐσωτερικὸς βίος τῶν Ἰουδαίων δὲν διαφέρει οὐσιωδῶς τοῦ ἐν τῇ προηγουμένῃ. Ἐν πρώτοις ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν πίστιν αὐτῶν καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῶν Κριτῶν διετῆρει αὕτη τὸν αὐτὸν τύπον, ὃν εἶχε καὶ ἐπὶ τοῦ Μωϋσέως κρατυνομένη διὰ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ νόμου καὶ τοῦ παραδείγματος τῶν εὐσεβῶν ἀνδρῶν· ὁ Θεὸς καὶ πάλιν δὲν ἐγκατέλιπε τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀλλὰ πολλάκις χρείας καλούσης ἐνεφανίζετο εἰς διαφόρους ἀνδρας καὶ ἀπεκάλυπτε τὴν θέλησιν αὐτοῦ. Ἡ λατρεία τοῦ Θεοῦ ἐτελεῖτο κατὰ τὸν νόμον ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ Μαρτυρίου ἀποκειμένη ἐν Γαλγάλοις καὶ ἐν Σηλώμ· ἐνίστε ὅμως θυσίαι προσεφέροντο καὶ εἰς ἄλλους τόπους, ὅπως τοῦτο εἶδομεν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Γεδεὼν καὶ Μανωέ. Ἄλλ' ἡ ἀληθὴς πρὸς τὸν Θεὸν πίστις κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην θολοῦται πολλάκις καὶ διαφθείρεται, μεταπίπτουσα εἰς τὴν εἰδωλολατρείαν. Οἱ Ἰουδαῖοι ἀντὶ νὰ ἐμμείνωσι πιστοὶ εἰς τὴν θεῖαν αὐτῶν θρησκείαν καὶ διὰ τῆς ὁμολογίας αὐτῶν καὶ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ συμπληρώσωσι τὸ ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ ἐναρξάμενον ἔργον τῆς ἀλώσεως τῆς γῆς τῆς ἐπαγγελίας, ἐγκαταλείπουσι τὸν ἀληθῆ Θεὸν καὶ λατρεύουσι τοὺς ψευδεῖς θεοὺς τῶν ὁμόρων αὐτοῖς ἐθνικῶν. Αἱ ξέναι θεότητες, τὰς ὁποίας παρεδέχθησαν, ὡς καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ 6' κεφαλαίου ἐλέγομεν, εἶναι α') ὁ Βάαλ· τὸ ὄνομα τοῦτο δηλοῖ ἐν γένει κύριον καὶ ἦν κοινὸν εἰς ἅπαντα τὰ εἶδη τῶν εἰδώλων, τιμώμενον ὅτε μὲν ὡς

Ζεὺς, ὅτε δὲ ὡς Ἡλῖος. (Α' Βασιλ. 23, 4). Ἡ λατρεία τοῦ Θεοῦ τούτου ἐτελεῖτο δι' ὀρχήσεως περὶ τὸ θυσιαστήριον αὐτοῦ διὰ γονυκλισιῶν καὶ φιλήματος (Γ' Βασιλ. 18, 26· 19, 18)· β') ἡ Ἀστάρτη (Κριτ. 2, 13) θεότης τῶν Σιδωνίων, ἀνταποκρινομένη πρὸς τὴν Σελήνην· γ') ὁ Βάαλ· Βερὲθ (Κριτ. 4, 33· 9, 4) ἐπίσης θεὸς τῶν Σιδωνίων, σημαίνων πιθανῶς κύριον συνθηκῶν ἢ ὄρκων· καὶ δ') ὁ Δαγὼν (Κριτ. 16, 13) θεὸς τῶν Φοινίκων, καὶ κατὰ τινὰς μὲν τῶν καρπῶν, κατ' ἄλλους δὲ τῶν ἰχθύων ἢ τῶν θαλασσῶν. Τὸ τελευταῖον τοῦτο εἶναι καὶ τὸ πιθανώτερον καὶ διότι ἐλατρεύετο εἰς τὰς παραλίους χώρας καὶ διότι ἀπεικονίζετο μὲ πρόσωπον μὲν καὶ χεῖρας ἀνθρώπου, τὸ δὲ λοιπὸν σῶμα ἰχθύος.

Ὅσον ἀπὸρᾷ εἰς τὸν οἰκογενειακὸν βίον, οὗτος ἦν ὁ αὐτὸς ὡς καὶ πρότερον· ἡ πολυγαμία μόνον φαίνεται ὅτι ἦν ἐν χρήσει, ὅπως δείκνυται ἐκ τοῦ παραδείγματος τοῦ Γεδεὼν, καθὼς καὶ ἡ μετ' ἄλλοφύλων γυναικῶν συζυγία. Ἐπίσης τὸ πολίτευμα τῶν Ἰουδαίων ἦν θεοκρατικόν, ἐκτελούμενον διὰ τῶν κριτῶν, ἐμπροσθέντων ἐν ἀνάγκῃ καὶ ὑποκειμένων εἰς τὴν ἄμεσον βουλὴν τοῦ Θεοῦ· ἡ κατωτέρα δὲ διοίκησις ἐγένετο διὰ τῶν πρεσβυτέρων. Τέλος σημειοῦμεν ὅτι ἀγνοοῦμεν ὅλως τὰ περὶ τῆς παιδείας τῶν Ἰσραηλιτῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην· τινὲς ἐκ τοῦ παρὰ τοῖς Ο' ἀπαντῶντος πόλις γραμματίων θέλουσι νὰ συμπεράνωσι περὶ Σχολείων ὑπαρχόντων κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην. Τὸ μόνον, ὅπερ γινώσκουμεν εἶναι ὅτι ἡ ἐκ τῶν Ἰουδαίων φιλολογία κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐπλουτισθῇ ὑπὸ τοῦ βιβλίου τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυὴ συγγραφέως ὑπ' αὐτοῦ τούτου, ἐκτὸς συμπληρώσεων τινῶν γενομένων μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ.

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Ε΄.

Ἀπὸ τῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ Σαμουὴλ μέχρι τοῦ διχασμοῦ τοῦ βασιλείου (1128—976).

§ 84. Χαρακτηρισμός τῆς περιόδου.

Μετὰ τοῦ Σαμψὼν καὶ τοῦ Ἡλὶ παρῆλθεν ἡ ἀρχαία ἐποχή, ἀπὸ δὲ τοῦ Σαμουὴλ παρεσκευασθεῖσα παρουσιάσθη νέα ἐποχή, καθ' ἣν κατορθώθη ὅπως ἡ θεοκρατικὴ τῶν Ἰουδαίων πολιτεία ἀναχθῇ μέχρι τῆς ὑψίστης κορυφῆς τῆς ἀναπτύξεως αὐτῆς. Πᾶν ὅ,τι ὁ Κύριος ἔδωκε τῷ Ἰσραὴλ διὰ τοῦ Μωϋσέως καὶ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, πατρίδα, ἀνέξαρτησίαν, ἐθνικότητα, νόμον καὶ λατρείαν, δὲν κατώρθωσεν ἕνεκα τῆς ἀμαρτίας τοῦ λαοῦ νὰ συντελεσθῇ ὑπὲρ τῆς ἀναπτύξεως τῆς θεοκρατίας, ὅπως τις περιέμενεν. Ἐθνικότης καὶ ἱερωσύνη, οἱ μοχλοὶ τῆς μέχρι τοῦδε ἀναπτύξεως δὲν ἔρχονται πλέον πρὸς περαιτέρω ἀνάπτυξιν· διὰ τοῦτο ἔπρεπε νὰ παρουσιασθῶσι πρὸς τοῦτο νέαί διαρκεῖς καὶ μόνιμοι δυνάμεις καὶ τοιαῦται ἦσαν ἡ προφητεία καὶ ἡ βασιλεία,

Ὅτε ἤδη τὸ ῥῆγμα Κυρίου ἦν τίμιον ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις· καὶ οὐκ ἦν ὄρασις (Α' Βασιλ. 3, 1), ἡ προφητεία, ἥτις μέχρι τοῦδε παροδικῶς μόνον παρουσιάζετο ἐν τῇ ἀναπτύξει τοῦ βασιλείου τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦ Σαμουὴλ καθίσταται ἡ διαρκὴς ζύμη τῆς ἰσραηλιτικῆς πολιτείας. Διὰ τῶν λεγομένων σχολῶν τῶν προφητῶν μορφοῦνται ἄνδρες κατάλληλοι πρὸς τὸ ἄξιωμα τοῦτο· καίτοι ἡ προφητεία ἦν δῶρον Θεοῦ καὶ οὐχὶ τέχνης, οἱ εἰς αὐτὴν ὁμῶς κεκλημένοι παρεσκευάζοντο ὑπὸ τῶν προϊσταμένων

αὐτῶν διὰ τῆς ἀναγνώσεως τῶν θείων γραφῶν, τῆς ἀναπτύξεως τοῦ θεοκρατικοῦ πολιτεύματος καὶ τῆς ἀσκήσεως ἐν τῷ ἠθικῷ βίῳ. Τοιαῦται σχολαὶ ἀναφέρονται ὑπάρχουσαι ἐν Ῥαμᾶ, Ἱεριχῷ, Βαιθὴλ καὶ Γαλγάλοις (Α' Βασιλ. 19· 20· καὶ Δ' Βασιλ. 2, 3. 5· 4, 38). Ἐκτὸς τούτων τῶν προφητῶν τῶν παρασκευαζομένων εἰς τοῦτο καὶ χρησιμεύοντων εἰς τὴν ἀποκάλυψιν τῶν βουλῶν τοῦ Θεοῦ, ὑπῆρχον καὶ ἕτεροι ἀμέσως ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καλούμενοι ἐκ τῶν ἔργων αὐτῶν κατὰ διαφόρους ἀνάγκας.

Παρά τῇ προφητείᾳ ὡς νέον στοιχείον τῆς ἀναπτύξεως τῶν Ἰουδαίων παρούσιάζεται ἡ διὰ τῶν Κριτῶν προειδοποιηθεῖσα Βασιλεία, ἐν ᾗ ἡ πολιτεία εὔρε τὴν ἐνότητά αὐτῆς. Καὶ τοι δὲ αὕτη προήλθεν ἀθαιρέτως καὶ οὐχὶ θεοκρατικῶς, ἀνεγνωρίσθη ὅμως ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, καθ' ὅσον μάλιστα ὑπῆρχεν ἡδὴ ἡ προφητεία ὡς δύναμις ἰσχυρά, δυναμένη νὰ ἐπαγρυπνῇ καὶ παιδεύῃ τὴν βασιλείαν. Οὕτω διὰ τῶν δύο τούτων θείων καθιδρυμάτων ἐπετεύχθη ἐν μέρει ἡ κατὰ τὰς βουλὰς τοῦ Θεοῦ πρόσδος τῶν Ἰουδαίων. Διὰ τῶν κατακτήσεων τοῦ Δαυὶδ καὶ τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ ναοῦ τοῦ Σολομῶντος πληροῦται ἡ ἐν τῇ Π. Διαθήκῃ θεία οἰκονομία ἕσω τε καὶ ἔξω· ἀμφότεραι αὐτῶν αἱ βασιλείαι χρησιμεύουσιν ὡς πρότυπον τῆς βασιλείας τοῦ Χριστοῦ.

§ 85. Μεταρρυθμισις τοῦ Σαμουήλ.

Ὡς ἀνωτέρω ἐλέγχομεν, ἡ κλησις τοῦ Σαμουήλ ἐσκόπει νὰ ἐπενέγκῃ ἐσωτερικὴν τινὰ μεταβολὴν καὶ διαρρυθμίσιν τῶν Ἰουδαϊκῶν πραγμάτων διὰ τοῦ προφητικοῦ αὐτοῦ δώρου, καὶ οὐχὶ διὰ τῆς σωματικῆς δυνάμεως. Μετὰ τὴν κατὰθεσιν τῆς Κιβωτοῦ ἐν Καριαθαρίμ ἐπὶ εἴκοσιν ἔτη εἰ-

ρήνης καὶ ἡσυχίας ὁ λαὸς ἀνέβλεψεν ἀπὸ τῶν ἁμαρτημάτων αὐτοῦ, ἡσθάνθη τὴν πλάνην αὐτοῦ καὶ ἐζήτει νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν εὐσέβειαν, προτρεπόμενος πάντως εἰς μετάνοιαν ὑπὸ τοῦ Σαμουὴλ· οὕτω διὰ τῆς διδασκαλίας καὶ τοῦ παραδείγματος αὐτοῦ κατέπεισε τὸν λαὸν ὅπως καταστρέψῃ πᾶν ἔχνος εἰδωλολατρείας καὶ λατρεύσῃ τῷ μόνῳ Θεῷ. Εἶτα συγκαλέσας αὐτὸν εἰς Μασσηρὰ ἤγγισε διὰ πανδήμου νηστείας καὶ μετανοίας, ἀνέλαβε δὲ ἤδη καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦ Κριτοῦ. Ταῦτα μαθόντες οἱ Φιλιισταῖοι καὶ θέλοντες νὰ καταπνίξωσιν ἐν τοῖς σπαργάνοις αὐτῆς, τὴν ἐθνικὴν ταύτην τῶν Ἰουδαίων ἀνάνηψιν, ἐπέρχονται κατ' αὐτῶν μετὰ πολλοῦ στρατοῦ. Νῦν ἐπρόκειτο νὰ καταδειχθῇ ἂν ὁ Σαμουὴλ πρὸς τῷ προφητικῷ αὐτοῦ ἀξιώματι συνήνου καὶ τὸ τοῦ Κριτοῦ λαμβάνει λοιπὸν ἄρνα γαλαθινὸν καὶ προσφέρει αὐτὸν εἰς θυσίαν σὺν παντὶ τῷ λαῷ· προσφερομένης τῆς θυσίας, ὁ Θεὸς βροντᾷ κατὰ τῶν ἐχθρῶν, οὗτοι διασκορπίζονται, καὶ ἐπιπεσόντων τῶν Ἰουδαίων καταστρέφονται. Ὁ Σαμουὴλ τότε ἐγείρει πλησίον τῆς Μασσηρὰ μνημεῖον ὀνομάσας αὐτὸ λίθον τοῦ βοηθοῦ καὶ ἐβόησεν· ἔως ἐνταῦθα ἐβοήθησεν ἡμεῖς Κύριος. Οὕτως ἐσώθη διὰ τῆς νίκης ταύτης ὁ Ἰσραὴλ καὶ ἀπῆλλάχθη τοῦ ζυγοῦ τῶν Φιλιισταίων, αἱ πόλεις αἱ ὑπὸ τῶν ἀλλοφύλων κυριευθεῖσαι ἀπεδόθησαν αὐτοῖς καὶ ἐπεκράτει παρὰ τῷ λαῷ εἰρήνη· ὁ Σαμουὴλ ἐδίκαζεν αὐτόν, περιώδευεν ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν καὶ ἠχοδόμησεν ἐν Ἀρμαθαίμ θυσιαστήριον τῷ Κυρίῳ. (Α' Βασιλ. 7).

§ 86. Ἐκλογὴ τοῦ Σαουλ εἰς βασιλεῖα

Ὁ Σαμουὴλ γεγηρακώς ἤδη, ὡς συνεργάτας τῆς διοικήσεως αὐτοῦ παρῆλαβε τοὺς δύο υἱοὺς Ἰωὴλ καὶ Ἀβιά,

τῶν ὁποίων ἡ κρίσις δὲν ἦτον ὅπως ἡ τοῦ πατρὸς αὐτῶν διὰ τοῦτο δυσαρεστηθέντες οἱ Ἰσραηλῖται ἐζήτησαν παρὰ τοῦ Σαμουὴλ βασιλέα ἵνα καὶ αὐτοὶ κυβερνῶνται καθὼς καὶ τὰ λοιπὰ ἔθνη. Οὗτος δυσαρεστηθεὶς διὰ τοῦτο ἠρώτησε τὸν Θεὸν καὶ κατὰ συμβουλήν αὐτοῦ παρέστησε τῷ λαῷ τὰ τε δικαιώματα καὶ τὰς καταχρήσεις τῆς βασιλείας· ἀλλ' ὁ λαὸς ἐπέμενε ζητῶν βασιλέα καὶ ὁ Σαμουὴλ ὑπεσχέθη αὐτῷ τοιοῦτον.

Ὁ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ὑποδειχθεὶς αὐτῷ βασιλεὺς, ἦν ὁ Σαούλ, υἱὸς τοῦ Κίς, ἐκ φυλῆς Βενιαμίν, ὅστις ἀπολέσας ποτὲ τὰς ὄνους τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ ἀπελθὼν πρὸς ἀναζήτησιν, εἰσῆλθεν εἰς Βαμὰ διὰ νὰ ἐρωτήσῃ τὸν προφῆτην Σαμουὴλ· ἀλλ' οὗτος λαβὼν αὐτὸν καὶ φιλοξενήσας καὶ ἐπιχύσας ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ἔλαιον ἐπωνόμασε βασιλέα τοῦ Ἰσραὴλ. Διὰ νὰ διαβεβαιώσῃ δ' αὐτὸν περὶ τούτου ἔδωκεν αὐτῷ τρία σημεῖα, προειπὼν ὅτι καθ' ὁδὸν θὰ ἀναγγεῖλωσιν αὐτῷ τὴν εὕρεσιν τῶν ὄνων, θὰ δώσωσιν αὐτῷ ἄρτους, καὶ τρίτον ὅτι θέλει συναντήσῃ χορὸν προφητῶν καὶ θέλει λάβῃ πνεῦμα ἅγιον. Ἀληθῶς ταῦτα ἐξεπληρώθησαν καὶ ὁ Σαούλ κατελήρθη ὑπὸ πνεύματος καὶ προεφῆτευσεν, οἱ δὲ γινώσκοντες αὐτὸν ἠρώτων μετ' ἀπορίας· ἡ καὶ Σαούλ ἐν προφήταις; Ἀκολουθῶς ὁ Σαμουὴλ προσεκάλεσε τὸν λαὸν εἰς Μασσηρὰ ἠλεγξεν αὐτὸν διότι ἐζήτησε βασιλέα, ἔβαλε κλήρους καὶ οὗτοι ἔπεσαν ἐπὶ Σαούλ· ἀλλ' οὗτος δὲν ἐμφανίζεται. Εὐρών δ' αὐτὸν ἀκολουθῶς παρέστησεν ἐνώπιον τοῦ λαοῦ, ὅστις ἰδὼν αὐτὸν ἀνέκραξε· ζήτω ὁ βασιλεὺς. Ὁ Σαμουὴλ παρέστησε πάλιν τῷ λαῷ τὰ δικαιώματα τοῦ βασιλείως καὶ ἐγγράψας εἰς βιβλίον ἔθηκεν αὐτὸ ἐνώπιον τοῦ Κυρίου, ὁ δὲ Σαούλ ἀπῆλθεν εἰς Γαθαά.

Ἐνα μῆνα μετὰ τὰ γεγονότα ταῦτα οἱ Ἀμμωνῖται ὑπὸ τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν Νάας πολιορκοῦσι τοὺς κατοικοῦντας Ἰαβὶς ἐν Γαλαὰδ καὶ ζητοῦσι τὴν παράδοσιν τῆς πόλεως αὐτῶν ἐπὶ τῇ συνθήκῃ τοῦ νὰ ἐξορύξωσι τὸν δεξιὸν ὀφθαλμὸν πάντων τῶν κατοίκων. Ὁ Σαοὺλ ἐπιστρέφων ἐκ τοῦ ἀγροῦ καὶ ἀκούσας τοὺς ἐν Γαβαὰ θρήνους διαμελίζει τοὺς δύο αὐτοῦ βόας καὶ τὰ τεμάχια αὐτῶν ἐξαποστέλλει εἰς ἀπάσας τὰς φυλάς τοῦ Ἰσραὴλ, ἀναγγέλλων ὅτι τὴν ποιμήν ταύτην τοῦ διαμελισμοῦ θὰ ὑποστῇ τὸ ζῶον παντός, ὅστις δὲν ᾔβηλεν ἀκολουθήσει τὸν Σαοὺλ καὶ τὸν Σαμουὴλ. Ὁ λαὸς συνέρχεται ἐν Βεζεκ περὶ τὰς 600,000 καὶ ἐπιπεσὼν μετὰ τοῦ Σαοὺλ κατὰ τῶν Ἀμμωνιτῶν κατετρόπωσεν αὐτούς. Μετὰ τὴν νίκην ταύτην εὐρών ὁ Σαμουὴλ εὐκαιρίαν συναθροίζει τὸν λαὸν εἰς Γάλγαλα ὅπως ἐκεῖ ἐπιστήμως ἐγκαθιδρύσῃ τὸν βασιλεῖα· προσενηγκῶν λοιπὸν θυσίαν χρεῖ τὸν Σαοὺλ εἰς βασιλεῖα καὶ φανεροὶ τῷ λαῷ ὅτι ἀπὸ τοῦδε ἡ διαίκρισις αὐτοῦ ἀνέκει εἰς τὸν βασιλεῖα· ἀκολουθῶς ἐλέγχει αὐτὸν πάλιν διὰ τὴν ἄνομον αὐτοῦ αἵτησιν καὶ πρὸς πιστοποίησιν τούτου καταβιβάζει ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ ὕετὸν καὶ βροντάς· ὁ λαὸς φοβεῖται καὶ ἐπικαλεῖται τὴν βοήθειαν τοῦ Σαμουὴλ· αὐτὸς δὲ παρηγορῶν αὐτὸν προτρέπει εἰς τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ὑπακοήν καὶ ὑπόσχεται αὐτῷ ὅτι θὰ δέηται ὑπὲρ αὐτοῦ τὸν Θεὸν καὶ θὰ δεικνύῃ αὐτῷ τὴν ἀγαθὴν καὶ εὐθεῖαν ὁδόν. (Δ' Βασιλ. κεφ. 8—12).

§ 87. Βασιλεῖα τοῦ Σαοὺλ, ἀπόρριψις αὐτοῦ καὶ χροίσις τοῦ Δαβὶδ.

Ἡ βασιλεῖα τοῦ Σαοὺλ καίτοι ἐνδοξος ἐν πολεμικοῖς ἔργοις, ἦν ὅμως πλήρης ἀθετήσεων τῶν ἐπιταγῶν τοῦ

Θεοῦ. Ἦδὴ κατὰ το δεῦτερον ἔτος τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἐπετέθησαν κατ' αὐτοῦ οἱ Φιλιισταῖοι μετὰ ἱππικοῦ πολλοῦ καὶ ἀρμάτων, ὁ δὲ Σαούλ διέταξεν ἵνα σαλπίσωσι καὶ προσκληθῇ ὁ λαὸς εἰς Γάλγαλα· τοῦτο ἐγένετο καὶ ὁ Σαούλ κατὰ συμβουλὴν τοῦ Σαμουὴλ δὲν ἔτρεπε νὰ συνάψῃ μάχην πρὶν ἢ περιμένῃ αὐτὸν καὶ προσενέγκῃ θυσίαν· ἀλλ' ἕνεκα τοῦ φόβου τῶν Ἰσραηλιτῶν, ἐξ οὗ πολλοὶ ἐκρύπτοντο εἰς τόπους ἀβάτους ἢ ἔρευρον πέραν τοῦ Ἰορδάνου, τὴν ἐβδόμην ἡμέραν προσήνεγκεν ὁ ἴδιος θυσίαν, ἀλλὰ μετὰ τὸ τέλος τῆς θυσίας ἐμφανίζεται καὶ ὁ Σαμουὴλ ἐλέγχων αὐτὸν διὰ τὴν παράβασιν καὶ ἀναγγέλλων ὅτι ἡ βασιλεία αὐτοῦ δὲν θέλει εἶσθαι διαρκής. Ὁ Σαμουὴλ ἀπῆλθεν ἐκ Γαλγάλων, ὁ δὲ Σαούλ μετὰ τῶν ἑξακοσίων αὐτοῦ ἀνδρῶν κατέφυγεν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ Γαθαά. Ἄλλ' ὁ Ἰωνάθαν, ὁ υἱὸς αὐτοῦ, πεποιθὼς εἰς τὸν Θεόν, λαμβάνει τὸ παιδάριον αὐτοῦ καὶ γινόμενος δεκτὸς εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν ἐχθρῶν καὶ ἀπροσδοκῆτως ἐπιπεσὼν κατ' αὐτῶν φονεῖ 20 ἀνδρας· τότε ὁ στρατὸς τοῦ Σαούλ καὶ οἱ λοιποὶ Ἑβραῖοι ἐξεληθόντες ἐκ τῶν καταφυγίων αὐτῶν ἐπιπίπτουσι κατὰ τῶν ἐχθρῶν καὶ νικῶσιν αὐτούς· ἀλλ' ὁ Σαούλ θελὼν νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν κατὰ τῶν Φιλιισταίων ἐκείκησιν ἐρκίζει τὸν λαὸν ἵνα νηστεύσῃ μέχρι ἐσπέρας. Ὁ Ἰωνάθαν ἀγνοῶν τὴν διαταγὴν τοῦ πατρὸς του καὶ ἐντὸς ὁδούς εὕρισκόμενος διὰ τοῦ ἄκρου τοῦ σκήπτρου αὐτοῦ γεύεται ἐλίγου μέλιτος. Ἀποδειχθέντος τούτου ἀκολουθῶς ὁ Σαούλ ἠθέλησε νὰ θανατώσῃ αὐτόν, ἐὰν μὴ ὁ λαὸς ἔσωζεν ἀπὸ τῆς παραβόλου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἀποράσεως.

Ἐπίσης νικηφόρα ἦσαν τὰ ὅπλα τοῦ Σαούλ καὶ κατ' ἄλλων αὐτοῦ ἐχθρῶν. Οἱ Ἰδουμαῖοι πρὸς μεσημβρίαν, οἱ Μωαβίται πρὸς ἀνατολὰς καὶ αὐτοὶ οἱ Σύροι πρὸς βορρᾶν

ιοί βασιλεῖς Σαβᾶ) κατενικήθησαν ὑπ' αὐτοῦ (Α' Βασιλ. κεφ. 12· 13· 14). Οὕτω κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας αὐτοῦ αἱ πολεμικαὶ τοῦ Σαοὺλ ἐπιχειρήσεις ἦσαν ἐπιτυχεῖς. Ἀνδρεῖος, εἰθισμένος ἐν νίκαις, ἀπλοῦς τὰ ἦθη, μακρὰν πολυτελείας καὶ μεγαλοπρεπείας, καὶ ὡς βασιλεὺς ἔτι μὴ ὀλιγορῶν τὴν καλλιέργειαν τῶν ἀγρῶν αὐτοῦ, αὐστηρὸς εἰς τὰς ἀποράσεις αὐτοῦ τὰς ἀφορώσας αὐτόν τε καὶ τοὺς ἄλλους, μεγαλόψυχος καὶ ἄνευ πλεονεξίας, τοιοῦτος παρίσταται ἡμῖν ὁ Σαοὺλ κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας αὐτοῦ, διατρέθων ἐν Γαβαά. Ἀλλὰ τὰ προτερήματα ταῦτα ἐπεσκότισεν, ὡς ἤδη εἴπομεν, διὰ παραβάσεων τινων καὶ ἰδίᾳ διὰ τῆς λήθης τοῦ θεοκρατικοῦ αὐτοῦ ἀξιώματος.

Ὁμοία παρακοὴ πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ἐξεδηλώθη καὶ ἐν τοῖς ἐπομένοις. Ὁ Θεὸς δηλ. διέταξε τὸν Σαοὺλ διὰ τοῦ Σαμουὴλ ἵνα ἐπιτεθῇ κατὰ τῶν Ἀμαληκитῶν, ἀλλ' ἐπὶ τῷ ὄρω τοῦ νὰ μὴ φεισθῇ ἀνθρώπων καὶ κτημάτων, ἀναθεματίσῃ δὲ πάντα. Ἀληθῶς ὁ Σαοὺλ πολεμεῖ τοὺς Ἀμαληκίτας καὶ ὑποτάσσει αὐτούς, ἀλλ' ἐναντίον τῆς διαταγῆς τοῦ Θεοῦ φείδεται τοῦ βασιλέως αὐτῶν Ἀγὰρ καὶ κατέχει τὸ κάλλιστον μέρος τῆς λείας. Ὁ Σαμουὴλ τότε ἐλθὼν κατὰ διαταγὴν τοῦ Θεοῦ καὶ εὐρών τὸν Σαοὺλ θύοντα ἐκ τῶν ποιμνίων τῶν ἐχθρῶν ἐλέγχει διὰ τὴν παρακοὴν αὐτοῦ καὶ ἐκφωνεῖ τὴν φοβεράν ἀπόφασιν τοῦ Θεοῦ ὅτι δηλ. ὅπως οὗτος ἐξουδένωσε τὸ ρῆγμα Κυρίου οὕτω καὶ οὗτος ἐξουδενώσει αὐτὸν τοῦ μὴ εἶναι βασιλεὺς ἐπὶ τὸν Ἰσραήλ. Ὁ Σαοὺλ ζητεῖ συγγνώμην καὶ μὴ ἀφίνων τὸν Σαμουὴλ νὰ ἀναχωρήσῃ διαρρηγνύει τὴν διπλοῖδα αὐτοῦ· ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ ἀναγγέλλει αὐτῷ ὅτι διέσρηξε Κύριος τὴν βασιλείαν αὐτοῦ ἀπὸ Ἰσραὴλ καὶ

προσενεχθέντα τὸν Ἀγὰγ ἐθυσίασεν αὐτὸν ἐν τῷ θεοκρατικῷ αὐτοῦ ζήλῳ· ἀκολούθως ὁ Σαμουὴλ ἀνεχώρησε καὶ δὲν εἶδε πλέον τὸν Σαοὺλ, ὃν ὁμῶς ἐπένθει ἐπὶ πολὺ, διότι ὁ Θεὸς μετεμελήθη ὅτι ἐποίησεν αὐτὸν βασιλέα τοῦ Ἰσραὴλ. (Α' Βασ. 15).

Ὁ Θεὸς διέταξε τὸν Σαμουὴλ νὰ παύσῃ πενθῶν διότι θέλει ἐκλέξει ἕτερον βασιλέα· κατὰ διαταγὴν λοιπὸν αὐτοῦ πληρώσας τὸ κέρας αὐτοῦ ἐλαίου ἔρχεται εἰς Βηθλεὲμ. εἰς τὸν οἶκον τοῦ Ἰεσσαί, καὶ ἰδὼν τοὺς ἑπτὰ υἱοὺς αὐτοῦ καὶ μὴ εὐρὼν μετ' αὐτῶν τὸν ἐκλεκτὸν τοῦ Θεοῦ, μεταπέμπεται ἐκ τοῦ ποιμνίου τοῦ Ἰεσσαί τὸν μικρὸν Δαυὶδ, νεώτερον πάντων, ξανθὸν καὶ ὡραῖον. Ὁ Σαμουὴλ κατ' ἔμπνευσιν θεῖαν χρεὶ αὐτὸν ἐλαίῳ ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ, ἀμέσως δὲ κατέλαβεν αὐτὸν πνεῦμα Κυρίου, ἐνῷ τὸν Σαοὺλ ἐγκατέλειπε καὶ κατεξουσίασεν ἀπεναντίας πνεῦμα πονηρὸν. Διὰ τοῦτο κατατρυγομένου αὐτοῦ ὑπὸ τούτου καὶ ἀθυμοῦντος, οἱ αὐλικοὶ αὐτοῦ ἔφεραν εἰς αὐτὸν τὸν Δαυὶδ, ὅστις διὰ τῆς κινύρας αὐτοῦ ἀνεκούφιζε τὴν μελαγχολίαν τοῦ βασιλέως· ὁ Σαοὺλ οὕτως ἀνέψυχε καὶ τὸ πονηρὸν πνεῦμα ἐγκατέλειπεν αὐτόν. Ἐνεκα τούτου ἐζήτησε τὸν Δαυὶδ ἀπὸ τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ κατέστησεν αὐτὸν ὀπλοφόρον αὐτοῦ. (Α' Βασιλ. 16).

§ 88. Δεινοπαθήματα τοῦ Δαυὶδ.

Θάνατος τοῦ Σαοὺλ.

Ὁ Δαυὶδ μετ' ὀλίγον ἐπιστρέφει εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, οἱ δὲ Φιλισταῖοι ἐκστρατεύουσι κατὰ τῶν Ἰσραηλιτῶν· κατ' αὐτῶν παρατάσσεται ἤδη καὶ ὁ Σαοὺλ μετὰ τῶν δυνάμεων αὐτοῦ ἀλλ' οἱ Ἑβραῖοι οὐδὲν κατορθοῦσι ἔνεκα ἰδίως τοῦ φόβου, ὃν διέσπειρε παρ' αὐτοῖς ὁ

γίγας Φιλισταῖος Γολιάθ, ὅστις ἐπὶ 40 ἡμέρας ἐμφανιζόμενος ἐνώπιον αὐτῶν, προσεκάλει τοὺς Ἰουδαίους εἰς μονομαχίαν· ἀλλ' οὐδεὶς αὐτῶν ἐτόλμα τοῦτο, ἐνεκὰ τε τοῦ γιγαντιαίου ἀναστήματος τοῦ Γολιάθ καὶ τῆς βαρείας αὐτοῦ σκευῆς. Ὁ Δαυὶδ ἔτυχε τότε νὰ φέρῃ ἐκ τῆς πατρικῆς αὐτοῦ οἰκίας τροφὴν εἰς τοὺς ἐν τῷ στρατοπέδῳ διατελοῦντας τρεῖς πρεσβυτέρους αὐτοῦ ἀδελφούς· καὶ ἰδὼν τὸν Γολιάθ ἀπεφάσισεν αὐτὸς ἐν τῇ σμικρότητι αὐτοῦ νὰ ἀντεπεξέλθῃ κατὰ τοῦ ἀλαζόνος γίγαντος. Ὁ Σαοὺλ ἀποτρέπει αὐτὸν τοῦτου, ἀλλ' ὁ Δαυὶδ πρὸς ὑποστήριξιν τῆς ἐπιτυχίας τοῦ διαβήματος αὐτοῦ διηγεῖται αὐτῷ τὰ κατὰ τῶν λεόντων καὶ ἄρκτων ἀνδραγαθήματα αὐτοῦ ἐν τῷ ποιμνίῳ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. Ὁ βασιλεὺς πείθεται καὶ ἐνδύει αὐτὸν στολὴν στρατιωτικὴν· ἀλλ' ὁ ἄπειρος τῶν τοιοῦτων Δαυὶδ λαβὼν μόνον τὴν σφενδόνην αὐτοῦ καὶ τὴν ράβδον ἔρχεται κατὰ τοῦ ἐχθροῦ καὶ σφενδονήσας κατ' αὐτοῦ εἰς τὸ μέτωπον ρίπτει χαμαὶ καὶ ἐκτέμνει τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ διὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ μαχαίρας. Τότε οἱ Φιλισταῖοι καταπλαγέντες ἐτράπησαν εἰς φυγὴν, ὁ δὲ Ἰσραὴλ ἐπιπεσὼν κατ' αὐτῶν καὶ καταδιώξας μέχρις Ἀκαλῶνος κατετρόπωσεν. Ὁ Σαοὺλ μετὰ τὴν νέαν ταύτην νίκην ἠγάπησε τὸν Δαυὶδ καὶ ἐκράτησεν αὐτὸν παρ' ἑαυτοῦ. ὁ δὲ υἱὸς αὐτοῦ Ἰωνάθαν ἀγαπήσας αὐτὸν κατὰ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ καὶ ἐνδύσας τὴν ἰδίαν αὐτοῦ στολὴν συνέδεσε μετ' αὐτοῦ στενὸν φιλίας δεσμόν. (Α' Βασιλ. 17).

Ὁ Δαυὶδ διὰ τῆς νίκης ταύτης ἀπέκτησε τὴν τιμὴν καὶ ὑπόληψιν τοῦ λαοῦ· τοῦτο κατεδείχθη ἀμέσως μετὰ τὴν λαμπρὰν ἐκείνην νίκην καθ' ἣν προῦπαντήσασαι αὐτὸν καὶ τὸν Σαοὺλ γυναῖκες ἐν χαρμῳύνῃ καὶ κυμβάλοις ἔψαλλον λέγουσαι: Ἐπάταξε Σαοὺλ ἐν χιλιάσιν αὐτοῦ

καὶ Δαυὶδ ἐν μυριάσιν αὐτοῦ. Τὸ ἄσμα τοῦτο τῶν Ἑβραϊδῶν γυναικῶν ἐκίνησε τὸν φθόνον καὶ τὴν ὑπόνοιαν τοῦ Σαοὺλ κατὰ τοῦ ἀθώου Δαυὶδ· διὰ τοῦτο ὅτε τὴν ἐπαύριον κατελήφθη ὑπὸ τοῦ πονηροῦ πνεύματος καὶ ὁ Δαυὶδ διὰ τῆς κισσοφθίας αὐτοῦ ἀνεκούριζεν αὐτόν, ὁ Σαοὺλ δὲς ἔρριψε κατ' αὐτοῦ τὸ δόρυ, ἀλλ' ἀπέτυχεν. Ἀποτυχὼν ὁ Σαοὺλ τούτου ἀπομακρύνει τὸν Δαυὶδ τῆς αὐλῆς αὐτοῦ καὶ καθίστησι χιλιάρχον, ἐπὶ τῷ σκοπῷ ὅπως ἐξαφανίσῃ αὐτόν ἐν τῷ πολέμῳ· ἕνεκα τούτου παρακινεῖ αὐτόν εἰς τολμηρὰς ἐπιχειρήσεις, ὑποσχόμενος αὐτῷ εἰς σύζυγον τὴν πρεσβυτέραν αὐτοῦ θυγατέρα Μερῳῖ, ἣν ὡς νικητῆς τοῦ Γολιάθ ἐδικαιοῦτο νὰ λάβῃ, ἀλλ' ὁ Σαοὺλ παραβὰς τὴν ὑπόσχεσιν αὐτοῦ ἔδωκεν αὐτὴν εἰς ἄλλον. (Α' Βασιλ. 18, 1—19).

Ἐν τούτοις ἡ νεωτέρα τοῦ Σαοὺλ θυγάτηρ Μελχὼλ ἠρώσθη τοῦ Δαυὶδ, τοῦτο δὲ μαθὼν ὁ βασιλεὺς ὑπεσχέθη αὐτῷ τὸν γάμον ἀλλ' ἐπὶ τῇ συνθήκῃ νὰ φέρῃ αὐτῷ 100 ἀκροβυστίας Φιλισταίων· τοῦτο ἔπραξεν ὁ Δαυὶδ καὶ ἐπὶ τινα χρόνον συνεβίω εἰρηνικῶς μετὰ τοῦ Σαοὺλ, ἀλλ' ἀκολούθως ὁ βασιλεὺς ἐζήτησε παρὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰωνάθαν τὸν θάνατον τοῦ Δαυὶδ. Ὁ Ἰωνάθαν κατέπεισε τὸν πατέρα αὐτοῦ περὶ τῆς ἀθωότητος τοῦ Δαυὶδ, ἀλλὰ μετὰ τινα λαμπρὰν αὐτοῦ νίκην ἔρριψε καὶ πάλιν κατὰ τοῦ ἀθώου νεανίου τὸ δόρυ. Ὁ Δαυὶδ κατέφυγε τότε εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ καὶ ἐκεῖ ἤθελε καταληφθῇ ὑπὸ τῆς φρουρᾶς τοῦ Σαοὺλ, ἐὰν μὴ ἔσωζεν αὐτόν ἡ σύζυγος αὐτοῦ Μελχὼλ καταβιβάσασα διὰ τῆς θυρίδος. Ὁ Δαυὶδ κατέφυγε παρὰ τῷ Σαμουὴλ ἐν Ναυάθ ἐν Ῥαμᾶ, μαθὼν δὲ τοῦτο ὁ Σαοὺλ ἔστειλεν ἐκεῖ τρεῖς ἀπεσταλμένους ἵνα συλλάβωσιν αὐτόν ἀλλ' οἱ ἀπεσταλμένοι ἤρξαντο ἀμέσως προφη-

τεύειν· τὸ αὐτὸ ἔπαθεν ἐλθὼν καὶ ὁ Σαοὺλ καὶ ἀκολουθῶς ἐπέστρεψεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ· ὁ Δαυὶδ ἔρχεται τότε πρὸς τὸν φίλον αὐτοῦ Ἰωνάθαν, ὅστις μάτην ζητεῖ νὰ καταπραύνη τὸ μῖσος καὶ τὴν ἔχθραν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ κατὰ τοῦ Δαυὶδ, ἀπεναντίας μικροῦ δεῖν ἐφονεύετο καὶ ὁ Ἰωνάθαν. Τότε ἀφοῦ συνέδεσαν φιλίαν αἰώνιον ἀπεχωρίσθησαν. Ὁ Δαυὶδ κατέφυγεν εἰς Νομβά, πλησίον τῆς Ἱερουσαλὴμ, παρὰ τῷ ἀρχιερεὶ Ἀθιμέλεχ καὶ ζητήσας παρ' αὐτοῦ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔφαγεν αὐτοὺς καὶ λαβὼν τὴν σπάθην τοῦ Γολιάθ, κατέφυγεν εἰς τὸν Ἀγχοὺς βασιλέα τῆς Γεθ· ἐνταῦθα μικροῦ δεῖν περιέπιπτεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἀλλοφύλων, ἀλλὰ προσποιηθεὶς τὸν μαινόμενον διέφυγε τὰς χεῖρας αὐτῶν καὶ ἀναχωρήσας ἦλθεν εἰς τὸ σπήλαιον Ὀδολλάμ, ὅπου κατέφυγε καὶ ἡ οἰκογένεια τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καθὼς καὶ περὶ τοὺς τετρακοσίους, οἵτινες κατεδιώκοντο ὑπὸ τοῦ Σαοὺλ. Ὁ Δαυὶδ συστήσας τοὺς γονεῖς αὐτοῦ εἰς τὸν βασιλέα τῶν Μωαβιτῶν, κατὰ συμβουλὴν τοῦ προφήτου Γὰδ φεύγει εἰς τὴν πόλιν Σαρὶκ. Ἀλλ' ὁ σύρος Δωνίκ, ὁ φυλάσσων τὰς ἡμιόλους τοῦ Σαοὺλ, ἀναγγεῖλας αὐτῷ τὴν παρὰ τοῦ Ἀθιμέλεχ φιλοξενίαν τοῦ Δαυὶδ διεγείρει τὸν βασιλέα κατ' αὐτοῦ. Ὁ Σαοὺλ προσκαλέσας παρ' ἑαυτῷ τὸν ἀρχιερέα μετὰ τῶν ἱερέων αὐτοῦ καὶ ἐλέγχας αὐτὸν διέταξε τοὺς δούλους αὐτοῦ ἵνα θανατώσωσιν αὐτόν· τὸ ἔργον τοῦτο ἀνέλαβεν ὁ Δωνίκ, ὅστις φονεύσας τὸν Ἀθιμέλεχ μετὰ 305 ἀνδρῶν, κατέστρεψε καὶ τὴν πόλιν Νομβά· ἐκ τῆς πανωλεθρίας ταύτης ἐσώθη μόνον εἰς υἱὸς τοῦ Ἀθιμέλεχ Ἀθιάθαρ, καταφυγὼν παρὰ τῷ Δαυὶδ (πρὸβλ. Α' Βασιλ. κεφ. 18, 20 — 22· κεφ. 19· 20· 21· 22).

Ἀκολουθῶς ὁ Δαυὶδ μαθὼν ὅτι οἱ Φιλιισταῖοι πολε-

μοῦσι τὴν Κεῖλὰ καὶ διαρπαζουσιν αὐτήν, ἐπέρχεται κατ' αὐτῶν καὶ σώζει τὴν πόλιν· ἀγγελλέντος δ' αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ὅτι ὁ Σαοὺλ καταδιώκει αὐτὸν καὶ ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως παραδίδουσιν αὐτὸν τῷ βασιλεῖ, ὁ Δαυὶδ φεύγει ἐκ τῆς πόλεως καὶ διασώζεται εἰς τὴν ἔρημον Ζίφ· ἐκεῖ δ' ἔλθων καὶ ὁ Ἰωνάθαν ἐνεθάρρυνε καὶ ἐκραταίωσε τὸν Δαυὶδ· ἐπὶ τέλους οἱ Ζιφαῖοι προῦδωκαν αὐτὸν τῷ Σαοὺλ καὶ οὗτος κατεδίωκεν αὐτὸν εἰς τὴν ἔρημον Μαῶν καὶ ἤθελε καταλάβει αὐτὸν ἐκεῖ, ἐὰν δὲν ἤγγελλετο αὐτῷ ὑπὸ τινος ἀγγέλου ὅτι ὁ ἐχθρὸς εἰσέβαλεν εἰς τὴν χώραν αὐτοῦ (Α' Βασ. 23). Ὁ Δαυὶδ παρευθὺς φεύγει εἰς Ἑβραδί, ὁ δὲ Σαοὺλ μετὰ τὴν κατὰ τῶν Φιλισταίων ἐκστρατεῖαν καταδιώκει αὐτὸν καὶ εἰσέρχεται εἰς σπηλαῖόν τι ὅπως παρασκευασθῇ· ἀλλ' ἐν τῷ ἐσωτέρῳ τοῦ σπηλαίου ἦν κεκρυμμένος καὶ ὁ Δαυὶδ μετὰ τῶν ὁπαδῶν αὐτοῦ· μάτην οὗτοι παρώτρυναν αὐτὸν νὰ φονεύσῃ τὸν ἐχθρὸν αὐτοῦ, ἀλλ' οὗτος οὐ μόνον δὲν ἔπραξε τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἐκαίνους ἀπέτρεψε νὰ ἐπιβάλωσι χεῖρα ἐπὶ τὸν χριστὸν Κυρίου, περιωρίσθη δὲ μόνον νὰ κόψῃ τὸ πτερύγιον τῆς διπλοῖδος τοῦ Σαοὺλ. Ὅτε ὅμως ἐξῆλθε τοῦ σπηλαίου, ἐξῆλθε κατόπιν καὶ ὁ Δαυὶδ καὶ φωνήσας αὐτὸν καὶ προσκυνήσας ἔδειξε μακρόθεν τὸ πτερύγιον τοῦ ἱματίου αὐτοῦ, λέγων ὅτι δὲν εἶναι ἐχθρὸς αὐτοῦ· ὁ Σαοὺλ συνελθὼν εἰς ἑαυτὸν καὶ ὁμολογήσας τὴν ἀδικίαν αὐτοῦ εἶπεν ὅτι αὐτὸς βασιλεύσει ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ καὶ παρεκάλεσεν αὐτὸν ὅπως φεισθῇ τοῦ γένους αὐτοῦ (κεφ. 24). Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἀπέθανεν ὁ Σαμουὴλ καὶ ὁ λαὸς ἐπένθησεν αὐτόν, ὁ δὲ Δαυὶδ κατέφυγεν αὐθις εἰς τὴν ἔρημον Μαῶν. Ἐκεῖ εὕρισκετο πλούσιός τις ἀνὴρ ὀνόματι Νάβαλ, πρὸς τὸν ὁποῖον ἀποστείλας τὰ παιδιάρια αὐτοῦ ἐζήτηι τροφάς·

ἀλλ' οὗτος ἀπέπεμψεν αὐτὰ κεναῖς ταῖς χερσί. Τότε ὀργισθεῖς ὁ Δαυὶδ ἔλαβε διακοσίους ἐκ τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ καὶ ἐπορεύετο κατὰ τοῦ Νάβαλ ὅπως καταστρέψῃ αὐτὸν καὶ τὰ κτήνηα αὐτοῦ· ἀλλ' ἡ συνετὴ αὐτοῦ γυνὴ Ἀθιγαία μαθοῦσα τοῦτο ἔρχεται εἰς προὔπαντησιν αὐτοῦ καὶ διὰ τῆς συνετῆς αὐτῆς γλώσσης καὶ τῶν δώρων σώζει τὸν οἶκον αὐτῆς· μετὰ δέκα ὅμως ἡμέρας ἀποθανόντος τοῦ Νάβαλ, ὁ Δαυὶδ λαμβάνει αὐτὴν εἰς σύζυγον (κεφ. 25).

Μετ'ὀλίγον οἱ Ζιφαῖοι καταγγέλλουσιν αὐτῷ τῷ Σαοὺλ τὸν Δαυὶδ εὐρισκόμενον ἐν τῇ ἐρήμῳ Ζίφ, ὁ δὲ βασιλεὺς παραλαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ τρισχιλίους ἐκλεκτοὺς καταδίδωκει αὐτόν· ὁ Δαυὶδ ὅμως γνωρίζων διὰ τῶν ἰδίων κατασκόπων τὸν τόπον, ὅπου κατεσκήνωσεν ὁ Σαοὺλ, παραλαμβάνει μεθ' ἑαυτοῦ τὸν Ἀβессά καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ βασιλέως, λαμβάνει τὸ δόρυ τὸ ἐμπεπηγμένον παρὰ τὴν κεφαλὴν τοῦ Σαοὺλ καὶ τὸν φακὸν τοῦ ὕδατος· εἶτα δὲ ἀναβὰς ἐπὶ τοῦ ἀπέναντι ὄρους φωνεῖ τὸν στρατηγὸν τοῦ Σαοὺλ Ἀβεννήρ καὶ ἐλέγχει αὐτόν ὡς μὴ φυλάσσοντα τὸν βασιλέα. Ὁ Σαοὺλ αἰσχυρόμενος καὶ μετανοῶν ἐφ' οἷς ἔπραξε, εὐλογεῖ τὸν Δαυὶδ καὶ παρακαλεῖ ὅπως ἐπιστρέψῃ εἰς αὐτόν, διότι δὲν θὰ κακοποιήσῃ αὐτόν εἰς τὸ ἐξῆς. Ἀλλ' ὁ Δαυὶδ μαθὼν πλεόν ἐκ πείρας ὅτι δὲν πρέπει νὰ στηρίζεται εἰς τὰς ὑποσχέσεις τοῦ Σαοὺλ κατέφυγε πρὸς ἰδίαν ἀσφάλειαν μεθ' ὅλου τοῦ οἴκου καὶ τῶν στρατιωτῶν αὐτοῦ εἰς τὸν βασιλέα τῆς Γέθ Ἀγγχοῦς, παρὰ τοῦ ὁποῦ ὡς κατοικίαν αὐτοῦ ἔλαβε τὴν πόλιν Σεκελάκ. Ἐνταῦθα ὁ Δαυὶδ ἔμεινεν ἐπὶ 4 μῆνας, ζῶν διὰ λεηλασίας καὶ εἰσβολῶν εἰς τὰς ὁμόρους τῶν Ἀμαληχιτῶν χώρας (κεφ. 26 καὶ 27).

Οἱ Φιλιισταῖοι ἀκολούθως συναθροίζουσι μέγαν στρατὸν

κατὰ τοῦ Σαοὺλ, ὁ δὲ βασιλεὺς τῆς Γεθ παραλαμβάνει μεθ' αὐτοῦ καὶ τὸν Δαυὶδ καταστήσας ἀρχισωματοφύλακα. Ἀληθῶς τὸ ἔργον τοῦτο ἦν λίαν δυσάρεστον τῷ Δαυίδ· ἀλλὰ κατ' εὐτυχίαν, τῶν στρατηγῶν τῆς Γεθ δυσπιστησάντων τῷ Δαυίδ, ὁ Ἀγχοὺς ἀφῆκεν αὐτὸν ἐλευθέρον. Ὁ Δαυὶδ ἐπανέρχεται εἰς Σεκελάκ, ἀλλ' εὐρίσκει τὴν πόλιν κεκαυμένην καὶ διηρπαγμένην τὴν περιουσίαν τῶν κατοίκων καὶ τὰς γυναῖκας αὐτῶν· ἀλλὰ δια τινος δούλου Αἰγυπτίου¹ μαθὼν τὸ μέρος, ἐνθα κατέφυγον οἱ Ἀμαληῖται οἱ διαπράξαντες ταῦτα, ἐπιπίπτει κατ' αὐτῶν, εὐωχομένων καὶ ἄλλους μὲν φονεύσας, ἄλλους δὲ φυγαδεύσας, ἀνέκτηρε τὰ ἀρπαγέντα καὶ ἑτέραν λείαν ἔλαβε καὶ διεμεύρασεν αὐτὴν ἐξίσου μεταξὺ τῶν πολεμησάντων καὶ μὴ (Α' Βασιλ. 28, 1—2· 29· 30).

Ἐν τούτοις κατὰ τῶν ἄλλοφύλων, πολυπληθῶν ὄντων, ἀντεπεξέρχεται ὁ Σαοὺλ, ὅστις ἰδὼν τὴν πληθὺν τῶν ἐχθρῶν καὶ φοβηθεὶς ἠρώτησε τὸν Θεὸν περὶ τοῦ πρακτέου· ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ μὴ ἀποκριθέντος, ὁ Σαοὺλ καταφεύγει εἰς δεισιδαιμονίαν, ἣν ἄλλοτε κατεδίωξεν· εὐρίσκει δὲ ἡλ. ἐν Ἀενδώρ γυναῖκα ἐγγαστράμυθον καὶ ἀνακαλεῖ δι' αὐτῆς ἐκ τοῦ τάφου τὸ πνεῦμα τοῦ Σαμουήλ. Ὁ Σαοὺλ πίπτει ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ καὶ προσκυνεῖ αὐτό, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα ἀναγγέλλει αὐτῷ ὅτι ὁ Κύριος ἀφέστηκεν ἀπ' αὐτοῦ, ὅτι διαρρήξει τὴν βασιλείαν αὐτοῦ καὶ δώσει τῷ Δαυίδ καὶ ὅτι αὖριον αὐτὸς καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ πεσοῦνται ἐν τῷ πολέμῳ. Ἀληθῶς τῇ ἐπομένῃ ἡ μάχη ἐγένετο ἐν τῷ ὄρει Γελβουὲ καὶ ἀφ' οὗ ἔπεσαν οἱ υἱοὶ τοῦ Σαοὺλ Ἰωνάθαν, Ἀμιναδάβ καὶ Μελχισὰ, ἐτραυματίσθη καὶ αὐτὸς ὑπὸ τοξότου ἄλλοφύλου. Ὁ Σαοὺλ ἵνα μὴ περιπέσῃ εἰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν διατάσσει τὸν σκευοφόρον αὐτοῦ ἵνα φονεύσῃ

αὐτόν· ἀλλὰ τούτου μὴ ὑπακούσαντος ὁ Σαούλ πίπτει ἐπὶ τῆς ῥομφαίας αὐτοῦ καὶ ἀποθνήσκει. Τὸ παράδειγμα αὐτοῦ μιμεῖται καὶ ὁ ὑπηρέτης αὐτοῦ. Οἱ ἐχθροὶ εἰσέρχονται εἰς τὸ ἰουδαϊκὸν στρατόπεδον, λαμβάνουσι τὴν πανοπλίαν αὐτοῦ καὶ ἀφιερροῦσιν εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀστάρτης, τὸ δὲ σῶμα αὐτοῦ καὶ τοῦ Ἰωνάθαν ἐμπηγνύουσιν εἰς τὸ τεῖχος Βαιθάμ· ἄλλ' οἱ κάτοικοι τῆς Ἰαβὶς μαθόντες ταῦτα, ἔρχονται νυκτός, λαμβάνουσι τὰ σῶματα, κατακαίουσιν αὐτὰ καὶ τὰ ὅσα θάπτουσι πενθήσαντες ἑπτὰ ἡμέρας (Α' Βασιλ. κεφ. 31).

§ 89. Ἀρχὴ τοῦ Δαυὶδ (1068—1028).

Τὸν θάνατον τοῦ Σαούλ ἔμαθεν ὁ Δαυὶδ ἐπιστρέφων ἐκ τινος μάχης κατὰ τῶν Ἀμαληκίτων παρὰ τινος δούλου Ἀμαληκίτου, ἀναγγελλαντος αὐτῷ ὅτι, αὐτὸς οὗτος κατ' αἰτησιν τοῦ Σαούλ βασιανίζομένου ἐρόνευσεν αὐτόν· ὁ Δαυὶδ τότε διέσπασεν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, ἔκλαυσε τὸν Σαούλ καὶ τὸν Ἰωνάθαν καὶ ἐπάταξε τὸν δούλον ἐκεῖνον· μετὰ ταῦτα δὲ ἀφοῦ ἠρώτησε τὸν Θεὸν ἐλθὼν εἰς Χεβρών μεθ' ὅλων τῶν περὶ αὐτὸν ἐχρίσθη ἐκεῖ βασιλεὺς ὑπὸ τῆς φυλῆς τοῦ Ἰούδα πανηγυρικῶς· εὐθὺς μετὰ ταῦτα μαθὼν ὁ Δαυὶδ ὅτι οἱ κάτοικοι Ἰαβὶς ἔθαψαν τὰ σῶματα τοῦ Σαούλ καὶ Ἰωνάθαν, ἀποστέλλει αὐτοῖς ἀγγέλους ἀγγέλλων τὰ περὶ τῆς ἰδίας διαδοχῆς καὶ εὐχαριστῶν διὰ τὴν φιλόφρονον αὐτῶν πράξιν. Ἀλλ' ὁ ἀρχιστράτηγος τοῦ Σαούλ Ἀβεννὴρ ἐλθὼν εἰς Μανκεῖμ ἀναγορεύει βασιλέα τῶν ἑνδεκα φυλῶν τοῦ Ἰσραὴλ τὸν υἱὸν τοῦ Σαούλ Ἰεβοσθέ, καὶ μετὰ δύο ἔτη ἐξῆλθε κατὰ τοῦ στρατοῦ τοῦ Δαυὶδ. Οἱ δύο στρατοὶ συνηγήθησαν παρὰ τὴν Ἀρρήνην τῆς Γαβῶν καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν περικυρσθῆ ἡ μάχη μεταξύ

δωδεκα μόνον ἀνδρῶν ἐξ ἑκατέρων τῶν στρατευμάτων, ἀλλ' ἀκολούθως ἐγενικεύθη. Κατὰ τὴν μάχην ταύτην ἐνίκησεν ὁ ἀρχιστράτηγος τοῦ Δαυὶδ Ἰωάβ, ἀπώλεσεν ὁμοῦ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἀσαήλ φονευθέντα ὑπόουλως ὑπὸ τοῦ Ἀβεννήρ (Β' Βασιλ. κεφ. 1—2).

Ὁ πόλεμος οὗτος διήρκεσεν ἐπὶ πέντε ἔτη, πρὸς κατάπαυσιν δὲ αὐτοῦ συνετέλεσεν ἡ μεταξὺ τοῦ Ἀβεννήρ καὶ Ἰεβοσθέ ἀνακρυεῖσα ἔρις. Ὁ Ἀβεννήρ δηλ. δυσαρεστηθεὶς κατὰ τοῦ κυρίου αὐτοῦ ῥήτομόλησε πρὸς τὸν Δαυὶδ, ὁ δὲ Ἰεβοσθέ ἔκλινε πρὸς εἰρήνην καὶ κατ' αἴτησιν τοῦ Δαυὶδ ἀπέστειλεν αὐτῷ τὴν ἰδίαν ἀδελφὴν Μελχόλ· ὅτε δὲ ὁ Ἀβεννήρ εὐμενῶς γενόμενος δεκτὸς ὑπὸ τοῦ Δαυὶδ ἀπῆλθεν ἵνα καταπαίσῃ τὰς ἑνδεκα φυλάς ὅπως δεχθῶσι τὴν κυριαρχίαν τοῦ Δαυὶδ, τότε ὁ Ἰωάβ μαθὼν τοῦτο καὶ ἐνεδρεύσας ἐφόνευσεν αὐτόν· ὁ Δαυὶδ μαθὼν τὴν δολοφονίαν τοῦ Ἀβεννήρ κατηράσθη τὸν Ἰωάβ καὶ ἔθαψε μεγαλοπρεπῶς τὸν θανόντα. Ὁ Ἰεβοσθέ καὶ οἱ περὶ αὐτὸν μαθόντες τὸν θάνατον τοῦ Ἀβεννήρ εἰς δυσχερεῖ ἑυρέθησαν θέσιν· ἐπὶ τέλους δὲ οἱ στρατηγοὶ Πηχάβ καὶ Βαανὰ εἰσελθόντες εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ἰεβοσθέ ἐφόνευσαν αὐτόν καὶ ἐνεγκόντες τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ πρὸς τὸν Δαυὶδ ἤλπιζον ἀνταμοιβήν, ἀλλ' οὗτος διέταξε τὸν θάνατον αὐτῶν καὶ ἔθαψε τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἰεβοσθέ εἰς τὸν τάφον τοῦ Ἀβεννήρ (Β' Βασιλ. κεφ. 3—4).

Οὕτως ὁ Δαυὶδ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰεβοσθέ ἀνεκηρύχθη βασιλεὺς ὑπ' ὅλων τῶν φυλῶν τοῦ Ἰσραὴλ (1060) καὶ ἐξελέξατο ὡς πρωτεύουσαν τοῦ κράτους αὐτοῦ τὴν Ἱερουσαλὴμ κατοικουμένην μέχρι τοῦδε ὑπὸ τῶν Ἰεβουσαίων. Ἡ πόλις ἡλώθη ὑπὸ τοῦ Ἰωάβ, ἀνεκαίνισθη καὶ ὠνομάσθη πόλις Δαυὶδ. Κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ὁ βασι-

λεὺς τῆς Τύρου Χειράμ μαθὼν τὸ μεγαλεῖον τοῦ Δαυὶδ ἔστειλεν αὐτῷ ξύλα κέδρινα καὶ τέκτονας καὶ ὀικοδόμησεν αὐτῷ οἶκον· ἀλλ' ἐν τῇ εὐτυχίᾳ ταύτῃ τοῦ Δαυὶδ οἱ Φιλιστικῶι ἔσπευσαν νὰ καταστρέψωσι τὴν δύναμιν τῶν Ἰσραηλιτῶν, ὁ Θεὸς ὁμῶς παρέδωκεν αὐτοὺς εἰς χεῖρας τοῦ Δαυὶδ, ὅστις ἐνέπηρσε καὶ τὰ εἰς χεῖρας αὐτοῦ ἐμπεσόντα εἰδῶλα τῶν ἀλλοφυλῶν· μετὰ ταῦτα οἱ ἀλλόφυλοι ἐπανελάβον τὴν ἐπιδρομὴν αὐτῶν, ἀλλ' ὁ Δαυὶδ ἐπιπεσὼν αἰφνιδίως ἐπῆταξεν αὐτοὺς ἀπὸ Γαδάων ἕως τῆς γῆς Γαζῆ. (Β' Βασιλ. κεφ. 5. Α' Παρ. κεφ. 11 καὶ 12).

§ 90. Διατάξεις τῆς θείας λατρείας
γεγόμεναι ὑπὸ τοῦ Δαυὶδ.

Ἀποῦ ὁ Δαυὶδ ἐπαγίωσε τὴν δύναμιν αὐτοῦ κατὰ τῶν ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν καὶ ὡς πρωτεύουσιν τοῦ κράτους αὐτοῦ κατέστησε τὴν Ἱερουσαλήμ, ἔστρεψε τὴν προσοχὴν αὐτοῦ καὶ εἰς τὴν ἐσωτερικὴν τῆς πίστεως διακόσμησιν καὶ διάταξιν. Βλέπων δηλ. τὴν πρὸς τὴν λατρείαν τοῦ Θεοῦ ἀδιαφορίαν τοῦ λαοῦ, συνεκάλεσεν ἐκκλησίαν καὶ προέτεινε τὴν εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ μετακόμισιν τῆς Κιβωτοῦ τῆς Διαθήκης· ἡ πρότασις ἐγένετο δεκτὴ καὶ μετὰ πολλοῦ λαοῦ ἀνέβη εἰς Καριαθιαρίμ, ὅπου ἤδη ἀπὸ πολλοῦ εὕρισκετο ἡ Κιβωτός. Ἀλλ' ἡ ἐπιχείρησις αὕτη δὲν ἐστέφθη ὑπὸ ἐπιτυχίας· διότι κατὰ μίμησιν ποτε τῶν Φιλισταίων ἀνεβίβασαν τὴν Κιβωτὸν ἐπὶ ἀμάξης καινῆς, ταύτην δὲ ἤγεν ὁ Ὁζά μετὰ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ, ὁ δὲ Δαυὶδ μετὰ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ παιζόντες ἐνώπιον Κυρίου ἐν ὀρχαῖσι ἡρμωσμένοις συνεπορεύοντο. Ὁ Ὁζά ὁμῶς θέλων νὰ προφυλάξῃ τὴν Κιβωτὸν ἀπὸ τῆς πτώσεως ἐκτείνει πρὸς αὐτὴν τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἀλλ' αἰφνης πίπτει χαμαὶ νεκρός.

Ὁ Δαυὶδ ἰδὼν τοῦτο ἐφοβήθη καὶ κατέλιπε τὴν Κιβωτὸν εἰς τὸν οἶκον Ἀβεδθαῖα τοῦ Γεθαίου, ἕως οὗ μάθῃ τὴν περὶ τούτου βουλὴν τοῦ Θεοῦ. Μετὰ παρέλευσιν τριῶν μηνῶν μαθὼν ὅτι ὁ Θεὸς ἠϋλόγησε τὸν οἶκον τοῦ Ἀβεδθαῖα, ἐπεχείρησε τὴν μετακόμισιν τῆς Κιβωτοῦ ἐπιθεὶς αὐτὴν ἐπὶ τῶν ὤμων τῶν Λευϊτῶν· ἐν μέσῳ λοιπὸν κυμβάλων καὶ ἀλαλαγμῶν μετηνέχθη ἡ Κιβωτὸς εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ καὶ κατετέθη εἰς τὴν σκηνὴν τὴν κατασκευασθεῖσαν ἐκεῖ ὑπὸ τοῦ Δαυὶδ· ἐκεῖ προσήνεγκε τῷ Θεῷ θυσίας, ὁ λαὸς ἐφιλοξενήθη θαυμάσιως καὶ ἐψάλη τῷ Κυρίῳ ᾠδὴ· ἀλλ' ὥς τις βλέπει ἐντεῦθεν ἡ λατρεία ἐτελείτο εἰς ἀμφοτέρας τὰς σκηνάς, τὴν τοῦ Μωϋσέως, ἧς ἱερεὺς ἦν ὁ Σαδὼκ καὶ τὴν τοῦ Δαυὶδ ἐν Ἱερουσαλήμ, ἱερεὺς τῆς ὑποίας ἦν ὁ Ἀβιάθαρ. (Β' Βασιλ. 6. Α' Παρ. 13. 14).

Ἡ ὑπὸ τοῦ Δαυὶδ μετακόμισις τῆς Κιβωτοῦ εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ ἐσκόπει κυρίως, ὅπως καταστήσῃ τὴν πρωτεύουσαν αὐτοῦ καὶ κέντρον θρησκευτικόν διὰ τοῦτο ἐγκαταλιπὼν τὴν σκηνὴν τὴν ἐν Γαθαῶν, ἔκτισεν ἰδιαιτέραν ἐν Ἱερουσαλήμ ἐν ἣ κατέθηκε τὴν Κιβωτὸν. Ὅπως δὲ ἀνακαινίσῃ καὶ ἐπεκτείνῃ τὴν θείαν λατρείαν ἥδη ἀμέσως προσέβη εἰς τελείαν διοργάνωσιν τῆς φυλῆς Λευί. Τοὺς ἱερεῖς τοὺς ἐκ τοῦ γένους Ἀαρὼν διήρρεσεν εἰς 24 κλήρους (ἐφημερίας), οἵτινες ἀλλήλοδιαδόχως ἐπὶ μίαν ἐβδομαδα ἔπρεπε νὰ τελῶσι τὴν ἐν τῷ ἱερῷ λειτουργίαν αὐτῶν. Ἐκ τῶν κλήρων τούτων 16 ἦσαν ἐκ τοῦ γένους Ἐλεάζαρ καὶ 8 ἐκ τοῦ Ἰθάμαρ (Α' Παρ. 24). Ἐπίσης καὶ οἱ Λευῖται, ὁ ἀριθμὸς τῶν ὑποίων ἀνέβαινεν εἰς 38,000 διηρέθησαν εἰς διαφόρους ἐφημερίας (24)· ἐκ τούτων 24,000 ὑπηρετοῦν εἰς τὴν σκηνὴν, ὀριζόμενοι εἰς τοῦτο ἀπὸ τοῦ

εἰκοστοῦ ἔτους τῆς ἡλικίας αὐτῶν· 6,000 ἐξ αὐτῶν ἐξε-
λέγοντο ὡς κριταὶ καὶ γραμματεῖς πολιτικῶν ὑποθέσεων·
ἐκ δὲ τῶν ὑπολειπομένων 8,000, 4 μὲν χιλιάδες ἦσαν
πυλωροί, αἱ δὲ λοιπαὶ 4 ψάλται. Μεγάλην σημασίαν διὰ
τὸν διοργανισμὸν τῆς θείας λατρείας εἶχεν ἡ εἰσαγωγή τῶν
ψαλτῶν, διηρημένων εἰς τρεῖς χοροὺς ὑπὸ ἀρχηγοὺς τρεῖς·
καὶ οὗτοι ὅπως καὶ οἱ Λευῖται καὶ οἱ ἱερεῖς διηροῦντο εἰς
24 ἡμερίδας, αἵτινες κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἔφαλλον
ἀλληλοδιαδόχως. Τὸ ἄσμα συνωδεύετο ὑπὸ πολλῶν ὀργά-
νων, ὡς κυμβάλων, κηρυῶν, αὐλῶν κτλ., ὅτι δὲ τὸ ἄσμα
δὲν ἦτο ἀποκλειστικὸν ἔργον τῶν Λευιτῶν, ἐξάγεται ἐκ
τούτου, ὅτι συχνάκις ἀπαντῶσι ψάλτραι (Ψαλμ. 68, 26.
Ἑσδρας 2, 25. Β' Παραλ. 35, 25). Κατὰ τὰς ἐν τῇ θείᾳ
λατρείᾳ ψαλμωδίας, αὐτὸς ὁ Δαυὶδ παρεῖχεν ὕλην διὰ
τῶν ἐνθέων αὐτοῦ ψαλμῶν.

§ 91. Ἡ πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου Ἱερουσαλήμ.

Ἐπειδὴ εἰς τὸ ἐξῆς, ἡ Ἱερουσαλήμ ὡς τὸ πολιτικὸν
καὶ θρησκευτικὸν κέντρον θὰ ἐφελκύη τὴν προσοχὴν ἡμῶν,
ἀνάγκη νὰ παράσχωμεν τὰς ἀναγκαίας περὶ αὐτῆς τοπο-
γραφικὰς πληροφορίας. Ἦδῃ αὕτη ἡ θέσις καὶ τὰ περίεξ
αὐτῆς παρῆχον εἰς τὴν πόλιν ταύτην οὐκ ὀλίγα στοιχεῖα
τοῦ μεγαλείου αὐτῆς ὡς πρωτεύουσας πολιτικοῦ καὶ κέν-
τρου τῆς θεοκρατίας. Ἡ Ἱερουσαλήμ πρὸς τὴν ἁγίαν γῆν
ἔχει καθόλου τοιοῦτον λόγον, ὅσον αὕτη πρὸς τὰς λοιπὰς
χώρας. Ἡ σειρὰ τῶν ὀρέων ἡ πρὸς δυσμὰς ἐκτεινομένη,
φαίνεται ὅτι ἐσκόπει νὰ καταστήσῃ αὐτὴν τὸ κέντρον
καὶ τὴν καρδίαν τῆς ὅλης χώρας. Τὰ ὄρη Ἑβραϊμ καὶ
Ἰούδα, ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων κεῖται, φαίνεται ὅτι ἀποτε-
λοῦσι τὰ προπύργια καὶ τοὺς προμαχῶνας τῆς πόλεως.

Ἡ Ἱερουσαλήμ 8 μίλια ἀπέχουσα ἀπὸ τῆς θαλάσσης καὶ 5 ἀπὸ τοῦ Ἰορδάνου, κεῖται ἐπὶ μιᾷς προεκβολῆς τοῦ ὄρους Ἐφραΐμ ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον. Βορειοανατολικῶς ῥέει περὶ τὴν πόλιν πρὸς τὸν Ἰορδάνην ὁ χεῖμαρρος τῶν *Κέδρων*· ἡ κοιλάς ἐν ᾗ ῥέει, μετὰ ταῦτα ἔλαβε τὸ ὄνομα κοιλάς τοῦ Ἰωσαφάτ· νοτιοδυτικῶς ἐκτείνεται ἡ κοιλάς *Βὲν Χιντόμ* (Ρέεννα) ἐνουμένη μετὰ τῆς τοῦ Ἰωσαφάτ. Ἡ προεκβολή τοῦ ὄρους, ἐφ' ἧς κεῖται ἡ πόλις, τοσοῦτον ἀποτόμως τέμνεται εἰς ταύτας τὰς κοιλάδας, ὥστε ἀποτελεῖται οὕτω φυσικόν τι ὀχύρωμα, ὅπερ καθίσταται ὀχυρότερον καὶ διὰ τῶν περὶ ὄρεων, τοῦ ὄρους τοῦ σκανδάλου καὶ τῶν Ἑλαιῶν πρὸς ἀνατολάς, τοῦ Σκοποῦ πρὸς βορρᾶν καὶ τοῦ Γιών· πρὸς δυσμᾶς· μεσημβρινοδυτικῶς ἡ πόλις εἶναι ἀνεφγμένη, ἐνῶ μεσημβρινῶς μόνον περικυκλοῦται ὑπὸ τοῦ ὄρους τῆς κακῆς βουλῆς. Ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον διατέμνει τὴν ὅλην πόλιν μία κοιλάς, ἐπὶ τῶν Ῥωμαίων κληθεῖσα *τεροποιεῖον*· τὰ πρὸς δυσμᾶς αὐτῆς μέρη εἶναι ὑψηλότερα τῶν ἀνατολικῶν· τὸ μεσημβρινὸν αὐτῶν τμήμα ἀποτελεῖ τὸ ὄρος *Σιών*, τὸ δὲ ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον τὸ ὄρος *Βεζιθᾶ*, τὸ ὄρος *Ἀκρα* καὶ τὸ ὄρος *Μωρία*.

Τὸ ἀρχαιότατον ὄνομα τῆς πόλεως ἦν *Σαλήμ* = εἰρήνη, ὑπὸ δὲ τῶν Ἰεβουσαίων ἐκαλεῖτο Ἰεβοὺς (Κριτ. 19, 20)· ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς πόλεως ὑπὸ τοῦ Δαυὶδ ἀνενεώθη τὸ παλαιὸν ὄνομα καὶ μετεβλήθη εἰς τὸ Ἱερου—*Σαλήμ* = κατοικία τῆς εἰρήνης. Ἐφρόσον οἱ Ἰεβουσαῖοι κατεῖχον τὴν ἄνω πόλιν δηλ. τὴν Σιών, οἱ Ἰσραηλῖται κατεῖχον τὴν κάτω πόλιν· τὸ σπουδαιότατον ὅμως μέρος τῆς πόλεως ἦν ἡ Σιών, ἡ σπουδαιότες τῆς ὁποίας ἡὔξησεν ἀφ' οὗ οὗ Δαυὶδ ἀνεκαίνισεν αὐτήν. Ἐντεῦθεν καὶ τὸ ὄνομα

Σιών μετωνομικῶς δηλοῖ τὴν ὅλην πόλιν καὶ χαρακτηρίζεται ὡς τὸ κέντρον τῆς θεοκρατίας καὶ τοῦ βασιλείου τοῦ Θεοῦ.

§ 92. Ὑπόσχεσις τοῦ Δαυὶδ, νικηφόρος αὐτοῦ κυβέρνησις, ἁμαρτία αὐτοῦ καὶ μετάνοια.

Μετὰ τὰ γεγονότα ταῦτα ὁ Δαυὶδ διατελὼν ἐν εἰρήνῃ καὶ ἡσυχίᾳ καὶ βλέπων ὅτι αὐτὸς μὲν κατοικεῖ ἐν οἴκῳ κεδρίνῳ, ἡ δὲ Κιβωτὸς τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ σκηνῇ, ἀπεφάσισε νὰ ἐγείρῃ τῷ Κυρίῳ οἶκον ἀνάλογον τῆς μεγαλειότητος αὐτοῦ. Τὴν περὶ τούτου ἀπόφασιν αὐτοῦ ἀνήγγειλλεν εἰς τὸν προφῆτην Νάθαν, ὅστις κατ' ἀρχὰς ἐπιδοκιμάσας αὐτὴν ἀκολούθως ἐφάνέρωσεν αὐτῷ τὴν περὶ τούτου βουλὴν τοῦ Θεοῦ, ὅτι δηλ. "πρὸς τοῦτο προωρισμένος ἐστίν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Σολομὼν, διότι ὁ Δαυὶδ εἶναι ἀνὴρ πολεμικός, ἐκχέας τοσοῦτον ἐχθρικὸν αἷμα καὶ μέλλει ἔτι νὰ καταπολεμήσῃ τοσοῦτους ἐχθρούς τῆς θεοκρατίας. Πράγματι ὁ Δαυὶδ ἀπέστη τῆς ἀποφάσεως αὐτοῦ, μετὰ πίστεως δὲ ἅμα καὶ εὐγνωμοσύνης ἤρξατο νὰ παρασκευάζῃ τὴν πρὸς τὸ μέγα ἔργον τοῦ υἱοῦ του ἀπαιτουμένην ὕλην (Β' Βασ. 7. Α' Παρ. 18).

Ὁ Δαυὶδ ἀκολούθως διὰ μεγάλων πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων καὶ νικῶν κατώρθωσε νὰ ἐξυψώσῃ εἰς μέγα ὕψος τὸ θεοκρατικὸν αὐτοῦ βασίλειον. Κατ' ἀρχὰς ἐνίκησε τοὺς Φιλισταίους, εἶτα τοὺς Μωαβίτας, ἐξ ὧν δύο μὲν τμήματα ἐξωλόθρευσεν, τὸ δὲ τρίτον ὑπεδούλωσεν· ἐνίκησε περαιτέρω τὸν Ἀδραζάρ βασιλέα Σουβά, παρ' οὗ ἔλαβε πολὺν χαλκὸν καὶ χίλια ἄρματα, ἐξ ὧν τὰ 900 κατέσρεψε· τὴν δὲ Συρίαν, σύμμαχον οὖσαν τοῦ Ἀδραζάρ, κατέπιεσε καὶ ὑπέβαλεν ὑπὸ φόρον· τὰ γεγονότα ταῦτα ἀκού-

σας ὁ βασιλεὺς Ἡμάθ Θεοῦ, στέλλει πρὸς τὸν Δαυὶδ διὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ δῶρα πολύτιμα. Ἐπὶ τέλους δὲ κατετρόπωσε καὶ 18,000 Ἰδουμαίων, τοὺς δὲ ἐναπολειφθέντας κατέστησε φόρου ὑποτελεῖς. Διὰ τῶν γεγονότων τούτων ὁ Δαυὶδ θαυμασιῶς ἐπέξέτεινε τὸ κράτος αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ Εὐφράτου μέχρι τῆς Μεσογείου θαλάσσης καὶ ἀπὸ τοῦ Λιβάνου μέχρι τοῦ αἰλανιτικοῦ καὶ σουεζικοῦ κόλπου (Β' Βασιλ. 8. Α' Παρ. 20).

Ἀνακουρισθεὶς ὁ Δαυὶδ ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ τούτων, ἔστρεψε τὴν προσοχὴν αὐτοῦ εἰς τὸν οἶκον Σαουλ· εὐγνωμονῶν λοιπὸν τῷ Ἰωνάθαν, ἀνεζήτησε καὶ εὔρε τὸν υἱὸν αὐτοῦ Μεμφιβοσθέ, τὸν ὅποιον καταστήσας ὁμοτράπεζον αὐτοῦ καίπερ χωλόν, ἀνεγνώρισε κληρονόμον ἐφ' ὅλων τῶν πατρικῶν αὐτοῦ κτημάτων (Β' Βασιλ. 9).

Ἄλλ' ὁ Δαυὶδ [μετὰ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως τῶν Ἀμμωνιτῶν Ναάς, θέλων νὰ ἀποδώσῃ τὴν πρὸς αὐτὸν εὐγνωμοσύνην, ἀπέστειλε τῷ υἱῷ αὐτοῦ Ἀνιὼν πρέσβεις ὅπως παραμυθήσῃ αὐτόν· ἀλλ' οὗτος ἐκλαβὼν αὐτοὺς ὡς κατασκόπους, συλλαβὼν ἐξύρισε τὸν πώγονα αὐτῶν· ὁ Δαυὶδ ὅπως ἀποκρύψῃ τὴν προσγενομένην ὕβριν διέταξε τοὺς πρέσβεις αὐτοῦ νὰ διαμείνωσιν εἰς Ἱεριχώ μέχρις οὗ ἀναφρῶσιν αἱ τρίχες αὐτῶν, κατὰ δὲ τῶν Ἀμμωνιτῶν μισθωσάντων τινὰς ἐκ Συρίας, ὁ Δαυὶδ ἀπέστειλε τοὺς στρατηγούς· Ἰωάβ καὶ Ἀβессά, οἵτινες κατετρόπωσαν αὐτούς· ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Ἀδραζάρ βασιλεὺς τῆς Συρίας ἔλαβεν ἐπικουρίαν ἐκ τῶν πέραν τοῦ Εὐφράτου χωρῶν, τότε ὁ Δαυὶδ συνήγαγε κατ' αὐτοῦ ἅπαντας τοὺς Ἑβραίους καὶ κατετρόπωσεν αὐτούς (Β' Βασιλ. 10). Τὸ ἐπόμενον ἔτος ὁ Ἰωάβ ἐπολιόρχησε τὴν Ραββάθ, πόλιν τῶν Ἀμμωνιτῶν· διαρκούσης τῆς πολιορκίας ὁ Δαυὶδ ἰδὼν ἀπὸ τοῦ δώματος

τὴν ὥραιαν γυναῖκα τοῦ Οὐρίου Βηρσαβεὲ καὶ ὠφεληθεῖς ἐκ τῆς ἀπουσίας τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς, ἡμάρτησε μετ' αὐτῆς· διατάξας δὲ τὸν Ἰωάβ ὅπως παραπαῇ τὸν Οὐρίαν κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἐν θέσει ἐπικινδύνῳ καθίσταται οὕτω φονεὺς αὐτοῦ καὶ λαμβάνει τὴν Βηρσαβεὲ εἰς γυναῖκα. (Β' Βασιλ. 11).

Τὸ γεγονός τοῦτο ἀπῆρσεν εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ Θεοῦ, ὅστις ἀποστείλας πρὸς αὐτὸν τὸν προφῆτην Νάθαν ἤλεγξε διὰ το παράπτωμα· ὁ προφῆτης δηλ. ἐλθὼν πρὸς τὸν βασιλέα Δαυὶδ ἐπεκαλέσθη τὴν δικαιοκρισίαν αὐτοῦ κατὰ τινος πλουσίου ἀρπάσαντος τὴν ἀμνάδα πτωχοῦ τινος ἀνθρώπου. Ὁ Δαυὶδ ἀκούσας τοῦτο καὶ εἰπὼν ὅτι ὁ πλούσιος εἶναι ἄξιος θανάτου, ἔλαβεν εἰς ἀπάντησιν ὅτι αὐτὸς οὗτός ἐστιν ὁ ποιήσας τοῦτο, διὸ καὶ τιμωρηθῆσεται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Ὁ βασιλεὺς ἀκούσας ταῦτα ἐκλαυσεν, ἐνήστευσε καὶ μετενόησε ὅπως τοῦτο δείκνυται ἐν τῷ 50 ψαλμῷ, ὅστις διὰ πᾶσαν ἐποχὴν καὶ περίστασιν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς τύπος τῆς μετανοίας. Μετὰ ταῦτα ὁ Δαυὶδ ἐγέννησεν ἐκ τῆς Βηρσαβεὲ τὸν Σολομῶντα, ὃν ἡγάπησεν ὁ Κύριος, καὶ ἐλθὼν εἰς Ῥαββὰθ ἐπολέμησε καὶ ἐκυρίευσεν αὐτήν· καὶ λαβὼν τὸν στέφανον τοῦ βασιλέως αὐτῶν καὶ πλούσια σκεύη ὑπέστρεψε μετὰ τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ εἰς Ἱερουσαλήμ. (Β' Βασιλ. 12).

§ 93. Ἀρταρσία τοῦ Ἀβεσσαλώμ καὶ Σαβεὲ.

Εὐθὺς μετὰ ταῦτα ἐξεργάγη κατὰ τοῦ οἴκου τοῦ Δαυὶδ ἡ δικαία ὀργὴ τοῦ Θεοῦ, ἐπενεγκοῦσα αὐτῷ οὐ μικρὰς συμφοράς. Ἐν πρώτοις ὁ υἱὸς τοῦ Δαυὶδ Ἀμιὼν ἐρασθεὶς τῆς ὁμοπατρὸς αὐτοῦ ἀδελφῆς Θημάρ, ἐξέβιασεν αὐτήν· ἀλλὰ τοῦτο ἐξῆρθεῖσε τὸν ἀδελφὸν αὐτῆς Ἀβεσσαλώμ,

ὅστις συγκαλέσας τὸν Ἀμνὼν μετὰ τῶν λοιπῶν αὐτοῦ ἀδελφῶν εἰς πότον ἐφόνευσεν αὐτόν, καὶ κατέφυγεν εἰς τὸν βασιλεῖα Γεδσοῦρ. Ὁ Ἰωάβ μετὰ τρία ἔτη κατορθώνει νὰ ἐπαναγάγῃ τὸν Ἀβессαλώμ εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, χωρὶς ὅμως νὰ ἐπιτραπῇ αὐτῷ ἐπὶ δύο ἔτη νὰ ἴδῃ τὸ πρόσωπον τοῦ βασιλέως· ἀκολούθως ὅμως τούτου γενομένου ὁ Δαυὶδ ἐδέξατο αὐτόν καὶ κατεφίλησεν. (Β' Βασιλ. 13. 14).

Ἄλλ' ἡ φιλαρχία τοῦ Ἀβессαλώμ ἐν κατεστέλλετο, διὰ τοῦτο διὰ τῆς ὡραιότητος καὶ μεγαλοπρεπειᾶς αὐτοῦ ὥς καὶ διὰ τῶν παραπόνων κατὰ τῆς ἀσθενοῦς δῆθεν κυβερνήσεως τοῦ Δαυὶδ ἐλκύσας τὸν λαὸν καὶ λαβὼν 200 ἐκλεκτοὺς ἄνδρας ἔρχεται εἰς Χεβρών καὶ ἐκεῖ ἀνακηρύσσεται βασιλεὺς, ἔχων παρ' ἐαυτοῦ καὶ τὸν Ἀχιτόφελ, τὸν στρατηγὸν τοῦ Δαυὶδ αὐτομόλησαντα πρὸς αὐτόν. Ὁ Δαυὶδ μαθὼν ταῦτα παραλαμβάνει τοὺς πιστοὺς αὐτῷ ἄνδρας καὶ ἐγκαταλιπὼν τὴν Ἱερουσαλήμ, ἐν πλήρει ταπεινώσει, ἀνυπόδητος καὶ κεκαλυμμένος τὴν κεφαλὴν διαβαίνει τὸν χεῖμαρρον τῶν Κέδρων, παρακαλέσας τὸν πιστὸν αὐτῷ Χουσί ὅπως ἐπιστρέψας πρὸς τὸν Ἀβессαλώμ καταστρέψῃ τὰ σχέδια τοῦ Ἀχιτόφελ. Καθ' ὁδὸν συναντᾷ τὸν Δαυὶδ ὁ Σεμὶ ἐκ τῆς συγγενείας τοῦ Σαουλ, ὅστις ἐξελέγχων τὴν κατ' αὐτοῦ ἀδικίαν τοῦ Δαυὶδ, καταρᾶται καὶ λιθάζει τὸν βασιλεῖα. Ὁ Ἀβессα ζῆτει νὰ φονεύσῃ αὐτόν ἀλλ' ὁ Δαυὶδ λέγει: ἄφετε αὐτόν καὶ οὗτος καταράσθω, ὅτι Κύριος εἶπεν αὐτῷ καταρᾶσθαι τὸν Δαυὶδ. Ἐν τούτοις ὁ Ἀβессαλὼμ εἰσελθὼν εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ κατ' εἰσήγησιν τοῦ Ἀχιτόφελ ἀτιμάζει τὰς παλ-
λακὰς τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ συγκαλεῖ συμβούλιον περὶ τοῦ πρακτέου. Ὁ Ἀχιτόφελ συμβουλεῖ ὅπως ἀμέσως ἐπιπέσωσι κατὰ τοῦ Δαυὶδ, ἀλλ' ὁ Χουσί ἀντιπροβάλλει

ὅτι συμφερότερόν ἐστιν ὅπως πρῶτον συγκαλέσωσι τοὺς Ἑβραίους· ἡ συμβουλὴ τοῦ Χουσί ἐγένετο δεκτὴ, ὁ δὲ Ἀχιτόφελ ἀπογνοὺς ἀπηγγονίσθη. (Β' Βασιλ. 15. 16. 17).

Ὁ Δαυίδ ἐν τούτοις μαθὼν τὴν ἀπόφασιν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, παρεσκευάσθη ἐν τῷ μεταξὺ καὶ διῆλθεν εἰς Μαναΐμ, ἐπίσης δὲ καὶ ὁ Ἀβεσσαλώμ διέβη τὸν Ἰορδάνην. Ἡ μάχη ἐγένετο ἐν ὄρυμῳ μεταξὺ τοῦ Ἀβεσσαλώμ καὶ τοῦ στρατηγοῦ αὐτοῦ Ἀμεσσαί καὶ τῶν στρατηγῶν τοῦ Δαυίδ Ἰωάβ, Ἀβεσσαὶ καὶ τοῦ ἀλλοδαποῦ Ἑθί. Ὑπῆρξε δὲ φονικωτάτη· οἱ στασιασταὶ ἐτράπησαν εἰς φυγὴν, ὁ δὲ Ἀβεσσαλώμ διατρέχων τὸν ὄρυμῶνα ἐπὶ ἡμιόνου περιεπλάκη τὴν κόμην ἐν τινι ὄρῳ, καὶ ὁ μὲν ἡμίονος παρῆλθε, αὐτὸς δὲ ἔμεινε κρεμάμενος· τοῦτο μαθὼν ὁ Ἰωάβ ἔρχεται καὶ ἐμπήγγυσεν εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ τρία βέλη καὶ ῥίψας τὸ σῶμα αὐτοῦ εἰς βόθρον κατεκάλυψε διὰ λίθων. Ὁ Δαυίδ μαθὼν τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ πρὸ τῶν πυλῶν τῆς πόλεως ἰστάμενος ἐθρήνησεν αὐτὸν λέγων· Ὡς μου Ἀβεσσαλώμ, τίς δόξῃ τὸν θάνατόν μου ἀντὶ σοῦ; ἐγὼ ἀντὶ σοῦ, Ἀβεσσαλώμ υἱέ μου. (Κεφ. 18).

Μετὰ τὴν νίκην ταύτην ὁ λαὸς γνοὺς τὴν πλάνην αὐτοῦ ἐπεθύμησε τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ Δαυίδ, ἐκτὸς τῆς φυλῆς τοῦ Ἰούδα· ἀλλ' ὁ Δαυίδ διὰ τῶν ἱερέων Σαδώκ καὶ Ἀθιάθαρ ἀνέμνησεν αὐτῇ τὴν ἰδίαν συγγένειάν, ὑπεσχέθη δὲ καὶ τῷ Ἀμεσσαί τὴν ἀρχιστρατηγίαν τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ. Συνεπεία τούτου ἐστάλησαν ἐκ τῆς φυλῆς Ἰούδα ἄνθρωποι καὶ παρέλαβον τὸν Δαυίδ εἰς Ἱεροσόλυμα, ὅστις καθ' ὁδὸν ἰδὼν τὸν Σεμὶ προσκυνοῦντα αὐτὸν καὶ αἰτοῦντα συγγνώμην συνεχώρησεν. Ἀλλ' αἱ λοιπαὶ φυλαὶ καθυστέρησασαι εἰς τὴν προὑπάντησιν τοῦ βασιλέως περιῆλθον εἰς ἔριν πρὸς τὴν τοῦ Ἰούδα. Τὴν ἔριδα ταύτην ἐπωφελοῦμε-

νος Σαβεέ τις ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Βενιαμὴν διεγείρει στάσιν τῶν 11 φυλῶν κατὰ τοῦ Δαυὶδ· κατ' αὐτῶν στέλλεται ὁ Ἀμεσσαὶ μετὰ στρατοῦ, ἀλλ' οὗτος φονεύεται ὑποῦλως ὑπὸ τοῦ ἀντιζήλου αὐτοῦ Ἰωάβ. Οὗτος δὲ ἐνωθεὶς μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἀθεςσαὶ καταδιώκει τὸν Σαβεέ καὶ πολιορκεῖ αὐτὸν ἐν τῇ πόλει Ἀβελ· ἡ πόλις θὰ ἐξεπολιορκεῖτο μετὰ αἱματηρὰν μάχην ἐὰν μὴ γυνή τις κατέπειθε τὸν Ἰωάβ νὰ ἀποστῇ τούτου, τοὺς δὲ πολίτας νὰ παραδώσωσιν αὐτῷ τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀποστάτου. Οὕτω κατέπαυσε καὶ ἡ ἀποστασία αὕτη ἄνευ τινὸς αἱματοχυσίας. (Κεφ. 19. 20).

§ 94. Τελευταῖα ἔργα τοῦ Δαυὶδ μέχρι τοῦ
θανάτου αὐτοῦ.

Ἐκ τῶν συμφορῶν, ἃς ὑπέστη κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ὁ Δαυὶδ, ἦν καὶ τριετὴς λιμὸς ἐνσκήψας ἐν τῇ χώρᾳ αὐτοῦ· μετ' αὐτὸν ὁ στρατὸς τοῦ Δαυὶδ τετράκις ἔτι ἐνίκησε τοὺς Φιλισταίους καὶ οὕτως ἀποκαταστήσας ἐν τῷ βασιλείῳ αὐτοῦ τὴν εἰρήνην ἠὺχαρίστησε τὸν Θεὸν δι' ἰδιαιτέρας ψδῆς (Β' Βασιλ. 21—23). Ἀλλ' ὁ Δαυὶδ ἀφοῦ κατέβαλε τοὺς ἐσωτερικοὺς καὶ ἐξωτερικοὺς ἐχθροὺς τῆς θεοκρατίας, καὶ ἀνύψωσε τὸ κράτος αὐτοῦ εἰς τὸ ὠρισμένον μέτρον τῆς πολιτικῆς δυνάμεως καὶ τοῦ μεγαλείου, ἀντὶ νὰ ἄρχῃ ἐν εἰρήνῃ καὶ ἡσυχίᾳ, ἐναντίον τῆς βουλῆς τοῦ Θεοῦ, ἀπεφάσισε νὰ ἀριθμῇσιν τοὺς ἐν τῷ κράτει αὐτοῦ δυναμένους φέρειν ὅπλα. Ὁ Ἰωάβ μάτην προσπαθήσας νὰ ἀποτρέψῃ τὸν Δαυὶδ τοῦ ἔργου τούτου περιῆλθε τὰ ὅρια τοῦ κράτους καὶ ἠριθμήσεν 800,000 μὲν ἐκ τοῦ Ἰσραὴλ, ἐξαιρουμένων τῆς φυλῆς Βενιαμὴν καὶ Λευὶ, 500 δὲ ἐκ τῆς τοῦ Ἰούδα. Ἡ ἀριθμησις δὲν

εἶχεν ἔτι ἀποτελειώσει, ὅτε κατὰ διαταγὴν τοῦ Θεοῦ ἐμφανισθεὶς ὁ προφῆτης Γάδ, προτείνει τῷ Δαυὶδ ἐν ἐκ τῶν τριῶν νὰ ἐκλέξη, ἢ τριετὴ λιμόν, ἢ τρῆμηνον ἀτυχῇ πόλεμον, ἢ τριῶν ἡμερῶν θάνατον. Ὁ Δαυὶδ ἀκούσας ταῦτα εἶπεν: Ἐμπετοῦμαι δὴ ἐν χειρὶ Κυρίου, ὅτι πολλοὶ αὐτοῦ οἱ οἰκτιρμοὶ σφόδρα, εἰς δὲ χεῖρας ἀνθρώπου οὐ μὴ ἐμπέσω. Τότε ἐπελθὼν ἄγγελος Κυρίου ἐξωλόθρευσεν 70,000 ἀνθρώπων· ὁ ἄγγελος ὑψώσας τὴν ῥομφαίαν αὐτοῦ ἐπὶ τῆς Ἱερουσαλήμ. ἡτοιμάζετο νὰ ἐξολοθρεύσῃ καὶ αὐτήν, ὅτε ὁ Δαυὶδ ἀπενίσας πρὸς αὐτόν, ἔπεσεν ἐπὶ τῆς γῆς καὶ εἶπεν: ἰδοὺ ἐγὼ ἠδίκησα, καὶ οὗτοι τὰ πρόβατα τί ἐποίησαν; γενέσθω δὴ ἡ χεὶρ σου ἐν ἐμοὶ καὶ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πατρός μου· τότε ἐλθὼν πρὸς τὸν Δαυὶδ ὁ Γάδ ἀνήγγειλε τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ, ὅπως δηλ. ἐπὶ τοῦ τόπου ἐνθα εἶδε τὸν ἄγγελον, οὗτος δὲ ἦν ἡ ἄλως Ὁρνὰ τοῦ Ἰεβουσαίου ἐπὶ τοῦ ὄρους Μωρία, ἀνεγείρῃ τῷ Κυρίῳ θυσιαστήριον. Ὁ Δαυὶδ μὴ χρονοτριβὼν ἠγγράσσε τὴν ἄλωνα, κατεσκεύασε θυσιαστήριον καὶ προσήνεγκε τῷ Θεῷ θυσίας· οὕτω κατέπαυσεν ἡ ἐπὶ τοῦ λαοῦ ἐπελθοῦσα θραῦσις (Β' Βασιλ. 24).

Ὁ Δαυὶδ ἦν ἤδη προγεβηκὼς τὴν ἡλικίαν κατὰ δὲ τὴν ἐπιθυμίαν καὶ ὑπόσχεσιν αὐτοῦ, τὸν θρόνον αὐτοῦ ἐμελλε νὰ καταλάβῃ ὁ ἐκ τῆς Βηρσαβεὲ υἱὸς αὐτοῦ Σολομὼν Ἀλλ' ὁ πρεσβύτερος υἱὸς αὐτοῦ Ἀδωνίας ὑπὸ φιλαρχίας κινούμενος καὶ παραλαβὼν εἰς τὴν μερίδα αὐτοῦ τὸν Ἰωάβ καὶ Ἀβιάθα, προσεκάλεσεν ἐν τινι τόπῳ πολυπληθῇ συνάθροισιν εἰς θυσίαν καὶ πότον ὅπως ἀνακηρύξῃ ἑαυτὸν βασιλέα. Ἀλλ' ὁ Δαυὶδ μαθὼν τοῦτο διὰ τοῦ Νάθαν καὶ τῆς Βηρσαβεὲ, διέταξεν ἀμέσως τὸν Νάθαν καὶ τὸν Σαδὼκ ὅπως κρίνωσι μετὰ τῆς δεούσης μεγαλοπρεπείας εἰς

βασιλέα τὸν Σολομῶντα. Τοῦτο ἀληθῶς ἐγένετο καὶ ὁ λαὸς ἐν εὐφροσύνῃ καὶ χαρᾷ ὑπεδέχθη τὸν νέον βασιλέα· ἀλλ' ἡ ἐναντία μερίς μαθοῦσα ταῦτα διεσκορπίσθη, ὁ δὲ Ἀδωνίας φοβηθεὶς κατέφυγεν εἰς τὸ θυσιαστήριον πρὸς ἀσφάλειαν· ταύτην δὲ ὑπεσχέθη αὐτῷ ὁ Σολομὼν βεβαιωθείς περὶ τῆς ἐν τῷ μέλλοντι εἰρηνικῆς αὐτοῦ ζωῆς (Γ' Βασ. 1).

Ἐν τούτοις ὁ Δαυὶδ προσήγγιζεν εἰς τὸν θάνατον καὶ προσκαλεσάμενος τοὺς υἱοὺς καὶ τοὺς ἄρχοντας τοῦ Ἰσραὴλ, προτείνει αὐτοῖς τὸ σχέδιον αὐτοῦ περὶ οἰκοδομῆς ναοῦ, ὅστις κατὰ τὰς βουλὰς τοῦ Θεοῦ ἔπρεπε νὰ ἐγερθῇ ὑπὸ τοῦ Σολομῶντος, δίδωσι τῷ υἱῷ αὐτοῦ τὰ περὶ τῆς οἰκοδομῆς σχέδια, καθὼς καὶ λογαριασμὸν τῶν ὑπ' αὐτοῦ γενομένων πολυδαπάνων, προετοιμασιῶν, δέεται μετὰ πάντων ὑπὲρ τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ εἰς τὸν θρόνον καὶ ἐπικυροῖ αὐτὸν εἰς τὴν βασιλείαν διὰ δευτέρας πανηγυρικῆς χρίσεως. Ἰδὼς ὅμως συμβουλευσας τὸν Σολομῶντα νὰ φυλάττῃ τὸν νόμον Μωσέως, ἀπέθανε καὶ ἐτάφη ἐν Ἱερουσαλὴμ, βασιλεύσας μετὰ τὸν Σαουλ τεσσαράκοντα ἔτη (Γ' Βασίλ. 2. Α' Παρ. λ. 28, 29).

§ 95. Σπουδαιότης τοῦ Δαυὶδ.

Ἡ σημασία ἐν γένει τῆς ἱερᾶς ἱστορίας τῆς Π. Διαθήκης συνίσταται ἐν τούτῳ, ὅτι προτυποῖ, προφητεύει καὶ μαρτυρεῖ περὶ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ· ἀλλὰ ταῦτα πάντα συνενοῦνται θαυμασίως ἐν τῷ βίῳ τοῦ βασιλέως Δαυὶδ. Οὗτος εἶναι ὁ γενάρχης τοῦ Χριστοῦ, εἰς τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ ἀποδίδεται ἡ εὐλογία τῆς ἐπαγγελίας καὶ ἀπὸ τοῦδε πάντες οἱ προφῆται ὀνομάζουσι τὸν Χριστὸν βλαστὸν τοῦ Ἰεσσαὶ καὶ υἱὸν τοῦ Δαυὶδ. Περαιτέρω ὁ Δαυὶδ εἶναι καὶ τύπος τοῦ Χριστοῦ. Δι' ἀγώνων καὶ ταπεινώσεων

ὑφούται εἰς τὸν θρόνον τῆς μεγαλοπρεπείας, καθίσταται βασιλεὺς τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ νικητὴς τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ. Ἐνεκα τούτου δὲ καὶ οἱ ἔνθεοι αὐτοῦ Ψαλμοί, δι' ὧν ἐκφράζει παράπονα ἢ λύπας, εὐγνωμοσύνην ἢ ἀγαλλίασιν, ἔχουσι μυστηριώδη καὶ προφητικὴν σημασίαν καὶ παραπέμπουσιν εἰς τὸν Κύριον τῆς δόξης. Οὕτω δὲ ὁ Δαυὶδ τέλος εἶναι καὶ προφήτης Χριστοῦ, ὅστις κατέχων ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ τὴν περὶ Μεσσίου ἐπαγγελίαν, ἀναπτύσσει καὶ μορφώνει αὐτὴν ἐν τῷ πνεύματι τοῦ Θεοῦ.

§ 96. Ἀρχὴ τῆς Βασιλείας Σολομῶντος.

Ὁ Σολομὼν κατέλαβε τὸν θρόνον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ νεαρὸς ὑπάρχων τὴν ἡλικίαν (1028 π. Χ.), καὶ ἐπειδὴ ἡ βασιλεία αὐτοῦ ἐμελλε νὰ ᾖ εἰρηνικὴ, διὰ τοῦτο εὐθὺς ἀπ' ἀρχῆς προσεπάθησε νὰ ἄρῃ πάντα τὰ πρὸς τοῦτο κωλύματα. Εὐθὺς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Δαυὶδ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀδωνίας τυχὼν χάριτος παρὰ τοῦ Σολομῶντος ἤρξατο κρύφα νὰ διενεργῇ κατ' αὐτοῦ· ἐπειδὴ δὲ ὡς σύζυγον αὐτοῦ ἐζήτησε νὰ λάβῃ τὴν παλλακὴν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ἀθισάρ, μαθὼν τοῦτο ὁ Σολομὼν διέταξε τὸν θάνατον αὐτοῦ. Μετὰ τοῦ Ἀδωνίου συνηνωμένος ἦν καὶ ὁ ἀρχιερεὺς Ἀθιάθαρ, τὸν ὅποιον ὁ βασιλεὺς διέταξε νὰ φύγῃ ἐκ τῆς Ἱερουσαλὴμ χωρὶς νὰ ἐπιβάλῃ ἐπ' αὐτὸν χεῖρα διὰ τὸ ἱερατικὸν αὐτοῦ ἀξίωμα. Τὰ γεγονότα ταῦτα μαθὼν ὁ στρατηγὸς τοῦ Δαυὶδ Ἰωάβ καὶ φοβούμενος τὴν ὀργὴν τοῦ Σολομῶντος κατέφυγεν εἰς τὸ θυσιαστήριον τῆς σκηνῆς, ἀλλ' οὗτος ἀποστείλας πρὸς αὐτὸν τὸν Βαναϊὰν ἐφόνευσεν αὐτὸν καὶ ἀποκατέστησεν αὐτὸν ἐν τῇ θέσει αὐτοῦ (Γ' Βασιλ. 2). Ὁ Σολομὼν κατὰ διαταγὴν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἔπρεπε νὰ ἐκδικηθῇ καὶ τὸν Σεμεὶ ἐκεῖνον τὸν καταρασθέντα

τὸν Δαυίδ, φεύγοντα τὸν Ἀβεσσαλώμ· προσκαλεῖ λοιπὸν αὐτόν καὶ διατάσσει νὰ μείνῃ εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ χωρὶς νὰ ἐξέλθῃ ἐξ αὐτῆς. Ἀλλ' ὁ Σεμὶ μετὰ τριετῇ διαμονὴν μαθὼν ὅτι τινὲς τῶν δούλων αὐτοῦ ἐδραπέτευσαν, ἐξῆλθεν εἰς ἀναζήτησιν αὐτῶν, ὅπερ μαθὼν ὁ Σολομὼν ἐτιμώρησεν αὐτὸν διὰ θανάτου. Οὕτως ὁ Σολομὼν ἐξασφαλισθεὶς ἀπὸ τῶν ἐσωτερικῶν αὐτοῦ ἐχθρῶν ἐπεδόθη εἰς τὴν εἰρηνικὴν τοῦ κράτους κυβέρνησιν, ἐνυμνεύθη τὴν θυγατέρα τοῦ Φαραὼ καὶ ἀνεκαίνισε τὴν μετὰ τοῦ Χειράμ βασιλείας τῆς Τύρου συμμαχίαν.

Ὅτι ἡ βασιλεία τοῦ Σολομῶντος ἦν ἀρεστὴ τῷ Θεῷ, τῷ ἀγαπήσαντι αὐτόν, κατεδείχθη εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς. Ὁ Σολομὼν δὴλ. εἰσῆλθεν εἰς Γαθαὼν καὶ ἐθυσίασεν ὀλοκαύτωσιν χιλίαν· κατ' ὄναρ δὲ ἐμφανισθεὶς αὐτῷ ὁ Θεὸς ἐπέτρεψεν αὐτῷ νὰ ζητήσῃ ὅ,τι ἐπεθύμει· ἀλλ' ὁ Σολομὼν εἶχε τοσαύτην φρόνησιν, ὥστε ἀντὶ παντὸς ἄλλου ἐζήτησε σοφίαν· ταύτην ἔδωκεν αὐτῷ ὁ Θεὸς καὶ μετ' αὐτῆς πλοῦτον καὶ δόξαν πολλήν. Ἡ σοφία τοῦ Σολομῶντος, δι' ἧς ὑπερέβαλε πάντας τοὺς συγχρόνους αὐτοῦ, κατεδείχθη ἀμέσως ἐν τινι κρίσει· δύο δὴλ. γυναῖκες ἐγέννησαν ἀνὰ ἓν τέκνον, ὅτε δὲ τῆς μιᾶς ἀπέθανεν, αὕτη ἀντήλλαξεν αὐτὸ διὰ τοῦ τῆς ἄλλης κοιμωμένης· πρὸς ἄρσιν τῆς γεννηθείσης ἑριδος παρουσιάσθησαν ἀμφότεραι εἰς τὸν Σολομῶντα, ὅστις διὰ νὰ ἐννόησῃ τὴν ἀλήθειαν διέταξε νὰ διατάμωσι τὸ ζῶν παιδίον εἰς δύο καὶ οὕτω διαμοιρασθῇ μεταξύ τῶν δύο γυναικῶν· ἡ ψευδὴς μήτηρ ἐδέχθη τὴν πρότασιν ταύτην, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἡ ἀληθὴς, ἥτις προετίμησε νὰ δοθῇ εἰς τὴν ἀντίδικον αὐτῆς παρὰ νὰ φονευθῇ. Τότε ἐννοήσας ὁ Σολομὼν τὴν ἀπάτην ἀπέδωκε τὸ παιδίον εἰς τὴν γνησίαν αὐτοῦ μητέρα (Γ' Βασιλ. 3).

§ 97. Ὁ Ναὸς τοῦ Σολομῶντος.

Ὁ Σολομών πληρῶν τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Δαυὶδ ἐπιχειρεῖ κατὰ τὸ 4 ἔτος τῆς βασιλείας αὐτοῦ (1024) τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ διαρκέσασαν ἐπὶ ἑνδεκα ἔτη (1012). Μέγα μέρος τοῦ πρὸς τοῦτο ἀπαιτουμένου ὑλικοῦ εἶχε παραδώσει ἤδη ὁ Δαυὶδ, ἀλλὰ τὰ ἀπαιτούμενα ξύλα καὶ τοὺς ἐργάτας παρέλαβεν ἀπὸ τοῦ Χειράμ βασιλέα τῆς Τύρου. Πρὶν ἢ ἀρξῇται ἡ οἰκοδομὴ τοῦ ναοῦ ἔπρεπε νὰ ἰσοπεδῶσῃ τὸ ἐπὶ τοῦ ὄρους Μωρία γήπεδον, ὅπου ἔπρεπε νὰ ἐγερθῇ ὁ ναός· διὰ τοῦτο ἀπὸ τοῦ τυροποιείου καὶ τῆς κοιλάδος τῶν Κέδρων ὡς καὶ ἐπὶ τοῦ ἀνάντους μέρους τοῦ ὄρους ὑψώθησαν ὑψηλὰ καὶ ἰσχυρὰ τείχη, τὸ δὲ μεταξὺ διάστημα ἐπληρώθη γῆς· τὰ τείχη αὐτοῦ περιεκυκλώθησαν ὑπὸ στοῶν, ὧν ἐπισημοτάτη εἶναι ἡ τοῦ Σολομῶντος. Ἀκολουθῶς ἤρξατο ἡ οἰκοδομὴ τοῦ ναοῦ, ὅστις εἶχε δύο αὐλὰς, μίαν διὰ τὸν λαὸν καὶ ἑτέραν διὰ τοὺς ἱερεῖς. Ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ αὐλῇ ὑπῆρχεν ἐκτὸς τοῦ θυσιαστηρίου τῶν ὀλοκαυτωμάτων, ἡ χαλκῇ θάλασσα χρησιμεύουσα ὡς νιπτῆρ τῶν ἱερέων, ἔχουσα σχῆμα κρίνου καὶ στηριζομένη ἐπὶ 12 χαλκῶν βοῶν, καὶ τελευταῖον 10 χαλκοὶ λουτήρες, 5 ἐξ ἀριστερῶν καὶ 5 ἐκ δεξιῶν, ὅπου ἐπλύνοντο τὰ σφάγια. Αἱ διαστάσεις τοῦ ναοῦ δις μεγαλειτέραι τῶν τῆς σκηνῆς, ἦσαν 60 πήχεων τὸ μῆκος, 20 τὸ πλάτος καὶ 20 τὸ ὕψος (κατ' ἄλλους 30)· τὸ σανίδωμα αὐτοῦ ἦν ἐκ κεδρίνων ξύλων περιεχρυσωμένων. Πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ ναοῦ ἦν ὁ πρόναος 10 πήχεων τὸ μῆκος καὶ πλάτος, πρὸ αὐτοῦ δὲ ἴσταντο δύο μεγάλαι χαλκαὶ στῆλαι (σταθερότης καὶ ἰσχύς) 23 πήχεων ὑψηλαί. Ἐκτὸς τούτου ὁ ναός κατὰ τὰς τρεῖς πλευ-

ράς, δηλ. τὴν βόρειον, νότιον καὶ δυτικὴν περιεβάλλετο ὑπὸ τριωρόφου οἰκοδομήματος ὕψους 18 πῆχεων, ἀναλογούντων εἰς ἕκαστον πᾶνωμα 5, 6, καὶ 7 πῆχεων· τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο περιεῖχε διάφορα δωμάτια χρησιμεύοντα εἰς θησαυροφυλάκια, εἰς αὐτὸ δὲ ἔφερον ἔξωθεν δύο ἐλικταὶ κλίμακες. Ἡ εἰσόδος τοῦ ναοῦ ὡς καὶ τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου ἦν ἀπ' ἀνατολῶν. Ὁ ναὸς ἐσωτερικῶς διηρεῖτο εἰς τὸ ἱερόν καὶ τὰ ἅγια τῶν ἁγίων· καὶ τὸ μὲν ἱερόν 40 πῆχεων τὸ μῆκος περιεῖχε τὸ χρυσοῦν θυσιαστήριον τοῦ θυμιάματος, τὰς 10 χρυσᾶς λυχνίας καὶ 10 χρυσᾶς τραπέζας τῶν ἄρτων τῆς προθέσεως. Τὰ δὲ ἅγια τῶν ἁγίων ἦσαν τέλειος κύβος ἐξ 20 πῆχεων· ἐν αὐτοῖς εὗρισκοντο δύο μεγάλα Χερουβίμ ἐκ ξύλου ἐλαίας περιεχρυσωμένα καὶ 10 πῆχεων τὸ ὕψος, τῶν ὁποίων αἱ ἐκτεταμέναι πτέρυγες συνηνοῦντο ἐν τῷ μέσῳ· ὑπὸ τὰς πτέρυγας ἵστατο ἡ ἀρχαία Κιβωτὸς μετὰ τῶν πλακῶν τοῦ νόμου. Οὕτως ἀποτελεσθέντος τοῦ ναοῦ ἐτελέσθησαν καὶ τὰ ἐγκαίνια αὐτοῦ ἐν μέσῳ πολλῶν θυσιῶν καὶ ἁσμάτων καὶ ψαλμῶν· νέφος οὐράνιον κατεκάλυψε τὰ ἅγια τῶν ἁγίων καὶ κατεσκήνωσεν ἐπ' αὐτῶν ἡ μεγαλοπρέπεια τοῦ Θεοῦ. Ὁ Σολομὼν τότε εὐλογήσας τὸν λαὸν ἀπήγγειλε πρὸς τὸν Θεὸν προσευχὴν μαρτυροῦσαν τὴν σοφίαν καὶ θεογνωσίαν αὐτοῦ. (Γ'. Βασιλ. 5—8. Β' Παραλ. Κεφ. 2—7).

§ 98. Μεγαλοπρέπεια καὶ πτώσις τοῦ Σολομῶντος.

Μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Σολομῶντος οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ ὁ Θεὸς ἐνεφανίσθη αὐτῷ λέγων, ὅτι ἐὰν ἐμμείνη πιστὸς εἰς τὰς ἐντολάς αὐτοῦ θέλει κραταιώσῃ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ, ἄλλως θέλει καταστρέφῃ αὐτήν. Ὁ Σολομὼν ἀκολουθῶς

ἐκόσμησε τὴν πόλιν διὰ μεγαλοπρεπῶν οἰκοδομῶν, μεταξύ τῶν ὁποίων διεκρίνετο τὸ παλάτιον αὐτοῦ, ἀνεγερθὲν ἐν διαστήματι 13 ἑτῶν πρὸς νότον τοῦ λόφου Μωρία ἀπέναντι τῆς Σιών, καὶ ἔκτισεν ἐν ταῖς ὁρίοις τοῦ κράτους διαφόρους ἰσχυρὰς πόλεις μεταξύ τῶν ὁποίων ἐπισημότεραι ἦσαν ἡ Βαλαάθ, (ἡ Βααλβέθ) ἡ πρὸς βορρᾶν τῆς Παλαιστίνης καὶ ἡ Θεοδμὺρ ἡ Παλμύρα ἐν Συρίᾳ. Πάντες οἱ περιοικοῦντες λαοὶ κατέστησαν αὐτῷ φόρου ὑποτελεῖς. Μεγάλῃ μεγαλοπρέπειᾳ καὶ πλοῦτος πολὺς περιεκύκλου αὐτὸν καὶ τὴν αὐλήν αὐτοῦ. Ἐκ τοῦ λιμένος Γασίων Γαβὲρ παρὰ τὴν παραθαλασσίαν πόλιν τῆς Ἰδουμαίας Αἰλάμ, στόλος τοῦ Σολομῶντος ἐξωπλισμένος μετὰ ναυτῶν Ἰουδαίων καὶ Φοινίκων ἀπέπλεε κατὰ τριετίαν εἰς Σωριὰ (ἐν τῇ ΝΑ Ἀραβίᾳ ἢ ἐν ταῖς ἀνατολικαῖς Ἰνδίαῖς) καὶ ἐκόμιζεν ἐκεῖθεν χρυσόν, ἄργυρον, ἐλεφαντόδοντα, πιθήκους, πολυτίμους λίθους καὶ ἕτερα σπάνια ἀντικείμενα. Ἡ βασίλισσα τῆς Σαβᾶ (τῆς σημερινῆς Ὑεμένης ἐν Ἀραβίᾳ) ἀκούσασα τὰ περὶ αὐτοῦ ἤλθε πρὸς ἐπίσκεψιν αὐτοῦ καὶ ἐθαύμασε τὴν τε σοφίαν αὐτοῦ καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν. Ἀλλὰ μεθ' ὅλα ταῦτα ὁ Σολομὼν δὲν ἔμεινε πιστὸς εἰς τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ· διότι φιλογύνης ὢν εἶχε παρ' ἑαυτῷ ἑπτακοσίας γυναῖκας καὶ 300 παλλακάς, ἔλαβε δὲ καὶ ἄλλας ξένας γυναῖκας χάριν τῶν ὁποίων παρεδέξατο τὴν θρησκείαν αὐτῶν καὶ ἀνήγειρε βωμοὺς τοῖς θεοῖς αὐτῶν Χαμώς, Ἀμμὼν καὶ τῇ Ἀστάρτη. Ὁ Θεὸς τότε ἀνήγγειλεν αὐτῷ διὰ τοῦ προφήτου Ἀχιά ὅτι θέλει ἀφαιρέσει ἀπ' αὐτοῦ τὸ πλεῖστον τῆς βασιλείας αὐτοῦ, ἕνεκα δὲ τοῦ Δαυὶδ τὸ ὑπόλοιπον θέλει ἀφήσει τῷ υἱῷ αὐτοῦ. Ἡ ἐκτέλεσις τῆς φοβερᾶς ταύτης ἀποφάσεως ἀνεβλήθη μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ· ἀλλ' ἤδη ζῶν

ὁ Σολομών ἐποτίσθη πικρὰ ποτήρια· διότι ἀφ' ἐνὸς ὁ Ἄδερ ἐκυρίευσεν τὴν Ἰδουμαίαν καὶ ὁ Ἑσρῶν τὴν Δαμασκόν· ὅτε δὲ ὁ προφῆτης Ἀχιά συναντήσας τὸν Ἱεροβοάμ υἱὸν χήρας ἐξ Ἑφραΐμ, διέρρηξε τὸν μανδύαν αὐτοῦ εἰς τεμάχια καὶ τὰ δέκα τμήματα ἔδωκε τῷ Ἱεροβοάμ πρὸς ἔνδειξιν ὅτι οὗτος κρατήσῃ ἐπὶ τῶν δέκα φυλῶν τοῦ Ἰσραὴλ, οὗτος πρὸς ταχυτέραν πλήρωσιν τῆς προφητείας παρεσκευάζετο εἰς τοῦτο, ἀλλ' ὁ Σολομών ἐζήτησε νὰ φονεύσῃ αὐτὸν καὶ οὗτος κατέφυγεν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Αἰγύπτου Σουσακίμ. Ἐπὶ τέλους ἀπέθανε καὶ ὁ Σολομών ἄρξας ἐπὶ τεσσαράκοντα ἔτη (Γ' Βασιλ. κεφ. 9 — 11. Β' Παρ. 8· 9).

§ 99. *Ἐκτὸ φιλολογία καὶ ποίησις τῶν Ἑβραίων κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην.*

Ἡ παιδεία τῶν Ἑβραίων κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἤκμαζε καὶ μάλιστα ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Δαυὶδ καὶ τοῦ Σολομῶντος· ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Σαμουὴλ, ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη, ὑπάρχον σωματεῖά τινα συντελοῦντα εἰς τὴν ἐξάπλωσιν τῆς θείας ἰδίως σοφίας, ὅπου καταγινόμενοι εἰς προσευχὰς καὶ θείας διδασκαλίας ἐξησκούντο καὶ εἰς τὸ προφητικὸν ἄξιωμα. Τοιαῦτα σωματεῖα ἀναφαίνονται ἐν Καριαθιαρίμ καὶ Ῥαμᾶ δυνάμενα δικαίως νὰ ὀνομασθῶσι σχολεῖα προφητῶν. Ἡ κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἀνάπτυξις ἐν γένει τῆς παιδείας παρήγαγε καὶ τὰ ἐξῆς ἱστορικὰ βιβλία α) τὴν βίβλον τῶν Κριτῶν, ὀνομασθεῖσαν οὕτω ἐκ τοῦ ἀντικειμένου αὐτῆς· ὁ χρόνος τῆς συγγραφῆς αὐτῆς τίθεται μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν τῆς Κιβωτοῦ ἢ τῆς ἐκλογῆς τοῦ βασιλέως καὶ τῆς ἀλώσεως τῆς Ἱερουσαλήμ· β) ἡ Ῥούθ, γραφεῖσα πιθανόν

ἐπὶ τοῦ Δαυίδ· γ') ἡ πρώτη καὶ δευτέρα Βασιλειῶν, γραφεῖσα διαδοχικῶς ὑπὸ τοῦ Σαμουήλ, Νάθαν καὶ Γάδ.

"Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ποίησιν τῶν Ἑβραίων, τὰ πρῶτα αὐτῆς ἔχγη ἀπαντῶσι εἰς τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, εἰς τοὺς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἀποξενωθέντας Καϊνίτας (Γεν. 4, 16—24). Ὁμοίως ἀπαντῶμεν αὐτὴν εἰς τὰς εὐλογίας τῶν Πατριαρχῶν καθὼς καὶ εἰς τὸν Μωϋσέα, τῆς ἱερᾶς ποιήσεως τῶν ὁποίων σώζονται ἡμῖν πλοῦσια τεμάχια. (Ἐξόδ. 15. Ἀριθ. 21. Δευτερ. 32. 33). Ὡσαύτως καὶ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν Κριτῶν παρουσιάζονται ἡμῖν δύο γυναῖκες, ἡ Δεβώρα (Κριτ. 5), καὶ ἡ Ἄννα. (Α'. Βασιλ. 2). Ἄλλ' ἡ κυρία ἐποχὴ τῆς ἐβραϊκῆς ποιήσεως πίπτει ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Δαυίδ καὶ τοῦ Σολομῶντος· αὐτὸς ὁ Δαυίδ, ὁ ἀνὴρ κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ Θεοῦ, ὁ διακρινόμενος ἐν τῇ Π. Διαθήκῃ κατὰ τὸ βάθος τοῦ αἰσθήματος αὐτοῦ καὶ τὴν λεπτότητα, τὴν ἐσωτερικότητα τοῦ χαρακτῆρος καὶ τὴν εὐσέβειαν, διακρίνεται καὶ διὰ τὰ ποιητικὰ αὐτοῦ ὄντα πάντων αὐτοῦ τῶν συγχρόνων καὶ ἀνυφοῖ τοὺς ψαλμοὺς εἰς τὸ τελειότατον ὕψος καὶ τὴν ἀνάπτυξιν. Ἐκτὸς αὐτοῦ ἐπίσημοι ποιηταὶ ψαλμῶν εἶναι καὶ ὁ Ἀσάφ, ὁ Αἰμάν καὶ οἱ υἱοὶ Κορέ· ἀλλὰ καὶ ὁ Σολομών ἐκληρονόμησε παρὰ τοῦ πατρὸς του τὸ ποιητικὸν ὄντα καὶ κατὰ τινὰς ὑπερτερεῖ αὐτὸν κατὰ τὸν πλοῦτον τῶν ποιητικῶν προϊόντων. Ἡ ἱερὰ ποίησις τῶν Ἑβραίων ἦν κυρίως δύο εἰδῶν, λυρική, εἰς ἣν ἀνήκουσι ψαλμοί, ὕμνοι, ᾠδαί, θρηνοί, καὶ διδακτική, τὴν ὁποίαν ἀνέπτυξε κυρίως ὁ Σολομών διὰ τῶν παροιμιῶν αὐτοῦ καὶ τῶν ἄλλων ποιητικῶν βιβλίων. Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν εἶδος τῆς ποιήσεως ταύτης, τοῦτο δὲν στηρίζεται οὔτε εἰς τὸ κυρίως μέτρον

καὶ τὸν ῥυθμόν, οὔτε εἰς τὴν ὁμοιοκαταληξίαν, ἀλλ' εἰς τὸν παραλληλισμὸν τῶν μερῶν τοῦ λόγου, ὅστις διακρίνεται εἰς παραλληλισμὸν συνώνυμον, ὅταν ἡ ἄρσις καὶ ἡ θέσις περιέχωσι τὴν αὐτὴν ἔννοιαν (ψαλ. 2, 10). Β'. εἰς ἀντίθετον, ὅταν τὰ παραλληλιζόμενα μέρη ἀντιθέτους ἐννοίας ἐκφράζωσι (ψαλ. 20, 9), καὶ τρίτον εἰς παραλληλισμὸν συνθετικόν, ὅταν συμβαίῃ ἐξακολούθησις τῶν ἐννοιῶν (ψαλμ. 19, 8, 91, 12). Τὰ βιβλία τῆς ἱερᾶς ποιήσεως τῶν Ἑβραίων εἶναι τὰ ἑξῆς:

Οἱ Ψαλμοὶ 150 τὸν ἀριθμόν, ἐξ ὧν κατὰ τινὰς 73 μόνον εἶναι τοῦ Δαυὶδ, οἱ δὲ λοιποὶ ἀνήκουσιν εἰς ἑτέρους, ὡς τὸν Ἀσάφ, Αἰθάν, Αἰθλμ καὶ τοὺς υἱοὺς Κορέ. Ἡ ὑψηλὴ καὶ ἀνεκτίμητος σημασία τῶν ψαλμῶν συνίσταται ἐν τούτῳ, ὅτι ἀποκαλύπτουσιν ἡμῖν τὸν πλοῦτον τοῦ πνευματικοῦ βίου τῶν πιστῶν τῆς Π. Δ. καὶ ὅτι παρέχουσιν ἡμῖν σπουδαίαν παρηγορίαν καὶ προτροπὴν διὰ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ δεινὰ· διὰ τοῦτο οἱ ψαλμοὶ χρησιμεύουσιν ὡς τὸ κύριον διδακτικὸν βιβλίον διὰ τὸ σχολεῖον τῶν παθῶν. Ἀλλ' οἱ ψαλμοὶ ἔχουσι καὶ ἄλλην σπουδαιοτάτην σημασίαν, προφητικὴν καὶ προτυπωτικὴν τοῦ Κυρίου ἡμῶν.

Ἐτερον ἱερὸν ποιητικὸν βιβλίον τῶν Ἑβραίων ἐν τῇ ἐποχῇ ταύτῃ εἶναι αἱ Παροιμίαι, τὸ ὅποιον περιέχει περὶ τὰς 500 παροιμίας, γνωμικά, τὰ ὅποια διακρίνονται τῶν γνωμικῶν τῶν ἄλλων ἔθνων, καθόσον εἶναι ἡντλημένα ἐξ αὐτῆς τῆς θείας ἀποκαλύψεως. Ὁ κυρίως πατὴρ τοῦ εἵδους τούτου τῆς ποιήσεως εἶναι ὁ Σολομών. Εἰς αὐτὸν ἀποδίδεται καὶ ὁ Ἐκκλησιαστής. Ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ γεγραμμένῳ κατὰ τὸν τύπον τῶν παροιμιῶν, ἐκτίθεται τὸ γεγονός· ὅτι μάταιαι εἶναι ἅπασαι αἱ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ

τάσεις τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ὅτι ὑπεράνω πάντων κεῖται ἡ εὐσέβεια. Ἐπίσης τοῦ Σολομώντος ἔργον εἶναι καὶ τὸ ἄσμα τῶν ἁσμάτων, ἐν ᾧ μυστικῶς ἐξεικονίζεται ὁ μετὰ τῆς Ἐκκλησίας σύνδεσμος καὶ ἡ κοινωνία τοῦ Χριστοῦ. Εἰς τὴν αὐτὴν τέλος ἐποχὴν ἀνάγεται κατὰ τοὺς νεωτέρους καὶ τὸ βιβλίον τοῦ Ἰώβ, ἐν ᾧ πρόκειται ἡ λύσις τοῦ ζητήματος: Ἐν ποίᾳ σχέσει διατελοῦσι τὰ δεινοπαθήματα τοῦ δικαίου πρὸς τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ. τὸ βιβλίον τοῦτο διαίρεται εἰς τρία μέρη, Πρόλογον (κεφ. 1 καὶ 2), Διάλογον (3—41) καὶ Ἐπίλογον (42), ἐξ ὧν τὸ πρῶτον καὶ τελευταῖον, τὸ ἱστορικὸν μέρος περιέχοντα, εἶναι γεγραμμένα εἰς τὸ πεζόν, ἐνῷ τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος περιέχει ὁ Διάλογος ἐν ποιητικῷ λόγῳ.

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΣΤ'.

976 — τοῦ Χριστοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Ἀπὸ τοῦ διχασμοῦ τοῦ βασιλείου μέχρι τῆς παύσεως τῆς προφητείας.

§ 100. Χαρακτηρισμὸς τοῦ κεφαλαίου.

Διὰ τῶν νικῶν τοῦ Δαυὶδ τὸ θεοκρατικὸν πολίτευμα ἀνήχθη εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ὠρισμένον ὕψος· ἀλλ' ἀντὶ νὰ διατηρηθῇ ἐν τῇ ἀκμῇ ταύτῃ, ἀπεναντίας διὰ τῆς ἐνοχῆς τῶν βασιλέων καὶ τοῦ λαοῦ ἔτεινεν εἰς τὴν διάλυσιν αὐτοῦ· ἤδη κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς βασιλείας τοῦ

Σολομῶντος ἔφερεν ἐν ἑαυτῷ τὰ ἔχνη τῆς μετὰ ταῦτα δια-
φθοράς. Διὰ τῆς διαιρέσεως τοῦ βασιλείου ἀπὸ ἐνὸς εἰς δύο
καὶ τῆς ἐχθρικῆς θέσεως αὐτῶν πρὸς ἀλλήλα, ἰδίως δὲ διὰ
τῆς ἀπὸ τοῦ Ἰεχωῶᾶ ἀποστασίας καὶ τῆς μετ' αὐτῆς συν-
δεδεμένης εἰδωλολατρείας, ἐπέσυρον οἱ Ἰσραηλῖται καθ'
ἑαυτῶν τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ αἰχμαλωτισθέντες ὑπὸ τῶν
ἐθνικῶν· ἐναντίον τῆς τοιαύτης διαφθοράς τοῦ τε λαοῦ καὶ
τῶν βασιλέων αὐτοῦ ἀντεπεξῆλθον μετὰ θάρρους οἱ προ-
φῆται, ἀλλ' ἄνευ ἀποτελέσματος δυστυχῶς.

Ἔτερον χαρακτηριστικὸν τοῦ κεφαλαίου τούτου εἶναι
ὅτι ἡ προφητεία καθίστησι φανερὸν ὅτι ἡ μέχρι τοῦδε με-
ρική καὶ συμβολικὴ μορφή τοῦ βασιλείου λαμβάνει χάρ-
ακτῆρα καθολικὸν καὶ πραγματικόν. Ἡ προφητεία ἤδη
παρουσιάζεται ὡς πρόδρομος τοῦ Χριστοῦ· ἡ εἰκὼν τοῦ ὑ-
ποσχεθέντος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ Μεσσίας παρίσταται πάντοτε
σαφεστέρα, τὰ δὲ ὅμματα τῶν πιστῶν μετὰ μείζονος ἐπι-
θυμίας διανοίγονται πρὸς τὴν πλήρωσιν τῆς προφητείας ἐν
τῷ μέλλοντι.

§ 101. Αἱ σύγχρονοι ἐθνικαὶ Μοναρχίαι ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἰσραήλ.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἡ ἄλλοτε ποτε αἱ διάφοροι
ἐθνικαὶ Μοναρχίαι κινούμεναι ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας τοῦ νὰ
καταστῶσι κοσμοκρατορίαι, στρέφουσι τὰ βλέμματα αὐ-
τῶν πρὸς τὴν χώραν τοῦ Ἰσραήλ, κέντρον οὖσαν τοῦ τό-
τε κόσμου. Ἐφ' ὅσον δὲ ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ ἐπιλανθάνεται τοῦ
προορισμοῦ αὐτοῦ, παρασύρεται εἰς τὸν σάλον τῶν ἐθνικῶν
κρατῶν καὶ ὑποτάσσεται ἀλληλοδιαδόχως. Οὕτω τὰ διά-
φορα ταῦτα τῶν ἐθνῶν κράτη καθίστανται ἡ θεία μάξις
διὰ τὸν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἀποκλίνοντα ἰουδαϊσμόν. Ἀλλ' ἀφοῦ

καὶ τὰ κράτη ταῦτα ἕκαστον ἐκπληρώσωσι τὸν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τεθέντα αὐτοῖς προορισμόν, καταστρέφονται τὸ ἐν κατόπιν τοῦ ἄλλου, τὸ Ἀσσυριακὸν καὶ Χαλδαϊκόν, τὸ Περσικόν, τὸ Ἑλληνικόν καὶ Ῥωμαϊκόν, ἰδρύεται δὲ μετὰ ταῦτα τὸ αἰώνιον τοῦ Χριστοῦ βασίλειον.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ἀπὸ τοῦδε, ἐν διαρκεῖ σχέσει θέλομεν ἶδε διατελοῦντα τὸν ἐκλεκτὸν τοῦ Θεοῦ λαὸν πρὸς τὰ δια-φορα τοῦ τότε κόσμου κράτη καὶ ὑποτασσόμενον αὐτοῖς ἀλληλοδιαδόχως, ἀνάγκη νὰ γινώσκωμεν ἐν κεφαλαίῳ τὰ περὶ τῶν ἐθνικῶν τούτων Μοναρχιῶν.

Τὸ πρῶτον ἐθνικὸν βασίλειον, τὸ ὁποῖον ἐν τῇ ἐποχῇ ταύτῃ, ὁ Θεὸς ἤγειρε πρὸς σωφρονισμόν τοῦ Ἰσραὴλ, ἦν ἡ *Συρία*, πρωτεύουσαν ἔχουσα τὴν *Δαμασκόν*. Ἡ χώρα αὕτη περικυρῖζετο πρὸς βορρᾶν ὑπὸ τοῦ ὄρους *Ταύρου*, πρὸς δυσμὰς ὑπὸ τῆς Μεσογείου θαλάσσης, πρὸς νότον ὑπὸ τοῦ *Λιβάνου* καὶ πρὸς ἀνατολὰς ὑπὸ τοῦ *Εὐφράτου*. Ἦδὲ ὁ *Δαυὶδ*, ὡς ἀνωτέρω (§ 92) εἶδομεν, ἐκυρίευσεν τὴν *Δαμασκόν*, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ *Σολομῶντος* ὁ Ἑσρῶμ ἰδρύσεν ἀνεξάρτητον ἐν *Συρίᾳ* κράτος (Γ' Βασιλ. 11). Ὁ ἔγγονος αὐτοῦ *Βενχαδάδ* ὁ Α' δωροδοκηθεὶς ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ἰούδα *Ασά* κατήνεγκε προμερὰν νίκην κατὰ τοῦ *Βαασά*, βασιλέως Ἰσραὴλ (§ 103). Ἀπὸ τοῦδε αἱ μετὰξὺ *Συρίας* καὶ τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰσραὴλ ἐχθρικαὶ σχέσεις ἐξηκολούθησαν. Τὸν *Βενχαδάδ* ὁ Α' διεδέχθη ὁ υἱὸς αὐτοῦ *Βενχαδάδ* ὁ Β' φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ ἄρπαγος τοῦ θρόνου Ἀζαρή. Οὗτος ἰδίως κατεπίεσε τοὺς Ἰσραηλίτας καὶ ἐκυρίευσεν τὴν πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Ἰορδάνου χώραν. Ἀλλ' ἤδη ὁ υἱὸς αὐτοῦ *Βενχαδάδ* ὁ Γ' πολλάκις ἐνίκηθη ὑπὸ τῶν βασιλέων τοῦ Ἰσραὴλ Ἰואς καὶ Ἰεροβοάμ τοῦ Β' καὶ ἠναγκάσθη νὰ ἀποδώσῃ τὰς κτήσεις τῶν προπατόρων αὐτοῦ. Ἀκολου-

θως ἐπὶ τοῦ βασιλέως τοῦ Ἰσραὴλ *Φακεὲ* καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Συρίας *Ραασώρ*, ἀμφοτέρω αὐτῶν τὰ κράτη συνηνώθησαν κατὰ τοῦ βασιλέως Ἰούδα *Ἀχαῖ*, ἀλλ' οὗτος προσεκάλεσεν εἰς βοήθειαν τὸν *Θαλγαθφελλαισάρ*, βασιλέα τῆς Ἀσσυρίας, ὅστις μεταβαλὼν τὴν Συρίαν εἰς ἀσσυριακὴν ἐπαρχίαν ἐπεμψεν εἰς τὴν ἐξορίαν τοὺς κατοικοὺς αὐτῆς.

Σχετικῶς βαρυτέραν μάστιγα κατὰ τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ ἀνέστησεν ὁ Θεὸς τὸ ἰσχυρότερον Ἀσσυριακὸν Κράτος. Ἡ Ἀσσυρία, ἀποικία τῆς Βαβυλώνος (Γεν. 10, 11) κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀκμῆς αὐτῆς, περιελάμβανε τὰς μεταξὺ τοῦ Εὐφράτου καὶ Τίγριτος χώρας μὲ πρωτεύουσαν τὴν Νινευῆ ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ὁχθῆς τοῦ τελευταίου. Ὁ πρῶτος Ἀσσύριος βασιλεὺς ὁ ἀναμιγνύμενος εἰς τὴν ἰουδαϊκὴν ἱστορίαν εἶναι ὁ *Φουά*, ὅστις τὸν Ἰσραὴλ ἐπὶ τοῦ βασιλέως *Μαναῆμ* κατέστησε φόρου ὑποτελῆ. Μετ' αὐτὸν ἔρχεται ὁ *Θαλγαθφελλαισάρ* ὁ ἐξορίσας τοὺς κατοίκους τῆς Συρίας καὶ καταστήσας φόρου ὑποτελὲς τὸ βασίλειον τοῦ Ἰσραὴλ. Τὸ βασίλειον τοῦτο τέλειον κατέστρεψεν ὁ διάδοχος αὐτοῦ *Σαλμανασάρ*, ἀπαγαγὼν τοὺς Ἰσραηλίτας εἰς ἐξορίαν. Ὁ μετὰ τοῦτον βασιλεὺς τῆς Ἀσσυρίας *Σεραχηρίμ* ἐν τινὶ κατὰ τῆς Αἰγύπτου ἐκστρατεῖα πολιορκήσας τὴν Ἱερουσαλὴμ ἐπὶ Ἐζεκιου κατεστράφη, ἐνῷ ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος αὐτοῦ Ἀσορδὰν αἰχμαλωτίσας τὸν *Μαγιασσῆρ*, βασιλέα Ἰούδα, ἀπήγαγεν αὐτὸν εἰς Βαβυλῶνα. Τὸ Ἀσσυριακὸν κράτος διετηρήθη μέχρι τοῦ 606, ὅτε ὁ τελευταῖος αὐτοῦ βασιλεὺς *Σαρδανάπαλος* ἐνίκηθη ὑπὸ τοῦ Μήδου *Κυαξάρου* καὶ τοῦ Χαλδαίου *Ναβοπολассάρ* καὶ ἡ Νινευῆ μετὰ τριετὴ πολιορκίαν κατεστράφη.

Τὸ τρίτον κράτος, ὑφ' οὗ κατεπιέσθη καὶ ἐσωφρονισθῇ ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ ἦν τὸ ἰσχυρὸν βασιλείον τῆς Βαβυλωνίας. Ἡ Βαβυλωνία καίτοι ἀρχικῶς ἰδρύσε τὴν Ἀσσυρίαν, κατὰ τὸ 1273 ὁμῶς ὑπέκυψεν ὑπὸ τὸν Ἀσσυριακὸν ζυγὸν καὶ μόλις κατὰ τὸ 747 ὁ Βαβυλωνίος *Ναβονασσάρ* κατέστη ἰδρυτῆς τοῦ ἀνεξαρτήτου Βαβυλωνιακοῦ κράτους. Ὁ βασιλεὺς τῆς Βαβυλωνίας *Μεροδάχ-Βαλαδὰν* κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τῆς ἀνεξαρτησίας συνῆψε φιλικὰς σχέσεις πρὸς τὸν βασιλέα Ἑξεκίαν· ἀλλ' ἤδη τὸ 710 ὁ *Σεναχηρίμ* ἐκυρίευσεν ἅπαν τὸ κράτος. Μετ' ὀλίγον ὁ Βαβυλωνίος διοικητῆς *Ναβοπολασσάρ* ἀνεκηρύχθη ἀνεξάρτητος βασιλεὺς τὸ 625 καὶ ἐγένετο ἰδρυτῆς τοῦ νέου Βαβυλωνιακοῦ-χαλδαϊκοῦ κράτους. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ *Ναβουχοδονόσορ* (604) ὁ καταστρέψας τὸ βασίλειον τοῦ Ἰούδα, τὸ κράτος τοῦτο ἀνύψωσεν εἰς μέγα ὕψος, ἀλλὰ καὶ ταχέως κατέπεσε τοῦτο διότι ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ *Ναβουχοδονόσορος* (562) μέχρι τῆς ἀλώσεως τοῦ κράτους αὐτοῦ ὑπὸ τῶν Μήδων καὶ Περσῶν μόλις 23 ἔτη παρῆλθον. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ *Ἐβιμεροδάχ* (*Βαλτάιαρ* κατὰ τὴν ἀγίαν Γραφήν) μετὰ διετῆ κυβέρνησιν ἐφρονεύθη ὑπὸ τοῦ γαμβροῦ αὐτοῦ *Νεριγλίσσάρ* καὶ οὗτος μετὰ 4 ἔτη ἐφρονεύθη ἐν τῇ μετὰ τοῦ Κύρου μάχῃ. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ *Λαβοροσσαρχὰδ* ἔπεσε τοῦ θρόνου αὐτοῦ μετὰ 8 μῆνας διὰ συνωμοσίας, τὸν δὲ θρόνον ἀνέβη Βαβυλωνίός τις *Ναβουέδ*· ἀλλὰ μετὰ τούτου κατέπεσε καὶ ὁλόκληρον τὸ κράτος (539).

Τὸ τέταρτον κράτος, πρὸς ὃ ἐν σχέσεσι διετέλεσαν κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τὰ δύο βασίλεια τοῦ Ἰσραὴλ καὶ Ἰούδα ἦν ἡ Αἴγυπτος. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἐξόδου μέχρι τοῦ Σολομῶντος οὐδεμίαν σχέσιν εἶχεν ὁ Ἰσραὴλ

πρὸς τὸ βασιλείον τοῦτο· ἀλλ' ἤδη ὁ Σολομών ἐνυμφεῦθη Αἰγυπτίαν τινὰ ἡγεμονίδα, ἀκολούθως δὲ φαίνεται ὅτι μεταβολή τις τῆς αἰγυπτιακῆς δυναστείας ἦρε τὰς φιλικὰς σχέσεις μεταξύ Αἰγύπτου καὶ Ἰουδαίων. Ὁ Ἱεροβοάμ κατέφυγεν εἰς τὸν βασιλέα Αἰγύπτου Σουσακίμ (Σέσωτριν), ὅστις ἐπὶ Ῥοβοάμ ἐπῆλθε κατὰ τῆς Ἱερουσαλὴμ. Ἡ Αἰγυπτος βλέπουσα τὴν μεγάλην ἐπέκτασιν τῶν Ἀσιατικῶν κρατῶν ἐζήτηε νὰ ἀναχαιτίσῃ αὐτά, ἐπίσης δὲ καὶ τὸ βασιλείον Ἰούδα καὶ Ἰσραὴλ ἐζήτουν τοῦτο συνενούμενα μετὰ τῆς Αἰγύπτου, καίτοι οἱ προφῆται ἀπέτρεπον ἀπὸ τούτου. Ὁ τελευταῖος βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ Ὡσηὲ συνενωθεὶς μετὰ τοῦ πρώτου βασιλέως τῆς Αἰγύπτου ἐκ τῆς αἰθιοπικῆς δυναστείας Σαρῶρ ἐπήγεγκε τὴν καταστροφὴν τοῦ βασιλείου αὐτοῦ διὰ τοῦ Σαλμανασάρ. Τὴν Αἰγυπτον ἐπεχείρησε νὰ κατακτήσῃ ὁ Σεναχηρίμ, ὅστις καθ' ὁδὸν ἐπολιόρκησε τὴν Ἱερουσαλὴμ ἐπὶ Ἑζεκίου, ἀλλ' ἐπελθόντος τοῦ τρίτου ἐκ τῆς Αἰθιοπικῆς δυναστείας βασιλέως τῆς Αἰγύπτου Θορακά, ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ. Σημαντικώτερα τῆς Αἰθιοπικῆς ἦν ἡ Αἰγυπτιακὴ δυναστεία, τὴν ὁποίαν κατὰ τὸ 690 ἱδρύσεν ὁ Ψαμμήτιχος. Ὁ ἐπιχειρηματικὸς αὐτοῦ υἱὸς Νεχαῶ ἐκστρατεύσας κατὰ τοῦ Ναβοπολασσάρ, φονεῖ ἐν Μαγεδδῶ τὸ 609 τὸν βασιλέα τοῦ Ἰούδα Ἰωσίαν, νικᾷται ὁμως τὸ 606 ὑπὸ τοῦ Ναβουχοδονόσορος καὶ περιορίζεται εἰς Αἰγυπτον. Οἱ μετὰ ταῦτα βασιλεῖς τοῦ Ἰούδα πολλάκις συνηνώθησαν μετὰ τῆς ἀσθενοῦς Αἰγύπτου, αὕτη ὁμως καίπερ πλεῖον ἐπιζήσασα τοῦ Βαβυλωνιακοῦ κράτους ἐκυριεύθη τὸ 525 ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Περσίας Καμβύσου.

Τὸ τελευταῖον ἐθνικὸν κράτος τὸ ἀναφερόμενον ἐν τῇ ἱερᾷ ἱστορίᾳ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην εἶναι τὸ Μηδικόν.

περσικόν. Οἱ Μηδοὶ ἦσαν ὑποτελεῖς τοῖς Ἀσσυρίοις, ἡλευθερώθησαν δὲ τοῦ ζυγοῦ αὐτῶν τὸ 753. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον τὸ Μηδικὸν κράτος ὑπετάγη εἰς τὸ Ἀσσυριακόν (721 πρὸ βλ. Δ' Βασιλ. 17, 6) μέχρις οὗ τὸ 709 ἡλευθέρωσεν αὐτὸ ὁ Διόδοτος. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Φραόρτης ὑπὸ τὸ Μηδικὸν κράτος ὑπέταξε καὶ τοὺς Πέρσας. Ὁ διάδοχος αὐτοῦ Κυαξάρης ἐν συνδέσμῳ μετὰ τοῦ Βαβυλωνίου Ναβοπολασσάρ κατέστρεψε τὸ Ἀσσυριακὸν κράτος. Ἡ Νινευὴ κατεστράφη τὸ 606. Τὸν Κυαξάρην διεδέχθη ὁ Ἀστυάργης, τούτου δὲ τὸ κράτος ἤρπασεν ὁ υἱὸς τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ Μανδάνης καὶ τοῦ πέρσου Καμβύσου Κύρος ὁ ἰδρυτὴς τῆς Περσικῆς μοναρχίας (558). Ἡ σειρά τῶν βασιλέων τῆς Περσίας εἶναι ἡ ἑξῆς: 1) Κύρος + 529. 2) Καμβύσης + 522. 3) Ψευδοσμέρδης + 521. 4) Δαρείος ὁ Ὑστάσπους + 485. 5) Ξέρξης + 465. 6) Ἀρταξέρξης ὁ Α' ὁ Μακρόχειρ + 424. 7) Ξέρξης ὁ Β' + 424. 8) Σογδιανὸς + 424. 9) Δαρείος ὁ Νόθος + 404. 10) Ἀρταξέρξης Β' ὁ Μνήμων + 364. 11) Ὡχος + 338. 12) Ἀρσης + 335 καὶ 13) Δαρείος ὁ Κοδομανός, ἐφ' οὗ τὸ περσικὸν κράτος ἐκυριεύθη ὑπὸ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου.

§ 102. Διχασμὸς τοῦ Βασιλείου.

Ροβοάμ καὶ Ἱεροβοάμ.

Τὴν ἐξιδιασμένην θέσιν τῆς φυλῆς τοῦ Ἰούδα ἤδη πρὸ πολλοῦ ἐφθόνουν αἱ λοιπαὶ δέκα φυλαί, ἐπὶ κεφαλῇ τῶν ὁποίων ἴστατο ἡ ἰσχυρὰ φυλὴ τοῦ Ἐφραΐμ (Β' Βασιλ. 2, 8, 19, 40), ὁ δὲ φθόνος οὗτος ἐξεδηλώθη ἤδη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σολομῶντος δι' ὀλεθρίων ἀποτελεσμάτων. Μετὰ τὴν ταφὴν δηλ. τοῦ Σολομῶντος (988) τὸν θρόνον

αὐτοῦ ἔλαθεν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ροβοάμ, αἱ δὲ διάφοροι φυλαὶ τοῦ κράτους συνελθοῦσαι ἐν Συγχέμ ἀπήτουν παρὰ τοῦ βασιλέως ἐλάττωσιν τῶν φόρων. Οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ συνεβούλευσαν τὸν Ροβοάμ ὅπως ἐνδώσῃ, ἀλλ' οὗτος ἀκούσθων τῇ συμβουλῇ τῶν ὀμηλίκων αὐτῷ ἀπεκρίθη τῷ λαῷ διὰ τῶν δηκτικωτάτων τούτων λόγων: ὁ πατήρ μου ἐβάρυνε τὸν κλοιὸν ὑμῶν καὶ γὰρ προσθήσω ἐπὶ τοῦ κλοιοῦ ὑμῶν· ὁ πατήρ μου ἐπαίδευσε ὑμᾶς ἐν μάστιγι, καὶ γὰρ παιδεύσω ὑμᾶς ἐν σκορπίοις. Ὁ λαὸς τῶν 10 φυλῶν παροργισθεὶς ἠρνήθη τὸν οἶκον τοῦ Δαυὶδ, ἐλιθοβόλησε τὸν πρὸς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ Ροβοάμ σταλέντα Ἀθωριράμ καὶ ἐξελέξατο ὡς βασιλέα αὐτοῦ τὸν Ἰεροβοάμ ἐπανελθόντα ἤδη ἐξ Αἰγύπτου. Ὁ Ροβοάμ ἀναγνωρισθεὶς μόνον ὑπὸ τῆς φυλῆς τοῦ Ἰούδα καὶ τοῦ Βενιαμὴν ἐπέστρεψεν εἰς Ἱερουσαλὴμ καὶ συνέλεξεν 120 χιλιάδας πολεμιστῶν, ὅπως πολεμήσῃ τὸν Ἰσραὴλ, ἀλλ' ὁ Θεὸς διὰ τοῦ προφήτου Σαμααία ἐκώλυσε αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ἐμφυλίου τούτου πολέμου. Οὕτως ἐπῆλθεν ἡ διαίρεσις τοῦ ἐνὸς βασιλείου εἰς δύο, εἰς τὸ τοῦ Ἰούδα καὶ τοῦ Ἰσραὴλ (Γ' Βασιλ. 12, 1—24. Β' Παρ. 10. 12).

Τὸ βασίλειον τοῦ Ἰούδα ἐκτὸς τῆς φυλῆς ταύτης καὶ τῆς τοῦ Βενιαμὴν προσέλαβε καὶ πολλοὺς ἐκ τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰσραὴλ καὶ ἰδίως Λευίτας ἀποσκιρτήσαντας, διότι δέν ἤθελον νὰ στερεθῶσι τῆς ἐν τῷ ναῷ λατρείας. Καὶ ἐπὶ τινὰ μὲν καιρὸν ὁ Ροβοάμ ἐφαίνετο ὅτι βασιλεύει κατὰ τὰς βουλὰς τοῦ Θεοῦ· ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ καὶ οὗτος κατελήφθη ὑπὸ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἀσεβείας, ἤρχισε δὲ καὶ παρὰ τῷ λαῷ αὐτῷ νὰ εἰσδύῃ ἡ εἰδωλολατρεία· διότι ὁ Ροβοάμ οὐ μόνον τὴν εἰδωλολατρείαν τῶν ἁλλοφυλῶν αὐτοῦ γυναικῶν ἠγείχετο, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ βασιλείῳ αὐτοῦ εἰσή-

γαγε τὴν ἐν ὑψηλοῖς λατρείαν, ὡς καὶ τὴν λατρείαν τοῦ Βάαλ καὶ τῆς Ἀστάρτης· διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς θέλων νὰ ταπεινώσῃ αὐτὸν ἐξαποστέλλει κατ' αὐτοῦ τὸν βασιλέα τῶν Αἰγυπτίων Σουσακίμ, ὅστις εἰσελθὼν εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ καὶ λεηλατήσας τὸν ναὸν καὶ τὸ παλάτιον ἀνεχώρησεν. Ὁ Ῥοβοὰμ ἐβασίλευσε 17 ἔτη (971) (Γ' Βασιλ. 14. Β' Παραλ. 12).

Πολὺ χεῖρων ἦν ἡ κατάστασις τοῦ βασιλείου Ἰσραήλ. Ὁ Ἱεροβοὰμ ὡς ἔδραν τοῦ κράτους αὐτοῦ ἐξελέξατο τὴν Συχέμ, ἀλλὰ φοβούμενος μὴ ἕνεκα τοῦ θρησκευτικοῦ συνδέσμου, οἱ ὑπῆκοι αὐτοῦ αὐτομολήσωσιν εἰς τὸ βασιλεῖον τοῦ Ἰούδα, ἀπεφάσισε νὰ διαρρήξῃ τὸν δεσμὸν τοῦτον· διὰ τοῦτο ὅλως ἐναντίον τοῦ Θεοῦ ἐνεργῶν κατασκευάζει δύο χρυσᾶς δαμάλεις ἐν Δάν καὶ Βαιθήλ (εἰς τὰ βόρεια καὶ μεσημβρινὰ ὅρια τῆς βασιλείας αὐτοῦ) εἰπὼν τῷ λαῷ, ὅτι εἰς τὸ μέλλον δὲν πρέπει νὰ μεταβαίνῃ εἰς Ἱερουσαλήμ πρὸς λατρείαν· πρὸς ἐνίσχυσιν δὲ τῆς πράξεως ταύτης, μετατίθῃσι τὰς ἐορτάς ἕνα μῆνα βραδύτερον, ἐκλέγει ἱερεῖς μὴ λευίτας, ἱεροῦργεὶ ὁ ἴδιος ὡς ἀρχιερεὺς καὶ συντελεῖ εἰς τὴν ἐν ὑψηλοῖς λατρείαν. Ἄλλ' ὁ Θεὸς δὲν ἀφῆκεν αὐτὸν ἀτιμώρητον. Ἡμέραν τινὰ ἐθυσίαζεν ἐν Βαιθήλ· ἀλλ' ὁ Θεὸς στέλλει ἐνταῦθα ἐξ Ἰούδα προφῆτην τινά, ὅστις πρὸς λέγει τῷ Ἱεροβοὰμ, ὅτι ἡμέραν τινὰ ἀπόγονός τις τοῦ Δαυὶδ Ἰωσίας θέλει μιάνει τὸ θυσιαστήριον θυσιάζων ἐπ' αὐτοῦ τοὺς ἱερεῖς τῆς ἀσεβείας· ὁ Ἱεροβοὰμ διατάσσει νὰ συλλάβωσιν αὐτόν, ἀλλ' ἡ χεὶρ αὐτοῦ ξηραίνεται, τὸ δὲ θυσιαστήριον διαρρηγνύται. Ὁ βασιλεὺς ἰάθη διὰ τῆς προσευχῆς τοῦ προφήτου, καὶ προσεκάλεσεν αὐτόν εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἵνα τὸν ξενίσῃ, ἀλλ' οὗτος ἀπεκρίθη ὅτι κατὰ διαταγὴν τοῦ Θεοῦ δὲν ἔπρεπε οὔτε νὰ φάγῃ οὔτε νὰ

πήν ἐν τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ. Τότε ὁμῶς ἄλλος τις προφήτης ἐκ τοῦ Ἰσραὴλ συναντήσας αὐτὸν καθ' ὁδὸν καὶ ἀπατήσας εἰσήγαγεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ καὶ ἐφιλοξένησεν· ἐν μέσῳ δὲ τῆς φιλοξενείας ἀποκαλύπτει αὐτῷ ὅτι δὲν θέλει ταφῇ εἰς τοὺς τάφους τῶν πατέρων αὐτοῦ· καὶ πραγματικῶς καθ' ὁδὸν συναντήσας τὸν ἐξ Ἰουδα προφήτην λέων φωνεῖ, ὁ δὲ ψευδοπροφήτης παραλαβὼν αὐτὸν ἐνταφιάζει εἰς τὸν ἑαυτοῦ τάφον. Τὸ γεγονὸς τοῦτο ἔπρεπε νὰ συνετίσῃ τοὺς εἰδωλολατροῦντας Ἰσραηλίτας· ἀλλ' εἰς μάτην· ὁ Ἰεροβοάμ. ἐξηκολούθει τὴν αὐτὴν ὁδὸν διὸ καὶ ὁ Θεὸς ἐπάταξεν αὐτὸν διὰ τῆς φοβερᾶς αὐτοῦ δικαιοκρισίας. Ἀσθενήσαντος τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἀβιά, ὁ Ἰεροβοάμ ἐπιθυμῶν νὰ μάθῃ τὸ ἀποθνήσκον, στέλλει τὴν γυναῖκα αὐτοῦ μεστημψισμένην εἰς Σηλώμ παρὰ τῷ προφῆτῃ Ἀχιζ, ὅστις καὶ τοι τυφλός, προεφήτευσεν αὐτῇ ὅτι ὁ υἱὸς αὐτῆς θέλει ἀποθάνει, ὅτι ὁ Θεὸς θέλει ἐξολοθρεύσει τὸν οἶκον τοῦ Ἰεροβοάμ. καὶ ἀκολούθως ἅπαντα τὸν Ἰσραὴλ θέλει ἐξαγάγει ἐκ τῆς γῆς αὐτοῦ καὶ διασκορπίσει πέραν τοῦ Εὐφράτου (Γ' Βασιλ. 12, 25—Κεφ 13—).

§ 103. Ἀβιά καὶ Ἀσά βασιλεῖς τοῦ Ἰουδα· διάδοχοι τοῦ Ἰεροβοάμ ἐν τῷ Ἰσραὴλ.

Τὸν Ἰεροβοάμ διεδέχθη ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀβιά (971) νέος καὶ ἰσχυρὸς βασιλεὺς, ὅστις ἀμέσως ἀνέλαβε τὸν κατὰ τοῦ Ἰεροβοάμ πόλεμον· ὅτε τὰ στρατεύματα ἀμφοτέρων ἀντεπαρετάχθησαν τότε ὁ Ἀβιά ἀναβὰς ἐπὶ τοῦ ὄρους Σομόρων κλάδου τοῦ Ἐφραΐμ, ἤλεγξε τὸν Ἰεροβοάμ ὡς ἄρπαγα τῆς βασιλείας καὶ τοὺς Ἰσραηλίτας ὡς εἰδωλολάτρες (Β' Παρ. 13). Οἱ Ἰσραηλίται διπλάσιαι ὄντες τῶν Ἰουδαίων περιεκύκλωσαν αὐτούς· ἀλλ' οὗτοι διὰ τῆς βοή-

θείας τοῦ Θεοῦ κατενίκησαν ἐκείνους· ὁ Ἱεροβοάμ ἀπώλεσε 500,000 στρατοῦ, τὴν Βαιθὴλ καὶ ἄλλας πόλεις. Μετὰ τρία ἔτη (968) διεδέχθη τὸν Ἀθιά ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀσά, ἡ καρδιά τοῦ ὁποίου ἦν εὐθεῖα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ· οὗτος ἀπεδίωξεν ἐκ τοῦ κράτους αὐτοῦ τὰς λατρείας τῶν ξένων θεῶν, κατέστρεψε τὰ θυσιαστήρια καὶ τὰ ἄλση αὐτῶν καὶ κατερήμωσε τὰ ὕψηλά, φεισθεὶς μόνον ἐκείνων, ἐν οἷς προσεφέρετο λατρεία τῷ ἀληθινῷ Θεῷ· πρὸς τούτοις ὠκοδόμησε διαφόρους πόλεις καὶ παρεσκεύασε στρατὸν ἰσχυρόν. Τὴν ἡσυχίαν τῆς βασιλείας τοῦ Ἀσά ἐτάραξεν ὁ βασιλεὺς τῆς Αἰθιοπίας καὶ Αἰγύπτου Ζαρέ, ὅστις ἐνέπεσε κατὰ τῶν Ἰουδαίων ἁγῶν στρατὸν ἰσχυρόν· ἀλλ' ὁ Ἀσά διὰ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἐλπίδος καὶ προσευχῆς ἤρατο νίκην περιφανῇ. Τὸν νικηφόρον στρατὸν συνήντησε καθ' ὁδὸν ὁ προφῆτης Ἀζαρίας συμβουλεύων ὅπως ἐμμείνη εἰς τὴν πρὸς τὸν Θεὸν εὐσέθειαν καὶ προλέγων ὅτι ἔσονται καιροὶ χαλεποὶ διὰ τὸν Ἰσραὴλ· τότε ὁ Ἀσά διὰ νέου ζήλου ἐξοπλίσθη κατὰ τῆς εἰδωλολατρείας οὕτως ὥστε καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ Μααχὰ ἀπεστέρησε τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας ὡς λατρεύουσιν τῇ Ἀστάρτῃ. Μετὰ τὴν νίκην ταύτην προσενεγκὼν θυσίας πολλὰς ὠρχίσθη ὅτι θέλει τιμωρεῖ τοὺς ἐγκαταλείψαντας τὸν Θεόν. Ἀλλ' ὅτε κατ' αὐτοῦ ἠγέρθη ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ Βαασά ἔχων σύμμαχον τὸν βασιλέα τῆς Συρίας Βενχαδάδ τὸν Α', ὁ Ἀσά δὲν ἐτήρησε τὸν ὅρκον αὐτοῦ, ἀλλ' ἠθέλησε διὰ δωροδοκίας νὰ διεγείρῃ τὸν Βενχαδάδ κατὰ τοῦ Βαασά· τοῦτο πράγματι ἐγένετο καὶ ὁ Βαασά ἀπέστη τοῦ κατὰ τοῦ Ἀσά πολέμου· ἀλλ' ὅτε ὁ προφῆτης Ἀνανὶ ἠλεγξεν αὐτὸν διὰ τοῦτο, τότε ὁ Ἀσά ἔρριψεν αὐτὸν εἰς τὰς φυλακάς· διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς ἐτιμώρησεν αὐτὸν διὰ ποδαλγίας, πρὸ

ἴασιν τῆς ὁποίας δὲν κατέφυγεν εἰς τὸν Θεὸν ἄλλ' εἰς τοὺς ἰατρούς. Ὁ Ἀσά βασιλεύσας 40 ἔτη ἀπέθανεν (927). (Γ' Βασιλ. 15, 1—24. Β' Παρ. 13—16).

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀθλίου Ἱεροβοάμ (966) διεδέχθη αὐτὸν εἰς τὴν βασιλείαν ὁ υἱὸς αὐτοῦ *Νιδάβ*, ὅστις ὅμως μετὰ δύο ἔτη μεθ' ὅλου τοῦ οἴκου αὐτοῦ κατεσφάγη ὑπὸ τοῦ ἄρπαγος τῆς βασιλείας *Βασαά* (964), οὗτος διώκησεν 24 ἔτη (940) οὐχὶ ὅμως κάλλιον τοῦ προκατόχου αὐτοῦ καὶ διεδέχθη αὐτὸν ὁ υἱὸς αὐτοῦ *Ἡλιά*· ἀλλὰ καὶ οὗτος μετὰ δύο ἔτη (938) μεθ' ὅλου τοῦ οἴκου αὐτοῦ φονεύεται ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ ἱππικοῦ *Ζαμβρί*. Ὁ *Ζαμβρί* μόλις βασιλεύει ἑπτὰ ἡμέρας, διότι μαθὼν ὅτι ὁ στρατὸς ἐξελέξατο βασιλεῖα τὸν *Αμβρί*, ἀπελπισθεὶς κατακαίει ἑαυτὸν μετὰ τοῦ Παλατίου. Ἀλλ' ἐνῷ ὁ στρατὸς ἐξελέξατο τὸν *Αμβρί*, ἡ πόλις *Θερσά* πρωτεύουσα τοῦ Ἰσραήλ (ἐν τῇ φυλῇ Ἰσάχαρ) ἐκλέγει τὸν *Θαμρί*, ἀλλ' οὗτος καταβάλλεται καὶ οὕτω κύριος ὅλου τοῦ Ἰσραήλ καθίσταται ὁ *Αμβρί*· οὗτος ἔκτισε τὴν πόλιν *Σαμαρειαν* καὶ κατέστησεν αὐτὴν πρωτεύουσαν τοῦ βασιλείου αὐτοῦ· ἐβασίλευσε δὲ 12 ἔτη (926). Μετ' αὐτὸν λαμβάνει τὸν θρόνον ὁ υἱὸς αὐτοῦ *Αχάαβ*· ὃν γδοὺς βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ, ὅστις λαβὼν ὡς σύζυγον τὴν *Ἰεζάβελ* θυγατέρα τοῦ βασιλέως τῆς Σιδῶνος *Ἰεθεβάαλ*, ἱερέως τοῦ Βάαλ, κατέστησε χάριν αὐτῆς θρησκείαν τοῦ κράτους τὴν θρησκείαν τοῦ Βάαλ καὶ τῆς Ἀστάρτης (Γ' Βασιλ. 15, 26. κεφ. 26).

§ 104. Ἡλίας ὁ Θεοβίτηρ.

Ἐναντίον τῆς ἀσεβείας ταύτης τῆς εἰσχωρησάσης ἐν τῷ Ἰσραήλ ὁ Θεὸς ἐγείρει τὸν προφήτην Ἡλίαν, τὸν Θεοβίτην (ἐκ Θεσβῶν ἐν χώρᾳ Γαλαάδ), ὅστις παρουσιασθεὶς

ἐνώπιον τοῦ Ἀχαάθ εἶπεν ὅτι ἔγὼ Κύριος ὁ Θεὸς καὶ ὅτι κατὰ τὰ ἔτη ἐκεῖνα δὲν θέλει πέσει ὀρόσος καὶ ὑετὸς εἰμὴ διὰ στόματος αὐτοῦ. Ὁ Ἡλίας τότε κατὰ διαταγὴν τοῦ Θεοῦ ἔρχεται εἰς τὸν χεῖμαρρον Χοροάθ ὅπου οἱ κόρακες τὸ πρωὶ καὶ τὸ ἑσπέρας ἐκόμιζον αὐτῷ ἄρτον καὶ κρέας· ἀλλ' ὅτε ὁ χεῖμαρρος ἐξηράνθη τότε ὁ προφήτης ἦλθεν εἰς Σαρεπτά τῆς Φοινίκης πρὸς μίαν χήραν, ὅπου μικρὰ ὕδρια ἀλεύρου καὶ καψάκης ἐλαίου ἐχρησίμευσαν ὡς πηγὴ ἀνεξάντλητος πρὸς τροφήν τοῦ προφήτου, τῆς χήρας καὶ τῶν τέκνων αὐτῆς· ἐκεῖ πρὸς μεγαλειτέραν δόξαν τοῦ προφήτου ἀσθενεῖ καὶ ἀποθνήσκει ὁ υἱὸς τῆς χήρας, τοῦτον δὲ παραλαβὼν ὁ προφήτης εἰς τὸ ὑπερῶον καὶ ἐμφυσήσας εἰς τὸ πρόσωπον τρίς καὶ δεηθεὶς πρὸς τὸν Κύριον ἀνέστησεν (Γ' Βασιλ. 17).

Μετὰ τριετὴ ξηρασίαν ὁ Θεὸς θέλει νὰ στείλῃ βροχὴν, ὁ δὲ Ἡλίας τρέχει νὰ ἀναγγεῖλῃ τοῦτο τῷ Ἀχαάθ, ὅστις μαθὼν τοῦτο διὰ τοῦ ἐναρέτου Ἀβδίου ἔρχεται εἰς συνάντησιν τοῦ προφήτου. Ὁ βασιλεὺς ἐλέγχει τὸν Ἡλίαν ὡς διαφθορέα τοῦ Ἰσραήλ, ἀλλ' οὗτος μεταστρέφει τὸν ἔλεγχον κατ' αὐτοῦ καὶ πρὸς διάλυσιν τῆς ἑριδος πείθει τὸν βασιλέα νὰ συγκαλέσῃ τὸν λαὸν καὶ τοὺς ἱερεῖς τοῦ Βάαλ ἐπὶ τοῦ Καρμηλίου ὄρους· τούτου γενομένου ὁ προφήτης ἀνεφώνησεν: ἕως ποτε χωλανεῖτε ἐπ' ἀμφοτέραις ταῖς ἰγνύαις; εἰ ἔστι Κύριος ὁ Θεός, πορεύεσθε ὀπίσω αὐτοῦ, εἰ δὲ Βάαλ πορεύεσθε ὀπίσω αὐτοῦ. Ἐκεῖ προτείνει ὁ Ἡλίας ὅπως οἱ τε ἱερεῖς τοῦ Βάαλ καὶ αὐτὸς θυσιάσωσι καὶ εἰς οὐ τινος τὴν θυσίαν πέσει ἐξ οὐρανοῦ πῦρ, ἐκείνου ὁ Θεὸς ἔσται καὶ ὁ μόνος ἀληθής. Τούτου γενομένου κατεκάη ἡ θυσία τοῦ Ἡλία καὶ κατὰ διαταγὴν αὐτοῦ οἱ ἱερεῖς τῆς αἰσχύνης 450 φέρονται εἰς τὸν

χείμαρρον Κισσῶν καὶ κατασφάζονται ὑπ' αὐτοῦ. Τότε ὁ Ἥλιος προεῖπε τῷ Ἀχαάβ ὅτι βροχὴ πεσεῖται ἐκ τοῦ οὐρανοῦ· τὸ παιδάριον αὐτοῦ ἐξάκεις ἀναβαίνει εἰς τὸ Καρμήλιον ἀλλ' οὐδαμοῦ νέφος· τὴν ἐβδόμην φορὰν φέρει τὴν περὶ τῆς βροχῆς ἀγγελίαν, ὁ Ἀχαάβ τρέχει εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ καὶ συνοδεύει αὐτὸν ὁ Ἥλιος (Γ' Βασιλ. 18).

Ὁ Ἀχαάβ ἀναγγέλλει ταῦτα πάντα τῇ γυναικὶ αὐτοῦ Ἰεζάβελ, ἥτις ζητεῖ διὰ τοῦτο τὸν προφήτην ὅπως φονεύσῃ αὐτόν. Ὁ προφήτης Ἡλιοῦ φεύγων τὴν ἐκδίκησιν αὐτῆς ἔρχεται εἰς τὴν ἔρημον τῆς Ἰουδαίας Βηρσαβεὲ καὶ ζητεῖ ἐκεῖ παρὰ τοῦ Θεοῦ τὸν θάνατον αὐτοῦ. Ἐκεῖ ἄγγελος Κυρίου τρέφει καὶ ἐνισχύει αὐτόν καὶ δυνάμει τῆς τροφῆς ταύτης ἐν διαστήματι 40 ἡμερῶν καὶ νυκτῶν ἔρχεται εἰς τὸ ὄρος Χωρήβ. Ὁ Ἥλιος ἐν σπηλαίῳ τινὶ καταφυγὼν καλεῖται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ὅστις καὶ μαρτυρεῖ περὶ τοῦ ζήλου αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας. Ὁ Θεὸς διατάσσει αὐτόν νά πορευθῇ τὴν ἐπαύριον εἰς τὸ ὄρος, ὅθεν παρελεύσεται ὁ Κύριος, ἀλλ' οὐχὶ ἐν πνεύματι οὔτε ἐν σεισμοῖς οὔτε ἐν πυρὶ. Ὁ Θεὸς ἀληθῶς ἐμφανίζεται ἐν αὐτῇ λεπτῇ, ὁ δὲ Ἥλιος καλύπτει τὸ πρόσωπον διὰ τῆς μελωτῆς αὐτοῦ. Τότε ὁ Θεὸς πρὸς ἀπάντησιν τῶν παραπόνων αὐτοῦ ἀναγγέλλει ὅτι ὑπάρχουσιν ἔτι ἐν τῷ Ἰσραὴλ 7,000 μὴ κλίναντες γόνυ τῷ Βάαλ καὶ διατάσσει ὅπως πρὸς ἐκδίκησιν τοῦ ἀσεβοῦς λαοῦ τοῦ Ἰσραὴλ κρίσῃ τὸν Ἀζαὴλ βασιλέα τῆς Συρίας, τὸν Ἰηρὺ βασιλέα τοῦ Ἰσραὴλ καὶ τὸν Ἐλισσαῖον εἰς διάδοχον αὐτοῦ. Τοῦτον πράγματι συναντᾷ ὁ προφήτης ἀροτριῶντα, ῥίπτει ἐπ' αὐτοῦ τὴν μελωτὴν αὐτοῦ καὶ οὗτος ἀκολουθεῖ τὸν προφήτην, ἀφοῦ προηγουμένως κατεφίλησε τὸν πατέρα αὐτοῦ (Γ' Βασιλ. 19).

§ 105. Ὁ Ἀχαάβ ἐν τῷ Ἰσραήλ.

Ἐναντίον τοῦ Ἀχαάβ ἐκίνησε πόλεμον ὁ βασιλεὺς τῆς Συρίας Βενχαδάδ ὁ Β' ἄγων μεθ' ἑαυτοῦ καὶ 32 ἄλλους συμμάχους βασιλεῖς, διότι μὴ εὐχαριστηθεὶς εἰς τὰ δῶρα τοῦ Ἀχαάβ ἤθελε νὰ διαρπάσῃ τὴν Σαμάρειαν· τότε ὁ Θεὸς στέλλει εἰς τὸν Ἀχαάβ προφῆτην ἀγγέλλοντα αὐτῷ ὅτι οἱ ἐχθροὶ πεσοῦνται εἰς χεῖρας αὐτοῦ· καὶ ἀληθῶς ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ μετὰ 232 ὑπηρετῶν καὶ 7,000 νικᾷ τὸν Βενχαδάδ καὶ τὸν στρατὸν αὐτοῦ καὶ τρέπει εἰς φυγὴν. Ὁ προφῆτης πάλιν ἐμφανισθεὶς τῷ Ἀχαάβ ἀγγέλλει ἵνα ἐτοιμασθῇ διότι τὸ ἐπιόν ἔτος ὁ Βενχαδάδ θὰ ἐπιπέσῃ κατ' αὐτοῦ ἐν τῷ πεδίῳ, ἐπὶ τῇ ιδέᾳ ὅτι ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ εἶναι θεὸς τῶν ὀρέων. Ἀληθῶς ὁ πόλεμος ἐπανελήφθη καὶ ὁ Ἀχαάβ νικᾷ αὐτὸν φονεύσας ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης 120,000 πεζῶν· ὁ Βενχαδάδ αἰχμαλωτίζεται, ἀλλ' ὁ Ἀχαάβ ἀφήνει αὐτὸν ἐλεύθερον καὶ συνθηκολογεῖ μετ' αὐτοῦ, ὀνομάσας ἀδελφόν· τότε προφῆτης τις ἀναγγέλλει αὐτῷ τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ ἀφῆκας ἐκ τῆς χειρὸς σου ἄνδρα ὀλέθριον, ἔσται ἡ ψυχὴ σου ἀντὶ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ καὶ ὁ λαὸς ἀντὶ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ (Γ' Βασιλ. 20).

Τὴν κατὰ τοῦ Ἀχαάβ κρίσιν τοῦ Θεοῦ ἐπετάχυνε τὸ ἐξῆς συμβεβηκός. Ὑπῆρχε Ναβουβαὶ τις Ἰεζραηλῆτης ἔχων ἀμπελῶνα πλησίον τῆς ἁλωνος τοῦ Ἀχαάβ, τὸν ὁποῖον ζητήσας οὗτος παρ' ἐκείνου καὶ μὴ λαβὼν ἐλυπεῖτο· τότε καθησύχασεν αὐτὸν ἡ Ἰεζάβελ, ἥτις ἀποστείλασα γραμμὰ ἐσφραγισμένον τῇ σφραγίδι τοῦ Ἀχαάβ πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους τοῦ Ἰσραὴλ, παρήγγειλεν ὅπως κατηγορήσωσι τὸν Ναβουβαὶ ὡς βλασφημήσαντα κατὰ τοῦ Θεοῦ.

Τοῦτο πράγματι ἐγένετο καὶ ὁ Ναβουθαὶ ἐλιθοβολήθη, ὁ δὲ Ἀχαάβ ἤρπασε τότε τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ· ἀλλ' ἐμφανισθεὶς αὐτῷ ὁ προφῆτης Ἡλίας προεῖπε τὸν θάνατον αὐτοῦ τε καὶ τοῦ οἴκου αὐτοῦ, ὅτι δηλ. οἱ κύνες λείξουσι τὸ αἷμα αὐτοῦ καὶ καταφάγονται τὴν Ἰεζάβελ. Ἡ κατάνυξις ὅμως μεθ' ἧς ὁ Ἀχαάβ ἐδέχθη τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ συνετέλεσεν ὅπως ἡ κατὰ τοῦ οἴκου αὐτοῦ τιμωρία ἐπαχθῇ ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ (Γ'. Βασιλ. 21).

§ 106. Ἀχαάβ καὶ Ἰωσαφάτ βασιλεὺς Ἰούδα.

Ἐπὶ τρία ἔτη ἡ βασιλεία τοῦ Ἀχαάβ ἦν εἰρηνική, ὅτε ἐπεσκέφθη αὐτὸν ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰούδα Ἰωσαφάτ, διάδοχος τοῦ Ἀσά (927). Ἐκεῖ κατεπίσθη οὗτος ὑπὸ τοῦ Ἀχαάβ ὅπως συνεκστρατεύσωσι κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Συρίας καὶ κυριεύσωσι τὴν Ῥεμμάθ, καίτοι ἀπέτρεψεν ἀπὸ τῆς ἐκστρατείας ταύτης ὁ προφῆτης Μιχαίας, προὔκαλουν δ' αὐτὴν 400 ψευδεῖς προφῆται. Ὁ πόλεμος ἐν τούτοις ἐκηρύχθη, κατὰ τὸν ὅποιον ἐσώθη μὲν ὁ Ἰωσαφάτ, οὐχὶ δὲ καὶ ὁ Ἀχαάβ, ὅστις καίτοι μετημριέσθη, ἐπληρώθη καὶ ἀπέθανεν ἐπὶ τοῦ ἄρματος αὐτοῦ (904). Τὸ αἷμα αὐτοῦ ἔλειξαν οἱ κύνες καὶ ἐν αὐτῷ ἔλουσιν αὐτὰς αἱ Σαμαρείτιδες κατὰ τὴν προφητείαν τοῦ Ἡλιοῦ (Γ' Βασιλ. 22. Β' Παραλ. 18).

Ὁ Ἰωσαφάτ σωθεὶς ἐκ τοῦ προφανοῦς κινδύνου ἔρχεται εἰς Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐκεῖ ἐλέγχεται ὑπὸ τοῦ προφήτου Ἰηοῦ, προσθέντος ὅτι μόλις ἐσώθη ἕνεκα τῶν ἰδίων αὐτοῦ ἀρετῶν. Ἰνα δὲ ἐξαλείψῃ τὸ παράπτωμα αὐτοῦ μετὰ νέου ζήλου ἐπεχείρησε νὰ ἐξαλείψῃ τὰ λείψανα τῆς εἰδωλολατρείας καὶ νὰ εἰσαγάγῃ τὴν δικαιοσύνην εἰς τὸ κράτος αὐτοῦ. Καίτοι δὲ ὁ Ἰωσαφάτ ἕνεκα τῆς μετὰ τοῦ οἴκου

τοῦ Ἀχαάβ συγγενείας αὐτοῦ, καθόσον ἐνύμφευσεν τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἰωράμ μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἀχαάβ Γοθολίας, ἐπέσυρε καθ' ἑαυτοῦ τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ καὶ ἐν τινὶ συνεκστρατεία ναυτικῇ εἰς Θαρσεῖς μετὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀχαάβ Ὀχοζίου ἀπώλεσε τὸν στόλον αὐτοῦ, ἐν τούτοις μετὰ ταῦτα ὁ Θεὸς ἐβοήθησεν αὐτὸν ἐν ταῖς ἔργοις αὐτοῦ, διότι ὅτε οἱ Μωαβῖται, Ἀμμωνῖται, Σύροι καὶ Ἰδουμαῖοι ἐκίνησαν κατ' αὐτοῦ πόλεμον, ὁ Ἰωσαφάτ καὶ ὁ λαὸς αὐτοῦ συνήντησαν τοὺς ἐχθροὺς ἐξοπλισθέντες μόνον διὰ νηστείας καὶ προσευχῆς. Μεταξὺ τῶν πολεμίων τότε ἐπῆλθεν ἔρις καὶ συνεπεία ταύτης ἐμφύλιος πόλεμος, δι' οὗ κατεστράφησαν ἀφέντες τοῖς Ἰουδαίοις πλούσια λάφυρα (Β' Παραλ. 20).

§ 107. Ὀχοζίας (9) καὶ Ἰωράμ (10) ἐν τῷ Ἰσραήλ.
Μετὰστασις τοῦ Ἡλίας.

Μετὰ τὸν οἰκτρὸν τοῦ Ἀχαάβ θάνατον (904) διεδέχθη αὐτὸν εἰς τὸν θρόνον τοῦ Ἰσραήλ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ὀχοζίας, ὅστις πεσὼν ἐκ τοῦ δώματος τῆς οἰκίας αὐτοῦ καὶ ἀσθενήσας ἔστειλε πρέσβεις διὰ νὰ ἐρωτήσῃ περὶ τῆς ἀναρρώσεως αὐτοῦ οὐχὶ τὸν Ἰεχωῦᾶ, ἀλλὰ τὸν ἐν Ἀκκαρῶν, πόλει τῶν Φιλισταίων, θεὸν τῶν μυιῶν Βαάλ-σεβούθ. Μήπως δὲν ὑπάρχει θεὸς ἐν τῷ Ἰσραήλ, ἠρώτησεν ὁ προφήτης Ἡλίας τοὺς πρέσβεις καὶ ἐρωτᾷτε τὸν Βαάλ-σεβούθ; διὰ τοῦτο λέγει Κύριος: οὐ καταβήσῃ ἀπὸ τῆς κλίτης, ὅτι θαράτῳ ἀποθαιῇ. Οἱ ἀπεσταλμένοι ἐπιστρέψαντες ἀγγέλλουσι τοὺς λόγους τοῦ δασέος ἀνδρὸς καὶ περιεζωσμένου ζώνην δερματίνην τὴν ὀσφὺν αὐτοῦ. Ὁ Ὀχοζίας ἐνόησεν ὅτι οὗτος ἦν Ἡλίας ὁ Θεσβίτης καὶ στέλλει κατ' αὐτοῦ ἀλληλοδιαδόχως δύο πεντηκοντάρχους μετὰ τῶν

πεντήκοντα αὐτῶν στρατιωτῶν ὅπως συλλαβῶσιν αὐτόν· ἀλλ' ὁ Ἡλίας καταστρέφει αὐτούς διὰ πυρὸς ἄνωθεν κατελθόντος. Ἐστάλη ἐν τούτοις καὶ τρίτος πεντηκόνταρχος προσνεχθεὶς αὐτῷ μετὰ ταπεινώσεως, τοῦτον ἀκολουθεῖ ὁ προφήτης καὶ ἀπαγγέλλει τῷ βασιλεῖ κατὰ πρόσωπον τὴν περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἀπόφασιν τοῦ Θεοῦ. Πράγματι ὁ θάνατος αὐτοῦ συνέβη τὸ 902, τοῦτον δὲ διεδέχθη ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἰωράμ βασιλεύσας 12 ἔτη (Δ' Βασιλ. 1).

Ἡ περὶ τοῦ προφήτου Ἡλίου βουλὴ τοῦ Θεοῦ ἦν ὅπως οὗτος ἀναληφθῇ εἰς τοὺς οὐρανοὺς· τοῦτο ἦν ἤδη γνωστὸν τοῖς λοιποῖς προφήταις, καθὼς καὶ τῷ μαθητῇ αὐτοῦ Ἐλισσαιέ, ὅστις δὲν ἤθελε νὰ ἀπομακρυνθῇ ἀπ' αὐτοῦ καὶ μεθ' ὅλην τὴν ἀντίστασιν αὐτοῦ. Ἀπὸ Γαλαλίων λοιπὸν μετέβησαν εἰς Βαιθῆλ, ἐκεῖθεν δὲ εἰς Ἱεριχώ καὶ ὅτε ἔφθασαν εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Ἰορδάνου, τότε ὁ Ἡλίας διὰ τῆς μελιωτῆς αὐτοῦ διαρρήξας τὰ ὕδατα παρεσκευάσε τὴν δίοδον. Ἐκεῖθεν τοῦ Ἰορδάνου ὁ Ἐλισσαιέ κατ' ἐντολὴν τοῦ Ἡλίου ζητεῖ παρ' αὐτοῦ ὅπως ἐν τῷ πνεύματι αὐτοῦ ἡ κληρονομία αὐτοῦ ἢ διπλασία καὶ τότε καταβάντος πυρίνου ἄρματος ἐξ οὐρανοῦ ἀνελήθη ὁ Ἡλίας· ὁ Ἐλισσαιέ βλέπων τὸν Ἡλίαν ἀναφερόμενον βοᾷ· πάτερ, πάτερ, ἄρμια Ἰσραὴλ καὶ ἰππεὺς αὐτοῦ, καὶ λαβὼν τὴν ἀνωθεν πεσοῦσαν μελιωτὴν τοῦ Ἡλίου ἐπιστρέφει πέραν τοῦ Ἰορδάνου· ἐκεῖ ἀπαντῶσιν αὐτόν οἱ προφῆται καὶ ἐναντίον τῆς διαταγῆς αὐτοῦ στέλλουσι 50 ἄνδρας πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ Ἡλίου· ἀλλ' ἐννοεῖται ὅτι οἱ κόποι αὐτῶν ἀπέβησαν εἰς μάτην (Δ' Βασιλ. 2).

§ 108. *Ἐνέργεια τοῦ Ἐλισσαιέ ἐπὶ Ἰωράμ βασιλέως Ἰσραὴλ.*

Τὸν Ἐλισσαιὸν οἱ λοιποὶ προφῆται ἀνεγνώρισαν ὡς διά-

δοχον τοῦ Ἡλιοῦ· ἔτι δὲ ἐν Ἱεριχῶ εὕρισκόμενος μετέβα-
 λεν ἐκεῖ τὰ πικρὰ ὕδατα πηγῆς τινος εἰς γλυκέα καὶ ἀνα-
 βαίνων εἰς Βαιθήλ κατηράσατο τοὺς ὑβρίζοντας αὐτὸν
 παῖδας. Ἀλλ' ἡ κυρίως ἐνέργεια τοῦ προφήτου τούτου
 πίπτει ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἰωράμ· ὁ βασιλεὺς οὗτος ἀπέ-
 βαλε μὲν τὴν λατρείαν τοῦ Βάαλ ἐπέμεινεν ὁμως εἰς τὰς
 ἁμαρτίας τοῦ Ἱεροβοάμ· ὅτε δὲ ἀπέστησαν ἀπὸ τοῦ κρά-
 τος αὐτοῦ οἱ Μωαβῖται, τότε ὁ Ἰωράμ συμμαχεῖ μετὰ
 τοῦ Ἰωσαφάτ, βασιλέως Ἰούδα, ἔχοντας μεθ' ἑαυτοῦ καὶ
 τὸν βασιλέα Ἐδώμ. Ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας οἱ τρεῖς βασιλεῖς
 μετὰ τοῦ στρατοῦ αὐτῶν ὁδοιποροῦσι διὰ τῆς ἐρήμου Ἐ-
 δώμ καὶ ἐκεῖ στερηθέντες ὕδατος καταφεύγουσιν εἰς τὸν
 προφήτην Ἐλισσαῖον· οὗτος δὲ χάριν τοῦ Ἰωσαφάτ ὑπό-
 σχεται αὐτοῖς ὕδωρ καὶ τὴν κατὰ τῶν Μωαβιτῶν νίκην·
 καὶ ἀληθῶς τῇ ἐπομένῃ ἡμέρᾳ τὰ ὕδατα κατέρρευσαν πο-
 ταμηδὸν εἰς τὴν ἐρημον. Οἱ Μωαβῖται μαχόντες τὴν ἔ-
 λευσιν τῶν τριῶν βασιλέων καὶ ἰδόντες μακρόθεν τὰ ὕδα-
 τα, ἅτινα ἐφάνησαν αὐτοῖς ὡς αἷμα, ὑπέλαβον ὅτι οἱ βα-
 σιλεῖς περιῆλθον εἰς ἐμφύλιον πόλεμον καὶ ἐπετέθησαν
 κατ' αὐτῶν ἀλλὰ κατεστράφησαν· ἐν τῇ ἡττῇ ταύτῃ ὁ
 βασιλεὺς τῶν Μωαβιτῶν θυσιάζει ὡς ὀλοκαύτωμα τὸν
 υἱὸν αὐτοῦ, τοῦτο δὲ ἰδόντες οἱ νικηταὶ μετ' ἀποστροφῆς
 κατέπαυσαν τὸν πόλεμον (Δ' Βασιλ. κεφ. 3).

Ἐν τούτοις ὁ Ἐλισσαῖος διὰ τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ παρί-
 σταται ὡς δεῦτερος Ἡλίας. Ἐν πρώτοις χήραν τινα προ-
 φήτου παραπονεθεῖσαν ὅτι ἔνεκα τῶν χρεῶν αὐτῆς ὁ δα-
 νειστής ἐξήτει ὡς δούλους τοὺς υἱοὺς αὐτῆς, διατάσσει
 ὅπως τὸ παρ' αὐτῇ εὑρεθὲν ἔλαιον ἐγχέῃ εἰς ὅσα ἡδύνατο
 σκεύη· ταῦτα ἐπληρώθησαν ἀμέσως ἐλαίου, οὕτω δὲ καὶ
 τὰ χρέη τῆς χήρας ἐπληρώθησαν καὶ αὐτὴ καὶ οἱ υἱοὶ

αὐτῆς ἐτρέφοντο διὰ τοῦ ἐναπολειφθέντος. Ἀκολουθῶν ἐν τῇ πόλει Σωμάν ὅπου συχνάκις μετέβαινεν ὁ Ἐλισσαῖος ἐποίησε τὸ ἐξῆς θαῦμα. Γυνή τις δηλ. Σωμανίτις ἦν ἐκεῖ, ἣτις ἐδέχετο καὶ ἐφιλοξένει τὸν προφῆτην ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτῆς κατασκευάσασα αὐτῷ ἰδιαιτέρον δῶμα· ὁ Ἐλισσαῖος ἀνταμείβων αὐτὴν ὑπόσχεται αὐτῇ, στείρα οὔσῃ, τέκνον· ἀλλὰ τὸ παιδίον ἐνηλικιωθὲν ἀποθνήσκει, ἡ δὲ Σωμανίτις πεσοῦσα εἰς τοὺς πόδας τοῦ προφῆτου ἐπὶ τοῦ Καρμυηλίου ὅρους ἐδέετο αὐτοῦ. Ὁ Ἐλισσαῖος ἔστειλε μὲν τὸν παῖδα αὐτοῦ Γιεζὶ μετὰ τῆς ράβδου αὐτοῦ ὅπως ἐπιθέσῃ αὐτὴν ἐπὶ τοῦ νεκροῦ, ἀλλ' ἠναγκάσθη νὰ ἔλθῃ καὶ ὁ ἴδιος εἰς τὴν οἰκίαν τῆς γυναικός, ἀφοῦ δὲ ὁ Γιεζὶ δὲν κατώρθωσε νὰ ἀναστήσῃ τὸ παιδίον τότε ὁ Ἐλισσαῖος ἀνέστησεν αὐτό. Ἀλλοτε πάλιν ἐν Γαλγάλοις κατὰ τινὰ λιμὸν ὁ Ἐλισσαῖος διέταξε τὸν Γιεζὶ ὅπως ἐτοιμάσῃ τροφὴν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ παιδάριον αὐτοῦ ἔθνηκεν ἐντὸς τοῦ λέβητος καρποὺς βλαβεροὺς καὶ τὸ ἐψῆμα ἦν ἐπιβλαβές, ὁ Ἐλισσαῖος διέταξε νὰ ἐμβάλωσιν ἄλευρον καὶ οὕτως ἡ τροφή κατέστη ἀβλαβής. Ἐκεῖ δὲ δι' εἴκοσι κριθίνων ἄρτων ἔθρεψεν 100 ἄνδρας καταλιπόντας μαλιστα καὶ περισσεύματα (Δ' Βασιλ. 4).

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὁ Ναϊμάν ἀρχιστράτηγος τοῦ βασιλείως τῆς Συρίας, ἐκ λέπρας κατεχόμενος, μαθὼν παρὰ τινος ἰσραηλίτιδος αἰχμαλώτου τὰ κατὰ τὴν θαυματουργὸν δύναμιν τοῦ προφῆτου Ἐλισσαίου, ἔρχεται μετὰ πολλῶν δώρων πρὸς αὐτὸν καὶ ζητεῖ τὸν οἶκον αὐτοῦ· ὁ Ἐλισσαῖος διατάσσει αὐτὸν ἵνα λουσθῇ ἐπτάκις ἐν τῷ Ἰορδάνῃ, ὅπερ καὶ ποιήσας ἀπηλλάγη τῆς λέπρας. Ὁ προφῆτης μὴ δεχθεὶς τὰ προσενεχθέντα αὐτῷ δῶρα ἀπέμπει αὐτὸν ἐν εἰρήνῃ. Ἀλλ' ὁ Γιεζὶ δραμὼν ὀπίσω τοῦ

Ναιμάν ζητεῖ ἐν ὀνόματι τοῦ κυρίου αὐτοῦ καὶ λαμβάνει παρ' αὐτοῦ δῶρά τινα· ἄλλ' ἢ πράξεις αὐτοῦ ἐπανελθόντος ἀπεκαλύφθη εἰς τὸν Ἑλισσαῖον, διὸ καὶ τιμωρεῖται ὑπ' αὐτοῦ διὰ τῆς λέπρας. Ὅτε δὲ ἀκολούθως οἱ υἱοὶ τῶν προφητῶν ἔκοπτον ξύλα παρὰ τὸν Ἰορδάνην ἵνα κατασκευάσωσιν ἑαυτοῖς οἶκον, καὶ ὁ πέλεκυς ἐνὸς ἔπεσεν εἰς τὸ ὕδωρ, ὁ Ἑλισσαῖος ἔρριψεν ἐντὸς αὐτοῦ ξύλον καὶ ἀμέσως ὁ σιδηρὸς ἐπεπόλασεν (Δ' Βασιλ. κεφ. 5, κεφ. 6, 1—81).

Μετ' ὀλίγον ὁ Βενχαδάδ Β'. βασιλεὺς τῆς Συρίας ἐκίνησε κατὰ τοῦ Ἰσραὴλ πόλεμον, ὁ δὲ Ἑλισσαῖος ἀποκαλύπτει τὰ σχέδια αὐτοῦ καὶ οὕτω ματαιοῦται ἡ ἐπιχείρησις τοῦ Σύρου βασιλέως· μαθὼν ὁ Βενχαδάδ ὅτι ὁ ἀποκαλύπτων τὰ σχέδια αὐτοῦ εἶναι ὁ Ἑλισσαῖος, στέλλει τὴν νύκτα στρατὸν καὶ περικυκλοῖ τὴν Δωθαίμ, ὅπου εὗρίσκετο ὁ προφήτης. Ὁ Γιεζὶ ἰδὼν τοῦτο φοβεῖται, ἀλλ' ὁ Ἑλισσαῖος λέγει αὐτῷ: μὴ φοβοῦ ὅτι πλεονεξοῦσιν οἱ μεθ' ἡμῶν ἑπὶ τοῦ μετ' αὐτῶν. Κατὰ παράκλησιν αὐτοῦ ὁ Κύριος ἠνέωξε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ καὶ ἰδοὺ τὸ ὄρος ἦν πλήρες ἵππων καὶ ἄρμα πυρὸς περιεκύκλου Ἑλισσαιέ, τοὺς δ' ἐχθροὺς πληγέντας ὑπὸ ἀβλειφίας ὁδηγεῖ εἰς Σαμάρειαν, ἱσθαι αὐτοὺς καὶ θρέψας ἐξαποστέλλει εἰς τὸν κύριον αὐτῶν. Μετ' ὀλίγον ὁ Βενχαδάδ πολιορκεῖ τὴν Σαμάρειαν, ὁ δὲ λιμὸς τοσοῦτον μέγας κατέστη, ὥστε γυνὴ τις ἔσφαξε τὸν υἱὸν τῆς καὶ ἔφαγεν αὐτὸν μετὰ τῆς γείτονος αὐτῆς. Τοῦτο ἀκούσας ὁ Ἰωράμ. τοσοῦτον ἐταράχθη, ὥστε διέρρηξε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ καὶ ὀμνύει τὸν θάνατον τοῦ Ἑλισσαιέ, εἰς ὃν ἀπέδωκε τὴν κοινὴν δυστυχίαν· ἔστειλε μάλιστα πρὸς αὐτὸν ἄγγελον, ἀλλὰ μετανοήσας τρέχει κατόπιν αὐτοῦ. Ὁ Ἑλισσαῖος ἀγγέλλει τότε ὅτι τὴν ἐπομένην ἡμέραν τὸ μέτρον τῆς σιμιδάλεως θέλει πωλεῖσθαι

ἀντὶ ἐνὸς σίχλου· μὴ πιστεύσαντος δὲ τοῦτο τοῦ στρατη-
γοῦ τοῦ Ἰωράμ, ὁ Ἐλισσαῖος ἀπεκρίθη ὅτι θέλει μὲν ἰδῆ
τὸ γεγονός, δὲν θέλει ὅμως φάγει, ἀλλ' ἀποθάνει· καὶ ἀλη-
θῶς τὴν ἐπομένην νύκτα οἱ Σύριοι καταπλαγέντες ἐκ τοῦ
θορύβου, ὃν προὔξενουν ἵπποι καὶ ὄρματα καὶ νομίσαντες
ὅτι πρὸς βοήθειαν τῶν Ἰσραηλιτῶν ἦλθον Αἰγύπτιοι, τρέ-
πονται εἰς φυγὴν ἀφέντες τὸ στρατόπεδον αὐτῶν τοῖς Ἰ-
σραηλίταις. Οὗτοι δὲ εἰσελθόντες εἰς αὐτὸ διήρπασαν τὰ
πάντα, μαθόντες τὴν φυγὴν τῶν Σύρων παρὰ τεσσάρων
λεπρῶν, καὶ ἡ σεμίδαλις ἐπωλεῖτο κατὰ τὴν τιμὴν, ἣν
ᾠρισεν ὁ προφήτης. Ἀλλὰ καὶ ὁ στατηγὸς ἐκεῖνος ὁ μὴ
πιστεύσας τοὺς λόγους τοῦ προφήτου εἶδε μὲν τὸ γεγονός,
ἀπέθανεν ὅμως καταπατηθεὶς ὑπὸ τοῦ πλήθους ἐν ταῖς
πύλαις τῆς πόλεως, ὅπου ἐτάχθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως πρὸς
εὐταξίαν (Δ' Βασιλ. 6, 8— Κεφ. 7).

Μετὰ ταῦτα ὁ Ἐλισσαῖος εὐρών τὴν γυναῖκα τὴν Σω-
μανίτιν, διέταξεν αὐτὴν ἵνα φύγῃ ἐκ τῆς χώρας αὐτῆς
διότι λιμὸς θέλει καταλάβει αὐτήν· ἡ γυνὴ μετὰ τῆς οἰ-
κογενείας αὐτῆς παρώκησεν ἐν γῇ ἀλλοφύλων καὶ μετὰ
ἐπτὰ ἔτη ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα αὐτῆς ζητοῦσα πα-
ρὰ τοῦ βασιλέως τὰ κτήματα αὐτῆς. Παρὰ τῷ βασιλεῖ
ὑπῆρχε τότε ὁ Γιεζὶ διηγούμενος τὰ θαύματα τοῦ Ἐλισ-
σαίου, ὅτε δὲ ἔμαθεν ὅτι αὕτη ἦν ἡ γυνὴ τῆς ὁποίας ἀνέ-
στη ὁ υἱός, διέταξεν ἀμέσως ὅπως ἀποδοθῶσιν αὐτῇ τὰ
κτήματα καὶ οἱ ἀγροὶ αὐτῆς. Ἐν τούτοις ὁ Ἐλισσαῖος
πορεύεται μετὰ ταῦτα εἰς τὴν Δαμασκόν· ἀλλ' ὁ βασιλεὺς
τῆς Συρίας Βενχαδάδ ἀσθενῶν στέλλει πρὸς αὐτὸν τὸν ὑ-
πηρέτην αὐτοῦ Ἀζαήλ διὰ νὰ ἐρωτήσῃ αὐτὸν περὶ τῆς
ζωῆς αὐτοῦ. Οὗτος συναντᾷ τὸν προφήτην καθ' ὁδόν, οὗ-
τος δὲ λέγει ὅτι ὁ βασιλεὺς θά ἀποθάνῃ καὶ κλαίει ἐπὶ τοῖς

δυστυχήμασιν, ὡν ὁ Ἀζαήλ θὰ γείνη πρόξενος τῷ Ἰσραήλ ἀναβαίνων ἐπὶ τὸν θρόνον τῆς Συρίας. Ἀληθῶς ὁ Ἀζαήλ ἐπανελθὼν εἰς τὸν κύριον αὐτοῦ ἀποπνίγει αὐτὸν ἐν τῇ κλίνῃ αὐτοῦ καὶ καταλαμβάνει οὕτω τὸν θρόνον (Δ' Βασιλ. 8, 1—15).

§ 109. Ἰωράμ (5) καὶ Ὀχοζίας (6) βασιλεῖς τοῦ Ἰούδα. Ἰηοὺ (11) βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ.

Τὸν Ἰωσαφάτ (902) διεδέχθη ὁ ἀνόμιος αὐτῷ υἱὸς Ἰωράμ, ὅστις ἤρξατο τῆς βασιλείας αὐτοῦ διὰ τοῦ θανάτου τῶν ἀδελφῶν καὶ μεγιστάνων αὐτοῦ· τὰ αὐτὰ δὲ φρονῶν μετὰ τῆς ἀσεβοῦς αὐτοῦ γυναικὸς Γοθολίας, εἰσήγαγεν ἐν τῷ Ἰούδα τὴν λατρείαν τοῦ Βάαλ. Ἀλλ' αἱ παρανομίαι αὐτοῦ δὲν ἔμειναν ἀτιμώρητοι· διότι ἐπαναστατήσαντες κατ' αὐτοῦ οἱ Ἰδουμαῖοι, ἐνίκηθησαν μὲν ἀλλὰ δὲν ὑπετάγησαν. Ἐκτὸς τούτου ἐπελθόντες κατ' αὐτοῦ οἱ Φιλισταῖοι καὶ οἱ Ἀραβες ἐλεηλάτησαν τὴν Ἱερουσαλήμ καὶ ἀφῆρπασαν τὰς γυναῖκας αὐτοῦ, τὰ τέκνα καὶ τοὺς θησαυροὺς· μόνον ἡ Γοθολία ἐσώθη μετὰ τοῦ νεωτάτου υἱοῦ αὐτῆς Ὀχοζίου. Ἀλλὰ ταῦτα δὲν ἦσαν ἀρκετά· ὁ Θεὸς ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν ἀνιάτὸν τινα ἀσθένειαν τῆς κοιλίας, δι' ἧς ἐν μέσῳ τρομερῶν πόνων ἀπέθανεν, ὅπως τοῦτο ἀνήγγειλεν αὐτῷ δι' ἰδίας ἐπιστολῆς ὁ προφήτης Ἠλίας ζῶν ἔτι· ὁ λαὸς ἀποθανόντα δὲν ἤξιωσε βασιλικῆς ταφῆς (Δ' Βασιλ. 8, 16—22. Β' Παρ. 21, 22). Ὁ Ἰωράμ ἀπέθανε τὸ 894, διεδέχθη δ' αὐτὸν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ὀχοζίας, ὅστις ἐπὶ τῆς ἐν μόνον ἔτος διαρκεσίας αὐτοῦ βασιλείας διετέλει ὑπὸ τὰ νεύματα τῆς ἀσεβοῦς αὐτοῦ μητρὸς Γοθολίας. Ὁ Ὀχοζίας συνεμάχησε μετὰ τοῦ Ἰωράμ βασιλέως Ἰσραὴλ κατὰ τοῦ Ἀζαήλ βασιλέως τῆς

Συρίας· ὅτε δὲ ἐν τῇ πολιορκίᾳ τῆς Ῥεμμαθ ὁ Ἰωράμ ἐπληρώθη καὶ κατέφυγεν εἰς Ἰεζράελ διὰ νὰ θεραπευθῇ, ἐκεῖ ἦλθε πρὸς ἐπίσκεψιν αὐτοῦ ὁ Ὁχοζίας. Ἀλλ' ὁ προφήτης Ἐλισσαῖος στέλλει εἰς Ῥεμμαθ προφήτην τινὰ καὶ κατὰ διαταγὴν τοῦ Θεοῦ χρεῖ εἰς βασιλέα τὸν στρατηγὸν τοῦ Ἰωράμ Ἰηοῦ· ὁ στρατὸς ἀναγορεύει αὐτὸν ἀμέσως βασιλέα καὶ ὁ Ἰηοῦ ἐπέρχεται μετ' αὐτοῦ κατὰ τῆς Ἰεζράελ. Ὁ Ἰωράμ συναντᾷ αὐτὸν ἀλλὰ φονεύεται βληθεὶς ὑπὸ βέλους, ὁ δὲ Ὁχοζίας φεύγει μὲν ἀλλὰ φονεύεται ἐν Μαγεδδώ. Ὁ Ἰηοῦ ἀκολούθως εἰσῆλθεν ἐν μεγάλῃ πομπῇ εἰς τὴν πόλιν Ἰεζράελ, διέταξε δὲ ὅπως τὴν Ἰεζάβελ ῥίψωσιν ἀπὸ τῶν θυρίδων τῆς οἰκίας· τούτου δὲ γενομένου κατέστη βορὰ τῶν κυνῶν, ὡς προεῖπεν ὁ Ἥλιος (Δ' Βασιλ. 9. Β' Παρ. 22, 1—8). Μετὰ τὰ γεγονότα ταῦτα ὁ Ἰηοῦ ἔγραψεν εἰς τοὺς ἐν Σαμαρείᾳ ἐπιστολὴν εἰρωνικὴν λέγων νὰ ἐκλέξωσι βασιλέα ὃν τινα ᾔθελον, ἀλλ' ἐκεῖνοι φοβηθέντες ἐξέφρασαν τὴν πρὸς αὐτὸν ὑπακοήν· τότε ὁ Ἰηοῦ ἀπήτησε νὰ φονεύσωσι τοὺς 70 υἱοὺς τοῦ Ἀχαάβ, τὰς δὲ κεφαλὰς αὐτῶν εἰς δύο σωροὺς ἔθηκε παρὰ τὰς πύλας τῆς πόλεως. Πρὸς τούτοις ἐν τῇ πρὸς τὴν Σαμαρείαν ὁδῷ ἀπαντήσας 42 συγγενεῖς τοῦ Ὁχοζίου, ἐλθόντας ἐκεῖ πρὸς ἐπίσκεψιν αὐτοῦ, ἐφόνευσεν αὐτούς. Οὕτως ὁ Ἰηοῦ ἐξολοθρεύσας τὸ γένος τῶν ἀσεβῶν, ἀνήγγειλεν ἐν Σαμαρείᾳ ὅτι θέλει τελέσει μεγάλῃν λατρείαν τῷ Βάαλ καὶ διὰ τοῦτο προσεκάλεσε πάντας τοὺς ἱερεῖς αὐτοῦ. Τούτους δὲ πάντας συνηθροισμένους ἐν τῷ ναῷ τοῦ Βάαλ ἀπέκτεινε, συνέθλασε τὸ εἶδωλον αὐτοῦ καὶ κατέστρεψε καὶ κατήσχυεν τὸν ναὸν αὐτοῦ. Ἀλλὰ καὶ μεθ' ὅλα ταῦτα ἀφῆκεν ἀτιμώρητον τὴν λατρείαν τῶν χρυσῶν μόσχων τοῦ Ἰεροβοάμ· διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς ὑπεσχέθη μὲν νὰ διατηρήσῃ

τὸν θρόνον τοῦ Ἰηρὺ ἀλλὰ μέχρι τετάρτης γενεᾶς· κατὰ τὸ διάστημα ὅμως τῆς εἰκοσαετοῦς αὐτοῦ βασιλείας, ὁ βασιλεὺς τῆς Συρίας Ἀζαήλ ἐπάταξεν αὐτὸν καθ' ὅλα τὰ ὅρια τοῦ Ἰσραήλ (Δ' Βασιλ. 10).

§ 110. Γοθολία (7) καὶ Ἰωᾶς (8) βασιλεῖς τοῦ Ἰούδα. Οἱ προφῆται Ἀβδιὸν καὶ Ἰωήλ.

Ἡ Γοθολία μαθοῦσα τὸν θάνατον τοῦ Ὁχοζίου, υἱοῦ αὐτῆς, ὅπως ἐξασφάλισεν ἑαυτῇ τὴν βασιλείαν, καταστρέφει ἅπασαν τὴν βασιλικὴν οἰκογένειαν (893) καὶ οὕτω γίνεται κυρία τοῦ κράτους. Εἰς μόνον γόνος τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας ἐσώθη ὁ υἱὸς τοῦ Ὁχοζίου Ἰωᾶς, τὸν ὁποῖον ἔσωσεν ἡ ἀδελφὴ τοῦ Ὁχοζίου Ἰωσαβεὲ καὶ σύζυγος τοῦ ἀρχιερέως Ἰωδαὲ καὶ ἔκρυψεν ἐν τῷ Ναῶ. Μετὰ ἐξαετῇ ἐν τῷ ναῷ παιδαγωγίαν τοῦ Ἰωᾶς, ὅτε οὗτος ἦν ἐπταετῆς τὴν ἡλικίαν, ὁ Ἰωδαὲ κατώρθωσε νὰ ἀναγορεύσῃ αὐτὸν βασιλεῖα τοῦ Ἰούδα. Ὅτε δὲ ἡ Γοθολία πρὸς σωτηρίαν αὐτῆς κατέφυγεν εἰς τὸν ναόν, ἐξαχθεῖσα ἐντεῦθεν ἐφονεύθη καὶ ἡ λατρεία τοῦ Βάαλ ἐξεργιζώθη ἐκ τῆς γῆς Ἰούδα καὶ τὰ εἰδῶλα αὐτοῦ κατεστράφησαν. Ἐφ' ὅσον ἔζη ὁ Ἰωδαὲ ἡ βασιλεία τοῦ Ἰωᾶς ἔβαινε καλῶς. Ἡ λατρεία τοῦ ναοῦ χαλαρωθεῖσα ἐπὶ τῆς Γοθολίας διερρυθμίσθη καὶ ἀποκατέστη εἰς τὴν προτέραν τάξιν, διὰ δὲ συνδρομῶν τοῦ λαοῦ καὶ τῶν ἀρχόντων ἀνεκαινίσθη καὶ ὁ ναός. Ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰωδαὲ ὁ Ἰωᾶς εἰσήγαγε τὴν λατρείαν τοῦ Βάαλ, ὅτε δὲ ὁ προφῆτης Ἀζαρίας, υἱὸς τοῦ Ἰωδαὲ ἤλεγξε τὴν πράξιν ταύτην, λιθοβολεῖται κατὰ διαταγὴν τοῦ βασιλέως· ἡ δυστυχία ὅμως, τὴν ὁποίαν προεῖπεν ὁ Ἀζαρίας μετ' ὀλίγον ἐπραγματοποιήθη· διότι ἐπ-

ελθόντες οἱ Σύροι ὑπὸ τὸν Ἀζαήλ πολιορκοῦσι τὴν Ἱερουσαλήμ, ὁ δὲ Ἰωᾶς κατορθοῖ τὴν ἀπομακρύνειν αὐτῶν διὰ τῆς παραδόσεως τῶν θησαυρῶν τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ παλατίου· ἀλλὰ καὶ αὐτὸς μετ' ὀλίγον φονεύεται ὑπὸ τῶν ἰδίων αὐτοῦ ὑπηρετῶν (847) (Δ' Βασιλ. 11. 12. Β' Παρ. 22—24).

Ἐν τῇ ἐποχῇ ταύτῃ ἡ προφητεία ἐν τῷ βασιλείῳ τοῦ Ἰούδα λαμβάνει νέαν φάσιν καὶ ἀνάπτυξιν. Ἐνθ' μέχρι τοῦδε περιορίζετο συνήθως εἰς ἀποκαλύψεις τοῦ παρόντος ἀπὸ τοῦδε ἡ προφητεία λαμβάνουσα ἀφορμὰς ἀπὸ τῶν συγχρόνων γεγονότων προσήτευε περὶ τῆς μελλούσης βασιλείας τοῦ Μεσσίας. Προδρόμοι τῆς προφητείας ταύτης εἶναι ὁ Ἀβδίου καὶ ὁ Ἰωήλ. Καὶ ὁ μὲν Ἀβδίου ζῶν ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἰωράμ, λαβὼν ἀφορμὴν ἐκ τῆς λεηλασίας τῆς Ἱερουσαλήμ ὑπὸ τῶν Φιλισταίων καὶ Ἀράβων, ἐξεσφενδόνησε κατὰ τῶν Ἰδουμαίων τὸν σύντομον μὲν ἀλλ' αὐστηρὸν αὐτοῦ ἐλεγκτικὸν λόγον· ἀνήγγειλεν αὐτοῖς παροδικὴν ταπεινώσιν καὶ ἐξασθένησιν διὰ τῶν Χαλδαίων καὶ τελείαν καταστροφὴν διὰ τὸν Ἰσραήλ, τελειοῖ δὲ τὴν ὀπτασίαν αὐτοῦ διὰ τῶν εἰς τὸν Χριστὸν ἀναφερομένων λόγων, ὅτι ἡ βασιλεία ἐστὶ τῷ κυρίῳ. (Ἀβδίου 1—21). Ὁ δὲ Ἰωήλ παρουσιάσθη κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ βασιλείως Ἰωᾶς. Κατὰ τινὰ ξηρασίαν τετράκις ἐπαναληφθεῖσαν προτρέπει οὗτος τὸν λαὸν εἰς μετάνοιαν, ὑπόσχεται δὲ αὐτῷ οὐ μόνον ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τῆς παρούσης ἀνάγκης, ἀλλὰ καὶ τὴν ἡμέραν τῆς ἐμφανίσεως τοῦ κυρίου κατὰ τῶν ἐχθρῶν τοῦ βασιλείου τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ ὅμως προηγουμένως ἐκχυθῇ τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ἐπὶ πᾶσαν σάρκα (Ἰωήλ κεφ. 3, 1—6).

§ 110 Ἰωάχαζ (12) Ἰωὰς (13) Ἱεροβοὰμ Β' (14)
 βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ· Ἀμασίας (9) βασι-
 λεὺς τοῦ Ἰούδα.

Τὸν Ἰηρὺ ἀποθανόντα τὸ 862 διεδέχθη ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἰωάχαζ, τὸν ὁποῖον προσηλωμένον ὄντα εἰς τὴν εἰδωλο-
 λατρείαν τοῦ Ἱεροβοάμ, ὁ Θεὸς παρέδωκεν εἰς τὰς χεῖρας
 τοῦ βασιλέως τῆς Συρίας Ἀζαήλ καὶ τοῦ Βενχαδὰδ Γ'.
 Ὁ Ἰωάχαζ ἐν τοιαύτῃ δυσχερείᾳ εὕρισκόμενος ἐδεήθη τοῦ
 Κυρίου καὶ ἀπηλλάγη, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἀκολουθῶν τὴν
 αὐτὴν ὁδὸν κατενικήθη αὐθις ὑπὸ τῶν Σύρων· ἀπέθανε τὸ
 845 καὶ διάδοχος αὐτοῦ ἐν τῷ θρόνῳ ἐγένετο ὁ υἱὸς αὐ-
 τοῦ Ἰωὰς. Οὗτος ἦν εὐτυχέστερος τοῦ πατρός, ἀλλ' οὐχὶ
 καὶ εὐσεβέστερος διότι ἤσκει τὴν λατρείαν τὸν μόσχων.
 Ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἠσθένησεν ὁ προφήτης Ἐλισ-
 σαιὶ πρὸς θάνατον καὶ ὁ Ἰωὰς ἐλθὼν εἰς ἐπίσκεψιν αὐτοῦ
 ἐθρήνηι ἀναφωνῶν: πάτερ, πάτερ, ἄρμα Ἰσραὴλ καὶ
 ἱππεὺς αὐτοῦ, Τότε ὁ Ἐλισσαιὶ συμβολικῶς ὑπέδειξεν
 αὐτῷ ὅτι τρίς θέλει νικήσει τοὺς Σύρους, ἀλλὰ δὲν θὰ ἐξα-
 φανίσει αὐτούς· καὶ πραγματικῶς ὁ Ἰωὰς διὰ τῶν κατὰ
 τοῦ Βενχαδὰδ Γ' νικῶν αὐτοῦ ἀνέκτησε τὰς ὑπὸ τοῦ πα-
 τρός αὐτοῦ ἀπολεσθείσας χώρας. (Δ' Βασιλ. 13). Ἐν
 τούτοις ἀπέθανε καὶ ὁ Ἐλισσαιὸς καὶ ὅτε μετὰ ἐν ἔτος
 νεκρὸς τις ἐτάφη εἰς τὸν τάφον αὐτοῦ, ἅμα προσήγγισε
 τοῖς ὁστέοις αὐτοῦ ἀνέστη.

Διάδοχος τοῦ Ἰωὰς ἐγένετο Ἱεροβοὰμ ὁ Β' καὶ 14ος
 βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ 829, βασιλεύσας 41 ἔτος (788).
 Καὶ ὁ Ἱεροβοὰμ ἠκολούθει τοῖς ἔχουσιν τῶν πατέρων αὐ-
 τοῦ, ἀλλ' ὁ Θεὸς ἐλεήσας τὸν λαὸν αὐτοῦ, διὰ τοῦ προ-
 φήτου Ἰωνᾶ προανήγγειλε τὴν κατὰ τοῦ Βενχαδὰδ Γ'

νίκην τῶν Ἰσραηλιτῶν· καὶ ἀληθῶς ὁ Ἱεροβοάμ Β' κατενίκησεν αὐτὸν καὶ ἀνέκτησεν ἅπασαν τὴν ἀνατολικὴν ὄχθην τοῦ Ἰορδάνου ἀπὸ Αἰμῶθ μέχρι τῆς Ἀραβικῆς θαλάσσης. Ἀλλ' ἡ δόξα αὕτη τοῦ Ἰσραὴλ δὲν διήρκεσεν ἐπὶ μακρόν, διότι περιέπεσαν εἰς τὴν λατρείαν τῶν εἰδώλων, τὴν ἄσωτείαν, τὸν δόλον καὶ τὴν βίαν, διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς θέλων νὰ ἀπαλλάξῃ αὐτοὺς ἀπὸ τῆς ὀργῆς αὐτοῦ ἐξαπέστειλεν αὐτοῖς τοὺς προφῆτας Ὡσηέ, Ἀμώς καὶ Ἰωνᾶν, οἵτινες προεῖπον αὐτοῖς τὴν πτώσιν αὐτῶν καὶ τὴν εἰς Ἀσσυρίαν ἀπαγωγὴν (πρὸβλ. τὰ βιβλία τῶν προφητῶν καὶ Δ' Βασιλ. 14, 23—).

Ἐν τῷ βασιλείῳ τοῦ Ἰούδα τὸν Ἰωᾶς διεδέχθη τὸ 847 ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀμασίας, ὅστις ἀφ' οὗ ἐτιμώρησε τοὺς φονεῖς τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἀριθμήσας τοὺς πολεμιστὰς αὐτοῦ εὗρε 300,000 καὶ λαβὼν ἔτι ὑπομισθίους 100,000 Ἰσραηλιτῶν ἐκίνησε κατὰ τῶν Ἰδουμαίων· τοὺς τελευταίους τούτους ἀπέλυσε ὁ Ἀμασίας κατὰ συμβουλήν προφήτου τινὸς καὶ διὰ τοῦ ἰδίου μόνον στρατοῦ ἐνίκησε τοὺς Ἰδουμαίους καὶ ἐκυρίευσεν τὴν πρωτεύουσάν αὐτῶν Πέτραν. Ἀλλὰ διὰ τῆς νίκης ταύτης ὁ Ἀμασίας προσέλαβε καὶ τοὺς θεοὺς τῶν ἐχθρῶν καὶ ἐλάτρευσε αὐτοῖς· ὁ προφήτης τοῦ Θεοῦ ἤλεγξεν αὐτὸν διὰ τοῦτο, ἀλλ' οὗτος τὸν ἠπέλιγχε ὅτι θέλει μαστιγῶσαι αὐτόν· ἐπαρθείς δὲ ἐπὶ τοῖς κατορθώμασιν αὐτοῦ προκαλεῖ τὸν βασιλέα τοῦ Ἰσραὴλ Ἰωᾶς εἰς πόλεμον· ὁ Ἰωᾶς ἀποτρέπει αὐτόν τούτου διὰ τῆς παραβολῆς τῆς ἀκάνθης καὶ τῆς κέδρου· ἀλλ' ὁ Ἀμασίας δὲν πείθεται· τότε νικάται ὑπὸ τοῦ Ἰωᾶς, ὅστις ἐπελθὼν κατὰ τῆς Ἱερουσαλὴμ καταστρέφει τὰ τεῖχη αὐτῆς καὶ λεηλατεῖ τὸν ναὸν καὶ τὰ ἀνάκτορα· μετ' ὀλίγον δὲ ὁ Ἀμασίας δολοφονεῖται ἐν τῇ ἰδίᾳ

αὐτοῦ χώρα ἐν Ληχεῖς. (Δ' Βασιλ. 14, 1—22. 2 Παρ. 25.).

§ 111. Ὀζίας (10) καὶ Ἰωάθαμ (11) βασιλεῖς τοῦ Ἰούδα. Σύγχρονοι βασιλεῖς τοῦ Ἰσραήλ.

Μετὰ τὸν Ἀμασίαν τὴν κυβέρνησιν τοῦ Ἰουδαϊκοῦ κράτους ἀνέλαθεν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ὀζίας ἢ Ἀζαρίας (818) βασιλεύσας 52 ἔτη (766). Οὗτος ἐζήτηε τὸν Κύριον καὶ ἠκολούθει τὰς συμβουλὰς τοῦ προφήτου Ζαχαρίου διὸ καὶ ὁ Θεὸς εὐώδωσεν αὐτόν. Ἐνίκησε τοὺς Φιλισταίους, Ἰδουμαίους καὶ Ἀραβάς, ὡχύρωσε τὴν Ἱερουσαλήμ, ὠκοδόμησεν ἐτέρας πόλεις καὶ φρούρια καὶ ἐμερίμνησε περὶ τῆς καλλιεργείας τῆς χώρας. Ἡ πολεμικὴ αὐτοῦ δύναμις ὑπερέβαινε τὰς 300 χιλιάδας στρατιωτῶν, οἵτινες κατὰ πρῶτον ἐξωπλίσθησαν διὰ περικεφαλαίων, θωράκων καὶ τόξων. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἐπαρθείς ἤθελε νὰ συνδέσῃ τὸ βασιλικὸν αὐτοῦ ἄξίωμα μετὰ τοῦ ἱερατικοῦ· διὰ τοῦτο ὅτε ἀνθισταμένων τῶν ἱερέων ἠθέλησε νὰ θυμιάσῃ εἰς τὸ θυσιαστήριον, ἐξῆλθε λελεπρωμένος καὶ ἔμεινεν οὕτω μέχρι θανάτου· ἀπὸ τοῦ γεγονότος τούτου ἔλαβεν ὡς συγκυβερνήτην τοὺς κράτους τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἰωάθαμ, ὅστις μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ὀζίου ἐβασίλευσεν ἐπὶ 16 ἔτη. Ὁ Ἰωάθαμ εὐηρέστησε τῷ κυρίῳ, ἀνεκαίνισε τὸν ναὸν οἰκοδομήσας τὴν ὑψηλὴν πύλην, ἐνίκησε τοὺς Ἀμμωνίτας καὶ κατέστησε φόρου ὑποτελεῖς καὶ ἐγένετο λίαν ἰσχυρός. Ἀλλὰ μετὰ τῆς εὐδαιμονίας αὐτοῦ παρεισέδυσεν ἡ ἀλαζονεία, ἡ λήθη τοῦ Θεοῦ, ἡ ἀσωτεία καὶ ἡ ὑπόκρισις, ὥστε ἤδη ὁ προφήτης Ἡσαίας ἔπρεπε νὰ προαγγείλῃ αὐτῷ κακὰ (Ἡσαία κεφ. 2—6 Δ' Βασιλ. 15, 1—8. 32—38. 2 Παρ. 26. 27.).

Τὸν βασιλέα τοῦ Ἰσραὴλ Ἱεροβοάμ τὸν Β'. διεδέχθη τὸ 788 ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ζαχαρίας, ὅστις ἐξάμνηνον μόνον βασιλεύσας ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Σαλλοῦμ. Μετὰ τοῦ Ζαχαρίου ἐτελείωσε καὶ ἡ γενεὰ τοῦ Ἱηρῦ· ἀλλὰ καὶ ὁ Σαλλοῦμ μολὶς ἓνα μῆνα ἐκυβέρνησε καὶ ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ αὐτοῦ Μαναήμ. Οὗτος τὸν θρόνον αὐτοῦ διετήρησεν ἐπὶ 10 ἔτη ὑποστηρικθεὶς ἰδίως ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀσσυρίας Φουά, εἰς τὸν ὅποιον ἔδωκε χίλια τάλαντα ἀργυρίου. Τὸ 778 τὸν Μαναήμ διεδέχθη ὁ υἱὸς αὐτοῦ Φακείας, ὅστις μετὰ δύο ἔτη τὸ 776 φονεύεται ὑπὸ τοῦ ἀρχιστρατήγου αὐτοῦ Φακεέ. Ἐπὶ τοῦ Φακεέ τούτου εἰκοσαετίαν βασιλεύσαντος ἐπῆλθεν κατὰ τοῦ Ἰσραὴλ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἀσσυρίων Θαλγαθφελλασάρ, ὅστις κυριεύσας τὸ βόρειον μέρος τῆς Γαλιλαίας καὶ τῆς ἀνατολικῆς ὀχθῆς τοῦ Ἰορδάνου ἀπήγαγε τοὺς κατοίκους αὐτῶν εἰς αἰχμαλωσίαν (Δ' Βασιλ. 15, 8—32).

§ 112. Οἱ προφῆται Ἀμώς, Ὡσηὲ καὶ Ἰωῆς.

Ἐν τῷ βασιλείῳ τοῦ Ἰσραὴλ, ὅπου πρὸ πάντων ἐκυρίευν ἡ εἰδωλολατρεία καὶ ἡ λοιπὴ κακία, ὁ Θεὸς ἤγειρε κατὰ διαφόρους ἐποχὰς διαφόρους προφῆτας, ὅπως καθοδηγῇ αὐτοὺς εἰς τὴν εὐθεῖαν ὁδόν. Οἱ ἐν τῇ ἐποχῇ ταύτῃ ἀναφανέντες, ὡς καὶ ἀνωτέρω εἶδομεν, εἶναι ὁ Ἀμώς, ὁ Ὡσηὲ καὶ ὁ Ἰωῆς. Καὶ ὁ μὲν Ἀμώς αἰπόλος ὢν καὶ καταγόμενος ἐκ Θεκουὲ τοῦ Ἰούδα, ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐκ τῶν προβάτων αὐτοῦ καὶ ἐστάλη εἰς Βαιθλήμ τὸ κέντρον τῆς μοσχολατρείας καὶ λοιπῆς εἰδωλολατρείας τῶν 10 φυλῶν, ὅπως ἀποκαλύψῃ αὐτοῖς τὴν ἐπικειμένην κρίσιν τοῦ Θεοῦ. Ὁ Ἀμώς ἐκπληρῶν τὸ προφητικὸν αὐτοῦ ἔργον κατηγγέθη ὑπὸ τοῦ ἀρχιερέως Ἀμασία τῷ Ἱερο-

δοάμ Β' ὡς δημηγέρτης· ἀλλ' οὗτος οὐδὲν κακὸν ἐποίησε τῷ προφῆτῃ (Ἀμώς κεφ. 7, 10). Ἀξιοσημείωτος προφητεία τοῦ Ἀμώς εἶναι ἢ ἐν τῷ 9 κεφαλ. στίχ. 11.

Ὁ δὲ Ὡσηὲς ἦν πολίτης τοῦ Ἰσραήλ, ὅστις ἐνεφανίσθη ἐπὶ τοῦ Ἱεροβοάμ Β' ὡς προφῆτης καὶ ἐνήργησε μέχρι τοῦ τελευταίου βασιλείως Ἰσραήλ. Οὗτος ἤρξατο τοῦ ἔργου αὐτοῦ διὰ πραγματικοῦ κηρύγματος νυμφευθεὶς πόρνην τινά, κατὰ διαταγὴν τοῦ Θεοῦ, ὅπως παραστήσῃ τῷ λαῷ ψηλαφητῶς, τὴν πνευματικὴν πορνείαν εἰς ἣν περιέπεσεν. Οὕτως ἐτιμῶρει τὴν ἠθικὴν καὶ θρησκευτικὴν τοῦ λαοῦ διαφθοράν, προανήγγελλε τὴν θείαν τιμωρίαν καὶ ὑπέσχετο συγχώρησιν τοῦ Ἰσραήλ. Ἐκ τῶν προφητειῶν αὐτοῦ σημαντικὴ εἶναι ἢ ἐν Κεφ. 3. 4. 5.

Ὁ δὲ προφῆτης Ἰωνᾶς, υἱὸς Ἀμαθὶ ἐν Ἰσραήλ ἤδη ἐπὶ τοῦ Ἱεροβοάμ τοῦ Β', ὡς εἶδομεν, ὑπεσχέθη τὴν κατὰ τῶν Σύρων νίκην. Ἀλλ' ὁ προφῆτης οὗτος κατὰ τὰς αἰωνίους βουλὰς τοῦ Θεοῦ ἐμελλε νὰ κηρύξῃ μετάνοιαν καὶ εἰς τὴν Νινευὴ τὴν πρωτεύουσαν τῆς Ἀσσυρίας. Ὁ Ἰωνᾶς ἵνα ἀποφύγῃ τὸν πλοῦν τοῦτον, ὅστις ἐφαίνετο αὐτῷ ἐπικίνδυνος καὶ μὴ συμβιβαζόμενος πρὸς τὰ ἀποκλειστικά καὶ στενὰ τῶν Ἑβραίων φρονήματα, κατέβη εἰς Ἰόππην καὶ ἐμβὰς εἰς πλοῖον διηρμόνευτο εἰς Θαρσεῖς. Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀναφανείσαν τρικυμίαν κληρωθεὶς ὁ Ἰωνᾶς καὶ ῥιφθεὶς εἰς τὴν θάλασσαν κατεπόθη ὑπὸ κήτους, ὅπερ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐξέβαλεν αὐτὸν εἰς τὴν ξηράν. Ἦδη κατὰ διαταγὴν τοῦ Θεοῦ ἔρχεται εἰς Νινευὴ καὶ κηρύττει: ἔτι τρεῖς ἡμέραι καὶ Νινευὴ καταστραφήσεται· τότε ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ λαὸς μετανοοῦσι, καὶ ὁ Θεὸς φείδεται αὐτῶν. Ὁ Ἰωνᾶς λυπεῖται ἐπὶ τούτῳ καὶ ὁ Θεὸς ἐλέγχει αὐτὸν διὰ τῆς ξηράνσεως τῆς κολοκύνθης. Τὸ πρόσωπον τοῦ προφῆτου

Ἰωνᾶ εἶναι τύπος τοῦ Κυρίου ἡμῶν, ὅστις, ὅπως ἐκεῖνος, τρεῖς ἡμέρας ἔμεινεν ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς. Ὅπως δὲ ἐκεῖνος ἐκήρυξε τοῖς ἐθνικοῖς τὴν μετάνοιαν ἐναντίον τῶν ἀποκλειστικῶν φρονημάτων τῶν Ἑβραίων, οὕτω καὶ τὸ Εὐαγγέλιον ἔμελλε νὰ κηρυχθῇ καὶ τοῖς ἔθνεσιν (Ἰδ. τὸ βιβλίον τοῦ Ἰωνᾶ, πρὸς. καὶ Ματθ. 12, 38—41 καὶ 16, 4).—

§ 113. Ἀχαζ (12) βασιλεὺς τοῦ Ἰούδα.

Πτῶσις τοῦ βασιλείου Ἰσραήλ.

Τῷ εὐσεβεῖ Ἰωάθαμ. κατηκολούθησεν εἰς τὸν θρόνον ὁ ἀσεβὴς αὐτοῦ υἱὸς Ἀχαζ (750) ὅστις εἰσήγαγε τὴν λατρείαν τοῦ Βάαλ, ἐθυμία ἐν ὑψηλοῖς καὶ ὑπὸ τὰ ἀλσώδη *hills* δένδρα καὶ ἐθυσίαζε τὰ τέκνα αὐτοῦ τῷ Μολὸχ ἐν τῇ κοι- *valley* λάδι Ἐννῶμ. Ἀλλ' αἱ παραβάσεις αὐτοῦ αὐταὶ ἐτιμωρήθησαν, διότι ὁ *Assyria* Ραάσσων βασιλεὺς τῆς Συρίας καὶ ὁ Φα- *Rekab* κεὲ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ ἐπάταξαν αὐτόν. Οἱ Ἰσραηλῖται ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἐπάταξαν 120,000 Ἰουδαίων καὶ ἤχμαλῶ-
 τευσαν 300,000 γυναικῶν καὶ παιδῶν, τοὺς ὁποίους μετ' ὀλίγον ἀπέδωκαν τῇ προτροπῇ τοῦ προφήτου Ὠβήδ. Ὁ Ἀχαζ ἐν τοιαύτῃ καταστάσει εὐρισκόμενος ἀποφασίζει νὰ προσκαλέσῃ ἀντὶ τῆς βοήθειας τοῦ Θεοῦ, τὴν βοήθειαν τοῦ βασιλέως τῆς Ἀσσυρίας. Μάτην ὁ προφήτης Ἡσαίας ἐνθαρρύνων τὸν Ἀχαζ ἔλεγεν αὐτῷ ὅτι οὐδεὶς κίνδυνος ἐπαπειλεῖται ἐκ μέρους τῶν ἐχθρῶν, οἵτινες ὁμοιάζουσι πρὸς δαλοὺς καπνίζοντας· μάτην προλέγει αὐτῷ τὴν πτῶσιν τῶν βασιλειῶν Ἰσραήλ καὶ Ἰούδα καὶ τὴν ἐκ Παρθένου γέννησιν τοῦ Ἐμμανουήλ. Μετ' ὀλίγον ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀσσυρίας *Assyria* Θαλγαβφελλασάρ ἐπέρχεται πράγματι, καταστρέφει τὴν Συρίαν, ὑποτάσσει τοὺς Ἰσραηλῖτας καὶ μέρος

αὐτῶν ἀπάγει εἰς Ἀσσυρίαν· ἀλλὰ καὶ ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰούδα ἀπὸ τοῦδε καθίσταται τρόπον τινὰ φόρου ὑποτελής· ὁ Ἀχαζ ἐλθὼν εἰς Δαμασκὸν ἐκφράζει αὐτῷ τὴν ὑποταγὴν αὐτοῦ καὶ ἰδὼν ἐκεῖ ἐθνικὸν θυσιαστήριον, ἀποστέλλει ἀμέσως τὸ σχέδιον αὐτοῦ εἰς τὸν ἀρχιερέα Οὐρίαν, ὅπως κατασκευάσῃ ὅμοιον ἐν Ἱερουσαλὴμ καὶ τούτου γενομένου, ἀντικατέστη οὕτω τὸ θυσιαστήριον τοῦ Σολομῶντος διὰ τοῦ ἐθνικοῦ θυσιαστήριου. (Δ' Βασιλ. 16. 2 Παρ. 28. Ἡσαίας κεφ. 7).

Ἐν τῷ βασιλείῳ τοῦ Ἰσραὴλ τὸν Φακεὲ φρονέσας τὸ 756 ὁ Ὡσηὲ ἀνέλαβε τὸν θρόνον γενόμενος ὁ εἰκοστὸς βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ· ὡς ἀνωτέρω εἶδομεν ὁ Φακεὲ κατέστη φόρου ὑποτελής ὑπὸ τὸν Θαλγαθφελλασάρ, ἀλλ' ἤδη ὁ Ὡσηὲ θέλων νὰ ἀποτινάξῃ τὸν ἀσσυριακὸν ζυγὸν συμμαχεῖ μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Αἰγύπτου Σηγῶρ· ἀλλ' ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀσσυρίας Σαλμανασσάρ ἐπελθὼν μετὰ κραταιᾶς δυνάμεως μετὰ τριετὴ πολιορκίαν κυριεύει τὴν Σαμάρειαν (747) αἰχμαλωτίζει καὶ δεσμεύει τὸν Ὡσηὲ, ἀπάγει τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραὴλ εἰς τὴν Μηδίαν καὶ Ἀσσυρίαν καὶ ἀποικίζει τὴν χώραν τοῦ Ἰσραὴλ δι' ἐθνικῶν οὗτοι ἀναμιγνύονται μετὰ τῶν ἀναπομεινάντων Ἰσραηλιτῶν, καὶ ἀποτελοῦσι τοὺς μετὰ ταῦτα γνωστοὺς ἡμῖν Σαμαρείτας· οὕτως ἔπεσε τὸ βασίλειον τοῦ Ἰσραὴλ (Δ' Βασιλ. 17).

§ 114 Ἐπεισόδιον τῆς ἀσσυριακῆς αἰχμαλωσίας. Ἱστορία τοῦ Τωβίτ.

Μεταξὺ τῶν εἰς Ἀσσυρίαν ἀπαχθέντων Ἰσραηλιτῶν ἦν καὶ Τωβίτ τις ἐκ τῆς φυλῆς Νεφθαλίμ κατοικῶν ἐν Νινευῇ καὶ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Ὁ Τωβίτ εὗρε

μετ' ὀλίγον χάριν παρὰ τῷ Σαλμαναστάρ καὶ ἀνῆλθεν εἰς μέγα ἀξίωμα· ἀλλ' ὅτε αὐτὸν διεδέχθη ὁ υἱὸς αὐτοῦ Σαναχρήμ, ὅστις κατεπίεζε τοὺς Ἰσραηλίτας, ὁ Τωβίτ παντοιοτρόπως ἀνεκούφιζεν αὐτούς, διὸ ὀργισθεὶς ὁ βασιλεὺς διέταξε νὰ φονεύσωσιν αὐτόν· ὁ ἀγαθὸς Ἰσραηλίτης ἐκρύβη, ἀλλ' ἡ περιουσία αὐτοῦ ἐδημεύθη, ἣν ἀνέλαβε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως· ἀλλὰ μετ' ὀλίγον κατὰ θείαν οἰκονομίαν ἀπολέσας τὸ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ ἀπώλεσε καὶ τὴν περιουσίαν αὐτοῦ· ταῦτα πάντα ὑπῆνεγκεν ὁ Τωβίτ μετὰ καρτεροψυχίας, ἡ δὲ γυνὴ αὐτοῦ Ἄννα ὕψι-
νοντα διέτρεφε τὸν οἶκον αὐτῆς. Ἡμέραν τινὰ ἡ Ἄννα ἔφερεν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς ἐρίφιον, τοῦ ὁποίου τὴν φωνὴν ἀκούσας ὁ Τωβίτ ἐφοβήθη μὴ ἐκλεψεν αὐτὸ ἡ σύζυγος αὐτοῦ· ἐκείνη ἐδιηγήθη αὐτῷ πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν, ἀλλ' ἐκείνου δυσκολευομένου νὰ πιστεύσῃ τοῦτο ἡ Ἄννα ἤρξατο νὰ ἐλέγχῃ αὐτόν. Τότε ὁ Τωβίτ παρεκάλεσε τὸν Θεὸν ἵνα ἄρῃ τὴν ζωὴν αὐτοῦ, προσκαλέσας δὲ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Τωβίαν συνεβούλευσε καὶ εἶπεν ὅτι ἔχει ὁμόλογον δέκα ταλάντων, τὰ ὅποια πρὸ ἐτῶν ἐδάνεισεν εἰς τὸν Γαβαήλ κατοικοῦντα ἐν Ῥάγοις τῆς Μηδίας.

Ὁ Τωβίας ζητήσας κατὰ συμβουλήν τοῦ πατρὸς του συνοδοιπόρον εὑρεν ὡς τοιοῦτον τὸν ἄγγελον Ῥαφαήλ, μεθ' οὗ ἤρξατο τὴν πρὸς Ῥάγους ἄγουσαν· ὅτε ἔφθασαν εἰς τὸν Τίγριν ποταμόν, ὁ Τωβίας κατέβη ἵνα λουσθῇ, τότε δὲ μέγας ἰχθὺς ὀρμήσας ἤθελε νὰ καταπῇ αὐτόν· κατὰ συμβουλήν τοῦ Ῥαφαήλ ὅμως ἀνελκύσας αὐτόν ὁ Τωβίας, τὸ μὲν νῆας ἐψήσας ἔλαβε διὰ τὴν ὁδοιπορίαν, ἐκράτησε δὲ τὴν καρδίαν καὶ τὸ ἦπαρ συντελοῦντα πρὸς ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τοῦ δαιμονίου καὶ τὴν χολήν, πρὸς ἀνά-
βλεψιν. Ὅτε ἔφθασαν εἰς τὰ Ἐκβάτανα, ὁ ἄγγελος λέγει

τῷ Τωβία νὰ μεταβῶσιν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ συγγενοῦς αὐτοῦ Ῥαγουήλ, τοῦ ὁποίου τὴν θυγατέρα δύναται νὰ λάβῃ εἰς σύζυγον. Ὁ Ῥαγουήλ καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ὑπεῖξάνθησαν τοὺς ξένους καὶ ἐχάρησαν μαθόντες τὴν συγγένειαν αὐτῶν, ὅτε δὲ ὁ Τωβίας ἐζήτησε τὴν κόρην αὐτῶν Σάρραν ὡς σύζυγον, τότε οἱ γονεῖς εἶπον ὅτι δὲν θέλουσι τὸ συνοικέσιον τοῦτο, ἐπειδὴ ἡ Σάρρα ἐπτάκις ἤδη ἐνυμφεύθη καὶ οἱ ἐπτά ἄνδρες ἀπέθανον. ὁ Τωβίας ἐπέμεινε καὶ ὁ Ῥαγουήλ ἠυλόγησε τὸν γάμον αὐτῶν, ὅστις ἀπέβη εὐτυχής, διότι ὁ Τωβίας κατὰ τὴν παραγγελίαν τοῦ ἀγγέλου ἐκάπνισε τὴν Σάρραν διὰ τοῦ ἥπατος καὶ τῆς καρδίας τοῦ ἰχθύος. Ὁ Ῥαφαήλ τότε κατὰ παράκλησιν τοῦ Τωβία ἀπῆλθεν εἰς Ῥάγους, ἔλαβε τὰ χρήματα παρὰ τοῦ Γαθαήλ καὶ παρέλαβε καὶ αὐτὸν εἰς τοὺς γάμους. Μετὰ 14 ἡμέρας ὁ Τωβίας μετὰ τῆς συζύγου αὐτοῦ καὶ τοῦ ἀγγέλου ἀνεχώρησαν διὰ τὴν Νινευθ, ὅπου ὁ Τωβίτ καὶ ἡ σύζυγος αὐτοῦ Ἄννα μεγάλως ἀνησύχουν διὰ τὴν βραδυτέτα αὐτῶν. Ἡμέραν τινὰ ἡ Ἄννα ἐξεληθούσα τῆς πόλεως πρὸς συνάντησιν τοῦ υἱοῦ αὐτῆς, εἶδε μακρόθεν τὸν κῦνα αὐτοῦ ἐρχόμενον καὶ κατόπιν τὸν υἱὸν αὐτῆς· ἔδραμε τότε εἰς τὸν Τωβίτ καὶ ἀνήγγειλε ταῦτα, ἀλλ' ἐκεῖνος ἕνεκα τῆς τυφλώσεως αὐτοῦ δὲν ἠδυνήθη νὰ προχωρήσῃ· ἡ Ἄννα ἐν τούτοις προέδραμε καὶ πεσοῦσα εἰς τὸν τράχηλον τοῦ Τωβίου κατεφίλησεν αὐτόν· μετ' ὀλίγον χειραγωγούμενος καὶ ὁ Τωβίτ ἔφθασε, ἤσπασθη τὸν υἱὸν αὐτοῦ χαίρων καὶ χρισθεὶς διὰ τῆς χολῆς τοῦ ἰχθύος ἀνέβλεψεν. Τότε ἐν πλήρει χαρᾷ καὶ ἀγαλλιάσει ἐώρτασαν πάλιν τοὺς γάμους τοῦ Τωβίου μετὰ τῆς Σάρρας. Ὁ Τωβίας μετὰ ταῦτα ἐδιηγῆθη τῷ πατρὶ αὐτοῦ τὰς ὑπερησίας τοῦ Ῥαφαήλ καὶ ἀπεφάσισαν νὰ ἀνταμείψωσιν αὐ-

τὸν πλουσιοπαρόχως. Ἄλλ' ὁ Ῥαφαήλ συμβουλευσας αὐτοὺς νὰ ἐμμείνωσιν εἰς τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ καὶ ἀποκαλύψας ἑαυτόν, ἔγεινεν ἄφαντος. Τότε ὁ Τωβίτ καὶ ὁ Τωβίας προσκυνήσαντες αὐτόν, διήγον καὶ ἐν τῷ μέλλοντι βίον θεάρεστον ἐγκαταλιπόντες κληρονόμους τῶν ἀρετῶν αὐτῶν. (πρβλ. τὸ βιβλίον τοῦ Τωβίτ).

§ 115. Βασιλεία τοῦ Ἐζεκίου (13)

βασιλεύς τοῦ Ἰούδα.

Τὸν ἀσεβῆ Ἀχαζ διεδέχθη ὁ εὐσεβὴς αὐτοῦ υἱὸς Ἐζεκίας βασιλεύσας 29 ἔτη (734—705), ὅστις ἅμα τῇ εἰς τὸν θρόνον ἀναβάσει κατέστρεψε τὴν ἐν ὑψηλοῖς λατρείαν καὶ τὴν λοιπὴν εἰδωλολατρείαν· μεταξύ ἄλλων κατέστρεψε καὶ τὸν χαλκοῦν ὄφιν τοῦ Μωϋσέως διότι πολλοὶ τῶν Ἰουδαίων προσέφερον αὐτῷ θυμίαμα. Ἀφοῦ δὲ καθηγίασε τὸν ναόν, τοὺς ἱερεῖς καὶ τὸν λαόν, ἐτέλεσεν ἐπὶ 14 ἡμέρας μεγαλοπρεπέστατα τὴν ἐορτὴν τοῦ Πάσχα, ἐν ἣ προσεκάλεσεν οὐ μόνον τοὺς Ἰουδαίους, ἀλλὰ καὶ τοὺς Ἰσραηλίτας. Ὁ Ἐζεκίας ἤρνηθη μετὰ ταῦτα τὸν ὑπὸ τοῦ Ἀχαζ εἰς τοὺς Ἀσσυρίους διδόμενον φόρον, ἀλλ' ὁ Σεναχηρίμ μετὰ κραταιᾶς δυνάμειος ἐπέρχεται κατ' αὐτοῦ καὶ κυριεύει πολλὰς τῆς Ἰουδαίας πόλεις (720)· ἀλλὰ μόλις ἐξηγόρασε τὴν φυγὴν αὐτοῦ διὰ πολλῶν χρημάτων καὶ ὁ Σεναχηρίμ ἀποφασίζει νὰ καταστρέψῃ τὴν Ἰουδαίαν· ἀληθῶς ὁ στρατηγὸς αὐτοῦ Ῥαφαήλ πολιορκεῖ τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐξυβρίζει τὸν Θεὸν καὶ τὸν βασιλέα. Ὁ Ἐζεκίας τότε ἐπικαλεῖται τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ προφῆτης Ἡσαΐας προαγγέλλει σωτηρίαν. Ἐν τῷ μεταξύ ἐπέρχεται κατὰ τοῦ Σεναχηρίμ ὁ βασιλεὺς τῆς Αἰθιοπίας Θωρακά· ἀλλ' ἡ σωτηρία ἐμελλε νὰ προέλθῃ ἀμέσως

παρά τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦτο ἄγγελος Κυρίου φονεύει τὴν νύκτα 185,000 στρατιωτῶν τοῦ Σεναχηρίμ, ὅστις ἐν σπουδῇ ἀναχωρεῖ εἰς Νινευῆ, ὅπου καὶ φονεύεται ὑπὸ τῶν ἰδίων αὐτοῦ υἱῶν. Μετ' ὀλίγον ὁ Ἐζεκίας ἀσθενεῖ βαρέως, ἀλλ' ἐνεκα τῆς προσευχῆς αὐτοῦ ὁ Θεὸς ἐπεκτείνει τὴν ζωὴν αὐτοῦ ἐπὶ 15 ἔτη, ἐπιτρέψας κατ' αἴτησιν τοῦ Ἐζεκίου ὅπως ἡ σκιά τοῦ ἡλίου ὀπισθοδρομήσῃ κατὰ 10 βαθμοὺς ἐπὶ τοῦ ἡλιοστασίου. Ἐκ τῆς ἀσθενείας αὐτοῦ ἀπηλλάχθη διὰ σύκων, τὰ ὅποια ὁ Ἡσαίας ἐπέθηκεν ἐπὶ τῆς πληγῆς αὐτοῦ. Ὁ βασιλεὺς τῆς Βαβυλῶνος *Mero-dach-Baladan*, ἀκούσας τὴν παράδοξον ταύτην θεραπείαν στέλλει πρὸς τὸν Ἐζεκίαν πρεσβείαν ὅπως συγχαρῇ αὐτόν· ἀλλ' οὗτος λίαν ματαίως φερόμενος ἐπιδεικνύει τοὺς θησαυροὺς αὐτοῦ· τότε ὁμοῦς ὁ προφῆτης Ἡσαίας *Isaiah* ἀναγγέλλει αὐτῷ ὅτι ταῦτα πάντα καὶ οἱ ὑπῆκοοι αὐτοῦ μέλλουσι νὰ ἀπαχθῶσιν ποτε εἰς Βαβυλῶνα (Δ' Βασιλ. 18—20. 2 Παρ. 29—32. Ἡσα. 36—39).

§ 116. Οἱ προφῆται Ἡσαίας, Μιχαίας καὶ Ναούμ.

Ὁ προφῆτης Ἡσαίας υἱὸς τοῦ Ἀμὼς κατήρξατο τῆς προφητικῆς αὐτοῦ ἐνεργείας ἐπὶ τοῦ βασιλείως Ὀζίου καὶ ἐπέξτεινεν αὐτὴν ὑπὲρ τὰ 60 ἔτη, μέχρις ἔτι τῆς βασιλείας τοῦ Μανασσῆ, τὸν ὅποιον ἤλεγξεν ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε κατὰ τὴν ἐβραϊκὴν παράδοσιν διέταξεν οὗτος ἵνα πρίσωσιν αὐτόν. Ὁ Ἡσαίας ἦν ὁ μεγαλοφωνότατος προφῆτης τῆς Π. Δ. ἤδη οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ὠνόμασαν αὐτὸν Εὐαγγελιστὴν τῆς Π. Διαθήκης, διότι σαφέστατα προεφήτευσεν περὶ τῆς γεννήσεως τοῦ βίου, τῶν παθῶν, τοῦ θανάτου, τῆς ἀναστάσεως καὶ τῆς μεγαλειότητος τοῦ μέλλοντος λυτρωτοῦ. Ἐκ τῶν ποσητησίων

αὐτοῦ πρὸς βλ. 2, 2—4. 7, 14, 9, 6. 11, 1—2. 6—9. 19, 18. 24—25.

Ὁ δὲ προφῆτης *Μιχαίας* υἱὸς τοῦ Μωρασθεί, σύγχρονος τοῦ Ἡσαίου ἐνήργησεν ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἰωάθαμ, Ἀχαζ καὶ Ἐζεκίου. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ψευδοπροφῆτας καταγγέλλοντας σωτηρίαν ἄνευ προηγουμένης τιμωρίας, ὁ *Μιχαίας* προαναγγέλλει τὴν προσεγγίζουσαν πτώσιν τοῦ βασιλείου Ἰσραὴλ καὶ Ἰούδα καὶ τὴν ἀπαγωγὴν τοῦ τελευταίου εἰς Βαβυλῶνα (κεφ. 1—3) ὡς τὴν ἀναγκαίαν τιμωρίαν διὰ τὰς ἁμαρτίας τοῦ παρόντος καὶ τὴν προϋπόθεσιν τῆς μελλούσης σωτηρίας (4—5).

Ὁ δὲ *Ναούμ* ὁ Ἐλκεσαῖος μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Σεναχρήμ ἐκ τῆς Ἰουδαίας προεφήτευσεν τὴν προσεγγίζουσαν πτώσιν τῆς Νινευθ· ἐπειδὴ δὲ περιορίζεται εἰς τὸ γεγονός τοῦτο, διὰ τοῦτο ἡ περὶ σωτηρίας διδασκαλία δὲν εἶναι παρ' αὐτῷ ἢ ἐπικρατούσα.

§ 117. Οἱ βασιλεῖς *Μανασσῆς* (14) *Ἀμὼν* 15) καὶ Ἰωσίας (16). Οἱ προφῆται Ἀββακούμ καὶ Σοφορίας.

Μετὰ τὸν εὐσεβεῖ Ἐζεκίαν τὸν θρόνον τοῦ Ἰούδα ἀνῆλθεν ὁ ἀσεβὴς αὐτοῦ υἱὸς *Μανασσῆς* βασιλεύσας 56 ἔτη (705—650). Οὗτος εἰσῆγαγεν αὖθις τὴν λατρείαν τοῦ Βάαλ καὶ τὴν ἐν ὑψηλοῖς προσκύνησιν· διὸ καὶ ὁ Θεὸς ἐξαπέστειλε κατ' αὐτοῦ τὸν βασιλέα τῆς Ἀσσυρίας Ἀσορδάν, διάδοχον τοῦ Σεναχρήμ, ὅστις αἰχμαλωτεύσας αὐτὸν ἀπήγαγεν εἰς Βαβυλῶνα δέσμιον. Ἐκεῖ ὁ *Μανασσῆς* μετενόησεν εὐλαβικρινῶς καὶ ὁ Κύριος μετέφερεν αὐτὸν εἰς τὸ βασίλειον αὐτοῦ ὅπου κατέστρεψε τὴν εἰδωλολατρείαν. Ἀλλ' ὁ διάδοχος τοῦ ἀσσυριακοῦ θρόνου θέλων νὰ κυριεύσῃ ὁλοτελῶς τὴν Ἰουδαίαν, ἔαπεμπελθε τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ὁλιφ-

φέρνῃν, ὅστις ἐπολιόρησε τὴν Βετουλίαν. Ἡ πόλις παρ' ὀλίγον παρεδίδοτο, ἐὰν μὴ τὸ ἡρωϊκὸν κατόρθωμα τῆς Ἰουδιῷ ἔσωζεν αὐτὴν καὶ κατέστρεφε τὸν στρατὸν τῶν Ἀσσυρίων (Δ' Βασιλ. 21. Ἰουδιῷ 8—15. Β' Παρ. 33).

Τὸν Μανασσῆν τὸ 650 διεδέχθη ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀμὼν εὐσεβὲς ὑπάρχων καὶ φρονεῖν μετὰ δύο ἔτη (648). Τοῦτον διεδέχθη ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἰωσίας τὸ 8. ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ ἄγων· κατὰ τὸ 20 ἔτος αὐτοῦ ἀνέλαβε τὴν μεταρρυθμίσειν τῆς λατρείας, ἣν ἐπεξέτεινε καὶ ἐπὶ τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ Ἰσραήλ, ὅπου κατέστρεψε τὸ ἐν Βαιθήλ θυσιαστήριον. Κατὰ τὴν ἀνακαινίσιν τοῦ ναοῦ ὁ ἀρχιερεὺς Χελκίας ἀνεῦρε τὴν ἤδη λησμονηθεῖσαν νομοθεσίαν τοῦ Μωϋσέως, ὁ δὲ βασιλεὺς ἔντρομος γενόμενος διὰ τὰς ἐν αὐτῇ περιεχομένας ἀπειλὰς κατὰ τῶν ἀσεβῶν, ἐρωτᾷ τὴν προφῆτιδα Ὀλδαν καὶ ἐπικυροῖ αὐτάς. Ὁ Ἰωσίας τότε προσκαλεῖ γενικὴν τοῦ λαοῦ συνέλευσιν, ἀναγινώσκει τὸν νόμον καὶ διατάσσει μεγαλοπρεπεῖ ἑορτὴν τοῦ Πάσχα. Οὕτως ἀπηλλάγη τὸ βασίλειον τοῦ Ἰούδα τῆς εἰδωλολατρείας. Ἀλλὰ διὰ τὰς ἀμαρτίας τῶν Ἰουδαίων ὁ βασιλεὺς Ἰωσίας δὲν ἔμελλε νὰ ζήσῃ ἐπὶ πολὺ· διὰ τοῦτο ὅτε ὁ βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου Νεχᾶὺ πολεμῶν κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀσσυρίας ἠθέλησε νὰ διέλθῃ διὰ τῆς Ἰουδαίας, τότε ὁ Ἰωσίας ἀντεπεξελθὼν κατ' αὐτοῦ ἐφονεύθη τὸ 609 ἐν Μαγεδδώ. Ὁ θάνατος τοῦ βασιλέως ἐνεποίησε φρίκην εἰς τὸν λαόν, γινώσκοντα ὅτι χάριν αὐτοῦ ὁ Θεὸς ἀνέβαλε τὴν τιμωρίαν αὐτοῦ (Δ' Βασιλ. 22 23. Β' Παρ. 34. 35).

Πιθανὸν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς βασιλείας τοῦ Μανασσῆ (πρὸβλ. Δ' Βασιλ. 21, 10. 12. Β' Παραλ. 32, 18. Ἀββακ. 1, 4—6) ἔζη ὁ προφῆτης Ἀββακούμ, ὅστις προαναγγείλας τῷ βασιλεῖ τῷ Ἰούδα τὴν διὰ τῶν Χαλ-

δαίων καταστροφὴν αὐτοῦ, προλέγει ἅμα καὶ περὶ τῶν ἔργων τοῦ Θεοῦ τῶν ἐπικειμένων τοῖς Χαλδαίοις καὶ τελειοῖ διὰ λαμπρᾶς πρὸς τὸν Θεὸν ῥόδῃς (κεφ. 3). Ἐν ταῖς ἡμέραις δὲ τοῦ Ἰωσία ἐπροφήτευσεν ὁ προφήτης Σοφορίας οὗτος ἀπήγγειλε τὴν ἐπὶ τῆς Ἱερουσαλήμ κρίσιν τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ὁμοῦ καὶ τὴν σωτηρίαν καὶ τὴν εὐλογίαν τὴν διὰ τοῦ κηρύγματος τοῦ Εὐαγγελίου ἐφ' ὧν τῶν ἐθνῶν (πρόβλ. κεφ. 2, 4. 3, 9).

§ 118. Πρώσις τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰούδα.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰωσία (609) ὁ λαὸς ἐξελέξατο ὡς βασιλέα αὐτοῦ τὸν νεώτερον αὐτοῦ υἱὸν Ἰωάχαζ (17) τὸν ὅποτον ὅμως μετὰ τρεῖς μῆνας ὁ βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου Νεχαὺ κυριεύσας τὴν Συρίαν ἀπάγει αἰχμάλωτον καὶ ἀντικαθίστησι διὰ τοῦ πρεσβυτέρου αὐτοῦ ἀδελφοῦ Ἐλιακίμ, μετονομάσας αὐτὸν Ἰωακίμ καὶ οὕτω καθιστᾷ τὴν Ἰουδαίαν φόρου ὑποτελή. Ὁ Ἰωακίμ ἐβασίλευσεν 11 ἔτη· ὅτε δὲ ὁ βασιλεὺς τῆς Βαβυλῶνος Ναβουχοδονόσορ νικήσας τὸν Νεχαὺ κατὰ τὸ 606 παρουσιάσθη πρὸ τῶν τειχῶν τῆς Ἱερουσαλήμ, τότε ὁ Ἰωακίμ παρεδόθη εἰς τὸν ἰσχυρὸν κατακτητήν, ὅστις παραλαβὼν μέρος τῶν πολυτίμων σκευῶν τοῦ ναοῦ καὶ πολλοὺς ἐκ τῶν εὐγενῶν νεανιῶν, ἐν οἷς συγκατελέγετο καὶ ὁ προφήτης Δανιήλ, ἀπήγαγεν αὐτοὺς εἰς Βαβυλῶνα. Αὕτη εἶναι ἡ πρώτη μετοικεσία, ἀφ' ἧς ἄρχεται ἡ 70τῆς αἰχμαλωσίας, ἣν προεῖπεν ὁ προφήτης Ἱερεμίας (25, 11, 12. 20, 40). Μετ' ὀλίγον ὁ Ἰωακίμ ἐπανελθὼν ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας συνέδεσε συμμαχίαν μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Αἰγύπτου, ἀλλ' ὁ Ναβουχοδονόσορ ἀμέσως ἐπελθὼν πολιορκεῖ τὴν Ἱερουσαλήμ. Ὁ Ἰωακίμ μετ' ὀλίγον ἀποθνήσκει καὶ δια-

δέχεται αὐτὸν εἰς τὸν θρόνον ὁ υἱὸς αὐτοῦ *Ἰεχορίας* 18τῆς τὴν ἡλικίαν καὶ δέκατος ἔννατος βασιλεὺς τοῦ Ἰούδα· ἀλλὰ μόλις μετὰ τρίμηνον βασιλείαν ἡ Ἱερουσαλήμ πολιορκεῖται καὶ αὐτὸς μεθ' ἀπάσης αὐτοῦ τῆς οἰκογενείας, τῶν εὐγενῶν τοῦ τόπου, τῶν στρατιωτῶν καὶ τῶν ἐργατῶν ἀπάγεται εἰς Βαβυλῶνα. Μεταξὺ τῶν αἰχμαλώτων τούτων εὐρίσκετο καὶ ὁ προφῆτης *Ἰεζεκιήλ*. Ὁ Ναβουχοδονόσορ τότε ὡς βασιλεὺς τοῦ Ἰούδα ἐκλέγει τὸν νεώτατον τοῦ Ἰωσία υἱὸν τὸν *Σεδεκίαν* (20)· ἀλλὰ καὶ οὗτος στηριχθεὶς ἐπὶ τῆς συμμαχίας τοῦ βασιλέως τῆς Αἰγύπτου, καὶ τοὶ πολλαχῶς ἀπέτρεπεν αὐτὸν ἀπὸ τούτου ὁ Ἱερεμίας, καταστρέφεται κατὰ τὸ ἔννατον ἔτος τῆς βασιλείας αὐτοῦ. Ὁ Ναβουχοδονόσορ πολιορκεῖ τότε τὴν Ἱερουσαλήμ ἐπὶ 2 ἔτη· ἐν τῇ πόλει ἀνεφάνη λιμὸς τρομερὸς· ὁ Σεδεκίας φεύγων συλλαμβάνεται, τυφλοῦται καὶ δέσμιος ἀπάγεται εἰς τὴν Βαβυλῶνα. Ἡ Ἱερουσαλήμ τέλεον καταστρέφεται καὶ ὅλα τὰ ἱερὰ τοῦ ναοῦ σκεύη μεταφέρονται εἰς τὴν Βαβυλῶνα (688). Ἄπας σχεδὸν ὁ λαὸς τῆς Ἰουδαίας μετηνέχθη αἰχμαλώτος, ἐπὶ δὲ τῶν ἐναπολειφθέντων διωρίσθη ὡς ἄρχων ὁ *Γοδολίας*, ὅστις μετ' ὀλίγων Βαβυλωνίων κατῴκει ἐν *Μανσιφᾶ*. Ἡ κυβέρνησις τοῦ *Γοδολίου* ἦν εἰρηνική, ὅτε ὁ φανατικὸς *Ἰσμαήλ* ἐκ βασιλικοῦ γένους καταγόμενος ἐφόνευεν αὐτόν. Τότε καὶ ὁ λοιπὸς λαὸς φοβούμενος τὴν ἐκδίκησιν τῶν Βαβυλωνίων κατέφυγεν εἰς τὴν Αἴγυπτον (Δ' Βασικ. 23—25. Β' Παρ. 36. Ἱερ. 39. 52. 40—44).

Τοιαύτη εἶναι καθόλου ἡ ἱστορία τῶν βασιλείων Ἰούδα καὶ Ἰσραήλ, τὴν ὁποῖαν περιλαμβάνουσιν αἱ βίβλοι Γ' καὶ Δ' Βασιλειῶν, καὶ Α' καὶ Β' Παραλειπομένων.

§ 119. Ὁ προφήτης Ἰερεμίας.

Ὁ προφήτης Ἰερεμίας, υἱὸς τοῦ Χελκίου ἐξ Ἀναθώθ, ἤδη νέος τὴν ἡλικίαν προσεκλήθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς τὸ 'προφητικὸν ἄξιωμα ἐπὶ τοῦ 13 ἔτους τῆς βασιλείας τοῦ Ἰωσία καὶ ἐξήτεκε αὐτὸ καὶ πέραν τῆς ἐποχῆς τῆς καταστροφῆς τῆς Ἱερουσαλήμ· εἰς τὸν πρῶτον τοῦτον ἄνδρα ἦν προωρισμένον οὐ μόνον νὰ προαναγγείλῃ τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ κατὰ τοῦ διεφθαρμένου λαοῦ τοῦ Ἰούδα, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐπιζήσῃ αὐτήν. Βεβαίως ὁ Ἰερεμίας ἠθέλησε νὰ ἀποβάλλῃ ἀπ' ἑαυτοῦ τὸ φορτίον τοῦτο λέγων: ἰδοὺ οὐκ ἐπίσταμαι λαλεῖν, ὅτι νεώτερος ἐγὼ εἰμι· ἀλλ' ὁ Κύριος ἐνίσχυσεν αὐτὸν λέγων: μὴ φοβηθῇς ὅτι μετὰ σοῦ ἐγὼ εἰμί. Ὁ Ἰερεμίας γινώσκων τὰς βουλὰς τοῦ Θεοῦ προέτρεψε τὸν λαὸν τοῦ Ἰούδα εἰς ἡρεμον ὑπὸ τοὺς Βαβυλωνίους ὑποταγήν, ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ λόγοι αὐτοῦ δὲν ἐκαρποφόρησαν, ἀνήγγειλε τότε τὴν καταστροφὴν τῆς ἀγίας πόλεως καὶ τοῦ ναοῦ, ὡς καὶ τὴν μετοικεσίαν τοῦ λαοῦ εἰς Βαβυλῶνα· ἀλλ' ὅμως ἐπαρηγόρησεν αὐτὸν αὐθις διὰ τῆς ἐπαγγελίας, ὅτι ἡ κυριαρχία τῆς Βαβυλῶνος θέλει διαρκέσει 70 μόνον ἔτη (Ἰερ. 25, 11. 12). Τοιαῦται προφητεῖαι ὅμως δὲν ἤρεσκον τῷ λαῷ καὶ τοῖς ἡγεμόσιν αὐτοῦ, διὰ τοῦτο κατηγόρουν αὐτὸν ὡς προδότην καὶ φίλον τῶν Χαλδαίων καὶ βλασφημῆσαντα κατὰ τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ τοῦτο ἄξιον θανάτου (κεφ. 26, 37, 13). Ὅτε ἐπὶ τοῦ Ἰωακείμ ἦν δέσμιος καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ κηρύξῃ τὰς μέχρι τοῦδε προφητείας αὐτοῦ ἔγραψε διὰ τοῦ γραμματέως αὐτοῦ Βαροὺχ ἓν τινι βιβλίῳ ἀναγνωσθέντι ἐν τῷ ναῷ εἰς ἐπήκοον πάντων. Ὁ Ἰωακείμ διέταξε νὰ καύσωσιν αὐτό, ὁ δὲ Ἰερεμίας ὑπακούσας τῇ αὐτοῦ αὐθις προσέθηκε καὶ ἄλ-

λας προφητείας (κεφ. 36). Ἐπίσης καὶ ἐπὶ τοῦ Σεδεκίου ἐκάθητο διαρκῶς ἐν τῇ φυλακῇ, ὅτε δέ ποτε ἔρριψαν αὐτὸν εἰς βορβορώδη τόπον, ἐκεῖ θὰ κατεστρέφετο ἐὰν μὴ ἀνέλκυεν αὐτὸν ὁ αἰθίοψ Ἀβδεμέλεχ. (κεφ. 45). Ὁ Ἱερεμίας ἔμεινεν ἐν τῇ φυλακῇ μέχρις οὗ οἱ Βαβυλώνιοι ἐκυρίευσαν τὴν Ἱερουσαλήμ· μετὰ τὸ γεγονὸς τοῦτο ἔμεινεν ἐν μέσῳ τῶν ἐναπομεινάντων αὐτοῦ ἀδελφῶν, καὶ ὅτε οὗτοι ἔφυγον εἰς Αἴγυπτον μετὰ τὸν φόνον τοῦ Γοδολιου, συνώδευσε καὶ ὁ Ἱερεμίας αὐτούς, ἀλλ' ἐκεῖ κατὰ τινα παράδοσιν ἐλιθοβολήθη ὑπ' αὐτῶν. — Ἐκτὸς τῶν προφητειῶν αὐτοῦ ἔχει καὶ τοὺς Θρήνους, ἐν οἷς θρηνεῖ τὴν ἀγίαν πόλιν, τὰ δεινὰ τοῦ λαοῦ καὶ προτρέπει αὐτὸν εἰς μετάνοιαν. Περὶ τῆς βασιλείας τοῦ Χριστοῦ (πρὸλ. κεφ. 3, 16. 38, 31—34. 23, 4—6).

§ 120. *Οἱ εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν ἀπαχθέντες Ἰουδαῖοι καὶ ἡ μεταξὺ αὐτῶν ἐνέργεια τοῦ προφήτου Ἰεζεκιήλ.*

Μεταξὺ τῶν εἰς Βαβυλῶνα ἀπαχθέντων Ἰουδαίων ἀνεφάνησαν ψευδεῖς προφῆται, οἵτινες ἐπωφελοῦμενοι τὴν δυσαρέσκειαν τοῦ λαοῦ κατὰ τοῦ χαλδαϊκοῦ ζυγοῦ ἀνερρίπιζον αὐτὸν διὰ φαντασιωδῶν ἐλπίδων. Ὁ προφήτης Ἱερεμίας μαθὼν ταῦτα ἔστειλλε τότε πρὸς αὐτούς ἐπιστολὴν τινα παρακινῶν νὰ ὑποστῶσι ἀγογγύστως τὸν ζυγόν, ὅστις μετὰ 70 ἔτη ἀρθήσεται. Ἡ κατάστασις τῶν μετοικισθέντων ἐν γένει δὲν ἦτο σκληρά. Οἱ Βαβυλώνιοι ἐπέτρεψαν εἰς αὐτούς ἐλευθέραν ἐξάσκησιν τῆς θρησκείας αὐτῶν, μάλιστα εἰς τοὺς πρεσβυτέρους αὐτῶν ἀνέθηκαν καὶ τὴν ἐσωτερικὴν διοίκησιν καὶ κρίσιν τοῦ λαοῦ. Ἐνεκα τῆς ἐκεῖ εὐνομίας πολλοὶ ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἐλησμονήσαν ὅλως

τὴν πατρίδα αὐτῶν· ἀλλ' ἡ μεγαλειτέρα καὶ καλλιτέρα μερίς ἔτρεφε μέγαν πόθον πρὸς τὴν γῆν καὶ τὴν λατρίαν τῶν πατέρων. Τοιαύτας ιδέας ἐκφράζει ὁ 137 ψαλμός. Ἡ ἐξορία αὕτη ἐπὶ πᾶσι πολλοὺς καρπούς· ἡ μέχρι τοῦδε κλίσις πρὸς τοὺς ξένους θεοὺς ἐξηλείφθη ὅλως καὶ ἄντεκα τέσση ὑπὸ τῆς ἀκριβοῦς τηρήσεως τοῦ νόμου.

Ὅπως ὁ Ἱερεμίας ἐνήργει μετὰ τῶν ἐναπολειφθέντων Ἰουδαίων, οὕτω καὶ ὁ προφήτης Ἰεζεκιήλ, υἱὸς τοῦ ἱερέως Βουζεί, ἐνήργει παρὰ τὸν ποταμὸν Χοβάρ, ἐκβάλλοντα εἰς τὸν Εὐφράτην, μετὰ τῶν ἐπὶ Ἰωακείμ ἀπαχθέντων. Ὁ Ἰεζεκιήλ εἶχε νὰ πολεμήσῃ τὸ μὲν τοὺς ψευδεῖς προφῆτας, τοὺς ἀναφανέντας παρὰ τῷ λαῷ, τὸ δὲ τὰς σαρκικὰς αὐτοῦ ἐλπίδας καὶ τὸ ἀμετανόητον φρόνημα· οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ πολλάκις συνήρχοντο εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ προφήτου καὶ ἤκουον ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Ἐφόσον διετηρεῖτο ἡ Ἱερουσαλήμ, οἱ μετοικισθέντες Ἰουδαῖοι διὰ τῶν ψευδοπροφητῶν παραφερόμενοι ἤλπιζον τὴν καταστροφὴν τῶν Βαβυλωνίων διὰ τῶν Αἰγυπτίων, ἀλλ' ὁ Ἰεζεκιήλ προσεπάθει νὰ ἐκρίζωσῃ τὰς ἐλπίδας ταύτας καὶ ἀνήγγελλεν αὐτοῖς διὰ λόγου καὶ ἔργου τὴν καταστροφὴν τῆς ἀγίας πόλεως. Ἐκ τῶν προφητειῶν αὐτοῦ πρὸς 34, 15, 16. 36, 26. 29. 37.

§ 121. Ὁ προφήτης Δαυιδ.

Κατὰ τὴν πρώτην αἰχμαλωσίαν τῶν Ἰουδαίων ἐπὶ τοῦ τετάρτου ἔτους τῆς βασιλείας Ἰωακείμ, ὁ Ναβουχοδονόσορ παρέλαβεν ἐξ Ἰουδαίας τέσσαρας νεανίας τὸν Δαυιδ, τὸν *Avartar*, τὸν Μισαήλ καὶ τὸν Ἀζαρτάρ ἵνα χρησιμεύσωσι πρὸς θεραπείαν αὐτοῦ· τοὺς νέους τούτους μετονομάσας Βαλτάσαρ Σεδράχ, Μισάχ καὶ Ἀβδε-

ναγώ, διέταξε νά εκπαιδευθῶσιν ἐν τῇ σοφίᾳ τῶν Βαβυλωνίων· οἱ τέσσαρες Ἰουδαῖοι ἀπέχοντες τῶν βρωμάτων καὶ πωμάτων τῆς βασιλικῆς τραπέζης, διήνυσαν τὰ τρία ἔτη τῆς ἐκπαιδεύσεως αὐτῶν καὶ παρουσιασθέντες ἐνώπιον τοῦ βασιλέως ἔδειξαν ἀσυνήθη σημεῖα σοφίας· ὁ Δανιὴλ μάλιστα ἤξιώθη καὶ ὁράσεως καὶ μεγάλης ἀπήλαυσεν ὑπολήψεως παρὰ τῷ λαῷ ἕνεκα τοῦ γεγονότος τῆς Σωσάννας, τὴν ὅποιαν καταδικασθεῖσαν ἀδίκως ὑπὸ τῶν πρεσβυτέρων εἰς θάνατον, ὁ Δανιὴλ ἠθώωσεν (πρὸς. ἱστορίαν Σωσάννας).

Μετ' ὀλίγον ὁ Ναβουχοδονόσορ εἶδεν ὄνειρον, τὸ ὅποιον ὅμως λησμονήσας τὴν πρωίαν, προσεκάλεσε τοὺς μάγους καὶ σοφοὺς τῆς ἐπικρατείας αὐτοῦ ὅπως αὐτό τε τὸ ὄνειρον εὗρωσι καὶ τὴν ἐξηγήσιν αὐτοῦ· ἀλλ' ἐπειδὴ οὐδεὶς ἠδυνήθη, τότε διέταξε τὸν φόνον αὐτῶν. Ὁ Δανιὴλ τότε λαβὼν προθεσμίαν καὶ προσευξάμενος εἰς τὸν Κύριον, ἐνεφανίσθη εἰς τὸν βασιλέα καὶ εἶπεν ὅτι τὸ ὄνειρον ἦν τὸ ἑξῆς: εἶδε δηλ. μεγάλην τινὰ εἰκόνα, ἧς ἡ μὲν κεφαλὴ ἦν χρυσή, ἡ κοιλία καὶ οἱ μηροὶ χαλκοὶ καὶ αἱ κνήμαι σιδηραί, καὶ οἱ πόδες τοῦ μὲν σιδηραί, τοῦ δὲ ὀστράκινοι· ἡ εἰκὼν αὕτη συνετρίβη ἀκολουθῶς πετόντος λίθου ἀχειροτμήτου καὶ μεταβληθέντος εἰς ὕδρος, τὸ ὅποιον ἐπλήρωσε τὴν γῆν· ἐσήμαινε δὲ τὸ ὄνειρον τὰς τέσσαρας βασιλείας τοῦ κόσμου, αἵτινες ἔμελλον νά διαδεχθῶσιν ἀλλήλας, τὴν βαβυλωνιακὴν, τὴν περσικὴν, τὴν ἑλληνικὴν καὶ τὴν ῥωμαϊκὴν, ὁ δὲ λίθος ὁ κατασυντρίψας τὴν εἰκόνα, τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, ἣν ἀναστήσει ὁ Θεὸς τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἥτις εἰς τοὺς αἰῶνας οὐ διαφθαρῆσεται. Ὁ Ναβουχοδονόσορ εὐχαριστήθη ἐνταῦθα λίαν, προσεκύνησε τὸν Θεὸν τοῦ Δανιὴλ καὶ κατέστησεν αὐτὸν ἄρχοντα ἐπὶ τῆς χώ-

ρας Βαβυλῶνος καὶ ἐπὶ τοὺς σοφοὺς αὐτῆς, τοὺς δὲ τρεῖς φίλους αὐτοῦ Σεδράχ, Μισάχ καὶ Ἀβδεναγὼ βοηθοὺς αὐτοῦ (πρὸβλ. Δανιήλ κεφ. 1 καὶ 2).

Οὐκ ὀλίγον μετὰ τὸ γεγονός τοῦτο ὁ Ναβουχοδονόσορ ἔστησε μέγα χρυσοῦν ἄγαλμα τοῦ θεοῦ Βήλ, μετὰ τῆς διαταγῆς ὅτι πάντες οἱ ἐν τῷ κράτει αὐτοῦ ἅμα τῇ φωνῇ τῆς σάλπιγγος, ὀφείλουσι νὰ προσέλθωσι πρὸ αὐτοῦ καὶ προσκυνήσωσιν αὐτῷ. Ἄλλ' ὁ Σεδράχ, Μισάχ καὶ Ἀβδεναγὼ ἀπεφάσισαν νὰ ριφθῶσι μᾶλλον εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρὸς παρὰ νὰ προσκυνήσωσι τῷ εἰδώλῳ· διὰ τοῦτο κατὰ διαταγὴν τοῦ βασιλέως ἡ κάμιнос καίεται ἐπταπλασίως καὶ οἱ τρεῖς παῖδες ῥίπτονται εἰς αὐτήν· ἀλλὰ πρὸς μεγάλην αὐτοῦ ἑκπλήξιν οἱ παῖδες διατελοῦσιν ἀβλαβεῖς ἐν τῇ καμίνῳ, τὰ δεσμὰ αὐτῶν λύονται καὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν ὁράται ἄνθρωπος, οὗ ἡ ὄψις ὁμοία ἦν υἱῷ Θεοῦ. Τότε ὁ Ναβουχοδονόσορ ἐπὶ ποινῇ θανάτου ἀπηγόρευσε νὰ βλασφημηταὶ ὁ Θεὸς τῶν Ἰουδαίων (Δανιήλ κεφ. 3).

Πάλιν ὁ βασιλεὺς Ναβουχοδονόσορ εἶδεν ὄνειρον διὰ τοῦ ὁποίου ὁ Θεὸς ἔμελλε νὰ ταπεινώσῃ τὴν ὑπερηφάνειαν αὐτοῦ. Εἶδε δηλ. μέγα καὶ καρποφόρον δένδρον, τὸ ὁποῖον αἴφνης ἐκόπη ὑπὸ τινος ἀγγέλου. Ὁ Δανιήλ ἐξηγῶν τὸ ὄνειρον εἶπεν ὅτι αὐτός ἐστι τὸ δένδρον, ὅτι θὰ καταπέσῃ, ὅτι θὰ μεταβληθῇ εἰς ζῶον καὶ θέλει τρώγει τὴν χλόην τοῦ ἀγροῦ. Ἀληθῶς μετ' ὀλίγον ὅτε ὁ Ναβουχοδονόσορ βλέπων τὴν Βαβυλῶνα ἔλεγεν ὑπερηφάνως: οὐχ αὕτη ἐστὶ Βαβυλῶν ἡ μεγάλη, ἣν ἐγὼ ὠκοδόμησα εἰς οἶκον βασιλείας, ἐν τῷ κράτει τῆς ἰσχύος μου, εἰς τιμὴν τῆς δόξης μου, ἀφῆρέθη ἀπ' αὐτοῦ ἡ ἀνθρωπίνη καρδιά, ἔλαβε καρδίαν θηρίου, ἐξεδιώχθη εἰς τοὺς ἀγροὺς καὶ ἐκεῖ μεταξὺ τῶν θηρίων ἔτρωγε χόρτον· ἡ τιμωρία αὕτη διήρ-

ἤσαν ἑπτὰ ἔτη, ὅτε ὁ Ναβουχοδονόσορ κατανοήσας τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ μετενόησεν, ἀνέλαβε πάλιν τὸ κράτος αὐτοῦ καὶ διέταξεν ἵνα ἐν τῷ κράτει αὐτοῦ λατρεύωσι τὸν θεὸν τῶν Ἰουδαίων (κεφ. 4).

Διάδοχος τοῦ Ναβουχοδονόσορ, ἦν ὁ υἱὸς αὐτοῦ *Εὐλιμεροδάχ* ἢ *Βαλτάσαρ*, ἀφ' οὗ παρηγγελίσθη καὶ ἐλησμονήθη ὁ Δανιήλ. Ὁ βασιλεὺς οὗτος ζῶν ἀσώτως, ἐσπέραν τινὰ συνέτρωγε μετὰ τῶν μεγιστάνων καὶ παλλακῶν αὐτοῦ καὶ συνέπινεν ἐκ τῶν ἱερῶν σκευῶν τοῦ ναοῦ τῆς Ἱερουσαλὴμ, ὅτε ἄγνωστός τις χεὶρ ἔγραψεν ἐπὶ τοῦ τοίχου τὰς δυσαναγνώστους καὶ δυσερμηνεύτους λέξεις: *Μανή, Θεκέλ, Φάρες*. Τὰς λέξεις ταύτας δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐρμηνεύσωσιν οἱ Μάγοι, ὅτε προσκληθεὶς ὁ Δανιήλ εἶπεν ὅτι· *Μανή* δηλῇ ἐμέτρηται ὁ θεὸς τὴν βασιλείαν σου, *Θεκέλ*, ἐστάθη ἐν ζυγῷ καὶ εὗρέθη ὑστεροῦσα, *Φάρες* διήρηται ἡ βασιλεία σου καὶ ἐδόθη Μήδοις καὶ Πέρσαις· ὁ Βαλτάσαρ κατέστησε μὲν τὸν Δανιήλ τρίτον ἄρχοντα ἐπὶ τῆς Βαβυλῶνος κατὰ τὴν ὑπόσχεσίν του, δὲν ἠδυνήθη ὅμως νὰ διαφύγῃ τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ, διότι τὴν αὐτὴν νύκτα ἐπελθὼν Δαρεῖος ὁ Μῆδος ὁ παρὰ τῷ Ξενοφῶντι Κυαξάρης ὁ Β' ἐκυρίευσε τὴν Βαβυλῶνα (κεφ. 5).

Δαρεῖος ὁ Μῆδος κατέστησε τὸν Δανιήλ ἄρχοντα ἐπὶ τοῦ τρίτου μέρους τῆς μοναρχίας αὐτοῦ, ἀλλὰ τοῦτο διεγείρει τὸν φθόνον τῶν αὐλικῶν αὐτοῦ, οἵτινες πείθουσι τὸν βασιλέα ὅπως ἐκδώσῃ διάταγμα, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπὶ 30 ἡμέρας ἀπηγορεύετο ὅπως οἱ ἐν τῷ κράτει αὐτοῦ δεθῶσι θεοῦ τινος ἢ ἀνθρώπου, ἀλλ' ἢ μόνου τοῦ βασιλέως· ἐπειδὴ δὲ ὁ Δανιήλ κατὰ τὴν συνήθειαν αὐτοῦ προσηύχετο τῷ Θεῷ διὰ τοῦτο ἐρρίφθη εἰς τὸν λάκκον τῶν λεόντων· ἀλλ'

ὁ Δανιήλ ἐξέρχεται τοῦ λάκκου ἀβλαβῆς ἀντ' αὐτοῦ δὲ ῥίπτονται οἱ κατήγοροι αὐτοῦ, οἵτινες καὶ ἀμέσως κατεβροχθίσθησαν ὑπὸ τῶν λεόντων. Τότε ὁ Δαρεῖος διατάσσει ὅπως πάντες οἱ ἐν τῷ κράτει αὐτοῦ τιμῶσι τὸν Θεὸν τοῦ Δανιήλ, τὸν ζῶντα καὶ αἰώνιον (κεφ. 6). Ὁ Δανιήλ εἶδε πρὸς τούτοις καὶ ἄλλας ὁράσεις περὶ τῶν τεσσάρων βασιλειῶν τοῦ κόσμου (κεφ. 7)· τέσσαρα δηλ. θηρία ἀνέβαινον ἐκ τῆς θαλάσσης διαφέροντα ἀλλήλων, τὸ πρῶτον ὥσει λέαινα, τὸ δεύτερον ὥσει ἄρκτος, τὸ τρίτον ὥσει πάρδαλις καὶ τελευταῖον θηρίον φοβερόν καὶ ἐκθαμβόν καὶ ἰσχυρόν· εἶτα ὁ παλαιὸς τῶν ἡμερῶν ἐκάθητο, καὶ τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ λευκὸν ὥσει χιῶν καὶ ἡ θριξ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ὥσει ἔριον καθαρόν, ὁ δὲ θρόνος αὐτοῦ φλόξ πυρός, οἱ τροχοὶ αὐτοῦ πῦρ φλέγον· ποταμὸς πυρὸς εἰλκεν ἔμπροσθεν αὐτοῦ· χίλιαι χιλιάδες ἐλειτουργοῦν αὐτῷ καὶ μύριαι μυριάδες παρειστῆκεισαν αὐτῷ· κριτήριον ἐκάθισε καὶ βίβλοι ἠνεψύχθησαν . . . καὶ ἰδοὺ μετὰ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ ὡς υἱὸς ἀνθρώπου ἐρχόμενος καὶ ἕως τοῦ παλαιοῦ τῶν ἡμερῶν ἔφθασε . . . καὶ αὐτῷ ἐδόθη ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ βασιλεία καὶ πάντες οἱ λαοί, φυλαὶ καὶ γλῶσσαι αὐτῷ δουλεύουσιν· ἡ ἐξουσία αὐτοῦ ἐξουσία αἰώνιος, ἥτις οὐ παρελεύσεται καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ οὐ διαφθαρήσεται. Ἀλλήν ὅρασιν εἶδεν ὁ Δανιήλ, ἐν ᾗ ἐπρόκειτο περὶ τῆς καταστροφῆς τοῦ κριοῦ, τοῦ βασιλέως δηλ. τῶν Περσῶν ὑπὸ τοῦ τράγου τῶν αἰγῶν, τοῦ βασιλέως δηλ. τῶν Ἑλλήνων. Συντριβέντος τοῦ κέρατος τοῦ τράγου ἀνεφύησαν 4 ἕτερα κέρατα, δηλ. τὰ τέσσαρα κράτη τῶν διαδόχων, τὸ τῶν Πτολεμαίων ἐν Αἰγύπτῳ, Σελευκιδῶν ἐν Συρίᾳ, τῆς Μακεδονίας καὶ Ἑλλάδος καὶ τῆς Περσίας. Ἐπὶ τέλους ἐν τῇ ὁράσει ταύτῃ περιορίζεται ἐν τῇ βασιλείᾳ

Ἀντιόχου τοῦ Ἐπιφανοῦς, βασιλέως ἀναιδοῦς καὶ ἀσεβοῦς (κεφ. 8).

Ἐν τούτοις ἡ 70τῆς δουλεία τῶν Ἰουδαίων, τὴν ὁποίαν προεῖπεν ἡδὴ ὁ Ἱερεμίας (25, 11) ἦν ἐν τῷ τελειῶσθαι. Τοῦτο ἐκίνησε τὸν προφῆτην Δανιήλ εἰς προσευχὴν, ἰδοὺ δὲ παρουσιασθεὶς ὁ ἄγγελος Γαβριήλ ἀπεκάλυψεν αὐτῷ λέγων: ἐβδομήκοντα ἐβδομάδες συνετμήθησαν ἐπὶ τὸν λαόν σου καὶ ἐπὶ τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν τοῦ συντελεσθῆναι ἁμαρτίαν καὶ τοῦ σφραγίσαι ἁμαρτίας καὶ ἀπαλειψαί τας ἀδικίας καὶ τοῦ ἐξιλάσασθαι ἀδικίας καὶ τοῦ ἀγαγεῖν δικαιοσύνην αἰώνιον καὶ τοῦ σφραγίσαι ὅρασιν καὶ προφῆτην καὶ τοῦ χρεῖσθαι ἅγιον ἁγίων καὶ γνώσῃ καὶ συνήσεις ἀπὸ ἐξόδου λόγου τοῦ ἀποκριθῆναι καὶ τοῦ ἀνοικοδομηθῆναι Ἱερουσαλὴμ ἕως Χριστοῦ ἡγουμένου ἐβδομάδες ἑπτὰ καὶ ἐβδομάδες ἐξήκοντα δύο καὶ ἐπιστρέψει καὶ ἀνοικοδομηθήσεται πύλας καὶ τεῖχος καὶ ἐκκενωθήσονται οἱ καιροί· καὶ μετὰ τὰς ἐβδομάδας τὰς 62 ἐξολοθρευθήσεται χρεῖσμα καὶ κρῖμα οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῷ· καὶ τὴν πόλιν καὶ τὸ ἅγιον διαφθερεῖ σὺν τῷ ἡγουμένῳ τῷ ἐρχομένῳ, καὶ ἐκκοπήσονται ἐν κατακλυσμῷ καὶ ἕως τέλους πολέμου συνετμημένου τάξει ἀφανισμοῖς· καὶ δυναμώσει διαθήκην πολλοῖς ἐβδομάς μία· καὶ ἐν τῷ ἡμίσει τῆς ἐβδομάδος ἀρθήσεται μου θυσιά καὶ σπονδὴ καὶ ἐπὶ τὸ ἱερὸν βδέλυγμα τῶν ἐρημώσεων. (Δανιήλ, 9, 24—27). Ἐνταῦθα ὁ ἄγγελος ἀποκαλύπτει τῷ Δανιήλ ὅτι ἡ παρὰ πάντων τῶν Ἰσραηλιτῶν περιμενομένη ἐποχὴ τῆς μεγαλοπρεπείας δὲν ἔρχεται ἀμέσως, ἀλλ' ἐν τῷ μεταξύ παρεμπεσοῦνται ἔτη θλίψεων καὶ στενοχωρίας· τὰ ἔτη ταῦτα, αἱ 70 ἐβδομάδες διαιροῦνται εἰς τρεῖς ἰσχυροῦς ἐποχὰς εἰς ἐβδομάδας 62 + 7 + 1. Ἐνταῦθα εἶναι φανερόν ὅτι ἡ ἐβδομάς σημαίνει

7 ἔτη καὶ οὕτως ἔχομεν τὸν ἀριθμὸν 490 ὅτε ἔμελλε νὰ φανῇ ὁ ὑπὸ τῶν προφητῶν ἐπαγγελθεὶς Μεσσίας.

Καὶ τοὶ δὲ πολλοὶ τῶν ἀρχαίων καὶ νεωτέρων διαφόρως ἠθέλησαν νὰ ἀριθμῇσιν τὰς ἐβδομάδας ταύτας, ὡς π. χ. τινὲς ἀρχόμενοι ἀπὸ τοῦ διατάγματος τοῦ Κυρίου (536) καὶ τελευτῶντες εἰς τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τοῦ συριακοῦ ζυγοῦ διὰ τῶν Μακκαβαίων (140), ἄλλοι ἀπὸ τοῦ διατάγματος Δαρείου τοῦ Ὑστάσπου καὶ ἄλλοι ἀλλαχόθεν, ἐν τούτοις ἐκ τοῦ γράμματος καὶ τοῦ πνεύματος τῆς προφητείας ὁρμώμενοι, πρέπει νὰ ἀρξώμεθα τὴν ἀρίθμησην ἀπὸ τοῦ δευτέρου διατάγματος Ἀρταξέρξου τοῦ Μακρόχειρος ἐκδοθέντος τῷ 20 ἔτει τῆς βασιλείας αὐτοῦ δηλ. 445 π. Χ. Εἰς τὰ ἔτη ταῦτα ἐὰν προσθέσωμεν τὰ 30 ἔτη τοῦ βίου τοῦ Κυρίου ἡμῶν, ὅτε οὗτος ἐνεφανίσθη ὡς διδάσκαλος τοῦ κόσμου, ἔχομεν 475· ἀλλὰ τὰ ἔτη ταῦτα εἶναι ἡλιακά, ἐνῷ ἀναμφιβόλως τὰ 490 τῆς προφητείας εἶναι σεληνιακά. Ἐὰν δὲ νῦν τὰ 475 ἡλιακά ἔτη μεταβάλωμεν εἰς σεληνιακά, δι' ἀφαιρέσεως τῶν 11 ἡμερῶν ἐν ἑκάστῳ ἔτει, ἔχομεν τὸν ἀριθμὸν 490 ἔτη, ὅτε ἐνεφανίσθη ὁ ἅγιος τῶν ἀγίων, ὁ Χριστός. Ἀλλ' αἱ ἐβδομήκοντα ἐβδομάδες, ὡς λέγει ἡ προφητεία, διαιροῦνται εἰς 62, 7 καὶ μίαν, πράγματι δὲ μετὰ τὴν παρέλευσιν τῶν 62 καὶ τὴν διάρκειαν τῶν 7, ἔπαυσε παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις ἡ ἀρχιερωσύνη ἡ νόμιμος, φονεύσαντος Ἡρώδου τοῦ Μ. τὸν Ὑρκανὸν καὶ ἀπὸ τοῦδε ὠνητοὶ κατέστησαν οἱ ἀρχιερεῖς, κατὰ δὲ τὴν τελευταίαν ἐβδομάδα καὶ δὴ τὸ ἥμισυ αὐτῆς, ἐνεφανίσθη ὁ Κύριος ἐν τῷ Ἰορδάνῃ.

§ 122. Ἐπιστροφὴ τῶν Ἰουδαίων ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας.
Ἀνοικοδόμησις τοῦ Ναοῦ. Ἑσθρας καὶ Νεεμίας.

Ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν Κύρος, τὸν ὅποιον ἤδη ὁ προφήτης Ἡσαίας ἐκάλεσε Χριστὸν Κυρίου κινούμενος ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς βασιλείας αὐτοῦ (536) διέταξε, καθὼς πάλιν προεῖπεν ὁ αὐτὸς προφήτης, τὴν εἰς τὴν Ἰουδαίαν ἐπιστροφὴν τῶν αἰχμαλώτων καὶ τὴν ἀνοικοδόμησιν τοῦ ναοῦ (Ἡσαίας 44, 28. 45, 1). Οὕτω λοιπὸν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ ἡγεμόνος Ζοροβάβελ ἐγγόνου τοῦ Ἰωακείμ, καὶ τοῦ ἀρχιερέως Ἰησοῦ ἐκίνησαν περὶ τὰς 50,000 οἰκογενειῶν, ἀφ’ οὗ μάλιστα ἔλαβον παρὰ τοῦ Κύρου 5,400 σκεύη τοῦ ναοῦ, ἔφθασαν εἰς τὴν ἀγίαν γῆν καὶ ἤρξαντο μετὰ σπουδῆς τῆς οἰκοδομῆς τοῦ ναοῦ. Εἰς τὴν οἰκοδομὴν ταύτην ἠθέλησαν νὰ λάβωσι μέρος καὶ οἱ Σαμαρεῖται, ἀλλ’ οἱ Ἰουδαῖοι δὲν ἐπέτρεψαν τοῦτο· διὰ τοῦτο οἱ πρῶτοι ἐξεδικλήθησαν αὐτοὺς συκοφαντήσαντες ἐν τῇ αὐλῇ τῶν Περσῶν, ἥδη δὲ ἐπὶ τοῦ διαδόχου τοῦ Κύρου Καμβύσου, τὸ ἔργον τῆς οἰκοδομῆς τοῦ ναοῦ συνήντησε προσκόμματα. Μόλις κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος τῆς βασιλείας Δαρείου τοῦ Ὑστάσπου (523) διὰ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ προφήτου Ἀγγαίου καὶ Ζαχαρίου ἐπανελήφθη τὸ ἔργον. Τότε ὁ διοικητὴς τῶν δυτικῶν ἐπαρχιῶν τοῦ περσικοῦ κράτους Θαθθαναί ἢ Σισίννης μετὰ τινος Σαθαβρούzanaί, μαθόντες τὰ περὶ τούτου ἔρχονται εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐγκαλοῦσι τοὺς Ἰουδαίους ἐπὶ τούτῳ· ἐκεῖνοι ἀναφέρονται εἰς τὸ διάταγμα τοῦ Κύρου, καὶ ἐπειδὴ τοῦτο ἀναζητηθὲν εὑρέθη ἐν τοῖς ἀρχείοις τῶν Ἐκβατάνων, τότε ὁ Δαρεῖος διέταξεν ὅπως τὸ ἔργον προχωρήσῃ, δοθῇ μάλιστα καὶ μέρος τῶν φόρων τῆς ἐπαρ-

χίας πρὸς διατήρησιν τῆς ἐν τῷ ναῷ θυσίας. Οὕτως ἀπετέλεσθη ὁ ναὸς κατὰ τὸ 6 ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Δαρείου (515). (Ἑσδρ. κεφ. 1—6).

Ἐπὶ τοῦ ἐβδόμου ἔτους τῆς βασιλείας Ἀρταξέρξου τοῦ Μακρόχειρος (458) ἀνὴρ τις ἐντρίβῃς τῶν ἀγίων Γραφῶν καὶ ἐξ ἀρχιερατικοῦ γένους ὁ Ἑσδρας, λαβὼν παρὰ τοῦ βασιλέως τὴν ἄδειαν ὠδήγησεν εἰς τὴν Ἰουδαίαν περὶ τὰς 2,000 οἰκογενειῶν. Ὁ Ἑσδρας μεγάλως συνετέλεσεν εἰς τὴν διαρρύθμισιν τοῦ βίου τῶν Ἰουδαίων προσεκάλεσε τὸν λαὸν εἰς μετάνοιαν, διέταξε τὰ μετὰ ἐθνικῶν γυναικῶν διαζύγια, καὶ ἐδίδασκε μετὰ μεγάλου ζήλου τὸν νόμον· ἀλλ' εἰς τὴν περαιτέρω διεκπεραίωσιν τῶν μεταρρυθμιστικῶν αὐτοῦ σχεδίων παρενεβλήθησαν διάφορα κωλύματα· οἱ Σαμαρεῖται καὶ πάλιν διὰ τῶν ραδιουργιῶν αὐτῶν προὐκάλεσαν βασιλικὴν διαταγὴν, δι' ἧς ἀπηγορεύετο τοῖς Ἰουδαίοις ἡ διὰ τειχῶν ὀχύρωσις τῆς Ἱερουσαλήμ· κατὰ συνέπειαν τούτου ἐπετέθησαν κατ' αὐτῆς οἱ Σαμαρεῖται, κατέστρεψαν τὰ ἀρξάμενα τείχη καὶ κατέκασαν τὰς πύλας αὐτῶν (Ἑσδρ. 7—10 Νεεμ. 1, 3).

Τὴν δεινὴν ταύτην κατάστασιν τῶν Ἰουδαίων ἔμαθε κατὰ τὸ 20 ἔτος τῆς βασιλείας Ἀρταξέρξου τοῦ Μακρόχειρος ὁ οἰνοχόος αὐτοῦ Νεεμίας (445)· μετὰ δακρύων λοιπὸν παρακαλέσας τὸν βασιλέα ἔλαβε παρ' αὐτοῦ τὴν ἄδειαν ὅπως μετὰ πλήρους πληρεξουσιότητος ἔλθῃ εἰς Ἱερουσαλήμ· τότε ἡ ἀνοικοδόμησις τῶν τειχῶν τῆς πόλεως ἐπανελήφθη μετὰ μεγάλου ζήλου· ἀλλ' ἐναντίον τούτου ἠγέρθησαν πάλιν οἱ Σαμαρεῖται· ἀλλ' ὁ Νεεμίας τὸ μὲν προτρέπων τὸν λαὸν εἰς τὴν οἰκοδομήν, τὸ δὲ εἰς ἔνοπλον ἄμυναν κατὰ τῶν Σαμαρειτῶν κατώρθωσε νὰ ἀνεγείρῃ τὰ τείχη ἐντὸς 52 ἡμερῶν· βοηθούμενος δὲ καὶ

ὑπὸ τοῦ Ἑσθῆρ προσεπάθησε νὰ μεταρρυθμισθῇ καὶ τὸν ἐσωτερικὸν βίον τοῦ λαοῦ, διέταξε νὰ δοθῶσι τοῖς πτωχοῖς τὰ ὑπὸ τῶν πλουσίων κατεχόμενα κτήματα, νὰ ἀναγινώσκηται ὁ νόμος τακτικῶς καὶ ἐν γένει προσεπάθησε νὰ ἐπαναγάγῃ τὴν Ἰουδαϊκὴν λατρείαν εἰς τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς λαμπρότητα. Μετὰ 12 ετῆ ἐνέργειαν ἐπέστρεψεν ὁ Νεεμίας εἰς τὴν Περσίαν, ἀλλ' ἤδη ἐπὶ Δαρείου τοῦ Νόθου εὐρίσκομεν αὐτὸν πάλιν εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, ὅπου ἐκρίζωνε πάλιν τὰς ἤδη ἐναρξαμένας καταχρήσεις· καὶ αὐτὸν τὸν Μανασσῆν τὸν υἱὸν τοῦ ἀρχιερέως Ἰωνάθαν, μὴ θέλοντα νὰ ἀποβάλῃ τὴν ἐθνικὴν αὐτοῦ γυναῖκα, θυγατέρα τοῦ ἀρχοντος τῆς Σαμαρείας Σαναβαλλάτ, ἐξορίζει διὰ τοῦτο ὁ Σαναβαλλάτ ὑποσχεθεὶς (τῷ Μανασσῇ τὴν ἀρχιερωσύνην, ἰδρῦει ἕτερον ναὸν ἐπὶ τοῦ ὄρους Γαρίζειν, ὃ δὲ Μανασσῆς καθίσταται ἀρχιερεὺς καὶ μεταρρυθμιστὴς τῶν ἡμιεθνικῶν Σαμαρειτῶν (ἰδ. βιβλ. Νεεμίου). Ἐν τῇ ἐποχῇ ταύτῃ ἐφάνησαν καὶ τρεῖς προφῆται ὁ Ἀγγαῖος, Ζαχαρίας καὶ ὁ Μαλαχίας, οἵτινες ἐκτὸς τῶν ἐνεργειῶν τῶν πρὸς ἀνέγερσιν τοῦ ναοῦ καὶ τὴν ἐπικράτησιν τῆς ἀληθοῦς θρησκείας προεφῆτευσαν σαφῶς καὶ περὶ τοῦ Μεσσία (πρβλ. Ἀγγαίου κεφ. 2, 6—9, 21—22. Ζαχαρίου 6, 12. 13. 8, 22. 9, 9. 11, 12, 13, 1. 7. 14, 8, 9. Μαλαχίου 3, 1. 4, 2. 5. 6). — Διὰ τοῦ προφήτου Μαλαχίου παύει πλέον ἡ ἐν τῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ προφητεία. — Κατὰ τὴν ἐποχὴν Ἀρταξέρξου τοῦ Μακρόχειρος, τοῦ ἰδίως εὐεργέτου τῶν Ἰουδαίων πίπτει καὶ ἡ ἱστορία τῆς Ἑσθῆρ καὶ τοῦ Θεοῦ αὐτῆς Μαρδοχαίου (πρβλ. τὴν Ἑσθῆρ).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Ἀπὸ τῆς παύσεως τῆς Προφητείας μέχρι
τοῦ πληρώματος τοῦ χρόνου.

§ 123. Σπουδαιότης τοῦ κεφαλαίου.

Διὰ τῶν μέχρι τοῦδε περιπετειῶν τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ, οὗτος σωφρονισθεὶς καὶ παιδευθεὶς, ἐμελλε νὰ δείξῃ πῶς ἠδύνατο νὰ ἐπωφεληθῇ τὴν ἀποκτηθεῖσαν πείραν καὶ γνῶσιν· ὁ νόμος τοῦ Μωσέως καὶ οἱ προφῆται ἐμελλον νὰ καταστῶσιν αὐτῷ λύχνος τοῖς ποσὶν αὐτοῦ καὶ πρόχωμα κατὰ τῆς ἐκ μέρους τῶν ἐθνικῶν προερχομένης διαφθορᾶς. Ἀφ' ἐτέρου τὸ κεφάλαιον τοῦτο δεικνύει τὴν παρὰ τοῖς ἐθνικαῖς προπαρασκευὴν πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ Μεσσία. Οἱ ἐξορισθέντες κατὰ τὰς βουλὰς τοῦ Θεοῦ οὐ μόνον ἐτιμωρήθησαν, ἀλλ' ἐχρησίμευσαν καὶ ὡς ὄργανα τοῦ Θεοῦ. Οἱ ἐθνικαί, παρ' οἷς ἔζων οἱ Ἑβραῖοι ἐμελλον νὰ μάθωσι τὴν πίστιν καὶ τὴν ἐλπίδα αὐτῶν καὶ οὕτω παρασκευασθῶσι διὰ τὴν ἐν Χριστῷ σωτηρίαν· τοῦτο δὲ συνέβαινε διότι οἱ Ἰουδαῖοι πανταχοῦ ἱδρουν συναγωγάς, ἐν αἷς ἀνεγινώσκετο ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται. Ἐκτὸς τούτων ἡ ἐξορία καὶ τοῦτον τὸν καρπὸν ἔφερεν, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι ἀπώλεσαν πᾶν ἔχνος τῆς ἀρχαίας αὐτῶν τάσεως πρὸς τοὺς ξένους θεοὺς, ἀπεναντίας δὲ ἐμορφώθη μία τάσις τῆς ἐθνικῆς ὑπερηφανείας καὶ τοῦ ἀποκλεισμοῦ ἀπέναντι τῶν ἄλλων ἐθνῶν, καὶ ἀφ' ἐτέρου μία ἄλλη τῆς θρησκευτικῆς ἀδιαφορίας· ἀλλ' ὑπῆρχον καὶ ἀληθεῖς Ἰσραηλιταὶ ἀποβλέποντες μετὰ ζήλου πρὸς τὴν πληρώσιν τῆς ἐλπίδος αὐτῶν.

§ 124. Οἱ Ἰουδαῖοι ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν
τῶν Ἑλλήνων.

Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας, ὁ βασιλεὺς τῆς τρίτης μοναρχίας κατὰ τὴν προφητείαν τοῦ Δανιήλ (κεφ. 8), πολιορκῶν τὴν Τύρον, εἶχε ζητήσῃ βοήθειαν παρὰ τῶν Σαμαρειτῶν καὶ Ἰουδαίων. Ἡ Σαμάρεια ὑπήκουσεν, ἀλλ' οἱ Ἰουδαῖοι πιστοὶ εἰς τὴν περσικὴν βασιλείαν ἠρνήθησαν τὴν ζητηθεῖσαν ὑποστήριξιν. Διὰ τοῦτο ὁ Ἀλέξανδρος, μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Τύρου ἐπετέθη πλήρης ἐκδικήσεως κατὰ τῆς Ἱερουσαλὴμ. Ὁ λαὸς ἀκούσας τοῦτο ἐδέετο τοῦ Θεοῦ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ, ὁ δὲ ἀρχιερεὺς ἐν στολῇ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἱερέων καὶ λευιτῶν ἐνδεδυμένων λευκά, ἐξῆλθον εἰς συνάντησιν τοῦ νικητοῦ. Ἡ ὀργὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου κατεστάλη, ἡσπάσατο φιλικῶς τὸν ἀρχιερέα καὶ τὸ ἐπὶ τοῦ διαδήματος αὐτοῦ ὄνομα τοῦ Ἰεχωβά, καὶ εἰσελθὼν εἰρηνικῶς εἰς Ἱερουσαλὴμ, ἐθυσίασεν εἰς τὸν ναόν, ἀνέγνω τὰς περὶ αὐτοῦ προφητείας τοῦ Δανιήλ καὶ ἐπροικοδόμησε τὴν Ἱερουσαλὴμ διὰ διαφόρων προνομίων.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου (323) ἡ Παλαιστίνη περιῆλθεν εἰς τὸν Λαομέδοντα, ἀλλ' ἤδη τὸ 320 ἀφρηπάγη ὑπὸ Πτολεμαίου τοῦ Λάγου. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ ἀρχιερεὺς Ὀνίας ὁ Α' ἤθελε νὰ μείνῃ πιστὸς τῷ Λαομέδοντι, ὁ Πτολεμαῖος εἰσέηλθεν ἐν ἡμέρᾳ Σαββάτου εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐκυρίευσεν αὐτὴν ἄνευ ἀντιστάσεως. Ὁ Πτολεμαῖος μετεχειρίζετο τοὺς Ἰουδαίους λίαν φιланθρώπως καὶ πρᾶως ἕνεκα πολιτικῶν λόγων. Ἀπώκισεν 100,000 ἐξ αὐτῶν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ ἀπέδωκεν αὐτοῖς ἴσα δίκαια, ὧν ἀπῆλθον καὶ οἱ Ἕλληνες ἕνεκα δὲ τῆς δοκιμασθείσης πίστεως μετεχειρίζετο αὐτοὺς ὡς

φύλακας τῶν φρουρίων. Κατὰ τὸ 314 τὴν Παλαιστίνην ἐκυρίευσεν ὁ Ἀντίγονος, ὅτε ὅμως οὗτος ἔπεσεν εἰς τὴν ἐν Ἰψῷ μάχην, περιτλήθεν αὐθις εἰς τὰς χεῖρας τῶν Πτολεμαίων διατελέσασα ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν αὐτῶν ἐπὶ 100 ἔτη. Ἐν τῇ ἐποχῇ ταύτῃ οἱ Ἰουδαῖοι ἔζων βίον εἰρηνικὸν καὶ εὐδαίμονα, εἶχον τὰ ἰδιαίτερα αὐτῶν δικαστήρια, μεταξὺ τῶν ὁποίων διεκρίνετο τὸ μέγα Συνέδριον ἐξ 70 προσώπων συνιστάμενον καὶ ἀποφασίζον περὶ ζωῆς καὶ θανάτου. — Ἐπειδὴ δὲ πάντες οἱ κατακτηταὶ αὐτῶν εἰλκυον τοὺς Ἰουδαίους διὰ διαφορῶν προνομίων, διὰ τοῦτο οὗτοι μετ' ὀλίγον διεσκορπίσθησαν ἐφ' ὅλου τοῦ προσώπου τῆς γῆς (διασπορά). Πανταχοῦ ἵδρουν συναγωγάς, ἐν αἷς καὶ οἱ ἐθνικοὶ ἐλάμβανον γνῶσιν τῆς ἰουδαϊκῆς πίστεως. Ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα κατέστη ἤδη γλῶσσα παγκόσμιος ἐπομένως καὶ γλῶσσα τῶν Ἰουδαίων διὰ τοῦτο μετ' ὀλίγον ἐπὶ Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου (284—247) καὶ ἡ Π. Διαθήκη μετεφράσθη εἰς τὸ ἑλληνικὸν ὑπὸ 72 ἑλληνιστῶν Ἰουδαίων καὶ ἐντεῦθεν προήλθεν ἡ οὕτω λεγομένη *Μετάφρασις τῶν Ο΄*. Ἐπὶ Πτολεμαίου δὲ τοῦ Φιλομήτορος (180—145) ὁ ἀρχιερεὺς Ὀνίας ἀνήγειρεν ἐν Λεοντοπόλει τῆς Αἰγύπτου καὶ ναὸν ἰουδαϊκὸν κατὰ τὸ πρότυπον τοῦ ἐν Ἱερουσολύμοις.

Κατὰ τὸ 203 ὁ βασιλεὺς τῆς Συρίας Ἀντίοχος ὁ μέγας ἐπολιόρκησε τὴν Παλαιστίνην, καὶ ἀφοῦ ἐπὶ τινα ἔτη ἦν αὕτη τὸ μῆλον τῆς ἐριδος μεταξὺ Πτολεμαίων καὶ Σελευκιδῶν, ἐπὶ τέλους περιτλήθεν ὁλοσχερῶς εἰς τὰς χεῖρας τῶν τελευταίων. Ὅπως οἱ Πτολεμαῖοι οὕτω καὶ ὁ Ἀντίοχος ἔδωκε τοῖς Ἰουδαίοις διάφορα προνόμια καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς πλήρη θρησκευτικὴν ἐλευθερίαν. Ἀλλ' ἤδη ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος αὐτοῦ Σέλευκος ὁ Φιλοπάτωρ ἐλῆ-

στευσε τὸν ναὸν (Β' Μακβ. 3), ὁ δὲ διάδοχος αὐτοῦ Ἀντίοχος ὁ Ἐπιφανὴς μετεχειρίσθη πᾶν μέτρον ἀνηκούστου σκληρότητος, ὅπως ἐξαναγκάσῃ τοὺς Ἰουδαίους εἰς παραδοχὴν τῶν ἐλληνικῶν ἠθῶν καὶ τῆς θρησκείας. Τὸ 169 ἐκυρίευσε τὴν Ἱερουσαλήμ, ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἰουδαῖοι ἀντέστησαν γενναίως διὰ τοῦτο οἱ Ἕλληνες ἐξεδικήθησαν αὐτοὺς σκληρότατα. Ἡ πόλις καὶ ὁ ναὸς ἐλαφυραγωγήθησαν, τὰ τεῖχη τῆς πόλεως κατεστράφησαν, ὁ ναὸς ἐβιβλώθη καὶ ἀφιερώθη εἰς τὸν Ὀλύμπιον Δία, αἱ ἱεραὶ γραφαὶ ἐσχίσθησαν καὶ ἐκάησαν, πάντα δὲ τὰ μέσα ἐτέθησαν εἰς ἐνέργειαν ὅπως ἐξαναγκασθῶσιν εἰς τὴν ἄρνησιν τῆς πατρίου αὐτῶν θρησκείας. Οὕτως ἐπληρώθη προσωρινῶς ἡ προφητεία ἐκείνη τοῦ Δανιήλ περὶ τοῦ βδελύγματος τῆς ἐρημώσεως τοῦ ἑστώτος ἐν τόπῳ ἁγίῳ (11, 31), εἰκὼν μείζονος μελλούσης ἐρημώσεως καὶ καταστροφῆς (Ματθ. 24, 15). Ἐν τῇ ἐποχῇ ταύτῃ ἐμαρτύρησαν μαρτυρικώτατα ὁ γέρων Ἐλεάζαρος καὶ ἡ Ἰουδαία ἐκείνη μετὰ τῶν ἐπτά αὐτῆς υἱῶν (πρόβλ. Β' Μακκβ. κεφ. 6 καὶ 7).

§ 125. Οἱ Μακκαβαῖοι καὶ ὁ ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος ἁγὼν αὐτῶν.

Ἐν τῇ γενικῇ ἐκείνῃ δυστυχίᾳ, ἣτις κατέλαβε τοὺς Ἰουδαίους ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἀντιόχου τοῦ Ἐπιφανοῦς, ἱερεὺς τις Ματθαθίας λεγόμενος μετὰ τῶν πέντε αὐτοῦ υἱῶν Ἰούδα τοῦ Μακκαβαίου, Ἰωάθαν, Σίμωνος, Ἐλεάζαρου καὶ Ἰωάννου, μὴ ἀνεχόμενος τὴν τυραννίαν τῶν Ἑλλήνων, κατέφυγεν εἰς τὴν πολίχνην Μωδεῖν, ὅπου συνηθροίσθησαν καὶ ἄλλοι ὁμόφρονες, ἔτοιμοι ὄντες νὰ ὑπερασπίσωσι τὴν πρὸς τὸν Θεὸν πίστιν αὐτῶν. Τὴν πρῶ-

την πρὸς τοῦτο ἀφορμὴν παρέσχεν Ἰουδαῖός τις, ὅστις πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν προσέφερε θυσίαν τοῖς ἔθνικοις εἰδώλοις· τοῦτον ἐρόνευσεν ὁ Ματταθίας, καὶ οὕτως ἐκρηγύχθη κατὰ τῆς κυριαρχίας τοῦ Ἀντιόχου. Ὁ στρατὸς τοῦ Ματταθία περιερχόμενος τὰς διαφόρους χώρας τῆς Παλαιστίνης, πολλὰς βλάβας ἐπέφερε τοῖς ἐχθροῖς (Α' Μακκαβ. κεφ. 2). Τὸν Ματταθίαν ἀποθανόντα τὸ 166 διεδέχθη εἰς τὸ ἐνδοξον τοῦτο ἔργον ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἰούδας ὁ Μακκαβαῖος, ὅστις νικήσας ἀλληλοδιαδόχως τοὺς διαφόρους στρατηγούς τοῦ Ἀντιόχου Πτολεμαῖον, Γοργίαν, Νικάνορα καὶ τὸν Λυσίαν αὐτόν, κατώρθωσε νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ ἀποκαταστήσῃ ἐν τῷ ναῷ τὴν ἀληθινὴν λατρείαν, πρὸς ἀνάμνησιν δὲ τοῦ γεγονότος τοῦτου καθώρισε τὴν ἑορτὴν τῶν ἐγκαινίων (Α' Μακκαβ. 3—4). Μετὰ τὰ γεγονότα ταῦτα Ἀντιόχος ὁ Ἐπιφανὴς ἐπιστρέφων ἐκ Περσίας ἀπεράσισε νὰ ἐξοντώσῃ τοὺς Ἰουδαίους, ἀλλὰ τὰς βουλὰς αὐτοῦ ἐματαιώσεν αἴφνης ἐπελθὼν ὁ θάνατος. Τοῦτον διεδέχθη ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀντιόχος ὁ Εὐπάτωρ, ἐπὶ τοῦ ὁποῦ οὗ ὁ Ἰούδας ἐκυρίευσεν μὲν τὴν ἀκρόπολιν τῆς Ἱερουσαλὴμ Σιών, ἐνίκηθη ὁμως ὑπὸ τοῦ μεγάλου στρατοῦ τοῦ Λυσίου, διὸ καὶ κατέφυγεν εἰς τὸν ἤδη ὠχυρωμένον περίβολον τοῦ ναοῦ (Α' Μακκαβ. 5—6). Ἐκ τῆς πολιορκίας ταύτης ἐλυτρώθη δι' εἰρήνης τοῦ Ἀντιόχου, ἀναχωρήσας διὰ τὴν Συρίαν ἐπαναστατήσας, ἀλλὰ περιῆλθεν αὐθις εἰς πόλεμον πρὸς τὸν Νικάνορα, στρατηγὸν τοῦ Ἀντιόχου, ὅτε ὁ Ἰούδας συναισθανόμενος, ὅτι δὲν δύναται ν' ἀντιπαλαίσῃ πρὸς τοὺς ἐχθρούς, ἐξητήσατο τὴν συμμαχίαν τῶν Ῥωμαίων, ἧτις ὁμως περιορίσθη μόνον εἰς λόγους· μετ' ὀλίγον ἐπελθόντος τοῦ Βακχίδου, στρατηγοῦ Δημητρίου τοῦ Σωτήρος, ἐνίκηθη

ὁ Ἰούδας καὶ ἐφονεύθη ἐν τῇ μάχῃ τὸ 161 (Α' Μακκαβ. 7—9).

Τὸν Ἰούδαν διεδέχθη ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἰωνάθαν, ὅστις ἀνενέωσε τὴν μετὰ τῶν Ῥωμαίων συμμαχίαν καὶ ἔζη ἐπὶ πολὺ εἰρηνικῶς, ἀλλὰ τὸ 143 ἐδολοφονήθη· διεδέχθη αὐτὸν τότε ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Σίμων, ἐπὶ τοῦ ὁποῦ οἱ Σύροι ἀνεγνώριζον αὐτῷ ἀνεξαρτησίαν τινά, αὐτὸς δὲ συνήνωσεν ἐν τῷ προσώπῳ αὐτοῦ τὸ ἡγεμονικὸν καὶ ἀρχιερατικὸν ἀξίωμα (Α' Μακκαβ. 14, 41). Ἀλλὰ καὶ ὁ Σίμων μετ' ὀλίγον ἐδολοφονήθη ὑπὸ τῶν Σύρων (135). Διάδοχος αὐτοῦ ἐγένετο ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἰωάννης ὁ Ὑρκανός, ὅστις κυριεύσας τὴν Γαλιλαίαν καὶ τὴν Σαμάρειαν κατέστρεψε καὶ τὸν ἐπὶ τοῦ Γαριζεῖν ναόν· ἀκολούθως ὑπέταξε τοὺς Ἰουδαίους, κατέστηρε φόρου ὑποτελεῖς καὶ διὰ τῆς περιτομῆς προσεπάθητε νὰ ἀφομοιώσῃ πρὸς τὸν Ἰουδαϊκὸν λαόν (Α' Μακκαβ. 9—16). Διάδοχος τοῦ Ὑρκανοῦ ἦν ὁ Ἀριστόβουλος, ὅστις φονεύσας τοὺς ἀδελφούς καὶ συγγενεῖς αὐτοῦ ἀνεκέρυξεν ἑαυτὸν βασιλέα· ἀλλ' ἀπὸ τοῦδε ἡ ἱστορία τῶν Μακκαβαίων εἶναι πλήρης τραγικῶν σκηνῶν.

§ 126. Οἱ Ἡρωδιανοὶ καὶ οἱ Ῥωμαῖοι.

Οἱ διάδοχοι καὶ ἔγγονοι τοῦ Ἀριστοβούλου ἤριζον πρὸς ἀλλήλους περὶ τῆς ἀρχῆς· οὗτοι ὀνομαζόμενοι Ὑρκανὸς καὶ Ἀριστόβουλος ἦλθον εἰς τὴν Δαμασκὸν καὶ ἐμφανισθέντες πρὸ τοῦ Ῥωμαίου Πομπηίου ἐζήτησαν τὴν διαιτησίαν αὐτοῦ. Ὁ Πομπήϊος ὑπέσχθη νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, ἀλλ' ὁ Ἀριστόβουλος προσιωνιζόμενος κακά, ἡτοιμάσθη πρὸς ἄμυναν. Ἀλλ' ὁ Ῥωμαῖος ἐκυρίευσεν ἐν Σαββάτῳ τὴν Ἱερουσαλήμ, κατέστρεψε τὰ τείχη αὐτῆς, εἰσῆλθεν εἰς τὸν ναὸν χωρὶς ὁμῶς

νά ἐγγίσῃ τι καὶ ἀνεκέρυξε τὸν Ὑρκανὸν ἡγεμόνα καὶ ἀρχιερέα· ὁ Ἀριστόβουλος ἡχμαλωτίσθη καὶ ἐχρησίμευσε διὰ τὸν θρίαμβον τοῦ Πομπηίου. Ἄλλ' ὁ ἀσθενὴς Ὑρκανὸς ὁ Β' τὴν κυβέρνησιν τῆς χώρας παρέδωκεν εἰς τὸν πονηρὸν Ἀντίπατρον τὸν Ἰδουμαῖον, ὁ δὲ Καῖσαρ καταστήσας αὐτὸν ἡγεμόνα (procurator) τῆς Ἰουδαίας ἐπέτρεψε τῷ Ὑρκανῷ μόνον τὴν ἀρχιερωσύνην. Ἄλλ' ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Ὑρκανοῦ Ἀντίγονος διὰ τῆς βοήθειας τῶν Πάρθων κυριεύσας τὴν Ἱερουσαλήμ, ὅπως καταστήσῃ τὸν θεῖον αὐτοῦ ἀνίκανον πρὸς τὴν ἀρχιερωσύνην, ἀπέκοψε τὰ ὦτα αὐτοῦ. Ὁ Ἀντίπατρος πρὸ πολλοῦ ἐδηλητήριάζοιτο, ἀλλ' ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἡρώδης ὁ Μέγας λεγόμενος καταφυγὼν εἰς Ρώμην ἀνεκηρύχθη ἐκεῖ ὑπὸ τῆς Περουσίας προτάσει τοῦ Ἀντωνίου καὶ Ὀκταβίου βασιλεὺς τῆς Ἰουδαίας (40). κατ' αὐτοῦ ἀντίστη ὁ Ἀντίγονος καὶ μόλις μετὰ δύο ἔτη κατώρθωσε νὰ γείνῃ κύριος τῆς Ἱερουσαλήμ· ὁ Ἀντίγονος ἐφρονεύθη εἰς τὴν Ρώμην, ὁ δὲ Ἡρώδης διὰ πολλῶν ὁμοτήτων καὶ διὰ τοῦ γάμου αὐτοῦ μετὰ τῆς ἐγγονῆς τοῦ Ὑρκανοῦ Μαρίας, προσεπάθει εἰς τὴν κυβέρνησιν αὐτοῦ νὰ παράσχῃ νομιμότητά τινα. Δι' ἀπάνθρωπων σκληροτήτων κατώρθωσε νὰ στηριχθῇ ἐπὶ τοῦ θρόνου, διέταξε τὴν καταστροφὴν τοῦ οἴκου τῶν Μακκαβαίων, τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ πάππου τῆς Μαρίας, ἐπνίξε τὸν ἀδελφὸν αὐτῆς ἐν τῷ λουτρῷ, ἀκολούθως δὲ ἐφόνευσε καὶ αὐτὴν τὴν Μαρίας μετὰ τῆς μητρὸς αὐτῆς· ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ ἐκ τῆς Μαρίας υἱοὶ αὐτοῦ Ἀριστόβουλος καὶ Ἀλέξανδρος δὲν διέφυγον τὸν θάνατον. Κατὰ τινα λιμὸν ἐνσκήψαντα ἐν Ἰουδαίᾳ διωργάνωσε φιλανθρωπικά τινα καταστήματα, ὅπως ἀποτομίῃσθαι τὸ κατ' αὐτοῦ δίκαιον μῖσος τοῦ λαοῦ, ὅπως δ' ἐκχι-

νοποίησιν τὴν ἰδίαν αὐτοῦ μανίαν πρὸς τὴν μεγαλοπρέπειαν καὶ τὰς οἰκοδομὰς, ἅμα δὲ καταλλάξῃ πρὸς ἑαυτὸν τὸν λαόν, μετὰ ἀνηκούστου μεγαλοπρεπειᾶς ἀνεκαίνισεν τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ναόν. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ Ἡρώδου τούτου ἐγεννήθη καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός· ἀλλ' ἐπὶ τῇ ἀκοῇ τοῦ γεγονότος τούτου ὁ Ἡρώδης τὸν φόνον μόνον τῶν ἐν Βηθλεὲμ βρεφῶν ἠδύνετο νὰ διατάξῃ· ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτοῦ μετ' ὀλίγον ἐπῆλθεν ἡ δικαία ὀργὴ τοῦ Θεοῦ, διότι σαπέντος τοῦ σώματος αὐτοῦ ἀπέθανε.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἡρώδου ἡ χώρα αὐτοῦ διενεμήθη μεταξὺ τῶν υἱῶν αὐτοῦ, καὶ ὁ μὲν Ἀρχέλαος ὑπὸ τὸ ὄνομα ἐθνάρχης ἔλαβεν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν αὐτοῦ τὴν Ἰουδαίαν, Ἰδουμαίαν καὶ Σαμαρείαν, ὁ δὲ Ἡρώδης ὁ Ἀντίπας ὡς τετράρχης ἤρξεν ἐπὶ τῆς Γαλιλαίας καὶ Περαίας, καὶ ὁ Φίλιππος τὰ πρὸς βορρᾶν μέρη τῆς ἀνατολικῆς ὀχθῆς τοῦ Ἰορδάνου. Ὁ Ἀρχέλαος ἔβαινε τοῖς ἔχνεσι τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, διὰ τοῦτο κατηγορηθεὶς ὑπὸ τῶν ὑπηκόων αὐτοῦ ἐξωρίσθη ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου εἰς τὴν Βιέννην τῶν Γαλλίων· ἡ χώρα αὐτοῦ προσεκολλήθη εἰς τὴν Συρίαν καὶ ἐκυβερνᾶτο ὑπὸ Ῥωμαίων ἡγεμόνων ἐδρευόντων εἰς τὴν Καισάρειαν τῆς Παλαιστίνης καὶ τὴν Ἱερουσαλὴμ· πέμπτος τῶν ἡγεμόνων τούτων ἦν ὁ Πόντιος Πιλάτος. Τὸ 33 μ. Χ. ἀπέθανεν ὁ Φίλιππος καὶ ἡ χώρα αὐτοῦ προσηρτήθη ἐπίσης εἰς τὴν Συρίαν· τὸ 39 Ἡρώδης ὁ Ἀντίπας ὁ φονεὺς τοῦ βαπτιστοῦ Ἰωάννου, ἐξωρίσθη εἰς τὰς Γαλλίας, καὶ οὕτως ἅπασα ἡ Ἰουδαία χώρα περιῆλθεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ῥωμαίων. Ἀλλ' ἐκ τῆς οἰκογενείας τοῦ Ἡρώδου ἐσώζετο ἔτι βλαστός τις, ὁ ἔγγονος αὐτοῦ Ἡρώδης ὁ Ἀγρίππας Α'. υἱὸς τοῦ φονευθέντος

υιού αὐτοῦ Ἀριστοβούλου, ὅστις διατρίβων ἐν Ῥώμῃ διὰ τοῦ αὐτοκράτορος Καλιγούλα ἔλαβε τὴν τετραρχίαν τοῦ Φιλίππου (37) μετὰ τοῦ τίτλου τοῦ βασιλέως, τὸ 39 ἔλαβε τὴν χώραν τοῦ Ἡρώδου Ἀντίπα, ἐπὶ δὲ τοῦ αὐτοκράτορος Κλαυδίου (42) λαβὼν καὶ τὴν χώραν τοῦ Ἀρχελαίου κατέστη κύριος ἀπάσης τῆς Παλαιστίνης. Ὁ Ἀγρίππας οὗτος εἶναι ὁ φονεύσας τὸν Ἰάκωβον καὶ πειραθεὶς κατὰ τοῦ Πέτρου· ἀπέθανε τὸ 44. Τότε ἀπασα ἡ Παλαιστίνη προσηρτήθη εἰς τὴν Συρίαν, ἐκτὸς τῶν βορείων ἐπαρχιῶν, αἵτινες ἐδόθησαν τῷ υἱῷ τοῦ Ἡρώδου Ἀγρίππα, Ἀγρίππα τῷ Β'. (58) καὶ διωκεῖτο ὑπὸ Ῥωμαίων ἡγεμόνων. Τέταρτος τῶν ἡγεμόνων τούτων εἶναι ὁ Φηλιξ πρὸς τὸν ὁποῖον ἐνεφανίσθη ὁ ἀπόστολος Παῦλος· δέσμιος τοῦτον διεδέχθη τὸ 60 ὁ Φῆστος, ἀκολουθῶς ἦλθεν ὁ Ἀλβινος καὶ τέλος τοῦτον διεδέχθη ὁ Γέσσιος Φλώρος, ἐφ' οὗ ἐξεργάγη ὁ κατὰ τῆς Ῥώμης πόλεμος τῶν Ἰουδαίων.

§ 127. Πολιτικὴ διαίρεσις τῆς Παλαιστίνης
ὑπὸ τοὺς Ῥωμαίους.

Πῶς ἡ ἀγία γῆ διηρέθη πολιτικῶς καὶ γεωγραφικῶς μετὰ τὴν κατάκτησιν αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ μέχρι τῆς αἰχμαλωσίας, περὶ τούτου εἶδομεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν. Μετὰ τὴν ἐκ τῆς ἐξορίας ἐπάνοδον ἐπὶ τῆς Περσικῆς κυριαρχίας, ἡ χώρα ἔνεκα διοικητικῶν λόγων διηρέθη εἰς μικροτέρους κύκλους καὶ περιοχάς, ἕκαστος τῶν ὁποίων εἶχε καὶ τὸν ἰδιαιτερον αὐτοῦ ἄρχοντα, ὡς π. χ. ὁ τῶν Ἱεροσολύμων (Νεεμία 3, 9—). Ἐπὶ τῆς κυριαρχίας τῶν Ἑλλήνων ἡ χώρα οὐδεμίαν ὑπέστη μεταβολήν, ἀλλ' ἐπὶ τῶν Ῥωμαίων καὶ ἤδη ἐπὶ τῶν Μακκαθαίων (Α' Μακ. 10. 30) ἀπαντᾷ διάφορος πολιτικὴ καὶ γεωγραφικὴ τῆς

τῆς ὅλης χώρας διαίρεσις. Ἡ ἀρχικὴ διαίρεσις εἰς τὴν ἐν-
 τεῦθεν καὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου χώραν ἔμεινε καὶ πάλιν,
 ἀλλ' ἐκατέρα διηρέθη εἰς μικρότερα τμήματα. Ἡ ἐντεῦθεν
 χώρα διηρέθη εἰς τὰς τετραρχίας τῆς Ἰουδαίας, Σαμα-
 ρείας καὶ Γαλιλαίας· περὶ τῶν ὁρίων τῶν τετραρχιῶν
 τούτων αἱ πληροφοροίαι εἶναι διάφοροι· κατὰ τινας ἡ Ἰου-
 δαία ἐξετείνετο καθ' ὅλην τὴν περὶ τὴν μέγαν Πτο-
 λεμαίδος διότι κυρίως οἱ Ῥωμαῖοι ἡγεμόνες τῆς χώρας
 (procuratoris) τὴν ἑδραν αὐτῶν εἶχον ἐν Καισαρείᾳ τῆς
 Παλαιστίνης. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι ὀρθόν. Ἡ Ἰουδαία
 περιελάμβανε κυρίως τὰς φυλὰς Δάν, Βενιαμίν, Συ-
 μεὼν καὶ Ἰούδα, συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς λωρίδος
 τῶν Φιλισταίων· ἡ Σαμαρεία τὴν φυλὴν Ἐφραΐμ καὶ τὸ
 ἥμισυ Μανασσῆ καὶ ἡ Γαλιλαία τὴν φυλὴν Ἀσσήρ, Νε-
 φθαλείμ, Ζαβουλὼν καὶ Ἰσάχαρ. Ἡ ἐκείθεν τοῦ Ἰορ-
 δάνου χώρα ἢ ἡ πέραν, ὠνομάζετο συνήθως Περαιά, ἀλλ'
 ἐν στενοτέρᾳ σημασίᾳ Περαιά ἐλέγετο ἡ μετὰ τὸ Ἰερβὰχ
 καὶ Μωάβ χώρα, δηλ. ὅλη ἡ φυλὴ Ῥουβὴμ, γὰρ καὶ
 μέρος τῆς τοῦ Μανασσῆ μὲ πρωτεύουσταν τὰ Γάδαρ.
 Τὸ λοιπὸν τῆς φυλῆς Μανασσῆ ἐκ τῆς πόλεως Γαυλῶν
 ὠνομάζετο Γαυλωνίτις πέραν τῆς λίμνης Γενισαρέτ·
 πρὸς ἀνατολὰς τῆς Γαυλωνίτιδος ἡ Βατανάα καὶ πρὸς
 ἀνατολὰς αὐτῆς ἡ Αὐρανίτις, ἐνῶ κατ' ἄλλους τὸ ἐναν-
 τίον· πρὸς βορρᾶν τῶν δύο τούτων ἐπαρχιῶν ἔκειτο ἡ
 Ἰορραα καὶ παρ' αὐτῇ ἡ Τραχωνίτις. Δέκα πόλεις
 διεσπαρμέναι ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ταύταις ὠνομάζοντο Δε-
 κάπολις. Ἐν ταῖς τέσσαρσι τούτοις διχμερίσμασι τῆς ὅλης
 Παλαιστίνης ἐκτὸς τῶν ἀρχαίων ἰουδαϊκῶν πόλεων ἐκτί-
 σθησαν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων καὶ ἄλλαι πολλάι, ὡς θὰ ἴδω-
 μεν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Καινῆς Διαθήκης. Ἡ τοιαύτη διαί-

ρεσις τῆς ἀγίας Γῆς ἐκράτει ἔτι καὶ ἐν τῇ ἐποχῇ τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ τῶν Ἀποστόλων.

§ 128. Ἑσωτερικὸς βίος τῶν Ἰουδαίων
κατὰ τὴν περίοδον ταύτην.

Ἐν τῇ περιόδῳ ταύτῃ παρατηρήσαμεν ὅτι πολλαχῶς ἡ πρὸς τὸν Θεὸν λατρεία διεστράφη εἰσχωρησάσης τῆς εἰδωλολατρείας. Πρῶτον μετὰ τὴν ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας ἐπάνοδον, ἐπανελάβεν αὕτη διὰ τοῦ Ἑσδρα καὶ Νεεμίου τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς λαμπρότητα, συντελέσαντος εἰς τοῦτο τοῦ ἀνοικοδομηθέντος ναοῦ. Ὁ ναὸς οὗτος ἀποτελειώσας τὸ 516 π. Χ. ἦν ἐπὶ τοῦ παλαιοῦ σχεδίου, καίτοι δὲ κατὰ τὸν Ἑσδραν εἶχεν 60 πῆχεων ὕψος καὶ 60 πλάτος, ὑπελείπετο ὅμως πολὺ τοῦ ἀρχαίου κατὰ τὴν λαμπρότητα (Ἑσδρ. 3, 12. Ἀγγ. 2, 3). Ἀκολουθῶς ὅμως φαίνεται ὅτι ἐπέξετάθη, δι' αὐλῶν καὶ προσφορίων προσαρτημάτων (Α' Μακ. 4, 58. 48) ἐξωραίσθη καὶ ἐπλουτίσθη. Ὅτε δὲ ἐσύλησεν αὐτὸν Ἀντίοχος ὁ Ἐπιφανής, (175—163) ἀνεκαίνισεν αὐτὸν τότε Ἰούδας ὁ Μακκαβαῖος (Α' Μακ. 4, 36—37). Ἐκ τῶν σκευῶν αὐτοῦ ἀναφέρονται λιθινόν τι θυσιαστήριον ἐν τῇ αὐλῇ, ἡ τράπεζα τῆς προθέσεως καὶ τὸ θυσιαστήριον τοῦ θυμιάματος μετὰ μιᾶς χρυσῆς λιχνίας ἐν τῷ ἱερῷ, ἐν δὲ τοῖς ἀγίοις τῶν ἀγίων ἔλειπεν ἡ Κιβωτὸς τῆς Διαθήκης, ἥτις ἐκάη κατὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ ναοῦ τοῦ Σολομῶντος.

Μεγαλοπρεπέστατος ἦν ὁ ναὸς τοῦ Ἡρώδου, περιλαμβάνων περιοχὴν 500 τετραγωνικῶν πῆχεων. Τὸ ἔργον ἤρξατο ἐπὶ τοῦ 20 ἔτους π. Χ. καίτοι δὲ ἀπετελείωσεν εἰς διάστημα 8 ἐτῶν, ἐν τούτοις καὶ ἐπὶ τῶν διαδόχων

ἔτι τοῦ Ἡρώδου εἰργάζοντο. Ὁ ἐξωτερικὸς χώρος, ἡ αὐλὴ τῶν ἔθνων, ἦν ἐστρωμένος διὰ ποικίλων λίθων, ἐπὶ τῶν τριῶν πλευρῶν ὑπῆρχον διπλαῖ στοαί, ἐπὶ δὲ τῆς τετάρτης τῆς μεσημβρινῆς τριπλαῖ, μεταξύ τῶν ὁποίων ἀνατολικῶς ἦν ἡ στοὰ τοῦ Σολομῶντος. Μετὰ τὴν αὐλὴν ταύτην διὰ βαθμίδων 14 ἤρχετο τις εἰς τὸ δεῦτερον ἱερὸν περιβαλλόμενον ὑπὸ τείχους καὶ περιέχον τὴν αὐλὴν τῶν γυναικῶν. 15 βαθμίδας ὑψηλότερον ἦν ἡ μεγάλη αὐλὴ ἔχουσα 187 πῆχεις ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς καὶ 135 ἐκ βορρᾶ πρὸς νότον· ἡ αὐλὴ αὕτη περιέβαλλε τὸν κυρίως ναὸν καὶ διηρεῖτο εἰς τὴν αὐλὴν τῶν Ἰουδαίων καὶ τὴν τῶν ἱερέων, ἑκατέρας ἐχούσης 11 πῆχεων μῆκος καὶ 135 πλάτος. Ὁ κυρίως ναὸς ἦν κατεσκευασμένος ἐκ λευκοῦ μαρμάρου περιεχυσμένου ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν, καὶ εἶχε μῆκος μὲν 100 πῆχεων ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς, τὸ αὐτὸ δὲ ὕψος καὶ πλάτος 60 ἢ κατ' ἄλλους 70. Εἰς τὴν στοὰν τοῦ ναοῦ, ἥτις εἶχεν 90 πῆχεων ὕψος, 50 πῆχεων πλάτος ἐκ βορρᾶ πρὸς νότον καὶ 20 μῆκος ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς, ἔφερον 12 ἀναβαθμοί· ἡ πύλη αὐτοῦ ἦν 70 πῆχεων ὑψηλὴ καὶ 25 εὐρεῖα. Μετὰ τὴν στοὰν εἶπετο τὸ ἱερὸν μῆκους 40 πῆχεων, πλάτους 20 καὶ ὕψους 60· εἰς αὐτὸ ἔφερε πύλη 55 πῆχ. ὕψους καὶ 16 πλάτους κεχυσμένη καὶ ἔχουσα ὑπὲρ αὐτὴν ἀμπελοὺς χρυσᾶς, ἀφ' ὧν ἐκρέμαντο ἀνδρομήκεις βότρυες. Ἐν τῷ ἱερῷ ὑπῆρχεν ἡ ἐπτάφωτος λυχνία, ἡ τράπεζα τῆς προθέσεως καὶ τὸ θυσιαστήριον τοῦ θυμιάματος. Τοῦ ἱεροῦ διὰ καταπετάσματος ἐχωρίζοντο τὰ ἅγια τῶν ἁγίων 20 πῆχ. μῆκους, 20 πλάτους καὶ 60 ὕψους, ἐν οἷς οὐδὲν ὑπῆρχεν. Ὡς τέταρτον μέρος τοῦ ναοῦ διεκρίνετο τὸ ὑπερῶν καὶ τελευταῖον εἰς τὰς τρεῖς πλευρὰς τοῦ ναοῦ ὑπῆρχεν ὁ τρί-

στεγος οἶκος. Ἐπὶ τῆς στέγης τοῦ ναοῦ ὑπῆρχον χρυσοὶ ὀβελοί.

Εἰς τὴν λειτουργίαν τοῦ ναοῦ ἦσαν ἐπίσης προωρισμένοι οἱ ἐκ γένους Ἀαρών, διὰ τοῦτο οἱ ἱερεῖς ἔπρεπε νὰ παρουσιαζώσιν ἐγγράφους μαρτυρίας περὶ τῆς καταγωγῆς αὐτῶν. Καὶ ἐν τῇ ἐποχῇ ταύτῃ ὑπῆρχον αἱ αὐταὶ ἐορταί, προσετέθησαν δὲ ἡδὴ ἡ ἐορτὴ τῶν κλήρων, *Πουρίμ*, πρὸς ἀνάμνησιν τῆς ἀπαλλαγῆς τῶν Ἰουδαίων ἀπὸ τοῦ Ἀμάν, ὅστις διὰ κλήρου ὥρισε τὴν ἡμέραν τῆς καταστροφῆς αὐτῶν, ἡ ἐορτὴ τῶν ξυλοφοριῶν συστᾶσα ὑπὸ τοῦ Νεεμίου, ἡ ἐορτὴ τῶν ἐγκαιριῶν τοῦ ναοῦ καὶ αἱ ῥηστεῖαι ἐπὶ τῇ ἀλώσει τῆς Ἱερουσαλὴμ ὑπὸ Ναβουχοδονόσορ, τῇ πυρπολήσει τοῦ ναοῦ, τῷ φόρῳ τοῦ Γοδολίου καὶ τῇ ἐκ Βαβυλῶνος καθόδῳ.

Ἀπὸ τῆς ἐκ τῆς ἐξορίας ἐπανόδου, τὸ ἀνώτατον τῶν Ἰουδαίων δικαστήριον ἦν τὸ μέγα συνέδριον ἐξ ἐβδομήκοντα προσώπων συγκείμενον ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἀρχιερέως. Τοῦτο συστήθην ὑπὸ τοῦ Ἑσδρά ἐκτὸς τῶν λοιπῶν θρησκευτικῶν ζητημάτων ἔκρινε καὶ περὶ ζωῆς καὶ θανάτου. Ἀφ' οὗ δὲ χρόνου ἐν τῇ περιόδῳ ταύτῃ ἔπαυσεν ἡ προφητεία, ὃ δὲ λαὸς εἶχε μόνον τὰς ἱεράς γραφάς, ἐμορφώθη μία ἰδιαιτέρα τάξις ἀνθρώπων καταγινομένων εἰς τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐρμηνείαν τῶν ἁγίων Γραφῶν. Οὗτοι ἦσαν οἱ γραμματεῖς, οἱ φέροντες τὸν τίτλον *Rabbi*, οἵτινες ἦσαν προσκεκολλημένοι εἰς τὸ γράμμα τοῦ νόμου τὸν ὅποιον ἐπεξέτεινον διὰ διαφορῶν προσθηκῶν, ὁπῆεν ἐκ παραδόσεως. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἰουδαῖοι ἐν τῇ διασπορᾷ ὄντες διέτελουν μακρὰν τοῦ ναοῦ τῆς Ἱερουσαλὴμ, διὰ τοῦτο πανταχοῦ ὅπου εὕρισκοντο ἱδρυσον τὰς *Συναγωγάς*, ἐν αἷς συναθροίζόμενοι προστῆχοντο καὶ ἠκροῶντο τῆς ἐξηγήσεως

τῶν γραφῶν γινομένης ὑπὸ τῶν γραμματέων· ἐννοεῖται δὲ ὅτι ἐν αὐταῖς δὲν προσέφερον θυσίας, ἀλλὰ πρὸς τοῦτο μετέβαινον ἐκάστοτε εἰς Ἱεροσόλυμα.

Ὅπως οἱ γραμματεῖς, οἵτινες ἐν τῇ Κ. Διαθήκῃ καλοῦνται καὶ νομικοὶ καὶ νομοδιδάσκαλοι, ἐξηρτῶντο ἐκ τοῦ γράμματος τοῦ νόμου καὶ τῶν διαφόρων περὶ αὐτοῦ παραδόσεων, οὕτω καὶ μὴ θρησκευτικοπολιτικῇ αἵρεσις, οἱ Φαρισαῖοι, ἡ ἀρχὴ τῶν ὁποίων κεῖται ἐν σκότει, πιθανῶς δὲ ἀνεφάνη ἐν τοῖς χρόνοις τῶν Μακκαβαίων. Τὸ ὄνομα αὐτῶν δηλοῖ ἀποκεχωρισμένους εὐσεβεῖς, διότι οὗτοι διὰ τῆς ἀγιότητος τοῦ βίου ἤθελον νὰ διακρίνωνται τῶν λοιπῶν. Οὗτοι κατ' ὀλίγον ἀπέκτησαν τοσαύτην ἰσχὺν ὥστε ἐκυρίευσαν τοῦ ὄχλου καὶ ἐν τῷ συνεδρίῳ ἀπετέλουν τὴν πλειονοψηφίαν. Μετὰ μεγάλης σπουδαιότητος καὶ ἐνεργείας ἐπολέμουν πᾶσαν παράβασιν τοῦ νόμου καὶ τῶν πατρῶων δικαίων καὶ παραδόσεων, οἱ ἴδιοι ὅμως περιέπιπτον εἰς ψευδῆ τινὰ ἀγιότητα καὶ ὑποκρισὶν καὶ μάλιστα ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Κυρίου ἡμῶν. Οἱ Φαρισαῖοι ἰδίως ἐτόνιζον τὴν διδασκαλίαν περὶ ἀναστάσεως, τῆς μελλούσης κρίσεως καὶ τῆς αἰωνίου ζωῆς. Ὅπως ἀντίθετοι πρὸς αὐτοὺς ἦσαν οἱ Σαδδουκαῖοι ἀνήκοντες εἰς τοὺς πλουσιωτέρους καὶ ἐπιστημοντέρους τῶν Ἰουδαίων. Ἡ ἀρχὴ αὐτῶν χρονολογεῖται ἀπὸ τινος νομοδιδασκάλου Σιμωνα ἢ ἀπὸ τῆς λέξεως Σαδδουκ δηλοῦσθαι δικαιοσύνην. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς Φαρισαίους, οἵτινες ἐν τῇ διδασκαλίᾳ καὶ τῷ βίῳ αὐτῶν ἐστηρίζοντο ἐπὶ τῶν παραδόσεων καὶ τῶν δοξαστῶν τῶν πατέρων, οὗτοι ἀπὲρριπτον πᾶσαν παράδοσιν, ἤρνοντο τὴν ὑπαρξίν τῶν ἀγγέλων καὶ τῶν δαιμόνων καὶ διημιρσιβήτουν τὴν διδασκαλίαν περὶ ἀναστάσεως καὶ αἰωνίου μισθαποδοσίας (Ματθ. 23, 23. Πράξ. 23, 8).

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν Ἰουδαίων κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην αὕτη ἀνερριπίσθη οὐκ ὀλίγον διὰ τῶν προφητῶν καὶ τοῦ Ἑσδρα. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐκτὸς τῶν προφητικῶν βιβλίων συνεγράφησαν ἡ Γ' καὶ Δ' Βασιλειῶν πιθανῶς ὑπὸ τοῦ Ἑσδρα, τὸ Α' καὶ Β' τῶν Παραλειπομένων, τὸ βιβλίον τοῦ Ἑσδρα, Νεεμίου καὶ Ἑσθήρ. Τὰ βιβλία ταῦτα καθὼς καὶ τὰ ἀπ' ἀρχῆς ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Ἱστορίᾳ μνημονευθέντα ἀποτελοῦσι τὴν *Παλαιὰν* λεγομένην *Διαθήκην*. Συνηθροίσθησαν δὲ καὶ ἀπετέλεσαν τὸν *κανόνα* τῆς *Π. Διαθήκης* πρῶτον ἐπὶ Ἑσδρα καὶ Νεεμίου, ὅστις συνεπληρώθη κατὰ τινὰς ἐπὶ Ἰούδα τοῦ Μακκαβαίου. Ὁ κανὼν τῆς *Π. Δ.* κατὰ τὸ ἑβραϊκὸν μὲν κείμενον διηγεῖτο εἰς τὸν νόμον, τοὺς προφῆτας καὶ τὰ ἀγίόγραφα, κατὰ δὲ τὴν μετάφρασιν τῶν *Ο'.* καὶ τοὺς μετὰ ταῦτα α) εἰς τὰ νομοθετικὰ βιβλία περιέχοντα τὴν *Γένεσιν*, *Ἑξοδον*, *Λευϊτικόν*, *Ἀριθμοὺς* καὶ τὸ *Δευτερονόμιον*, β) τὰ ἱστορικὰ περιέχοντα τὸν Ἰησοῦν τοῦ *Ναυῆ*, *Κριτάς*, ἐν οἷς καὶ ἡ *Ρούθ*, 4 *Βασιλειῶν*, 2 *Παραλειπομένων*, *Ἑσδραν*, *Νεεμίαν* καὶ *Ἑσθήρ* γ) διδακτικά, ἐν οἷς ὁ *Ψάλμοι*, αἱ *Παροιμίαι Σολομῶντος*, ὁ *Ἐκκλησιαστής* καὶ τὸ *Ἄσμα τῶν Ἀσμάτων* καὶ δ) τὰ προφητικά, ἐν οἷς οἱ 4 μεγάλοι προφῆται, σὺν τῷ *Ἰερεμίᾳ* δὲ ὁ *Βαρουχ* καὶ οἱ θρῆνοι, καὶ τὸ *δωδεκαπρόφητον*. Καὶ ταῦτα μὲν τὰ βιβλία, τὰ ὅποια περιεῖχεν ὁ ἑβραϊκὸς κανὼν. Ἐν τούτοις ἐν τῇ μεταφράσει τῶν *Ο'.* ὑπάρχουσι καὶ ἕτερα μὴ κεκανονισμένα μὲν, ἐπιτρεπόμενα ὅμως πρὸς ἀνάγνωσιν διὸ καὶ ἀναγνωσκόμενα λεγόμενα. Τοιαῦτα εἶναι ἡ *Ἰουδίθ*, ὁ *Τωβίτ*, ἡ *Σοφία Σολομῶντος*, ἡ *Σοφία Σειράχ*, καὶ *Μακκαβαίων* α', β' καὶ γ'.

ΤΗΣ
ΙΕΡΑΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΜΕΡΟΣ Β'.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΚΑΙΝΗΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ.

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Α'.

Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός καὶ ἡ δι' αὐτοῦ
ἐπιφανείσα τῷ κόσμῳ σωτηρία.

§ 129. Τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου.

Κατὰ τὰς αἰωνίους βουλὰς τοῦ Θεοῦ τὸ ἀνθρώπινον γένος, ἀφοῦ ἐξέπεσε τῆς ἀρχικῆς αὐτοῦ καταστάσεως, ἔμελλε νὰ ἀπαλλαγῇ τῆς δεσμευούσης αὐτὸ ἁμαρτίας καὶ νὰ ἀπολαύσῃ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Τὸ γεγονός τοῦτο τῆς σωτηρίας ἔμελλε νὰ ἐκτελεσθῇ διὰ τῆς ἐπιφανείας τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ἡ ἐπιφάνεια δ' αὕτη ἔμελλε νὰ συμβῇ ὅτε ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου (Γαλάτ. 4, 4. 5). Καὶ ἀληθῶς ἡ ἐποχὴ αὕτη παρουσιάσθη ἐν τοῖς χρόνοις, ἐν οἷς εὐρισκόμεθα. Μέχρι τοῦδε καὶ οἱ Ἰουδαῖοι καὶ οἱ ἔθνηκοι προπαρασκευάσθησαν ἐν τῇ ὁδῷ τῆς σωτηρίας ταύτης κατὰ δύο τρόπους δηλ. θετικῶς καὶ ἀρνητικῶς. Ὁ κόσμος διὰ τῆς ἐπὶ 5,508 ἔτη ἱστορίας αὐτοῦ ἔφθασεν εἰς τὴν πεποίθησιν, ὅτι δὲν δύναται ἀφ' ἑαυτοῦ νὰ τύχῃ τῆς σωτηρίας, οὔτε διὰ τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου, ὅπως ἀπέ-

δείξαν οἱ Ἰσραηλῖται, οὔτε διὰ τῆς κοσμικῆς ἀναπτύξεως, τῆς τέχνης καὶ ἐπιστήμης, ὅπως ἀπέδειξαν οἱ ἔθνικοι. Ὁ νόμος, τὸν ὅποιον ὁ Ἰσραὴλ ἔλαβεν ἐπὶ τοῦ Σινᾶ εἶχε βεβαίως τὴν εὐλογίαν αὐτοῦ, ἀλλ' ἐν τῇ διεσθαρμένη ἀνθρωπίνῃ φύσει δὲν ἠδύνατο νὰ ἐκδηλώσῃ τὴν εὐλογίαν αὐτοῦ, ἀλλὰ μόνον κατάραν (Γαλ. 3, 10). ὁ νόμος οὗτος ἔφερε μόνον ἐπίγνωσιν τῆς ἁμαρτίας καὶ εἰς πάντα ἀληθῆ Ἰσραηλίτην ἐχρησίμευεν ὡς παιδαγωγὸς εἰς Χριστόν. Ἀφ' ἑτέρου οἱ ἔθνικοι δὲν εἶχον μὲν νόμον ἀποκεκαλυμμένον, εἶχον ὅμως τὸν ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ ἀνθρώπου ἐμπεφυτευμένον ἠθικὸν νόμον (Ῥωμ. 2, 15). καίτοι δὲ ὁ νόμος οὗτος ἦν ἐσθαρμένος κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ἀπάτης (Ἐφεσ. 4, 22) συνετέλει ὅμως ὅπωςδήποτε νὰ πείσῃ αὐτοὺς περὶ τῆς ἠθικῆς αὐτῶν ἀδυναμίας.

Ἀλλὰ καὶ θετικῶς Ἰουδαῖοι τε καὶ ἔθνικοι παρεσκευάσθησαν ἐν τῇ διὰ Χριστὸν σωτηρίᾳ. Ὁ νόμος τοῦ Μωυσέως ἀπεκάλυψε τὴν ἀληθῆ περὶ Θεοῦ ιδέαν, ὡς τοῦ μόνο ἁγίου, δικαίου καὶ φιλανθρώπου δημιουργοῦ καὶ κυβερνήτου οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὅστις, διάφορος τῆς φύσεως, εἶναι ἀνώτερος αὐτῆς, εἶναι πανταχοῦ παρὼν καὶ παντοδύναμος· αἱ εἰς τὸν Ἰσραὴλ δοθεῖσαι ἐπαγγελίαι ἀπεκάλυψαν τὰς βουλὰς τοῦ Θεοῦ περὶ τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους καὶ περιέγραψαν καὶ τὸν τρόπον καὶ τὸν τόπον καὶ τὸν χρόνον τῆς ἐκτελέσεως αὐτῆς· ἡ λατρεία τοῦ Ἰσραὴλ προετύπωσε τὴν σωτηρίαν ταύτην καὶ ἡ ἱστορία αὐτοῦ ἔφθασεν εἰς τὸ τέλος αὐτῆς, τὴν ἐμφάνισιν τοῦ ἐπαγγελθέντος υἱοῦ τοῦ Δαυὶδ. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἐθνισμὸς συνετέλεσεν εἰς τὸ βασιλεῖον τοῦ Θεοῦ θετικῶς· ὅτι καλὸν παρήγαγεν ἡ ἀνθρωπίνη ἀνάπτυξις καὶ σοφία, ἡ τέχνη καὶ ἡ ἐπιστήμη, ταῦτα πάντα ὑπηρετήσαν εἰς τὴν διὰ Χριστοῦ σωτηρίαν.

Ἐκτὸς τούτων καὶ ἄλλως πως παρεσκευάσθη ἡ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων· ἅπας ὁ κόσμος διετέλει ὑπὸ ἓν σκῆπτρον, μία γλῶσσα ἐπεκράτει πανταχοῦ ἡ ἐλληνική, τὸ δὲ διὰ τῆς καθολικῆς εἰρήνης ἀκμάζον ἐμπόριον καὶ ἡ συγκοινωνία συνετέλει εἰς τὴν ταχεῖαν καὶ εὐκόλον διάδοσιν τῶν νέων ἰδεῶν. Ὅπως οἱ Ἰσραηλῖται παρηγοροῦντο διὰ τῶν ἐπαγγελιῶν τῶν πατέρων αὐτῶν ὅτι δηλ. κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἀπὸ τῆς χώρας αὐτῶν ἔμελλέ τις νὰ ἄρξῃ τῆς οἰκουμένης, οὕτως ἤδη καὶ οἱ ἔθνηκοι προσιωνίζοντο ἐπικειμένην τινὰ σωτηρίαν, μάλιστα ἡλπίζον ὀριστικῶς εἰς τὴν ἔλευσιν μεγάλου τινὸς βασιλέως, ὅστις ἔμελλε νὰ φέρῃ τὸν χρυσοῦν αἰῶνα. Αἱ ἰδέαι αὗται τῶν ἐθνικῶν ἦσαν ἡ ἀναμνήσεις παναρχαίων ἐλπιδῶν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἡ καρπὸς τῆς ἐπ' αὐτοὺς ἐπιρροῆς τῆς διδασκαλίας τῶν Ἰουδαίων· πολλοὶ τῶν ἐθνικῶν τότε μετέβαινον ὅλως εἰς τὸν ἰουδαϊσμὸν διὰ τῆς περιτομῆς καὶ ἐτήρουν τὸν νόμον· οὗτοι ἦσαν οἱ προσήλυτοι τῆς δικαιοσύνης· πλείονες ἦσαν οἱ προσκολλώμενοι ἀπλῶς τῷ ἰουδαϊσμῷ, οἱ ἐπισκεπτόμενοι τὰς συναγωγὰς καὶ ἀναγινώσκοντες τὰς γραφὰς αὐτῶν, χωρὶς ὅμως νὰ ὑποχρεῶνται εἰς τὴν τήρησιν τοῦ νόμου· οὗτοι ἦσαν οἱ προσήλυτοι τῆς πίστεως, ἢ οἱ σεβόμενοι καὶ φοβούμενοι τὸν Θεόν. Οὕτω βλέπομεν ὅτι παρά τε τοῖς Ἰουδαίοις καὶ τοῖς ἔθνεσι παρεσκευάσθη ἡ πρὸς τὴν σωτηρίαν ἄγουσα ὁδός, ἥτις ἔμελλε νὰ ἐμφανισθῇ εἰς τὸν κόσμον διὰ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ.

§ 130. Ἡ δι' Ἰησοῦ Χριστοῦ σωτηρία καὶ
τὸ πρόσωπον αὐτοῦ.

† Ἡ πρόκαταγγελθεῖσα τοῖς ἀνθρώποις σωτηρία δύο τινὰ κυρίως ἐσκόπει· πρῶτον ἔπρεπε νὰ ἀποβάλλῃ πᾶν πονηρὸν

καὶ ἀσεβές, τὸ ὁποῖον ἐπεισῆλθεν εἰς τὸν κόσμον διὰ τῆς ἁμαρτίας τοῦ Ἀδάμ, νὰ ἄρῃ τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὸν θάνατον, καὶ δεύτερον νὰ καταστήσῃ τὸ πλάσμα τοῦ Θεοῦ ἅγιον καὶ μακάριον, ἐπανάγουσα αὐτὸ εἰς τὴν ἀληθῆ ὁδόν, ἀφ' ἧς ἐξέκλινεν. Πρὸς κατόρθωσιν τοῦ μυστηρίου τούτου ἔπρεπε τὸ πρόσωπον, τὸ ὁποῖον κατὰ τὰς βουλὰς τοῦ Θεοῦ ἀνέλαβε τὸ ἔργον τοῦτο, νὰ ᾔναι ἀληθὴς Θεὸς καὶ ἀληθὴς ἄνθρωπος δηλ. Θεάνθρωπος· καὶ πράγματι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἦν τοιοῦτος, διότι ἐν τῷ προσώπῳ αὐτοῦ ἦσαν συνηνωμένα ὁ αἰώνιος καὶ ἀληθὴς Λόγος τοῦ Θεοῦ, καὶ ὁ ἐκ τοῦ γένους τοῦ Δαυὶδ καταγόμενος ἀληθὴς ἄνθρωπος. Ὁ αἰώνιος καὶ ἄκτιστος Λόγος τοῦ Θεοῦ ἐγένετο σὰρξ καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν· ὁ δημιουργὸς καὶ κύριος τῆς κτίσεως ἀφῆκε τὸν θρόνον τῆς μεγαλωσύνης αὐτοῦ καὶ ἐφάνη ἐν τῇ γῇ ἐν μορφῇ δούλου· ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐκένωσεν ἑαυτὸν καὶ ἐγένετο ἄνθρωπος κατὰ πάντα ὅμοιος ἡμῖν πληρὴ ἁμαρτίας (πρὸλ. Ἰωάν. 1. 14· Φιλιπ. 2, 6, 7). Ἀλλὰ πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Χριστοῦ ἔπρεπε νὰ παρουσιασθῇ ὁ πρόδρομος αὐτοῦ. +

§ 131. Ὁ Πρόδρομος τοῦ Κυρίου.

Ἦδη ὁ μεγαλοφρονότατος Ἡσαίας προανήγγειλεν ὅτι πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ ἀληθοῦς Μεσσίας ἐμελλε νὰ παρουσιασθῇ ὁ Πρόδρομος αὐτοῦ πρὸς παρασκευὴν τῆς ὁδοῦ αὐτοῦ (κεφ. 40, 3. πρὸλ καὶ Μαλαχ. 3, 1). Καὶ ἀληθῶς ἐν ταῖς ἡμέραις Ἡρώδου τοῦ Μεγάλου ἄγγελος Κυρίου ἐμφανισθεὶς τῷ ἱερεὶ Ζαχαρίᾳ προσφέροντι ἐν τῷ ναῷ θυμίαμα, προανήγγειλεν ὅτι ἡ γυνὴ αὐτοῦ Ἑλισάβετ θέλει γεννήσῃ υἱόν, τὸν Ἰωάννην, ὅστις ἔσται μέγας ἐνώπιον τοῦ κυρίου, οἶνον καὶ σίκερα οὐ μὴ πίῃ καὶ πλησθή-

σεται πνεύματος ἁγίου. Ὁ Ζαχαρίας ἀπιστήσας εἰς τοῦτο καὶ ζητήσας σημεῖον τῆς ἀληθείας τοῦ γεγονότος τούτου, ἐτιμωρήθη διὰ παροδικῆς ἀφασίας (Λουκ. 1, 5—25). Ἀλλ' ὅτε ἐπλήσθη ὁ χρόνος τῆς Ἑλισάβετ καὶ ἐγέννησε τὸν Ἰωάννην, τότε ἠνεώχθη τὸ στόμα τοῦ Ζαχαρίου, ὅστις πλήρης πνεύματος ἁγίου προεφήτευσε περὶ τῆς ἐξ ὕψους ἀνατολῆς, τὰς ὁδοὺς τὰς ὁποίας ἔμελλε νὰ ἐτοιμάσῃ ὁ Ἰωάννης (αὐτόθι στιχ. 57—80). Ὅτε ὁ Ἰωάννης ἠῤῥξῃσε παρουσιάσθῃ ὡς προφήτης ἐν πνεύματι καὶ δυνάμει Ἡλιοῦ (Λουκ. 1, 17) καὶ ἐκήρυσσε: μετανοεῖτε ἡγγικε γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Τὸ κήρυγμα τοῦτο ἐποίει ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Ἰουδαίας, ὅπου διατῶμενος εἶχεν ἔνδυμα ἐκ τριχῶν καμήλου, ζώνην δερματίνην περὶ τὴν ὀσφὺν αὐτοῦ, καὶ ἡ τροφή αὐτοῦ ἦν ἀκρίδες καὶ μέλι ἄγριον (Ματθ. 3, 2—4). Πάντας τοὺς προσερχομένους αὐτῷ καὶ ἐξομολογουμένους τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν, ἐβάπτιζε δι' ὕδατος πρὸς συμβολικὴν ἐπισφράγισιν τῆς μετανοίας αὐτῶν καὶ ἔλεγεν: ἐγὼ βαπτίζω ὑμᾶς ἐν ὕδατι εἰς μετάνοιαν, ὁ δὲ ὀπίσω μου ἐρχόμενος ἰσχυρότερός μου ἐστίν, οὐ οὐκ εἰμι ἱκανὸς λαῶν τὸν ἱμάντα τῶν ὑποδημάτων αὐτοῦ, αὐτὸς βαπτίσει ὑμᾶς ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρὶ (Ματθ. 3, 11. Λουκ. 3). μέσον ὑμῶν στήκει, ὃν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε, ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος, ὃς ἔμπροσθέν μου γέγονεν (Ἰωάν. 1, 26). ἐκεῖνον δεῖ αὐξάνειν ἐμὲ δὲ ἐλαττοῦσθαι (αὐτ. 3, 30). ὅτε δὲ εἶδε τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐρχόμενον πρὸς ἑαυτὸν εἶπεν: ἶδε ὁ ἄμωρος τοῦ Θεοῦ, ὁ αἰρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου (αὐτόθι 1, 29).

Τὸ περὶ μετανοίας κήρυγμα ἐκήρυσεν ὁ Ἰωάννης οὐ μόνον τῷ λαῷ, ἀλλὰ καὶ τῷ τετράρχῃ Ἡρώδῃ τῷ Ἀντί-

πα. Οὗτος εἶχε νυμφευθῇ τὴν γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Φιλίππου, τότε δὲ ὁ Ἰωάννης προσελθὼν αὐτῷ ἤλεγξε διὰ τὸν παράνομον τοῦτον γάμον, λέγων: οὐκ ἔξεστί σοι ἔχειν τὴν γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ σου, ὁ δὲ Ἡρώδης συνεπέα τῶν ῥαδιουργιῶν τῆς Ἡρωδιάδος συλλαβὼν αὐτὸν ἔρριπεν εἰς τὸ φρούριον Μαχαιρῶνα ἐν Περαιᾷ, δὲν ἠδύνατο ὅμως νὰ φονεύσῃ αὐτὸν διότι ἐφοβεῖτο τὸν Ἰωάννην, εἰδὼς αὐτὸν ἄνδρα δίκαιον καὶ ἅγιον, μάλιστα ἐποίει πολλὰς τῶν ἐπιταγῶν αὐτοῦ καὶ ἤκουεν αὐτοῦ ἡδέως (Μάρκ. 6, 20). Ἐν τῷ σκότει τῆς φυλακῆς ἐκείνης ὁ Ἰωάννης περιελθὼν εἰς ἀμφιβολίαν περὶ τοῦ Χριστοῦ στέλλει πρὸς αὐτὸν δύο ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ καὶ ἐρωτᾷ: σὺ εἰ ὁ ἐρχόμενος ἢ ἕτερον προσδοκῶμεν; ὁ Ἰησοῦς ἀπαπέμπει αὐτὸν εἰς τὰ θαύματα, τὰ ὅποια ἐποίει, μαρτυρεῖ ὅμως ἐνώπιον τοῦ ὄχλου περὶ τοῦ Ἰωάννου, ὅτι εἶναι ὁ μέγιστος τῶν προφητῶν τῆς Π. Διαθήκης καὶ ἐπιπροστίθῃσιν ὅτι ὁ μικρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν μεῖζων αὐτοῦ ἐστίν (Ματθ. 11, 1—11). Τέλος ὅμως ὁ Ἰωάννης πίπτει ὑπὸ τὴν μάχαιραν τοῦ δημίου διότι ὅτε κατὰ τὴν ἐορτὴν τῶν γενεθλίων τοῦ Ἡρώδου ἡ θυγάτηρ τῆς Ἡρωδιάδος χορεύσασα πρὸ αὐτοῦ ἤρρεσεν αὐτῷ, ὁ Ἡρώδης μεθ' ὅρκου ὑπεσχέθη αὐτῇ ὅτι δύναται νὰ αἰτήσῃ παρ' αὐτοῦ ὅ,τι θέλει μέχρι καὶ τοῦ ἡμίσεος τῆς βασιλείας αὐτοῦ· τότε ἐκείνη τῇ συμβουλῇ τῆς μητρὸς αὐτῆς ἐζήτησεν ἐπὶ πίνακι τὴν κεφαλὴν τοῦ βαπτιστοῦ. Ὁ Ἡρώδης περὶλυπος γενόμενος διὰ τὴν αἴτησιν ταύτην δὲν ἠθέλησε νὰ ἀθετήσῃ αὐτὴν διὰ τοὺς ὅρκους καὶ τοὺς ἀνακειμένους καὶ ἐπομένως διέταξε τὴν ἀποκεφάλισιν τοῦ Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου (Μάρκ. 6, 28).

§ 132. *Ἡ ἁγία Παρθέρος Μαρία.*

Ὡς μήτηρ τοῦ λυτρωτοῦ τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ τῆς γῆς προώριστο νὰ γίνῃ ἡ *Παρθέρος Μαρία*, ἐκ γένους Δαυὶδ καταγομένη, θυγάτηρ τοῦ Ἰωακείμ καὶ τῆς Ἀννης, πτωχή καὶ ταπεινὴ μὲν εἰς τὰ ὄμματα τῶν ἀνθρώπων, πιστὴ ὅμως εἰς τὸν Θεὸν καὶ πλήρης χάριτος. Εἰς τὴν Παναγίαν ταύτην Παρθένον ἔξ μῆνας μετὰ τὴν σύλληψιν τοῦ Ἰωάννου, ἐνεφανίσθη ὁ ἄγγελος Γαβριὴλ καὶ εἶπε: *χαῖρε κεχαριτωμένη ὁ Κύριος μετὰ σοῦ· εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξὶ καὶ εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου· τὴν Μαρίαν παραχθεῖσαν ὁ ἄγγελος ἐνεθάρρυνε λέγων: πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ καὶ δύναμις ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι, διὸ καὶ τὸ γεννώμενον ἅγιον, κληθήσεται υἱὸς Θεοῦ· ἡ Μαρία τότε πλήρης ταπεινότητος ἀνεφώνησεν: ἰδοὺ ἡ δούλη Κυρίου γένοιτό μοι κατὰ τὸ ῥῆμά σου. Ὅτε δὲ μετ' ὀλίγον ἡ Μαρία ἐπεσκέφθη τὴν Ἑλισάβετ, αὕτη ὑπεδέχθη ἐκείνην διὰ τῶν λόγων: εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξὶ καὶ εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου· καὶ πόθεν μοι τοῦτο ἵνα ἔλθῃ ἡ μήτηρ τοῦ Κυρίου μου πρὸς με; ἰδοὺ γὰρ ὡς ἐγένετο ἡ φωνὴ τοῦ ἀσπασμοῦ σου εἰς τὰ ὦτά μου, ἐσκίρτησεν ἐν ἀγαλλιάσει τὸ βρέφος ἐν τῇ κοιλίᾳ μου. Ἡ Παρθέρος τότε πλήρης εὐχαριστήσεως ἐδοξολόγησε τὸν Κύριον ὅτι ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν ταπείνωσιν τῆς δούλης αὐτοῦ, καὶ διὰ τοῦ προφητικοῦ αὐτῆς ὁμματος προεῖδεν ὅτι ἀπὸ τοῦ νῦν μακαριοῦσιν αὐτὴν πᾶσαι αἱ γενεαί (Λουκ. 1, 26).*

§ 133. *Ἡ γέννησις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.*

Ἡ παρθένος Μαρία ἦν μεμνηστευμένη μετὰ δικαίου

τινός και ἀγαθοῦ ἀνδρός, τοῦ Ἰωσήφ ἐκ πατριάς Δαυίδ, ὅστις ἰδὼν τὴν σύλληψιν αὐτῆς καὶ μὴ θέλων νὰ παραδειγματίσῃ αὐτήν, ἠθέλησε νὰ ἀπολύσῃ αὐτὴν λάθρα· ἀλλ' ἄγγελος κυρίου ἐπληροφόρησεν αὐτὸν περὶ τῶν συμβαινόντων καὶ ἐκεῖνος παρέλαθεν αὐτὴν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ· ἀλλὰ τότε καὶ ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ῥώμης Αὐγουστος διέταξε γενικὴν ἀπογραφὴν τῶν ἐν τῷ κράτει αὐτοῦ οἰκούντων, ὁ δὲ Ἰωσήφ ὡς ἐξ οἴκου καὶ πατριάς Δαυίδ καταγόμενος, παρέλαβε τὴν ἁγίαν Παρθένον καὶ μετέβη εἰς Βηθλεέμ, ἐκεῖ μὴ εὐρόντες τόπον ἵνα καταλύσωσι, διέμειναν ἐν τινι σπηλαίῳ· πληρωθέντος δὲ τοῦ χρόνου τῆς κυοφορίας ἐγέννησεν ἡ Μαρία τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν μονογενῆ, ἐσπαργάνωσεν αὐτὸν καὶ ἀνέκλινεν ἐν τῇ φάτνῃ. Τὸ Εὐαγγέλιον τοῦτο τῆς γεννήσεως τοῦ Σωτῆρος ἀνηγγέλη κατὰ πρῶτον εἰς τοὺς ἐν τῷ ἀγρῷ ἀγραυλοῦντας ποιμένας· ἡ δόξα τοῦ Κυρίου περιελαμψεν αὐτοὺς καὶ ὁ ἄγγελος τοῦ Θεοῦ εἶπεν αὐτοῖς: ἰδοὺ εἰσαγγεῖλιζομαι ὑμῖν χαρὰν μεγάλην, ἣτις ἔσται παντὶ τῷ λαῷ, ὅτι ἐτέχθη ὑμῖν σήμερον σωτήρ, ὃς ἐστὶ Χριστὸς Κύριος ἐν πόλει Δαυίδ· ἐξαίφνης δὲ σὺν τῷ ἀγγέλῳ πλῆθος στρατιᾶς οὐρανοῦ ὕμνει τὸν Θεὸν καὶ ἔλεγε: δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνῃ ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία. Ὅτε δὲ ἀπῆλθεν ὁ ἄγγελος, οἱ ποιμένες μετέβησαν εἰς Βηθλεέμ καὶ εἶδον τὸ παιδίον καὶ ἐδιηγῆθησαν πᾶν ὅ,τι εἶδον καὶ ἤκουσαν· ἡ δὲ Μαρία συνετήρει τὰ ῥήματα ταῦτα συμβάλλουσα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς καὶ οἱ ποιμένες ὑμνοῦντες καὶ αἰνοῦντες τὸν Θεὸν ὑπέστρεψαν. (Ματθ. 1, 18—25. Λουκ. 2, 1—20).

§134. Περιτομή και παράστασις αὐτοῦ.

ἐν τῷ ναῷ

Κατὰ τὴν ὁγδόην ἡμέραν περιετμήθη τὸ παιδίον κατὰ τὸν νόμον καὶ ἔλαβε τὸ ὄνομα Ἰησοῦς=Σωτήρ, ὅπερ ἤδη ὁ ἄγγελος προεῖπε τῇ παρθένῳ πρὸ τῆς συλλήψεως (Λουκ. 1, 31) καὶ τῷ Ἰωσήφ κατὰ τὸ ὄναρ (Ματθ. 1, 21. Λουκ. 2, 21). Ὡσαύτως δὲ κατὰ τὸν μωσαϊκὸν νόμον (Λευϊτ. 12, 2) ὅτε ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ καθαρισμοῦ κατὰ τὴν τεσσαρακοστὴν ἀπὸ τῆς γεννήσεως ἡμέραν, προσηνέχθη ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸν ναὸν ὅπως παρασταθῇ τῷ Κυρίῳ καὶ προσενεχθῇ ἡ διὰ τὰ πρωτότοκα προωρισμένη θυσία (ἐξοδ. 13, 2. Λευϊτ. 12, 8). Ἐν Ἱερουσαλὴμ εὕρισκετο τότε δίκαιός τις καὶ εὐλαβὴς ἀνὴρ, Συμεὼν, πλήρης πνεύματος ἁγίου καὶ προσδεχόμενος παρὰ κλησιν τοῦ Ἰσραὴλ· ἦν δ' αὐτῷ κεχρηματισμένον ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος ὅτι δὲν θὰ ἀποθάνῃ πρὶν ἢ ἰδῇ τὸν Χριστὸν Κυρίου. Οὗτος λοιπὸν ὁ δίκαιος φερόμενος ὑπὸ τοῦ πνεύματος ἦλθεν εἰς τὸν ναὸν καὶ λαβὼν ἐν ταῖς ἀγκάλας αὐτοῦ τὸν Ἰησοῦν ἀνεφώνησε· Νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου, Δέσποτα, κατὰ τὸ ῥῆμά σου ἐν εἰρήρῃ, ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου, ὃ ἡτοίμασας κατὰ πρόσωπον πάντων τῶν λαῶν, φῶς εἰς ἀποκάλυψιν ἔθνων καὶ δόξαν λαοῦ σου Ἰσραὴλ. Ὁ πατήρ καὶ ἡ μήτηρ ἀκούοντες ταῦτα ἐθαύμαζον, ὁ δὲ Συμεὼν στραφεὶς πρὸς τὴν Μαρίαν εἶπεν· ἰδοὺ οὗτος κεῖται εἰς πτώσειν καὶ ἀνάστασιν πολλῶν ἐν τῷ Ἰσραὴλ καὶ εἰς σημεῖον ἀντιλεγόμενον, καὶ σοῦ δὲ αὐτῆς τὴν ψυχὴν διελεύσεται ῥομφαία ὅπως ἂν ἀποκαλυφθῶσιν ἐκ πολλῶν καρδιῶν διαλογισμοί. Ἐν τῷ

ναὼ ὑπῆρχεν ἀπὸ πολλοῦ καὶ προφήτις τις Ἄννα ἐν νηστείαις καὶ δεήσεσι λατρεύουσα τὸν Θεόν, ἣτις ἀκούσασα καὶ ἰδοῦσα τὰ ἐκεῖ γενόμενα ἐξῆλθε καὶ ἀνήγγειλεν αὐτὰ εἰς πάντας τοὺς ἐν Ἱερουσαλὴμ τοὺς προσδεχομένους σωτηρίαν (Λουκ. 2, 22—38).

§ 135. *Οἱ ἐξ Ἀνατολῆς Μάγοι καὶ ἡ εἰς Αἰγύπτου φυγή.*

Ὅπως εἰς τοὺς ἀγραυλοῦντας ποιμένας, τὰ πρωτόλεια τῶν Ἰουδαίων, ὁ χορὸς τῶν ὑμνούντων ἀγγέλων ἐκρησμευτεν ὡς ὁδηγὸς πρὸς ἀνέυρεσιν τοῦ ἐν τῇ φάτνῃ κειμένου Σωτῆρος, οὕτω καὶ εἰς τοὺς ἐξ Ἀνατολῆς Μάγους, τὰ πρωτόλεια τῶν ἐθνῶν ἐφάνη παράδοξός τις καὶ θαυμαστός ἀστὴρ. Ἦδη ὡς ἐν τῇ πρώτῃ § εἵπομεν παρὰ τοῖς ἐθνικοῖς ἐπεκράτει ἡ ἰδέα περὶ μεγάλου τινὸς βασιλείως μέλλοντος νὰ γεννηθῇ ἐν τῷ Ἰσραὴλ· τοῦτο πολὺ περισσότερον συνέβη βεβαίως ἐν Ἀνατολῇ, ἔνεκα τῆς αἰχμαλωσίας καὶ τῆς διασπορᾶς τῶν Ἰουδαίων· ἐκεῖ ἦσαν ἀναμφιβόλως διαδεδομένοι καὶ πολλαὶ προφητεῖαι τῆς Π. Διαθήκης, καὶ μάλιστα τοῖς Μάγοις, ὡς δύναται τις νὰ συμπεράνῃ τοῦτο ἐκ τῆς μετὰ τοῦ Δανιὴλ σχέσεως αὐτῶν. Αἱ ἰδέαι αὗται καὶ ὁ ἀστὴρ ὁ παράδοξος, ἔδωκαν ἴσως ἀφορμὴν εἰς τοὺς σοφοὺς τῆς Ἀνατολῆς ὅπως συμπεράνωσι περὶ ἀναλόγου γεγονότος ἐπὶ τῆς γῆς· σπεύδουσι λοιπὸν εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐρωτῶσι τὸν Ἡρώδη· ποῦ ἐστὶν ὁ τεχθεὶς βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; εἰδομεν γὰρ αὐτοῦ τὸν ἀστέρα ἐν τῇ ἀνατολῇ καὶ ἤλθομεν προσκυνῆσαι αὐτόν. Ὁ βασιλεὺς Ἡρώδης ἀκούσας τοὺς λόγους τούτους ἐταράχθη, μετ' αὐτοῦ δὲ καὶ ἅπαντα ἡ Ἱερουσαλὴμ, καὶ προσκαλέσας τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ γραμματεῖς ἔμαθε παρ' αὐ-

τῶν ὅτι ὁ Χριστὸς ἔμελλε νὰ γεννηθῇ ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας (Μιχ. 5, 1). Τότε οἱ μάγοι ἐπορεύθησαν εἰς Βηθλεὲμ καὶ εὐρόντες τὸ παιδίον προσεκύνησαν αὐτῷ καὶ προσήνεγκαν ὡς δῶρα χρυσόν, λίθον καὶ σμύρναν. Ὁ Ἡρώδης ἀποστέλλων αὐτοὺς εἰς Βηθλεὲμ παρήγγειλεν ἵνα ἀναγγείλωσιν αὐτῷ ποῦ εὐρίσκεται τὸ παιδίον, ὅπως ἐλθὼν καὶ αὐτὸς προσκυνήσῃ αὐτῷ· ἀλλ' ὁ Θεὸς ματαιῶν τὰ πονηρὰ σχέδια τοῦ Ἡρώδου κατ' ὄναρ διέταξεν αὐτοὺς ὅπως δι' ἄλλης ὁδοῦ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν χώραν αὐτῶν (Ματθ. 2, 1—12).

Ὁ Ἡρώδης ἰδὼν ὅτι ἐνεπαίχθη ὑπὸ τῶν μάγων, διέταξε νὰ φονευθῶσι πάντα τὰ ἐν τῇ Βηθλεὲμ καὶ τοῖς περικύκλοις βρέφη ἀπὸ διετοῦς καὶ κατωτέρω. Ἀλλ' ὁ Ἰωσήφ πληρορροηθεὶς τοῦτο κατ' ὄναρ ὑπ' ἀγγέλου, παρέλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ ἀνεχώρησεν εἰς Αἴγυπτον· ἐκεῖ ἔμεινε μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Ἡρώδου, ὅτε πάλιν ἄγγελος Κυρίου ἀνήγγειλεν αὐτῷ τοῦτο καὶ ἐλθὼν κατώκησεν εἰς Ναζαρέτ· ἐκεῖ δὲ κατώκει καὶ ὁ Ἰησοῦς ὑποτασσόμενος τοῖς γονεῦσιν αὐτοῦ (Ματθ. 2, 13—23).

§ 136. Ἡ Νεότης τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ἡ νεανικὴ ἡλικία τοῦ Κυρίου ἡμῶν εἶναι ἡμῖν ἄγνωστος· μὴ μόνον ἱστορία ἐξ αὐτῆς σώζεται ἡμῖν, ἡ ἐξῆς· ὅτε δηλ. οἱ γονεῖς τοῦ Ἰησοῦ ὅπως κατ' ἔτος μετέβαινον εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ διὰ τὴν ἐορτὴν τοῦ Πάσχα, οὕτω μετέβησαν καὶ ὅτε ὁ Ἰησοῦς ἦν δωδεκαέτης. Μετὰ τὸ τέλος τῆς ἐορτῆς ὁ Ἰησοῦς ἔμεινεν ἐν τῷ ναῷ καὶ ἐλθὼν ἐν τῷ μίσθῳ τῶν διδασκάλων ἤκουε καὶ ἐπρωτῶτα αὐτοὺς. *Μετὰ δὲ ἐξῆς τὰς ἐποχὰς ἐπὶ τῇ σιγῇ καὶ ταῖς ἀποκρισεὶν αὐτοῦ.* Οἱ γονεῖς αὐτοῦ νομίζοντες ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἦν

μετὰ τῆς λοιπῆς συνοδείας ἐπορεύθησαν ἡμέρας ὁδόν, ἀλλὰ μὴ εὐρόντες αὐτὸν ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλήμ· ἡ μὲν τῇ αὐτοῦ τότε εἶπεν αὐτῷ: *Τί ἐποίησας ἡμῶν οὕτω τέκνον; ἰδοὺ ὁ πατήρ σου καὶ γὰρ ὁδονόμενοι ἐζητοῦμέν σε.* Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔδωκε τότε τὴν σημαντικὴν ἀπόκρισιν: *οὐκ ἤδευτε ὅτι ἐν τοῖς τοῦ πατρὸς μου δεῖ εἶναι με;* Ἐκ τῆς λοιπῆς αὐτοῦ ἱστορίας οὐδὲν γινώσκουμεν, ἀνάγκη ὅμως νὰ ἐννοήσωμεν τὴν νεανικὴν ζωὴν τοῦ Χριστοῦ βιουμένην ἐν πλήρει ὑπακοῇ, ἐν ἐπιζήλω ἀναγνώσει καὶ ἐρεύρῃ ἐν ταῖς ἀγίαις Γραφαῖς, ὅπως καὶ τὸ Εὐαγγέλιον ἀναφέρει ὅτι οὗτος προέκοπτε σοφία καὶ ἡλικία καὶ χάριτι παρὰ Θεῷ καὶ ἀνθρώποις (Λουκ. 2, 40—52).

§ 139. *Ἡ βάπτισις καὶ ὁ πειρασμὸς τοῦ Κυρίου.*

† *Ὅτε Ἰωάννης ὁ Βαπτιστὴς κηρύττων ἐν τῇ ἐρήμῳ μετάνοιαν ἐβάπτιζε συγχρόνως τοὺς προσερχομένους, τότε προσελθὼν αὐτῷ καὶ ὁ Ἰησοῦς, ἄγων τὸ τριακοστὸν τῆς ἡλικίας ἔτος (Λουκ. 3, 23) ἐζήτην ἵνα βαπτισθῇ ὑπ' αὐτοῦ τὸ βάπτισμα τῆς μετανόιας, οὐχὶ δι' ἑαυτὸν, ὅστις ἦν ἀναμάρτητος, ἀλλὰ διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, τὰς ὁποίας ἀνέλαθεν. Ὁ Ἰωάννης διεκώλυεν αὐτὸν λέγων: *ἐγὼ χρεῖαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι καὶ σὺ ἔρχῃ πρός με;* ἀλλ' ὅτε ὁ Ἰησοῦς ἐπιμένων ἀπεκρίνατο: *ἄφες ἄρτι οὕτω γὰρ πρέπον ἐστὶν ἡμῖν πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην,* ὁ Ἰωάννης ἐβάπτισεν αὐτόν, ἀλλὰ παραχρῆμα ὁ οὐρανὸς ἠνεῳχθη ἐπὶ τὸν βαπτιζόμενον καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ κατέβη ἐπ' αὐτοῦ ἐν εἴδει περιστερᾶς, ἠκούσθη δὲ φωνὴ οὐρανὸθεν λέγουσα, *οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ*

(ΙΕΡΑ ΙΣΤΟΡΙΑ)

ἀγαπητός, ἐν ᾧ ἠυδόκησα. (Ματθ. 3, 13· Μάρκ. 1, 9 — 11· Λουκ. 3, 21).

Μετὰ τὸ βάπτισμα ὁ Ἰησοῦς πρὶν ἢ παρουσιασθῆ δη-
μοσίᾳ ὡς Μεσσίας, ὠδηγῆθη ὑπὸ τοῦ πνεύματος εἰς τὴν
ἐρημον, ἵνα ἐκεῖ πειρασθῇ ὑπὸ τοῦ διαβόλου. Νηστεύτας
40 ἡμέρας καὶ νύκτας, ὑπερον ἐπεινάσε· τοῦτο ἐπωρε-
λούμενος ὁ διάβολος, προτείνει αὐτῷ τριπλοῦν πειρασμόν·
εἰ υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, εἰπὲ ἴνα οἱ λίθοι οὗτοι ἄρτοι γέ-
νῳνται· τὸν πειρασμόν τοῦτον ἀπεσβῆσεν ὁ Ἰησοῦς διὰ
τοῦ· οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ
παντὶ ζήματι ἐκπορευομένῳ δ' ἀσσίματος Θεοῦ· τότε
παραλαβάνει αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν καὶ
ἵστησιν ἐπὶ τὸ πτερύγιον τοῦ ναοῦ λέγων· ῥίψε σεαυτὸν
κάτω διότι γέγραπται ὅτι τοῖς ἁγγέλοις αὐτοῦ ἐντε-
λεῖται περὶ σοῦ καὶ ἐπὶ χειρῶν ἁρουσί σε μὴ ποτε
προσκοπήῃς πρὸς λίθον τὸν πόδα σου· ὁ Ἰησοῦς τότε
εἶπεν· οὐκ ἐκπειράσεις Κύριον τὸν Θεόν σου· τὸ τρίτον
παραλαβὼν αὐτὸν ὁ διάβολος καὶ ἀναβιβάσας εἰς ὄρος ὕψη-
λὸν δείκνυσιν αὐτῷ τὰς βασιλείας τοῦ κόσμου καὶ λέγει
ὅτι θέλει δώσει αὐτῷ πάσας, ἐὰν πισὼν προσκυνήσῃ
αὐτόν, ἀλλ' ὁ Ἰησοῦς διὰ τῶν· ἔπαγε ὀπίσω μου Σα-
τανᾶ, γέγραπται γὰρ, Κύριον τὸν Θεόν σου προσκυ-
νήσεις καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις, ἀποδιώκει αὐτόν.
Οὕτως ἐγκαταλιπόντος αὐτόν τοῦ διαβόλου, ἦλθον ἁγγε-
λοι καὶ διηκόνουν αὐτῷ (Ματθ. 4, 1—11· Λουκ. 4, 1—
13· Μάρκ. 1, 12). +

§ 138. Οἱ μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ.

Πρὶν ἢ ὁ Κύριος ἡμῶν ἀναλάβῃ τὸ ἐπὶ γῆς κοσμοσω-
τήριον αὐτοῦ ἔργον, ἐκάλεσε παρ' ἑαυτοῦ τινὰς ἐκ τοῦ

ιουδαϊκοῦ λαοῦ (Ἰωάν. 1, 29—51), οἵτινες κατ' ὀλίγον πληθυνόμενοι ἀπετέλεσαν τὸν χορὸν τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. Ἐκ τούτων ἐπιστημότεροι ἦσαν δώδεκα οἱ ἑξῆς· 1) Σίμων Πέτρος, υἱὸς τοῦ ἀλιέως Ἰωνᾶ ἐκ Βηθσαϊδᾶ· 2) ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἀνδρέας· 3) ὁ Ἰωάννης υἱὸς τοῦ ἐκ Γαλιλαίας Ζεβεδαίου καὶ τῆς Σαλώμης· 4) ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἰάκωβος· 5) ὁ Φίλιππος· 6) ὁ Βαρθολομαῖος· 7) Θωμᾶς ὁ δίδυμος· 8) ὁ Ματθαῖος ἡ Λεὺ· 9) Ἰάκωβος ὁ τοῦ Ἀλφαίου, κατὰ τινας ὁ ἀδελφὸς τοῦ Μαρίας, ἀδελφῆς τῆς μητρὸς τοῦ Κυρίου (Ἰωάν. 19, 25· Ματθ. 27, 56)· 10) Ἰούδας ὁ Θαδδαῖος ἡ Λεββαῖος· 11) Σίμων ὁ Ζηλωτὴς ἡ Κανανίτης καὶ 12) Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης.

Ἐκ τῶν δώδεκα τούτων μαθητῶν ὁ Ἰωάννης καὶ ὁ Ἀνδρέας μέχρι τοῦδε ἦσαν μαθηταὶ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ, πρῶτοι δὲ πάντων προσεκολλήθησαν τῷ Ἰησοῦ. Ὁ Ἀνδρέας εὐρὼν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Σίμονα λέγει αὐτῷ· εὐρήκαμεν τὸν Μεσσίαν καὶ οὕτως ἐλκύει καὶ αὐτὸν εἰς τὸν Ἰησοῦν. Ὁ Φίλιππος ὁ κληθεὶς ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Κυρίου, εὐρὼν τὸν Ναθαναὴλ (ὅπως Βαρθολομαῖον) εὐαγγελίζεται αὐτῷ λέγων· ὄν ἔγραψε Μωσῆς ἐν τῷ νόμῳ καὶ οἱ προφηταὶ εὐρήκαμεν Ἰησοῦν τὸν υἱὸν τοῦ Ἰωσήφ τὸν ἀπὸ Ναζαρέτ. Ὁ Ναθαναὴλ, ὁ ἐντριβὴς περὶ τὰς Γραφάς, ἐρωτᾷ μετ' ἀπορίας· ἐκ Ναζαρέτ δύναται τι ἀγαθὸν εἶναι; ἀλλ' ὁ Φίλιππος βέβαιος περὶ τοῦ γεγονότος λέγει· ἔρχου καὶ ἴδε. Ὁ Κύριος ἰδὼν τὸν Ναθαναὴλ μαρτυρεῖ περὶ αὐτοῦ λέγων· ἴδε ἀληθὴς Ἰσραηλῆτης, ἐν ᾧ δόλος οὐκ ἔστι. Ὅτε δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ ὅτι εἶδεν αὐτὸν πρὶν ἢ εἶτι Φίλιππος φωνήσῃ ὄντα ὑπὸ τὴν συκῆν, ὁ Ναθαναὴλ ἀπεκρίθη, Ραββί, σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ, ὁ δὲ Ἰησοῦς ὑπε-

σχέθη αὐτῶ ὅτι μείζω τούτων ὄψεται (Ἰωάν. 1, 36—51). Ὁ Ἰωάννης καὶ ὁ Ἰάκωβος, Ἀνδρέας καὶ ὁ Πέτρος ἦσαν ἀλιεῖς ἐν τῇ θαλάσῃ τῆς Γαλιλαίας· ὁ Ἰησοῦς ἐν τῇ μετὰ ταῦτα κλήσει αὐτῶν ὑπεσχέθη ὅτι θέλει καταστήσει αὐτοὺς ἀλιεῖς ἀνθρώπων (Ματθ. 4, 18). Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν Ματθαῖον, τοῦτον ἐκάλεσεν ἐκ τοῦ τελωνείου Ματθ. 9, 9).

Ἐκ τῶν δώδεκα μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ, ὁ Πέτρος, ὁ Ἰωάννης καὶ ὁ Ἰάκωβος ἀπετέλουν τὸν στενότερον κύκλον, οἱ δώδεκα ἐν γένει τὸν εὐρύτερον καὶ τὸν εὐρύτατον οἱ 70 μαθηταὶ (Λουκ. 10). Ὅπως δὲ ὁ ἀριθμὸς 12 οὕτω καὶ ὁ 70 ἦν λίαν σημαντικός, ὁ μὲν πρῶτος ὑπομιμνήσκων τὰς 12 φυλάς τοῦ Ἰσραὴλ (Ματθ. 19, 28), ὁ δὲ δεύτερος τοὺς 70 λαοὺς τῆς γῆς, ἢ τοὺς 70 πρεσβυτέρους (Ἀριθ. 11). Οἱ δώδεκα ἐγκατέλιπον πάντα καὶ ἠκολούθησαν τῷ Ἰησοῦ, ἐνῷ οἱ 70 ἐξηκολούθουν τὸν ἐπίγειον αὐτῶν προσωρισμὸν. Τοὺς δώδεκα μαθητάς ἐξαπέστειλεν ὁ Κύριος εἰς τὰς φυλάς τοῦ Ἰσραὴλ ἵνα κηρύξωσι καὶ ἰάσωνται ἀσθενεῖς (Λουκ. 9)· ὥσαύτως ἀπέστειλε πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν καὶ τοὺς 70 λέγων· ὁ μὲν θερισμὸς πολὺς, οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι· δεήθητε οὖν τοῦ Κυρίου τοῦ θερισμοῦ, ὅπως ἐργάτας ἐκβάλῃ εἰς τὸν θερισμὸν αὐτοῦ (Λουκ. 10). Ὁ Πέτρος διακρινόμενος τῶν λοιπῶν μαθητῶν διὰ τὴν ὀριστικὴν αὐτοῦ καὶ ἐνεργὸν ἀποσίωσιν εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ, ἔλαβε παρ' αὐτοῦ τὸ ὄνομα Κηρῶς ἢ Πέτρος (Ματθ. 16, 13—19) ἐνθα ἡ πέτρα σημαίνει τὴν σταθερὰν ὁμολογίαν τοῦ Πέτρου. Ἀπεναντίας ὁ Ἰωάννης διεκρίνετο διὰ τὴν ζωηρὰν καὶ λεπτὴν ἀγάπην πρὸς τὸν διδάσκαλον καὶ διὰ τοῦτο ὀνομάζεται συνήθως ὁ μαθητής, ὃν ἡγάπα ὁ Ἰησοῦς, συγχρόνως

ὅμως, ὅπως καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἰάκωβος διεκρίνοντο διὰ τὸν φλογερὸν αὐτῶν ζῆλον, καὶ διὰ τοῦτο ἔλαβον παρὰ τοῦ Κυρίου τὸ ὄνομα *Βοανεργδες* = υἱοὶ βροντῆς (Μάρ. 3, 17· Λουκ. 9, 51—55).

Ὡς κεκρυμμένοι μαθηταὶ τοῦ Κυρίου ἀναφέρονται καὶ δύο μέλη τοῦ μεγάλου συνεδρίου, ὁ Νικόδημος καὶ Ἰωσήφ ὁ ἀπὸ Ἀριμαθαίας. Ἐνεκὰ τοῦ ἀπὸ τῶν Ἰουδαίων φόβου ὁ Νικόδημος μόνον ἐν καιρῷ νυκτὸς ἐτόλμησε νὰ ἔλθῃ πρὸς τὸν Ἰησοῦν, ὅστις τότε ἐδίδαξεν αὐτὸν περὶ τῆς ἀναγκαιότητος τῆς ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος γεννήσεως (Ἰωάν. 3)· ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ συνεδρίῳ προκειμένου περὶ τῆς καταδίκης τοῦ Ἰησοῦ, ὕψωσε τὴν φωνὴν αὐτοῦ κατὰ τῶν κατ' αὐτοῦ ἀδίκων κατηγοριῶν (Ἰωάν. 7, 50), παρουσιάσθη ὅμως ὡς μαθητῆς τοῦ Χριστοῦ πρῶτον μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ, ὅτε συνενωθείς μετὰ τοῦ ἐξ Ἀριμαθαίας Ἰωσήφ, ἐζήτησε νὰ ἐνταφιάσῃ τὸ σῶμα τοῦ ἐσταυρωμένου (Ἰωάν. 19, 38—40).

Ἐκτὸς τούτων καὶ ἄλλοι τινὲς εἴτε προσκληθέντες ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ, εἴτε θελήσαντες μόνον νὰ ἀκολουθήσωσιν αὐτῷ, δὲν ἔπραξαν τοῦτο, διότι δὲν ἠθέλησαν νὰ συμμορφωθῶσι πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς αὐταπαρνησίας. Εἰς ἐξ αὐτῶν ἔφυγε μετὰ τρόμου ἀκούσας τοὺς λόγους τοῦ Ἰησοῦ: αἱ ἀλώπεκες φωλεοὺς ἔχουσι καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσεις, ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλῖνῃ. Ἄλλος ἠθέλησεν ἀπελθὼν νὰ ὀψῇ τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ εἶτα νὰ ἀκολουθήσῃ τῷ Ἰησοῦ, ἀλλ' ἔλαβε παρ' αὐτοῦ τὴν ἀπόκρισιν: ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς, σὺ δὲ ἀπελθὼν διάγγελλε τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ· τρίτος δὲ ἐπιθυμῶν νὰ ἀποχαιρετήσῃ τοὺς ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, ἔλαβε τὴν ἀ-

πάντησιν : οὐδεὶς ἐπιβαλὼν τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπ' ἄροτρον καὶ βλέπων εἰς τὰ ὀπίσω εὐθετός ἐστιν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ (Λουκ. 9, 57—62). Τέλος ἀναφέρεται καὶ ὁ πλούσιος ἐκεῖνος νεανίσκος, ὅστις ἀκούσας παρὰ τοῦ Ἰησοῦ τὸ : ὕπαγε πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα καὶ δός πτωχοῖς, ἀπῆλθε λυπούμενος, ἦν γὰρ ἔχων κτήματα πολλά (Ματθ. 19, 16).

Ἀλλὰ καὶ γυναῖκες πολλαὶ ὑπῆρχον ἀκολουθοῦσαι τῷ Ἰησοῦ καὶ ἀκούουσαι τοὺς λόγους αὐτοῦ. Τοιαῦται ἀναφέρονται 1) ἡ Μαρία, ἡ μήτηρ τοῦ Ἰακώβου καὶ Ἰωσῆ, δηλ. Μαρία ἡ τοῦ Κλωπᾶ· 2) Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ, ἀφ' ἧς ἐξέβαλεν ἐπτὰ δαιμόνια (Μάρκ. 16, 9)· 3) ἡ Σαλώμη, ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου (Ἰωάν. 19, 25· Ματθ. 27, 57· Μάρκ. 15, 40)· 4) Μαρία καὶ Μάρθα ἐκ Βηθανίας, ἀδελφαὶ τοῦ Λαζάρου (Λουκ. 10, 38) καὶ 5) ἡ Ἰωάννα, γυνὴ τοῦ Χουζᾶ, ἐπιτρόπου τοῦ Ἡρώδου καὶ Σουτάννα, καθὼς καὶ ἄλλαι πολλαὶ διακονοῦσαι αὐτῷ ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐτῶν (Λουκ. 8, 3).

§ 139. Διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ περὶ τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου καὶ ἡ ἐπὶ ὄρους διδαχὴ.

† Ἀφοῦ ὁ Κύριος ἐξελέξατο τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ περιήρχετο μετ' αὐτῶν εἰς τὴν Γαλιλαίαν διδάσκων τὰ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ καὶ ἰώμενος πάσαν νόσον καὶ μαλακίαν ἐν τῷ λαῷ. Μεταξὺ τῶν ὁμιλιῶν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἡ συνεχεστὰτη καὶ σπουδαιοτάτη εἶναι ἡ ἐπὶ ὄρους λεγομένη διδαχὴ, τὴν ὅποian ἐποιήσατο μικρὸν μετὰ τὴν δημοσίαν αὐτοῦ πάροδον ἐπὶ τινος ὄρους, τὸ ὅποion δὲν δύναται νὰ ὀρισθῇ ἀκριβῶς. Δι' ὅλης αὐτῆς τῆς ὁμιλίας (Ματθ. 5—7) παρατηρεῖται ἡ χριστιανικὴ ἀντίθεσις κατὰ

τῆς σαρκικῆς ιδέας περὶ τοῦ βασιλείου τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁποίαν εἶχον οἱ Ἰουδαῖοι. Ἐν αὐτῇ διὰ σημείων μεγαλοπρεπῶν ἐκτίθησιν ὁ Σωτὴρ τοὺς χαρακτῆρας τῶν τέκνων τοῦ βασιλείου τοῦ Θεοῦ (Μακαρισμοί) (5, 3—12), τῶν ὁποίων ὁ σπουδαιότατος εἶναι ἡ ἐν πνεύματι πτωχεία, προτείνει δὲ εἰς τοὺς μαθητάς αὐτοῦ τὸ ζήτημα ὅτι πρέπει νὰ καταστῶσι τὸ ἄλλας τῆς γῆς καὶ τὸ φῶς τοῦ κόσμου, τελειώνει δὲ τὴν πρότασιν ταύτην διὰ τῶν εἰς πάντας τοὺς χριστιανούς ἀναφερομένων λόγων: οὕτω λαμβάνω τὸ φῶς ὑμῶν ἑμπεροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα καὶ δοξάσωσι τὸν πατέρα ἡμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς (5, 13—16). Μετὰ τὴν προειμνιώδη ταύτην εἰσαγωγὴν, παριστᾷ ἑαυτὸν ὁ Χριστὸς ὡς τὸν πληρωτὴν τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν (5, 17—19) μὴ νομίσῃτε ὅτι ἦλθον καταλῦσαι τὸν νόμον ἢ τοὺς προφήτας, οὐκ ἦλθον καταλῦσαι, ἀλλὰ πληρῶσαι· ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ἕως ἂν παρέλθῃ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, ἰῶτα ἓν ἢ μία κεράτα οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου, ἕως ἂν πάντα γένηται. Οἱ λόγοι οὗτοι ἰσχύουσι τόσον περὶ τοῦ νόμου καθόλου ὅσον καὶ τῶν προφητειῶν, τόσον περὶ τοῦ ἡθικοῦ ὅσον καὶ περὶ τοῦ τελετουργικοῦ νόμου. Ἡ οὐσία τούτων ἀπάντων ἦν ὁ ἡθικὸς νόμος, ὅστις ὑπῆρχε δι' ἑαυτὸν, ἐνῶ ὁ τελετουργικὸς καὶ αἱ προφητεῖαι ὑπῆρχον δι' ἐκεῖνον εἰς ὃν ἀνεφέροντο. Καὶ ὁ μὲν ἡθικὸς νόμος πληρωθεὶς ὑπὸ τε τοῦ λόγου καὶ τῆς πράξεως τοῦ Κυρίου, ὅστις ἡλευθέρωσεν αὐτὸν τῆς φαρισαϊκῆς ἐξωτερικότητος καὶ τοῦ γράμματος καὶ ἐπανάγκην εἰς τὸ ἐσωτερικὸν φρόνημα, ἰσχύει δι' ἅπσας τὴν αἰωνιότητα, αἱ δὲ προφητεῖαι καὶ ὁ τελετουργικὸς νόμος ὡς τύπος καὶ σκιά πληρωθεὶς ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Χριστοῦ ἀπώλεσαν

τὴν ὑποχρεωτικὴν αὐτῶν δύναμιν. Ἀκολουθῶς ὁ Κύριος τρανῶς καὶ σαφῶς παρίστησι τὴν ὑπεροχὴν τοῦ εὐαγγελικοῦ ὑπὲρ τὸν μωσαϊκὸν νόμον· ἀπέναντι τῆς φαρισαϊκῆς ἐξηγήσεως τοῦ νόμου, τῆς εἰς τὴν ἐξωτερικὴν πράξιν ἀναφερομένης, τίθησι τὴν ἀληθῆ αὐτῆς ἐξηγήσει τὴν εἰς τὰ βῆθι τῆς καρδίας, τὴν εἰς τὸ φρόνημα, οὐχὶ μόνον εἰς τὴν ἐξωτερικὴν πράξιν ἀναφερομένην. Ἡ διδασκαλία αὐτῇ ἐκτίθεται διὰ τῶν παραδειγμάτων τοῦ φρόνου 5, 20 — 26, τῆς πόρνειας καὶ τοῦ διαζυγίου 5, 27 — 32, τοῦ ὄρκου 5, 33 — 37, τῆς ἀνταποδόσεως 5, 38 — 42 καὶ τέλος διὰ τῆς πρὸς τοὺς ἐχθροὺς ἀγάπης 5, 43 — 48, ἐν οἷς ἀπαγορεύεται οὐ μόνον ἡ ἐξωτερικὴ πράξις, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐσωτερικὸν φρόνημα. Μετὰ ταῦτα ὁ Σωτὴρ ἡμῶν ἐν τῇ ἀξιοσημειώτῳ ταύτῃ διδασκαλίᾳ ἀποτρέπει ἀπὸ τῆς ψευδοῦς καὶ εἰς ἐξωτερικὰ μόνον ἔργα ἀποδόσεως φαρισαϊκῆς εὐσεβείας, τὴν ὁποίαν καταδικάζει πρῶτον ἐν τῷ παραδείγματι τῆς ἐλεημοσύνης (6, 1—4) διδάσκων ὅτι αὕτη πρέπει νὰ γίνηται ἐν κρυπτῷ καὶ οὐχὶ πρὸς τὸ θεαθῆναι, μὴ γνωσκούσης τῆς ἀριστερᾶς τί ποιεῖ ἡ δεξιὰ. Δεύτερον ἐν τῷ τῆς προσευχῆς (6, 5—15) προτρέπων, ὅπως μὴ προσευχώμεθα ὥς οἱ ὑποκριταὶ ἵνα φανῶμεν τοῖς ἀνθρώποις, οὐδὲ ὥς οἱ ἐθνικοὶ βατολογοῦντες, καὶ παρέχων ὥς τύπον τῆς ἀληθοῦς προσευχῆς, τὴν κυριακὴν λεγομένην προσευχὴν· καὶ τρίτον ἐν τῷ παραδείγματι τῆς νηστείας (6, 16—18) ἀπαγορεύων τὴν νηστείαν ἐκείνην, ἥτις γίνεται πρὸς τὸ θεαθῆναι. Κατόπιν ὁ Κύριος ἀποτρέπει ἀπὸ τοῦ θησαυρίζειν θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς καὶ προτρέπει εἰς τὸ θησαυρίζειν θησαυροὺς ἐν οὐρανῷ, τοὺς ὁποίους οὔτε σῆς οὔτε βρώσις ἀφανίζει, οὐδὲ κλέπται διορύσσουσι καὶ κλέπτουσι (6, 19—21). Ἀπο-

τρέπει ἀπὸ τῆς ἐθνικῆς καὶ ἀπέλπιδος φροντίδος καὶ μερίμνης περὶ τῶν ἐπιγείων πραγμάτων, παραπέμπων εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ καὶ παραγγέλει ὅπως ζητῶμεν πρῶτον τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ (7, 24—34). Ἀποτρέπει δὲ τρίτον ἀπὸ τῆς κακοβούλου κρίσεως τῶν ἄλλων ἀνθρώπων διδάσκων ἵνα ἐκβάλλοντες πρῶτον τὴν ἐν τῷ ὀφθαλμῷ ἡμῶν δοκόν, τότε διαβλέπωμεν τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ ἡμῶν κάρφος καὶ συμπληροῖ τὸ μέρος τοῦτο διὰ τῶν λόγων· πάντα ὅσα ἂν θέλητε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, οὕτω καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς (7, 1—12). Ἐπειτα προτρέπει ὅπως ἀρέντες τὴν πλατεῖαν πύλην καὶ τὴν εὐρύχωρον ὁδόν, τὴν ἀπάγουσαν εἰς τὴν ἀπώλειαν, εἰσελθωμεν διὰ τῆς στενῆς πύλης καὶ τῆς τεθλιμμένης ὁδοῦ, τῆς ἀπαγούσης εἰς τὴν αἰώνιον ζωὴν (7, 13—14), Συμβουλεύει νὰ ἀπέχωμεν ἀπὸ τῆς ψευδοῦς διδασκαλίας τῶν ψευδοπροφητῶν, οἵτινες ἐν ἐνδύμασι προβάτων ἐρχόμενοι ἔσωθέν εἰσι λύκοι ἄρπαγες, καὶ τῆς ἀκάρπου πίστεως, ἥτις εἰς λόγους μόνον κενοὺς ἐκδηλουμένη, ἀποφεύγει τὰ ἀγαθὰ ἔργα (7, 15—23)· καὶ τελευταῖον περαίνων τὴν ἐπὶ ὅρους διδασχὴν, παραβάλλει τοὺς μὲν ἀκούοντας τοὺς λόγους αὐτοῦ καὶ μὴ πιστεύοντας αὐτοὺς πρὸς ἄνδρα μωρόν, οἰκοδομήσαντα τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τῆς ἄμμου, ἀλλὰ καταπεσοῦσαν ἐπελθούσης τῆς βροχῆς, τοὺς δὲ ἀκούοντας ἅμα καὶ ποιοῦντας πρὸς ἄνδρα φρόνιμον, ὅστις οἰκοδόμησε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τῆς πέτρας, μὴ καταπεσοῦσαν ὅμως, ἐπελθούσης τῆς βροχῆς, διότι θεμελιώτω ἐπὶ τὴν πέτραν +
(7, 24—27).

§ 140. Διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ περὶ τοῦ
προσώπου αὐτοῦ.

+ Τὸ πρόσωπον τοῦ Κυρίου ἡμῶν εἶναι τὸ κέντρον τοῦ
εὐαγγελικοῦ κηρύγματος, διότι ἅπαν τὸ ἔργον τῆς ἀπο-
λυτρώσεως στηρίζεται ἐπὶ τῆς Θεότητος τοῦ προσώπου
αὐτοῦ. Τὸ ἔργον τοῦτο τῆς σωτηρίας καὶ ἀνακαινίσεως
τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων ἠδύνατο νὰ τελέσῃ μόνον θεάν-
θρωπον πρόσωπον, διὰ τοῦτο ὁ Κύριος πρὸ παντός ἔπρεπε
νὰ ὁμιλήσῃ περὶ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ προσώπου. Ἐντεῦθεν ὅσον
συνεχῶς καὶ ἀναμφιβόλως, ἐν τῇ ἐκφράσει: *ὁ υἱὸς ἀνθρώ-
που*: ὁμιλεῖ περὶ τῆς ἀνθρωπίνης αὐτοῦ φύσεως, τοσοῦτον
συνεχῶς, σαφῶς καὶ ὀρισιμένως μαρτυρεῖ καὶ περὶ τῆς
θείας αὐτοῦ φύσεως καὶ τῆς μετὰ τοῦ πατρὸς ὁμοουσιό-
τητος αὐτοῦ· *τίς ἐξ ὑμῶν ἐλέγχει με περὶ ἁμαρτίας* ;
ἀνεφώνει πρὸς τοὺς Ἰουδαίους (Ἰωάνν. 8, 16). Ἐπίσης
ἀποδίδει εἰς ἑαυτὸν τὴν θείαν οὐσίαν, τὰς θείας ιδιότητας
καὶ τὴν θείαν προσκύνησιν. Ὠνόμαζεν ἑαυτόν: *τὸν μαρο-
γενῆ τοῦ Θεοῦ υἱόν* (Ἰωάνν. 3, 16). Οἱ δὲ Ἰουδαῖοι ἤθε-
λον νὰ λιθοβολήσωσιν αὐτόν διότι ἔλεγε *τὸν Θεὸν πατέρα*
αὐτοῦ καὶ ἐπολεῖ ἑαυτὸν Θεόν (Ἰωάνν. 1, 18. 10, 30).
Ἔλεγεν ὅτι αὐτὸς καὶ ὁ πατὴρ *ἐν εἰμί* (10, 30)· ὅτι ὁ
ἐωρακὼς αὐτόν ἐώρακε τὸν πατέρα (14, 9)· ὅτι, ὥσπερ
ὁ πατὴρ ἔχει ζωὴν ἐν ἑαυτῷ, οὕτως ἔδωκε καὶ τῷ υἱῷ
ζωὴν ἔχειν ἐν ἑαυτῷ (5, 16), ὅτι ὁ πατὴρ *δεδωκε πᾶ-
σαν τὴν κρίσιν τῷ υἱῷ*, ἵνα πάντες τιμῶσι τὸν υἱόν
καθὼς τιμῶσι τὸν πατέρα (5, 22, 23) καὶ ὅτι αὐτὸς
ἦν πρὶν Ἀβραάμ γενέσθαι (8. 58). Ἐν τῇ πρὸς τὸν
πατέρα δὲ προσευχῇ αὐτοῦ ὁμιλεῖ περὶ τῆς δόξης, ἣν εἶχε
παρὰ τῷ πατρὶ πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι παρ' αὐτῷ

(17, 5) καὶ ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἐνώπιον τοῦ ἀρχιερέως ὁμολογεῖ ἑαυτὸν ὡς τὸν Μεσσίαν (Ματθ. 26, 64). Τέλος δὲ μετὰ τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ μαρτυρεῖ τοῖς μαθηταῖς ὅτι ἐδόθη αὐτῷ πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς (28, 18) καὶ ὅτι ἔστι παρ' αὐτοῖς πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς σκευτελείας τοῦ αἰῶνος (28, 20)†

§ 141. Διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ περὶ
τοῦ ἔργου αὐτοῦ.

† | Τὸ σπουδαιότατον καὶ περιεκτικώτατον χωρίον τῆς ἀγίας Γραφῆς, ἐν ᾧ γίνεται λόγος περὶ τοῦ ἔργου τοῦ Κυρίου ἡμῶν, εἶναι τὸ τοῦ Ματθαίου (5, 17, 18), ἐνθ' ἡ παρίστησιν ἑαυτὸν ὡς πληρωτὴν τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν. Ἐκτὸς τούτου περὶ αὐτοῦ ἐν τῷ Ἰωάννῃ (3, 16) ὅτι ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόλυται, ἀλλ' ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον. Ἀλλαχοῦ ὁ Κύριος χαρακτηρίζει τὸ ἔργον αὐτοῦ ὡς τὸ τοῦ ἱατροῦ, λέγων: οὐ χρεῖαν ἔχουσιν οἱ υγιαίνοντες ἱατροῦ, ἀλλ' οἱ κωκῶς ἔχοντες· οὐκ ἐλήλυθα καλέσαι δικαίους, ἀλλ' ἁρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν (Λουκ. 5, 31, 32) καὶ ὡς τὸ τοῦ ποιμένος λέγων: ἐγὼ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός· ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων (Ἰωάν. 10, 11). Περαιτέρω παρίστησιν ἑαυτὸν ὁ Χριστὸς ὡς τὴν ὁδόν, τὴν ἀλήθειαν, καὶ τὴν ζωὴν (Ἰωάν. 16, 4), ὡς τὸ φῶς τοῦ κόσμου· ἐγὼ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου, ὁ ἀκολουθῶν ἐμοὶ οὐ μὴ περιπατήσῃ ἐν τῇ σκοτίᾳ, ἀλλ' ἔξει τὸ φῶς τῆς ζωῆς (Ἰωάν. 8, 12 καὶ 12, 46)· τέλος δὲ καὶ ὡς τὸν ἄρτον τῆς ζωῆς: ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς· ὁ ἐρχόμενος πρὸς με οὐ μὴ πειράσῃ καὶ ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ

οὐ μὴ διψήσῃ πώποτε (Ἰωάν. 6, 35). Ἰδίως ὁμοῦ πα-
ραπέμπει ὁ Κύριος εἰς τὴν ἀναγκαιότητα τοῦ πάθους αὐ-
τοῦ, τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἀναστάσεως καὶ ἤρξατο λέγει
ὁ ἱερός Μάρκος 8 31, διδάσκειν ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀν-
θρώπου πολλὰ παθεῖν καὶ ἀποδοκιμασθῆναι ὑπὸ τῶν
πρεσβυτέρων καὶ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν γραμματέων
καὶ ἀποκτανθῆναι καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀναστῆναι·
ἵνα δὲ δείξῃ τὴν ἀναγκαιότητα ταύτην τὸ μὲν, ἀνέφερε
τὴν ἐν τῇ ἐρήμῳ ὕψωσιν τοῦ ὄρους: καθὼς Μωσῆς ὕ-
ψωσε τὸν ὄρον ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὕτως ὕψωθῆναι δεῖ τὸν
υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου (Ἰωάν. 3, 14), τὸ δέ, τὴν ἐν τῇ
κοιλίᾳ τοῦ κήτους διαμονὴν τοῦ Ἰωάν: ὥσπερ ἦν Ἰω-
νᾶς ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς
νύκτας, οὕτως ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ καρ-
δίᾳ τῆς γῆς τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας (Ματθ.
12, 40). διεκήρυσσε δὲ ὅτι ὁ θάνατος αὐτοῦ εἶναι θυσία
καὶ λύτρον ἀντὶ πολλῶν (20, 28), ὅτι τὸ αἷμα αὐτοῦ
ἐκχέεται εἰς ἄρεσιν ἁμαρτιῶν (26, 28), καὶ ὅτι τὴν
σάρκα αὐτοῦ δίδωσιν ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς (Ἰω.
6, 51· 10, 15). Τοιοῦτον εἶναι τὸ ἐπὶ γῆς ἔργον τοῦ Χρι-
στοῦ, ἡ σωτηρία τοῦ κόσμου, τῆς ὁποίας πᾶς τις δύναται
νὰ μετᾴσχῃ διὰ τῆς μετανοίας καὶ τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως
(Μάρκ. 1, 15), διὰ τῆς αὐταπαρνήσεως καὶ τῆς εἰς αὐ-
τὸν ἀφοσίωσεως (Ματθ. 10, 37. 38· 16, 24). διδάσκει δὲ
ὅτι τότε εἰσερχόμεθα εἰς τὴν μετ' αὐτοῦ κοινωνίαν, ὅταν
συναυξήθωμεν ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ. τοῦτο ἐκφράζει διὰ τῶν
λόγων: ἐγὼ εἰμι ἡ ἄμπελος, ὑμεῖς τὰ κλήματα, ὁ μέ-
νων ἐν ἐμοὶ καὶ ἐν αὐτῷ, οὗτος φέρει καρπὸν πολλόν
ὅτι χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδὲν (Ἰωάν. 15, 5).
ὥς μέσον δὲ τοῦ εἰσελθεῖν εἰς τὴν μετ' αὐτοῦ κοινωνίαν,

καὶ κραταιωθῆναι ἐν αὐτῇ, θεωρεῖ τὴν ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος ἀναγέννησιν (Ἰωάν. 3, 3—6) καὶ τὴν βρῶσιν τοῦ σώματος καὶ τὴν πόσιν τοῦ αἵματος αὐτοῦ (6, 53—55), ἐὰν μὴ φάγητε τὴν σὰρκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ πίνητε αὐτοῦ τὸ αἷμα οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς. †

§ 142. Διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ περὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ.

† Ἡ περὶ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν διδασκαλία τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐκτίθεται ἐν ἑπτὰ παραβολαῖς (Ματθ. 13). Ἡ ἐν ταιαύτῃ δὲ μορφῇ τοῦ λόγου παράστασις τῆς περὶ βασιλείας τῶν οὐρανῶν διδασκαλίας τοῦ Χριστοῦ, τὸν λόγον καὶ τὴν αἰτίαν αὐτῆς εὕρισκε ἐν αὐτῷ τῷ ἀντικειμένῳ· διότι ἐν γένει ἡ ἀνάπτυξις τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, στηρίζεται ἐπὶ τῶν αὐτῶν νόμων, ἐφ' ὧν καὶ ἡ ὀργανικὴ ἀνάπτυξις τῆς ἐπιγείου ζωῆς. Ἡ πρώτη τῶν παραβολῶν εἶναι ἡ τοῦ σπείροντος τὸν σπῆρον, ὅστις ἔπεσε τὸ μὲν εἰς τὴν ὁδόν, τὸ δὲ ἐπὶ τὰ πετρώδη, τρίτον ἐπὶ τὰς ἀκάνθας καὶ τελευταῖον ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλήν. Καθὼς δ' ἐξήγησεν αὐτὴν ὁ Κύριος, ὁ μὲν σπῆρος σημαίνει τὸν λόγον τοῦ Εὐαγγελίου, τὸν μαρτυροῦντα περὶ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν καὶ συντελοῦντα εἰς τὴν ἀναγέννησιν τῆς ἀνθρωπότητος, τὸ δὲ μέρος ἐφ' οὗ ἔπεσε τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων, ἐν αἷς ἐσπάρη ὁ σπῆρος τῆς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἀναγεννηθείσης [κτίσεως· ὅπως δὲ ὁ φυσικὸς σπῆρος ἐπὶ διαφόρου ἐδάφους πίπτων διάφορον παράγει ἀποτέλεσμα, οὕτω καὶ ὁ οὐράνιος, ἕνεκα τῆς διαφόρου ἐπιδεκτικότητος καὶ εὐαισθησίας τῶν καρδιῶν τῶν ἀνθρώπων. Ἡ δευτέρα εἶναι ἡ τῶν ζιζανίων τῶν ἐπισπαρέντων μετὰ τοῦ σίτου

καὶ σημαίνει, ὅπως ἔδειξεν ὁ Κύριος, τὴν σχέσιν τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸ βασιλεῖον τοῦ πονηροῦ, ὅπερ ἀνάγκη νὰ ἀναπτύχθῃ παρ' ἐκείνῳ μέχρι τοῦ χρόνου τοῦ θερτισμοῦ, ὅτε τὰ μὲν ζιζάνια κατακαίρονται, ὁ δὲ σῖτος συναχθήσεται εἰς τὴν ἀποθήκην. Ἡ τρίτη παραβολὴ εἶναι ἡ τοῦ σινάπεως· καθὼς δὲ τοῦτο μικρὸν ὄν ἀναπτύσσεται ἀκολούθως εἰς δένδρον μέγα καὶ εὐσκιόφυλλον ὑπὸ τοὺς κλάδους τοῦ ὁποῦ κατασκηνοῦσι τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, οὕτω καὶ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἐκ μικρῶν ἀρχαμένη ἐπεκτείνεται ἐφ' ὅλου τοῦ κόσμου περιλαμβάνουσα ὅλους τοὺς λαοὺς τῆς γῆς. Τετάρτη εἶναι ἡ τῆς ζύμης, δι' ἧς ἐζυμώθη ὅλον τὸ ἄλευρον, καὶ ἀναφέρεται εἰς τὴν ἀφανῆ ἀρχὴν τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, καταδεικνύει ὅμως μᾶλλον τὴν ἐσωτερικὴν αὐτῆς ἀνάπτυξιν καὶ τὴν ἐν αὐτῇ ἐνοικοῦσαν θεῖαν δύναμιν, ἥτις εἰσέδυσεν εἰς ἅπασαν τὴν ἀνθρωπότητα καὶ ἀνεκαίνισεν αὐτήν. Ἐν τῇ πέμπτῃ περὶ τοῦ θησαυροῦ τοῦ κεκρυμμένου ἐν τῷ ἀγρῷ καὶ εὐρεθέντος, καὶ τῇ ἕκτῃ περὶ τοῦ μαργαρίτου, ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν παρίσταται ὥς ὁ μᾶλλον πολυτίμος, ἀλλὰ κεκρυμμένος καὶ ὑπὸ τοῦ κόσμου περιφρονούμενος θησαυρός· ἡ κτῆσις τοῦ ὁποῦ εἶναι ἀξία ἀντὶ τῆς μεγίστης θυσίας καὶ αὐταπαρνησίας, καὶ μόνον οὕτω δύναται νὰ ἀποκτηθῇ. Τέλος ἡ ἐδδόμη, συγγενὴς τῇ δευτέρᾳ, ἡ περὶ τῆς σαγῆνης, ἐν ἣ περιείχοντο παντὸς γένους ἰχθύες, δεικνύει ὅτι καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἐν ἣ ὑπάρχουσι τὰ τέκνα τοῦ Θεοῦ ὑπάρχουν καὶ μέλη σαπρά, τέκνα τοῦ σκότους, μέχρις οὗ ἡ ἐσχάτη κρίσις διαχωρίσῃ αὐτὰ καὶ παραδώσῃ εἰς τὴν αἰώνιον καταδίκην (Ματθ. κεφ. 13).

Τοιαύτη εἶναι ἡ περὶ βασιλείας τῶν οὐρανῶν διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ, τῆς ὁποίας ἐμελλον νὰ μετὰσχῶσι πάν-

τες οἱ εἰς αὐτὸν πιστεύοντες. Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὴν σχέ-
σιν τῆς βασιλείας ταύτης πρὸς τὸν πεπωρωμένον, σαρκι-
κὸν καὶ ἀποκλειστικὸν Φαρισαϊσμόν, ὅστις ἐνόμιζεν ὅτι
μόνον διὰ τοὺς Ἰουδαίους προώρισται αὕτη, ταύτην ἐκ-
φράζει ὁ Κύριος πολλαχῶς: ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ λέγει
αὐτοῖς, ἀρθθήσεται ἀφ' ὑμῶν καὶ δοθήσεται ἔθναι ποι-
οῦντι τοὺς καρποὺς αὐτῆς (Ματθ. 21, 43). Ἐμαρτύρει
δ' αὐτοῖς ὅτι οἱ ἔσχατοι ἔσονται πρῶτοι καὶ οἱ πρῶτοι
ἔσχατοι (19, 30. 20, 16). Τὸ γεγονός τοῦτο ὅτι ἡ σωτή-
ρία, ἣν ὑπεσχέθη ὁ Θεὸς τοῖς Ἰουδαίοις (Ἰωάν. 4, 22)
περιεφρονήθη ὑπ' αὐτῶν πωρωθέντων καὶ ἀφηρέθη ἀπ' αὐ-
τῶν καὶ ἐδόθη ταῖς ἔθνεσι, τὰ ὅποια ἐν ἐγκαρδίᾳ μετα-
νοίας ἐπόθουν αὐτήν, ἐκτίθεται σαφῶς ἐν πολλοῖς λόγοις
καὶ παραβολαῖς τοῦ Κυρίου. Ἡ παραβολὴ π. χ. τοῦ ἀν-
θρώπου τοῦ φυτεύσαντος ἀμπελῶνα καὶ ἐκδόντος αὐτὸν
γεωργοῖς σαφῶς ἐκτίθησιν ἡμῖν τὴν κλήσιν τοῦ Ἰσραὴλ,
τὴν διαφθοράν αὐτοῦ καὶ ἀποδοκιμασίαν (Ματθ. 21, 33).
Ὡσαύτως ἡ ἱστορία τῆς συκῆς, ἐπὶ τῆς ὁποίας ζητήσας
ὁ Ἰησοῦς καρπὸν εὗρε μόνον φύλλα καὶ τὴν ὁποίαν διὰ
τοῦτο κατηράσθη, εἶναι πραγματικὴ παραβολὴ περὶ τοῦ
ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ, ὅστις ἀντὶ τῶν καρπῶν τῆς πίστεως,
παρήγαγε μόνον ἐξωτερικὰ ἔργα τοῦ νόμου (Ματθ. 21 19),
Ἀλλὰ καὶ ἄλλαχού ὁ Κύριος μαρτυρεῖ σαφῶς ὅτι καὶ
τὰ ἔθνη εἶναι προωρισμένα διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρα-
νῶν οὕτω π. χ. ἐν τῇ παραβολῇ τοῦ ἀσώτου υἱοῦ (Λουκ.
15, 41) καθὼς καὶ ἐν τῇ τῶν δύο υἱῶν, τοὺς ὁποίους ὁ
πατὴρ αὐτῶν ἀποστέλλει εἰς τὸν ἀμπελῶνα (Ματθ. 21,
28), Ὡσαύτως ἐν τῇ παραβολῇ τοῦ βασιλέως, ὅστις ἐ-
ποίησε γάμους τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ καὶ μὴ ἐλθόντων τῶν κε-
κλημένων, προσεκάλεσε πάντας τοὺς ἐν ταῖς ὁδοῖς, (Ματθ.

22, 1) καθὼς καὶ τῇ ὁμοίᾳ τῇ παρὰ Λουκᾶ (14, 16) περὶ τοῦ μεγάλου δαίπνου, δείκνυσιν ὁ Χριστὸς ὅτι ὁ Ἰσραὴλ ἀπορρίπτει τὴν ἐπικηγγελείαν αὐτῷ βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, διὸ καὶ δίδοται αὕτη εἰς τοὺς μὴ προσκληθέντας, τὰ ἔθνη. Ἐπίσης δὲ καὶ ἡ παραβολὴ τοῦ οἰκοδεσπότου τοῦ μισθώσαντος ἐργάτας διὰ τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ, ἄλλοις μὲν τὴν πρωίαν, ἄλλοις δὲ τὴν τρίτην ὥραν καὶ ἄλλοις τὴν ἑκτην, ἑννάτην καὶ ἑνδεκάτην καὶ πληρώσαντος τοῖς πᾶσι τὸν αὐτὸν μισθόν, διδάσκει ὅτι καὶ οἱ τελευταῖοι κληθέντες ἔθνηκοι εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, δὲν εἶναι κατώτεροι τῶν πρώτων κληθέντων Ἰσραηλιτῶν (Ματθ. 20, 1—).

§ 143. Θαυματουργικὴ ἐνέργεια τοῦ Κυρίου
ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Θαύματα ἐπὶ
τῆς φύσεως.

Ὁ Χριστὸς ἐν τῷ ἐπιγίῳ αὐτοῦ βίῳ οὐ μόνον ἐδίδασκεν ἀλλὰ καὶ ἐνήργει. Ὡς θεάνθρωπος, ὡς ἔχων ἐν ἑαυτῷ τὸ πλῆρωμα τῆς Θεότητος, εἶχε φυσικῶς τῷ λόγῳ καὶ μεγάλην ἰσχὺν καὶ δύναμιν, δι' ἧς ἐνήργει καὶ πράγματα ὑπὲρ φύσιν. Ἐνταῦθα ἀνήκει ἡ θαυματουργικὴ τοῦ Κυρίου ἐνέργεια, τὰ θαύματα, τὰ ὅποια ἐποίησε οὐ μόνον ὅπως διαπιστώσῃ τὴν περὶ αὐτοῦ ἰδέαν ὡς Μεσσία (Ἰωάν. 5, 36. 10, 37· 14, 11.) ἀλλὰ καὶ πρὸς εὐποιαν καὶ θεραπείαν τοῦ λαοῦ. Τὰ θαύματα, τὰ ὅποια ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, ἀναφέρονται ἢ εἰς τὴν φύσιν, ἢ εἰς τοὺς ἀσθενεῖς, ἢ εἰς τοὺς θανόντας, ἢ εἰς τοὺς δαιμονιζομένους, ἀρχόμεθα ἀπὸ τῶν πρώτων.

Τὸ πρῶτον θαῦμα, τὸ ὅποιον ἐποίησεν ὁ Κύριος ἡμῶν ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς δημοσίου αὐτοῦ ἐνεργείας εἶναι ἡ μεταβολὴ τοῦ ὕδατος εἰς οἶνον εἰς τὸν ἐν Κανᾷ γάμον, ὅπου ἦν

αὐτὸς προσκεκλημένος μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ (Ἰωάν. 2). Μὴ υπάρχοντος ἐνταῦθα οἴνου, ὁ Κύριος διέταξεν ἵνα γεμίσωσιν τὰς ἐκεῖ κειμένας ὑδρίας ὕδατος καὶ διὰ τῆς παντοδυναμίου αὐτοῦ δυνάμεως μετέβαλεν αὐτὸ εἰς οἶνον· ὅπως ὁ Κύριος εἶχε πᾶσαν ἐξουσίαν ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς, οὕτως εἶχε καὶ τὴν δύναμιν τοῦ μεταβαλεῖν τὸ ὕδωρ εἰς οἶνον. "Ετερον θαῦμα ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς ἐπὶ τοῦ χορτασμοῦ τῶν 5,000 δ' ὀλίγων ἄρτων καὶ ἰχθύων (Ματθ. 14,13)· ὅτε δηλ. ὁ Κύριος μαθὼν τὴν ἀποκεφάλισιν τοῦ Ἰωάννου, ἔφυγε διὰ τινος πλοίου εἰς τόπον ἔρημον, τότε πλῆθος πολὺ λαοῦ ἠκολούθησεν αὐτῷ· οἱ μαθηταὶ λέγουσι τῷ Κυρίῳ νὰ ἀπολύσῃ αὐτοὺς διότι ὁ τόπος εἶναι ἔρημος, ἵνα ἀπελθόντες ἀγοράσωσι τροφάς· ἀλλ' ὁ Ἰησοῦς διατάξας τοὺς ὄχλους νὰ ἀνακλιθῶσιν ἐπὶ τοὺς χόρτους καὶ λαβὼν τοὺς 5 ἄρτους καὶ δύο ἰχθῦς, οὓς ἔφερον μεθ' ἑαυτῶν οἱ μαθηταί, καὶ εὐλογήσας ἔδωκεν αὐτοῖς καὶ ἔφαγον καὶ ἐχορτάσθησαν 5,000 ἄνδρες, χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων· τὰ δὲ ἑναπολειφθέντα κλάσματα ἐπλήρωσαν δώδεκα κοφίνους. "Ομοίον τῷ θαύματι τούτῳ ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας, ὅτε ἀφοῦ ἐθεράπευσε πολλοὺς ἐκ τοῦ ὄχλου, ἐχόρτασε 4,000 δι' ἑπτὰ ἄρτων καὶ ὀλίγων ἰχθυδίων (Ματθ. 15,32).

Ἐπὶ τῆς φύσεως ἐποίησεν ὁ Κύριος καὶ ἑτέρα θαύματα· ἐνταῦθα ἀνήκει τὸ ἐπὶ τῆς θαλάσσης τῆς Γαλιλαίας γεγόμενον θαῦμα· ὁ Κύριος εἰσελθὼν ἐν τινὶ πλοίῳ ἐκάθευden, ἀλλ' ἀμέσως ὕελλα τρομερὰ ἐπελθούσα ἠπείλει νὰ καταποντίσῃ αὐτό· τότε οἱ μαθηταὶ προσελθόντες αὐτῷ εἶπον: Κύριε σῶσον, ἀπολλύμεθα· αὐτὸς δὲ ἐλέγξας αὐτοὺς διὰ τὴν ὀλιγοπιστίαν αὐτῶν, ἐπετίμησε τοὺς ἀνέμους καὶ τῇ θαλάσσῃ καὶ ἀμέσως ἐγένετο μεγάλη γαλήνη· ὅτε δὲ ἡ

θύελλα ἐκόπασεν, οἱ παρευρεθέντες μετὰ θαυμασμοῦ ἔλεγον, ποταπός ἐστιν οὗτος, ὅτι οἱ ἄνεμοι καὶ ἡ θάλασσα αὐτῷ ὑπακούουσιν (Ματθ. 8, 23. Μάρ. 4, 36. Λουκ. 8, 22). Τὴν αὐτὴν θαυματουργικὴν δύνάμειν ἔδειξεν ὁ Κύριος ἐπὶ τῆς θαλάσσης, ὅτε μετὰ τὸν χορτασμόν τῶν 5,000 κλυδωνιζομένων τῶν μαθητῶν, ἦλθε πρὸς αὐτοὺς κατὰ τὴν τετάρτην φυλακὴν τῆς νυκτὸς περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης· οἱ μαθηταὶ ἰδόντες αὐτὸν ἐνόμισαν ὅτι φάντασμα ἐστὶ· ἀλλ' ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησεν αὐτοῖς λέγων, θαρσεῖτε, ἐγὼ εἰμὶ· μὴ φοβεῖσθε· τότε καὶ ὁ Πέτρος ζητήσας περιπάτησε καὶ αὐτὸς ἐπὶ τῆς θαλάσσης, ἀλλ' ἐφότον ἐπίστευσε· ὕστερον δὲ ἀναβάντος τοῦ Ἰησοῦ εἰς τὸ πλοῖον ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος, οἱ δὲ μαθηταὶ προσκυνήσαντες αὐτῷ εἶπον· Ἀληθῶς Θεοῦ υἱὸς εἶ (Ματθ. 14, 22).

§ 144. Θαυματουργικαὶ ἰάσεις ἀσθενειῶν.

Ἐκτὸς τῶν ἐπὶ τῆς φύσεως θαυμάτων ὁ Κύριος ἡμῶν ἐποίησε καὶ διαφόρους θαυματουργικὰς ἰάσεις ἀσθενειῶν· ἡ πρώτη καὶ ἀναγκαιοτάτη συνθήκη τῶν ἰάσεων τούτων ἦν ἡ πίστις τῶν ἀσθενούντων καὶ διὰ τοῦτο συγχρότατα ὁ Χριστὸς ποιεῖται μνείαν τούτου· ἡ πίστις σου σέσωκέ σε· ὡς ἐκ μέρους δὲ τοῦ Χριστοῦ ἡ ἴασις ἐγένετο διὰ τινος δυνάμεως, ἥτις ἐξήρχετο ἐξ αὐτοῦ καὶ μετέβαινεν εἰς τοὺς ἀσθενούντας (Λουκ. 6, 19. 8, 46.) ἡ δύναμις αὕτη ἐνέργει ἐπὶ τῶν ἀσθενούντων ἢ διὰ τινος γήινου στοιχείου, ἢ δι' ἀμέσου προσψάυσεως (ἰδίᾳ ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν Μάρ. 6, 5), ἢ τέλος ἀπλῶς διὰ τοῦ λόγου.

Ἐκ τῶν ἀναριθμήτων ἰάσεων τῶν ἀσθενειῶν οἱ ἱεροὶ Εὐαγγελισταὶ ἀναφέρουσι σχετικῶς μικρὸν ἀριθμὸν, ἐξ αὐ-

τῶν δὲ ἀναφέρομεν ἐνταῦθα τὰς ἐπισημοτέρας. Ἀξιοσημείωτος λίαν εἶναι ἡ ἱσσις τοῦ ἐκ γενετῆς τυφλοῦ (Ἰωάν. 9, 1)· ἡ ἱσσις αὕτη εἶναι ἀξιοσημείωτος οὐ μόνον διὰ τὸν σύνδεσμον τῆς ἀσθενείας μετὰ τῆς ἀμαρτίας ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν τρόπον τῆς ἰάσεως, διότι πύσας χαμαὶ καὶ ποιήσας πηλὸν ἰάσατο ὁ Κύριος τὸν τυφλὸν καὶ τέλος εἶναι ἐνδιαφέροντα διὰ τὰς πολλὰς συζητήσεις τὰς μεταξὺ τοῦ τυφλοῦ καὶ τῶν γονέων αὐτοῦ ἀφ' ἑνός, καὶ τῶν Φαρισαίων ἀφ' ἑτέρου. Ἐπίσης διὰ πύσματος καὶ ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν ἰάσατο καὶ τὸν εἰς Βαθσαιδὰ ἐνεχθέντα τυφλὸν (Μαρ. 8, 22) ὡς καὶ τὸν εἰς τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας κωφὸν μυγιλᾶλον (Μάρ. 7, 33), εἰς τὸν ὁποῖον ἐκτὸς τοῦ σιέλου καὶ τῆς ἀφῆς μετεχειρίσθη καὶ τὸν λόγον. Δι' ἀπλῆς προσψαύσεως τοῦ ἱματίου τοῦ Ἰησοῦ ἰάθη ἡ αἰμορροῦσα γυνή (Λουκ. 8, 43)· ὁ Ἰησοῦς κατενόησεν ὅτι δύναμις ἐξηλθεν ἐξ αὐτοῦ καὶ ἠρώτησεν, τίς ὁ ἀψάμενος αὐτοῦ· τότε ἡ γυνὴ μετὰ φόβου καὶ τρόμου προσελθοῦσα ὡμολόγησε τὴν πράξιν αὐτῆς ὡς καὶ τὴν ἀπαλλαγὴν ἐκ τῆς ἀσθενείας, ἐκεῖνος δὲ εἶπεν αὐτῇ· θάρσει θύγατερ, ἡ πίστις σου σέσωκέ σε· πορεύου εἰς εἰρήνην. Ἄνευ τινὸς προσψαύσεως, ἀπλῶς διὰ τῆς πίστεως καὶ τῆς ἀοράτου θαυματουργικῆς δυνάμεως τοῦ Κυρίου ἰάθη ὁ δοῦλος τοῦ ἐκατοντάρχου (Λουκ. 7, 2) ἐν Καπερναοὺμ τῆς Γαλιλαίας, ἐνθα ἡ στεργὰ καὶ ταπεινότητων πίστις τοῦ ἀνδρός· Κύριε μὴ σκύλλου, οὐ γὰρ ἱκανός εἰμι ἵνα μου ὑπὸ τὴν στέγην εἰσέλθῃς, ἀλλ' εἰπὲ λόγον καὶ ἰαθήσεται ὁ παῖς μου, ἤξιώθη τῆς λαμπρᾶς μαρτυρίας τοῦ Κυρίου περὶ τῆς πίστεως αὐτοῦ· οὐδὲ ἐν τῷ Ἰσραὴλ τοσαύτην πίστιν εὑροῖ. Τελευταῖον ἡ ἱστορία τῆς ἰάσεως τοῦ υἱοῦ βασιλικοῦ τινος (ὑπαλλήλου τοῦ Ἡρώδου) ἐν Καπερναοὺμ

εἶναι συγγενῆς κατὰ τὸν τρόπον τῆς ἰάσεως μὲ τὴν προηγούμενην, ἀντίθετος ὅμως αὐτῇ διὰ τὴν ἀσθενῆ αὐτοῦ πίστιν καὶ τὸν ἔλεγχον τοῦ Κυρίου : ἐὰν μὴ ἴδῃτε σημεῖα καὶ τέρατα οὐ μὴ πιστεύσητε (Ἰωάν. 4, 47).

§ 145. Ἀναστάσεις νεκρῶν.

Μεταξὺ τῶν θαυμάτων τοῦ Κυρίου ἀναφέρονται ἡμῖν ὑπὸ τῶν ἱερῶν Εὐαγγελιστῶν καὶ τρεῖς ἀναστάσεις νεκρῶν. Ἀρχισυναγωγός τις ἐν Καπερναοῦμ, ὄνοματι Ἰάειρος ἐλθὼν πρὸς τὸν Ἰησοῦν παρεκαλεῖ αὐτὸν ἵνα ἐλθὼν εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπιθῇ τὰς χεῖρας ἐπὶ τοῦ θυγατρίου αὐτοῦ ἀσθενοῦντος καὶ ζήσῃ. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐπισυμβαίνει καθ' ὁδὸν ἡ ἴασις τῆς αἱμορροούσης γυναικός, ἔρχονται δὲ ἐκ τοῦ ἀρχισυναγωγοῦ ἄνθρωποι ἀναγγέλλοντες ὅτι ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ ἀπέθανεν. Ἐν τούτοις ὁ Ἰησοῦς ἐνθαρρύνων τὸν Ἰάειρον ἵνα πιστεύῃ, ἔρχεται εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ καὶ πρὸς τοὺς κλαίοντας καὶ ἀλαλάζοντας λέγει ὅτι τὸ παιδίον καθεύδει· καὶ ἐκεῖνοι μὲν κατεγέλων αὐτοῦ, ὁ δὲ Ἰησοῦς παραλαβὼν τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα τοῦ παιδίου καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ, εἰσῆλθεν ὅπου ἔκειτο αὐτὸ καὶ κρατήσας τῆς χειρὸς εἶπε: Ταλιθὰ κοῦμι=τὸ κοράσιον ἔγειρε· οὕτω τὸ κοράσιον ἀναστὰν περιεπάτει, οἱ δὲ ἰδόντες ἐξέστησαν μεγάλη ἐκστάσει (Μάρκ. 5, 21—). Δεύτερον ἀναστάσεως θαῦμα ἀναφέρεται τὸ ἐν Ναΐν. Μετὰ τὴν ἴασιν δηλ. τοῦ δούλου τοῦ ἑκατοντάρχου ὁ Ἰησοῦς ἐπορεύετο πρὸς τὴν πόλιν Ναΐν· ὅτε ἔφθασεν εἰς τὰς πύλας τῆς πόλεως, ἰδοὺ ἐξεκομίζετο νεκρὸς ὁ μονογενὴς υἱὸς χήρας τινός, ὁ δὲ Ἰησοῦς εὐσπλαγχνισθεὶς ἐπ' αὐτῇ, εἶπεν αὐτῇ μὴ κλαῖε· προσελθὼν δὲ καὶ ἀψάμενος τῆς σιωρῆς ἀνεφώνησε: νεανίσκε ἐγέρθητι, ἐγερθέντα δὲ αὐτὸν καὶ

ἀρξάμενον λαλεῖν παρέδωκε τῇ μητρὶ αὐτοῦ, οἱ δὲ ἰδόντες κατελήφθησαν ὑπὸ φόβου καὶ ἐδόξαζον τὸν Θεόν (Λουκ. 7, 11—). Ἀλλὰ τὸ μέγιστον καὶ μεγαλοπρεπέστατον τῶν τοιοῦτου εἶδους θαυμάτων εἶναι ἡ ἀνάστασις τοῦ Λαζάρου, τοῦ ἀδελφοῦ τῆς Μαρίας καὶ Μάρθας ἐν Βηθανίᾳ. Τοῦτο εἶναι τὸ λαμπρότατον τῶν θαυμάτων, διότι ὁ Λάζαρος ἤδη τέσσαρας ἡμέρας ἔκειτο ἐν τῷ τάφῳ, εἶναι δὲ ἅμα καὶ τὸ σπουδαιότατον καὶ σημαντικώτατον, διότι ἔνεκα τοῦ θαύματος τούτου πολλοὶ τῶν λαβόντων γινώσκιν αὐτοῦ ἐπίστευσαν εἰς τὸν Κύριον, οἱ δὲ ἐχθροὶ αὐτοῦ ἀπεφάσισαν ὅπως αὐτὸν συλλάβωσιν. Αἱ ἀδελφαὶ τοῦ Λαζάρου ἀσθενοῦντος ἔτι στέλλουσι πρὸς τὸν Ἰησοῦν λέγουσαι: *Κύριε, ἴδε ὃν φιλεῖς ἀσθενεῖ· ἀλλ' ὁ Ἰησοῦς γινώσκων τὸ συμβησόμενον λέγει: αὕτη ἡ ἀσθένεια οὐκ ἔστι πρὸς θάνατον ἀλλ' ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, ἵνα δοξασθῇ ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ δι' αὐτῆς· διὰ τοῦτο μένει δύο ἔτι ἡμέρας ἐν τῷ τόπῳ ὅπου ἦν.* Ἀκολουθῶς λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ: *ἄγωμεν εἰς τὴν Ἰουδαίαν πόλιν.... Λάζαρος ὁ φίλος ἡμῶν κεκοίμηται· ἀλλὰ πορεύομαι ἵνα ἐξυπνήσω αὐτόν.* Ὅτε δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ὠμίλουν περὶ τοῦ σωματικοῦ ὕπνου ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς παρρησίᾳ: *Λάζαρος ἀπέθανε καὶ χαίρω δι' ὑμᾶς ἵνα πιστεύσητε ὅτι οὐκ ἤμην ἐκεῖ.* Ἡ Μάρθα ἅμα ἤκουσεν ὅτι ἔρχεται ὁ Ἰησοῦς, τρέχει πρὸς ὑπάντησιν αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτῷ μετὰ θλίψεως: *Κύριε εἰ ἦς ὧδε οὐκ ἂν ὁ ἀδελφός μου ἐτεθνήκει, ἀλλὰ καὶ νῦν οἶδα ὅτι ὅσα ἂν αἰτήσῃ τὸν Θεόν, δώσει σοι ὁ Θεός.* Εἰτα γενομένου λόγου περὶ ἀναστάσεως λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς: *Ἐγὼ εἰμι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωὴ, ὁ πιστευὼν εἰς ἐμὲ καὶ ἀποθάνῃ ζήσεται καὶ πᾶς ὁ ζῶν καὶ πιστευὼν εἰς ἐμὲ οὐ μὴ ἀποθάνῃ εἰς τὸν αἰῶνα.* Ἡ Μαρθα ὁμο-

λογεῖ τὴν εἰς αὐτόν, ὡς τὸν Χριστόν, πίστιν καὶ σπεύδει ἵνα προσκαλέσῃ καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς Μαρίαν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐλθὼν εἰς τὸν τόπον, ὅπου ἔκειτο ὁ Λάζαρος, διέταξεν ἵνα ἄρῃσι τὸν λίθον τοῦ μνήματος καὶ εὐχαριστήσας τῷ πατρὶ αὐτοῦ ἀνεφώνησε φωνῇ μεγάλῃ λέγων: Λάζαρε δεῦρο ἔξω. Ἐξῆλθε δὲ ἐκεῖνος δεδεμένος τὰς χειρὰς καὶ τοὺς πόδας κειρίαις καὶ σουδάριον ἔχων εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ. Ὁ δὲ Κύριος διατάξας ἵνα λύσωσιν αὐτὸν ἀφῆκεν ἐλεύθερον (Ἰωάνν. 11, 1—).

§ 141. Ἰάσεις δαιμονιζομένων.

Μεταξὺ τῶν ἀσθενειῶν, ἃς κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ βίου αὐτοῦ ἴασατο ὁ Κύριος, ἦν καὶ τὸ δαιμονιζεσθαι, ὅπερ ἐμφανίζεται ἰδίως ἐν τῇ ἐποχῇ ταύτῃ ὡς καὶ τῇ μετὰ ταῦτα. Αἰτία τῆς ἀσθενείας ταύτης, ὡς ἐπίστευε κοινῶς ὁ λαός, καὶ ὁ Κύριος πολλάκις ἐξεφράσθη, ἦν ὅτι πονηρὸν τι πνεῦμα, ὁ δαίμων κατεπίεζε τὸν σωματικὸν καὶ ψυχικὸν ὀργανισμόν τῶν πασχόντων. Ἀλλ' ὁ Κύριος, ὅστις ἐλήλυθεν ἵνα λύσῃ τὰ ἔργα τοῦ διαβόλου (α' Ἰωάνν. 3. 8) κατενίκησε διὰ τῆς θείας αὐτοῦ δυνάμεως καὶ τὴν πονηρὰν ταύτην καὶ διαβολικὴν δύναμιν.

Ἐκ τῶν διαφόρων ἰάσεων τῶν δαιμονιζομένων ἀναφέρονται τὰς ἐξῆς σημαντικωτέρας. Ὅτε ὁ Ἰησοῦς ἐν τῇ ἀρχῇ ἤδη τῆς δημοσίου αὐτοῦ ἐνεργείας ἐδίδασκεν ἐν τῇ συναγωγῇ τῆς Καπερναοῦμ ὡς ἐξουσίαν ἔχων καὶ οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς, ἐκεῖ παρῆλθεν ἄνθρωπος ὑπὸ πνεύματος ἀκαθάρτου κατεχόμενος καὶ ἀνέκραξε: Τί ἡμῖν καὶ σοὶ Ἰησοῦ Ναζαρηνέ, ἦλθες ἀπολέσαι ἡμᾶς; οἰδαμέν σε τίς εἶ, ὁ ἅγιος τοῦ Θεοῦ. Ὁ διάβολος καταπλαγείς ὑπὸ τοῦ παρόντος σωτῆρος, μαρτυρεῖ περὶ αὐτοῦ, ἀλλ' ὁ Ἰη-

σοὺς μὴ θέλων τὴν μαρτυρίαν ταύτην εἶπε· *κριμώθητι καὶ ἐξέλθε ἐξ αὐτοῦ· τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα σπαράξαν τὸν ἀσθενῆ καὶ φωνήσαν ἐξῆλθεν ἐξ αὐτοῦ* (Μάρκ. 1. 21—). Ἐτερον θαῦμα τοιοῦτου εἶδους θαυμαστότερον ἔτι, εἶναι τὸ συμβῆναι ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Γαδαρηνῶν ἢ Γεργεσηνῶν ἐν Περαιᾷ, ὅτε δηλ. ὁ Ἰησοῦς ἐξελθὼν τοῦ πλοίου περιεπάτει ἐπὶ τῆς ὄχθης τῆς Τιβεριάδος, συνήντησεν αὐτὸν δαιμονιζόμενος, ὅστις ἐν τῇ ἐξάψει αὐτοῦ συνέτριβεν ἀλύσεις καὶ πέδας, γυμνὸς δὲ κατῴκει πρὸ πολλοῦ ἐν τοῖς μνήμασιν. Καὶ ἐνταῦθα ἐνεργεῖ ἡ παρουσία τοῦ σωτῆρος, διότι ὁ δαιμονιζόμενος πεσὼν εἰς τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ εἶπε· *τί ἐμοὶ καὶ σοὶ Ἰησοῦ, υἱὲ τοῦ Θεοῦ τοῦ Ἰσραήλ;* ὁρμίζω σε τὸν Θεὸν μὴ με βασανίσῃς· οἱ δαίμονες παρεκάλεσαν τὸν Ἰησοῦν ἵνα ἐπιτρέψῃ αὐτοῖς νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν ἀγέλην τῶν χοίρων ἐκεῖ πλησίον βοσκόντων· ἅμα τούτῳ οἱ χοῖροι καταληρθέντες ὑπὸ τῶν δαιμόνων ἐκρημνίσθησαν εἰς τὴν θάλασσαν, οἱ δὲ κύριοι αὐτῶν ἀντὶ ἐκ τῆς γῆίνου ταύτης ἀπωλείας νὰ κερδήσωσι κέρδος οὐράνιον, παρεκάλεσαν τὸν Ἰησοῦν, ὅπως ἀναχωρήσῃ ἐκ τῆς χώρας αὐτῶν (Μάρκ. 5, 1). Ἄλλοτε πάλιν ὅτε ὁ Ἰησοῦς μετὰ τῶν τριῶν αὐτοῦ μαθητῶν ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος ὅπως μεταμορφωθῇ, προσήγεγκέ τις τὸν υἱὸν αὐτοῦ ὑπὸ πνεύματος ἀλάλου κατεχόμενον εἰς τοὺς λοιποὺς μαθητὰς διατελοῦντας παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους, οἱ μαθηταὶ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐκβάλωσιν αὐτό· καταβάντι δὲ τῷ Ἰησοῦ προσήλθεν αὐτῷ ὁ δυστυχὴς πατήρ καὶ διὰ μελανῶν χρωμάτων παρέστησεν αὐτῷ τὸ πάθος τοῦ παιδὸς αὐτοῦ· ὅτι δηλ. ὁσάκις καταλάβῃ αὐτό, ἀφρίζει καὶ τρίζει τοὺς ὀδόντας καὶ ξηραίνεται. Ὁ Ἰησοῦς ἐλέγξας τὴν ἀπιστίαν τῶν παρισταμένων διέταξε νὰ φέ-

ρωσι πρὸς αὐτὸν τὸ παιδίον· ἀλλ' ἀμέσως τὸ πνεῦμα ἐσπάραξεν αὐτὸ καὶ ἤρξατο ἀφρίζειν. Ὁ πατὴρ μετὰ ὀλιγοπιστίας παρακαλεῖ τὸν Ἰησοῦν· εἰ τι δύνη, βοήθησον ἡμῖν σπαραγχνισθεὶς ἐφ' ἡμᾶς. Ὁ δὲ Κύριος ἀποκριθεὶς εἶπε· εἰ δύνασαι πιστεῦσαι, πάντα δυνατὰ τῷ πιστεύοντι· τότε ὁ πατὴρ ἀνέκραξε· πιστεύω Κύριε, βοήθει μου τῇ ἀπιστίᾳ, ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐπιτιμήσας τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξέβαλεν αὐτὸ καὶ διέταξεν ὅπως μηκέτι εἰσέλθῃ εἰς αὐτὸ (Μάρκ. 9, 14).

§ 147. Ἐπέκτασις τῆς ἐνεργείας τοῦ Κυρίου.

+ Κυρίως ἡ ἐνέργεια τοῦ Κυρίου ἡμῶν περιορίζετο εἰς τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραὴλ, αὐτὸς οὗτος διεκήρυσσεν ὅτι ἀπεστάλη εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραὴλ (Ματθ. 15, 24), εἰς δὲ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ πρὸ τῆς ἀναλήψεως ἐπέτασεν· εἰς ὁδὸν ἐθνῶν μὴ ἀπέλθῃτε καὶ εἰς πόλιν Σαμαρειτῶν μὴ εἰσέλθῃτε, πορεύεσθε δὲ μᾶλλον πρὸς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραὴλ (Ματθ. 10, 5—6). Ἡ μέχρι τοῦδε ἐνέργεια αὐτοῦ ἦν προπαρασκευαστική καὶ διὰ τοῦτο, ὅπως καὶ ἐν τῇ Π. Διαθήκῃ, ἔπρεπε νὰ περιορισθῇ εἰς τὸ σπέρμα τοῦ Ἀβραάμ. Ἀλλὰ πολλάκις σαφῶς καὶ παρρησίᾳ διεκήρυσεν ὅτι τὰ ὅρια ταῦτα ἀνάγκη νὰ πέσωσι· καὶ ἄλλα πρόβατα ἔχω, ἃ οὐκ ἔστιν ἐκ τῆς αὐτῆς ταύτης· καθεὶνα με δεῖ ἀγαγεῖν καὶ τῆς φωτὸς μου ἀκούσουσι καὶ γενήσεται μία ποίμνη, εἰς ποιμὴν (Ἰωάν. 10, 16), μάλιστα λῆαν ὠρισμένως ἐδίδαξεν, ὅτι τὰ ἔθνη θὰ προτιμηθῶσι τοῦ Ἰσραὴλ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν (πρβλ. § 141). Συμφώνως τούτοις ὀλίγον πρὸ τῆς ἀναλήψεως αὐτοῦ παρήγγειλε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὅπως πορευθῶσιν εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα κηρύσσοντες τὸ

Εὐαγγέλιον πάσῃ τῇ κτίσει (Μάρκ. 16, 15· Ματθ. 28, 29· Πράξ. 9, 11).

Κατὰ τινὰς ὁμῶς περιστάσεις ἔνεκα τῆς μεγαλειτέρας πίστεως τῶν ἐθνῶν ἠναγκάζετο νὰ ὑπερβαίνῃ τὰ ὅρια ἐκεῖ-
να καὶ νὰ διδάσκῃ καὶ θεραπεύῃ καὶ μεταξὺ τῶν ἐθνικῶν καὶ Σαμαρειτῶν. Οὕτω π. χ. τὸν ἐν Καπερναοὺμ ἐκα-
τόνταρχον καὶ τὴν Συροφοίνισσαν γυναῖκα (Ματθ. 15, 22), ἣτις ὑπὸ τῶν σκληρῶν λόγων τοῦ Κυρίου: οὐκ ἔξε-
στι λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων καὶ βαλεῖν τοῖς κυ-
ναριοῖς, οὐ μόνον δὲν ἐταράχθη, ἀλλὰ καὶ ἐκινήθη εἰς τὴν
πλήρη πίστεως ἀπάντησιν: Ναί, Κύριε, καὶ γὰρ τὰ
κυνάρια ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψυχίων τῶν πιπτόντων ἀπὸ
τῆς τραπέζης τῶν κυρίων αὐτῶν. Κατὰ τὸν αὐτὸν
τρόπον ἐν τῷ φρέατι τοῦ Ἰακώβ πλησίον τῆς πόλεως Σι-
χάρ' (Συχέρμ) ἐδίδαξε τὴν Σαμαρεῖτιδα περὶ τοῦ ὕδατος τῆς
ζωῆς καὶ περὶ τοῦ χρόνου, καθ'ὃν οἱ ἀληθινοὶ προσκυνηταὶ
προσκυνήσουσι τῷ πατρὶ ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ, καὶ
ἔμεινε δύο ἡμέρας παρὰ τοῖς Σαμαρεῖταις τῆς πόλεως ἐ-
κεῖνης, ἐξ ὧν πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν λέγοντες τῇ
Σαμαρεῖτιδι: οὐκέτι διὰ τὴν σὴν λαλίαν πιστεύομεν·
αὐτοὶ γὰρ ἀκηκόαμεν καὶ οἶδαμεν ὅτι οὗτός ἐστιν ἁ-
ληθῶς ὁ Σωτὴρ τοῦ κόσμου (Ἰωάν. 4). Ἐπίσης ἐκ τῶν
δέκα λεπτῶν τῶν ιαθέντων ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ, ὁ μόνος ἐπι-
στρέψας καὶ εὐχαριστήσας αὐτὸν ἦν Σαμαρεῖτης (Λουκ. +
17, 12).

§ 148. Ἀποτελέσματα τῆς ἐνεργείας τοῦ Ἰησοῦ.

Ἡ διδασκαλία τοῦ Κυρίου ἡμῶν, τὰ θαύματα καὶ τὰ
σημεῖα αὐτοῦ προὐκάλεσαν μετ' ὀλίγον τὴν ἐκπληξιν τοῦ
λαοῦ. Πάντες ἀνεγνώριζον ὅτι ἐν αὐτῷ οἰκεῖ ὑψηλότερα

τις δύνამεις· ἐθαύμαζον διὰ τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ, καί-
 τοι δὲ διὰ τὰ σαρκικά αὐτῶν περὶ τοῦ Μεσσίας φρονήματα,
 δὲν ἠδύναντο νὰ κατανοήσωσι τοὺς λόγους αὐτοῦ καὶ πολ-
 λάκις παρενόουν αὐτούς, ὡμολόγουν ὅμως ὅτι ἐδίδασκεν
 ὡς ἐξουσίαν ἔχων καὶ οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς (Μάρκ. 1,
 22). Ἡρώτων· πόθεν τοῦτω ἡ σοφία αὕτη καὶ αἱ δυ-
 νάμεις; (Ματθ. 13, 54). *Τί ἐστι τοῦτο; διδαχὴ καινὴ*
κατ' ἐξουσίαν· καὶ τοῖς πνεύμασι τοῖς ἀκαθάρτοις ἐ-
πιτάσσει καὶ ὑπακούουσιν αὐτῷ (Μάρκ. 1, 27)· οὐδέ-
 ποτε ἐλάλησεν οὕτως ἄνθρωπος· οὗτός ἐστιν ἀληθῶς
 ὁ προφήτης· οὗτός ἐστιν ὁ Χριστός (Ἰωάν. 7, 40· 41·
 46). Κατελαμβάνοντο ὑπὸ μεγάλου φόβου, ἐδόξαζον καὶ
 ὕμνουν τὸν Θεὸν καὶ πολλοὶ ἐπίστευον εἰς αὐτὸν βλέποντες
 τὰ σημεῖα, τὰ ὅποια ἐποίει. Ἀσθενεῖς, τυφλοί, χωλοί,
 δαιμονιζόμενοι πανταχόθεν προσεκομίζοντο αὐτῷ, ὅπως
 ἰάσῃται αὐτούς· πολλοὶ δὲ δι' ὅλα ταῦτα, ἐζήτουν ἵνα
 ποιήσωσιν αὐτὸν βασιλέα (Ἰωάν. 6, 15).

Ἀφ' ἐτέρου ὅμως παρὰ τῷ ἀσπάτῳ καὶ σαρκικά φρο-
 νοῦντι ὄχλῳ διήγειρε δυταρέσκειαν, ἀντιλογίαν καὶ πραγ-
 ματικὴν καταδίωξιν. Ὁ λαὸς ὠργίζετο, ὅταν ὁ Ἰησοῦς
 ἤλεγχε τὴν διαξροφὴν καὶ ἀπιστίαν αὐτοῦ καὶ κατέκρινεν
 αὐτὸν ὡς ἀνίκανον τοῦ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν βασιλείαν τῶν
 οὐρανῶν· διὰ τοῦτο περαιτέρω κατηγόρει τὸν Κύριον ὡς
 φάγον καὶ πότην καὶ φίλον τελωνῶν καὶ ἀμαρτωλῶν
 (Ματθ. 11, 19)· κατεδίωκεν αὐτὸν καὶ ἐζήτηε ἵνα φονεύ-
 σῃ, ἐπειδὴ ἑθεράπευεν ἐν Σαββάτῳ (Ἰωάν. 5, 16) καὶ ἐζή-
 τει ἔτι νὰ λιθοβολήτῃ ἐπειδὴ ἐποίει ἑαυτὸν υἱὸν Θεοῦ
 (Ἰωάν. 10, 31).

Ἡ κυρία ἐνέργεια τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο ἐν Γαλι-
 λαίᾳ, ὅπου καὶ συνήθως διέτριβε, ἀλλ' ὅμως ὀλιγώτερον

ἐπιμᾶτο ἐνταῦθα, διὰ τοῦτο καὶ ἐμαρτύρησεν ὅτι : οὐκ ἔστι προφήτης ἄτιμος εἰμὴ ἐν τῇ πατρίδι καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ (Ματθ. 13, 57) καὶ ἤρξατο ὀνειδίζειν τὰς πόλεις, ἐν αἷς ἐγένοντο αἱ πλεῖσται δυνάμεις αὐτοῦ καὶ ὁμῶς δὲν μετενόησαν· οὐαὶ σοὶ Χοραζεῖν, οὐαὶ σοὶ Βηθσαϊδᾶ· ὅτι εἰ ἐν Τύρῳ καὶ Σιδῶνι ἐγένοντο αἱ δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν ὑμῖν, πάσαι ἂν ἐν σάκκῳ καὶ σποδῷ μετενόησαν· πλὴν λέγω ὑμῖν, Τύρῳ καὶ Σιδῶνι ἀνεκτότερον ἔσται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ἢ ὑμῖν· καὶ σὺ Καπερναοὺμ, ἡ ἕως οὐρανοῦ ὑψωθείσα, ἕως ἄδου καταβήσῃ· ὅτι εἰ ἐν Σοδόμοις ἐγενήθησαν αἱ δυνάμεις αἱ ἐν σοὶ γενόμεναι ἔμεινεν ἂν μέχρι τῆς σήμερον. πλὴν λέγω ὑμῖν ὅτι γῇ Σοδόμων ἀνεκτότερον ἔσται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ἢ σοὶ (Ματθ. 11, 21). Μάλιστα καὶ αὐτοὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ κατ' ἀρχὰς δὲν ἐπίστευον (Ἰωάν. 7, 5). Ἀλλὰ καὶ ἐν Ἰουδαίᾳ οὕτω διέκειντο πρὸς αὐτὸν, ζητοῦντες τὴν ζωὴν αὐτοῦ.

Οἱ κύριοι ὁμῶς αὐτοῦ ἐχθροὶ ἦσαν οἱ Φαρισαῖοι, διὰ τῆς ἐπιρροῆς τῶν ὁποίων προήρχετο τὸ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ μῖσος τοῦ λαοῦ. Οὗτοι δὲν ἠρνοῦντο μὲν τὰ θαύματα αὐτοῦ, ἀπέδιδον ὁμῶς αὐτὰ εἰς τὸν ἄρχοντα τῶν δαιμονίων· ἔστελλον πρὸς αὐτὸν τοὺς ὑπηρέτας αὐτῶν ἵνα πειράξωσιν αὐτὸν, ὅτε δὲ ὁ Νικόδημος ἠθέλησεν νὰ ὑπερασπισθῇ αὐτὸν ἐκεῖνοι ἔλεγον : μὴ καὶ σὺ ἐκ τῆς Γαλιλαίας εἶ; ἐρευνήσου καὶ ἴδε ὅτι ἐκ τῆς Γαλιλαίας προφήτης οὐκ ἐρεῖται (Ἰωάν. 7, 52). Ἐπὶ τέλους ἠνώθησαν ὅπως ἐξορίσωσι πάντα, ὅστις ἤθελεν ὁμολογήσῃ αὐτὸν Χριστὸν, μόνον δὲ ἐκ τοῦ ἐκ μέρους τοῦ λαοῦ φόβου δὲν προέβησαν εἰς βιαιότερα κατ' αὐτοῦ μέτρα.

§ 149. Ἡ μεταμόρφωσις τοῦ Κυρίου.

Ἐφρόσον ἐπλησίαζεν ὁ χρόνος, καθ' ὃν ὁ Κύριος διὰ τοῦ πάθους καὶ τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ ἐμελλε νὰ πληρώσῃ τὸ ἔργον αὐτοῦ, ἐπὶ τοσοῦτο περισσότερον ὠμίλει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ περὶ τούτου. Προηγουμένως κεκαλυμμένως μόνον ὠμίλει αὐτοῖς περὶ τούτου, νῦν ὅμως κατὰ τὴν τελευταίαν αὐτοῦ διαμονὴν ἐν Γαλιλαίᾳ εἶπεν αὐτοῖς ὀριστικῶς: ὅτι δεῖ αὐτὸν εἰς Ἱεροσόλυμα ἀπελθεῖν καὶ πολλὰ παθεῖν ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ ἀρχιερέων καὶ γραμματέων καὶ ἀποκτανθῆναι καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθῆναι· ἀλλ' ὁ Πέτρος, ὁ ὁμολογῆσας αὐτὸν πρότερον Χριστόν, ἀποτρέπει αὐτὸν τούτου λέγων: Ἰλεώς σοι Κύριε, οὐ μὴ ἔσται σοι τοῦτο. ὁ Κύριος ὅμως ἀπέκρουσε τοὺς λόγους τούτους διὰ τοῦ: ὕπαγε ὀπίσω μου σατανᾶ· σκάνδαλόν μου εἶ ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ Θεοῦ ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων (Ματθ. 16, 21—17).

Ἐξ ἡμέρας μετὰ τὸ γεγονός τοῦτο παραλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς τὸν Πέτρον, Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην καὶ ἀναβαίνει εἰς ὄρος ὑψηλὸν ὅπως προσευχηθῇ. Ἐν τῷ προσεύχεσθαι ὁ Ἰησοῦς μετεμορφώθη, τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἔλαμψεν ὡς ὁ ἥλιος, τὰ δὲ ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένοντο λευκὰ ὡς τὸ φῶς· τότε δὲ παρουσιάσθησαν ὁ Μωϋσῆς καὶ Ἡλίας συνομιλοῦντες μετ' αὐτοῦ περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ. Ὁ Πέτρος καταθελχθεὶς ὑπὸ τῆς μεγαλοπρεπείας ταύτης εἶπε τῷ Ἰησοῦ: κύριε καλὸν ἐστὶν ἡμῶς ὧδε εἶναι· εἰ θέλεις ποιήσωμεν ὧδε τρεῖς σκητὰς, σοὶ μίαν καὶ Μωϋσῇ μίαν καὶ Ἡλῃ μίαν· ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἐπεσχίασεν αὐτοὺς νεφέλη φωτεινὴ καὶ ἤκούσθη φωνὴ λέγουσα: οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ ἠνέδοκῃσα. Οἱ μαθηταὶ

κούοντες ταῦτα ἐφοβήθησαν καὶ ἔπεσαν ἐπὶ τὸ πρόσωπον αὐτῶν· μετ' ὀλίγον προσῆλθε πρὸς αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς λέγων ἐγέρθητε καὶ μὴ φοβεῖσθε· ὅτε κατέβαινον ἐκ τοῦ ὄρους ὁ Κύριος παρήγγειλεν αὐτοῖς ὅπως μηδενὶ εἴπωσι τὸ γεγονός μέχρι τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως αὐτοῦ, ἐδίδαξε δὲ ἅμα ὅτι ὁ Ἡλίας μέλλει νὰ ἔλθῃ εἰς τὸν κόσμον (ἐν τῇ δευτέρᾳ αὐτοῦ παρουσίᾳ) καὶ ἀποκαταστήσῃ πάντα, ἀλλ' ὅτι ἤδη καὶ ἐν τῇ πρώτῃ αὐτοῦ παρουσίᾳ ἐνεφανίσθη Ἡλίας τις ἐν τῷ προσώπῳ Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ, ἀλλ' οἱ Ἰουδαῖοι οὐκ ἐπέγνωσαν αὐτὸν (Ματθ. 17, 1 — Μαρ. 9. Λουκ. 9).

§ 150. Ἡ διὰ μύρου ἁλειψίς τοῦ Χριστοῦ
ἐν Βηθανίᾳ.

Διὰ τελευταίαν φοράν κατὰ τὴν ἐπὶ γῆς ἐνέργειαν αὐτοῦ ὁ Κύριος ἐμελλε νὰ ἔλθῃ εἰς Ἱερουσαλὴμ· ἵνα ἐορτάσῃ τὸ Πάσχα. Ἐξ ὅμως ἡμέρας πρὸ τῆς ἐορτῆς, ἦλθεν εἰς Βηθανίαν (ἡμίσειαν ὥραν ἀπὸ τῆς Ἱερουσαλὴμ ἀπέχουσαν.) Ἐκεῖ ἐν τῇ οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ λεπροῦ ἐποίησαν αὐτῷ δεῖπνον, ὅπου διηκόνει ἡ Μάρθα, ὁ δὲ Λαζαρος εἰς ἣν ἐκ τῶν ἀνακειμένων. Τότε ἡ Μαρία λαβοῦσα ἀλάβαστρον μύρου πολυτίμου, ἐξεκένωσεν αὐτὸ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, ἥλειψεν αὐτοῦ τοὺς πόδας καὶ ἐξέμαζεν αὐτοὺς διὰ τῶν τριχῶν τῆς κεφαλῆς αὐτῆς. Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης βλέπων ταῦτα, κατέχρινε τὴν ἀνωφελῆ κατ' αὐτὸν πράξιν τῆς Μαρίας, λέγων ὅτι ἠδύνατο νὰ πωληθῇ τὸ μύρον καὶ δοθῇ πτωχοῖς, ἀλλ' ὁ Ἰησοῦς ἐπαινῶν τὴν πλήρη ἀγάπης πράξιν τῆς Μαρίας εἶπεν· ἄφες αὐτὴν, ἵνα εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ ἐνταγιασμοῦ μου τηρήσῃ αὐτό, τοὺς πτωχοὺς γὰρ πάντοτε ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε. Τότε

ὁ Ἰούδας πορευθεὶς πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς εἶπε : τί θέλετέ με δοῦναι κἀγὼ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν ; οἱ δὲ ἔστησαν αὐτῷ τριάκοντα ἀργύρια· ἀπὸ τότε ὁ Ἰούδας ἐζήτηι εὐκαιρίαν ἵνα αὐτόν παραδῷ (Ἰωάν. 12. Ματθ. 26. Μαρκ. 14).

§ 151. Ἡ εἰς Ἱερουσαλὴμ εἰσοδος τοῦ Κυρίου.

Μίαν ἡμέραν μετὰ τὸ γεγονός τοῦτο (τὴν Κυριακὴν) ὁ Ἰησοῦς πληρῶν τὴν προφητείαν τοῦ Ζαχαρίου (9, 9) ἐκάθισεν ἐπὶ πῶλον ὄνου καὶ ἐν μεγάλῃ μεγαλοπρεπείᾳ εἰσέρχεται εἰς τὴν ἀγίαν πόλιν ὡς Μεσσίας. "Αμα διεδόθη ἡ ἀγγελία τῆς ἐλεύσεως αὐτοῦ, ἔδραμε πρὸς αὐτόν πλῆθος λαοῦ μετὰ κλαδῶν φοινίκων, ἔστρωσαν τὰ ἱμάτια αὐτῶν εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ ἐκραύγαζον, ὡσαννὰ (βοήθει Κύριε, σῶσον Κύριε,) εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου, ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ. Οἱ Φαρισαῖοι βλέποντες ταῦτα ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους : θεωρεῖτε ὅτι οὐκ ὤφειλτε οὐδέν· ἴδε ὁ κόσμος ὀπίσω αὐτοῦ ἀπῆλθον· ὅταν δέ τινες ἐξ αὐτῶν εἶπον αὐτῷ ἵνα ἐπιτιμῇσῃ τοῖς κραυγάζουσιν, ὁ Ἰησοῦς εἶπεν : ἐὰν οὗτοι σιωπήσωσιν οἱ λίθοι κεκραύξονται. "Αμα δὲ ἤγγισεν ἰδὼν τὴν πόλιν ἐκλαυσεν ἐπ' αὐτὴν λέγων : ὅτι εἰ ἔγνων καὶ σὺ καὶ γὰρ ἐν τῇ ἡμέρᾳ σου ταύτῃ τὰ πρὸς εἰρήνην σου· ὅτι ἐκρύβη ἀπὸ ὀφθαλμῶν σου· ὅτι ἤξουσιν ἡμέραι ἐπὶ σὲ καὶ περιβαλοῦσιν οἱ ἐχθροί σου χάρακά σοι καὶ περικυκλώσουσί σε καὶ συνέξουσιν σε πάντοθεν καὶ ἐδαγιδῶσί σε καὶ τὰ τέκνα σου ἐν σοὶ καὶ οὐκ ἀφήσουσι λίθον ἐπὶ λίθῳ ἐν σοὶ, ἀνθ' ὧν οὐκ ἔγνων τοῦ καιροῦ τῆς ἐπισκοπῆς σου (Ματθ. 21, 1. Μάρκ. 11, Λουκ. 19. Ἰωάν. 12). Εἰσελθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερόν, ἐξέβαλεν ἐκεῖθεν τοὺς πωλοῦντας καὶ ἀγοράζοντας καὶ τὰς τραπέζας τῶν κολλυ-

βιστῶν κατέστρεψε καὶ τὰς καθέδρας τῶν πωλούντων τὰς περιστεράς, λέγων ὁ οἶκος μου οἶκος προσευχῆς κληθήσεται, ὑμεῖς δὲ αὐτὸν ποιεῖτε σπήλαιον ληστῶν. Τότε προσῆλθον αὐτῷ ἄσθενεις καὶ ἐθεραπεύθησαν οἱ δὲ Φαρισαῖοι βλέποντες ταῦτα ὡς καὶ τοὺς παῖδας κραυγάζοντας ὡσαυτὰ τῷ υἱῷ Δαυὶδ ἤγανάκτησαν, ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν: οὐδέ ποτε ἀνέγνωτε ὅτι ἐκ στόματος νηπίων καὶ θηλαζόντων κατηρτίσω αἶνον; Τὸ ἐσπέρας ἐπανῆλθεν ὁ Ἰησοῦς μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἰς Βηθανίαν, καὶ τὴν ἐπαύριον πρῶτῃ (Δευτέραν) ἐπανερχόμενος εἰς τὴν πόλιν, ἰδὼν τὴν ἄκαρπον συκῆν κατηράσθη αὐτήν (Μάρκ. 11, 22. Ματθ. 21. Λουκ. 19).

§ 152. Αἱ κατὰ τοῦ Χριστοῦ βουλαὶ καὶ ἀποφάσεις τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ.

† Ἡδὴ ἀμέσως μετὰ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Λαζάρου οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι προσκαλέσαντες τὸ συνέδριον ἀπεφάσισαν ἵνα ἐκποδὼν ποιήσωσι τὸν Ἰησοῦν λέγοντες: Τί ποιῶμεν ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρωπος πολλὰ ποιεῖ σημεῖα; εἰὰν ἀφῶμεν αὐτὸν οὕτως, πάντες πιστεύσουσιν εἰς αὐτόν. Ὁ δὲ Καϊάφας, ὅστις ἦν ἀρχιερεὺς τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου, προεφῆτευσε λέγων: ὑμεῖς οὐκ οἴδατε οὐδέν, οὐδὲ λογίζεσθε ὅτι συμφέρει ἡμῖν ἵνα εἰς ἄνθρωπος ἀποθάνῃ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ καὶ μὴ ὅλον τὸ ἔθνος ἀπόληται (Ἰωάν. 11, 46—53).

Καὶ ταῦτα μὲν ἀπεφάσισαν οἱ Ἰουδαῖοι ἀμέσως μετὰ τὴν ἔγερσιν τοῦ Λαζάρου· αἱ ἀποφάσεις ὅμως αὗται ὥρμησάν ἤδη μετὰ τὰ γεγονότα τῆς μεγαλοπρεποῦς εἰς Ἱερουσαλὴμ εἰσόδου τοῦ Ἰησοῦ. Ὅτε δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν ἐπομένην ἡμέραν (Τρίτην) ἐδίδασκεν ἐν τῷ ἱερῷ ἐλθόντες οἱ

ἀρχιερεῖς καὶ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ ἡρώτων αὐτὸν ἐν ποτα-
ἐξουσία ποιεῖ ταῦτα; τότε ὁ Ἰησοῦς ἀντὶ ἀπαντήσεως
ἡρώτησεν αὐτοὺς ἂν τὸ βάπτισμα Ἰωάννου ἢ ἐκ Θεοῦ ἢ
ἐξ ἀνθρώπων, ἐκεῖνοι δὲ μὴ τολμῶντες νὰ ἀποκριθῶσιν εἰς
αὐτόν, εἶπον: οὐκ οἶδαμεν· τότε ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς:
οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποτα ἐξουσία ταῦτα ποιῶ· καὶ
συνέδεσε μετὰ τῶν λόγων τούτων τὴν παραβολὴν τῶν δύο
υἱῶν τῶν ἀποσταλέντων εἰς τὸν ἀμπελῶνα, ἔπειτα τὴν
παραβολὴν τῶν γεωργῶν τῶν ἀποκτεινάντων τοὺς δού-
λους καὶ τὸν υἱὸν τοῦ κυρίου καὶ τὴν τῶν γάμων τοῦ
κυρίου τοῦ βασιλέως Ματθ. 21, 23—).

Τότε οἱ Φαρισαῖοι συνεχρότησαν συνέδριον καὶ συνενω-
θέντες μετὰ τῶν Ἡρωδιανῶν προέτειναν αὐτῷ ἐρώτησιν
τινα ὅπως παγιδεύσωσιν αὐτόν καὶ καπορθώσωσιν οὕτω νὰ
ἐπισύρῃ καθ' ἑαυτοῦ ἢ τὸ μῖσος τοῦ λαοῦ ἢ τὴν ἐπέμβα-
σιν τῆς ῥωμαϊκῆς ἐξουσίας. Ἡρώτησαν δηλ. αὐτόν ἐάν
ἢ δίκαιον νὰ δώτωσι τῷ Καίσαρι κῆνσον ἢ οὐ· ἀλλ' ὁ
Κύριος γινούς τὴν κακουβουλίαν αὐτῶν ἐζήτησε νόμισμα
καὶ ἐρωτήσας περὶ τῆς εἰκόνος καὶ ἐπιγραφῆς τοῦ Καίσα-
ρος ἀπῆντησεν: ἀπόδοτε οὖν τὰ Καίσαρος Καίσαρι καὶ
τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ· ἐκεῖνοι δὲ θαυμάσαντες ἀφῆκαν
αὐτόν καὶ ἀπῆλθον (Ματθ. 22, 15—).

Ἐτι κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν προσῆλθον εἰς τὸν Ἰη-
σοῦν καὶ τινες Σαδδουκαῖοι μὴ πιστεύοντες ἀνάστασιν νε-
κρῶν· οὗτοι πειράζοντες αὐτόν προέτειναν τὸ περὶ ἑπτὰ
ἀδελφῶν, τῶν λαβόντων μίαν γυναῖκα ἱστορήμα, καὶ ἡ-
ρώτησαν τίνος γυνὴ ἔσται ἐν τῇ ἀναστάσει· ἀλλ' ὁ Ἰη-
σοῦς καταβάλλει τὸν πειρασμὸν αὐτῶν λέγων ὅτι ἐν τῇ
ἀναστάσει τῶν νεκρῶν οὔτε γαμοῦσι οὔτε ἐκγαμίζον-
ται· ἀλλ' ὥς ἄγγελοι ἐν τῷ οὐρανῷ εἰσὶ. Ἀκολουθῶς

διδάσκει ὁ Ἰησοῦς νομοδιδάσκαλόν τινα περὶ τῆς πρώτης καὶ μεγάλης ἐντολῆς, τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπης καὶ τῆς ὁμοίας αὐτῇ, τῆς πρὸς τὸν πλησίον, εἰς πάντας δὲ ὁμοῦ τοὺς Φαρισαίους προτείνει τὴν ἐρώτησιν περὶ τοῦ Χριστοῦ, τίνος υἱὸς ἐστίν· εἰπόντων δὲ ἐκείνων τοῦ Δαυὶδ, ὁ Ἰησοῦς ἐρωτᾷ πῶς ἐστίν υἱὸς Δαυὶδ, οὗτος δὲ καλεῖ αὐτὸν Κύριον (ψαλμὸς 110, 1), ἀλλ' ἐκεῖνοι δὲν ἠδύναντο νὰ ἀποκριθῶσιν αὐτῷ καὶ διὰ τοῦτο ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης οὐδεὶς ἐτόλμησε νὰ προτείνῃ αὐτῷ ἐρώτησιν (Ματθ. 22, 23).

§ 153. Ἑλεγχος τῶν Φαρισαίων καὶ Προφητεία τοῦ Χριστοῦ περὶ τῆς πτώσεως τῆς Ἰερουσαλὴμ καὶ τοῦ τέλους τοῦ κόσμου.

Μετὰ τοὺς λόγους τούτους, ὁ Ἰησοῦς ὁμιλῶν πρὸς τὸν λαὸν καὶ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐλέγχει τὴν ὑπόκρισιν καὶ ψευδῇ δικαιοσύνην τῶν Φαρισαίων καὶ γραμματέων ἐπὶ τῆς Μωσέως καθέδρας, λέγει, ἐκάθισαν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι πάντα οὗν ὅσα ἡμεῖς εἴπωσιν ὑμεῖς τηρεῖτε, κατὰ δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν μὴ ποιεῖτε· λέγουσι γὰρ καὶ οὐ ποιοῦσιν· ἐλέγχει αὐτοὺς διὰ τὰ βαρέα καὶ δυσδιάτακτα φορτία, τὰ ὅποια ἐπιθέτουσιν ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων, χωρὶς αὐτοὶ νὰ ἐγγίζουσιν αὐτὰ διὰ τοῦ ἄκρου τῶν δακτύλων, περαιτέρω διὰ τὰ φυλακτήρια καὶ κράσπεδα αὐτῶν, διὰ τὰς πρωτοκλισίας καὶ πρωτοκαθεδρίας καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς καὶ τὰς ὀνομασίας. Ἀκολουθῶς διὰ τοῦ οὐαί, τοῦ ὀκτάκις ἐπαναλαμβανομένου, ἀναπτύσσει τὴν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν ἐμπρωλευσαν ἀποξένωσιν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ ἀναγγέλλει προφητικῶς ὅτι αἱ συνέπειαι τῆς τάσεως ταύτης θὰ ἐπιρριφῶσιν ἐφ' ὁλοκλήρου τοῦ Ἰουδαῖ-

κοῦ γένους, τῆς ἀγίας πόλεως καὶ τοῦ ναοῦ. Πλήρης ἱεροῦ πάθους ἐξέφρασεν ὁ Κύριος τοὺς συγκινητικούς τούτους λόγους: Ἱερουσαλὴμ, Ἱερουσαλὴμ, ἡ ἀποκτείνουσα τοὺς προφήτας καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν, ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον ὅρις ἐπισυναγῇ τὰ ροσσία ὑπὸ τὰς πτέρυγας αὐτῆς καὶ εὐχὴ ἠθελήσατε· ἰδοὺ ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος. Ὅτε δὲ μετὰ τοὺς λόγους τούτους ἐξελθόντι πῶ Ἰησοῦ ἐκ τοῦ ναοῦ, οἱ μαθηταὶ ἠθέλησαν νὰ δείξωσιν αὐτῷ τὰς οἰκοδομὰς αὐτοῦ, ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀφελθῇ ὧδε λίθος ἐπὶ λίθον ὅς οὐ καταλυθήσεται· ὅτε δὲ μετ' ὀλίγον ὁ Ἰησοῦς ἐκάθητο μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ὄρους τῶν Ἑλαιῶν, ὅθεν ἐφαίνετο ἅπασα ἡ μεγαλοπρέπεια τῆς πόλεως καὶ τοῦ ναοῦ, οἱ δὲ μαθηταὶ ἠρώτησαν: πότε ταῦτα ἔσται καὶ τί τὸ σημεῖον τῆς σῆς παρουσίας καὶ συντελείας τοῦ αἰῶνος, τότε ὁ Κύριος ἐν πλουσίᾳ προφητικῇ εἰκόνι ἐξέθηκεν αὐτοῖς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ βασιλείου τοῦ Θεοῦ ἐν ταῖς τελευταίαις ἡμέραις. Τὰ κυριώτερα στοιχεῖα, τὰ ὅποια ἐξέχουσιν ἐν τῇ εἰκόνι ταύτῃ εἶναι πρῶτον ἡ κρίσις τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἀγίας πόλεως, καὶ δεύτερον ἡ τελευταία κρίσις ἐπὶ τοῦ κόσμου παντός· ἐπειδὴ δὲ τὸ πρῶτον γεγονός εἶναι τύπος καὶ εἰκὼν τοῦ δευτέρου, διὰ τοῦτο καὶ ἡ διήγησις ἀμφοτέρων δὲν ἐκτίθεται ὀριστικῶς καὶ ἐν διακρίσει ἀπ' ἀλλήλων. Ἡ καταστροφή τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ τοῦ ναοῦ, τὸ βδελύγμα τῆς ἐρημώσεως, τὸ ἔστος ἐν τόπῳ ἁγίῳ.... καὶ ἡ ἀνέγκουστος ἀνάγκη καὶ δυστυχία τῶν χρόνων ἐκείνων, εἶναι τύπος καὶ παραδειγμα τῆς καταστροφῆς τοῦ κόσμου, μεθ' ἣν θὰ ἀκολουθήσῃ ἡ τελευταία κρίσις. Τὴν προφητείαν

ταύτην συμπληροῖ ὁ Κύριος λέγων : ὅτι οὐδεὶς γινώσκει τὴν ἡμέραν καὶ τὴν ὥραν ἐκείνην, καὶ ὑπομινύσκων τὰς ἡμέρας τοῦ κατακλισμοῦ προτρέπει τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ὅπως γρηγορῶσι : γρηγορεῖτε, ὅτι οὐκ οἴδατε ποία ἡμέρα ὁ Κύριος ὑμῶν ἔρχεται (Ματθ. κεφ. 23 καὶ 24).

Μετὰ τοῦ προφητικοῦ τούτου λόγου συνέδεσεν ὁ Κύριος καὶ τὰς παραβολὰς τῶν πέντε φρονίμων καὶ πέντε μωρῶν παρθένων, καὶ τῶν ταλάντων καὶ τὴν διήγησιν περὶ τῆς ἐσχάτης κρίσεως· ἡ τελευταία αὕτη κρίσις ἐκτίθεται ἐν τῇ εἰκόνι τοῦ χωρισμοῦ τῶν προβάτων ἀπὸ τῶν ἐρίφων· ὁ χωρισμὸς οὗτος ἔσται αἰώνιος καὶ διαρκὲς καὶ ἐκεῖνοι μὲν οἵτινες διεκρίθησαν διὰ τὴν πίστιν αὐτῶν ἐν τοῖς ἀγῶσι καὶ δοκιμαῖς τοῦ βίου, καὶ τὴν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην κληρονομήσουσι τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἐκεῖνοι δὲ, οἵτινες διὰ τῆς ψυχρότητος, ἀμελείας καὶ ἀπιστίας αὐτῶν δὲν παρήγαγον καρποὺς τῆς πίστεως καὶ ἀγάπης σταλήσονται εἰς κόλασιν αἰώνιον (Ματθ. κεφ. 25). Μετὰ ταῦτα ἀπῆλθεν ὁ Ἰησοῦς μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἐκ τῆς Ἱερουσαλὴμ ὅπως ἀνενοχλήτως διανύσῃ μετ' αὐτῶν τὰς δύο τελευταίας ἡμέρας· ἀλλ' οἱ ἐχθροὶ τοῦ Κυρίου συνεδριάσαντες πάλιν ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ ἀρχιερέως συνεσκέπτοντο πῶς νὰ συλλάβωσι καὶ ἀποκτείνωσιν αὐτόν· ἔλεγον ὅμως, μὴ ἐν τῇ ἐορτῇ, ἵνα μὴ θόρυβος γένηται ἐν τῷ λαῷ (Ματθ. 26, 1—3.)

§ 154. Ὁ Δείπνος ὁ μυστικὸς καὶ οἱ λόγοι τῆς διαθήκης.

Μίαν ἡμέραν πρὸ τῆς ἐορτῆς τοῦ Πάσχα ἡ τῶν ἀζύμων τῶν Ἰουδαίων, τελουμένης τῇ 14 Νισάν, δηλ. τὴν Πέμπτην (13 Νισάν) ὁ Κύριος ἡμῶν ἔστειλε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ὅπως ἐτοιμάσωσι τὸ Πάσχα. Ὅτε οἱ μαθηταί

συνανέκειντο μετὰ τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἡτοιμάζοντο νὰ δειπνήσωσιν, ἐγερθεὶς ὁ Κύριος καὶ λαβὼν εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ λέντιον καὶ βαλὼν εἰς τὸν νιπτῆρα ὕδωρ, ἤρξατο νὰ πλύνῃ τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν αὐτοῦ· ὅτε ἔφθασεν εἰς τὸν Πέτρον, οὗτος ἀρνεῖται τοῦτο, ἀλλ' ὁ Κύριος εἶπεν αὐτῷ: ὁ ἐγὼ ποιῶ σὺ οὐκ οἶδας ἄρτι, γνώσῃ δὲ μετὰ ταῦτα· ἐπιμένοντος δὲ τοῦ Πέτρου καὶ τοῦ Κυρίου προσειπόντος: εἰ μὴ μὴ ρήσω σε οὐκ ἔχεις μέρος μετ' ἐμοῦ, ὁ Πέτρος ἀνεφώνησε ἡγίριε, μὴ τοὺς πόδας μου μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰς χεῖρας καὶ τὴν κεφαλὴν. (Ματθ. 26, 17—. Μάρκ. 44, Λουκ. 22. Ἰωάν. 13). Ὁ Ἰησοῦς ἀνέπισε πάλιν μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ καὶ ἔτρωγε· τότε δὲ εἶπεν αὐτοῖς ὅτι εἰς ἐξ αὐτῶν παρὰδίδωται αὐτόν. Οἱ μαθηταὶ τεταραγμένοι διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἠρώτων: μὴ τι ἐγὼ εἰμι Κύριε; Ὁ Πέτρος τότε νεύει εἰς τὸν Ἰωάννην, τὸν ἀνακαείμενον εἰς τὸν κόλπον τοῦ Ἰησοῦ, ἵνα ἐρωτήσῃ αὐτόν περὶ τοῦ παρὰδιδόντος· ἐκεῖνος δὲ ἀποκρίνεται πρὸς μαθητῆν, ἐκεῖνός ἐστι ὃς ἐγὼ βούλομαι τὸ ψωμίον ἐπιδώσω καὶ ἀμέσως ἔδωκεν αὐτὸ εἰς Ἰούδαν τὸν Ἰσκαριώτην ἐπιλέγων: ὁ ποιεῖτε ποιήσον τάχιστα. Ἀπ' ἐκείνης τῆς ὥρας εἰσῆλθεν ὁ διάβολος εἰς τὴν καρδίαν τοῦ Ἰούδα, ὅστις λαβὼν τὸ ψωμίον ἐξῆλθεν (Ματθ. 26, 21. Μάρκ. 14. Λουκ. 22. Ἰωάν. 13).

Ἐπὶ ἐσθιόντων ὁ Ἰησοῦς λαμβάνει τὸν ἄρτον καὶ εὐλογήσας ἔδωκε ταῖς μαθηταῖς αὐτοῦ λέγων: λάβετε φάγετε, τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου· λαβὼν δὲ καὶ τὸ ποτήριον καὶ εὐχαριστήσας ἔδωκεν αὐτοῖς εἰπών: πίνετε ἐξ αὐτοῦ πάντες· τοῦτο γάρ ἐστι τὸ αἷμά μου, τὸ τῆς Καινῆς Διαθήκης, τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. Οὕτως ὁ Κύριος συνέστησε τὸ μυστήριον τῆς

θείας εὐχαριστίας (πρὸς Ματθ. 26, 26. Μάρκ. 14. Λουκ. 22. α' Κορινθ. 11), μετὰ τὸ ὅποιον ὡμίλησε τοὺς τελευταίους πρὸς τοὺς μαθητάς αὐτοῦ λόγους, τοὺς ὁποίους διετῆρξεν ἡμῖν ὁ μαθητής, ὃν ἡγάπα ὁ Ἰησοῦς (Ἰωάν. 13, 31—καὶ κεφ. 14—17). Οἱ λόγοι οὗτοι, λόγοι διαθήκης διὰ πάντας τοὺς μαθητάς τοῦ Χριστοῦ, εἶναι πλήρεις πατρικῆς καὶ θερμῆς ἀγάπης. Ὁμιλεῖ ἐν αὐτοῖς περὶ τῆς ἀναχωρήσεως αὐτοῦ πρὸς τὸν πατέρα ὅπου θελεῖ ἐτοιμάσει μόνας διὰ τοὺς μαθητάς αὐτοῦ (κεφ. 14), περὶ τῆς ἐσωτερικῆς καὶ στενῆς κοινωνίας καὶ τοῦ συνδέσμου αὐτοῦ μετὰ τῶν μαθητῶν (κεφ. 15), περὶ τῆς πέμψεως τοῦ Παρακλήτου, ὅστις ὁδηγήσει αὐτοὺς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν (κεφ. 16) καὶ τελειῇ τὸν λόγον διὰ τῆς πρὸς τὸν Πατέρα προσευχῆς (κεφ. 17), ἐν ᾗ παρακαλεῖ ὅπως καὶ αὐτοὶ καὶ πάντες οἱ εἰς αὐτὸν πιστεύοντες μέτοχοι γένωνται τῆς δόξης, ἣν οὗτος εἶχε παρὰ τῷ πατρί.

§ 155. *Ἡ ἐν Γεθσημανῇ ψυχικὴ ἀγωνία τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ σὺλλήψις αὐτοῦ.*

Μετὰ τοὺς λόγους τῆς Διαθήκης ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἰς μέρος τι τοῦ ὄρους τῶν Ἑλαιῶν, λεγόμενον Γεθσημανή, ὅπου συνεχῶς ἔρχετο, ἣν δὲ τὸ μέρος γνωστὸν καὶ εἰς τὸν Ἰούδαν. Πρὶν ἢ ὅμως εἰσέλθῃ εἰς τὸν κῆπον, λέγει τοῖς μαθηταῖς ὅτι πάντες σκανδαλισθήσονται ἐν αὐτῷ τὴν νύκτα ἐκείνην· ἀλλ' ὁ Πέτρος ἀποκριθεὶς αὐτῷ λέγει· εἰ πάντες σκανδαλισθήσονται ἐν σοί, ἐγὼ δὲ οὐδέποτε σκανδαλισθήσομαι· ὅτε ὅμως ὁ Ἰησοῦς ἀνήγγειλεν αὐτῷ ὅτι τὴν νύκτα ταύτην τρεῖς θέλαι ἀπαρνηθῇ αὐτόν, ὁ Πέτρος ἀπεκρίθη· καὶν δέη με σὺν

σοὶ ἀποθανεῖν, οὐ μὴ σε ἀπαρνήσομαι. Τὸ αὐτὸ εἶπον καὶ οἱ λοιποὶ μαθηταί (Ματθ. 26, 30—35. Λουκ. 22).

Εἰσελθὼν εἰς τὸν κῆπον τῆς Γεθσημανῆς παρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ τὸν Πέτρον, Ἰωάννην καὶ Ἰάκωβον καὶ ἀρξάμενος λυπεῖσθαι καὶ ἀδημονεῖν εἶπεν αὐτοῖς : περιλυπὸς ἐστὶν ἡ ψυχὴ μου ἕως θανάτου· μείνατε ὧδε καὶ γρηγορεῖτε μετ' ἐμοῦ· ἀπομακρυνθεὶς δὲ μικρὸν ἔπεσεν ἐπὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ καὶ προσευχόμενος ἔλεγε : Πάτερ εἰ δυνατόν παρελθέτω ἐπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο· πλὴν οὐχ ὥς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὥς σύ· καὶ ἐλθὼν πρὸς τοὺς μαθητάς αὐτοῦ εὗρεν αὐτοὺς κοιμωμένους καὶ εἶπε τῷ Πέτρῳ : οὕτως οὐκ ἰσχύσατε μίαν ὥραν γρηγορεῖσαι μετ' ἐμοῦ ; γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν· τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής. Δευτέραν φορὰν ἀπεμακρύνθη ἀπ' αὐτῶν ὁ Ἰησοῦς καὶ προστηχήθη πάλιν λέγων : Πάτερ μου, εἰ οὐ δύναται τοῦτο παρελθεῖν ἐὰν μὴ αὐτὸ πίνω, γενηθήτω τὸ θέλημά σου. Ἐπιστρέψας εὗρεν αὐτοὺς πάλιν κοιμωμένους. Ἀπῆλθε καὶ τρίτην φορὰν καὶ προστηχήθη πάλιν τοὺς αὐτοὺς λόγους, ἕνεκα δὲ τῆς μεγάλης αὐτοῦ ἀγωνίας ἐγένετο ὁ ἰδρῶς αὐτοῦ ὥστε θρόμβοι αἵματος, ἀλλὰ καταβάς ἄγγελος ἐνίσχυσεν αὐτόν. Μετὰ τοῦτο ἔρχεται τὸ τρίτον πρὸς τοὺς μαθητάς αὐτοῦ καὶ λέγει αὐτοῖς : καθέδετε λοιπὸν καὶ ἀναπαύεσθε· ἰδοὺ ἤγγικεν ἡ ὥρα καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς χεῖρας ἁμαρτωλῶν· ἐγείρεσθε, ἄγωμεν· ἰδοὺ ἤγγικεν ὁ παραδιδούς με (Ματθ. 26, 36—40· Μάρκ. 14· Λουκ. 22).

Ἐτι ὠμίλει ὁ Ἰησοῦς, ὅτε ἦλθεν ὁ Ἰούδας ἀκολουθούμενος ὑπὸ ὄχλου πολλοῦ μετὰ μαχαίρων καὶ ξύλων, καὶ

προσεγγίτας πρὸς αὐτόν, φιλεῖ αὐτόν, κατὰ δοθὲν σημεῖον λέγων, χαῖρε Ραββί· τότε προσελθόντες οἱ μετ' αὐτοῦ συνέλαβον αὐτόν. ὁ Πέτρος τότε σπασάμενος τὴν μάχαιραν αὐτοῦ ἀπέτεμε τὸ ὠτίον τοῦ δούλου τοῦ ἀρχιερέως Μάλχου, ἀλλ' ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ: ἀπόστρεψόν σου τὴν μάχαιραν εἰς τὸν τόπον αὐτῆς· πάντες γὰρ οἱ λαβόντες μάχαιραν ἐν μαχαίρᾳ ἀπολοῦνται· ἢ δοκεῖς ὅτι οὐ δύναμαι ἄρτι παρακαλέσαι τὸν πατέρα μου καὶ παραστήσῃ μοι πλείω ἢ δώδεκα λεγεῶνας ἀγγέλων; ὅτε οἱ ὑπηρέται ἐπεχείρησαν νὰ συλλάβωσι τοὺς μαθητάς, τότε πάντες ἔφυγον (Ματθ. 26, 47—56· Μάρκ. 14· Λουκ. 22· Ἰωάν. 18).

§ 156. Ὁ Χριστὸς πρὸ τοῦ Συνεδρίου. Ὁ Πέτρος καὶ ὁ Ἰούδας.

Ἡ σπεῖρα καὶ οἱ ὑπηρέται τῶν Ἰουδαίων συλλαβόντες τὸν Ἰησοῦν ἤγαγον κατὰ πρῶτον εἰς τὸν πρῶτον ἀρχιερέα καὶ πένθερόν τοῦ Καϊάφα, Ἄνναν· οὗτος ἠρώτησε τὸν Ἰησοῦν περὶ τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ καὶ τῶν μαθητῶν, οὗτος δὲ ἀπεκρίθη ὅτι πάντοτε παρρησίᾳ ἐλάλησε, διὸ ἐρωτηθήτωσαν οἱ ἀκούσαντες αὐτόν· τότε εἰς τῶν ὑπηρετῶν τοῦ ἀρχιερέως ἐρράπιτεν αὐτόν. Ἐκ τοῦ Ἄννα ἐστάλη ὁ Σωτὴρ εἰς τὸν Καϊάφαν, ὅπου τὰ μέλη τοῦ Συνεδρίου συνελθόντα συνεσκέπτοντο περὶ τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἐζήτουν ψευδομαρτυρίαν ὅπως θανατώσωσιν αὐτόν. Ἀφοῦ δὲ παρουσιάσθησαν πολλοὶ ψευδομάρτυρες καὶ οὐδὲν κατώρθωσαν, ἀκολούθως προσήλθον δύο λέγοντες: οὗτος ἔφη, δύναιμι καταλῦσαι τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν οἰκοδομῆσαι, ὁ ἀρχιερεὺς τότε ἀναστὰς εἶπεν: οὐδὲν ἀποκρίνη τί οὗτοί σου καταμαρτυροῦσιν; ἀλλ' ὁ

Ἰησοῦς ἐσιώπα· τότε ὁ ἀρχιερεὺς ἐξώρκισεν αὐτόν, ἐὰν οὗτος ἐστίν· ὁ Χρὶς τὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ· ἐκεῖνος δὲ ἀπεκρίθη· σὺ εἶπας· πλὴν λέγω ὑμῖν· ἀπ' ἄρτι ὄψεσθε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου καθήμενον ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως καὶ ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ· ὁ ἀρχιερεὺς διέρρηξε τότε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ λέγων· ἐβλασφήμησεν· τί ἔτι χρεῖαν ἔχομεν μαρτύρων; τί ὑμῖν δοκεῖ; οἱ δὲ ἀπεκρίθησαν· ἐνοχὸς θανάτου ἐστίν· Τότε οἱ παριστάμενοι ἐνέπτυσαν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ καὶ ἐκολάφισαν αὐτόν, ἄλλοι δὲ ἐβράβισαν λέγοντες· προφήτευσον ἡμῖν Χριστέ, τίς ἐστίν ὁ παῖσας σε; (Ματθ. 26, 57· Μάρκ. 14, 53· Λουκ. 22, 54· Ἰωάν. 18, 12).

Ἐν τούτοις ὁ Πέτρος ἀκολουθήσας τῷ Ἰησοῦ, εἰσῆλθε διὰ τῆς μεσιτείας τοῦ Ἰωάννου εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως. Ἐκεῖ προσῆλθεν αὐτῷ μία παιδίσκη λέγουσα· καὶ σὺ ἦσθα μετὰ Ἰησοῦ τοῦ Γαλιλαίου· ἐκεῖνος ὁμως ἡρνήθη λέγων· οὐκ οἶδα τί λέγεις· ὁ Πέτρος ἐξῆλθεν εἰς τὸν πυλῶνα καὶ ἐκεῖ συνήντησεν αὐτόν ἄλλη παιδίσκη λέγουσα καὶ οὗτος ἦν μετὰ Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου· ἀλλὰ καὶ πάλιν ἡρνήθη λέγων ὅτι ἀγνοεῖ τὸν ἄνθρωπον. Τέλος προσελθόντες αὐτῷ οἱ παρεστῶτες εἶπον· ἀληθῶς καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ, καὶ γὰρ ἡ λαλιὰ σου δηλὸν σε ποιεῖ· τότε ὁ Πέτρος ἤρξατο νὰ καταναθεματίζῃ καὶ ὁμνύῃ ὅτι οὐκ εἶδε τὸν ἄνθρωπον. Ἀμέσως ὁμως ἐφώνησεν ἀλέκτωρ καὶ ὁ Πέτρος μνησθεὶς τοῦ ῥήματος τοῦ Χριστοῦ, ἐξῆλθεν ἔξω καὶ ἔκλαυσε πικρῶς (Ματθ. 26, 69· Μάρκ. 14, 66· Λουκ. 22, 56· Ἰωάν. 18, 15).

Τὴν πρωΐαν τῆς Παρασκευῆς συνελθόντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ καὶ ἀποφασίσαντες ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶναι ἐνοχὸς θανάτου, ἐξάπέστειλαν αὐτόν εἰς τὸν Πιλά-

τον, ἐπειδὴ ἐκεῖνοι δὲν ἠδύναντο νὰ ἐκτελέσωσι τὰς περὶ θανάτου ποινάς. Ἐν τούτοις ὁ Ἰούδας ἰδὼν ὅτι ὁ Ἰησοῦς κατεκρίθη μετεμελήθη διὰ τὴν προδοσίαν του καὶ ἐλθὼν εἰς τοὺς πρεσβυτέρους καὶ ἀρχιερεῖς ἔρριψε πρὸ αὐτῶν τὰ ἀργύρια λέγων· ἡμαρτον· παραδοὺς αἷμα ἁθῶν· ἐκεῖνοι δὲ εἶπον· τί πρὸς ἡμᾶς; σὺ ὄψῃ. Τότε ὁ μὲν Ἰούδας ἀπελπισθεὶς ἀπῆλθε καὶ ἀπήγγεστο, οἱ δὲ ἀρχιερεῖς λαθόντες τὰ ἀργύρια καὶ εἰπόντες· οὐκ ἔξεστι βαλεῖν αὐτὰ εἰς τὸν κορβανᾶν, ἐπεὶ τιμὴ αἱματός ἐστι συνεκρότησαν συμβούλιον καὶ ἠγόρασαν τὸν ἀγρὸν τοῦ κεραμῆως διὰ νὰ χρησιμεύσῃ πρὸς ταφὴν τῶν ξένων Ματθ. 27, 1. Μάρκ. 15, 1. Λουκ. 22, 66).

§ 157. Ὁ Χριστὸς πρὸ τοῦ Πιλάτου.

Ὁ Κύριος ἡμῶν ὑπὸ τοῦ ἰουδαϊκοῦ συνεδρίου κατηγορήθη ὡς βλασφημήσας εἰς τὸν Θεόν· ἀλλ' οἱ Ἰουδαῖοι γινώσκοντες ὅτι τοιαῦται κατηγορίαι δὲν εἶχον σημασίαν εἰς τὴν πολιτικὴν ἀρχήν, ἐζήτησαν νὰ παραστήσωσι τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ ὡς πολιτικὸν ἐγκλήμα· Τοῦτοι εὐρομεν, εἶπον, διαστρέφοντα τὸ ἔθνος ἡμῶν καὶ κωλύοντα γρόρους Καίσαρι διδόναι, λέγοντα· ἐαυτὸν Χριστὸν, βασιλέα εἶναι. Ὅτε λοιπὸν παρουσιάσθη ἐνώπιον τοῦ Πιλάτου, οὗτος ἠρώτησεν αὐτόν· σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; ὁ Ἰησοῦς ἀπεκρίθη, ἀφ' ἐαυτοῦ σὺ τοῦτο λέγεις, ἢ ἄλλοι σοὶ εἶπον περὶ ἐμοῦ; Ὁ Πιλάτος εἶπε· μὴ τι ἐγὼ Ἰουδαῖός εἰμι; τὸ ἔθνος τὸ σὸν καὶ οἱ ἀρχιερεῖς παρέδωκάν σε ἐμοὶ· τί ἐτόλησας; Ὁ Ἰησοῦς ἀπεκρίθη ἡ βασιλεία ἣ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου· ὅτε δὲ ὁ Πιλάτος ἠρώτησεν· οὐκοῦν βασιλεὺς εἶ σὺ; ὁ Ἰησοῦς εἶπε· σὺ λέγεις ὅτι βασιλεὺς εἰμι ἐγώ· ἐγὼ εἰς τοῦτο

γεγέννημαι καὶ εἰς τοῦτο ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον ἵνα μαρτυρήσω τῇ ἀληθείᾳ· πᾶς ὁ ὢν ἐκ τῆς ἀληθείας, ἀκούει μου τῆς φωνῆς· ὅτε ὁ Πιλάτος ἔρριψε τὴν ἐρώτησιν : τί ἐστὶν ἀλήθεια ; ἐξῆλθε πάλιν εἰς τὸν λαὸν λέγων : ἐγὼ οὐδεμίαν εὐρίσκω ἐν αὐτῷ αἰτίαν· ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ λαὸς ἐπέμενε κραυγάζων κατὰ τοῦ Ἰησοῦ ὡς διδάξαντος καὶ ἐν Γαλιλαίᾳ, ὁ Πιλάτος μαθὼν ὅτι εἶναι Γαλιλαῖος ἀπέστειλε τὸν Ἰησοῦν πρὸς Ἡρώδην τὸν Ἀντίπαν, τετράρχην τῆς Γαλιλαίας· ὁ Ἰησοῦς πολλὰ ἐρωτώμενος ὑπὸ τοῦ Ἡρώδου οὐδὲν ἀπεκρίνατο, ἀφοῦ δὲ ἐπὶ τέλους ἐνεπαίχθη ὑπ' αὐτοῦ καὶ τῶν στρατιωτῶν, περιεβλήθη ἐσθῆτα λευκὴν καὶ ἀπεστάλη πάλιν πρὸς τὸν Πιλάτον (Ἰωάν. 18, 28. Ματθ. 27, 2. Μάρ. 15, 1. Λουκ. 23, 1).

Ὁ Πιλάτος μάτην προσεπάθητε νὰ κατευνάσῃ τὴν μανίαν τοῦ ὄχλου· μάτην προέτεινεν αὐτῷ τὴν μεταξὺ τοῦ Ἰησοῦ καὶ τοῦ Βαραββᾶ κακούργου ἐκλογὴν, αὐτὸς καταρραδιουργούμενος ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων ἀπήτησε τὴν ἐλευθερίαν τοῦ Βαραββᾶ καὶ τὴν σταύρωσιν τοῦ Χριστοῦ. Ἦδὴ ἔστειλε πρὸς τὸν Πιλάτον ἡ σύζυγος αὐτοῦ ἀγγέλουσα : μηδὲν σοι καὶ τῷ δικαίῳ ἐκείνῳ· πολλὰ γὰρ ἔπαθον σήμερον κατ' ὄραρ δι' αὐτόν. Ὁ Πιλάτος βλέπων τὸν ὄχλον ἐπιμένοντα, λαβὼν ὕδωρ ἀπένιψε τὰς χεῖρας αὐτοῦ λέγων : ἀθῶός εἰμι ἀπὸ τοῦ αἵματος τούτου· ὑμεῖς ὀφείθετε. Τότε ὁ λαὸς ἀπεκρίνατο : τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν. Ὁ Πιλάτος τότε ἀπολύσας τὸν Βαραββᾶν ἐπραγγέλλωσε τὸν Ἰησοῦν καὶ παρέδωκεν ἵνα σταυρωθῇ. Οἱ στρατιῶται τοῦ ἡγεμόνος ἐνέδυσαν τὸν Ἰησοῦν πορφύραν κοκκίνην, ἐπέθηκαν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ στέφανον ἐξ ἀκανθῶν, ἔδωκαν εἰς τὴν χεῖ-

ρα αὐτοῦ κάλαμον καὶ ἔτυπτον καὶ ἐνέπτυν αὐτόν. Οὕτως ἔχοντα τὸν Ἰησοῦν ἐξήγαγεν ὁ Πιλάτος εἰς τὸν λαόν, λέγων: Ἴδε ὁ ἄνθρωπος· ἀλλ' οἱ παριστάμενοι ἐκραύγαζον: σταύρωσον, σταύρωσον αὐτόν· ὁ Πιλάτος ἀκούσας ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἐποίει ἑαυτὸν υἱὸν Θεοῦ, παρέλαβε αὐτόν εἰς τὸ πραιτώριον καὶ ἠρεύνησεν αὐτόν· οὐδὲν δὲ εὐρών ἐν αὐτῷ ἐζήτει ἀπολύσαι αὐτόν· τότε οἱ Ἰουδαῖοι μαθόντες τοῦτο ἐκραύγαζον: ἐὰν τοῦτον ἀπολύτῃς οὐκ εἶ φίλος τοῦ Καίσαρος (Τιβερίου). Ὁ Πιλάτος τότε ἐξέδωκε τὴν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ ἀπόφασιν (Ματθ. 27, 15. Μαρ. 15, 6. Λουκ. 23, 13. Ἰωάν. 18, 34).

§ 158. Ἡ σταύρωσις τοῦ Χριστοῦ.

Οἱ Ἰουδαῖοι ἀρῶ ἐπὶ μακρὸν ἐνέπαιζαν τὸν Ἰησοῦν, ἐξέδυσαν αὐτόν τὴν χλαμύδα καὶ ἐνέδυσαν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ καὶ ἀπήγαγον ὅπως σταυρώσωσιν. Καθ' ὁδὸν ἔπρεπεν ὁ ἴδιος νὰ φέρῃ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, ἀλλὰ πρὸ τῆς πόλεως εὐρόντες ἄνθρωπον Κυρηναῖον, καλούμενον Σίμωνα, ἠγγάρευσαν ἵνα ἄρῃ τὸν σταυρόν· ἠκολούθουν δὲ αὐτόν πολλοὶ ἐκ τοῦ ὄχλου καὶ γυναῖκες κλαίουσαι ἐπ' αὐτόν· πρὸς αὐτὰς στραφεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν: θυγατέρες Ἱερουσαλὴμ, μὴ κλαίετε ἐπ' ἐμὲ, κλαίετε δὲ μᾶλλον ἐφ' ὑμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ὑμῶν. Ἄμα ἐφθασαν εἰς τὸν Γολγοθᾶν, τόπον Κρανίου λεγόμενον, ἐσταύρωσαν τὸν Ἰησοῦν καὶ μετ' αὐτοῦ δύο ληστὰς, ἓνα ἐκ δεξιῶν καὶ ἓνα ἐξ εὐωνύμων, οἱ δὲ στρατιῶται διμερίσαντο τὰ ἱμάτια αὐτοῦ βάλλοντες κλῆρον καὶ καθήμενοι ἐτήρουν αὐτόν. Ὁ πρῶτος λόγος τὸν ὁποῖον ὁ ἐσταυρωμένος Κύριος ἐξεστόμισεν ἦν: πᾶτερ ἄφες αὐτοῖς, οὐ γὰρ οἶδασι τί ποιοῦσι· ὁ δὲ Πιλάτος διέταξεν ἵνα ἐπὶ τοῦ σταυροῦ αὐτοῦ γραφῶσιν αἱ

λέξεις : Ἰησοῦς ὁ Νιζωραῖος ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων, γραμμασιν ἑβραϊκοῖς, ἐλληνικοῖς καὶ ῥωμαϊκοῖς (Ματθ. 27, 31. Μάρ. 15, 20. Λουκ. 23, 26. Ἰωάν. 19, 16.)

Οὕτως ἐκρέματο ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ βασιλεὺς τοῦ κόσμου μετὰ τὸ οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὡς ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ ὁ αἰρων τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου (Ψα. 53). Οἱ διαβκίνοντες ὑβρίζον αὐτόν, οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ γραμματεῖς ἐνέπαιζον αὐτόν λέγοντες: ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι. Τὰ αὐτὰ ἔλεγεν αὐτῷ καὶ εἰς τῶν συσταυρωθέντων, ὁ ἕτερος ὅμως ἤλεγξεν αὐτόν καὶ εἶπε τῷ Ἰησοῦ: μνησθήτι μὲν Κύριε, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου, ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ: ἀμὴν, ἀμὴν λέγω σοι, σήμερον ἔσῃ μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ παραδείσῳ· ἀκολουθῶς προνοῶν περὶ τῆς τεθλιμμένης αὐτοῦ μητρὸς καὶ στραφεὶς πρὸς αὐτὴν εἶπεν, ἐννοῶν τὸν Ἰωάννην· γύναι, ἰδοὺ ὁ υἱός σου· εἶτα στραφεὶς πρὸς τὸν μαθητὴν εἶπεν: ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου· ἀπ' ἐκείνης τῆς ὥρας ἔλαβεν αὐτὴν ὁ μαθητὴς εἰς τὰ ἴδια (Ματθ. 27, 38. Μάρ. 15, 27. Λουκ. 23, 35. Ἰωάν. 19, 25.)

Ὁ σωτὴρ τοῦ κόσμου ἐκρέματο ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, ὅτε ἀπὸ τῆς ἑκτῆς μέχρι τῆς ἐννάτης ὥρας σκότος κατέλαβε τὴν γῆν καὶ ὁ ἥλιος ἐσκοτίσθη, μὴ φέρων τὸν θάνατον τοῦ ἡγεμόνος τῆς ζωῆς. Ἡ ὥρα τοῦ θανάτου τοῦ Κυρίου τοῦ κόσμου προσήγγιζε, ὅτε οὗτος μεγάλη τῇ φωνῇ εἶπε: Πάτερ Ἰησὺ, λαβὲν τὸ πνεῦμά μου, ὅτι ἔστιν ὁ καιρὸς σου· ἢ ἄλλως; Πάτερ, ἵνα τί με ἐγκατέλιπες; τινὲς τῶν ἐκεῖ ἐστηκότων ἀκούσαντες τὴν φωνὴν ταύτην ἐνόμισαν ὅτι φωνεῖ τὸν Ἠλίαν. Ὅτε δὲ ὁ Κύριος ἀνεφώνησε τὸ διψῶν, τότε προσήνεγκον αὐτῷ σπόγγον πλήρη ὄξους καὶ ἐπότισαν αὐτόν. Τέλος ὁ Ἰησοῦς κράζας φωνῇ μεγάλῃ εἶπεν: τετέλεσται· πάτερ εἰς χεῖράς σου παραδίδωμι τὸ πνεῦμά μου

καὶ κλίνας τὴν κεφαλὴν ἀφῆκε τὸ πνεῦμα. Οὕτω τετέλεσται ὅ,τι ἡ αἰώνιος ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἐπηγγείλατο περὶ τῆς σωτηρίας τοῦ ἁμαρτωλοῦ κόσμου· τετέλεσται, ὅ,τι ἀπὸ 5,508 ἐτῶν πρεσβεύετο, τετέλεσται ἡ θυσία, τὴν ὁποίαν ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ Θεοῦ προσήνεγκεν ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου σωτηρίας. Τότε ἐσχίσθη τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ εἰς δύο ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω, ἡ γῆ ἐσεισθη, αἱ πέτραι ἐσχίσθησαν, μνημεῖα ἠνεόχθησαν καὶ πολλὰ σώματα κεκοιμημένων ἁγίων ἠγέρθησαν, εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν καὶ ἐνερανίσθησαν πολλοῖς. Ὁ δὲ ἐκατόνταρχος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ τηροῦντες τὸν Ἰησοῦν, ἰδόντες τὰ γενόμενα, ἐροβήθησαν λέγοντες· ἀληθῶς Θεοῦ υἱὸς ἦν· οὗτος (Ματθ. 27 47—52. Μάρκ. 15, 33—36. Λουκ. 23, 44—47 Ἰωάν. 19, 28—).

Οἱ Ἰουδαῖοι ἵνα μὴ μείνωσι τὰ σώματα ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ἐν τῷ σαδούκῳ, ἥτις ἦν ἡμέρα μεγάλη, ἀπήτησαν παρὰ τοῦ Πιλάτου ὅπως κατεργάσωσι αὐτῶν τὰ σκέλη· Ὁ Πιλάτος ἐπέτρεψε τοῦτο· ἀλλ' οἱ στρατιῶται ἀροῦ κατέαξαν τὰ σκέλη τῶν δύο ληστῶν, ἐλθόντες εἰς τὸν Ἰησοῦν καὶ ἰδόντες αὐτὸν τεθνηκότα, δὲν συνέτριψαν τὰ σκέλη αὐτοῦ, εἰς ὅμως τῶν στρατιωτῶν ἔνυξε τὴν πλευρὰν αὐτοῦ διὰ λόγχης καὶ ἀμέσως ἐξῆλθεν αἷμα καὶ ὕδωρ. Μετὰ τοῦτο Ἰωσήφ ὁ ἀπὸ Ἀριμαθαίας, ἐν κρυπτῷ μαθητῆς τοῦ Χριστοῦ, ἐλθὼν πρὸς τὸν Πιλάτον, ἐζήτησε παρ' αὐτοῦ τὴν ἄδειαν ὅπως ἐνταφιάτῃ τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ· ὁ Πιλάτος ἐπέτρεψε τοῦτο. Τότε κοινῶς ὁ Ἰωσήφ μετὰ τοῦ Νικοδήμου, φέροντες μῆγμα σμύρνης καὶ ἀλόης, ἔλαβον τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἀλείψαντες διὰ τῶν ἀρωμάτων ἐνετύλιξαν εἰς σινδὸνα καθαρὰν καὶ ἔδησαν δι' ὀθονίων κατὰ τὸ ἔθος τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἔθηκαν ἐν μνήματι

καινω, κυλίσαντες πρὸς τὴν θύραν τοῦ μνημείου μέγαν λίθον. Ἐν τῇ σταυρώσει τοῦ Ἰησοῦ παρήσαν καὶ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ ὡς καὶ ἡ Μαρία ἡ μήτηρ τοῦ Ἰακώβου καὶ Ἰωσὴ· αὐταὶ μετὰ τὴν ἀποκαθήλωσιν τοῦ σώματος τοῦ Ἰησοῦ παρηκολούθησαν τῷ Ἰωσὴ καὶ Νικοδήμῳ θεωροῦσαι τὸν τάφον. Τὴν πρωίαν τῆς ἐπομένης οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι ἐλθόντες εἰς τὸν Πιλάτον, ἐζήτησαν φρουρὰν πρὸς ἐξασφάλισιν τοῦ τάφου, ἵνα μὴ ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ κλέψωσι τὸν Ἰησοῦν καὶ εἶτα διαδώσωσιν ὅτι ἀνέστη. Ὁ Πιλάτος ἐπέτρεψε τοῦτο, ἐκεῖνοι δὲ ἡσφαλίσαντο τὸν τάφον καὶ ἐσφράγισαν τὸν λίθον (Ματθ. 27, 57. Μάρκ. 15, 42. Λουκ. 23, 30. Ἰωάν. 19, 31—).

§ 160 Ἡ Ἀνάστασις τοῦ Κυρίου.

Τὴν πρωίαν τῆς Κυριακῆς, πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου, ἔρχονται εἰς τὸ μνημεῖον Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ, καὶ Μαρία Ἰακώβου καὶ ἡ Σαλώμη, ὅπως ἀλείψωσι μύροις τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ· ἐρχόμεναι δὲ ἔλεγον πρὸς ἀλλήλας, τίς ἀποκυλίσει ἡμῖν τὸν λίθον ἀπὸ τοῦ μνημείου. Ἦδη ὅμως πρὸ τῆς ἐλεύσεως αὐτῶν ὁ Κύριος ἀνέστη· ἡ γῆ ἐσεισθη καὶ ἄγγελος, τοῦ ὁποῦ ἡ ιδέα ἦν ὡς ἡ ἀστραπή καὶ τὸ ἔνδυμα λευκὸν ὡς χιών, καταβὰς ἐξ οὐρανοῦ, ἀπεκύλισε τὸν λίθον ἀπὸ τοῦ μνημείου καὶ ἐκάθησεν ἐπ' αὐτόν· οἱ φύλακες ἰδόντες ταῦτα κατελήφθησαν ὑπὸ φόβου καὶ ἔπεσαν κατὰ γῆς ὡς νεκροὶ (Ματθ. 28, 1· Μάρκ. 16, 1· Λουκ. 24, 1).

Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ, προδραμοῦσα τῶν ἄλλων γυναικῶν ἦλθεν εἰς τὸ μνημεῖον καὶ ἰδοῦσα τὸν λίθον ἀποκεκυλισμένον καὶ τὸν τάφον κενὸν ἐφοβήθη καὶ ἔδραμε πρὸς τὸν Πέτρον καὶ τὸν Ἰωάννην ἀναγγέλλουσα ὅσα εἶδεν (Ἰωάν.

20, 1). Ἐν τῷ μεταξύ ἔρχονται εἰς τὸν τάφον αἱ λοιπαὶ γυναῖκες, εἰσέρχονται εἰς αὐτὸν καὶ εὐρίσκουσιν ἄγγελον, ὅστις ἀνήγγειλεν αὐταῖς τὴν ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου καὶ παρέπεμψεν αὐτὴν εἰς τὴν Γαλιλαίαν ὅπως ἐκεῖ ἴδωσιν αὐτόν. (Ματθ. 28, 5). Ὁ Πέτρος ἐν τούτοις καὶ ὁ Ἰωάννης λαβόντες παρὰ τῆς Μαγδαληνῆς τὴν ἀγγελίαν, ὅτι ὁ Ἰησοῦς δὲν εἶναι ἐν τῷ τάφῳ, σπεύδουσι πρὸς αὐτόν. Ὁ Ἰωάννης προτρέχει τοῦ Πέτρου καὶ παρακύψας βλέπει κείμενα τὰ ὀθόνια μόνον χωρὶς ὅμως νὰ εἰσέλθῃ, τότε δὲ πρῶτον εἰσῆλθεν, ὅτε ἦλθε καὶ ὁ Πέτρος, ὅστις εἰσῆλθε πρῶτος· οἱ μαθηταὶ οὗτοι ἐπέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια. Ἀλλ' ἡ Μαγδαληνὴ ἔλθοῦσα κατόπιν εἰς τὸν τάφον καὶ κλαίουσα βλέπει ἐν αὐτῷ δύο ἀγγέλους ἐν λευκοῖς καθεζομένους καὶ ἐρωτηθεῖσα ὑπ' αὐτῶν διατί κλαίει, λέγει· ὅτι ἤραν τὸν Κύριόν μου καὶ οὐκ οἶδα ποῦ ἔθηκαν αὐτόν· ταῦτα ὅμως εἰποῦσα ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω καὶ βλέπει τὸν Ἰησοῦν· νομίσασα δὲ ὅτι ὁ κηπουρὸς ἐστὶ ἐρώτᾷ· ποῦ ἔθηκεν αὐτόν, ὅπως ἄρῃ αὐτόν. Ὅτε ὅμως ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῇ Μαρία· ἐκείνη μετὰ χαρᾶς ἐκραύγασε *Ῥαββουνί*· καὶ ἔτεινεν αὐτῷ τὰς χεῖρας αὐτῆς· ἀλλ' ὁ Ἰησοῦς εἶπε· μὴ μου ἅπτου· οὐπω γὰρ ἀναβέβηκα πρὸς τὸν πατέρα μου· πορεύου δὲ πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς μου καὶ εἰπὲ αὐτοῖς· ἀναβαίνω πρὸς τὸν πατέρα μου καὶ πατέρα ὑμῶν καὶ Θεόν μου καὶ Θεὸν ὑμῶν. Μετὰ ταῦτα ὁ Ἰησοῦς ἐνεφανίσθη καὶ εἰς τὰς λοιπὰς γυναῖκας καὶ εἶπεν αὐταῖς ὅπως ἀναγγείλωσι τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ καὶ πορευθῶσιν εἰς τὴν Γαλιλαίαν. Τὸ γεγονός τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου μαθόντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἐδωροδόκησαν τοὺς στρατιώτας ὅπως εἴπωσιν, ὅτι οἱ μαθηταὶ ἔλθόντες νυκτός, αὐτῶν κοιμωμέ-

νων, ἔκλεψαν τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ (Ματθ. 28, 5· Μάρκ. 16, 4· Λουκ. 24, 3· Ἰωάν. 20, 1).

§ 161. *Οἱ εἰς Ἑμμαοὺς πορευόμενοι
καὶ οἱ ἑνδεκα.*

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν τῆς Ἀναστασεως, δύο ἐκ τῶν μαθητῶν τοῦ Κυρίου, ὧν εἰς ἐκαλεῖτο Κλεόπας, ἀπῆρχοντο εἰς Ἑμμαοὺς 2—3 ὥρας ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλὴμ ἀπέχουσαν καὶ διελογίζοντο πρὸς ἀλλήλους περὶ τῶν συμβεβηκότων· ἐγγίσας πρὸς αὐτοὺς καὶ ὁ Ἰησοῦς συνεπορεύετο μετ' αὐτῶν, χωρὶς ὅμως νὰ ἐννοήσωσιν αὐτόν. Ὁ Ἰησοῦς ἠρώτησεν αὐτοὺς περὶ τοῦ ἀντικειμένου τοῦ λόγου αὐτῶν, καὶ ὅταν οὗτοι ἐδιηγήθησαν αὐτῷ πάντα, ἀλλ' ὠμολόγησαν συγχρόνως ὅτι δὲν γνωρίζουσι τί νὰ φρονῶσι περὶ αὐτῶν, τότε εἶπεν αὐτοῖς: Ὡ ἀνόητοι καὶ βραδεῖς τῇ καρδίᾳ τοῦ πιστεῦν ἐπὶ πᾶσιν, οἷς ἐλάλησαν οἱ προφῆται· οὐχὶ ταῦτα ἔδει παθεῖν τὸν Χριστὸν καὶ εἶτε θῆναι εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ; ἤρξατο δὲ ἀπὸ Μωϋσέως καὶ τῶν προφητῶν καὶ ἐξηγεῖτο αὐτοῖς τὰ περὶ αὐτοῦ γεγραμμένα. Ὅταν ἔρθασαν εἰς Ἑμμαοὺς καὶ ὁ Ἰησοῦς προσεπορεύετο ὅτι πορεύεται πορρωτέρω, οἱ μαθηταὶ ἠνάγκασαν αὐτόν νὰ μένῃ μετ' αὐτῶν· ἀπὸ δὲ ἐκάθησαν εἰς τὴν τράπεζαν, ὁ Ἰησοῦς εὐλογῆσας τὸν ἄρτον καὶ δοὺς αὐτοῖς, ἐγένετο ἀπ' αὐτῶν ἄφαντος· οἱ μαθηταὶ ἀμέσως ἐπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλὴμ καὶ ἀνήγγειλαν τοῖς λοιποῖς τὰ γενόμενα (Λουκ. 24, 13—).

Ἐνῷ οὗτοι ἐδιηγοῦντο τοῖς μαθηταῖς τὰ συμβάντα αὐτοῖς, τὴν αὐτὴν ἑσπέραν, ἔρχεται ὁ Ἰησοῦς ἐν μέσῳ αὐτῶν, κεκλεισμένων τῶν θυρῶν καὶ λέγει αὐτοῖς: εἰρήνη ὑμῖν· ἔδειξεν αὐτοῖς εἶτα τὰς χεῖρας καὶ τὴν πλευράν

πρόσπεινος ἤθελε νὰ γευθῇ, περιέρχεται εἰς ἔκστασιν καὶ θεωρεῖ τὸν οὐρανὸν ἀνεωγμένον καὶ καταβαῖνον σκευὸς τι, ἐν ᾧ ὑπῆρχον πάντα τὰ τετράποδα καὶ ἑρπετὰ τῆς γῆς καὶ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ· ἀκούει δὲ καὶ φωνὴν λέγουσαν αὐτῷ: Ἀναστὰς Πέτρε, θύσον καὶ φάγε· ἀλλ' ὁ Πέτρος ἀπεκρίθη, μὴ Κύριε, ὅτι οὐδέποτε ἔφαγον πᾶν κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον· ἀλλ' ἡ ἄνωθεν ἐρχομένη φωνὴ εἶπεν αὐτῷ πάλιν: Ἄ ὁ Θεὸς ἐκαθάρισε σὺ μὴ κοῖνου. Τοῦτο συνέβη τρίς, εἶτα δὲ τὸ σκευὸς ἀνελήφθη εἰς τὸν οὐρανόν. Ἀλλ' ἐνῷ ὁ Πέτρος ἐν ἀπορίᾳ διετέλει περὶ τῆς σημασίας τοῦ ὁράματος, ἰδοὺ οἱ ἀποσταλέντες ὑπὸ τοῦ Κορνηλίου ἄνδρες ἴσταντο εἰς τὸν πυλῶνα τῆς οἰκίας. Τότε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον εἶπε τῷ Πέτρῳ: ἰδοὺ ἄνδρες ζητοῦσὶ σε· ἀναστὰς κατὰβηθι καὶ πορεύου σὺν αὐτοῖς μηδὲν διακρινόμενος, ὅτι ἐγὼ ἀπέσταλκα αὐτούς. Ὁ Πέτρος τῇ ἐπαύριον, συνοδευόμενος καὶ ὑπὸ τῶν χριστιανῶν τῆς Ἰόππης εἰσῆλθεν εἰς Καισάρειαν, ἐνθα ὁ Κορνήλιος περιέμενεν αὐτὸν προσκαλεσάμενος καὶ τοὺς συγγενεῖς αὐτοῦ καὶ φίλους. Ὅτε εἰσῆλθεν ὁ Πέτρος, ὁ Κορνήλιος πεσὼν προσεκύνησεν αὐτόν, ἀλλ' εἰπόντος τοῦ Πέτρου νὰ ἐγερθῇ, τότε ἐκεῖνος ἐδιηγῆθη αὐτῷ πᾶν ὅ,τι συνέβη. Ὁ Πέτρος ἀκούσας ταῦτα ἡγοῖζε τὸ στόμα αὐτοῦ λέγων: Ἐπ' ἀληθείας καταλαμβάνομαι ὅτι οὐκ ἔστι προσωπολήπτης ὁ Θεός, ἀλλ' ἐν παντὶ ἔθρει ὁ φοβούμενος αὐτὸν καὶ ἐργαζόμενος δικαιοσύνην δεκτὸς αὐτῷ ἐστί. Τότε ἐκήρυξεν αὐτοῖς Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν σταυρωθέντα καὶ ἀναστάντα, ἀλλ' ἔτι λαλοῦντος τοῦ Πέτρου κατῆλθε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας, οἵτινες ἤρξαντο λαλεῖν ξέნαις γλώσσαις καὶ μεγαλύνειν τὸν Θεόν. Ὁ Πέτρος ἀκολούθως εἶπε πρὸς τοὺς μετ' αὐτοῦ ἐλθόντας ἐξ Ἰουδαίων

χριστιανούς· μή τι τὸ ὕδωρ κωλύσαι δύναται τις τοῦ μὴ βαπτισθῆναι τούτους, οἵτινες τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔλαβον καθὼς καὶ ἡμεῖς ; διέταξε καὶ ἐβάπτισαν αὐτούς. Ὅτε τὸ γεγονός τοῦτο διεδόθη εἰς Ἱερουσαλήμ, τινὲς τῶν ἐκ περιτομῆς χριστιανῶν ὠργίσθησαν διὰ τοῦτο καὶ ὤνειδισαν τὸν Πέτρον. Ὅτε ὁμῶς ἤκουσαν τὴν διήγησιν τῶν πραγμάτων ἐσιώπησαν καὶ ἐδόξαζον τὸν Θεὸν λέγοντες· ἄρά γε καὶ τοῖς ἔθνεσιν ὁ Θεὸς τὴν μετένοιαν ἔδωκεν εἰς ζωὴν ; (Πρα. 10, 1— 11, 1— 18).

§ 171. Ἡ ἐν Ἀντιοχείᾳ Ἐκκλησία. Ὁ θάνατος τοῦ Ἰακώβου καὶ ἡ σωτηρία τοῦ Πέτρου.

Ὁ κατὰ τῆς Ἐκκλησίας διωγμός, ὁ ἀρξάμενος μετὰ τὸν λιθοβολισμὸν τοῦ Στεφάνου, διέσπειρε τὸν σπὸρον τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ μέχρι Φοινίκης, Κύπρου καὶ Ἀντιοχείας· ἀλλ' οἱ κήρυκες οὗτοι τοῦ θείου λόγου ἐκήρυσσον μόνον τοῖς Ἰουδαίοις. Ἐν τούτοις τινὲς τῶν ἐλληνιστῶν ἐλθόντες εἰς Ἀντιόχειαν ἐκήρυττον καὶ τοῖς Ἑλλησι, ὁ δὲ Κύριος ἐβοήθει αὐτούς καὶ ὁ ἀριθμὸς⁹ τῶν πιστευσάντων ἦν μέγας. Τοῦτο μαθοῦσα ἡ ἐν Ἱερουσαλήμ Ἐκκλησία ἀπέστειλεν ἐκεῖ τὸν Βαριάβιν, ἄνδρα πλήρη πνεύματος καὶ πίστεως. Οὗτος ἰδὼν τὴν θεῖαν ταύτην εὐλογίαν καὶ παραινέσας τοὺς πιστοὺς νὰ ἐμμείνωσιν ἐν τῇ πίστει ἀπῆλθεν εἰς Ταρσόν, ὅθεν παραλαβὼν τὸν Παῦλον ἐπέστρεψε πάλιν εἰς Ἀντιόχειαν, ὅπου διέμεινε μετ' αὐτοῦ ὁλόκληρον ἔτος. Ἐνταῦθα πρώτην φοράν οἱ εἰς Χριστὸν πιστεύσαντες ὠνομάσθησαν Χριστιανοί. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἤλθον εἰς Ἀντιόχειαν ἐξ Ἱερουσαλήμ προφῆται, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἰς λεγόμενος Ἀγαθος, προεῖπεν ἐπιστάμενον μέγαν λιμὸν, ὅστις καὶ ἐγένετο ἐπὶ Κλαυδίου καίσαρος συν-

επεὶ αὐτῆς προφητείας ταύτης οἱ ἐν Ἀντιοχείᾳ χριστιανοὶ συλλέξαντες ἑράνους ἀπέστειλαν αὐτοὺς διὰ τοῦ Παύλου καὶ Βαρνάβα εἰς τοὺς ἐν Ἰουδαίᾳ ἀδελφοὺς (Πρξ. 11, 19).

Μετὰ ὀκταετῇ εἰρήνην τῆς Ἐκκλησίας ἐξεργάγη πάλιν (44 μ. Χ.) ὀριμὸς κατ' αὐτῆς διωγμὸς ὑπὸ Ἡρώδου τοῦ Ἀγριππα Α', ὅστις διὰ τοῦ μέσου τούτου ἐπεζητεῖ τὴν εὐνοίαν τοῦ ὄχλου. Κακῶτας λοιπὸν διαφόρους χριστιανούς συνέλαβε καὶ Ἰάκωβον τὸν μείζονα, τὸν ἀδελφὸν τοῦ Ἰωάννου καὶ ἀπεκεφάλισεν αὐτόν. Ἰδὼν ὅτι τὸ πρᾶγμα ἀρέσκει τῷ λαῷ συνέλαβε καὶ τὸν Πέτρον καὶ φυλακίσας προὔτιθετο νὰ φονεύσῃ μετὰ τὸ Πάσχα. Ἀλλ' ἐν τῇ νυκτὶ πρὸ τῆς ὀρισθείσης ἡμέρας, ἐνεφανίσθη αὐτῷ ἄγγελος Κυρίου· ἀμέσως φῶς ἔλαμψεν ἐν τῇ φυλακῇ, αἱ ἀλύσεις τοῦ Πέτρου ἔπεσαν, καὶ ἀφοῦ ἐνεδύθη ἡκολούθησε τὸν ἄγγελον· οὗτος ὡδήγησεν αὐτόν διὰ τῆς πρώτης καὶ δευτέρας φυλακῆς καὶ ἀφοῦ ἔφθασαν εἰς τὴν σιδηρὰν πύλιν, τὴν φέρουσιν εἰς τὴν πόλιν, ἀνέωχθη αὕτη ἀφ' ἑαυτῆς καὶ ἐξῆλθον. Ὁ ἄγγελος ἐγένετο ἄφαντος καὶ ὁ Πέτρος τότε πρῶτον ἐνόησεν ὅτι τὸ συμβαῖνον δὲν ἦτο ὄνειρον· ἀμέσως ἔδραμεν εἰς τὴν οἰκίαν τῆς Μαρίας, μητρὸς τοῦ Ἰωάννου Μάρκου, ὅπου οἱ πολλοὶ χριστιανοὶ προσήρχοντο, διὰ τὴν σωτηρίαν αὐτοῦ καὶ διηγηθεὶς τὰ συμβάντα αὐτῷ ἔφυγεν ἐξ Ἱερουσαλὴμ. Μετ' ὀλίγον ἀπέθανε καὶ ὁ Ἡρόδης γενόμενος σκωληχόβρωτος καὶ οὕτως ἡ Ἐκκλησία πάλιν εἰρήνευσε (Πρξ. 12, 1—23).

§ 172. Ἡ πρώτη περι δεῖα τοῦ Πιύλου μετὰ τοῦ Βαρνάβα (45—51 μ. Χ.).

Ἀφοῦ ὁ Παῦλος καὶ ὁ Βαρνάβας διέτριψαν ἐπὶ ἓν ἔτος ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἀφορισθέντες ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος

τος, ἐξῆλθον εἰς τὴν πρώτην περιοδείαν. Ὁ Βαρνάβας παρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ Ἰωάννην Μάρκον, διὰ δὲ Σελευκείας ἀπέπλευσαν εἰς τὴν Κύπρον, τὴν πατρίδα τοῦ Βαρνάβα. Ἐν δὲ τῇ πρωτευούσῃ τῆς Κύπρου Πάφῳ μετὰ ἄλλων ἐπέστρεψεν εἰς Χριστὸν καὶ ὁ ἀνθύπατος Σέργιος Παῦλος, ἀνὴρ συνετός, ἀνέκων εἰς τὴν τάξιν τῶν ζητούντων νὰ ἀκούσωσι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Ἐκεῖ ἀντέστη τοῖς Ἀποστόλοις Ἰουδαῖός τις μάγος ὀνομαζόμενος Βὰρ Ἰησοῦς ἢ Ἑλῦμας, ὅστις προσεπάθει νὰ ἀπομακρύνῃ τὸν ἀνθύπατον ἀπὸ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως. Ὅτε ὁμοῦς συνεπεία τοῦ ἐλεγκτικοῦ λόγου τοῦ Παύλου, ἐτυφλώθη ὁ ῥόγης, τότε ὁ ἀνθύπατος κατανοήσας τὴν ἰσχὺν τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ ἐπίστευσεν εἰς Χριστόν. Ἀπὸ τῆς Πάφου μετέβησαν οἱ Ἀπόστολοι εἰς Μικρὰν Ἀσίαν· ἐν Πέργῃ δὲ τῆς Παμφυλίας ἀπεχώρησεν ἀπ' αὐτῶν ὁ Μάρκος ἐπιστρέψας εἰς Ἱερουσόλυμα (Πρξ. 13, 1—13).

Ἐκ Πέργης ἦλθεν ὁ Παῦλος μετὰ τοῦ Βαρνάβα εἰς Ἀντιόχειαν τῆς Πισιδίας, ἐπεσκέφθησαν τὴν συναγωγὴν ἐν ἡμέρᾳ σαββάτου καὶ ὅταν οἱ ἀρχισυνάγωγοι ἠρώτησαν αὐτοὺς ἂν ἔχωσι νὰ ὁμιλήσωσι ἢ νὰ συμβουλευσώσι τι τότε ὁ Παῦλος λαβὼν τὸν λόγον ὡμίλησε περὶ τῆς ἐκλογῆς τοῦ Ἰσραὴλ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ὅτι ἐν τῷ Χριστῷ, τῷ υἱῷ τοῦ Δαυὶδ, τὸν ὁποῖον οἱ Ἰουδαῖοι ἐφόνευσαν μὲν ἐν Ἱερουσαλὴμ, ἀλλ' ὁ Θεὸς ἀνέστησεν, ἐφάνη ἡ ἐπαγγελθεῖσα σωτηρία τοῦ κόσμου. Ὁ λόγος οὗτος ἐνεποίησε μεγάλην ἐντύπωσιν, διὸ καὶ κατὰ παράκλησιν τῆς συναγωγῆς, ὁ Παῦλος ἐμελλε νὰ ὁμιλήσῃ καὶ ἐν τῷ ἐπομένῳ σαββάτῳ. Τὴν ὀρισθεῖσαν ἡμέραν ἅπαντα σχεδὸν ἡ πόλις συνήχθη ἐν τῇ συναγωγῇ διὰ νὰ ἀκούσῃ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Τοῦτο ὁμοῦς διήγειρε τὸν φθόνον τῶν Ἰουδαίων, οἵ-

τινες διὰ διαφόρων αἰτιολογιῶν καὶ ὕβρεων διέκοπτον τὸν Παῦλον. Τότε οἱ Ἀπόστολοι εἶπον παρρησίᾳ: Ὑμῖν ἦν ἀναγκαῖον πρῶτον λαλῆθῆναι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ δὲ ἀπωθεῖσθε αὐτὸν καὶ οὐκ ἀξιους κρίνετε ἑαυτοὺς τῆς αἰωνίου ζωῆς, ἰδοὺ στρεφόμεθα εἰς τὰ ἔθνη. Ταῦτα ἀκούοντες οἱ ἔθνικοι ἔχαιρον, ὁ δὲ τοῦ Κυρίου λόγος διεδόθη εἰς ὅλην τὴν χώραν. Ἀλλ' οἱ Ἰουδαῖοι διεγείραντες κατὰ τῶν Ἀποστόλων διωγμὸν, ἐξέβαλον αὐτοὺς τῆς πόλεως (Πρξ. 13, 14).

Ἐξ Ἀντιοχείας ἦλθον εἰς τὸ Ἰκόνιον τῆς Λυκαονίας καὶ ἐκεῖ δὲ ἐκήρυξαν ἐν τῇ συναγωγῇ. Πλήθος Ἰουδαίων καὶ Ἑλλήνων ἐπίστευσαν καὶ ὁ Κύριος ἐπεβεβαίωσεν τὸν λόγον αὐτῶν διὰ σημείων καὶ τεράτων. Ἀλλ' οἱ ἄπιστοι Ἰουδαῖοι διήγειραν κατὰ τῶν Ἀποστόλων διωγμὸν καὶ ἐξήτουν νὰ λιθοβολήσωσιν αὐτούς· διὰ τοῦτο οὗτοι ἀφέντες τὸ Ἰκόνιον ἦλθον εἰς τὴν Λύστραν. Ἐνταῦθα ὁ Παῦλος θεραπεύσας χωλὸν τινὰ ἐκ γενετῆς, διήγειρε τοσαύτην ἐκπληξιν, ὥστε οἱ ἔθνικοι ἐξέλαβον αὐτὸν ὡς τὸν Ἐριμῆν, τὸν δὲ Βαρνάβαν ὡς τὸν Δία, ὁ δὲ ἱερεὺς αὐτῶν προσαγαγὼν ταύρους καὶ στεφάνους ἡτοιμάζετο νὰ προσενέγκῃ θυσίαν. Οἱ Ἀπόστολοι τότε διαρρήξαντες τὰ ἱμάτια αὐτῶν ἐκραύγαζον: ἄνδρες, τί ταῦτα ποιεῖτε; καὶ ἡμεῖς ὁμοιοπαθεῖς ἐσμὲν ὑμῖν ἄνθρωποι, εὐαγγελιζόμενοι ὑμῖς ἀπὸ τούτων τῶν ματαίων ἐπιστρέφειν ἐπὶ Θεὸν ζῶντα, ὃς ἐν ταῖς παρωχημέναις γενεαῖς εἰσε πάντα τὰ ἔθνη πορεύεσθαι ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν· καίτοιγε οὐκ ἀμάρτυρον ἑαυτὸν ἀφῆκεν ἀγαθοποιῶν, οὐρανόθεν ὑετοὺς διδοὺς καὶ καιροὺς καρποῦ ὄρους, ἐμπιπλὼν τροφῆς καὶ εὐφροσύνης τὰς καρδίας ὑμῶν. Ἐν τῷ μεταξὺ ἦλθον ἀπὸ Ἀντιοχείας καὶ Ἰκονίου Ἰουδαῖοι, οἵτινες διεγείραντες τὸν

λαόν, κατώρθωσαν νὰ λιθοβοληθῇ ὁ Παῦλος, εἶτα ὁμως ἐγεροίς εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν καὶ τῇ ἐπαύριον ἐξῆλθε μετὰ τοῦ Βαρνάβα εἰς Δέρβην, ὅπου ἴδρυσαν ἐπίσης ἐκκλησίαν. Ἀκολουθῶς διῆλθον πάλιν τὴν Πισιδίαν καὶ Παμφυλίαν καὶ κηρύξαντες ἐν Πέργῃ, ἦλθον εἰς Ἀττάλειαν, ὅθεν ἐπλευσαν εἰς Ἀντιόχειαν τῆς Συρίας (Πρξ. 14, 1—28).

§ 173. Ἡ ἐν Ἱερουσαλὴμ Σύνοδος τῶν Ἀποστόλων.

Ὁ Παῦλος καὶ ὁ Βαρνάβας ἐνῆργουν ἀπὸ τῆς ἐπιστροφῆς αὐτῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ, ὅτε παρουσιάσθησαν ἐκεῖ χριστιανοὶ τινες ἐξ Ἰουδαίων διίσχυριζόμενοι ὅτι καὶ διὰ τοῦς ἐξ ἐθνῶν χριστιανούς εἶναι ἀναγκαία ἡ περιτομή. Γενομένης στάσεως ἕνεκα τούτου μετὰ τῶν χριστιανῶν, ἀνετέθη εἰς τὸν Παῦλον καὶ τὸν Βαρνάβαν ὅπως ἐλθόντες εἰς Ἱερουσαλὴμ συσχεφῶσι περὶ τοῦ ζητήματος τούτου μετὰ τῶν ἐκεῖ διατελούντων Ἀποστόλων Πέτρου, Ἰωάννου καὶ Ἰακώβου καὶ τῶν πρεσβυτέρων. Ἐν Ἱερουσαλὴμ ἐλθόντες οἱ Ἀπόστολοι εἶδον ὅτι καὶ τινες τῶν ἐκ φαρισαίων χριστιανῶν ἀπήτουν ὅπως τὰ ἔθνη περιτέμνωνται. Τότε γενομένης συνεδριάσεως τῶν Ἀποστόλων καὶ πρεσβυτέρων, ἀναστὰς ὁ Πέτρος καὶ ἀποδείξας ὅτι ὁ Θεὸς καὶ τὰ ἔθνη ἐξελέξατο εἶπε: τί οὖν πειράζετε τὸν Θεόν, ἐτιθεῖναι ζυγὸν ἐπὶ τὸν τράχηλον τῶν μαθητῶν, ὃν οὔτε οἱ πατέρες ἡμῶν οὔτε ἡμεῖς ἰσχύσαμεν βυστάσαι; Τοὺς λόγους τοῦ Πέτρου ὑπεστήριξε καὶ ὁ ἀδελφός τοῦ Ἰακώβου εἰπὼν μόνον ὅτι οἱ ἐξ ἐθνῶν χριστιανοὶ πρέπει νὰ ἀπέχωσι τῶν εἰδώλων, τῆς πορνείας, τοῦ πνικτοῦ καὶ τοῦ αἵματος. Ἡ γνώμη τοῦ Ἰακώβου ἐγένετο ἀποδεκτή καὶ ἐπὶ τῇ

βάσει αὐτῆς οἱ Ἀπόστολοι ἔγραψαν ἐπιστολὴν πρὸς τὰς ἐκκλησίας τῆς Ἀντιοχείας, Συρίας καὶ Κιλικίας, ἐν ἣ πρὸς τοῖς ἄλλοις ἔλεγον: ἔδοξε τῷ ἁγίῳ πνεύματι καὶ ἡμῖν, μηδὲν πλέον ἐπιτίθεσθαι βάρος πλὴν τῶν ἐπα-
ραγες, ἀπέχεσθαι εἰδωλοθύτων καὶ αἵματος καὶ πνι-
κτοῦ καὶ πορνείας, ἐξ ὧν διατηροῦντες ἑαυτοὺς εὖ
πράξετε ἔρρωσθε. Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ἔφεραν εἰς
Ἀντιόχειαν ὁ Παῦλος καὶ ὁ Βαρνάβας, συνοδευόμενοι ὑπὸ
Ἰούδα τοῦ Βαρσαβᾶ καὶ Σίλα (Πράξ. 15,1. Γαλ. 2,1,2).

Ὁ Παῦλος διατελὼν ἔτι ἐν Ἱερουσαλὴμ ἐπωφελήθη
τὴν ἐκεῖ διαμονὴν αὐτοῦ ὅπως ἐν ἰδιαιτέρᾳ συνεδριάσει
μετὰ τοῦ Ἰακώβου, Πέτρου καὶ Ἰωάννου, οἵτινες ἐθεωροῦν-
το στῦλοι τῆς ἐκκλησίας, ἀναγνωρισθῆ ὡς Ἀπόστολος
τῶν ἐθνῶν. Τοῦτο ἐγένετο ἄνευ ἀντιλογίας· οἱ ἐν Ἱερου-
σαλὴμ ἀπόστολοι ἔδωκαν αὐτῷ καὶ τῷ Βαρνάβᾳ τὰς
δεξιὰς αὐτῶν καὶ συνεφώνησαν ὅπως αὐτοὶ μὲν κηρύττω-
σιν εἰς τὰ ἔθνη, ἐκαῖνοι δὲ εἰς τὴν περιτομὴν, φροντίζωσιν
ὅπως οἱ πρῶτοι περὶ τῶν πτωχῶν τῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ.
Ἐντεῦθεν ἦλθεν ὁ Παῦλος πάλιν εἰς Ἀντιόχειαν· ἐκεῖ πα-
ρουσιάσθη καὶ ὁ Πέτρος, ὅστις κατ' ἀρχὰς ἄνευ τινὸς ὑπο-
νοίας συνέτρωγε μετὰ τῶν ἐξ ἐθνῶν χριστιανῶν· ὅτε ὅμως
ἦλθόν τινες ἐξ Ἱερουσαλὴμ, ὁ Πέτρος φοβούμενος διέβρηξε
πρὸς ἐκείνους πᾶσαν σχέσιν, τοῦτο δὲ ἐσκανδαλίσει πολ-
λοὺς καὶ δὴ καὶ αὐτὸν τὸν Βαρνάβαν. Τότε ὁ Παῦλος ἐ-
λέγχων τὸν Πέτρον εἶπεν αὐτῷ ἐνώπιον πάντων: εἰ σὺ
Ἰουδαῖος ὑπάρχων ἐθνικῶς ζῆς καὶ οὐχ ἰουδαϊκῶς,
τί τὰ ἔθνη ἀπαγκάζεις ἰουδαΐζειν; Ἐντεῦθεν φαίνεται
ὅτι ὁ Πέτρος μετέβαλε τὰ ἀποκλειστικὰ καὶ ἰουδαϊκὰ αὐ-
τοῦ φρονήματα, διότι εἰς τὸ ἐξῆς οὐδεμίαν πλέον ἔρις περὶ
τοῦ ζητήματος τούτου ἀναρέσκει (Γαλ. 2, 2—14).

§ 174. Δευτέρα περιοδεία τοῦ Ἀποστόλου
Παύλου. Φίλιπποι (53 μ. Χ.).

Μετά τινα καιρὸν προέτεινεν ὁ Παῦλος τῷ Βαρνάβᾳ ὅπως κοινῶς ἀναλάβωσι δευτέραν περιοδείαν· ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Παῦλος δὲν συγκατετίθετο νὰ παραλάβωσι μεθ' ἑαυτῶν τὸν Μάρκον, τὸν ἐγκαταλιπόντα αὐτοὺς ἐν Παμφυλίᾳ, ἀπεχωρίσθησαν ἀπ' ἀλλήλων· καὶ ὁ μὲν Βαρνάβας μετὰ τοῦ Μάρκου ἀνεχώρησαν εἰς Κύπρον, ὁ δὲ Παῦλος παραλαβὼν τὸν Σίλαν διήλθε τὴν Συρίαν καὶ Μικρὰν Ἀσίαν, στηρίζων πανταχοῦ τὴν Ἐκκλησίαν. Ἐν Λύστρᾳ παρέλαβε καὶ τὸν Τιμόθεον, διακρινόμενον διὰ τὰ προτερήματα αὐτοῦ καὶ τὴν πίστιν (πρὸβλ. 2 Τιμ. 1, 5· 3, 15). Σκοπὸς τοῦ Παύλου ἦν ὅπως περιορίσῃ τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ διὰ τοῦτο διήλθε τὴν Γαλατίαν, Φρυγίαν καὶ Μυσίαν καὶ ἡτοιμάζετο νὰ μεταβῇ εἰς Βιθυνίαν· ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ἐξελέξατο τὸν Παῦλον δι' εὐρύτερον κύκλον ἐνεργείας. Ἐν Τρωάδι εὕρισκομένῳ αὐτῷ ὤφθη ἀνὴρ παρακαλῶν αὐτὸν καὶ λέγων: διαβὰς εἰς Μακεδονίαν βοήθησον ἡμῖν. Ὁ Παῦλος ἤνεγκινώρισε τότε τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ καὶ ἀποπλεύσας ἐκ Τρωάδος ἦλθεν εἰς Σαμοθράκην, ἐκεῖθεν εἰς Νεάπολιν καὶ τέλος εἰς τοὺς Φιλίππους (Πρξ. 15, 36· 16, 1—12).

Εἰς τοὺς Φιλίππους, πρωτεύουσαν πόλιν τῆς Μακεδονίας, διατρίψας ὁ Παῦλος ἡμέρας τινὰς ἐκήρυξε τὸν λόγον κατὰ τὸ Σάββατον ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν Ἰουδαίων, ἐνθα συνήλθον πολλαὶ γυναῖκες, μετὰξὺ τῶν ὁποίων ἦν καὶ προσήλυτός τις ἐκ Θυατείρων τῆς Λυδίας, ὀνόματι Λυδία, πορφυρόπωλις. Ἀμα ἡ γυνὴ αὕτη καὶ ἡ οἰκογένεια αὐτῆς ἐβαπτίσθη, οἶκος αὐτῆς κατέστη τὸ κέντρον τῆς ἐκεῖ ἐκ-

κληρίας. "Οτε ὁ Ἀπόστολος προσήρχετο εἰς τὴν συναγωγὴν, ὑπήντησεν αὐτὸν παιδίσκη τις ἔχουσα πνεῦμα Πύθωρος καὶ ἐντεῦθεν παρέχουσα εἰς τοὺς κυρίους αὐτῆς πολλὰ κέρδη. Ἡ γυνὴ ἰδοῦσα τὸν Ἀπόστολον ἀμέσως ἀνέβόησεν: οὗτοι οἱ ἄνθρωποι δοῦλοι τοῦ Θεοῦ τοῦ ὑψίστου εἰσὶν, οἵτινες καταγγέλλουσιν ὑμῖν ὁδὸν σωτηρίας· ὁ Παῦλος τότε διέταξε καὶ τὰ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξῆλθεν ἐν ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ· ἀλλὰ τοῦτο διήγειρε τὴν ἀγανάκτησιν τῶν κυρίων τῆς παιδίσκης, οἵτινες διεγείραντες στάσιν, συνέλαβον τοὺς Ἀποστόλους καὶ παρέδωσαν εἰς τοὺς στρατηγούς, οἵτινες ἀφοῦ ἔδειραν αὐτοὺς ἔρριψαν εἰς τὴν φυλακὴν. Κατὰ τὸ μεσονύκτιον ὁ Παῦλος καὶ ὁ Σίλας προσήρχοντο ὑμνοῦντες τὸν Θεόν, ὅτε αἰφνης σεισμὸς μέγας γενόμενος ἐσάλεψε τὰ θεμέλια τοῦ δεσμωτηρίου· αἱ πύλαι αὐτοῦ παραχρῆμα ἠνεόχθησαν καὶ τὰ δεσμὰ πάντων ἐλύθησαν. Ὁ δεσμοφύλαξ ἐγερθεὶς καὶ ἰδὼν ταῦτα ἐξ ἀπελπισίας ἔσυρε τὴν μάχαιραν καὶ ἤθελε νὰ φονεύσῃ ἑαυτόν. Ὁ Παῦλος ἐκώλυσεν αὐτόν τούτου, ὁ δὲ δεσμοφύλαξ ἰδὼν ὅτι πάντες οἱ ἐν τῇ φυλακῇ ἦσαν ἐκεῖ, ἔπεσεν εἰς τοὺς πόδας τῶν Ἀποστόλων καὶ εἶπε: Κύριοι, τί με δεῖ ποιεῖν ἵνα σωθῶ; ἐκεῖνοι δὲ ἀπεκρίθησαν: Πίστευσον ἐπὶ τὸν Κύριον Ἰησοῦν καὶ σωθήσῃ σὺ καὶ ὁ οἶκός σου. Ἀκολουθῶς ὁ Παῦλος ἐδίδαξεν αὐτόν καὶ τοὺς οἰκείους αὐτοῦ τὰ περὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ ἐβάπτισε. Τὴν ἐπομένην ἡμέραν ὅτε ὁ Παῦλος προσεκλήθη ὑπὸ τῶν στρατηγῶν, ὑπομνήσας τὰ δίκαια αὐτοῦ ὡς Ῥωμαίου πολίτου, ἀπελύθη μετὰ τοῦ Σίλα καὶ ἐπορεύθη εἰς τὴν οἰκίαν τῆς Λυδίας (Πρξ. 16, 12).

§ 175. Θεσσαλονίκη, Βέροια, Ἀθήναι.

Ἐκ τῶν Φιλίππων οἱ Ἀπόστολοι διελθόντες τὴν Ἀμφίπολιν καὶ Ἀπολλωνίαν ἦλθον εἰς Θεσσαλονίκην. Ἐνταῦθα ὁ Παῦλος ἐπὶ τρία συνεχῶς Σάββατα ἐδίδασκεν ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν Ἰουδαίων· συνεπεῖα τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ ἐμωρρώθη ἐνταῦθα χριστιανικὴ κοινότης, ἰδίως ἐξ Ἑλλήνων· ἀλλ' οἱ ἄπιστοι Ἰουδαῖοι διήγειρον στάσιν, ἐκακοποίησαν τὸν Ἰάσονα, ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ ὁποίου ἔμειναν οἱ Ἀπόστολοι καὶ ἠνάγκασαν αὐτοὺς νυκτὸς νὰ φύγωσιν εἰς τὴν Βέροϊαν. Καὶ ἐνταῦθα ὁ Παῦλος ἐδίδασκεν ἐν τῇ συναγωγῇ καὶ μὴ εὐρὼν ἀντίστασιν παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις, προσείλκυεν εἰς Χριστὸν πολλοὺς ἐκ τε τῶν Ἰουδαίων καὶ Ἑλλήνων. Ὅτε ὅμως ἔμαθον ταῦτα οἱ ἐν Θεσσαλονίκη, τινὲς ἐξ αὐτῶν ἐλθόντες εἰς Βέροϊαν, διήγειραν κατὰ τῶν Ἀποστόλων τοὺς ὄχλους. Ὁ Παῦλος ἐκφεύγων τότε τὸν κίνδυνον, συνοδευόμενος ὑπὸ τινων χριστιανῶν ἔφυγεν εἰς Ἀθήνας, ἐνῶ ὁ Σῦλας καὶ ὁ Τιμόθεος ἔμειναν ἐν Βεροίᾳ (Πρξ. 17, 1—15).

Ἐν Ἀθήναις, τῇ πρωτεύουσῃ τῆς ἐθνικῆς σοφίας καὶ θρησκείας, ὁ Παῦλος ἐδίδασκε τοὺς Ἰουδαίους ἐν τε τῇ συναγωγῇ καὶ τῇ ἀγορᾷ. Τοῦτο διήγειρε τὴν ἐκπληξίν τῶν ἐκεῖ φιλοσόφων Ἐπικουρείων καὶ Στωϊκῶν καὶ τῶν λοιπῶν Ἀθηναίων, οἵτινες κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην περὶ οὗ δὲν ἄλλο κατεγίνοντο εἰ μὴ νὰ λέγωσι καὶ ἀκούωσι νέα. Λαβόντες λοιπὸν τὸν Παῦλον ὠδήγησαν εἰς τὸν Ἄρειον Πάγον, περιμένοντες νὰ ἀκούσωσι παρ' αὐτοῦ τὴν καινὴν διδασχάν. Ὁ Παῦλος τότε ἀπήγγειλεν αὐτοῖς λόγον θαυμασίον. διερχόμενος δηλ. διὰ τῶν Ἀθηνῶν παρατήρησε καὶ βωμὸν τινα, ἐφ' οὗ ὑπῆρχεν ἡ ἐπιγραφή: ἀγνώστῳ Θεῷ

εἰς τὸ γεγονὸς τοῦτο στήρξας τὸν λόγον αὐτοῦ εἶπεν :
ὃν οὖν ἀγνοοῦντες εἰσεβείτε, τοῦτον ἐγὼ καταγγέλλω
ὑμῖν· ὁ Θεὸς ὁ ποιήσας τὸν κόσμον καὶ πάντα τὰ ἐν
αὐτῷ, οὗτος οὐρανοῦ καὶ γῆς ὑπάρχει κύριος· οὐκ ἐν
χειροποιήτοις τοῖς κατοικεῖ, οὐδὲ ἐπὶ χειρῶν ἀνθρώ-
πων θεραπεύεται προσδεόμενός τις, αὐτὸς διδοὺς
πᾶσι ζωὴν καὶ προὐν καὶ τὰ πάντα ἐποίησέ τε ἐξ ἐ-
νὸς αἵματος πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων κατοικεῖν ἐπὶ παν-
τὸς προσώπου τῆς γῆς, ὁρίσας προσεταγμένους καὶ
ροὺς καὶ τὰς ὁροθεσίας τῆς κατοικίας αὐτῶν, ζητεῖν
τὸν Θεόν, εἰ ἅ α γε ἴη λαλήσειαν αὐτὸν καὶ εἴροιεν, καὶ
τοι γε οὐ μακρὰν ἀπὸ ἐνὸς ἐκάστου ἡμῶν ὑπάρχοντα·
ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν, ὥς καὶ
τινες τῶν καθ' ἡμῶς ποιητῶν εἰρήκασιν : τοῦ γὰρ καὶ
γένος ἐσμέν . . . τοὺς μὲν νῦν χρόνους τῆς ἀγροίας
ὑπεριδὼν ὁ Θεὸς τὸ νῦν παραγγέλλει τοῖς ἀνθρώποις,
πάντας πάντα χοῦ μεταρρεῖν, καθότι ἔστησεν ἡμέραν,
ἐν ἣ μέλλει κρίνειν τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ, ἐν
Χριστῷ, ὃν ἡγείρεν ἐκ νεκρῶν. Ἀκούοντες οἱ Ἀθηναῖοι
τὰ περὶ ἀναστάσεως νεκρῶν, οἱ μὲν ἐχλεύαζον αὐτόν, ἄλ-
λοι δὲ ἐξέφραζον τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ἀκούσωσιν αὐτόν καὶ
πάλιν, καὶ ἄλλοι τέλος ἐπίστευσαν, ἐν οἷς καὶ Διονύσιος
ὁ Ἀρεοπαγίτης, καὶ γυνή τις Δίμαρις καὶ ἄλλοι τινὲς
(Πρξ. 17, 16—34).

§ 176. Κόρινθος. Ἐπιστροφὴ εἰς Ἀντιόχειαν.

Ἐξ Ἀθηνῶν ἀνεχώρησεν ὁ Παῦλος εἰς Κόρινθον, πόλιν
πλουσίαν, ἐμπορικὴν, κοιτίδα τῶν γραμμάτων ἀλλ' ἅμα
καὶ τῆς ἀχαλινωγῆτος διαφθοράς. Ἐνταῦθα εὗρε φιλι-
κὴν ὑποδοχὴν παρὰ τινι Ἰουδαίῳ ἐκ Πόντου Ἀκύλῃ λε-

γομένῳ, καὶ τῇ γυναικὶ αὐτοῦ *Πρισκίλλῃ*, οἵτινες προ-
σφάτως ἐδιώχθησαν ἐκ Ῥώμης κατὰ διαταγὴν τοῦ αὐτο-
κράτορος Κλαυδίου. Ἐμείνε δὲ παρ' αὐτοῖς καὶ εἰργάζετο
διότι καὶ αὐτοὶ ἦσαν σκηνοποιοί, καὶ κατὰ πᾶν σάββατον
ὠμίλει ἐν τῇ συναγωγῇ προσελκύνων Ἰουδαίους τε καὶ Ἑλ-
ληνας. Ἐν Κορίνθῳ ἦλθον καὶ συνεδέθησαν πάλιν τῶν
Παύλῳ ὁ Σίλλας καὶ ὁ Τιμόθεος. Πολλοὶ ἐκ τῶν Ἰουδαίων
καὶ Ἑλλήνων, ἐν οἷς ἀναφέρεται ὁ ἀρχισυνάγωγος Κρί-
σπος, ἐπίστευσαν εἰς τὸν Χριστόν· ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ Ἰουδαῖοι
ἀνθίσταντο αὐτῷ, ὁ Παῦλος ἐκτιναζάμενος τὰ ἱμάτια αὐ-
τοῦ εἶπεν αὐτοῖς: *Τὸ αἷμα ὑμῶν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ὑ-*
μῶν· καθαρὸς ἐγὼ ἀπὸ τοῦ νῦν εἰς τὰ ἔθνη πορεύσο-
μαι· ἀπὸ τοῦ νῦν μετέβη καὶ ἐδίδασκεν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ
προσηλύτου Ἰούστου. Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ ἡῤῥξανε
ἐν Κορίνθῳ καὶ ὁ Παῦλος ἐνθαρρυνθεὶς κατ' ὄναρ ὑπὸ τοῦ
Κυρίου ἔμεινεν αὐτόθι πλείονα χρόνον, διότι πολλοὶ ἐκ τῆς
πόλεως ἐκείνης ἔμελλον νὰ πιστεύωσιν. Ἀλλ' οἱ Ἰουδαῖοι
ἠγέρθησαν πάλιν ἐναντίον τοῦ Παύλου καὶ κατηγόρησαν
αὐτὸν ὡς παραβάτην τοῦ νόμου παρὰ τῷ ἀνθυπάτῳ Γαλι-
λίῳ, ἀλλ' οὗτος ἀπεδίωξε τοὺς Ἰουδαίους. Ἐν Κορίνθῳ
ἔμεινεν ὁ Παῦλος ἐν καὶ ἡμισυ ἔτος (55) ὅθεν ἔγραψε καὶ
τὰς πρὸς Θεσσαλονικεῖς ἐπιστολάς αὐτοῦ (Πρᾶξ. 18,
1—17).

Μετὰ τὴν ἐν Κορίνθῳ ἐπιτυχὴ αὐτοῦ ἐνέργειαν ὁ Παῦ-
λος ἀνέλαβε τὴν ἐπιστροφὴν αὐτοῦ. Ἀφοῦ ἔκειρεν ἑαυτὸν
ἐν Κεγχρεαῖς, κατὰ τινα εὐχὴν αὐτοῦ, ἦλθεν εἰς Ἑφέσον
συνοδουόμενος καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀκύλα καὶ τῆς Πρισκίλλης.
Οἱ ἐν Ἑφέσῳ Ἰουδαῖοι ὑπεδέχθησαν αὐτὸν φιλικῶς καὶ
ἀπήτουν ὅπως μείνῃ παρ' αὐτοῖς μακρότερον· ἀλλ' ὁ Παῦ-
λος δὲν ἐδέχθη τοῦτο ἐπιθυμῶν νὰ ἐορτάσῃ τὴν ἐορτὴν

τῆς Πεντηχοστῆς εἰς Ἱεροσόλυμα· καὶ λοιπὸν διὰ Καισα-
ρείας ἀνεχώρησεν εἰς Ἀντιόχειαν. Ἐν Ἐφέσῳ ὅμως ὁ Ἀ-
κύλας καὶ ἡ Πρίσκιλλα συνήντησαν Ἰουδαῖόν τινα ἀλε-
ξανδρέα ὀνόματι Ἀπολλῶ, ὅστις καίτοι ἐπίστευεν εἰς
Χριστὸν, ἐγίνωσκεν ὅμως μόνον τὸ βάπτισμα τοῦ Ἰωάν-
νου. Οὗτοι λοιπὸν διδάξαντες αὐτὸν ἀκριβέστερον τὰ περὶ
τοῦ Χριστοῦ, ἀπέστειλαν ἀκολούθως εἰς Κόρινθον, ὅπου ὁ
Ἀπολλῶ ἐξηκολούθησε τὸ ἔργον τοῦ Παύλου (Πραξ. 18,
18—).

§ 177. Τρίτη περιοδεία τοῦ Παύλου.

Διαμονὴ ἐν Ἐφέσῳ.

Τὴν φορὰν ταύτην ὁ Παῦλος δὲν ἔμεινεν ἐπὶ μακρὸν εἰς
Ἀντιόχειαν· ἢ πρὸς τὸν Χριστὸν ἀγάπη καθίστα αὐτὸν
ἀνήσυχον. Ἀνέλαβε λοιπὸν τὴν τρίτην αὐτοῦ περιοδείαν,
ἣτις πίπτει κατὰ τὸ 56, ἔχων μεθ' αὐτοῦ ἐκτὸς τοῦ Τι-
μοθέου καὶ Τίτου καὶ τὸν Λουκᾶν. Ἀφ' οὗ ἐξ Ἀντιοχείας
διήλθε τὴν Γαλατίαν καὶ Φρυγίαν, ἔφθασεν εἰς τὴν Ἐφε-
σον. Ἐνταῦθα εὗρε δώδεκα μαθητάς, οἵτινες ἔλαβον μόνον
τὸ βάπτισμα τοῦ Ἰωάννου καὶ ἠγνόουν παντάπασι τὰ πε-
ρὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· τότε ὁ Παῦλος ἐβάπτισεν αὐτοὺς
καὶ ἐπειθεὶς ἐπ' αὐτῶν τὰς χεῖρας μετέδωκε τὸ ἅγιον
πνεῦμα. Ἡδὴ δὲ ἐπὶ τρεῖς μῆνας ἐδίδασκεν ἀνενόχλητος
ἐν τῇ συναγωγῇ. Ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ ἐνταῦθα οἱ Ἰουδαῖοι
ἀντέλεγον αὐτῷ, ἀπεσχίσθη ἀπ' αὐτῶν καὶ ἐπὶ δύο ἔτη
ἐδίδασκεν ἐν τῇ σχολῇ τοῦ φιλοσόφου Τυράννου. Οὕτως
ἵδρυσεν ἐνταῦθα ὁ Παῦλος σημαντικὴν χριστιανικὴν κοι-
νότητα, ἀπὸ τῆς ὁποίας, ὡς ἀπὸ κέντρου ἐξήσκει μεγάλην
ἐπιρροὴν ἐφ' ὅλης τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ὁ Θεὸς ἐνίσχυε
τὸν λόγον αὐτοῦ διὰ σημείων καὶ θαυμάτων, μάλιστα

καὶ διὰ τῆς προσφάσεως ἀπλῶς τῶν ἱματίων αὐτοῦ ἔθε-
ραπεύοντο ἄσθενεῖς καὶ ἐξεδιώκοντο δαιμόνια. Τὸ παράδειγ-
μα τοῦ Παύλου ἠκολούθουν καὶ τινες Ἰουδαῖοι ἐξορκισταὶ
καὶ μάλιστα οἱ ἑπτὰ υἱοὶ τοῦ ἀρχιερέως Σκευᾶ, οἵτινες ἐν
τῷ ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ Παύλου ἐξέβαλλον δαι-
μόνια· ἀλλὰ τοῦτο ἀπέβη αὐτοῖς εἰς κακὸν, διότι ποτὲ ὁ
ἄνθρωπος, τοῦ ὁποίου ἤθελον νὰ ἐκβάλωσι τὸ δαιμόνιον
ἐφορμήσας κατὰ δύο ἐξ αὐτῶν, κακῶς ἔχοντας ἐφυγάδευ-
σεν ἐκ τῆς οἰκίας. Τὸ γεγονός τοῦτο διήγειρε φόβον παρὰ
τε Ἰουδαίους καὶ Ἑλλήσι καὶ πολλοὶ ἐνασχολούμενοι περὶ
τὴν μαγείαν, ἀπέριψαν τὸ ἔργον τοῦτο καὶ κατέκαυσαν
τὰ βιβλία αὐτῶν ἁξίας 50,000 δραχμῶν. Ἐν Ἐφέσῳ
διέμεινεν ὁ Παῦλος μέχρι τοῦ 58, ὅπου ἔγραψε τὴν πρὸς
Γαλάτας καὶ τὴν πρὸς *Κορινθίους ἐπιστολὴν* αὐτοῦ
(Πρ. 19, 1—).

Ὁ Παῦλος ἤτοιμάζετο τότε εἰς ὁδοιπορίαν τινα διὰ τὴν
Μακεδονίαν καὶ Ἀχαΐαν, ὅπου ἔστειλεν ἡρῆ τὸν Τιμό-
θεον, αὐτὸς δὲ ἔμεινεν ἔτι ἐν Ἀσίᾳ· ἀλλ' ἐν τῇ βραχείᾳ
αὐτοῦ διαμονῇ ἐν Ἐφέσῳ ἐξεργάγη τρομερὸς κατ' αὐτοῦ
καὶ τῆς κοινότητος διωγμός. Ἀργυροκόπος δηλ. τις Δη-
μήτριος, ὅστις ποιῶν μικροὺς ἀργυροῦς ναοὺς τῆς Ἀρτέ-
μιδος ἐπώλει αὐτοὺς κατὰ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, βλέπων
ὅτι ἕνεκα τῆς ἐνεργείας τοῦ Παύλου ἐξημιούτο, διή-
γειρε μετὰ τῶν ὁμοτέχνων αὐτοῦ τὸν ὄχλον κατὰ
τοῦ Παύλου, ὡς βλασφημοῦντος κατὰ τῆς Ἀρτέμι-
δος. Ὁ λαὸς ἐν τῇ μανίᾳ αὐτοῦ διέτρεξε τὴν πόλιν, ἐ-
κάκωσε συνοδοιπόρους τινὰς τοῦ Παύλου καὶ ἐκραύγαζε·
μεγάλη ἡ Ἀρτεμις Ἐφεσίων. Μετὰ μεγάλου κόπου καὶ
φρονήσεως κατώρθωσεν ὁ γραμματεὺς νὰ καθησυχάσῃ τὸν
λαὸν συνελθόντα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. Ὁ Παῦλος, τὸν ὁποῖον

οὐ μαθηταὶ καὶ τινες φίλοι αὐτοῦ Ἀσιάρχαι, ἐκώλυσαν νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἀπεφάσισεν ἤδη τὴν εἰς Μακεδονίαν πορείαν αὐτοῦ (Πράξ. 19, 21—).

§ 178. Ἐνέργεια τοῦ Παύλου ἐν Εὐρώπῃ καὶ ἐπιστροφή εἰς Ἱερουσαλὴμ.

Ἀναχωρήσας ὁ Παῦλος ἐξ Ἐφέσου ἀπῆλθεν εἰς Μακεδονίαν, ὅθεν ἔγραψε τὴν δευτέραν πρὸς Κορινθίους Ἐπιστολὴν, προὔχωρησε μέχρι τοῦ Ἰλλυρικοῦ (Ῥωμ. 15, 19) καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἔμεινεν ἐπὶ τρεῖς μῆνας ἐν Κορίνθῳ. Ἐντεῦθεν ἔγραψε καὶ τὴν πρὸς Ῥωμαίους Ἐπιστολὴν αὐτοῦ καὶ ἀπεφάσισε διὰ Μακεδονίας νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν (Πρξ. 20, 1—3).

Ἐν Τρωάδι, ὅπου περιέμενεν αὐτὸν ὁ Λουκᾶς καὶ οἱ λοιποὶ συνοδοιπόροι αὐτοῦ, ἔμεινεν ὁ Παῦλος ἑπτὰ ἡμέρας, ἔνθα ἀνέστησε καὶ τὸν Εὐτυχον, ὅστις κοιμώμενος ἐπὶ τῆς θυρίδος τριστέγου οἰκίας κατέπεσε καὶ ἀπέθανεν. Ἐντεῦθεν μετέβη εἰς τὴν Ἀσσον καὶ ἐκεῖθεν ἐπεσκέφθη τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου πελάγους Μιτυλήνην, Χίον καὶ Σάμον καὶ ἦλθε τέλος εἰς τὴν Μιλήτον. Ἐνταῦθα προσεκάλεσε τοὺς πρεσβυτέρους τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἐφέσου καὶ γινώσκων καλῶς ὅτι ἐν Ἱερουσαλὴμ περιμένουσιν αὐτὸν θλίψεις καὶ δεσμά, ἐν μέσῳ θρήνων καὶ παραινέσεων ἀπεχωρίσθη ἀπ' αὐτῶν, κλίνας τὰ γόνατα καὶ προσευχθεὶς μετ' αὐτῶν. Οὕτω τὸ 59 μ. Χ. ἀποχωρήσας ἐκ τῆς Μιλήτου διὰ τῆς Κῷ, Ῥόδου, Πατάρων, Τύρου καὶ Πτολεμαίδος ἔφθασαν εἰς τὴν Καισάρειαν, ἔνθα κατέλυτον ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Φιλίππου. Ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις ἦλθεν εἰς Καισάρειαν ὁ ἐξ Ἰουδαίας προφῆτης Ἀγαθος, ὅστις λαβὼν τὴν ζώνην τοῦ Παύλου καὶ δήσας αὐτοῦ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς

πόδας, προεῖπε συμβολικῶς τὴν ἐν Ἱερουσαλὴμ σύλληψιν τοῦ Παύλου. Μάτην οἱ μαθηταὶ καὶ οἱ λοιποὶ χριστιανοὶ ἀπέτρεπον αὐτὸν τῆς εἰς Ἱερουσαλὴμ μεταβάσεως· ὁ Παῦλος ἀπεκρίθη: *Τί ποιεῖτε καλαιοῦτες καὶ συνθρύπτοντές μου τὴν καρδίαν; ἐγὼ οὐ μόνον δεθῆναι ἀλλὰ καὶ ἀποθανεῖν εἰς Ἱεροσόλυμα ἐτοιμῶς ἔχω ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ. Τότε οἱ περὶ αὐτὸν ἐσιώπησαν λέγοντες: τοῦ Κυρίου τὸ θέλημα γινέσθω* (Πρξ. 20, 4—14).

§ 179. Σύλληψις τοῦ Παύλου ἐν Ἱερουσαλὴμ.

Ὁ Παῦλος ἐλθὼν εἰς Ἱερουσαλὴμ ἔφερε τοὺς ἐκ τῶν πλουσίων κοινοτήτων τῆς Μ. Ἀσίας καὶ Ἑλλάδος συλλεχθέντας ἐράνους καὶ ἐγένετο ἀποδεκτὸς ὑπὸ τῆς ἐν Ἱερουσαλὴμ Ἐκκλησίας μετὰ χαρᾶς. Μετὰ τὴν ἄφιξιν αὐτοῦ ὁ Παῦλος προσῆλθεν εἰς τὸν Ἰάκωβον καὶ τοὺς πρεσβυτέρους καὶ διηγήθη αὐτοῖς τὴν ἐν τοῖς ἔθνεσι διακονίαν αὐτοῦ. Οὗτοι ἠλόγησαν τὸν Κύριον διὰ τὰ γενόμενα, ἐφάνερωσαν δὲ τῷ Παύλῳ ὅτι μετὰ τῶν αὐστηρῶν ἐξ Ἑβραίων χριστιανῶν ὑπῆρχόν τινες φρονούντες κατ' αὐτοῦ, ὡς μὴ ἐπιβάλλοντος τὸν μωσαϊκὸν νόμον τοῖς ἔθνεσι· διὰ τοῦτο συνεβούλευσαν αὐτὸν ὅπως προσέλθῃ εἰς τέσσαρας ἐξ Ἑβραίων χριστιανούς, ἔχοντας εὐχὴν καὶ ἀναλάβῃ τὰ ἔξοδα τὰ ἀπαιτούμενα πρὸς ξύρησιν τῆς κεφαλῆς αὐτῶν. Ὁ Παῦλος ἐπραξε τοῦτο καὶ οὕτω διελύθη πᾶσα κατ' αὐτοῦ ὑπόνοια (Πρξ. 21, 15—26).

Ὅταν ὅμως αἱ ἐπτὰ ἡμέραι τῆς εὐχῆς συνετελέσθησαν, εἶδον τὸν Παῦλόν τινες ἐκ τῶν ἐν Ἀσίᾳ Ἰουδαίων καὶ ἐξηρέθισαν τὸν ὄχλον λέγοντες: οὗτός ἐστι ὁ ἄνθρωπος ὁ κατὰ τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ νόμου καὶ τοῦ τό-

που τούτου πάντα παιταχοῦ διδάσκων, ἔτι τε καὶ Ἕλληνας εἰσήγαγεν εἰς τὸ ἱερὸν καὶ κεκουώνηκε τὸν ἄγριον τοῦτον τόπον. Ὁ λαὸς ἐκινήθη κατὰ τοῦ Παύλου, ἐξήγαγεν ἐκ τοῦ ναοῦ καὶ ἤθελε φρονεῦται αὐτὸν ἐὰν μὴ ὁ χιλιάρχος Λυσίας ἀπέσπα αὐτόν, καὶ δήσας ἀλύσσειν ἔφερον εἰς τὸ στρατόπεδον· ἐκεῖ ἔλαβεν ὁ Παῦλος τὴν ἄδειαν καὶ ἀναβὰς ἐπὶ τῶν ἀναβαθμῶν ὠμίλησεν εἰς γλῶσσαν ἑβραϊκὴν· ἐδιηγήθη αὐτοῖς τὴν φαρισαϊκὴν αὐτῶν ἀνατροφὴν, τὸν ζῆλον μεθ' οὗ ἐδίωκε τοὺς χριστιανούς καὶ τὸ θαυμασιον γεγονός· τὸ συμβᾶν πρὸ τῆς Δικτατοῦ. Μέχρι τοῦ σημείου τούτου πάντες ἤκουον μετὰ προσοχῆς, ὅτε δὲ ἤρξατο νὰ ἐκθέτῃ τὴν μεταξὺ τῶν ἐθνῶν κληρίν αὐτοῦ, τότε ὁ ὄχλος μετ' ἀγρίας φωνῆς ἐκραύγαζε· αἶρε τὸν τοιοῦτον ἀπὸ τῆς γῆς· οὐ γὰρ καθῆκον αὐτῷ ζῆν. Τότε ὁ χιλιάρχος διέταξε νὰ εἰσαγάγωσι τὸν Παῦλον εἰς τὴν παρεμβολὴν καὶ δαίρῳσιν ὅπως ἐντεῦθεν κατανοήσῃ τὴν ἐνοχλήν αὐτοῦ, μετ' ἐκπλήξεως ὅμως ἀνεκάλεσε τὴν διαταγὴν αὐτοῦ ὅτε ἔμαθεν ὅτι εἶναι ῥωμαῖος πολίτης (Πράξ. 21, 27—22, 1—).

Τὴν ἐπομένην ἡμέραν διὰ νὰ πληρορρηθῇ ὁ χιλιάρχος τὰ περὶ τῆς κατηγορίας τοῦ Παύλου συνεκάλεσε τὸ συνέδριον τῶν ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων καὶ ἤγαγεν αὐτόν ἐκεῖ. Ὅτε ὁ ἀρχιερεὺς Ἀνανίας διέταξεν ἵνα τύψωσι τὸ στόμα αὐτοῦ, τότε ὁ Παῦλος ἐν τῷ δικαίῳ αὐτοῦ θυμῷ εἶπε· τύπτειν σε μέλει ὁ Θεός, τοῖς κε κεκοιμημένοι. Ἐννοήσας δ' ὁ Παῦλος ὅτι μεταξὺ τῶν κρινόντων αὐτοῦ ὑπάρχον καὶ Σαδδουκαῖσι, πρότεινε τὸ περὶ ἀναστάσεως ζήτημα· τότε ἐγένετο στάσις μετὰ τῶν Σαδδουκαίων καὶ Φαρισαίων, ὁ δὲ χιλιάρχος διέταξεν ἵνα ἀχθῇ πάλιν ὁ Παῦλος εἰς τὴν παρεμβολήν. Τῇ ἐπιούσῃ νυκτὶ ἐπιστάς

αὐτῷ ὁ Κύριος εἶπε: θάρσει· ὡς γὰρ διεμαρτίσω τὰ περὶ ἐμοῦ εἰς Ἱερουσαλὴμ, οὕτω σε δεῖ καὶ εἰς Ῥώμην μαρτυρῆσαι. Ἀλλὰ τεσσαράκοντα Ἰουδαῖοι συνωμόσαντες ἀπεφάσιταν μηδὲν νὰ φάγωσιν ἢ πίνωσιν πρὶν ἢ φρονέωσι τὸν Παῦλον. Τοῦτο ἔμαθεν ὁ Παῦλος διὰ τοῦ ἀνεψίου αὐτοῦ, τὸν ὁποῖον ἔστειλεν εἰς τὸν χιλιάρχον καὶ ἀνήγγειλε τὰ περὶ τῆς ἐνέδρας. Ὁ χιλιάρχος ἀπεφάσισε τότε ὅπως νυκτὸς στείλῃ τὸν Παῦλον ἀσφαλῶς εἰς Καισάρειαν παρὰ τῷ ῥωμαίῳ ἡγεμόνι Φήλικι (Πράξ. 23, 30—43).

§ 180. Ὁ Παῦλος πρὸς τοῦ Φήλικος,
Φήστον καὶ Ἀγρίππα.

Ὁ Παῦλος ἔφθασεν εἰς Καισάρειαν καὶ περιέμενε τοὺς κατηγόρους αὐτοῦ ἐξ Ἱερουσαλὴμ. Πράγματι μετὰ πέντε ἡμέρας ἐνεφανίσθη ὁ ἀρχιερεὺς μετὰ τοῦ ῥήτορος αὐτοῦ (δικηγόρου) Τερτυλλίου, ὅστις κατηγόρησε τὸν Παῦλον ἐνώπιον τοῦ ἡγεμόνος ὡς στασιαστήν, ἀλλ' ἐκεῖνος ἀπελογήθη εἰς ταῦτα. Ὁ Φήλιξ ἐπέσθη περὶ τῆς ἀθωότητος τοῦ Παύλου, ἀλλὰ περιμένων νὰ δωροδοκηθῇ ὑπ' αὐτοῦ, ἐκράτει αὐτὸν μακρότερον, παρέχων ὅμως πᾶσαν ἄνεσιν. Ὁ Παῦλος ἐνεποίησεν αὐτῷ μεγάλην ἐντύπωσιν καὶ διὰ τοῦτο προσεκάλει αὐτὸν πολλάκις καὶ ἤκουε τὰ περὶ Χριστοῦ· ἡμέραν τινὰ προσεκάλεσεν αὐτόν, παρούσης καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ Δρουσίλλης (θυγατρὸς τοῦ Ἡρώδου Ἀγρίππα Α'). καὶ ὅτε ὁ Παῦλος ἤρξατο νὰ ὁμιλῇ περὶ δικαιοσύνης καὶ ἐγκρατείας καὶ μελλούσης κρίσεως, τότε ἐκπλαγεὶς ὁ Φήλιξ εἶπε: τὸ νῦν ἔχου πορεύου, καὶ ὅτε δὲ μεταλαβὼν μετακαλέσομαι σε. Οὕτω παρῆλθον δύο ἔτη, μέχρις οὗ ὁ Φήλιξ ἀνεκλήθη καὶ διεδέχθη αὐτὸν ὁ Πόρκιος Φήστος (Πράξ. 24, 1—).

Ὁ Φῆστος ἦν διατεθειμένος, ὅπως κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τῶν Ἰουδαίων, παραδώσῃ τὸν Παῦλον εἰς τὸ συνέδριον αὐτῶν· τότε ὁ Παῦλος ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ πολιτικοῦ αὐτοῦ δικαϊώματος ἐποίησατο ἑκκλησίαν εἰς τὸν Καίσαρα, οὕτω δὲ παρελύνοντο αἱ ῥαδιουργίαι τῶν Ἰουδαίων. Μετὰ τινας ἡμέρας παρουσιάσθησαν εἰς τὴν Καισάρειαν ὁ βασιλεὺς Ἀγρίππας ὁ Β' μετὰ τῆς συζύγου αὐτοῦ Βερενίκης ὅπως συγχαρῶσι τὸν Φῆστον. Οὗτος ἐδιηγήθη αὐτοῖς τὰ κατὰ τὸν Παῦλον, ὁ δὲ Ἀγρίππας ἐξέφρασε τὴν ἐπιθυμίαν ὅτως καὶ αὐτὸς ᾔδῃ καὶ ἀκούσῃ τὸν ἄνδρα. Τὴν ἐπομένην ἡμέραν συνεκάλεσεν ὁ Φῆστος ἐπίσημον συνεδρίασιν, ἐν ᾗ προσκλήθει· ὁ Παῦλος καὶ λαβὼν τὸν λόγον ἐξέθρεκε τὰ κατ' αὐτόν, ὅτι ἐμυρρώθη φαρισαϊκῶς, ὅτι κατ' ἀρχὰς ἐδίωκε τὴν Ἐκκλησίαν, ὅτι ἐκ θαύματος ἐπέστρεψεν, ὅτι ἐδίδαξεν ἐν ταῖς ἔθνεσι περὶ τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου καὶ τὰ τοιαῦτα. Ὁ Φῆστος ἀκούσας ταῦτα εἶπε· μαίνη Παῦλε· τὰ πολλὰ σε γράμματα εἰς μακίαν περικυβέται· τότε ὁ Παῦλος ἀπέκρίθη· οὐ μαίνομαι, κράτιστε Φῆστε, ἀλλ' ἀληθείας καὶ σωφροσύνης ῥήματα ἀποφθέγγομαι. Ὅτε δὲ ἔπειτα ἠρώτησεν ὁ Παῦλος τὸν βασιλέα Ἀγρίππαν ἂν πιστεύῃ εἰς τοὺς προφῆτας, οὗτος εἶπεν εἰρωνικῶς· ἐν ὁλίγῳ με πειθεῖς χριστιανὸν γενέσθαι. Μετὰ ταῦτα διελύθησαν, ὁ δὲ Φῆστος καὶ ὁ Ἀγρίππας συνεφώνησαν, ὅτι ὁ Παῦλος οὐδὲν ἔπραξεν ἄξιον θανάτου ἢ δεσμῶν καὶ ὅτι ἂν δὲν ἐπαιεῖτο ἑκκλησίαν εἰς τὸν Καίσαρα, ἔπρεπε νὰ ἐλευθερωθῇ (Πράξ. κεφ. 25 καὶ 26.).

§ 181. Πλοῦς τοῦ Παύλου εἰς Ῥώμην καὶ θάνατος αὐτοῦ.

Ἀποφασισθέντος τοῦ εἰς Ἰταλίαν ἀπόπλου τοῦ Παύλου,

παρεδόθη οὗτος εἰς τὸν ἑκατόνταρχον Ἰούλιον μεθ' ἑτέρων δεσμωτῶν καὶ ἐμβάντες εἰς πλοῖον Ἀδραμυττηγὸν ἔφθασαν εἰς Σιδῶνα. Τὸν Παῦλον ἠκολούθει καὶ ὁ Λουκᾶς· ἀπὸ τῆς Σιδῶνος ὑπέπλευσαν τὴν Κύπρον καὶ διαπλεύσαντες τὸ πέλαγος τῆς Κιλικίας καὶ Παμφυλίας ἔφθασαν εἰς τὰ Μύρα τῆς Λυκίας. Ἐνταῦθα ἐπέβησαν πλοίου Ἀλεξανδρινοῦ καὶ φθάσαντες εἰς τὴν Κνίδον, ὑπέπλευσαν τὴν Κρήτην ἀπὸ τοῦ μέρους τῆς Σαλμώνης καὶ ἔφθασαν εἰς τὴν πόλιν Λαταίαν. Ἐντεῦθεν ἀπεφάσιταν νὰ προχωρήσωσι μάτην ὁ Παῦλος ἀπέτρεπεν αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ σχεδίου. Ὁ πλοῦς ἐξηκολούθει. Ἐπὶ δέκα καὶ τέσσαρας ἡμέρας ἐκυμαίνοντο ἄνευ ἐλπίδος σωτηρίας. Μόνον ὁ Παῦλος, εἰς ὃν ἐνεφανίσθη ἄγγελος Κυρίου, ἀγγέλλων ὅτι οὐδεὶς καταστραφῆσεται καὶ ὅτι δεῖ αὐτὸν παραστῆναι πρὸ τοῦ Καίσαρος, κατῴρωθε νὰ ἀναζωπυρήσῃ τὴν ἐλπίδα αὐτῶν. Τέλος τὴν νύκτα τῆς 14 ἐστάθμευσαν πρὸ τινος νήσου, τὴν ὁποίαν ἀνεγνώρισαν τὴν ἐπομένην· ἦν ἡ Μετῆ. Πάντες ἐσώθησαν καὶ ἀπεβιβάσθησαν καὶ ἐγένοντο δεκτοὶ ὑπὸ τῶν βερβάρων τῆς νήσου κατοίκων. Ὅτε ἐκεῖ ὁ Παῦλος συνέλεγε φρόγανα διὰ τὴν πυράν, τότε ἔχιδνά τις περιεπλέχθη εἰς τὰς χεῖράς του, οἱ δὲ βάρβαροι τῆς νήσου ἰδόντες τοῦτο ἐνόμιζον ὅτι ὁ Θεὸς ἐκδικεῖται αὐτὸν διὰ τὰ κακουργήματα αὐτοῦ· ὅτε ὁμοῦς ὁ Παῦλος ἔρριπεν αὐτὴν εἰς τὸ πῦρ μηδὲν παθὼν, τότε ἔλεγον ὅτι εἶναι θεός. Ἐν Μελίτῃ ὑπεδέχθη αὐτοὺς Πούπλιος τις ἐκ τῶν πρώτων τῆς νήσου, τούτου δὲ τὸν πατέρα καὶ ἑτέρους πολλοὺς ἐθεράπευσεν ὁ Παῦλος. Μετὰ τρεῖς μῆνας ἐμβάντες εἰς πλοῖον ἀλεξανδρινὸν ἔφθασαν εἰς Συρακούσας, ἐκεῖθεν εἰς τὸ Ῥήγιον καὶ τέλος εἰς Ποτιόλους. Ἐκεῖ εὗρεν ὁ Παῦλος χριστιανικὴν κοινότητα καὶ ἔμεινε παρ' αὐτῇ ἑπτὰ ἡμέ-

ρας. Ἐκ Ποτιόλων ἀνεχώρησαν εἰς τὴν Ῥώμην, ὅθεν ἐξελθόντες χριστιανοὶ τινες ὑπήντησαν τὸν Παῦλον μέχρι τοῦ ὁρόρου Ἀππίου καὶ Τριῶν ταβερνῶν (κεφ. 27, 28, 1—16).

Οὕτω κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 62 ἔφθασεν ὁ Παῦλος εἰς Ῥώμην καὶ παρεδόθη εἰς τὸν ἀρχηγὸν τῆς αὐτοκρατορικῆς φρουρᾶς· οὗτος ὁμως ἐπέτρεψε τῷ Παύλῳ νὰ ἔχῃ ἐλευθερίαν κατοικίαν καὶ νὰ περιέρχεται συνοδευόμενος ὑπὸ τινος στρατιώτου. Μετὰ τινος ἡμέρας ὁ Παῦλος ἐστράφη εἰς τὴν κοινότητα τῶν Ἰουδαίων, ἐξέθηκεν αὐτῇ τὰ κατὰ τὴν εἰς Ῥώμην ἀπαγωγὴν αὐτοῦ καὶ ῥῆξαιτο νὰ διδάσκῃ τὰ περὶ τοῦ Χριστοῦ. Τινὲς ἐπίστευσαν, εἰς δὲ τοὺς μὴ πιστεύοντας ἐφῆρμωσε τὸ τοῦ Ἡσαίου (6, 9). Ἐν Ῥώμῃ διατελὼν ὁ Παῦλος ἐδίδασκε τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ, ἔγραφε δὲ ἐντεῦθεν καὶ τὰς ἐπιστολὰς αὐτοῦ πρὸς Ἐφεσίους, Κολλασσαεῖς, Φιλιππισίους καὶ πρὸς Φιλιμόνα. Ἐνταῦθα ἔμεινεν ἐπὶ δύο ἔτη 62—64, ἀλλὰ μέχρι τοῦδε φθάνει καὶ τὸ βιβλίον τῶν Πράξεων (κεφ. 28, 16—31), τὰ μετὰ ταῦτα δὲ γινώσκομεν ἐκ παραδόσεως, καθὼς καὶ ἐξ ἄλλων χωρίων τῆς Γραφῆς. Οὕτω π. χ. ἐκ τῆς β' πρὸς Τιμόθεον (4, 16. 17.) μανθάνομεν ὅτι ὁ Παῦλος ἀπελογήθη πρὸ τοῦ Νέρωνος καὶ ἐσώθη ἀπὸ τοῦ στόματος τοῦ λέοντος· ἐντεῦθεν λοιπὸν καθὼς καὶ ἐκ τινων πατέρων τῆς ἐκκλησίας συμπεραίνομεν ὅτι ὁ Παῦλος τὸ 64 ἠλευθερώθη ἐκ Ῥώμης (Φιλιπ. 1, 25. 2, 24. Φιλημ. 23. 2 Τιμοθ. 4, 16. 17.) ὅτι ἀφίκετο μέχρις Ἰσπανίας (Ῥωμ. 15, 24) ἐκεῖθεν μετέβη πάλιν εἰς τὴν Ἀνατολήν, ὅθεν ἔγραψε τὴν Α' πρὸς Τιμόθεον καὶ τὴν πρὸς Τίτον ἐπιστολήν, καὶ τέλος μεταβὰς τὸ δεύτερον εἰς Ῥώμην, ὅθεν ἔγραψε καὶ τὴν Β' πρὸς Τιμόθεον ἐπιστολήν, ἵσως

δὲ καὶ τὴν πρὸς Ἑβραίους, ὑπέστη τὸν μαρτυρικὸν θάνατον τοῦ 66 ἢ 67 ἐπὶ Νέρωνος.

§ 182 Περαιτέρω ἐνέργεια τοῦ Ἀποστόλου
Πέτρου.

Περὶ τῆς μετὰ ταῦτα ἐνεργείας τῶν ἀποστόλων τοῦ Κυρίου ἐλλείπουσιν ἡμῖν ἀσφαλεῖς πληροφόριαι. Ὀλίγα τινὰ μανθάνομεν μόνον περὶ τῶν τριῶν, τῶν σημαντικωτέρων μεταξὺ αὐτῶν, Πέτρου, Ἰωάννου καὶ Ἰακώβου. Περὶ τοῦ Πέτρου γινώσκομεν ἔκ τινος ἀρχαίας παραδόσεως, ὅτι ἐμαρτύρησεν ἐν Ῥώμῃ ἐπὶ Νέρωνος τὸν μαρτυρικὸν θάνατον καὶ μάλιστα ἐπὶ τοῦ σταυροῦ καθὼς προεῖπεν αὐτῷ ὁ Κύριος (Ἰωαν. 21, 18. 19) κατὰ τὸ 64 Μ. Χ. Ἀπὸ τῆς ἀποστολικῆς συνόδου μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ οὐδὲν βέβαιον μανθάνομεν περὶ αὐτοῦ ἐκτὸς τῶν ὑπὸ τοῦ Παύλου ἐν τῇ πρὸς Γαλάτας ἐπιστολῇ 2, 12 λεγομένων· ἐπειδὴ ὅμως ὡς ἀπόστολος τῆς περιτομῆς τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ ἐξήσκησεν ἐπὶ τῆς Παλαιστίνης καὶ Συρίας, διὰ τοῦτο μετὰ βεβαιότητος δυνάμεθα νὰ προϋποθέσωμεν ὅτι ἐπεξέτεινεν αὐτὴν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον. Ἐκ τῆς πρώτης καθολικῆς αὐτοῦ ἐπιστολῆς (5, 13) γίνεται ὁρῶν ὅτι ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἐνήργησεν ἐν Βαβυλῶνι, τὴν ὅποιαν τινὲς ἐκλαμβάνουσιν ἀντὶ τῆς Ῥώμης. Ἀφοῦ ὁ Παῦλος ἀπεσπάρθη τῶν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἐκκλησιῶν συλληγθεὶς, ὁ Πέτρος ἔγραψε πρὸς αὐτάς τὰς δύο αὐτοῦ καθολικὰς ἐπιστολάς· κατὰ τινὰ ἀρχαίαν παράδοσιν ἐν τῇ ἐποχῇ ταύτῃ ἦλθεν ὁ Πέτρος καὶ εἰς Κόρινθον, ἐκεῖθεν δὲ εἰς Ῥώμην, ὅπου καὶ ἐμαρτύρησεν· ὅτι ὅμως ὁ Πέτρος ἐχρημάτισεν ὁ ἰδρυτὴς τῆς ἐν Ῥώμῃ ἐκκλησίας καὶ ὅτι ἐπεσκόπευσεν ἐπ' αὐτῆς 25 ἔτη, τοῦτο εἶναι μῦθος.

§ 183 Ὁ Ἀπόστολος Ἰωάννης.

Ἀποῦ αἱ κατὰ τὴν Μ. Ἀσίαν χριστιανικαὶ κοινότητες ἐστερήθησαν τοῦ ἰδρυτοῦ καὶ διδακτοῦ αὐτῶν Παύλου, ὁ Ἰωάννης ὁ Ζεβεδαίου μετεβίβασεν εἰς τὴν Ἐφεσον τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ. Μετὰ τὴν εἰς τὰ ἐκεῖ ἀρξίν αὐτοῦ, πιθανῶς ἐπὶ Δομιτιανοῦ, ἐξωρίσθη εἰς τὴν Πάτμον, ὅπου ἔλαβε τὴν παρὰ τοῦ Κυρίου Ἀποκάλυψιν (Ἀποκ. 1, 9). Ἀπαλλαγείς ἐκ τῆς ἐξορίας ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἐφεσον ὅπου ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν χριστιανῶν τῆς Μ. Ἀσίας ἐνήργησε περὶ τὰ τριάκοντα ἔτη μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ συμβάντος ἐπὶ Τραϊανῶ. Περὶ τῆς ἀποστολικῆς αὐτοῦ ἐνταῦθα ἐνεργείας ὀλίγα τινὰ μαθητόμεν ἐκ τῶν ἀρχαίων Πατέρων τῆς ἐκκλησίας. Διὰ τὴν σῶτην δηλ.: ὁ Ἰωάννης νεανίαν τινά, τὸν ὅποιον παρέδωκεν εἰς τὴν κηδεμονίαν ἐπισκόπου τινός, ἀλλ' ὅστις περιελθὼν εἰς κακὴν συναναστροφὴν ἐπὶ τέλους κατέστη ἀρχηγὸς ληστρικῆς συμμορίας, ἦλθεν ὁ ἴδιος γέρον ἤδη τὴν ἡλικίαν καὶ δὲν ἀπέστη ἀπ' αὐτοῦ πρὶν ἢ ἐπέστρεψεν αὐτὸν εἰς Χριστόν. Ὅτε δὲ κατήντησεν εἰς λίαν προβεβηκὸς γῆρας καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ ἔρχηται ἀφ' ἑαυτοῦ εἰς τὰς συνάξεις τῶν πιστῶν, ἐφέρετο ὑπὸ τῶν χριστιανῶν καὶ παρεῖχε τῇ φωνῇ ἔλεγε: *τεκνία ἀγαπάτε ἀλλήλους*· ὅτε δὲ πάλιν εὐρισκόμενός ποτε ἐν λουτρῷ ἔμαθεν ὅτι ἐκεῖ ἦν καὶ ὁ αἰρετικὸς Κήρινθος, ὁ Ἰωάννης, θύγουμεν, εἶπε, μὴ καὶ τὸ βαλανεῖον συμπέσῃ, ἔνδον ὄντος τοῦ τῆς ἀληθείας ἐχθροῦ. Παρὰ τοῦ Ἀποστόλου Ἰωάννου ἔχουμεν ἐκτὸς τοῦ Εὐαγγελίου αὐτοῦ καὶ τρεῖς καθολικὰς ἐπιστολάς ὡς καὶ τὴν Ἀποκάλυψιν.

§ 184 Ὁ Ἀποστόλος Ἰάκωβος ὁ ἀδελφόθεος
καὶ ὁ Ἰουδας.

Ἰάκωβος ὁ ἀδελφόθεος, ὁ διὰ τὸν ἀσκητικὸν αὐτοῦ βίον ἐπικληθεὶς δίκαιος, ὠβλίαις, εἶναι ἡμῖν γνωστὸς ἐκ τῆς ἀποστολικῆς συνόδου καὶ τοῦ ἀποστόλου Παύλου (Γαλ. 2, 9) καθ' ὃν πρὸς τῷ Πέτρῳ καὶ Ἰωάννῃ ὀνομάζεται στυλὸς τῆς ἐκκλησίας. Οὗτος διέτριβεν ἐν Ἱερουσαλὴμ ὡς ἐπίσκοπος τῆς πόλεως, τὴν ὁποίαν ἐξέλεξεν ὡς τὸ κέντρον τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ καὶ ἀπὸ τῆς ὁποίας οὐδέποτε ἀπεμακρύνθη. Κατὰ τοὺς ἀρχαίους, οἱ Ἰουδαῖοι ζητοῦντες παρ' αὐτοῦ κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα μαρτυρίαν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἔστησαν εἰς τὸ περὺγιον τοῦ ναοῦ· ἀλλ' ἐπειδὴ οὗτος ἀντὶ ταύτης ἐμαρτύρησεν ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως, διὰ τοῦτο κατεκρημνίσθη καὶ ἐλιθοβολήθη. Παρ' αὐτοῦ ἔχομεν μίαν καθολικὴν ἐπιστολήν. Ὡσαύτως μίαν ἐπιστολήν ἔχομεν καὶ παρὰ τοῦ Ἰούδα, ὅστις λέγει ἑαυτὸν ἀδελφὸν τοῦ Ἰακώβου πιθανῶς τοῦ δικαίου, περὶ τοῦ βίου ὅμως καὶ τῆς ἐνεργείας τοῦ ὁποίου οὐδὲν γινώσκομεν.

§ 185. Τὰ Εὐαγγέλια, αἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων
καὶ ὁ κανὼν καθόλου τῶν βιβλίων
τῆς Κ. Διαθήκης.

Ἐρρόσον διὰ τῆς διαδόσεως τοῦ Εὐαγγελίου ἐπέξετείνετο ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, οἱ δὲ αὐτόπται καὶ αὐτήκοοι μάρτυρες τῆς διδασκαλίας καὶ ἐνεργείας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μεθίσταντο ἐκ τοῦ ἐπιγείου τούτου βίου, ἐγεννᾶτο ἡ ἀνάγκη, ὅπως διὰ γραφῆς καθορισθῶσι τὰ μνημεῖα τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων καὶ ἐξασφαλισθῶσιν ἀπὸ πάσης διαστρεφῆς καὶ νουθείας. Οὕτως ἐγεννή-

θησαν τὰ τέσσαρα Εὐαγγέλια· τὸ πρῶτον εἶναι τὸ τοῦ Ματθαίου, μάρτυρος αὐτόπτου καὶ αὐτηγχοῦ τοῦ Κυρίου, ὅστις ἔγραψεν αὐτὸ διὰ τοὺς ἐξ Ἰουδαίων χριστιανούς· τὸ δεύτερον τοῦ Μάρκου, ἀνεψίου τοῦ Βαρναβά, ὅστις ἔγραψε τὸ ἑαυτοῦ Εὐαγγέλιον ὑπὸ τῷ κῆρος καὶ τὴν ἐποπτεῖαν τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου· τὸ τρίτον τοῦ Λουκᾶ, ἰατροῦ καὶ πιστοῦ συνοδοιπόρου καὶ βοηθοῦ τοῦ Παύλου, ὅστις ἔγραψε τὸ Εὐαγγέλιον αὐτοῦ πιθανῶς ἐν Ῥώμῃ κατὰ τὴν αἰγματοσίαν τοῦ Παύλου. Τὰ τρία ταῦτα Εὐαγγέλια παρουσιάζουσι μεγάλην συμφωνίαν καὶ κατὰ τὸ εἶδος καὶ κατὰ τὴν ὕλην, καὶ ὀνομάζονται συνοπτικά. Τὸ τέταρτον εἶναι τὸ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, ὅστις ἔγραψεν αὐτὸ, ἀφοῦ ἤδη τὰ τρία πρῶτα ἐγράφησαν καὶ διεδόθησαν. Ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς, ἑκτὸς τοῦ Εὐαγγελίου, ἔγραψε καὶ τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων, ἐν αἷς καταδείκνυται ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ κήρυγμα αὐτῶν. Τὰ τέσσαρα Εὐαγγέλια, αἱ Πράξεις, αἱ δέκα τέσσαρες Ἐπιστολαὶ τοῦ Παύλου, αἱ ἑπτὰ Καθολικαὶ Ἐπιστολαὶ καὶ ἡ Ἀποκάλυψις τοῦ Ἰωάννου ἀποτελοῦσι τὸν Κανόνα τῆς Καινῆς Διαθήκης, ὅστις ἀποτελεῖ τὸν γνώμονα τοῦ θρησκευτικοῦ καὶ ἠθικοῦ βίου τῶν χριστιανῶν.

§ 186. Πολίτευμα ἐν τῇ Ἀποστολικῇ Ἐκκλησίᾳ.

Καθὼς ἐν πάσῃ κοινωνίᾳ, οὕτω καὶ ἐν τῇ χριστιανικῇ ἔπρεπε νὰ ὑπάρχῃ ἐσωτερικὸς τις διοργανισμὸς, πολίτευμά τι συντελοῦν εἰς τὴν ἐνότητά, συγκράτησιν καὶ διευθέτησιν τῶν κατ' αὐτήν· ἔπρεπε νὰ ὑπάρχῃ ἀνωτέρα τις ἀρχὴ ἐποπτεύουσα καὶ ἐπιβλέπουσα ἐπὶ τῆς θρησκευτικῆς ταύτης κοινωνίας. Ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀνώτατος ἀρχηγὸς καὶ τελειωτὴς, κεφαλὴ αὐτῆς εἶναι αὐτὸς ὁ δομήτωρ καὶ

ιδρυτῆς αὐτῆς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὅστις ὁμῶς ὡς ἀνωτάτους ποιμένας καὶ διδασκάλους ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ κατέστηρε τοὺς Ἀποστόλους (Ματθ. 4, 18· 10, 5· 3, 11. Λουκ. 9, 3. Ἰωάν. 13, 18· 19, 18. Πρξ. 2, 1). Οἱ Ἀπόστολοι ἦσαν οἱ συγκρατοῦντες τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὰ πάντα ἐν αὐτῇ διέποντες· αὐτοὶ ἀπὸ τοῦ Κυρίου λαβόντες εἶχον τὴν ἐξουσίαν τοῦ δεσμεῖν καὶ λύειν τὰς ἁμαρτίας τῶν πιστῶν, τοῦ ἐπιτιμᾶν καὶ κολάζειν τοὺς ἁμαρτάνοντας καὶ τοῦ ἐξωθεῖν καὶ ἀποκόπτειν τῆς Ἐκκλησίας τοὺς ἀμετανοήτους. Οὗτοι ἔκρινον καὶ ἀπερᾶσιζον περὶ τῶν ἀναφυομένων ζητημάτων καὶ ὁμοῦ πάντες (Πρξ. 15, 2) καὶ ἰδίᾳ ἕκαστος, καὶ τέλος οὗτοι ἦσαν οἱ καθολικοὶ ἐπίσκοποι ἀπάσης τῆς Ἐκκλησίας. Ἀλλ' αὐτοὶ οὗτοι πρὸς τὴν ἐν τῷ μέλλοντι διακράτησιν καὶ κυβέρνησιν τῆς Ἐκκλησίας κατέστησαν τοὺς ἐπισκόπους, πρεσβυτέρους καὶ διακόνους. Καὶ οἱ μὲν ἐπίσκοποι, εἰς τοὺς ὁποίους οἱ Ἀπόστολοι μετέδιδον τὴν ἀνωτάτην αὐτῶν δύναμιν καὶ ἐξουσίαν δι' εὐχῆς καὶ ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν (1 Τιμ. 5, 6· 2 Τιμ. 1, 14· 4, 2· Τίτ. 1, 5) ἦσαν καὶ εἶναι οἱ ἄμεστοι αὐτῶν διάδοχοι, πλὴν τοῦ ἀποστολικοῦ αὐτῶν ἀξιώματος, τὸ ὁποῖον ἀπεσβέσθη σὺν τοῖς Ἀποστόλοις· ὅπως δ' οἱ Ἀπόστολοι, οὕτω καὶ οἱ ἐπίσκοποι ἦσαν ἴσοι πρὸς ἀλλήλους μὲ τὴν διαφορὰν μόνον ὅτι οἱ Ἀπόστολοι εἶχον κύρος γενικὸν ὡς διδασκαλοὶ καὶ ἐπίσκοποι ὅλης τῆς χριστιανωσύνης· οἱ ἐπίσκοποι περιορίζοντο εἰς τὰς ὑπ' αὐτοὺς διατελούσας Ἐκκλησίας, οἱ δὲ πρεσβύτεροι, οἵτινες ἐπίσης δι' εὐχῆς καὶ χειροθεσίας κατὰ πόλεις καὶ χώρας καθίσταντο (Πρξ. 14, 23· 20, 28. 1 Τιμ. 5, 22. Τίτ. 1, 5) καὶ οἱ ὁποῖοι ἐν τῇ Ἀγίᾳ Γραφῇ φέρουσι καὶ τὸ ὄνομα ἐπίσκοποι (Πρξ. 20, 17, 28· Τίτ. 5, 1, 7· Φιλ.

1, 1· 1 Τιμ. 3, 1, 8) διατέλουν ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τῶν Ἀποστόλων, καὶ ἀκολουθῶς τῶν διαδόχων αὐτῶν ἐπισκόπων· καθήκον δ' αὐτῶν ἦν ἡ ποιμαντορία τῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν, ἡ τέλεισις τῶν μυστηρίων καὶ τῶν λοιπῶν τελετῶν καὶ ἡ ἐπαγρύπνησις ἐπὶ τοῦ ποιμνίου. Οἱ δὲ διάκονοι τέλος, οἵτινες κατ' ἀρχὰς καὶ αὐτοὶ δι' εὐχῆς καὶ ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν ἐχειροτονήθησαν ὅπως διακονῶσι τραπέζαις καὶ φροντίζωσι περὶ τῶν πτωχῶν, ὀρφανῶν καὶ ἄσθενῶν, ἐπειδὴ ἦσαν ἄνδρες πλήρεις πνεύματος ἁγίου ἐκήρυσσον καὶ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ ἐβάπτιζον, χωρὶς ὅμως νὰ μεταδίδωσι τὸ ἅγιον πνεῦμα. Ἐπειδὴ δὲ τὰ δεῖπνα τῆς ἀγάπης ἦσαν συνδεδεμένα μετὰ τῆς θείας εὐχαριστίας, ἀναμριβόλως ὑπερέτουν καὶ τῇ τραπέζῃ τοῦ Κυρίου. Ἐκτὸς τῶν τριῶν τούτων ἀξιωματίων τῆς ἱερωσύνης ὑπῆρχον καὶ ἕτερά τινα, τὰ ὅποια ὅμως σὺν τῷ χρόνῳ ἐξηλείφθησαν. Διὰ τὴν ἐπιμέλειαν π. γ. τοῦ γυναικείου φύλου ὑπῆρχον αἱ διακονίαι (Ῥωμ. 16, 1) χῆραι 60 ἐτῶν τὴν ἡλικίαν (1 Τιμ. 5, 9). Τινὲς Ἐκκλησίαι εἶχον ἰδιαιτέρους ἐναγγελιστάς, ἔργον τῶν ὁποίων ἦν τὸ κηρύττειν τὸ Εὐαγγέλιον· τρισυτοὶ δ' ἦσαν οἱ διάκονοι ἡ ἀπλῶς ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν πιστῶν. Ἐκτὸς τούτων ἐν τῇ Κ. Διαθήκῃ εὐρίσκομεν καὶ τοὺς λαλοῦντας γλώσσαις, τοὺς προφήτας καὶ διδασκάλους (1 Κορ. 12, 28, 31).

§ 187 Χριστιανικὴ θεία Λατρεία.

Ἡ θρησκευτικὴ ἀνάγκη τῆς Ἐκκλησίας ἀπῆτει καὶ ἰδιαιτέραν χριστιανικὴν λατρείαν, ἥτις ἦτο τὸ πλήρωμα τῆς Ἰουδαϊκῆς ἡ λατρεία αὕτη διηγεῖτο εἰς δύο μέρη εἰς τὸ διδακτικὸν καὶ τὸ μυστηριώδες. Κατ' ἀρχὰς ἀνεγι-

νώσκοντο διάφορα τεμάχια ἐκ τῆς Π: Διαθήκης, ἀκολουθῶς δὲ καὶ ἐκ τῶν Εὐαγγελίων καὶ τῶν ἐπιστολῶν (Κολ. 4, 16. 1 Θεσ. 5, 27). Μὲ τὴν ἀνάγνωσιν ἦσαν συνδεδεμένοι καὶ λόγοι διδασκατοί, προσευχαί (Κολ. 3, 16. 1 Τιμ. 4, 13) καὶ ψαλμοὶ. Ἡ ἐν Ἱερουσαλὴμ Ἐκκλησία κατ' ἀρχὰς συνήρχετο ἐν τῇ στοᾷ τοῦ Σολομῶντος (Πρξ. 3 11) ἐν ταῖς συναγωγαῖς τῶν Ἰουδαίων καὶ τῷ ναῷ, ἀλλὰ μετὰ ταῦτα ὅτε ἐξήρθη τὸ κατὰ τῶν χριστιανῶν μῆσος τῶν Ἰουδαίων, συνήρχετο καὶ ἐν ἰδιωτικαῖς οἰκοῖς καὶ ἰδιαίτεροις ἐπὶ τούτῳ καθωρισμένοις οἰκοδομήμασιν. Ἐν τῇ ψαλμοδίᾳ αὐτῶν οἱ πρῶτοι χριστιανοὶ μετεχειρίζοντο ψαλμοὺς τῆς Π: Δ. ἀλλ' ἀναμφιβόλως καὶ διαφόρους χριστιανικοὺς ὕμνους. Τὴν θεῖαν λατρείαν ἐτέλουν οἱ χριστιανοὶ καθ' ἐκάστην, ὡς ἰδιαίτερα δὲ πρὸς τοῦτο ὠρισμένη ἡμέρα ἦν ἡ Κυριακὴ, ὡς ἡμέρα τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου. Ἐν τῇ θεῇ λατρείᾳ, τὸ δεῦτερον αὐτῆς μέρος, τὸ μυστηριώδες, ἀπετέλει ἡ θεία εὐχαριστία, ἡ ἡ κλάσις τοῦ ἄρτου, ἡ κοινωνία τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Κυρίου. Τοῦ μυστηρίου τούτου μετεῖχον ἅπαντες οἱ πιστοί, ἐθεωρεῖτο δ' ὡς ἀναγκαῖον καὶ ἀπαρχίτητον συστατικὸν τῆς χριστιανικῆς λατρείας καὶ ἐτελεῖτο δι' εὐλογίας καὶ εὐχαριστίας (Κορ. 11, 24. 10, 16). Μετὰ τὸ μυστήριον τοῦτο ἐτελοῦντο συνήθως αἱ ἀγάπαι (1 Κορ. 11. 20) ἐνθα συνέτρωγον πάντες οἱ παρευρισκόμενοι. Ἐνῷ τὸ μυστήριον τῆς θείας εὐχαριστίας συνετελεῖ εἰς τὴν μετὰ τοῦ Χριστοῦ κοινωνίαν τῶν πιστῶν, τὸ βάπτισμα ἦν τὸ μέσον, δι' οὗ εἰσέρχετό τις εἰς τὴν Ἐκκλησίαν· πάντες οἱ εἰς Χριστὸν πιστεύοντες ἔπρεπε νὰ βαπτίζωνται ἐν ὀνόματι τοῦ ἐν Τριάδι Θεοῦ· μετὰ τὸ βάπτισμα δὲ ὡς συμπλήρωσις αὐτοῦ ἐτελεῖτο τὸ μυστήριον τοῦ χρίσματος γινόμενον δι'

ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν, ἡ διὰ χρίσματος, καὶ μεταδίδον εἰς τὸν βαπτιζόμενον τὰ χαρίσματα τοῦ ἁγίου πνεύματος. Οἱ πιστοὶ ἀθνεοῦντες, προτεκάλουν τοὺς πρεσβυτέρους τῆς Ἐκκλησίας, οἵτινες ἀλείφοντες αὐτοὺς ἐλαίῳ ἡγιασμένῳ μετέδιδον διάφορα χαρίσματα· ἀμαρτάνοντες δὲ ἐξωμολογοῦντο περὶ τῆς τῶν ἀμαρτήματων αὐτῶν καὶ ἡ συνεχῶς ῥοῦντο ὑπὸ τῶν τοῦ προΐσταμένου τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ἀπωθοῦντο καὶ ἀπεκόπτοντο τοῦ σώματος ταύτης. Ἐκτὸς τῶν πέντε τούτων μυστηρίων ἀναφέρονται καὶ τὸ μυστήριον τῆς ἱερωσύνης, ἐν ᾧ μετεδίδοτο διὰ χειροθεσίας καὶ εὐχῆς ἡ χάρις τῆς ἱερωσύνης, καὶ τὸ τοῦ γάμου, ἐν ᾧ ἡ γιάζετο ὁ γάμος καὶ καθίστατο γάμος ἐν Κυρίῳ.

§ 188 Χριστιανικὸς βίος.

Ὁ πυρὴν καὶ οὐσίαν τοῦ Χριστιανικοῦ βίου κατὰ τὴν ἀποστολικὴν ἐποχὴν εἶναι ἡ ἀγάπη ἐκδηλουμένη τότε τελείως· ἐν τῇ προαρετικῇ καὶ ἐκουσίᾳ κοινωνίᾳ τῶν ἀγαθῶν καὶ ἐν τῇ συνδρομῇ, τὴν ὁποῖαν κατὰ καιροὺς αἱ ἐκκλησίαι τῆς Μ. Ἀσίας καὶ Ἑλλάδος ἐστελλον εἰς τὴν ἐν Ἱερουσαλὴμ μητέρα Ἐκκλησίαν. Ἐκτὸς τούτου οἱ Χριστιανοὶ ἐν τῇ ἐποχῇ ταύτῃ ἐθεώρουν ἑαυτοὺς ὡς ἀδελφοὺς, ὡς μέλη τοῦ αὐτοῦ σώματος ὑπὸ κεφαλὴν τὸν Χριστὸν (Γαλ. 3, 78)· ἐπομένως αἱ παρὰ τοῖς ἐθνικοῖς ἐπικρατοῦσαι κακίαι, ἡ περιφροσύνη τῶν ξένων ἐθνικοτήτων, ἡ ὑποτίμησις τοῦ γυναικεῖου φύλου καὶ ἡ δουλεία ἐξαλείφονται· πάντες ἤδη διαφόρου ἐθνικότητος, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, δοῦλοι καὶ ἐλεύθεροι εἶναι ἴσοι καὶ ἀδελφοί. Καίτοι δὲ ἐν τῇ ἐποχῇ ταύτῃ ἐμφανίζονται παρὰ τισι τῶν Χριστιανῶν κακίαι τινὲς ὡς ἡ ὑπόκρισις (Πρξ. 5) ὁ γ. γ.

γενσμός (6) ἡ ἀσωτεία καὶ ὁ ἐγωϊσμός, ἀλλὰ ταῦτα πάντα ἐν ταῖς σπαργάνοις αὐτῶν κατασιγάζονται καὶ ἀποσποῦνται ἢ ἐπιτιμῶνται (Κορ. 5, 1—2 Κορ 2, 5—). Ἐν γένει ὁμως δυνάμεθα νὰ εἰπωμεν ὅτι ὁ βίος τῶν πρώτων Χριστιανῶν ἦν πρᾶγμα ξένον καὶ πρωτάκουστον εἰς τὸν κόσμον. Τὰ χαρακτηρίζοντα τοὺς τότε χριστιανούς ἦσαν ἡ ἀμοιβαία ἀγάπη καὶ ἀγαθοεργία, ἡ ἀγιότης καὶ ὑπομονὴ ἐν ταῖς θλίψεσι καὶ διωγμοῖς τῶν ἀπίστων καὶ ὁ ὑπὲρ τοῦ χριστιανισμοῦ ζήλος καὶ ἐνθουσιασμός αὐτῶν. (Κορ. 8, 1.— Φιλιπ. 1, 29).*

§ 189. Δογματικαὶ καὶ ἠθικαὶ πλάναι ἐν τῇ ἀποστολικῇ ἐποχῇ

Ἡ ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἡμῶν παραδοθεῖσα ἡμῖν διδασκαλία περιείχετο ἐν τε τῷ γραπτῷ λόγῳ, τοῖς βιβλίοις τῆς Κ. Διαθήκης καὶ τῷ ἀγράφῳ, τῇ παραδόσει· κέντρον δ' αὐτῆς ἦν τὸ περὶ ἀγίας Τριάδος δόγμα ἡ πίστις εἰς τὸν πατέρα, τὸν υἱὸν καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα. Ἐν τούτοις ἐκτὸς τῶν ἀποδεχομένων ἐλη ψυχῇ καὶ καρδίᾳ τὴν χριστιανικὴν διδασκαλίαν, ὑπῆρχον καὶ δύο ἕτεραι τάξεις ἀνθρώπων, οἱ πολεμοῦντες δηλ. αὐτὴν καὶ οἱ θέλοντες νὰ ἀναμειγνύωσι τῇ χριστιανικῇ διδασκαλίᾳ τὰς ἀρχαίας αὐτῶν δόξας. Τοιοῦτοι ἦσαν ἐν πρώτοις οἱ σφοδρὰ ἢ φαρισαϊκῶς ἰουδαίζοντες χριστιανοί, τοὺς ὁποίους διέκρινον σκληρικὰ περὶ Μεσσοῦ ἰδέαι καὶ νεκρὰ δικαιοσύνη ἐκ τῶν ἔργων τοῦ νόμου· οὗτοι ἤθελον ὅπως οἱ εἰς Χριστὸν πιστεύοντες πρὸς τῷ χριστιανικῷ νόμῳ φιλάττωσι καὶ τὸν μωσαϊκόν· ἀλλ' οὗτοι κατεδικάσθησαν ἐν τῇ ἀπο-

JEAN DELAROCHE
Τῆς Ἀκαδημίας τῶν Παρισίων

Η
ΓΑΛΛΙΚΗ
ΑΝΕΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ

ΝΕΩΤΑΤΟΝ ΣΥΣΤΗΜΑ
ΔΙ' ΕΙΚΟΝΩΝ HÖLZEL
ΜΕΤ' ΑΣΚΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΚΛΕΙΔΟ

ΕΚΔΟΤΗΣ
Δ. ΚΑΡΑΒΙΑΣ
ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ 50 - ΑΘΗΝΑΙ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

1938

